Довідник НАТО

2001

Office of Information and Press

NATO - 1110 Brussels - Belgium

Bureau de l'information et de la presse

OTAN - 1110 Bruxelles - Belgique

ISBN 92-845-0166-X

HB0801UKR

© NATO 2001

Організація Північноатлантичного договору (НАТО)

Країни-учасниці

Бельгія, Канада, Чеська Республіка, Данія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Іспанія, Туреччина, Великобританія і Сполучені Штати Америки.

Північноатлантичний договір, підписаний у Вашингтоні в квітні 1949 року, створив Альянс з метою колективної оборони, як визначено у Статті 51 Статуту ООН. Договір безстроковий. 4 квітня 1999 року відзначалась 50-та річниця Північноатлантичного договору.

Згідно із Статтею 10 Договору Альянс залишається відкритим для майбутнього вступу інших європейських держав, які готові втілювати у життя його принципи і сприяти безпеці Північноатлантичного регіону. У 1952 році Греція і Туреччина приєднались до 12 країн-засновниць Альянсу. За ними, у 1955 році до Договору приєдналась Федеративна Республіка Німеччина, а у 1982 році - Іспанія. У липні 1997 року на саміті у Мадриді глави держав та урядів Альянсу запросили ще три країни до переговорів про вступ і 12 березня 1999 року Чеська Республіка, Угорщина і Польща офіційно вступили до НАТО. Тепер Альянс об'єднує 17 європейських країн із Сполученими Штатами Америки і Канадою.

Паралельно з внутрішньою та зовнішньою трансформацією Альянсу, що триває з моменту закінчення холодної війни, НАТО створило Раду євро-атлантичного партнерства (РЄАП) як форум для проведення консультацій та співпраці з країнами-партнерами з євро-атлантичного регіону. Вона розробила інтенсивну програму практичної співпраці та регулярних консультацій з 27 країнами-учасницями ініціативи Партнерства заради миру, започаткованої у 1994 році. НАТО створило нові структури, які відбивають розширення співпраці з Росією та партнерства з Україною, а також поглиблений діалог із заінтересованими країнами Середземномор'я. НАТО здійснює далекосяжні внутрішні та зовнішні реформи і перетворилося на початку нового тисячоліття на інструмент миру і стабільності в євро-атлантичному регіоні.

1999 рік пройшов у НАТО під знаком святкування 50-ї річниці. У 1999 році у Вашингтоні відбувся ще один саміт, який збігся з конфліктом у Косові, де країни - члени НАТО проводили повітряну кампанію, щоб покласти край етнічним чищенням і порушенням прав людини з боку

уряду Федеративної Республіки Югославія. Конфлікт припинився наприкінці червня 1999 року після виведення сербських сил та введення в Косово сил під проводом НАТО (КФОР), перед якими Рада Безпеки ООН поставила завдання із втілення Військово-технічної угоди, укладеної 9 червня.

Увага під час Вашингтонського саміту була зосереджена на поточній кризі в Косові й питаннях майбутньої стабільності на південному сході Європи. Серед інших рішень, що були ухвалені у Вашингтоні, схвалення і оприлюднення переглянутої Стратегічної концепції Альянсу; прийняття Плану отримання членства; схвалення заходів з подальшого вдосконалення програми “Партнерство заради миру” та започаткування нових ініціатив з адаптації обороноздатності країн-членів до нових вимог та з надання нового поштовху зусиллям з обмеження поширення зброї масового знищення.

Подальша робота Альянсу зосереджена навколо зміцнення власне Європейської системи безпеки та оборони в межах Альянсу та розвитку структур співробітництва між НАТО і Європейським Союзом, потреба у яких виникла після того, як ЄС вирішив розвивати свою оперативну роль у врегулюванні кризових ситуацій та діяльності з підтримання миру.

****

Емблема НАТО була ухвалена Північноатлантичною радою у жовтні 1953 року як символ Атлантичного альянсу. Коло символізує єдність та співпрацю, а розетка компасу - спільний шлях до миру, який обрали країни - члени Атлантичного альянсу.

Зміст

Від редакції 10
Вступне слово Генерального секретаря 11
Як користуватися цим довідником 15
Передмова 16

Частина I

Розділ 1: Що таке НАТО?

Витоки Альянсу 29
Головні завдання в галузі безпеки 30

Розділ 2: Трансформація Альянсу

Новий клімат безпеки в Європі 37
Нові інститути 42
Стратегічна концепція Альянсу 45
Роль об'єднаних збройних сил і трансформація оборонної стратегії Альянсу 50
Ініціатива з обороноздатності НАТО 53
Ядерні сили НАТО у новому кліматі безпеки 56

Розділ 3: Політика відкритих дверей Альянсу

Процес розширення НАТО 63
Партнерство заради миру 69
Співпраця між НАТО і Росією 83
Партнерство НАТО з Україною 90
Середземноморський діалог Альянсу 94
Ініціатива НАТО у Південно-Східній Європі 97

Розділ 4: Власне Європейська система безпеки і оборони (ESDI)

Розвиток ESDI 101
Співпраця між НАТО і ЗЄС 105
Відносини між НАТО і ЄС 106

Розділ 5: Оперативна роль Альянсу в підтримці миру

Процес встановлення миру в колишній Югославії 111
Сприяння розвиткові мирного процесу в Боснії та Герцеговині 125
Роль НАТО і конфлікт у Косові 129
Порушення прав людини в регіоні Косові й допомога, яку КФОР надають в гуманітарній сфері 136

Розділ 6: Роль Альянсу у здійсненні контролю над озброєннями

Ситуація з ядерною, біологічною і хімічною зброєю 144
Ситуація з контролем над звичайними озброєннями і роззброєнням 146
Політика Альянсу щодо поширення ЗМЗ 149

Частина II

Розділ 7: Формування політики та прийняття рішень

Основні інститути Альянсу з формування політики та прийняття рішень 153
Політика консенсусу і спільного прийняття рішень 156
Врегулювання криз 160
Оборонний аспект 161
Ядерна політика 165
Сфера економіки 167
Інформування громадськості 170

Розділ 8: Програми та заходи

Матеріально-технічне забезпечення 179
Основні функції матеріально-технічного забезпечення 184
Матеріально-технічне забезпечення і операції з підтримки миру 187
Організації в галузі виробництва та матеріально-технічного забезпечення 188
Співпраця в галузі озброєнь, планування і стандартизації 188
Системи зв'язку та інформаційні системи 191
Координація дій цивільних та військових служб управління повітряним рухом 192
Протиповітряна оборона 194
Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій 196
Наукове співробітництво 201
Довкілля і суспільство 204

Розділ 9: Спільне фінансування: бюджети НАТО та управління фінансами

Принципи спільного фінансування 209
Розподіл витрат 212
Цивільний бюджет 213
Військовий бюджет 213
Програма інвестицій у безпеку НАТО (NSIP) 214
Управління ресурсами 215
Управління фінансами 216
Фінансовий контроль 219

Розділ 10: Цивільні організації та структури

Штаб-квартира НАТО 227
Постійні представники та національні делегації 227
Генеральний секретар 227
Міжнародний секретаріат 228
Особиста канцелярія 229
Канцелярія Генерального секретаря 229
Виконавчий секретаріат 229
Відділ інформації та преси 230
Служба безпеки НАТО 231
Відділ політичних справ 231
Відділ оборонного та оперативного планування 234
Відділ оборонного забезпечення 237
Відділ консультацій, командування і управління штаб-квартири НАТО (NHQC3S) 239
Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення і цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій 240
Відділ науки та екології 242
Управління справами 243
Відділ фінансового контролю 244
Канцелярія керівника Головного управління ресурсами 244
Канцелярія Голови бюджетних комітетів 244
Міжнародна рада аудиторів 244
Організації НАТО з питань виробництва і матеріально-технічного забезпечення 244

Розділ 11: Військова організація і структури

Військовий комітет 249
Верховні головнокомандувачі 251

Міжнародний військовий штаб 252
Представництво країн-партнерів 256

Розділ 12: Військова командна структура

Роль інтегрованих збройних сил 259
Еволюція нової військової структури 262
Вплив розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони 262
Концепція багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС) 264
Внутрішня адаптація сил Альянсу 265
Нові концепції командування та управління 267
Військова структура 268
Розширення НАТО і вступ нових членів 282
Заходи та ініціативи в межах Партнерства заради миру 282
Розширення консультацій та співпраці 284

Розділ 13: Основні комітети НАТО та інститути співпраці, партнерства і діалогу

Основні комітети НАТО 289
Інститути співпраці, партнерства та діалогу 324

Розділ 14: Організації, агентства та інші підпорядковані органи

Вступ 331
Тилове забезпечення 333
Матеріально-технічне забезпечення виробництва 338
Стандартизація 341
Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій 343
Управління повітряним рухом і протиповітряна оборона 345
Раннє повітряне попередження 346
Системи інформації та зв'язку 348
Засоби радіоелектронної боротьби 352
Метеорологія 353
Військова океанографія 354
Науково-технічна діяльність 356
Освіта і навчання 358

Розділ 15: Загальні інститути безпеки

Організація Об'єднаних Націй 369
Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) 372
Європейський Союз (ЄС) 383
Західноєвропейський Союз (ЗЄС) 391
Рада Європи 401

Розділ 16: Парламентські та неурядові організації

Парламентська асамблея НАТО (ПА НАТО) 407
Асоціація Атлантичного договору (АТА) 410
Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу (CIOR) 416
Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу медичної служби (CIOMR) 417

Додаток 1. Загальновживані скорочення 423

Додаток 2. Джерела додаткової інформації 451

Додаток 3. Хронологія 457

Ілюстрації

- Цивільна та військова структура НАТО 583
- Основні комітети НАТО 584
- Головні інституції партнерської співпраці та діалогу 585
- Міжнародний секретаріат НАТО 586
- Структура міжнародного секретаріату 587
- Військова структура НАТО 588
- Військова структура - Командування Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі 589
- Військова структура - Командування Об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці 590
- Міжнародний військовий штаб 591

Північноатлантичний договір 593

Від редакції

Після публікації 50-го ювілейного видання „Довідника НАТО” ще три країни приєднались до Альянсу та відбувся ряд інших важливих подій. Серед них - початок у березні 1999 року повітряної кампанії проти відповідальних за втілення політики етнічних чищень у Косові військових структур сербського уряду; розгортання сил у Косові (КФОР) під проводом НАТО в червні 1999 року; нові ініціативи, ухвалені на Вашингтонському саміті в квітні 1999 року, серед яких оприлюднення нової Стратегічної концепції Альянсу.

Ці події знайшли своє відображення в цьому виданні, так само, як і ряд інших важливих подій, серед яких зміни у військовій командній структурі НАТО; розвиток власне Європейської системи безпеки та оборони (ESDI); втілення Ініціативи з обороноздатності (DCI); діяльність в межах Партнерства заради миру (ПЗМ) та Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП); виконання Плану отримання членства (МАР); розвиток відносин між НАТО і Росією та НАТО і Україною; розширення Середземноморського діалогу Альянсу; прогрес щодо ініціативи у Південно-Східній Європі; події в інших сферах діяльності Альянсу, таких як впровадження заходів з контролю над озброєннями та боротьба з поширенням зброї масового знищення.

У розділі “Як користуватися цим довідником” дається стислий опис змісту основних розділів, що стосуються останніх політичних змін у головних сферах діяльності Альянсу (частина I); та опис змісту наступних розділів, присвячених організації та структурам НАТО (частина II). У передмові до цього видання пропонується огляд основних подій, які формували політику Альянсу протягом останнього десятиліття.

Інформація, вміщена у цьому виданні, стосується подій, що відбулися до кінця березня 2001 року. Інформацію стосовно найостанніших подій, що торкаються Альянсу, а також офіційні заяви та комюніке можна знайти на сторінці НАТО в Інтернеті (www.nato.int).

Вступне слово Генерального секретаря

У цьому новому виданні Довідника НАТО пропонується комплексний огляд Північноатлантичного альянсу на початку нового тисячоліття. У ньому подається портрет Альянсу, який зазнає значного впливу і трансформується в результаті бурхливих змін минулого десятиліття, і який готовий взятися до виконання чотирьох фундаментальних завдань, що стоять перед ним сьогодні.

По-перше, він повинен виконувати головний та постійний обов'язок перед своїми членами, гарантуючи їхню безпеку та незалежність. По-друге, він повинен, через двостороннє партнерство і багатосторонню співпрацю, поширити безпеку і на країни-партнери в усій Європі. По-третє, і водночас він має бути готовим підтримати зусилля світового співтовариства із запобігання кризам і конфліктам, або, у разі їх виникнення, запобігання їх поширенню, та допомагати тим, хто в них втягнений, врегульовувати їх політичними засобами замість використання збройної сили.

І по-четверте, задля досягнення цих цілей він має забезпечити більш справедливий баланс у трансатлантичному партнерстві, яке лежить в основі Північноатлантичного альянсу, через посилення ролі європейців у врегулюванні криз та підтримці миру. Цей процес спрямований на підсилення Альянсу і забезпечення можливості врегулювання криз, яку НАТО може підтримувати не обов'язково перебираючи на себе провідну роль у будь-якій кризі, що матиме місце в Європі. Він має забезпечити більшу гнучкість та кращі можливості запобігання конфліктам або їх припинення, але не означає змін у основі колективної оборони, гарантом якої є Альянс.

Альянс, описаний у цьому довіднику, не залишився без роботи по закінченні холодної війни попри прогнози деяких аналітиків про те, що він втратить сенс до існування. Скоріше це Альянс, який впорядковує важливий процес власної модернізації та трансформації, не втрачаючи своєї оперативної здатності виконувати завдання і не затягуючи розвиток засобів, необхідних для виконання своїх нових функцій, яких від нього вимагають країни-члени. Його дилема полягає не у тому, як визначити для себе нову роль, а скоріше у тому, як в найкращий спосіб використати нові можливості для виконання завдань у галузі безпеки, які поставили перед ним країни-члени під час створення, зокрема, захист свободи,

спільної спадщини і цивілізації їхніх народів. НАТО далеке від ідеї вигадування ролі для себе, перед ним стоїть завдання забезпечення того, щоб його існуючі ролі не були послаблені через занадто численні або надмірні вимоги до його ресурсів.

НАТО - не світовий поліцейський, але воно має підтверджену успішну історію діяльності як каталізатор генерування ефективних багатонаціональних сил, таких як СФОР в Боснії та Герцеговині й КФОР в Косові, спроможних забезпечити виконання мирних угод і закласти основу для майбутньої стабільності в зонах конфліктів в євро-атлантичному регіоні. Це не клуб, в якому право членства надається на вимогу, а міжурядовий альянс заради безпеки, який передбачає тягар і відповідальність, а не тільки вигоди для своїх членів. Це не монолітна одиниця, яка сама собою керує, а домовленість між країнами-членами, яку вони можуть використовувати для узгоджених між собою спільних цілей, але яка також обмежена масштабом, ресурсами і спроможністю діяти до тієї міри, до якої країни-члени самі вирішують. І останнє, це не засіб застосування сили окремими країнами-членами, а скоріше структура, яка дозволяє кожній країні-члену визначати свої національні інтереси в широкому контексті консенсусу між членами Альянсу в цілому.

Країни продемонстрували свою відданість цим цінностям, прийнявши послідовні рішення задля адаптації Альянсу до змінених обставин і сучасних потреб. Їхні зусилля знайшли підтримку в успіху різних форм партнерства з країнами, що не є членами Альянсу, як на двосторонній основі через практичну співпрацю в рамках Партнерства заради миру, так і політичного, через процес консультацій на багатонаціональному форумі Ради євро-атлантичного партнерства. Цінність цих спільних зусиль відбивається в очевидному бажанні вступити до Альянсу, яке демонструють багато країн, що беруть у них участь, а також у конструктивній участі держав, які поки що не мають бажання вступати до Альянсу. Крім того, ступінь співробітництва між НАТО і Росією підтверджує величезну вигоду для усіх від цього процесу, незважаючи на труднощі, яких неможливо уникнути на цьому шляху. Між НАТО і Україною також досягнутий такий рівень порозуміння і співпраці, який приносить користь для усіх.

Рішення, прийняті в Альянсі за результатами серії зустрічей на вищому рівні, на яких прокладався його курс по закінченні холодної війни, заклали основу для подальшого розширення культури діалогу і співпраці з питань безпеки, яка існує поміж країн - членів НАТО вже протягом багатьох років. Ця культура поступово, через діяльність сил з підтримки миру під проводом НАТО в Боснії та Герцеговині і Косові, сприяє примиренню між громадами і допомагає закласти основу майбутньої співпраці у

неспокійному регіоні Балкан. В інших сферах, таких як Середземноморський діалог Альянсу, почали закладатися засади відкритості та розуміння, які є необхідними для майбутньої співпраці.

Основні події у кожній з цих найважливіших галузей діяльності Альянсу описані на наступних сторінках. Описаний також процес адаптації, який допомагає зробити важливі кроки в напрямі відновлення балансу трансатлантичного зв'язку, який лежить в основі співробітництва Альянсу. Це багатостороннє завдання охоплює, з одного боку, консультації та співпрацю з інституціями, які залучені до розвитку ролі європейців у справах оборони та безпеки, таких як Західноєвропейський Союз, а нині дедалі активніше, Європейський Союз; а з іншого, практичні дії із забезпечення оперативних можливостей, потрібних для зміцнення європейської безпеки та загального вдосконалення співпраці в Альянсі, заради чого усе це й робиться. Розвиток власне Європейської системи безпеки та оборони (ESDI) та впровадження Ініціативи з обороноздатності Альянсу (DCI), яка важлива для усього Альянсу, але й підсилюватиме ESDI, є невід'ємними елементами програми дій Альянсу. Їх успішне втілення необхідне для виконання завдань, які повстають переді мною на моїй службі Альянсу як Генерального секретаря.

Є тільки одне мірило, яким можна виміряти успішність усіх цих ініціатив та заходів, а саме - ступінь, до якого вони служать інтересам громадян країн євро-атлантичного регіону. Їх можна буде вважати такими, що досягли своєї мети тільки тоді, коли вони принесуть з собою гарантовану безпеку, більшу стабільність та кращі механізми долання криз. Тому ще більш важливо, щоб рішення і варіанти вибору були однаково добре відомі та зрозумілі широкій громадськості в НАТО та країнах-партнерах. Без цього уряди мало чого можуть досягти в перспективі. Отже, вони зобов'язані забезпечити відкритість політики, яка втілюється заради їхніх спільних національних інтересів, для громадського контролю, та її обґрунтування відповідними фактами, цифрами та логікою.

Отже, мені приємно рекомендувати цю книжку увазі усіх тих, хто отримає можливість звернутись до неї, та запросити їх до професійної або особистої участі в дискусії, на яку заслуговують ці питання. У процесі забезпечення найкращого та найстабільнішого середовища для майбутнього політичного, економічного і соціального розвитку наших країн немає нічого абсолютного, тільки важкі питання вибору. Зробити правильний вибір повинен уряд, але громадська думка зобов'язана брати активну участь у процесі обговорення і, в разі необхідності, ставити під сумнів стереотипне мислення. Отже, такі організації, як НАТО, мають також бути готовими до оприлюднення

якомога більше інформації. Інакше обговорення таких серйозних і складних питань ризикує стати неповним і помилковим. Я радий представити цей “Довідник” і впевнений, що краще розуміння вміщеної у ньому інформації зробить позитивний внесок у публічне обговорення та дискусії, які постійно мають супроводжувати питання безпеки.

Як користуватися цим довідником

Частина I “Довідника” починається із стислого опису походження Альянсу та його фундаментальних завдань у галузі безпеки (розділ 1), після чого оцінюються чинники, які сукупно створили новий клімат безпеки по закінченні холодної війни і уможливили трансформацію НАТО, яка й відбувається (розділ 2).

У наступних розділах частини I спочатку описана відкритість Альянсу, що проявляється у процесі розширення та багатосторонніх і двосторонніх формах співпраці під егідою Ради євро-атлантичного партнерства, Партнерства заради миру, Середземноморського діалогу, Основоположного акта НАТО-Росія та Особливого партнерства НАТО-Україна (розділ 3); потім виникнення власне Європейської системи безпеки та оборони в рамках Альянсу та відповідні форми співпраці спочатку в Західноєвропейському Союзі, а пізніше у Європейському Союзі (розділ 4); і нарешті, практична оперативна діяльність НАТО в галузі підтримання миру та з питань контролю над озброєннями і заходів з обмеження поширення зброї масового знищення (розділи 5 і 6).

Частина II “Довідника” присвячена опису способу формування політики та прийняття рішень в Альянсі та інформації про різні ролі головних політичних і керівних органів НАТО (розділ 7). У наступних розділах розглядаються програми і заходи, що є основою результативної роботи Альянсу в багатьох різних сферах планування та співпраці, які становлять порядок денний роботи в галузі безпеки сьогодні. Наведена інформація про діяльність у галузі матеріально-технічного забезпечення, стандартизації, зв’язку, озброєнь, управління повітряним рухом та протиповітряної оборони (ППО), яка забезпечує здатність підрозділів країн - членів НАТО і країн-партнерів діяти спільно. Далі йде інформація про діяльність у сфері цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій та ліквідації наслідків катастроф; про наукове співробітництво; а також про співпрацю в екологічній та суспільній сферах (розділ 8).

Ці програми і заходи тримаються на організаціях та структурах, які необхідні для сприяння обміну інформацією, консультаціям та процесу прийняття рішень, а також адміністративним та бюджетним аспектам у різних галузях. Розділи 7 та 14 цього “Довідника” інформують про процедури, які роблять можливим прийняття рішень; механізми, що стоять за управлінням ресурсами та спільно фінансованими бюджетами; та про цивільні й військові організації, структури та агентства, які були створені у НАТО задля забезпечення виконання її завдань відповідно до колективних рішень, прийнятих країнами-членами.

Важливість роботи, яку виконують у сфері безпеки інші міжнародні організації, як самостійно, так і у співпраці з Альянсом, а також взаємодоповнюючий характер їхніх ролей, підкреслюється у розділі 15, в якому розглядається широка інституційна структура безпеки.

І нарешті, в розділі 16 описані три важливі чинники еволюції політики в галузі безпеки, а саме: Парламентська асамблея НАТО, яка забезпечує міжнародну взаємодію між законодавчими і виконавчими аспектами формування політики безпеки в окремих країнах-членах та партнерах; Асоціація Атлантичного договору, яка об'єднує ряд неурядових асоціацій, які займаються інформуванням своєї громадськості про роль і політику НАТО; і Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу, яка забезпечує міжнародний фокус для відповідної діяльності офіцерів запасу як цивільних осіб в різних країнах - членах Альянсу.

Загальновживані скорочення та джерела додаткової інформації наведені у додатках 1 і 2.

"Довідник НАТО" публікується Відділом інформації та преси НАТО під егідою Генерального секретаря НАТО як довідкове видання про Альянс та його політику. Використані формулювання якнайточніше відбивають консенсус між країнами-членами, який є основою прийняття рішень в Альянсі. Однак цей довідник не є офіційно узгодженим документом НАТО і тому не обов'язково представляє офіційні позиції окремих урядів з кожного з розглянутих питань.

Додаткову інформацію про НАТО, а також офіційні тексти комюніке та заяв Північноатлантичної ради можна знайти на сторінці НАТО в Інтернеті (www.nato.int).

Передмова

НАТО сьогодні - від Рима до Вашингтона

Час від часу, у визначні моменти історії НАТО, Альянс проводить засідання на вищому рівні за участю глав держав та урядів. Присутність президентів і прем'єр-міністрів та їх безпосередня участь у процесі прийняття рішень на основі консенсусу підносить громадське значення таких зустрічей і надає їм зростаючої історичної ваги.

До 1991 року головні зміни у середовищі міжнародної безпеки, якими був відзначений кінець 80-х років, визначали обриси нового НАТО, яке мало з'явитися протягом наступних років. Перша з чотирьох зустрічей

на вищому рівні, які були покликані прокласти курс на адаптацію Альянсу протягом наступного десятиріччя, відбулась у Римі в листопаді 1991 року. Після неї мали відбутися саміт у Брюсселі в січні 1994 року та два інших вирішальних засідання - у Мадриді в липні 1997 року та у Вашингтоні в квітні 1999 року.

Поштовх в напрямі перемін, який надавали ці зустрічі, підтримувався частими засіданнями міністрів закордонних справ і міністрів оборони, які проходили між ними. Зокрема, засідання міністрів закордонних справ у Сінтрі, Португалія, в травні 1997 року, оголосило рух в напрямі розширення практичної співпраці в галузі безпеки і створення структур, необхідних для управління цими процесами.

Римський саміт - листопад 1991 року

Ухвалена в листопаді 1991 року главами держав і урядів країн - членів НАТО в Римі, Стратегічна концепція окреслила широкий підхід до безпеки на основі діалогу, співпраці й утриманні колективної обороноздатності. У ній зведені воєдино політичні та військові елементи політики безпеки НАТО, започаткована, як невід'ємна частина стратегії Альянсу, співпраця з новими партнерами з Центральної та Східної Європи. Концепція передбачала зменшення залежності від ядерної зброї та важливі зміни у інтегрованих збройних силах НАТО, зокрема, значне скорочення їх чисельності та рівня бойової готовності, посилення мобільності, гнучкості й пристосованості до різних непередбачуваних ситуацій та ширше використання багатонаціональних формувань. Були також здійснені заходи зі скорочення військової командної структури НАТО та адаптації правил і процедур оборонного планування в Альянсі, особливо з огляду на майбутню діяльність з врегулювання кризових ситуацій та підтримки миру.

На саміті в Римі лідери країн - членів Альянсу також прийняли "Декларацію про мир та співробітництво", в якій визначені майбутні завдання і політика НАТО щодо загальної інституційної структури майбутньої безпеки в Європі та у зв'язку з партнерством і співробітництвом, що розвиваються з країнами Центральної і Східної Європи. В ній підкреслюється підтримка Альянсом руху країн Центральної та Східної Європи в напрямі реформ; пропонується практична допомога їм у цьому складному процесі; ці країни запрошуються до участі у відповідних форумах Альянсу; їм пропонуються досвід і знання Альянсу в політичних, військових, економічних та наукових галузях. Задля нагляду за подальшим розвитком такого партнерства була створена Рада північноатлантичного співробітництва (РПАС).

Після оприлюднення Римської декларації міністри закордонних справ і міністри оборони на своїх засіданнях, так само, як і Північноатлантична рада на своєму постійному засіданні, ухвалювали додаткові заходи з адаптації та трансформації Альянсу. На особливу увагу заслуговують три галузі діяльності, зокрема інституційна та політична структура, створена задля розвитку відносин між НАТО і партнерами по співпраці у Центральній та Східній Європі; розвиток співробітництва в оборонній та військовій сферах; роль НАТО у врегулюванні кризових ситуацій та підтримці миру.

По-перше, в інституційному контексті першою значною подією стало інавгураційне засідання Ради північноатлантичного співробітництва, яке відбулось 20 грудня 1991 року за участю міністрів закордонних справ, або представників країн - членів НАТО, шести країн Центральної та Східної Європи і трьох країн Балтії. Роль РПАС полягала у сприянні співробітництву на усіх рівнях між країнами-учасницями в галузі безпеки та з інших, пов'язаних з цим, питань, а також у догляді за процесом розвитку тісніших інституційних зв'язків і неформальних контактів. 11 республік колишнього Радянського Союзу, які увійшли у Співдружність Незалежних Держав (СНД), приєднались до цього процесу у березні 1992 року. Відповідно у квітні та червні 1992 року до процесу приєднались Грузія та Албанія. У 1997 році, коли на заміну РПАС прийшла Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП), участь у роботі РПАС брали 22 країни-партнери. Співробітництво в РПАС здійснювалось на основі робочих планів, які спочатку вироблялись щорічно, але потім, починаючи з 1995 року, на два роки вперед. Рада євро-атлантичного партнерства зробила ще один крок уперед в цьому процесі й виробила План дій РЄАП (1998-2000 роки) як основу своєї майбутньої роботи.

По-друге, в оборонній та військовій сферах перша зустріч міністрів оборони країн-членів НАТО з колегами з країн-партнерів відбулась 1 квітня 1992 року. На ній розглядались шляхи поглиблення діалогу і сприяння співробітництву з відповідних питань. Військовий комітет провів своє перше спільне з партнерами засідання 10 квітня 1992 року. Регулярні зустрічі з партнерами відбуваються як на рівні міністрів оборони, так і на рівні Військового комітету. Паралельно з цими багатосторонніми зустрічами розвиваються двосторонні контакти і співробітництво між Міністерствами оборони та на рівні військових.

По-третє, на тлі кризових ситуацій у колишній Югославії та інших місцях дедалі більше уваги привертає до себе роль НАТО у врегулюванні криз та підтримці миру, зокрема, у підтримці миротворчих зусиль ООН у колишній Югославії. В розділі 5 описані основні ініціативи НАТО в цих напрямах.

Масштаб консультацій та співробітництва в РПАС був досить широким, але особлива увага надавалась питанням політики та безпеки: підтримці миру; концептуальним підходам до контролю за озброєннями та до роззброєння; оборонному плануванню і військовим справам; демократичним концепціям стосунків між цивільними та військовими; конверсії оборонної промисловості; оборонним видаткам і бюджетам; науковій співпраці та екологічним питанням, що стосуються військової діяльності; поширенню інформації про НАТО у країнах-партнерах; консультаціям з політичного планування; управлінню цивільним і військовим повітряним рухом.

Брюссельський саміт - січень 1994 року

У січні 1994 року, на саміті Північноатлантичної ради в Брюсселі, НАТО започаткувало нову важливу ініціативу з посилення стабільності й безпеки в Європі. Країни - члени РПАС та інші держави були запрошені приєднатись до нової далекосяжної програми співробітництва з НАТО, відомої як “Партнерство заради миру” (ПЗМ). З того часу Партнерство розвинулось у фундаментальний елемент безпеки в євро-атлантичному регіоні й сьогодні відіграє в НАТО провідну роль. Запрошення приєднатись до Партнерства заради миру було адресоване усім державам - членам Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС) та іншим країнам - учасницям Наради з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ), які мали можливості та бажання зробити свій внесок у програму. Діяльність, у якій бере участь кожна країна-партнер, ґрунтується на спільно розробленій Індивідуальній програмі партнерства. Масштаб і цілі Партнерства заради миру, а також його еволюція і послідовне вдосконалення представлені у розділі 3.

У Сінтрі в травні 1997 року, місце РПАС заступила Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП), метою якої було започаткування нового етапу співробітництва. Принципи РЄАП, які розроблялись у тісній співпраці між Альянсом та його партнерами, були викладені у “Базовому документі” РЄАП.

Прийняття “Базового документа” РЄАП стало сигналом про те, що тодішні 44 країни-партнери були рішуче налаштовані підняти політичне і військове співробітництво між собою на якісно новий рівень. Документ підтвердив спільну відданість країн-учасниць ідеї зміцнення і поширення миру і стабільності в євро-атлантичному регіоні. Спільні цінності та принципи, що лежать в основі цієї ідеї, викладені у “Рамковому документі Партнерства заради миру (ПЗМ)” (див.: “Довідник НАТО - документація”, видається окремо). Фактично РЄАП забезпечує загальну структуру для проведення консультацій з питань політики і безпеки та для

вдосконаленого співробітництва під егідою програми „Партнерство заради миру”.

У грудні 1997 року РЄАП ухвалила “План дій”, що відбивав бажання країн - членів Ради розвивати тісніші й більш практичні відносини між собою. Одна з головних цілей “Плану дій” полягала у наданні консультаціям з питань політики і безпеки та співробітництву в межах РЄАП ще більшої уваги і глибини, а також у посиленні прозорості у відносинах між 44 країнами-учасницями. Міністри закордонних справ країн - членів РЄАП ухвалили також принцип створення Євро-атлантичного центру координації реагування на катастрофи та Євро-атлантичного підрозділу реагування на катастрофи.

РЄАП забезпечує проведення багатосторонніх консультацій практичного характеру, вдосконалення практичної співпраці, розширення консультацій та співробітництва з регіональних питань, зміцнення прозорості й довіри у справах безпеки між усіма державами - членами РЄАП.

В основі успішної співпраці між членами Альянсу і країнами-партнерами, як в рамках програми “Партнерство заради миру”, так і в РЄАП, лежать, по-перше, відкритість (можливості політичних консультацій та практичного співробітництва однаково відкриті для усіх членів Альянсу і країн-партнерів), а по-друге, механізми самовизначення (країни-партнери самостійно можуть визначати рівень і галузі співробітництва з Альянсом). Відповідно до цих принципів РЄАП може проводити як пленарні засідання, так і зустрічі в обмеженому форматі за участю країн - членів Альянсу і відкритих груп країн-партнерів для обговорення практичних питань. Можуть також проводитись і позачергові засідання для обговорення відповідних регіональних питань. Зросла також і кількість спільних заходів під егідою РЄАП. На основі принципів відкритості та самовизначення проводяться заходи у таких галузях, як питання оборонної економіки, наука, пов’язані з військовою діяльністю екологічні питання, співпраця з підтримки миру, готовність до надзвичайних ситуацій.

ПЗМ у вдосконаленій формі залишається чітко визначеним елементом практичного співробітництва в оборонній та військовий сферах, що відбувається в межах РЄАП. Більшість країн-партнерів надіслали до НАТО свої дипломатичні місії, які роблять великий внесок у забезпечення комунікації та контактів в усіх цих сферах.

МАДРИДСЬКИЙ САМІТ - ЛИПЕНЬ 1997 РОКУ

Зустріч у верхах, яка відбулась у Мадриді в липні 1997 року, стала видатною подією, яка відзначила досягнення основних ініціатив Альянсу протягом попередніх 5 - 6 років. Водночас вона оголосила перехід до нового складного етапу розвитку НАТО, протягом якого будуть випробувані нові структури та політичні підходи, які викликані новими обставинами. В Мадриді завдання лідерів Альянсу полягало у зведенні воєдино основних напрямів майбутньої політики Альянсу і забезпеченні їх єдності та послідовності.

Під час Мадридського саміту рівень відданості Альянсу внутрішнім та зовнішнім перетворенням був повною мірою продемонстрований подальшими конкретними й далекосяжними заходами в усіх ключових галузях: початком переговорів про вступ з Польщею, Угорщиною та Чеською Республікою та оголошенням політики “відкритих дверей” для вступу нових членів у майбутньому; вдосконаленням програми “Партнерства заради миру” і створенням нового форуму у вигляді РЄАП, що має рухати співробітництво вперед; відкриттям абсолютно нового розділу у відносинах між НАТО і Росією; офіційним закріпленням зростаючого партнерства з Україною; інтенсифікацією діалогу з країнами Середземномор’я; розвитком “власне Європейської системи безпеки і оборони” в межах НАТО; визначенням радикально реформованої військової командної структури Альянсу. Такий насичений порядок денний свідчить про те, що НАТО спроможне дати відповідь новим викликам не поступаючись своїми традиційними завданнями, і ґрунтувати своє майбутнє на доведеній здатності адаптуватись до вимог безпеки, що постійно змінюються.

ВАШИНГТОНСЬКИЙ САМІТ - КВІТЕНЬ 1999 РОКУ

З 23 до 25 квітня 1998 року НАТО провело у Вашингтоні, США, 15-й саміт за свою 50- річну історію. Ця зустріч відбулась у винятковий період існування Альянсу, коли святкування 50-ї річниці Альянсу було затьмарене безпрецедентною повітряною кампанією НАТО задля встановлення миру в Косові. Попри те, що значна увага під час саміту приділялась кризі у Косові, керівники НАТО схвалили низку інших програм і досягнень, які мають далекосяжне значення для Альянсу.

Досягнення у Вашингтоні підтвердили виконання обіцянок, зроблених на Мадридському саміті двома роками раніше. У Мадриді Альянс

запросив Польщу, Угорщину і Чеську Республіку до початку переговорів про вступ і пообіцяв, що двері залишатимуться відкритими і для інших. У Вашингтоні керівники трьох запрошених країн вперше зайняли свої місця за спільним столом і Альянс оприлюднив ініціативу, спрямовану на допомогу іншим заінтересованим країнам підготуватись до можливого майбутнього членства. У "Комюніке за результатами Вашингтонського саміту" керівники Альянсу заявили: "Три нових члени не будуть останніми".

У Мадриді керівники НАТО пообіцяли вдосконалити програму "Партнерство заради миру" і весь спектр заходів Альянсу в межах Партнерства; у Вашингтоні керівники відзначили досягнутий прогрес і оголосили про нові ініціативи, спрямовані на продовження цієї роботи. У Мадриді керівники Альянсу прийняли рішення про перегляд "Стратегічної концепції" (фактично, дороговказу завдань Альянсу та засобів їх виконання); у Вашингтоні була ухвалена нова "Стратегічна концепція", яка відбиває нову ситуацію в галузі європейської безпеки наприкінці XX століття. В Мадриді НАТО і Україна підписали "Хартію про Особливе партнерство"; у Вашингтоні керівники країн Альянсу і Президент України провели свій перший саміт, на якому визнали важливість України для євро-атлантичної безпеки і стабільності.

Результати роботи під час Вашингтонського саміту повною мірою відображені у "Комюніке за результатами Вашингтонського саміту" та "Стратегічній концепції". У "Комюніке" описана основна тематика саміту і роботи Альянсу в цей ключовий період його історії. "Стратегічна концепція" готує Альянс до викликів та можливостей в галузі безпеки у XXI столітті й спрямовує його майбутній політичний та військовий розвиток.

Конкретні досягнення саміту - у вигляді рішень і програм - створюють підґрунтя для вступу Альянсу в XXI століття. Визнаючи те, що клімат євро-атлантичної безпеки радикально змінився за останні десять років, "Стратегічна концепція" також визнає "появу нових складних ризиків для євро-атлантичного миру і стабільності, включаючи репресії, етнічні конфлікти, економічні негаразди, розвал політичного ладу і поширення зброї масового знищення". В ній визначені цілі та завдання НАТО на майбутнє і відображена воля країн - членів Альянсу до утримання військової потужності, необхідної для виконання усього спектра його місій.

Важливою рисою трансформації позиції НАТО є розвиток "власне Європейської системи безпеки і оборони" (ESDI) в межах Альянсу. На Вашингтонському саміті лідери Альянсу вітали досягнутий прогрес і закликали до продовження роботи над втіленням ESDI в життя. НАТО також започаткувало "Ініціативу з обороноздатності", спрямовану на допомогу збройним силам Альянсу у досягненні вищого рівня мобільності,

сумісності, сталості та ефективності. Так само Альянс впровадив зміни в інтегровану військову командну структуру, які відбивають переміни у кліматі безпеки. Ці зміни покликані забезпечити більшу ефективність операціям НАТО.

У ”Комюніке за результатами Вашингтонського саміту” запропонована ще одна ініціатива Альянсу зі зброї масового знищення (ЗМЗ). Принциповою метою НАТО стосовно такої руйнівної зброї є “запобігання поширенню, а в разі поширення, протидія цьому процесу дипломатичними засобами”. Задля більш ефективного реагування на загрозу поширення, НАТО створило Центр ЗМЗ в Міжнародному секретаріаті штаб-квартири Альянсу. Центр працює над координацією об’єднаного політично-військового підходу, сприяючи обговоренню і кращому розумінню проблем ЗМЗ з боку НАТО; вдосконаленням програм, що розвивають готовність військових діяти в середовищі ЗМЗ; розширенням обміну інформацією з програм допомоги у знищенні ЗМЗ між країнами - членами Альянсу.

Навіть після запрошення трьох нових членів до участі у їхньому першому саміті, керівники країн Альянсу наголосили на тому, що двері залишатимуться відкритими і для інших. На саміті був оприлюднений “План отримання членства” (МАР), який є “практичним маніфестом політики “відкритих дверей”. МАР - це програма дій, з якої заінтересовані країни можуть вибирати заходи, що відповідають їх власним потребам. Програма поширюється на п’ять галузей: політичні та економічні питання, ресурси, правові питання та питання безпеки. НАТО наголошує на тому, що програма не повинна розглядатись як список критеріїв придатності до членства, а також на тому, що активна участь у ПЗМ і РЄАП залишається необхідною умовою для країн, що заінтересовані у майбутньому членстві. Але будь-яке рішення щодо членства прийматиметься окремо у кожному конкретному випадку відповідно до “Декларації Мадридського саміту” і “Декларації Вашингтонського саміту”.

Після засідання Північноатлантичної ради на вищому рівні лідери та представники країн - членів Ради євро-атлантичного партнерства знову зібрались у Вашингтоні. Лідери країн-членів РЄАП обговорили ситуацію в Косові й висловили підтримку вимогам міжнародного співтовариства та засудження політики насильства, репресій та етнічних чищень, що здійснювалась в Косові керівництвом Федеративної Республіки Югославія. Лідери висловили свою підтримку широкомасштабній безпеці та зусиллям з економічних і демократичних перетворень у регіоні Південно-Східної Європи. Вони також ухвалили звіт під назвою “До партнерства у XXI столітті - вдосконалене і більш практичне партнерство”, спрямований на поліпшення здатності сил країн - членів Альянсу і партнерів спільно діяти у майбутньому.

Хоча Росія відмовилась взяти участь у Вашингтонському саміті через події у Югославії, керівники країн Альянсу знову підтвердили свою прихильність до партнерства з Росією згідно з “Основоположним актом НАТО - Росія”. Вони також наголосили на тому, що у тісних взаєминах між НАТО і Росією, які мають величезне значення для стабільності й безпеки в євро-атлантичному регіоні, заінтересовані обидві сторони.

Керівники країн Альянсу також провели свій перший саміт з Президентом України. Обидві сторони вітали прогрес, досягнутий в особливому партнерстві, і обговорили різноманітні питання євро-атлантичної безпеки.

У “Комюніке за результатами Вашингтонського саміту” була підтверджена важливість Середземноморського діалогу як невід’ємної частини кооперативного підходу Альянсу до безпеки. Керівники країн Альянсу надали вказівки якомога скоріше вдосконалити політичне і практичне співробітництво в межах цього Діалогу.

Досягнення Вашингтонського саміту, як практичні, так і концептуальні, стали плодом кількох років роботи. Вони також підтвердили пріоритети країн - членів НАТО, зокрема, необхідність негайного припинення конфлікту в Косові і відновлення прав його мешканців.

Припинення конфлікту в Косові

Увечері 9 червня 1999 року НАТО і Федеративна Республіка Югославія уклали військово-технічну угоду. Військово-технічна угода, що відповідала угоді між урядом Югославії та спеціальними посланцями Європейського Союзу і Росії від 3 червня, зокрема, передбачала негайне виведення югославських сил безпеки з Косова.

10 червня 1999 року Генеральний секретар НАТО Хав’єр Солана зміг оголосити про те, що повітряна операція проти Югославії призупинена. Того ж самого дня Рада Безпеки ООН прийняла Резолюцію 1244, в якій віталась згода Югославії з принципами політичного врегулювання ситуації, включаючи негайне припинення насильства і термінове виведення югославських військових, поліцейських та напіввійськових формувань. У Резолюції також оголошувалось створення “міжнародної цивільної присутності та присутності сил безпеки в Косові” під егідою ООН. Косовські сили під проводом НАТО (KFOR), створені задля виконання тієї частини мандата, що стосується безпеки, увійшли до Косова 12 червня і повністю завершили розгортання 20 червня. Детальніша інформація про ці події подана у розділі 5.

Внаслідок конфлікту в Косові найважливішими пунктами порядку денного НАТО стали імплементація угоди з припинення конфлікту, відновлення миру, повернення біженців і захист мешканців Косова незалежно від їхнього етнічного походження. Успішна співпраця між силами країн-членів НАТО, Росії, України і багатьох інших держав, що не входять до Альянсу, ґрунтувалась на досвіді, отриманому стабілізаційними силами (SFOR) в Боснії - Герцеговині. Багато із залучених до цієї діяльності країн брали активну участь у програмі "Партнерство заради миру", що великою мірою допомогло багатонаціональним силам виконати свою роль у закладанні основи майбутньої стабільності в регіоні.

Протягом наступних місяців вплив Косовського конфлікту спостерігався в імплементації ряду започаткованих на Вашингтонському саміті в квітні 1999 року ініціатив та відповідних рішень Альянсу. Зокрема, він надав додаткового імпульсу розвитку більш потужної власне Європейської системи безпеки та оборони та розбудови європейської здатності втручатись у врегулювання кризових ситуацій і підтримку миру в тих випадках, коли Альянс в цілому не буде залучений. Цей процес описаний у розділі 4.

Новий Генеральний секретар

У березні 2000 року, через рік після втручання Альянсу в події у Косові, новий Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон оприлюднив звіт з підсумками результатів військової операції і розгортання КФОР та інформацією про завдання, що стоять попереду.

Лорд Робертсон, колишній міністр оборони Великої Британії, обійняв посаду Генерального секретаря НАТО 14 жовтня 1999 року. В перший день на новій посаді, розповідаючи про своє бачення пріоритетів Альянсу у наступні місяці, він зробив особливий наголос на трьох сферах, що мають особливе значення для Альянсу сьогодні й матимуть його у майбутньому.

По-перше, НАТО має до кінця відігравати свою роль у стабілізації на Балканах після кризи у Косові, а також забезпечити якнайшвидше створення умов стійкого миру миротворчими зусиллями Альянсу як у Боснії - Герцеговині, так і в Косові.

По-друге, він наголосив на необхідності посилити роль європейців у НАТО, охарактеризувавши цю потребу як нагальну, якщо НАТО хоче залишитись таким само потужним в майбутньому, яким воно було у минулому. Альянс повинен створити добрі, ефективні та плідні зв'язки з

Європейським Союзом, в міру того, як останній посилюватиме свою роль у цій галузі. Заявивши, що: “Більше Європи в НАТО не означає менше Північної Америки”, лорд Робертсон підкреслив, що трансатлантичний зв’язок залишається ключем до ефективності НАТО і, що без міцного трансатлантичного зв’язку в Європі не може бути справжньої стабільності або захисту її демократичних цінностей.

По-третє, він зосередився на нагальній необхідності встановлювати тісніші взаємини між НАТО і Росією, наголосивши на відновленні засідань Постійної спільної ради НАТО - Росія, як на дуже позитивний розвиток подій.

У даному виданні „Довідника НАТО” описаний розвиток політики НАТО в цих та інших сферах діяльності Альянсу. Задля полегшення роботи книга розділена на дві частини. У першій детально описані співпраця у різних сферах, спрямована на досягнення цілей Альянсу, і контекст, в якому розвивається ця політика. У другій описані відповідні структури та процедури, що сприяють обміну інформацією, консультаціям, прийняттю рішень та виконанню оперативних завдань, невід’ємних від цього процесу.

ЧАСТИНА І

Розділ 1

Що таке НАТО?

Витоки Альянсу

Головні завдання в галузі безпеки

Що таке НАТО?

Витоки Альянсу

У період між 1945-м та 1949 роками держави Західної Європи та їхні союзники в Північній Америці, перед якими стояла гостра потреба повоєнної відбудови економіки, з тривогою спостерігали за експансіоністською політикою СРСР. Виконавши зі свого боку взяті під час війни зобов'язання щодо скорочення оборонних структур та чисельності збройних сил, уряди західних держав виявляли дедалі більшу занепокоєність, оскільки стало зрозуміло, що керівництво Радянського Союзу мало намір повністю зберегти свої збройні сили. Більше того, з огляду на проголошені ідеологічні цілі Комуністичної партії Радянського Союзу стало очевидно, що всі заклики до поваги Статуту ООН та міжнародних домовленостей, які були досягнуті наприкінці війни, не гарантували суверенітету та незалежності. Ці побоювання посилились після того, як багатьом країнам Центральної та Східної Європи були нав'язані недемократичні форми правління, жорстоко придушувались будь-які прояви опозиції, зневажались елементарні права людини, громадянські права і свободи.

Між 1947-м та 1949 роками сталася низка драматичних подій, які примусили серйозно замислитись над цими проблемами. Йдеться про пряму загрозу, яка нависла над суверенітетом Греції, Норвегії, Туреччини та інших західноєвропейських країн, про державний переворот у Чехословаччині, здійснений у червні 1948 року, про протиправну блокаду Берліна, розпочату в квітні того ж року. Підписання у березні 1948 року Брюссельського договору[1] стало свідченням рішучості п'яти західноєвропейських держав: Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів, Франції - створити спільну систему оборони та зміцнити взаємні зв'язки таким чином, щоб більш ефективно протистояти ідеологічній, політичній та військовій загрозі своїй безпеці.

Згодом відбулися переговори зі Сполученими Штатами Америки та Канадою щодо створення єдиного Північноатлантичного альянсу на засадах гарантій безпеки та взаємних зобов'язань між Європою та

1 Брюссельський договір 1948 року, який був переглянутий у 1984 році, став першим кроком у повоєнній відбудові західноєвропейської безпеки. Він поклав початок існуванню Західноєвропейського Союзу і Організації Брюссельського договору. Це був також перший крок у процесі, що привів до підписання в 1949 році Північноатлантичного договору та створення Північноатлантичного альянсу. Брюссельський договір став основоположним документом Західноєвропейського Союзу (ЗЄС).

Північною Америкою. Держави, що підписали Брюссельський договір, запросили Данію, Ісландію, Італію, Норвегію і Португалію взяти участь у цьому процесі. Кульмінацією цих переговорів стало підписання Вашингтонського договору в квітні 1949 року, що започаткував спільну систему безпеки на основі партнерства цих дванадцяти країн. У 1952 році до договору приєднались Греція і Туреччина. Федеративна Республіка Німеччина[2] вступила до Альянсу у 1955 році, а Іспанія стала членом НАТО в 1982 році Польща, Угорщина і Чеська Республіка приєднались до НАТО в 1999 році.

Північноатлантичний альянс був створений на основі договору між державами-членами, кожна з яких приєдналась до нього добровільно після завершення публічного обговорення і відповідної парламентської процедури. Договір поважає індивідуальні права всіх держав - членів Альянсу, а також їхні міжнародні зобов'язання згідно зі Статутом ООН. Він зобов'язує кожну державу-члена взяти на себе частину ризику і відповідальності, пов'язаних із спільною безпекою, водночас надаючи кожному з членів Альянсу можливість користуватись перевагами спільної безпеки. Договір також вимагає від кожної держави-члена утримуватись від приєднання до будь-яких міжнародних зобов'язань, які йому суперечать.

З дня створення Альянсу минуло півсторіччя. Протягом більшої частини цього часу НАТО було зосереджене на забезпеченні оборони і безпеки держав - членів. Сьогодні це завдання залишається основним, але центр уваги значною мірою змістився. Нижче розглянуті головні риси цієї трансформації.

Головні завдання в галузі безпеки

Головною метою НАТО є захист свободи і безпеки всіх її членів політичними та військовими засобами відповідно до Статуту ООН. З самого початку існування Альянс працює над установленням справедливого і тривалого мирного порядку в Європі на засадах загальних демократичних цінностей, прав людини та верховенства права. Ця головна мета Альянсу наповнилась новим змістом по закінченні холодної війни, оскільки вперше у повоєнній історії Європи перспектива її досягнення стала реальністю.

2 У 1990 році, після возз'єднання Німеччини, на колишню Німецьку Демократичну Республіку поширились гарантії безпеки Альянсу як на складову частину об'єднаної держави.

НАТО є трансатлантичною сполучною ланкою, яка постійно зв'язує безпеку Північної Америки з безпекою Європи. Це практичний вияв ефективних спільних зусиль її членів задля підтримки своїх колективних інтересів.

Головний принцип діяльності Альянсу полягає у загальному визнанні суверенними державами необхідності співпрацювати на основі неподільності безпеки його членів. Солідарність і єдність серед членів Альянсу забезпечує те, що жодній країні-учасниці не доведеться покладатись тільки на свої власні зусилля при розв'язанні основних проблем безпеки, не позбавляючи країни-члени їх права та обов'язку нести власну суверенну відповідальність у галузі оборони, Альянс дає їм можливість досягати власних цілей в питаннях національної безпеки через колективні зусилля. Власне Альянс є асоціацією вільних держав, об'єднаних бажанням зберегти свою безпеку через взаємні гарантії та стабільні відносини з іншими країнами.

Північноатлантичний договір від 4 квітня 1949 року, який є правовою та практичною основою Альянсу, було підписано відповідно до Статті 51 Статуту ООН, яка підтверджує невід'ємне право незалежних держав на індивідуальну або колективну оборону. Як сказано у преамбулі до Договору, метою членів Альянсу є "сприяння мирним та дружнім відносинам у північноатлантичному регіоні". Однак під час підписання Договору першочерговою метою НАТО був захист його членів від потенційної загрози, що була результатом політики та зростаючої військової потужності колишнього Радянського Союзу.

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) забезпечує таку структуру, яка уможливлює досягнення обраної мети. Це - міжурядова організація, у якій всі держави-члени повною мірою зберігають суверенність і незалежність. Вона надає державам-членам можливість консультуватися з будь-якого порушеного ними питання та ухвалювати рішення стосовно політичних і військових проблем, які впливають на їхню безпеку. Ця організація має відповідні структури, які забезпечують консультації та співробітництво між її членами у політичній, військовій, економічній, науковій та інших невійськових галузях.

Ось чому, попри несхожість ситуацій і національних військових потенціалів держав - членів Альянсу, всі вони однаковою мірою відчувають себе в безпеці, що, в свою чергу, сприяє загальній стабільності в Європі, створює сприятливі умови для зміцнення співпраці всередині Альянсу, а також між його членами та іншими країнами.

Засоби, за допомогою яких Альянс втілює свою політику безпеки, включають утримання військової потужності, достатньої для запобігання

війни та забезпечення ефективної оборони; забезпечення потенціалу, необхідного для врегулювання криз, які можуть впливати на безпеку країн-членів; активне сприяння діалогу з іншими державами; розвиток нового, основаного на співпраці, підходу до європейської безпеки, включаючи заходи, спрямовані на досягнення нових успіхів у сфері контролю над озброєннями та роззброєння.

Для досягнення своєї головної мети Альянс виконує такі основні завдання в галузі безпеки:

"Безпека: закладає необхідне підґрунтя для стабільного клімату безпеки в Європі на основі зміцнення демократичних інститутів і прагнення до розв'язання суперечок мирним шляхом. Він намагається створити такі умови, за яких жодна країна не могла б вдаватись до залякування чи тиску, спрямованих проти будь-якої іншої держави, через загрозу застосування, або застосування сили.

Консультації: відповідно до Статті 4 Вашингтонського договору Альянс є трансатлантичним форумом для проведення спільних консультацій з будь-яких питань, що впливають на життєво важливі інтереси його членів, зокрема з приводу нових подій, які можуть становити загрозу їхній безпеці. Він також сприяє координації їхніх зусиль у галузях, що становлять спільний інтерес для всіх членів Альянсу.

Стримування і оборона: забезпечує стримування та захист від будь-якої форми агресії, спрямованої проти будь-якої держави - члена НАТО, відповідно до Статей 5 і 6 Вашингтонського договору.

Заради посилення безпеки і стабільності в євро - атлантичному регіоні:

- *Врегулювання кризових ситуацій: Альянс готовий в разі необхідності на основі консенсусу і відповідно до Статті 7 Вашингтонського договору зробити свій внесок в ефективне запобігання конфліктам та активно залучитись до врегулювання криз, в тому числі й до операцій з реагування на кризові ситуації.*
- *Партнерство: розвиває широкомасштабне партнерство, співробітництво і діалог з іншими країнами євро - атлантичного регіону з метою посилення прозорості, взаємної довіри та здатності до спільних з Альянсом дій."*[3]

3 Витяг із Стратегічної концепції Альянсу, ухваленої на Вашингтонському саміті у квітні 1999 р.

Створені в НАТО структури дають змогу країнам - членам Альянсу координувати свою політику задля виконання цих основоположних завдань. Вони забезпечують постійне проведення консультацій і здійснення співробітництва у політичній, економічній та інших невійськових галузях, розробляють спільні плани колективної оборони; займаються створенням інфраструктури та основних об'єктів і споруд, необхідних для функціонування збройних сил, опрацьовують заходи для реалізації спільних програм військової підготовки та навчань. У своїй діяльності вони спираються на розгалужену систему цивільних і військових структурних підрозділів, відповідальних за адміністративне управління, питання бюджету і планування, а також на установи, які створені державами - членами Альянсу з метою координації діяльності в окремих сферах, таких, наприклад, як зв'язок, необхідний для проведення політичних консультацій та командування і управління військами, або тилове забезпечення збройних сил. Ця структура детально описана у частині II.

Розділ 2

Трансформація Альянсу

Новий клімат безпеки в Європі

Нові інститути

Стратегічна концепція Альянсу

Роль об’єднаних збройних сил і трансформація оборонної стратегії Альянсу

Ініціатива з обороноздатності НАТО

Ядерні сили НАТО у новому кліматі безпеки

Трансформація Альянсу

Новий клімат безпеки в Європі

4 квітня 1989 року Альянс святкував сорокову річницю підписання Північноатлантичного договору. Ця подія збіглася з глибокими змінами, що сталися у відносинах між Сходом і Заходом та у міжнародних відносинах в цілому. Водночас відбувалися далекосяжні зміни клімату безпеки. Північноатлантичний альянс відіграв провідну роль у створенні умов для перетворень, які описані на цих сторінках. Забезпечивши основу колективної оборони та спільної безпеки держав-членів та зберігаючи стратегічний баланс у Європі протягом холодної війни, Альянс гарантував їх свободу і незалежність. Згідно з Північноатлантичним договором він продовжує виконувати ці ключові функції, але додає до них нові завдання. Він розбудовує підвалини, які створив для сприяння стабільності, що базується на спільних демократичних цінностях та повазі до прав людини і верховенстві права на усьому континенті.

У наступних розділах описано природу і напрям змін, прогрес у досягненні багатьох довготривалих цілей Альянсу, а також основні принципові питання, що непокоять країн-учасниць та їхніх партнерів по співпраці в міру того, як вони продовжують адаптувати свою політику і формувати спільні інституції для розв'язання нових завдань.

Початки змін у кліматі безпеки

Джерела змін, які трансформували політичну карту Європи, беруть свій початок у низці подій у 1960-х та 1970-х роках, які мали далекосяжні наслідки. Хоча ці події були багатоаспектними, особливо виділяються три з них: прийняття Альянсом у грудні 1967 року доктрини Хармеля, що базувалася на утриманні адекватного рівня оборони і одночасних пошуках шляхів послаблення напруження у відносинах між Сходом та Заходом; початок втілення Федеративною Республікою Німеччина в 1969 році “Східної політики” канцлера Віллі Брандта, спрямованої на розвиток більш позитивних відносин зі східноєвропейськими державами та СРСР у межах, визначених внутрішньою політикою їхніх урядів та їх діями за кордоном; прийняття Гельсінського Заключного акта НБСЄ[1] у серпні 1975 року, який встановив нові норми обговорення питань у галузі прав людини

1 НБСЄ була перейменована в ОБСЄ у січні 1995 р.

та впровадив заходи, спрямовані на посилення взаємної довіри між Сходом і Заходом.

Низка не менш важливих подій позначала розвиток відносин Захід - Схід протягом 1980 - х років. Серед них: розгортання у Європі ядерної зброї середнього радіуса дії після прийняття у грудні 1979 року рішення про паралельний розвиток ядерної модернізації і контролю за озброєннями; підписання у грудні 1987 року Вашингтонського договору, який привів до широкомасштабного знищення американських та радянських ракет наземного базування середнього радіуса дії; перші ознаки змін у Східній Європі, пов'язані з виникненням і визнанням у серпні 1980 року, незважаючи на подальші невдачі, незалежного профспілкового руху “Солідарність” у Польщі; наслідки грудневого 1979 року вторгнення СРСР в Афганістан і остаточне виведення радянських сил звідти у лютому 1989 року; призначення у березні 1985 року Михайла Горбачова на посаду Генерального секретаря ЦК КПРС.

У березні 1989 року в рамках НБСЄ у Відні розпочались нові багатообіцяючі переговори з питань контролю над озброєннями між 23 країнами, членами НАТО та Організації Варшавського договору, які стосувалися скорочення звичайних збройних сил у Європі (ЗЗСЄ). Саміт НАТО, який пройшов у Брюсселі наприкінці травня 1989 року, набув особливого значення на тлі цих подій. Були опубліковані дві принципові заяви щодо політики Альянсу, зокрема, декларація з нагоди сорокової річниці Альянсу, у якій були визначені цілі та напрями політики, якими мали керуватися члени НАТО протягом п'ятого десятиріччя його існування; а також всебічна Концепція контролю за озброєннями та роззброєння.

Декларація саміту 1989 року містила багато надзвичайно важливих елементів. У ній були визнані зміни, що відбувались у Радянському Союзі та інших східноєвропейських державах, та окреслений підхід Альянсу до подолання розділення Європи і досягнення далекосяжної мети формування справедливого та мирного європейського порядку. Вона підтвердила потребу в надійних та ефективних силах стримування й адекватної оборони і оприлюднила потрійну ініціативу президента США Буша щодо контролю над ЗЗСЄ, яка закликала до а) прискорення переговорів з ЗЗСЄ у Відні; б) значного скорочення додаткових категорій звичайних збройних сил; в) значного скорочення особового складу військ США та СРСР, розташованих за межами території своїх країн. У декларації саміту була представлена широка програма розширення співпраці між Сходом і Заходом в інших галузях, дій з розв'язання значних глобальних проблем і заходів, спрямованих на досягнення довгострокових цілей Альянсу.

Події кінця вісімдесятих

Протягом вісімдесятих років продовжували відбуватись події великого значення для всього європейського континенту та міжнародних відносин у цілому. Наприкінці 1989-го та на початку 1990 року вдалося досягти значного прогресу у реформі політичних та економічних систем Польщі та Угорщини, а у Німецькій Демократичній Республіці, Болгарії, Чехословаччині та, після запеклої боротьби, у Румунії були здійснені кроки до свободи і демократії, які перевершили усі сподівання.

Обіцянка покласти край розділенню Європи, а з ним і розділенню Німеччини, дана понад сорок років тому, набула реального значення з падінням у листопаді 1989 року Берлінського муру. Окрім великого символічного значення, ця подія, на думку членів Альянсу, стала частиною широкомасштабного процесу, що вів до справді єдиної і вільної Європи. Цей процес був ще далекий від завершення і стикався з великою кількістю перешкод і проблем, але попри все вдалося досягти швидкого і вражаючого прогресу. Вільні вибори відбулися, або мали відбутися, у більшості країн Центральної та Східної Європи; долалося колишнє розмежування; знищувалися репресивні прикордонні споруди, і менш ніж через рік, 3 жовтня 1990 року, за підтримки міжнародного співтовариства відбулося возз'єднання двох німецьких держав, з яким погодився радянський уряд. Основою цього був міжнародний договір та демократичний вибір усього німецького народу.

Як сам факт, так і перспективи реформ викликали основні позитивні переміни у відносинах країн Центральної та Східної Європи з міжнародним співтовариством, відкрили новий, збагачений діалог між Сходом і Заходом, який приніс реальну надію замість страху конфронтації, а також практичні пропозиції співпраці замість полеміки та застою.

Ці зміни не пройшли безболісно і, як підтвердили події у колишньому Радянському Союзі та інших частинах Центральної та Східної Європи, могли створити нові проблеми для стабільності та безпеки. Рішучий курс на реформи у Радянському Союзі сам по собі викликав нові труднощі та серйозні внутрішні проблеми. Більше того, жахливі перспективи розвитку економіки і проблеми, які спіткали багато країн Центральної та Східної Європи на шляху переходу від авторитарного режиму і централізованої планової економіки до плюралістичної демократії та вільного ринку, робили політичні прогнози непевними і такими, які необхідно постійно переглядати.

В цей час НАТО продовжувало відігравати провідну роль, забезпечуючи структуру для консультацій та координації політики серед країн-учасниць з метою зменшення ризику виникнення кризи, яка могла б

загрожувати інтересам спільної безпеки. Альянс доклав багато зусиль задля усунення військового дисбалансу; більшої відкритості у військових питаннях; задля досягнення довіри через радикальні, але врівноважені та такі, що піддаються перевірці, угоди з контролю за озброєннями, угоди з верифікації та розширення контактів на усіх рівнях.

Рука дружби та співробітництва

На саміті в Лондоні в липні 1990 року у найбільш далекосяжній декларації, що була коли-небудь прийнята з часів заснування НАТО, глави держав та урядів оголосили про рішучі кроки з пристосування Альянсу до вимог нового клімату безпеки, покликані покласти край конфронтації між Сходом і Заходом. Вони запропонували урядам Радянського Союзу і країн Центральної та Східної Європи встановити постійні дипломатичні зв'язки з НАТО і працювати над новими відносинами на основі співпраці. Цій Декларації передувало “Послання з Тьорнбері”, яке було ухвалено міністрами закордонних справ країн -членів НАТО, котрі зібрались у Шотландії і здійснили винятковий крок, запропонувавши дружбу і співпрацю Радянському Союзу та всім іншим європейським державам. Заява, зроблена президентом Горбачовим у липні 1990 року, у якій він визнав участь об'єднаної Німеччини у Північноатлантичному альянсі, була недвозначно пов'язана з позитивним характером цього Послання та суттєвими пропозиціями і зобов'язаннями, прийнятими урядами країн -членів Альянсу в Лондоні.

До Лондонської декларації увійшли численні різноманітні пропозиції з розвитку співпраці. Керівників і представників країн Центральної та Східної Європи запросили до штаб-квартири НАТО в Брюсселі. Відбулося багато таких візитів та були організовані регулярні контакти на дипломатичному рівні. Генеральний секретар НАТО відвідав Москву відразу після Лондонського саміту для того, щоб передати радянському керівництву пропозиції, що були включені в Декларацію, та сповістити про рішучість Альянсу конструктивно скористатися новими політичними можливостями, що відкривались.

У листопаді 1990 року в Парижі водночас з Договором про звичайні озброєння в Європі та публікацією усіма країнами -учасницями НБСЄ “Паризької хартії нової Європи” була підписана спільна декларація та домовленість про ненапад. Спільна декларація офіційно поклала край відносинам ворожості і підтвердила наміри тих, хто її підписав, утримуватися від погрози силою та використання сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави згідно з метою та принципами Статуту ООН та Заключного Гельсінського

акта (див. розділ 14). Усім іншим державам-учасницям НБСЄ було запропоновано приєднатися до цього зобов'язання.

Протягом короткого періоду були встановлені нові військові контакти, зокрема розпочаті інтенсивні дискусії з питань збройних сил та військових доктрин. Було досягнуто прогресу в угоді “Відкрите небо”, яка дозволяє проліт над національною територією на взаємній основі з метою поліпшення довіри та гласності в питаннях військової діяльності. Були ініційовані подальші переговори щодо розширення договору ЗЗСЄ на скорочення звичайних збройних сил від Атлантики до Уралу, зокрема додаткових заходів з обмеження кількості особового складу в Європі. Вдалося досягнути згоди щодо інтенсифікації процесу НБСЄ та встановлення нових норм створення і збереження вільного суспільства. Були здійснені заходи, спрямовані на надання процесу НБСЄ, який успішно посилив взаємну довіру, більшої інституціоналізованості з метою перетворення його на форум для широкомасштабного політичного діалогу в більш об'єднаній Європі. НАТО розпочало внутрішній далекосяжний перегляд своєї стратегії задля її адаптації до нових умов.

Криза в Перській затоці

Незважаючи на позитивний розвиток подій, за непередбачених умов можуть виникати нові загрози стабільності, як показало вторгнення Іраку в Кувейт 2 серпня 1990 року і подальші події у Перській затоці. Коаліційні сили, створені під проводом США для відсічі агресору, не стосувались НАТО безпосередньо, але солідарність серед членів НАТО щодо конфлікту відіграла значну роль. Країни - члени НАТО скористалися форумом Альянсу для проведення інтенсивних політичних консультацій із самого початку кризи і взяли активну участь у підтримці зусиль ООН у дипломатичному врегулюванні конфлікту. Коли це не вдалося, безпосередні внески країн -членів НАТО у сили коаліції, а також їх досвід у співпраці та використанні спільних ресурсів в рамках Альянсу відіграли свою роль. Більше того, згідно з вимогами до дій самого Альянсу, підрозділи мобільних сил Об'єднаного командування сил НАТО в Європі були розташовані в Туреччині задля демонстрації рішучості Альянсу колективно обороняти свого члена відповідно до Статті 5 Північноатлантичного договору у разі виникнення зовнішньої загрози безпеці Туреччини в результаті подій у Перській затоці.

Важливо те, що єдність мети і чітко визначена позиція міжнародного співтовариства щодо дій Іраку стали позитивним свідченням трансформації, яка відбулася у відносинах між Радянським Союзом та Заходом. Очевидними стали переваги поліпшення контактів та розширення

співпраці між ними. Таке раннє визнання взаємних інтересів стосовно безпеки та стабільності в цілому євро - атлантичному регіоні сприяло подальшому розвитку відносин між НАТО та Росією, кульмінацією яких стало підписання у 1997 році Основоположного акта НАТО - Росія.

Небезпека, притаманна кризі у Перській затоці, посилила бажання Альянсу вдосконалювати свою співпрацю з країнами Центральної та Східної Європи, а також з іншими державами відповідно до цілей, які намітили глави держав і урядів країн - членів Альянсу в Лондонській декларації. Це бажання ще посилилося після того, як радянський уряд здійснив репресивні заходи проти балтійських держав перед тим, як визнати їхнє право на власну незалежність; погіршилась ситуація і почалися воєнні дії у Югославії, що викликало розпад Югославської Федерації; та й у самому Радянському Союзі мала місце спроба державного перевороту у серпні 1991 року.

Нові інститути

Рада північноатлантичної співпраці

На тлі цих подій 1991 рік позначився інтенсивними візитами й дипломатичними контактами між НАТО і країнами Центральної та Східної Європи, що відповідало рішенням, прийнятим главами держав та урядів країн НАТО в Лондоні. Публікація Римської декларації у листопаді 1991 року заклала підвалини для переведення цих еволюційних відносин на міцнішу інституційну основу. Прямим наслідком цього рішення стало створення в грудні Ради північноатлантичної співпраці (РПАС), яка звела країни - члени НАТО і спочатку дев'ять країн Центральної та Східної Європи на новому консультативному форумі. У березні 1992 року до РПАС приєднались усі країни-учасниці СНД (див. нижче), а на початок червня 1992 року -Грузія та Албанія.

Перше засідання РПАС відбулося 20 грудня 1991 року, якраз коли припинив існування Радянський Союз. Водночас 11 колишніх республік СРСР стали членами Співдружності Незалежних Держав, вступивши в період інтенсивних політичних і економічних перетворень як внутрішнього характеру, так і в зовнішніх відносинах. На цьому тлі регіональні проблеми набували дедалі більшої ваги. У Нагірному Карабаху, Молдові, Грузії та в інших місцях вибухнуло насильство і розвивалось серйозне напруження як усередині держав, так і у міждержавних відносинах.

Однак основним приводом для занепокоєння, що затьмарював перспективи мирного просування вперед до нового клімату безпеки у

Європі, залишалась ситуація на території колишньої Югославії, яка постійно погіршувалась, бойові дії, що не припинялись, і людські жертви, що зростали. З початку кризи Північноатлантична рада і Рада північноатлантичної співпраці проводили консультації і підтримували зусилля інших організацій з відновлення миру.

Водночас дискусії з приводу заходів, спрямованих на посилення ролі НБСЄ у забезпеченні стабільності і демократії в Європі, зокрема пропозиції, що були включені у Римську декларацію Альянсу, привели до підписання на саміті НБСЄ у липні 1992 року Гельсінського документа ("Завдання змін"). У документі, поміж іншого, описувались нові ініціативи щодо створення форуму НБСЄ для співпраці в галузі безпеки та щодо її миротворчої діяльності, Північноатлантична рада та Рада північноатлантичної співпраці висловили беззастережну підтримку цих ініціатив.

Більш детально розвиток Ради північноатлантичної співпраці (РПАС) та Ради євро - атлантичного партнерства (РЄАП), яка прийшла їй на зміну в 1997 році, описані у наступних розділах.

Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП)

Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП) була створена у 1997 році на заміну Раді північноатлантичної співпраці. У ній беруть участь 19 країн - членів Альянсу і 27 країн-партнерів[2]. Рада представляє собою форум для проведення регулярних консультацій і співпраці. Засідання періодично проводяться на рівні послів, міністрів закордонних справ та міністрів оборони.

Глави держав та урядів 46 країн - членів Ради також зустрічаються в разі потреби, як вони це зробили у Вашингтоні в квітні 1999 року. Саміт РЄАП у Вашингтоні надав можливість відкрито обговорити питання співробітництва в рамках РЄАП в галузі безпеки в XXI сторіччі. Керівники держав зосередились на ключових викликах безпеці в межах території РЄАП, зокрема, на ситуації в Косові.

---

2 Австрія, Азербайджан, Албанія, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Велика Британія, Вірменія, Греція, Грузія, Данія, Естонія, Ісландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Киргизька Республіка, Канада, Латвія, Литва, Люксембург, колишня Югославська Республіка Македонія(а), Молдова, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Росія, Словаччина, Словенія, Сполучені Штати Америки, Таджикистан, Туреччина, Туркменістан, Угорщина, Узбекистан, Україна, Фінляндія, Франція, Чеська Республіка, Швеція, Швейцарія.

(а) Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Глави держав і урядів ухвалили два документа, пов'язаних з подальшим розвитком програми "Партнерство заради миру". Перший з них, "Політично-військова структура проведення операцій ПЗМ під проводом НАТО", стосується питань участі країн-партнерів у процесі політичних консультацій та прийняття рішень, оперативному плануванні та організації управління майбутніми операціями під проводом НАТО, в яких вони братимуть участь. У другому документі, який називається "До партнерства у XXI сторіччі - вдосконаленого і більш дієвого партнерства", розглядаються основні елементи, покликані зробити програму "Партнерство заради миру" (ПЗМ) більш дієвою.

РЄАП відіграла важливу роль у проведенні консультацій під час кризи у Косові. Для того щоб утримувати партнерів в курсі планів і підготовки НАТО до можливих військових варіантів врегулювання конфлікту в Косові, а також для обміну поглядами на розвиток подій, була проведена серія позачергових засідань.

Заходи в межах РЄАП доповнюють програми Партнерства заради миру (ПЗМ). Вони ґрунтуються на двохрічному плані дій, зосередженому на консультаціях і співпраці з питань політики та безпеки, таких як регіональні питання, контроль за озброєннями, міжнародний тероризм, підтримка миру, питання оборонної економіки, цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій, наука і екологія.

Майже усі країни - члени РЄАП, які не входять до НАТО, надіслали до Альянсу свої дипломатичні місії, які працюють над розширенням контактів між НАТО і країнами-партнерами та посиленням ефективності та результативності співпраці.

Важливим досягненням РЄАП стало створення Євро - атлантичного центру координації заходів з реагування на катастрофи (EADRCC), що було включено в план дій на пропозицію Російської Федерації.

Центр був відкритий у червні 1998 року і до нього негайно звернувся Верховний комісар ООН з питань біженців з проханням надати допомогу Албанії в облаштуванні біженців з Косова. У відповідь на ескалацію кризи біженців в регіоні, що розпочалася наприкінці березня 1999 року, НАТО і країни-партнери почали надавати узгоджену гуманітарну допомогу. EADRCC також зіграв важливу роль в координації гуманітарної допомоги під час повеней у Західній Україні.

РЄАП сприяє практичній співпраці в галузі регіональної безпеки через проведення тематичних семінарів, які закладені у план дій Ради. Перший такий семінар з регіональної співпраці був проведений у Грузії в жовтні 1998 року. Відтак подібні заходи мали місце в Литві і Словаччині, Болгарії та Узбекистані.

Нині вивчаються пропозиції щодо подальших практичних ініціатив, зокрема, можливі способи підтримки РЄАП глобального гуманітарного руху проти мін та шляхи контролю за переданням ручної вогнепальної зброї.

Стратегічна концепція Альянсу

На Вашингтонському саміті в квітні 1999 року Держави - члени НАТО ухвалили стратегію реагування Альянсу на виклики і можливості XXI століття, яка вказуватиме шлях майбутнього політичного і військового розвитку.

Оновлена Стратегічна концепція забезпечує загальні напрями розробки детальних політичних та військових планів. В ній описані *мета і завдання* Альянсу і розглядаються його *стратегічні перспективи* у світлі змін у стратегічному середовищі та загрозах і ризиках для безпеки. У Концепції визначається *підхід Альянсу до безпеки у XXI столітті*, підтверджується важливість збереження трансатлантичного зв'язку та забезпечення необхідної військової потуги. В ній вивчається роль інших важливих елементів широкого підходу Альянсу до стабільності та безпеки, зокрема, власне Європейської системи безпеки й оборони; запобігання конфліктам і врегулювання криз; партнерства, співробітництва і діалогу; розширення Альянсу; контролю за озброєннями, роззброєнням і непоширенням зброї масового знищення. У Концепції також викладені *директиви збройним силам Альянсу*, що ґрунтуються на принципах стратегії НАТО та характерних рисах, притаманних збройним силам Альянсу. До них включені розділи з питань місій і структури збройних сил Альянсу, а також характеристики звичайних та ядерних сил.

Вперше Стратегічна концепція була опублікована у 1991 році. Версія 1999 року, як і попередня, є авторитетною заявою про цілі Альянсу і надає директиви найвищого рівня щодо необхідних для їх досягнення політичних і військових засобів.

Перша версія стратегії НАТО була відома як "Стратегічна концепція оборони північноатлантичної території". Розроблена у період між жовтнем 1949-го і квітнем 1950 року, вона визначала стратегію широкомасштабних операцій з територіальної оборони. В середині 50-х років була вироблена стратегія "масованого контрудару". В ній робився наголос на стримуванні, що ґрунтується на загрозі відсічі НАТО будь-якій агресії проти її членів усіма наявними засобами, зокрема і ядерною зброєю.

Дискусії щодо можливих змін у цьому стратегічному підході розпочались ще наприкінці 50-х років і продовжувались до 1967 року,

коли після активних дебатів всередині Альянсу “масований контрудар” був замінений на стратегію “гнучкого реагування”. Такий підхід надавав НАТО переваги гнучкості і викликав невпевненість у потенційного агресора щодо реакції НАТО на загрозу суверенітету або незалежності будь-якої з країн - членів Організації. Ця концепція була розроблена задля того, щоб агресія будь-якого типу розглядалась як така, що пов’язана з неприйнятним ризиком.

Усе це було викладено в секретних документах, які слугували рекомендаціями урядам країн і орієнтирами для планування військової діяльності. Вони не були призначені для поширення серед громадськості. Хоча базові концепції були добре відомі, публічне обговорення деталей було майже неможливе, тому що їхня ефективність великою мірою залежала від секретності. Ці документи відбивали реалії холодної війни, політичне розділення Європи і стан ідеологічної і військової конфронтації, який був типовим для відносин між Сходом і Заходом протягом багатьох років.

Але в міру продовження холодної війни Альянс намагався зменшити небезпеку і закласти підвалини для розвитку більш позитивних відносин з Радянським Союзом та іншими країнами-членами Варшавського пакту. У звіті Хармеля від 1967 року оборона і діалог, що включає контроль над озброєннями, визначені як дві основи, на яких ґрунтується підхід Альянсу до безпеки.

По закінченні епохи холодної війни політична ситуація в Європі, так само, як і загальна військова обстановка, змінилась. Протягом двох років після падіння Берлінського муру була вироблена нова Стратегічна концепція. Вона пройшла обговорення і дебати в Альянсі і була остаточно ухвалена в листопаді 1991 року. Маючи мало спільного з попередніми концепціями, вона зосереджувалась на співпраці з колишніми супротивниками на противагу конфронтації. Безпека країн-членів залишалась головним завданням НАТО, але в новій концепції вона об’єднувалась із специфічними зобов’язаннями працювати над вдосконаленням і розширенням загальноєвропейської безпеки. Стратегічна концепція 1991 року радикально відрізнялась від попередніх документів і в іншому плані. Це був публічний документ, відкритий для обговорення і коментарів з боку парламентів, фахівців в галузі безпеки, журналістів і широкого загалу.

У 1997 році керівники країн - членів НАТО домовились про перегляд і оновлення Концепції, з тим, щоб вона віддзеркалила зміни, які відбулися в Європі за час, що пройшов з моменту її прийняття, і водночас підтвердила відданість Альянсу колективній обороні та трансатлантичним зв’язкам. Цей перегляд повинен був забезпечити повну відповідність стратегії

новим викликам, що чекають на людство в XXI сторіччі. Альянс провів величезну роботу для того, щоб завершити перегляд до Вашингтонського саміту.

Як й інші справи Альянсу, ухвалення Концепції потребувало згоди усіх країн-членів як по суті, так і по мові документа. З огляду на вступ трьох нових членів, представники Польщі, Угорщини та Чеської Республіки були присутні на обговоренні з самого початку.

Стратегічна концепція - це авторитетна заява про цілі та завдання НАТО і вона є директивою вищого рівня щодо політичних та військових засобів, необхідних для досягнення цих цілей.

Концепція 1999 року підтверджує, що головною і непохитною метою Альянсу є збереження свободи і безпеки його членів політичними і військовими засобами. Вона підтверджує відданість Альянсу демократичним цінностям, правам людини, верховенству права і його прагнення забезпечити не тільки спільну оборону, але й мир і стабільність в євро-атлантичному регіоні в цілому.

Стратегія також визначає головні завдання Альянсу в галузі безпеки, як в плані колективної оборони, яка завжди була у фокусі його уваги, так і в плані нової діяльності з врегулювання криз та партнерства, якою Альянс займається заради посилення безпеки і стабільності в євро - атлантичному регіоні.

У концепції описано стратегічне середовище і надана оцінка передбачених у майбутньому ризиків і загроз безпеці. Відзначено, що останнім часом ситуація характеризується тривалими і в цілому позитивними перемінами і що Альянс відіграє важливу роль у посиленні євро - атлантичної безпеки, яке має місце по закінченні холодної війни.

Що стосується ризиків, в документі підтверджується висновок, який був зроблений у Стратегічній концепції 1991 року про те, що загрози загальної війни в Європі практично вже не існує, але залишились інші ризики і нестабільність, з якими стикаються країни - члени Альянсу та інші держави євро - атлантичного регіону. Серед них: етнічні конфлікти, порушення прав людини, політична нестабільність, економічна вразливість, а також поширення ядерної, біологічної та хімічної зброї та засобів її доставки.

Однією з характерних рис стратегії Альянсу від 1991 року є об’єднання широкого підходу до безпеки, що включає політичні і військові засоби, які взаємодоповнюють один одного, з наголосом на співпраці з іншими країнами, які поділяють цілі Альянсу. Такий комплексний підхід

залишається головною рисою нової Стратегічної концепції і включає такі важливі елементи:

Збереження трансатлантичного зв'язку. У Стратегічній концепції наголошується на неподільності безпеки Європи і Північної Америки, а відтак на міцному й динамічному партнерстві між Європою та Америкою.

Збереження ефективної обороноздатності. Стратегія потребує такого рівня обороноздатності, який забезпечив би ефективність за усіх можливих обставин, від стримування і колективної оборони до операцій з реагування на кризові ситуації. У Стратегічні концепції також вміщуються специфічні директиви щодо необхідних потужностей.

Розвиток власне Європейської системи безпеки і оборони в межах Альянсу. В Стратегічній концепції підтверджується, що власне Європейська система безпеки і оборони продовжуватиме розвиватись в межах Альянсу на основі рішень, прийнятих міністрами закордонних справ країн-членів у 1996 році в Берліні й надалі. У ній проголошено, що цей процес потребуватиме тісної співпраці між НАТО, Західноєвропейським Союзом і, в разі необхідності, з Європейським Союзом[3].

У Концепції підтверджується, що цей процес надасть усім європейським членам Альянсу можливість робити більш спільний і ефективний внесок; він підсилить трансатлантичне партнерство і надасть можливість європейським членам Альянсу діяти самостійно, якщо цього потребуватимуть питання готовності Альянсу, ситуація в кожному конкретному випадку і консенсус, а також використовувати ресурси і можливості НАТО для операцій під проводом Європейського Союзу, до яких НАТО не залучено у військовому плані. При цьому європейські члени Альянсу, за бажанням, можуть брати в них широкомасштабну участь.

Запобігання конфліктам і врегулювання криз. Концепція надає Альянсу важливу роль у запобіганні конфліктам і врегулюванні криз, оскільки операції з реагування на кризові ситуації, подібні до ситуацій у Боснії та у Косові, скоріш за все залишатимуться ключовим аспектом внеску, який Альянс робить у мир і безпеку в євро - атлантичному регіоні.

Партнерство, співпраця і діалог. У Концепції підкреслюється рішуче бажання Альянсу продовжувати традиційну політику партнерства, співпраці та діалогу з усіма демократичними країнами євро - атлантичного регіону в ім'я збереження миру, розвитку демократії, процвітання та прогресу. В ній зазначено, що цей підхід спрямований на посилення

3 Розвиток політики в галузі власне Європейської системи безпеки і оборони та відповідні ролі НАТО, Західноєвропейського Союзу і Європейського Союзу описані в розділах 4 і 15.

безпеки усіх без винятку і він дає змогу подолати розбіжності, що можуть викликати конфлікт. У Концепції також описані Головні інструменти цієї політики - Рада євро - атлантичного партнерства, Партнерство заради миру, особливі відносини з Росією та Україною і Середземноморський діалог.

Розширення. У Концепції підтверджена відкритість Альянсу для вступу нових членів відповідно до статті 10 Вашингтонського договору і знову наголошено на тому, що НАТО припускає запрошення нових членів до вступу протягом наступних років.

Контроль за озброєннями, роззброєння і непоширення зброї масового знищення (ЗМЗ). І нарешті, в Стратегічній концепції визначається політика Альянсу в галузі підтримки контролю за озброєннями, роззброєння і непоширенням ЗМЗ. У ній підкреслені наміри Альянсу підтримувати цей аспект підходу до безпеки у гармонійному зв'язку з його підходом до оборони; а також підтверджується, що НАТО намагатиметься зміцнювати безпеку і стабільність, утримуючи якомога низький рівень сил, який дає змогу виконувати усі можливі місії.

У кінцевій частині Стратегічної концепції викладені директиви щодо збройних сил Альянсу, в яких цілі і завдання з попередніх розділів переводяться у практичну площину у вигляді загальних інструкцій силам НАТО і оперативних партнерів. Стратегія закликає до продовження розбудови військової потужності, необхідної для виконання усього спектра місій Альянсу, від колективної оборони, до діяльності з підтримки миру та інших операцій з реагування на кризові ситуації.

Серед найважливішого є спроможність ефективної боротьби з силами супротивника, мобільність і можливість швидкого розгортання за будь-яких умов, життєздатність сил та інфраструктури; сталість і взаємна сумісність, до якої належить і взаємна сумісність з підрозділами з країн-партнерів. Крім того, у Стратегії підкреслена невід'ємна роль, яку збройні сили Альянсу відіграють у боротьбі з поширенням ядерної, біологічної, хімічної зброї та засобами її доставки.

У Стратегічній концепції також передбачається, що Альянс і надалі утримуватиме відповідну пропорцію ядерних і звичайних озброєнь в Європі, які, в разі необхідності, будуть оновлюватись на мінімально достатньому рівні.

Роль об'єднаних збройних сил і трансформація оборонної стратегії Альянсу

З моменту створення НАТО об'єднані збройні сили є основою ефективного стримування і захисту проти загрози війни, що було головною турботою членів Альянсу протягом сорока років. Їх головним завданням залишається забезпечення територіальної цілісності та безпеки країн-учасниць.

Завдання гарантування безпеки через стримування і колективну оборону залишається незмінним. Однак зовсім інша ситуація в галузі безпеки у 1990 роках дала змогу силам Альянсу взяти на себе нові ролі на додаток до своєї головної функції. Наприклад, через вдосконалену програму "Партнерство заради миру" та в рамках РЄАП, Постійної спільної ради НАТО - Росія, Комісії НАТО - Україна та інших форумів, створених для розширення співробітництва, збройні сили Альянсу відіграють дедалі важливішу роль у досягненні прозорості та більшої довіри між НАТО і партнерами. Вони також відіграють провідну роль у верифікації угод з контролю над озброєннями. Насамперед, як оперативні миротворчі сили, вони перебрали на себе життєво необхідне завдання підтримки ефективних заходів, спрямованих на врегулювання кризових ситуацій та запобігання конфліктам. Особливо можна відзначити їхню роль у втіленні мирної угоди в Боснії та забезпеченні міжнародних сил безпеки в Косові за мандатом ООН .

Миротворча роль сил НАТО та їхня діяльність з врегулювання криз стають дедалі важливішими поряд із загальним зростанням ролі Альянсу в цій галузі. Очевидно, що з усіх завдань, які стоять перед Альянсом, жодне не потребує такої рішучості і єдності цілі, як зосередження військової сили в фокусі міжнародних зусиль, спрямованих на припинення конфлікту і створення підвалин стабільного і мирного майбутнього на Балканах .

Перша основна бойова місія, у якій НАТО застосувало збройні сили як інструмент врегулювання кризи на підтримку зусиль ООН покласти край югославському конфлікту, відбулася у 1995 році. Ця акція, відома як "Операція Деліберет форс" ("Обачлива сила"), стала впливовим чинником у процесі, який завершився підписанням мирної угоди в Боснії. Після цього наприкінці 1995 року перед НАТО було поставлено завдання впровадити військові аспекти угоди, очоливши багатонаціональні Сили втілення (ІФОР), а з наступного року - Стабілізаційні сили (СФОР). Як ті, так і інші були створені згідно з мандатом ООН. Роблячи це, НАТО перейшло від відносно обмеженої ролі підтримки миротворчих зусиль ООН до повного контролю над комплексною операцією з підтримки

миру із залученням підрозділів з країн-партнерів та інших країн - не членів НАТО. Такий практичний оперативний досвід співпраці у військовій галузі мав широкі наслідки, наприклад, у вдосконаленні політичної співпраці не тільки між НАТО та партнерами, а й з іншими країнами. Цей процес іде на користь безпеці й стабільності в усій Європі.

Операція Альянсу в Косові та його роль у запобіганні гуманітарній кризі у сусідніх країнах надала ще більшої ваги ролі НАТО у врегулюванні криз. НАТО зробило свій рішучій внесок, зокрема, через повітряну кампанію і наступне введення сил КФОР, у досягнення мети міжнародного співтовариства - закладання підвалин довготривалого миру і стабільності в Косові.

Повітряна кампанія в Косові, яка продемонструвала єдність і згуртованість Альянсу та його рішучість перед обличчям постійного насильства і зневажання прав людини в Косові, підсилила дипломатичні зусилля міжнародної громади і забезпечила досягнення ключових цілей країн - членів Альянсу і партнерів. Гуманітарній катастрофі покладено край; понад 840 000 біженців повернулися до своїх домівок; успішно розгорнуті міжнародні сили з підтримки миру під проводом НАТО (КФОР); через Місію ООН в Косові (UNMIK) міжнародне співтовариство взяло на себе відповідальність за цивільне управління в краї.

Зміна ролі об'єднаних збройних сил віддзеркалює також рішучість Альянсу розвивати власне Європейську систему безпеки і оборони в НАТО. Цей процес здійснюється сьогодні в контексті Європейської політики в галузі безпеки і оборони, яку розвиває Європейський Союз (див. розділ 4).

Ще одним прикладом того, як об'єднані збройні сили адаптуються до нових умов, є втілення військової концепції, яка отримала назву “Багатонаціональні об'єднані оперативно-тактичні сили” (БООТС). На саміті НАТО, що відбувся у січні 1994 року, глави держав та урядів схвалили цю концепцію як важливий елемент адаптації структур Альянсу до змін у європейському кліматі безпеки. Ця концепція призначена забезпечити НАТО гнучкими засобами реагування на нові завдання в галузі безпеки, до яких входять операції з участю країн, що не є членами Альянсу. Вона спрямована на поліпшення спроможності НАТО терміново розгортати відповідні багатонаціональні сили усіх родів військ, пристосовані до специфічних вимог конкретних військових операцій. Вона також сприятиме залученню сил країн - не членів НАТО до миротворчих операцій під проводом НАТО. Багато елементів концепції БООТС вже використовуються на практиці в операціях з підтримки миру на Балканах.

Для БООТС не потрібно ніяких окремих структур. Заходи з надання країнами-учасницями військових підрозділів у складі БООТС здійснюються відповідно до звичайних процедур планування сил НАТО. Але гнучкість, що закладена у концепцію БООТС, потребує високого рівня управління і командування цими силами, тобто штабної організації. Ключові елементи кількох штабів БООТС уже створюються у відібраних "материнських" штаб-квартирах командної структури НАТО (див. розділи 11 та 12). Штаби БООТС покладаються головною мірою на персонал "подвійного призначення", тобто персонал, який виконує інші функції, коли не зайнятий в операціях БООТС, у "материнських" штабах, а також на підготований додатковий персонал, який направляють інші штаби НАТО та країни-члени.

Підсумовуючи, можна відзначити, що трансформація звичайних збройних сил Альянсу, яка триває, є складним і далекосяжним процесом, який має зважати на усі вищезазначені чинники. Зрештою, у разі кризи, яка може призвести до військової загрози членам Альянсу, сили НАТО мають бути спроможні доповнити і підсилити дії політиків, а також зробити свій внесок в управління кризою та її врегулювання мирним шляхом. Відповідно, утримання адекватної військової потужності й чітка готовність до колективних дій залишаються в центрі уваги. Структури і процедури, які були вироблені протягом багатьох років, уможливлюють отримання країнами-членами переваг від політичних, військових та матеріально-технічних аспектів колективних дій та колективної оборони. Все це ґрунтується на інтегрованій структурі, головні риси якої включають колективне планування будівництва збройних сил; спільне оперативне планування; багатонаціональні формування; ефективні процедури організації консультацій, врегулювання криз та забезпечення підсилення; спільні стандарти обладнання, навчання та тилового забезпечення; спільні та об'єднані навчання; співпрацю в галузі інфраструктури та роботи тилу, пов'язаної з безпосереднім забезпеченням збройних сил та виробництвом матеріальних засобів для ЗС. Включення країн-партнерів НАТО у ці домовленості, або підписання окремих подібних домовленостей з країнами-партнерами у тих галузях, де це потрібно, також допомагає вдосконалити співпрацю та посилює спільні зусилля з розв'язання проблем євро-атлантичної безпеки.

Головними параметрами змін, що впливають на збройні сили країн НАТО, є зменшення кількості, зниження рівня готовності та збільшення гнучкості, мобільності та багатонаціональності. На додаток до вимог, що їх диктують нові ролі Альянсу, два невід'ємних принципи, що лежать в основі змін, залишаються священними і недоторканними -це зобов'язання щодо колективної оборони, яка є ключовою функцією, визначальною для

Альянсу, а також збереження трансатлантичного зв'язку як гарантії ефективності та надійності Альянсу.

Загроза війни, яка стояла перед Європою протягом більш ніж чотирьох десятиріч і була результатом ідеологічного конфлікту, політичної ворожості та військового протистояння, усунена. Сьогодні увага зосереджена не стільки на запобіганні застосуванню сили, як це передбачає Стаття 5 Північноатлантичного договору, скільки на вищезгаданих миротворчих операціях, запобіганні конфліктам та врегулюванні кризових ситуацій, з якими може зіткнутись НАТО.

Однак нестабільність, притаманна конфліктним ситуаціям, які виникають по закінченні холодної війни, як це сталось у колишній Югославії, провокує ризики, що підтверджують необхідність утримання солідарності та ефективної військової потужності Альянсу з тим, щоб він міг розв'язувати широке коло непередбачених проблем.

Загальним результатом змін, яких зазнають збройні сили членів Альянсу, має стати перетворення їх у значно скорочену, але більш мобільну структуру. Сухопутні сили, які надаються в розпорядження Альянсу його членами через інтегрований процес планування оборони та збройних сил, скорочені на 35%. Кількість основних військово-морських суден скорочена більш ніж на 30%, а бойових ескадрилей -на 40%. Усі ці скорочення відбулися протягом останнього десятиріччя. Значно скорочена також кількість сил, що утримують високий рівень готовності. Загалом збройні сили країн - членів НАТО реорганізовані в такий спосіб, який забезпечує їхнє гнучке відновлення та нарощування будь-якого часу, коли це може стати необхідним як для колективної оборони, так і для врегулювання кризової ситуації, зокрема миротворчих операцій.

Ініціатива з обороноздатності НАТО

На Вашингтонському саміті у квітні 1999 року була оприлюднена Ініціатива з обороноздатності НАТО, або DCI, яка має забезпечити спроможність Альянсу дати належну відповідь на загрози у XXI сторіччі та готовність ефективно розв’язувати кризи, подібні до косовської, а також зберігати змогу виконувати свої фундаментальні зобов’язання з оборони країн - членів НАТО. Як сказав Генеральний секретар Альянсу лорд Робертсон: ”*Ініціатива з обороноздатності спрямована не тільки на забезпечення взаємної сумісності сил усіх членів Альянсу, але й на те, щоб усі вони посилили і вдосконалили свою здатність відповідати на нові загрози безпеці*”.

Ініціатива стосується майже усіх військових галузей. Сюди входять і мобільність військ; тилове забезпечення; їх спроможність захищатись і завдавати ударів по ворогу; системи управління, командування й інформації, які вони використовують задля того, щоб у разі необхідності можна було розгорнути підрозділи швидко й ефективно в тих місцях, де вони потрібні для врегулювання кризи, в тому числі й на тривалий період .

Під час холодної війни оборонне планування НАТО було головним чином зосереджене на підтримуванні спроможності, достатньої для оборони від можливого нападу Радянського Союзу і Варшавського пакту. Сьогодні європейське середовище безпеки стало набагато складнішим. Найбільш вірогідні загрози безпеці концентруються на околицях Європи, таких як колишня Югославія, або випливають з поширення зброї масового знищення. В результаті цього НАТО нині повинно бути готове не тільки захищатись від агресії, але й надсилати свої збройні сили за межі кордонів країн - членів Альянсу для врегулювання кризових ситуацій.

Більше того, так само, як у Боснії та Герцеговині і у Косові, де нині розташовані підрозділи НАТО, майбутні військові операції Альянсу скоріш за все будуть значно відрізнятись від операцій, до яких велась підготовка під час холодної війни. Вірогідно вони відбуватимуться за межами території країн - членів Альянсу; триватимуть роками; і до них, у тісній співпраці, будуть залучені підрозділи з багатьох країн - насамперед з країн - членів НАТО, але у деяких випадках і з країн-партнерів. Крім того, завдання з врегулювання кризових ситуацій потребують умінь, що відрізняються від тих, які необхідні на випадок війни.

Для того щоб бути здатною відповісти на нові загрози безпеці, НАТО повинно забезпечити оснащення, особовий склад та підготовку персоналу, необхідні для успішного виконання усіх цих завдань. Уроки Боснії та Герцеговини і Косова, а також досвід, набутий у інших багатонаціональних операціях, таких як у Перській затоці, Сомалі та Гаїті, вказують на необхідні зміни.

Ініціатива з обороноздатності була започаткована з метою забезпечення готовності НАТО до будь-яких несподіванок. Задля нагляду за програмою створена Наглядова група високого рівня. Група, яка складається з вищих посадових осіб з країн - членів Альянсу і очолюється заступником Генерального секретаря НАТО, збирається кілька разів на місяць для обговорення досягнень і керування процесом.

DCI також зробить внесок у власне Європейську систему безпеки і оборони, або ESDI, через зміцнення європейської обороноздатності та

європейської складової НАТО. Це дасть змогу європейським членам Альянсу робити більш вагомий і згуртований внесок в Альянс (див. розділ 4).

DCI спрямована на поліпшення спроможності Альянсу в наступних п'яти, взаємопов'язаних сферах:

- "мобільність" і "здатність до швидкого розгортання", тобто здатність швидко розгортати сили там, де потрібно, включно на території за межами Альянсу;
- "сталість"; тобто здатність утримувати і забезпечувати сили на великій відстані від їхніх баз, а також забезпечення достатньої кількості свіжих сил для проведення тривалих операцій;
- "ефективне ведення бойових дій"; тобто здатність успішно боротись з супротивником під час будь-яких операцій, як високої, так і низької інтенсивності;
- "життєздатність"; тобто здатність захистити війська й інфраструктуру від існуючих та майбутніх загроз; та
- "взаємний сумісний зв'язок", тобто, сумісні системи управління, командування та інформації, які надають можливість підрозділам з різних країн ефективно співпрацювати.

Задля поліпшення здатності НАТО розгортати свої військові сили у віддалених районах, де виникають кризи, країни - члени НАТО вивчають можливості поліпшення систем перевезення підрозділів і оснащення. Сюди належать спільне використання ресурсів і можливості використання в разі необхідності цивільних літаків і суден. Використання комерційних ресурсів потребуватиме відповідних домовленостей, а також чітких юридичних процедур, які мають бути вироблені заздалегідь.

Тилове забезпечення є вирішальним елементом будь-якої військової операції. DCI спрямована на збільшення кількості й якості тилових підрозділів Альянсу. Вивчається також можливість об'єднання тилових потужностей для підвищення ефективності. Усе це потребує створення багатонаціональних об'єднаних центрів тилового забезпечення у складі Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (див. розділ 12).

Сучасні технології дають можливість застосовувати військову силу вибірково, що зменшує шкоду цивільному населенню і може скоротити конфлікт, довівши, що продовження агресії не принесе успіху. До таких технологій належать як денні, так і нічні, а також всепогодні системи озброєнь і боєприпаси точного наведення. DCI торкається цієї галузі також.

НАТО активно шукає способи поліпшення захисту і життєздатності збройних сил під час військових операцій. Вивчаються можливості вдосконалення систем розвідки і спостереження; протиповітряних систем; систем протидії зброї масового знищення.

Водночас, в міру того, як підрозділи з різних країн дедалі частіше працюють спільно, наприклад, в операціях з врегулювання кризових ситуацій, зростає потреба у забезпеченні ефективної комунікації між ними на різних рівнях. Ініціатива з обороноздатності (DCI) має на меті не припустити погіршення комунікаційної сумісності в результаті технологічного розвитку. Вона також спрямована на те, щоб технологічні досягнення використовувались повною мірою на користь розвитку військового зв'язку.

Ядерні сили НАТО у новому кліматі безпеки

По закінченні холодної війни Альянс здійснив багато далекосяжних кроків з метою пристосування своєї політики і оборонної стратегії до нового клімату безпеки. Озброєні новим широким підходом до безпеки, який визнає важливість політичних, економічних, соціальних та екологічних чинників на додаток до невід'ємного оборонного виміру, країни - члени Альянсу повною мірою скористались можливостями, які виникли в результаті поліпшення клімату безпеки. Ядерна стратегія і концепція будівництва збройних сил НАТО першими були піддані перегляду. Саме в цих сферах сталися найрадикальніші зміни. Найважливіші з них описані нижче.

Під час холодної війни ядерні сили відігравали провідну роль у стратегії гнучкого реагування. Вони були інтегровані у загальну структуру сил НАТО і забезпечували Альянс цілим спектром політичних та військових варіантів запобігання широкомасштабній війні у Європі. Альянс мав різноманітні плани націлювання, які могли бути застосовані дуже швидко. Така роль потребувала від значної частини ядерних сил НАТО високих рівнів бойової готовності й швидкого реагування.

У новому кліматі безпеки залежність від ядерних сил радикально зменшилась. Стратегія Альянсу і надалі спрямована на запобігання війні, але в ній уже не домінує можливість ескалації ядерного конфлікту. Його ядерні сили вже не націлені на якусь конкретну країну і обставини, за яких їхнє використання може бути виправдане, відійшли на далекий план. Їхня роль нині є, головним чином, політичною і має на меті одне: зберігати мир і стабільність. І хоча ці сили продовжують виконувати

головну роль у запобіганні війні, вони вже не націлені на відсіч конкретній загрозі.

Значне скорочення залежності від ядерних сил відобразилось у радикальному скороченні самих сил. По закінченні холодної війни ядерні держави - члени НАТО здійснили односторонні кроки до відмови від запланованих програм модернізації своїх ядерних сил. Франція оголосила про дострокове припинення виробництва ракет „повітря - поверхня". Напередодні прийняття рішень про знищення ядерних систем наземного базування Сполучені Штати також відмовились від планів розробки нових систем доставки ядерних боєголовок на заміну системі "Ленс", а також від виробництва нового 155-міліметрового ядерного артилерійського снаряду. З 1991 року Франція скоротила кількість типів систем доставки ядерних боєприпасів з шести до двох; сьогодні самостійні французькі ядерні сили складаються тільки з чотирьох ядерних підводних човнів, оснащених балістичними ракетами підводного базування (SLBM) та літаків "Міраж - 2000 Н", спроможних нести ракети "повітря - поверхня" середньої дальності.

З 1992 року Велика Британія відмовилась від своїх систем "Ленс" та ядерної ствольної артилерії, тактичних ядерних озброєнь морського базування, що раніше були розташовані на надводних кораблях, та усіх ядерних озброєнь повітряного базування, припинивши таким чином використовувати свої літаки подвійного призначення в ролі носіїв ядерної зброї. Підводні човни "Трайдент" залишились єдиною ядерною системою Великої Британії.

У жовтні 1991 року за ініціативою президента США Буша НАТО вирішило скоротити кількість своїх субстратегічних[4] озброєнь в Європі майже на 85 відсотків. Це скорочення було завершено в липні 1992 року. В рамках цього скорочення усі ядерні боєголовки наземних ядерних субстратегічних сил НАТО (ядерна артилерія і ракети "поверхня - поверхня") були ліквідовані, а кількість авіаційних бомб була скорочена майже на 50 відсотків. Крім того, була знята з озброєння уся ядерна зброя надводних морських сил. Процес ліквідації торкнувся 1300 ядерних артилерійських зарядів і 850 боєголовок ракет "Ленс". Більшість ядерних

4 Терміни "стратегічний" і "субстратегічний" мають відмінності у значенні в різних країнах. Стратегічні ядерні озброєння, як правило, визначаються як озброєння "міжконтинентального радіуса дії" (понад 5500 км), але у деяких випадках до них можуть також бути включені балістичні ракети проміжної дальності з меншим радіусом дії. Термін "субстратегічні" ядерні озброєння використовується в документах НАТО з 1989 р. з посиланням на ядерну зброю середнього та близького радіуса дії і нині відноситься, головним чином, до тактичної зброї повітряної доставки для літаків подвійного призначення НАТО та невеликої кількості британських боєголовок "Трайдент" в субстратегічній ролі (інші субстратегічні ядерні озброєння виводяться з Європи).

боєголовок, що призначались для цих озброєнь, вже ліквідована, а решта буде ліквідована у найближчому майбутньому.

Сполучені Штати повністю ліквідували усі морські нестратегічні/ субстратегічні системи за винятком ядерних крилатих ракет підводного базування, які вже не знаходяться в морі за мирних часів. Вони також повністю відмовились від ядерної ролі для своїх літаків подвійного призначення морської авіації. Сьогодні єдиною ядерною зброєю не морського базування в розпорядженні НАТО є американські ядерні бомби, які можуть доставлятися літаками подвійного призначення деяких країн - членів Альянсу.

Ядерні арсенали НАТО також зазнали значного скорочення (майже на 80 відсотків), паралельно з ліквідацією збройних систем і скороченням кількості озброєнь. Водночас була ініційована нова більш безпечна і життєздатна система зберігання озброєнь.

По закінченні холодної війни НАТО здійснило ще одну значну переміну - воно припинило зберігати ядерні плани на випадок несподіваних ситуацій за мирних часів і відповідні цілі для своїх субстратегічних ядерних сил. У результаті цього ядерні сили НАТО не націлені на жодну країну. Користуючись подальшим поліпшенням клімату безпеки, НАТО здійснило ряд кроків із скорочення кількості своїх літаків подвійного призначення та рівнів їхньої готовності.

Згідно з іншою односторонньою ініціативою, міністри закордонних справ і міністри оборони країн - членів НАТО оголосили в грудні 1996 р. про те, що розширення Альянсу не призведе до змін у його значно скорочених ядерних силах і що НАТО "*не має ні намірів, ні планів, ні причин розташовувати ядерну зброю на території нових членів, а також не має жодної необхідності міняти будь-які аспекти ядерної політики чи стратегії застосування ядерної зброї і не передбачає ніякої потреби робити це у майбутньому*". Значно скорочені субстратегічні сили НАТО, що залишились, будуть забезпечувати потреби Альянсу в стримуванні у передбачуваному майбутньому.

Контроль за ядерними озброєннями

Країни - члени НАТО дуже давно включили питання контролю за ядерними озброєннями, роззброєння та непоширенняння зброї масового знищення в свою політику безпеки, яка є складовою ширшого політичного контексту, в якому Альянс намагається зміцнити стабільність і безпеку, знижуючи рівні озброєнь і посилюючи прозорість у військових справах та взаємну довіру. У "Рішенні Монтебелло" 1983 року Альянс оголосив,

а пізніше і виконав виведення 1400 ядерних боєголовок з Європи. Американсько-Радянський Договір про ядерні сили середнього радіуса дії (INF) від 1987 року ліквідував наземні ядерні ракети середнього радіуса дії в глобальному масштабі, в такий спосіб втіливши у життя той аспект "рішення про подвійний підхід", прийнятого НАТО у 1979 році, що стосується контролю за озброєннями.

Сполучені Штати і Російська Федерація активно займаються питаннями значного скорочення своїх стратегічних ядерних озброєнь. За Договором про скорочення наступальних озброєнь (СНО-1) (підписаний в липні 1991 року і набув чинності в 1994 році) розгорнуті стратегічні озброєння США будуть скорочені з понад 10 000 до 6 000 одиниць. СНО-2, якого було підписано у січні 1993 року і ратифіковано США у січні 1996-го, а Росією в квітні 2000 року, ще більше скоротить кількість озброєнь таким чином, що США і Росія зможуть утримувати від 3 000 до 3 500 одиниць, а також ліквідує роздільні боєголовки індивідуального наведення (MIRV) з міжконтинентальних балістичних ракет (МБР) і забезпечить процедури верифікації виконання домовленості. Після підписання Росією договору СНО-2, Сполучені Штати і Росія вказали на те, що вони готові приступити до переговорів про договір СНО-3 для подальшого скорочення стратегічних озброєнь до 2 000 і 2 500 одиниць і впровадження заходів з відкритості інформації про запаси стратегічних боєголовок та знищення стратегічних ядерних боєголовок.

Щодо інших, пов'язаних з цим сфер, усі країни - члени НАТО беруть участь у підписаному 187 країнами Договорі про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ) і повністю його підтримують. Вони закликали усі держави, які ще не приєднались до нього, зробити це і повністю втілити цей договір в життя. На присвяченій п'ятирічному перегляду ДНЯЗ конференції в Нью-Йорку в травні 2000 року п'ять ядерних держав, які є постійними членами Ради Безпеки ООН - Велика Британія, Росія, Сполучені Штати, Франція і Китай серед інших практичних кроків з імплементації договору, взяли на себе "*недвозначне зобов'язання... здійснити повну ліквідацію своїх ядерних арсеналів, яка приведе до повного роззброєння*". Це зобов'язання представляє собою суттєвий прогрес у галузі контролю за ядерними озброєннями і може здійснити позитивний вплив на майбутні плани з контролю за озброєннями.

НАТО всіляко підтримує зусилля щодо розсудливого і поступового скорочення кількості ядерних озброєнь. Альянс постійно вітає досягнення у втіленні Договору зі скорочення наступальних озброєнь (СНО) і наголошує на необхідності втілення в життя договору СНО-2, яке може привести до подальшого значного скорочення стратегічних арсеналів, передбаченого договором СНО-3.

Усі ці зобов'язання і заходи відповідають меті Альянсу, яка полягає у гарантуванні безпеки і стабільності за найнижчого можливого рівня збройних сил, який задовольняє вимоги оборони.

Роль ядерних сил НАТО, що залишились

Головне призначення ядерних сил, що залишились, є політичним: зберегти мир і запобігти застосуванню сили. Вони роблять ризик агресії проти НАТО непередбачуваним і неприйнятним, чого не забезпечують звичайні озброєння самі по собі. Комбінація ядерних сил з відповідними звичайними озброєннями викликає у будь-якої країни, яка може наміритись отримати військову чи політичну перевагу, погрожуючи або використовуючи зброю масового знищення проти Альянсу, непевність щодо того, якою може бути відповідь НАТО. Стримуючи застосування ядерної, біологічної і хімічної зброї сили Альянсу роблять свій внесок у боротьбу з поширенням цієї зброї та засобів її доставки.

Колективна безпека, яку гарантує ядерна стратегія Альянсу, поширюється на усі країни-члени Альянсу. На додаток до цього присутність американських ядерних сил в Європі, які передані в розпорядження НАТО, посилює політичний і військовий зв'язок між європейськими і північноамериканськими членами Альянсу. Водночас участь без'ядерних держав у втіленні ядерної політики Альянсу демонструє як солідарність Альянсу, так і спільну відданість країн-членів Організації гарантуванню своєї безпеки та рівного розподілу відповідальності й ризику між усіма.

Політичний нагляд за ядерними силами НАТО також здійснюється спільно країнами - членами Альянсу. Група ядерного планування НАТО забезпечує участь міністрів оборони як ядерних, так і без'ядерних держав - членів Альянсу (за винятком Франції) у прийнятті рішень щодо ядерних сил НАТО та розвитку ядерної стратегії Альянсу. Між країнами - членами НАТО існує угода про те, що Організація повинна утримувати - і це має бути видно - основу військової потужності, що складається з відповідної суміші достатніх для колективної самооборони сил. Ядерні сили НАТО залишаються важливим елементом цієї потужності попри драматичні зміни у кліматі безпеки, які дали змогу Альянсу провести значне скорочення як самих ядерних сил, так і своєї залежності від них.

Розділ 3

Політика відкритих дверей Альянсу

Процес розширення НАТО

Партнерство заради миру

Співпраця між НАТО і Росією

Партнерство НАТО з Україною

Середземноморський діалог Альянсу

Ініціатива НАТО у Південно-Східній Європі

Політика відкритих дверей Альянсу

Процес розширення НАТО

“Сторони можуть, за одностайної згоди, запросити будь-яку іншу європейську державу, яка спроможна втілювати в життя принципи цього Договору і робити свій внесок у безпеку північноатлантичного регіону, приєднатись до цього Договору. (...)”

Стаття 10, Північноатлантичний договір, Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р.

Після підписання Північноатлантичного договору до перших 12 його учасників приєднались 7 держав, збільшивши кількість членів НАТО до 19. Польща, Угорщина і Чеська Республіка вступили до Альянсу в березні 1999 року, отримавши запрошення до вступу на Мадридському саміті 1997 року. Перший саміт НАТО, в якому ці три країни взяли участь як повноправні члени Альянсу, відбувся у Вашингтоні в квітні 1999 року. Тоді керівництво НАТО наголосило на тому, що двері Альянсу залишатимуться відкритими для вступу інших країн і пообіцяли, що НАТО і надалі вітатиме нових членів, які здатні втілювати в життя принципи Договору і робити свій внесок в мир і безпеку в євро - атлантичному регіоні.

Альянс очікує, що протягом наступних років будуть запрошені й інші країни, які бажають і спроможні перебрати на себе відповідальність і зобов’язання, пов’язані з членством. Це буде зроблено тоді, коли він вважатиме, що вступ цих країн піде на користь політичним і стратегічним інтересам Альянсу та сприятиме європейській безпеці та стабільності.

Керівництво НАТО ухвалило План отримання членства в НАТО, спеціально розроблений для того, щоб надати дорадчу допомогу країнам, які бажають вступити до Альянсу, і мати з ними зворотній зв’язок.

Дослідження розширення НАТО від 1995 року

У січні 1994 року на Брюссельському саміті керівники країн - членів Альянсу знову підтвердили відкритість Альянсу для членства інших європейських держав, які спроможні втілювати в життя принципи Вашингтонського договору і робити свій внесок у безпеку північноатлантичного регіону.

Після того як у грудні 1994 року міністри закордонних справ країн-учасниць ухвалили відповідне рішення, протягом 1995 року союзники вивчали усі “навіщо” та “як” майбутнього вступу нових членів.

У результаті було підготоване “Дослідження з питань розширення НАТО”, яке у вересні 1995 року було передане заінтересованим країнам-партнерам і оприлюднене. Викладені у Дослідженні принципи залишаються підґрунтям відкритого підходу НАТО до запрошення нових членів до вступу. Відповідаючи на запитання “навіщо проводити розширення НАТО”, дослідники дійшли висновку, що по закінченні холодної війни та зникненні Організації Варшавського договору з'явилась як необхідність, так і унікальна можливість поліпшити безпеку в усьому євро - атлантичному регіоні, не відновлюючи лінії розмежування.

Розширення НАТО є подальшим кроком до основної мети Альянсу - вдосконалення безпеки і поширення стабільності на весь євро - атлантичний регіон, що доповнює ширші тенденції до інтеграції, зокрема розширення ЄС і підсилення ОБСЄ (див. розділ 15). Це нікому не становить загрози. НАТО залишатиметься оборонним Альянсом, головною метою якого є збереження миру в євро - атлантичному регіоні та безпека його членів.

У дослідженні робиться висновок про те, що розширення Альянсу всіляко сприятиме зміцненню стабільності та безпеки усіх країн євро - атлантичного регіону. Воно сприятиме демократичним реформам, зокрема встановленню цивільного та демократичного контролю над збройними силами. Воно стимулюватиме поширення стилю і навичок співпраці, консультацій та досягнення консенсусу, які характерні для відносин між членами Альянсу, та допомагатиме розвитку добросусідських відносин в усьому євро - атлантичному регіоні. Воно збільшить прозорість оборонного планування та військових бюджетів, тим самим зміцнюючи довіру між державами, а також підтримає тенденцію до інтеграції та співпраці в Європі. Більше того, воно зміцнить здатність Альянсу робити свій внесок у європейську та світову безпеку і підтримувати миротворчу діяльність ООН та ОБСЄ, а також посилить і розширить трансатлантичне партнерство.

Що ж до питання про те, “як” розширюватись, Дослідження підтвердило, що, як і в минулому, будь-яке майбутнє збільшення кількості членів Альянсу має здійснюватись через приєднання нових членів до Північноатлантичного договору згідно зі Статтею 10. Після вступу нові члени користуються всіма правами та приймають усі зобов'язання за Договором, їм необхідно погодитись з усіма принципами, процедурами та політикою, які схвалені членами Альянсу на момент їхнього вступу, та виконувати їх. У Дослідженні чітко зазначено, що бажання та спроможність взяти на себе такі зобов'язання не тільки на папері, а й на практиці є вирішальним чинником у прийнятті Альянсом рішення про запрошення тієї чи іншої країни до вступу.

Держави, які втягнуті в етнічні конфлікти або зовнішні територіальні спори, зокрема іредентистські претензії чи спори щодо внутрішньої юрисдикції, повинні врегулювати такі конфлікти в мирний спосіб відповідно до принципів ОБСЄ, перед тим як вони можуть стати членами Альянсу.

У Дослідженні також зазначено, що спроможність заінтересованих країн робити свій військовий внесок у колективну оборону, підтримку миру та інші нові місії Альянсу є також чинником при прийнятті рішення щодо запрошення їх до вступу в Альянс. Остаточно, робиться висновок у Дослідженні, члени Альянсу приймають рішення щодо запрошення нового члена до вступу на основі консенсусу. Свої рішення вони ґрунтують на власному судженні щодо того, чи може конкретна країна зробити свій внесок в безпеку та стабільність Північноатлантичного регіону. Жодна країна за межами Альянсу не має права вето або “права нагляду” щодо процесу розширення чи рішень, які приймаються з цього приводу.

На Мадридському саміті в липні 1997 року, в кінці складного і всеосяжного процесу обговорення та інтенсивного індивідуального діалогу із заінтересованими країнами-партнерами, глави держав та урядів членів Альянсу запросили Польщу, Угорщину та Чеську Республіку розпочати переговори про вступ до НАТО. Після цього рішення восени 1997 року відбулися переговори з кожною запрошеною країною окремо, а в грудні 1997 року були підписані Протоколи про вступ з кожною з трьох держав. Ці Протоколи про вступ були ратифіковані згідно з власними національними процедурами усіма 16 членами Альянсу та трьома новими членами. В березні 1999 року ці країни офіційно приєднались до Договору.

Важливо відзначити, що розширення НАТО є відкритим, тривалим процесом, а не одноразовою подією.

Процес вступу

Наступні етапи лежали на шляху вступу трьох нових членів до Альянсу:

- **10 січня 1994 р.** На саміті НАТО в Брюсселі керівники 16 держав - членів Альянсу заявили про те, що вони очікують і вітатимуть розширення НАТО за рахунок демократичних держав зі Сходу. Вони знову підтвердили, що Альянс, як зазначено у статті 10 Вашингтонського договору, відкритий для членства інших європейських держав, які здатні втілювати в життя принципи

Договору і робити свій внесок в мир і безпеку в євро - атлантичному регіоні.

- **Вересень 1995 р.** Альянс ухвалив Дослідження розширення НАТО, в якому описані чинники, які треба враховувати у процесі розширення. В ньому також зазначено, що процес має відбуватися з оглядом на політичні події та ситуацію в галузі безпеки на європейському континенті. Дослідження залишається основою для запрошення нових членів до вступу.

- **Протягом 1996 року** відбувався інтенсивний індивідуальний діалог з 12 заінтересованими країнами-партнерами. Такі зустрічі допомогли їм краще розібратись у роботі Альянсу, який, в свою чергу, краще розібрався як з внутрішньою ситуацією в цих країнах, так і в їх відносинах з сусідніми державами (відсутність нерозв'язаних суперечок). Згідно з Дослідженням це важлива передумова членства.

- **10 грудня 1996 р.** Готуючись до прийняття рішення на Мадридському саміті в липні 1997 року, країни - члени Альянсу почали готувати рекомендації щодо країни, або країн, які вони хотіли б запросити до переговорів про вступ.

- **Початок 1997 р.** На прохання 11 країн-партнерів з ними відбувається інтенсивний діалог. Паралельно військове керівництво Альянсу проводить аналіз відповідних військових чинників стосовно заінтересованих у членстві в НАТО країн.

- **8 липня 1997 р.** Керівники країн - членів Альянсу на зустрічі в Мадриді запросили Польщу, Угорщину і Чеську Республіку розпочати переговори про вступ. Вони також знову підтвердили, що двері Альянсу залишатимуться відкритими для нових членів.

- **Вересень і листопад 1997 р.** З кожною з трьох запрошених країн проведені переговори про вступ. Наприкінці цього процесу три країни надіслали листи про наміри, в яких підтвердили взяті під час переговорів зобов'язання.

- **16 грудня 1997 р.** Міністри закордонних справ країн - членів НАТО підписали Протоколи до Північноатлантичного договору про вступ трьох нових членів.

- **Протягом 1998 року** Країни - члени Альянсу ратифікували Протоколи про вступ згідно зі своїми національними процедурами.

- **12 березня 1999 р.** Після завершення виконання своїх національних законодавчих процедур міністри закордонних справ

Польщі, Угорщини і Чеської Республіки на спеціальній церемонії передали документи про вступ до Північноатлантичного договору на збереження в м. Індепенденс, штат Міссурі. Ця подія закріпила їхній офіційний вступ до Альянсу.

- **16 березня 1999 р.** Національні прапори трьох нових членів були підняті на офіційній церемонії в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі.

У цей період кожна з країн - майбутніх членів Альянсу успішно здійснила ряд заходів для забезпечення майбутньої ефективної участі в Альянсі. До них увійшли заходи в сфері безпеки (наприклад, процедури отримання, збереження і використання секретної інформації) та в інших галузях, таких як протиповітряна оборона, інфраструктура, планування збройних сил, системи інформації та зв'язку.

План отримання членства (МАР)

План отримання членства (МАР) розроблений для того, щоб допомогти бажаючим країнам підготуватись до вступу до Альянсу через надання порад, допомоги та практичної підтримки з усіх аспектів членства в НАТО. Його головні риси:

- щорічне подання країнами, які бажають вступити до Альянсу, індивідуальних національних програм підготовки до майбутнього членства. В них мають бути розкриті політичні, економічні, оборонні аспекти, а також ресурси і питання безпеки;
- цільовий і відвертий механізм зворотного зв'язку з країнами-кандидатами про виконання програм, до якого належать як політичні, так і технічні поради, а також щорічні засідання у форматі 19+1 на рівні Ради, на яких це виконання оцінюється;
- він виконує функцію координатора допомоги, яку НАТО та його члени надають країнам-кандидатам у військовій/оборонній галузі;
- такий підхід до оборонного планування дає країнам-кандидатам змогу виробляти і переглядати планові цілі.

Міністри закордонних справ країн - членів НАТО постійно триматимуть у центрі своєї уваги процес розширення, включно з виконанням Плану отримання членства. Керівники країн - членів НАТО переглянуть цей процес на наступному саміті, що відбудеться не пізніше 2002 року.

Ухвалення Плану отримання членства (МАР) у квітні 1999 року допомогло країнам, що бажають стати членами Альянсу,

краще зосередитись на досягненні визначених у Плані цілей і пріоритетів. Більше того, його втілення вже не стосується тільки міністерств закордонних справ і оборони. Із започаткуванням міжміністерських засідань на національному рівні, виконання завдань плану дедалі більше стосується й інших урядових департаментів, дії яких потребують координованих систематичних зусиль.

Дев'ять країн, що висловили свою заінтересованість у вступі до НАТО і які беруть участь в МАР, це - Албанія, Болгарія, Латвія, Литва, колишня Югославська Республіка Македонія[1], Румунія, Словаччина, Словенія, Естонія.

МАР наповнює змістом обіцянку НАТО тримати двері відкритими. Але участь у МАР не гарантує майбутнього членства, так само, і План не складається лише з переліку завдань, які країни-претенденти мають виконати і поставити "галочку". Рішення про запрошення претендентів до переговорів про вступ буде прийматись НАТО на основі консенсусу і в кожному випадку окремо.

МАР забезпечує конкретний зворотній зв'язок і поради з боку НАТО країнам-кандидатам щодо підготовки до майбутнього членства. Він потребує виконання широкого спектра заходів з посилення позицій кожної з країн-претендентів. МАР не замінює програму "Партнерство заради миру". Участь претендентів у ПЗМ і Процесі планування і оцінки збройних сил (PARP) пристосована до їхніх потреб. Широкомасштабна участь в ПЗМ/PARP є необхідною передумовою, оскільки вона дає країнам-претендентам змогу досягти сумісності з підрозділами НАТО і підготувати структуру і спроможність своїх сил до можливого членства.

Як і ПЗМ, МАР керується принципом самодиференціації: країни-претенденти вільні вибирати ті елементи МАР, які найкраще відповідають їхнім власним національним пріоритетам і обставинам. Усі претенденти, готуючись до можливого членства, подають Щорічну національну програму, в якій висвітлюються політичні, економічні, оборонні/військові, правові питання, а також ресурси і безпека. Вони визначають свої завдання, цілі і робочі графіки. Ці програми мають оновлюватись щороку самою країною-претендентом, але будь-коли можуть бути змінені чи доповнені.

НАТО стежить за результатами роботи кожного претендента і надає політичні та технічні поради. Заради обговорення результатів з кожною країною-претендентом проводяться зустрічі Північноатлантичної ради.

1 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Протягом року на різних семінарах і засіданнях військові і цивільні експерти з НАТО обговорюють широкий спектр питань, що стосуються членства в Альянсі. Щороку проводяться весняні наради міністрів закордонних справ та міністрів оборони, на яких розглядаються зведені річні звіти про виконання МАР.

Від країн-претендентів очікується досягнення певних результатів в політичних та економічних сферах. До них належать: врегулювання будь-яких міжнародних, етнічних або зовнішніх територіальних суперечок мирними засобами; демонстрація відданості верховенству права та правам людини; встановлення демократичного контролю над своїми збройними силами; забезпечення стабільності та добробуту через економічну свободу, соціальну справедливість та відповідальність за охорону довкілля.

Оборонні й військові питання стосуються здатності країни робити свій внесок в колективну оборону Альянсу та нові місії, що перед ним повстають. Широкомасштабна участь в ПЗМ є невід'ємним компонентом. Через індивідуальні програми ПЗМ країни-претенденти можуть вирішувати важливі питання, пов'язані з членством в НАТО. До цілей Партнерства для країн-претендентів входять такі цілі планування, які мають найбільше значення для країн, що претендують на членство в Альянсі.

Питання ресурсів зосереджені на необхідності виділення країнами-претендентами таких ресурсів на оборону, які дадуть можливість їм виконати свої колективні зобов'язання, пов'язані з майбутнім членством в НАТО.

Питання безпеки стосуються впровадження в країнах-претендентах необхідних для захисту секретної інформації процедур.

Правові аспекти вимагають від країн-претендентів забезпечення відповідності юридичних домовленостей і угод, якими регулюється співпраця в НАТО, національному законодавству.

ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ МИРУ

Мета і масштаб

Партнерство заради миру є важливою ініціативою, яку НАТО запропонувало на січневому 1994 року Брюссельському саміті Північноатлантичної ради. Метою Партнерства є зміцнення стабільності та безпеки в усій Європі. Запрошення приєднатися до Партнерства заради миру було надіслано усім державам-учасницям Ради

північноатлантичного співробітництва (РПАС)[2] та іншим державам, що беруть участь у Нараді з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ)[3] та які мають бажання і можливості зробити свій внесок у програму. Запрошення було прийнято 30 країнами. Вступ до Альянсу трьох країн - колишніх учасниць ПЗМ - Польщі, Угорщини і Чеської Республіки, зменшив число країн-учасниць цієї програми до 27.

Програма ПЗМ зосереджена на співпраці в оборонній галузі, але виходить за рамки діалогу та співробітництва і спрямована на досягнення реального партнерства. Вона стала важливою і постійною рисою європейської архітектури безпеки, яка допомагає розширити та інтенсифікувати політичне і військове співробітництво у Європі. Програма допомагає посилити стабільність, зменшити загрозу миру та розбудувати зміцнені відносини безпеки на основі практичної співпраці та відданості демократичним принципам, на яких ґрунтується Альянс. Відповідно до Рамкового документа ПЗМ, який було прийнято главами держав та урядів водночас з Документом про запрошення до ПЗМ, НАТО зобов'язується проводити консультації з будь-яким з активних партнерів, якщо цей партнер вважає, що існує безпосередня загроза його територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці.

Усі учасники ПЗМ є також і членами РЄАП, яка створює загальні рамки співпраці між НАТО та її партнерами. Однак Партнерство заради миру зберігає власну самобутність у межах гнучких рамок РЄАП та має свої основні елементи і процедури. Воно ґрунтується на двосторонніх відносинах між НАТО і кожною країною, яка приєдналась до ПЗМ.

Завдання

Рамковий документ містить конкретні зобов'язання, які має взяти на себе кожен учасник з метою співпраці з НАТО для досягнення цілей програми в цілому:

- сприяти гласності у національному оборонному плануванні та бюджетному процесі;
- забезпечити демократичний контроль над збройними силами;

---

2 РПАС була замінена на Раду євро - атлантичного партнерства (РЄАП) у травні 1997 р. До РЄАП входить 46 країн.

3 Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) стала Організацією (ОБСЄ) на початку 1995 р. До неї входять 55 держав, тобто всі європейські держави та Сполучені Штати Америки і Канада.

- підтримувати готовність та військовий потенціал, необхідні для участі в операціях під егідою ООН та/або ОБСЄ;
- розвивати відносини військового співробітництва з НАТО з метою спільного планування, підготовки та навчань, спрямованих на розвиток можливостей учасників ПЗМ здійснювати місії в таких галузях, як підтримка миру, пошукові та рятувальні роботи, гуманітарні операції та інші місії, щодо яких може бути досягнута домовленість;
- з часом підготувати підрозділи, здатні більш ефективно співпрацювати з силами НАТО.

У Рамковому документі також зазначено, що активна участь у Партнерстві заради миру відіграватиме провідну роль в еволюційному процесі приєднання нових членів до НАТО.

Процедури і структури

Будь-яка країна, що бажає приєднатися до Партнерства заради миру, спочатку запрошується до підписання Рамкового документа. Окрім опису цілей Партнерства, він містить основні принципи, на яких ґрунтується ПЗМ. Власним підписом країни підтверджують свою відданість ідеї збереження демократичного суспільства і захисту принципів міжнародного права. Вони також підтверджують своє зобов'язання сумлінно виконувати Статут ООН та дотримуватися принципів Загальної декларації прав людини; утримуватись від погрози силою або використання сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави; поважати існуючі кордони та розв'язувати спори мирним шляхом. Вони також підтверджують рішучість виконувати свої зобов'язання за Гельсінським Заключним актом, усіма подальшими документами НБСЄ/ОБСЄ, а також усі зобов'язання, які вони взяли на себе в галузі роззброєння та контролю над озброєннями.

Наступним, після підписання Рамкового документа, кроком для кожної країни-партнера є подання в НАТО Презентаційного документа. В ньому зазначені кроки, що будуть здійснені з метою досягнення політичних цілей Партнерства; військові та інші ресурси, які партнер має наміри використовувати в цілях партнерства; та конкретні галузі, в яких партнер бажає співпрацювати з НАТО.

На підставі заяв, зроблених у Презентаційному документі, та додаткових пропозицій з боку НАТО та країни-партнера, спільно готується та затверджується Індивідуальна програма партнерства (ІПП) на дворічний період. В ІПП включені заяви про політичні цілі партнера в

ПЗМ, військові та інші ресурси, які він надає в розпорядження ПЗМ, широкі цілі співпраці між партнером та Альянсом у різноманітних сферах співробітництва та конкретні заходи, що планується здійснити у кожній галузі співпраці.

Кожен партнер, виходячи з власних індивідуальних вимог та пріоритетів, окремо вибирає для себе заходи зі списку, який визначено у Робочій програмі партнерства (РПП). Цей принцип самовизначення є важливим аспектом ПЗМ. Визнається, що потреби та можливості країн-партнерів є різними і кожна з них сама має визначати форми діяльності та співпраці, які їй найкраще підходять. Робоча програма містить широкий опис різних можливих галузей співпраці та список заходів у кожній галузі. РПП, як і кожна ІПП, охоплює дворічний період і переглядається щороку. Партнери залучаються до її підготовки повною мірою.

Напрями співпраці

Вдосконалена співпраця в межах ПЗМ включає широкий спектр можливостей як у військовій, так і в інших галузях, пов'язаних з обороною, але тих, що не стосуються суто військових аспектів. Галузі співпраці, які включені в Робочу програму партнерства на 2001-2002 роки:

1. питання протиповітряної оборони;
2. управління повітряним простором;
3. консультації, управління, контроль (зокрема, системи зв’язку та інформації; системи навігації та ідентифікації, аспекти сумісності, процедури і термінологія);
4. планування на випадок надзвичайних ситуацій, зокрема готовність до катастроф;
5. врегулювання кризових ситуацій;
6. демократичний контроль над збройними силами та оборонними структурами;
7. оборонне планування, бюджети і управління ресурсами;
8. планування, організація та управління національними програмами оборонних закупівель, міжнародна співпраця в галузі озброєнь;
9. оборонна політика та стратегія;
10. планування, організація та управління національною науково-технічною діяльністю;

11. військова географія;
12. глобальна гуманітарна протимінна акція;
13. мовне навчання;
14. тилове забезпечення;
15. медична служба;
16. метеорологічне забезпечення сил НАТО/партнерів;
17. військова інфраструктура;
18. оборона і захист проти ЗМЗ;
19. концептуальні, планові та оперативні аспекти діяльності з підтримки миру;
20. ручна і легка вогнепальна зброя;
21. оперативні, матеріально-технічні та адміністративні аспекти стандартизації;
22. військові навчання та пов'язані з ними навчальні заходи;
23. військова освіта: підготовка та доктрина.

Політично-військовий керівний комітет Партнерства заради миру (PMSC/PfP)

Головним робочим органом, який відповідає за питання ПЗМ, є Політично-військовий керівний комітет Партнерства заради миру (PMSC). Він проводить засідання в різних форматах або тільки за участю членів Альянсу, або за участю членів НАТО та партнерів.

Головні обов'язки PMSC включають надання Раді рекомендацій з питань ПЗМ; відповідальність за загальну координацію Робочої програми партнерства; розробку політично-військових рекомендацій військовому керівництву НАТО з метою підготовки його внеску в Робочу програму партнерства в галузі військових навчань та інших заходів; надання рекомендацій при розробці Індивідуальних програм партнерства та подання їх на затвердження Ради; підготовчу та координуючу діяльність у процесі планування і оцінки сил Партнерства (PARP) (див. нижче).

Над військовими аспектами ПЗМ працює військове керівництво НАТО, яке користується рекомендаціями, запропонованими PMSC та затвердженими Радою. Робочим органом ПЗМ з військового боку є Робоча група з військової співпраці (MCWG(COOP)), яка функціонує як

консультативний орган Військового комітету. MCWG(COOP) проводить засідання як самих членів Альянсу, так і за спільною участю партнерів і членів НАТО. Військовий комітет також проводить зустрічі з партнерами для обговорення військового складника співпраці за програмою ПЗМ.

Центр координації партнерства (PCC)

Центр координації партнерства (PCC) є унікальним органом ПЗМ, який розташований у м. Монс (Бельгія) поряд зі штаб-квартирою Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі (SHAPE). Він був створений під егідою Північноатлантичної ради і виконує свої завдання під безпосереднім керівництвом обох Стратегічних командувачів НАТО.

Його завданням є координація спільних військових заходів в межах ПЗМ, а також здійснення військового планування, необхідного для втілення військових аспектів Робочої програми партнерства, особливо у галузі військових навчань та відповідних заходів в таких сферах, як підтримка миру, гуманітарні операції та пошуково-рятувальні роботи. Центр координації партнерства також бере участь і в оцінці такої військової діяльності. За детальне оперативне планування військових навчань відповідають військові командування, які проводять навчання.

Центр очолює директор, якому підпорядкований персонал, що має міжнародний статус і складається з представників країн - членів НАТО та, з 1998 року, представників країн-партнерів. Для здійснення зв'язку до Центру також прикомандировані штабні офіцери з місій країн-партнерів.

Країни-партнери створили свої широкомасштабні офіційні дипломатичні місії при штаб-квартирі НАТО, а також надіслали військових представників вищого рівня до Військового комітету.

Приклади вдосконаленої ПЗМ

Одним з перших важливих кроків, здійснених на основі рішень про вдосконалення ПЗМ, прийнятих в 1997 році, стало створення так званих “штабних елементів ПЗМ” (PSEs) в різних військових штабах НАТО, як стратегічного, так і регіонального рівня. Нині вивчається можливість здійснення другого етапу цього процесу, тобто створення PSEs на субрегіональному рівні. Кожен PSE складається з основної групи офіцерів з країн - членів НАТО і партнерів, які мають міжнародний статус і працюють над плануванням навчань та іншими спільними заходами. Близько 56 представників країн-партнерів і майже стільки ж представників

країн - членів НАТО працюють у восьми вже створених PSE. Серед них - сім офіцерів з країн-партнерів, які служать у Центрі координації партнерства (PCC) в Монсі, поряд зі своїми колегами з країн - членів НАТО.

Країни-партнери представлені на засіданнях Військового комітету НАТО у форматі РЄАП/ПЗМ вищими офіцерами, які служать при місіях країн-партнерів, створених при НАТО, і є національними військовими представниками своїх країн.

Процес планування та огляду сил Партнерства заради миру (PARP)

Згідно з Рамковим документом ПЗМ НАТО бере на себе зобов'язання спільно з партнерами здійснювати Процес планування та огляду сил, спрямований на створення основи для визначення та огляду сил і потужностей, які можуть використовуватись у багатонаціональних навчаннях, підготовці та проведенні операцій спільно з силами Альянсу. Спочатку операції ПЗМ були обмежені миротворчою діяльністю, пошуковими і рятувальними роботами та гуманітарними операціями. Але з 1997 року операції ПЗМ та відповідні вимоги до планування та огляду були розширені і включили повний спектр нових місій Альянсу, зокрема операції з підтримки миру.

Процес планування та огляду сил пропонується партнерам на факультативній основі й ґрунтується на багатому досвіді Альянсу в галузі оборонного планування. По суті, це дворічний процес, до якого залучені як двосторонні, так і багатосторонні елементи. Для кожного дворічного циклу планування партнери, які бажають взяти участь у цьому процесі, надають інформацію з широкого кола питань: своєї оборонної політики, розвитку демократичного контролю за збройними силами, національної політики щодо співпраці в межах ПЗМ, відповідні фінансові й економічні плани. Ця інформація надається у відповідь на “Огляд загальної взаємодії в ПЗМ”, який публікується НАТО восени кожного другого року. Країни-учасниці також надають загальний огляд своїх збройних сил і детальну інформацію про сили, які вони підготували до співпраці в межах ПЗМ.

На основі відповіді кожного партнера розробляється оцінка планування та огляду сил. Готується також список завдань з досягнення сумісності для того, щоб визначити заходи, які необхідно здійснити кожному партнеру з тим, щоб пристосувати його збройні підрозділи до співпраці з силами країн - членів Альянсу. Після проведення двосторонніх та багатосторонніх консультацій як оцінка планування та огляду сил, так і

завдання з досягнення сумісності мають бути спільно ухвалені Альянсом і відповідною країною-партнером. Зведений звіт, у якому підсумовуються всі узгоджені оцінки та сили, що надаються кожним партнером, затверджується представниками країн - членів Альянсу та всіх партнерів, які беруть участь у цьому процесі. Звіт доводиться до відома міністрів РЄАП.

Перший цикл PARP було розпочато у грудні 1994 року за участю 15 країн-партнерів. Зведений звіт про цю роботу був запропонований до уваги міністрів країн - членів Альянсу та партнерів весною 1995 року. На основі цього досвіду був затверджений ряд заходів, спрямованих на розширення та поглиблення процесу у наступному циклі, який розпочався у жовтні 1996 року. Другий цикл, до якого залучились 18 країн-партнерів, продемонстрував силу, притаманну цьому процесу. Спостерігалось значне поліпшення якості та розширення інформаційного обміну, що дало змогу отримати чіткішу картину сил, які можуть надати країни-партнери. Значно зросли кількість і наповнення завдань з метою досягнення сумісності, що також дало можливість підвищити спроможність партнерів та їхні можливості оперативної співпраці з силами Альянсу.

Розробка та підготовка індивідуальних оцінок та зведеного звіту весною 1997 року проклали шлях виробленню рекомендацій з подальшого вдосконалення процесу. Це збіглося із заходами, спрямованими на вдосконалення програми ПЗМ в цілому, і допомогло роботі Групи вищого рівня з удосконалення ПЗМ (див. нижче). Рекомендації, ухвалені міністрами на нарадах весною 1997 року, допомогли зблизити процес PARP та процес оборонного планування в самому Альянсі. Наприклад, разом із зведеним звітом мають бути вироблені та затверджені міністрами оборони країн - учасниць PARP політичні рекомендації для кожного циклу. Політичні рекомендації відіграватимуть таку ж саму роль, як і міністерські рекомендації, що вже давно є важливою складовою процедури оборонного планування Альянсу. Окрім цього, завдання з метою досягнення сумісності були перейменовані в мету партнерства. Це означає, що в майбутньому вони вийдуть за межі досягнення сумісності в іншу площину оборонного планування.

PARP зробив значний внесок у тісну співпрацю між країнами-партнерами у миротворчих операціях під проводом НАТО в колишній Югославії. Окрім того, PARP допомагає посилити елемент політичних консультацій в межах ПЗМ і забезпечує більш активну участь країн-партнерів у процесі прийняття рішень та планування в ПЗМ. Він є також важливим елементом у підготовці до вступу до НАТО нових перспективних членів.

Вдосконалене і більш дієве партнерство

На Вашингтонському саміті 1999 року програма “Партнерство заради миру” зайняла провідне місце. Глави держав та урядів ухвалили плани щодо вдосконаленого і більш дієвого Партнерства, яке має надати в розпорядження Альянсу додаткові інструменти для гарантування євро - атлантичної безпеки. На саміті були прийняті рішення, які надихнули життя в ряд важливих вдосконалень у Партнерство заради миру, схвалених на Мадридському саміті 1997 року. Вони мають на меті зробити ПЗМ більш дієвою і надати країнам-партнерам більшої ваги при плануванні і прийнятті рішень у ПЗМ. На додаток, в оновленій Стратегічній концепції, прийнятій у Вашингтоні, врегулювання криз і партнерство визначені як частина фундаментальних завдань Альянсу в галузі безпеки. Посилене Партнерство допоможе збільшити ефективність ще двох ініціатив, запропонованих на саміті. Це - Ініціатива з обороноздатності і План отримання членства. ПЗМ також може відіграти ключову роль у сприянні безпеці та стабільності на Балканах після кризи в Косові.

Вашингтонські рішення ще більше консолідували роль Партнерства як міцної опори євро - атлантичної безпеки у наступному сторіччі.

Наріжні камені Партнерства

Політично-військові рамки (PMF) для операцій ПЗМ під проводом НАТО дають змогу країнам-партнерам долучитись до політичних консультацій та прийняття рішень, оперативного планування та структур управління операціями ПЗМ під проводом НАТО. Документ звертається до чотирьох періодів: (1) період без кризи, (2) період консультацій перед початком військового планування, (3) період планування і консультацій між початком військового планування і виконанням операції, (4) період виконання.

У плані залучення країн-партнерів проведена різниця між “країнами, що потенційно можуть зробити свій внесок” і “країнами, що роблять внесок”. Після літа 1999 року впроваджуються принципи і директиви PMF, наприклад, в контексті участі країн-партнерів у силах в Косові (КФОР), створених в червні 1999 року.

PMF доповнить і підтримає концепцію Багатонаціональних об’єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС) (див. розділ 12).

Розширений та адаптований Процес планування та огляду сил ПЗМ (PARP) (див. вище) дуже нагадує процес планування збройних сил в Альянсі. PARP впровадить цілі Партнерства задля визначення сил і

потужностей, які пропонуються країнами-партнерами для участі в заходах ПЗМ.

ПЗМ продовжуватиме розвиватись на основі вдосконаленої співпраці в оборонній галузі та військовій сфері, що дає змогу значно розширити участь країн-партнерів у роботі комітетів, яка пов'язана з ПЗМ, посиливши присутність офіцерів з країн-партнерів у військових структурах НАТО, та збільшуючи масштаб і складність навчань НАТО/ПЗМ.

Посилення оперативної спроможності

Досвід Боснії та Герцеговини продемонстрував важливість внеску, який робить ПЗМ у багатонаціональні операції з підтримки миру. Розширений оперативний вимір ПЗМ, на якому наголошувалось під час Вашингтонського саміту, може включити в себе уроки і практичний досвід операцій ІФОР/СФОР в Боснії і розв'язати специфічні завдання військової результативності та сумісності, які характерні для таких операцій.

Нова Концепція оперативної спроможності (ОСС) була розроблена в ПЗМ для поліпшення спроможності сил країн - членів Альянсу і партнерів спільно працювати під час майбутніх операцій ПЗМ під проводом НАТО. Вона також додасть гнучкості процесу об'єднання різних підготованих сил для початку і ведення майбутніх операцій ПЗМ під проводом НАТО. ОСС зосередиться на підрозділах і ресурсах, які потенційно можна використати в таких операціях. Поліпшені робочі відносини мирних часів, які поступово розвиваються між країнами-партнерами і штаб-квартирою та іншими штабами Альянсу та між підрозділами країн - членів НАТО і партнерів, сприятиме інтеграції цих сил у збройні формування під проводом НАТО. До інших головних рис належать база даних та механізми оцінки і зворотного зв'язку щодо оперативної спроможності сил, які надають країни-партнери.

Концепція оперативної спроможності є новим і більш інтегрованим підходом до військової співпраці і пов'язує між собою різні елементи Партнерства заради миру. Тісніші й краще спрямовані форми військової співпраці , які генерує вона, поліпшують співпрацю за мирних часів і допоможуть збройним силам країн-партнерів стати більш ефективними у військовому сенсі й краще підготованими до спільних дій зі своїми колегами з Альянсу. Це допоможе країнам-партнерам підготувати наступні сили для Сил стабілізації в Боснії та Герцеговині (СФОР) і для сил в Косові (КФОР), а також для інших операцій під проводом НАТО, які можуть здійснюватись у майбутньому.

Концепція оперативної спроможності також встановлює зв'язок між звичайною співпрацею в контексті Партнерства заради миру і процесом формування сил в НАТО, який вступає в дію за умов кризи. З часом це допоможе формувати сили і ресурси, пристосовані до вимог операцій з врегулювання кризових ситуацій під проводом Альянсу, а також поліпшити результативність співпраці на найнижчих рівнях. Посилення спроможності значною мірою вплине на співвідношення між витратами і вигодами участі в Партнерстві заради миру і додасть цінності Партнерству взагалі.

Концепція оперативної спроможності також сприятиме іншим ініціативам Альянсу, наприклад, через поліпшення внеску країн-партнерів у концепцію БООТС (див. розділ 12) і у виконання Плану отримання членства. Поряд з Процесом планування та огляду сил (PARP), описаним вище, вона створює механізм віддзеркалення в майбутньому розвитку ПЗМ рішень, які ухвалюються в контексті Ініціативи з обороноздатності (DCI) (див. розділ 2).

Концепція оперативної спроможності і заходи з її імплементації були ухвалені на осінніх засіданнях міністрів у 1999 році. Її головні елементи впроваджуються поетапно, особлива увага надається створенню бази даних про сили і ресурси, які країни-партнери виділили для участі в навчаннях і операціях ПЗМ, а також про відповідні механізми оцінки і зворотного зв'язку.

Краща координація навчальної та освітньої діяльності

Більш дієве Партнерство передбачає заходи з поліпшення навчальної та освітньої діяльності через Програму ПЗМ з вдосконалення навчальної та освітньої підготовки (ТЕЕР), яка має задовольнити поточні та майбутні вимоги Партнерства. Попри те, що навчання і освіта, як правило, залишаються сферою національної відповідальності, ця програма допомагає досягти сумісності і сприяє кращій співпраці та діалогу серед представників широких кіл оборони та безпеки в НАТО і країнах-партнерах, забезпечуючи в такий спосіб найкраще використання людських та інших ресурсів.

ТЕЕР включає в себе шість основних елементів, а саме:

- зв'язки і співпраця між навчальними закладами НАТО та країн-партнерів;
- зворотний зв'язок і оцінка діяльності ПЗМ;
- інструменти сумісності для країн-партнерів;

- інструменти і методи планування навчань, які пропонуються країнам-партнерам;
- надання порад з боку НАТО в галузі національних стратегій навчальної та освітньої підготовки;
- сучасні методи дистанційного навчання і моделювання.

Більшість елементів програми вже існує і впроваджується протягом року. Дві галузі все ще знаходяться в стадії розвитку, а саме:

Зв'язки і співпраця. На сьогодні НАТО визнало і надало статус навчальних центрів ПЗМ семи установам в Австрії, Греції, Словенії, Туреччині, Україні, Швейцарії та Швеції. Конференція навчальних центрів ПЗМ та інших навчальних і освітніх установ ПЗМ, яка проводиться періодично, дає змогу учасникам вивчити шляхи обміну інформацією, досвідом і знаннями, розглянути можливості координації та уникнення дублювання, та найкращі способи ефективно використовувати ресурси.

Сучасні методи дистанційного навчання і моделювання. Мета цієї діяльності полягає у використанні технологій дистанційного навчання (подібних до курсів з Інтернету) і створити в НАТО мережу дистанційного навчання та моделювання для застосування в освітній та навчальній роботі з військовим персоналом, що братиме участь в операціях ПЗМ під проводом НАТО та інших завданнях ПЗМ. На меті стоїть розбудова об'єднаного банку засобів багатоцільової підготовки та освіти з наголосом на оперативних вимогах. На першому етапі проекту розпочалась робота над розробкою прототипу, а також на загальній проміжній стратегії майбутньої організації та управління ресурсами.

Потенціал Партнерства заради миру у врегулюванні кризових ситуацій

Ухвалені у Вашингтоні рішення знаменують перехід до наступного етапу в розвитку Партнерства заради миру та РЄАП, особливо з огляду на потенціал, який остання має в плані врегулювання кризових ситуацій. Вона вже довела свою цінність як форум для проведення політичних консультацій з різноманітних питань - від ситуації у Боснії та Герцеговини і Косові до гуманітарних операцій з розмінування, і продовжує розвиватись. Спільно з вдосконаленою ПЗМ вона допомагає забезпечити країни - члени НАТО і партнерів необхідними для зміцнення євро - атлантичної безпеки і стабільності засобами.

З моменту створення ПЗМ відіграє важливу роль у підтримці загальних зусиль НАТО, спрямованих на запобігання конфліктам і

врегулювання кризових ситуацій. Практична співпраця в ПЗМ допомагає НАТО і країнам-партнерам готувати свої підрозділи до участі у спільних операціях. Сумісність, яка досягається завдяки ПЗМ, допомогла військовим підрозділам країн-партнерів інтегруватись у ІФОР/СФОР, а потім у КФОР.

Але роль ПЗМ не обмежується внеском у військові операції. Незалежно від таких сфер співпраці, як прозорість, реформування, співробітництво і сумісність, Партнерство робить конкретний внесок у загальну діяльність НАТО з запобігання конфліктам і врегулювання криз. Механізми ПЗМ були застосовані в Албанії і колишній Югославській Республіці Македонія[4], просигналивши про заінтересованість НАТО у спокої в регіоні і про можливі чинники негативного зовнішнього впливу кризи, набагато раніше повітряної кампанії в Косові і наступного розгортання КФОР.

Спеціально пристосовані до ситуації в цих країнах програми стали невід'ємним елементом комплексного підходу НАТО до кризи в Косові. НАТО допомагало уряду колишньої Югославської Республіки Македонія у поліпшенні можливостей з врегулювання кризових ситуацій, планування на випадок надзвичайних ситуацій, тилового забезпечення та інших, які спрямовані на долання наслідків косовської кризи. Програми допомоги Албанії, які були розпочаті після внутрішньої кризи 1997 року, допомогли перебудувати албанські збройні сили та подолати інші наслідки цієї кризи, особливо, проблеми, викликані руйнуванням і пограбуванням складів з боєприпасами. Представництво НАТО/ПЗМ в Тирані є наочною демонстрацією заінтересованості Альянсу і бажанні допомогти цьому регіону.

Як РЄАП, так і ПЗМ будуть розвиватись і надалі задля того, щоб відповідати загрозам, які становить ситуація в безпеці, що змінюється в євро - атлантичному регіоні. Жодна з них ще не використала свого потенціалу із запобігання, врегулювання і припинення криз. Фактично, повне використання цього потенціалу є одним з головних завдань Партнерства у майбутньому.

Досвід ПЗМ у сприянні стабільності через запобігання конфліктам і врегулювання криз був застосований під час розробки Ініціативи НАТО у Південно-Східній Європі (SEEI). ПЗМ робить значний внесок у SEEI, застосовуючи свій практичний підхід до стимулювання і розвитку регіональної співпраці у Південно-Східній Європі. Регіональні гравці мають провідну роль у великій кількості різних заходів, які спочатку

4 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

моделюються у ПЗМ, а потім розвиваються у регіональному, а не національному вимірі. НАТО доповнює ці зусилля заходами, які вона проводить самостійно. Адаптоване застосування інструментів ПЗМ у Південно-Східній Європі допомагає створити таку модель співробітництва з питань регіональної безпеки, яку можна застосовувати і поза межами цього регіону. В цьому контексті з країнами регіону були проведені переговори про "Спільний документ оцінки регіональних загроз безпеці і можливостей у Південно-Східній Європі" (SEECAP) з наголосом на необхідності досягнення згоди між цими країнами в оцінці загроз безпеці, яка необхідна для підготовки плану спільних дій з розв'язання регіональних проблем. Була також створена Наглядова група із співпраці в галузі безпеки в Південно-Східній Європі (SEEGROUP), на яку покладене завдання посилення практичної співпраці. Це формує ще один елемент ролі, яку Партнерство відіграє у запобіганні конфліктам і врегулюванні кризових ситуацій в євро -атлантичному регіоні, і яка сприяє на подальшому розвитку у майбутньому.

Співпраця з підтримки миру

Політично-військовий керівний комітет/Спеціальна група співпраці з підтримки миру (PMSC/AHG), які працюють в рамках РЄАП, є основним консультаційним форумом з політичних та концептуальних питань підтримки миру та обміну досвідом і обговорення практичних аспектів співпраці. PMSC/AHG періодично звітує з цих питань на засіданнях міністрів закордонних справ та оборони. Партнери беруть участь в усіх засіданнях PMSC/AHG. Ірландія, країна, яка є заінтересованим членом ОБСЄ і має конкретний досвід з проблематики підтримки миру, також бере активну участь у роботі групи. Засідання групи регулярно відвідує представник Голови ОБСЄ, а час від часу - і представник ООН.

Під час своєї роботи Група виробила два детальні звіти про співпрацю з підтримки миру. Перший звіт від 1993 року, відомий як "Афінський звіт", стосувався концептуальних підходів до підтримки миру. У другому звіті, "Продовженні Афінського звіту", підготовленому у 1995 році, ці питання розглядаються знову в світлі досвіду, набутого з 1993 року.

У 1995 році члени Спеціальної групи на основі широкого досвіду з підтримки миру, зокрема у конфлікті в колишній Югославії, підготували збірник "Уроки операцій з підтримки миру". У цьому документі знайшов відображення досвід, набутий країнами-членами Альянсу та партнерами в таких галузях, як підготовка, втілення та оперативні аспекти таких операцій. Через обмін національним досвідом члени РЄАП намагаються далі розвинути практичні підходи до операцій з підтримки миру.

У 1999 році PMSC/AHG підготувала “Збірку ідей та практичного досвіду з гуманітарних аспектів діяльності з підтримки миру”, яка демонструє високий рівень порозуміння між країнами-учасницями та іншими міжнародними та неурядовими організаціями, які беруть участь у наданні гуманітарної допомоги.

Група продовжує обмін поглядами з “Принципів, методів і досвіду з раннього інформування та запобігання конфліктам” і розширює контакти та дискусії на цю тему з ООН, ОБСЄ та іншими відповідними організаціями.

Співпраця між НАТО і Росією

Огляд відносин між НАТО і Росією

По закінченні холодної війни НАТО надає особливого значення розвитку конструктивних і робочих відносин з Росією. За останні 10 років НАТО і Росія досягли значного прогресу у розвитку справжнього партнерства і подоланні наслідків попередньої конфронтації та суперництва задля посилення взаємної довіри і співробітництва.

З 1991 року Альянс і Росія спільно працюють над різноманітними питаннями безпеки і оборони. У 1994 році Росія приєдналась до програми “Партнерство заради миру”, чим підсилила свій широкий діалог з НАТО. Участь Росії у втіленні мирної угоди в Боснії та Герцеговині стала особливо значним кроком в напрямі нових відносин співпраці. Вперше підрозділи Альянсу і Росії працювали пліч-о-пліч під час проведення багатонаціональної військової операції.

Підписавши у травні 1997 року “Основоположний акт НАТО - Росія про взаємні відносини, співробітництво і безпеку” НАТО і Росія оформили і значно вдосконалили своє партнерство. Вони взяли зобов’язання розвивати свої відносини на ґрунті спільних інтересів і для досягнення цієї мети створили новий форум: Постійну спільну раду НАТО - Росія (ПСР). З липня 1997 року ПСР є головним місцем проведення консультацій між НАТО і Росією. Її головною метою є підвищення рівня довіри через механізм проведення регулярних і відвертих консультацій. Після підписання Основоположного акта в інтенсифікації консультацій та співробітництва вдалося досягти значного і надихаючого прогресу. ПСР розвинулась у важливий орган консультацій, забезпечення прозорості і зміцнення довіри та співробітництва.

Однак попередня конструктивна робота ПСР дедалі більше затьмарювалася кризою, що розвивалась в Косові. Кульмінацією цього стало припинення Росією роботи ПСР 24 березня 1999 р. внаслідок повітряної кампанії НАТО, спрямованої на припинення конфлікту в Косові. По закінченні кампанії в Косові Росія повернулась за стіл переговорів у ПСР, але протягом кількох місяців обмежувала її роботу темами, пов'язаними з Косово. На виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1244 Росія також погодилась надати значні сили в розпорядження Сил в Косові під проводом НАТО (КФОР).

Після охолодження взаємин, що мало місце у 1999 році, візит Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона до Москви в лютому 2000 року допоміг відновити більш широкі відносини, які виходять за межі подій в Косові. В результаті цього візиту НАТО і Росія знов активно зайнялись виконанням завдань Основоположного акта. Розвиваючись після візиту Генерального секретаря, щомісячні засідання ПСР та регулярні зустрічі на рівні міністрів надали подальшого поштовху співпраці між НАТО і Росією в усіх напрямах. Серед них - відкриття Генеральним секретарем НАТО Інформаційного бюро Альянсу в Москві в лютому 2001 року і початок консультацій щодо створення в Москві військової місії НАТО по зв'язках.

Розвиток відносин між НАТО і Росією

На основі співпраці, що розпочалася в рамках Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС) у 1991 р., та подальшого рішення Росії приєднатись до програми "Партнерство заради миру" 22 червня 1994 р., на додаток до заходів, передбачених у програмі ПЗМ, було підписано угоду „Про широкий, поглиблений діалог та співпрацю".

На рівні міністрів, послів та експертів проводились наради між 16 членами Альянсу і Росією, що давало змогу обмінюватись інформацією та здійснювати консультації з питань, які цікавлять обидві сторони. До галузей, відібраних для вдосконалення співпраці, належали підтримка миру, екологічна безпека та наука. В галузі інформування громадськості були прийняті нові ініціативи, зокрема поліпшення доступу в Росії до інформації стосовно НАТО. В рамках цієї ініціативи влітку 1995 року у Москві в контактному посольстві країни - члена Альянсу приступив до роботи представник НАТО з інформаційних питань, до якого пізніше приєднався ще один службовець.

Тісна та ефективна співпраця між Росією та НАТО над втіленням у життя військових аспектів мирної угоди 1995 року щодо Боснії та Герцеговини додала нового виміру партнерству, яке розвивалось між

НАТО і Росією в галузі безпеки. Безпрецедентна участь російських підрозділів поряд з силами Альянсу та інших партнерів у силах ІФОР та СФОР під проводом НАТО віддзеркалює спільну політичну відповідальність за втілення Угоди. Сьогодні в силах СФОР, які складаються з майже 20 000 вояків, знаходяться майже 1200 російських представників. Російська участь також чітко демонструє те, що НАТО і Росія можуть ефективно співробітничати у розбудові спільної безпеки в Європі. Об'єднані зусилля в СФОР і співпраця в межах програми "Партнерство заради миру" допомагають обом сторонам долати взаємні хибні погляди.

В інших галузях також було здійснено ряд ініціатив. 20 березня 1996 року в рамках програми ПЗМ між НАТО та міністерством Російської Федерації з цивільної оборони, надзвичайних ситуацій та ліквідації наслідків природних катастроф (МінЧС) був підписаний Меморандум про домовленість в галузі планування на випадок надзвичайних ситуацій та готовності до катастроф. Подальша робота принесла свої плоди, зокрема створення за пропозицією Росії у травні 1998 року. Євро - атлантичного центру координації реагування на катастрофи та Євро - атлантичного підрозділу реагування на катастрофи.

Основоположний акт НАТО - Росія

Міністри закордонних справ країн НАТО на засіданні 10 грудня 1996 року в Брюсселі звернулись до Генерального секретаря з проханням розглянути спільно з російською стороною можливості укладання угоди про поглиблення й розширення взаємин між НАТО і Росією та створення структури, необхідної для їх подальшого розвитку. В результаті чотирьох місяців інтенсивних переговорів між Генеральним секретарем Соланою та російським Міністром закордонних справ Примаковим було досягнуто згоди щодо документа, який одержав назву "Основоположний акт про взаємні відносини, співпрацю і безпеку між НАТО і Російською Федерацією". Він був підписаний 27 травня 1997 року в Парижі Генеральним секретарем і главами держав і урядів Північноатлантичного альянсу та президентом Російської Федерації.

Основоположний акт НАТО - Росія є виявом відданості на найвищому політичному рівні справі спільної роботи над будівництвом тривалого та всеосяжного миру у євро - атлантичному регіоні. Він закладає структуру для нового партнерства в галузі безпеки, що є одним з багатьох кроків, спрямованих на розбудову стабільної, мирної та неподільної Європи. Він дає змогу Альянсу і Росії зміцнити взаємини не тільки у власних

інтересах, а й у більш широких інтересах усіх інших держав євро - атлантичного регіону.

Преамбула до документа описує історичний і політичний контекст взаємин між НАТО і Росією та фундаментальні зміни, яких зазнали як НАТО, так і Росія по закінченні холодної війни. У чотирьох розділах документа описані принципи і механізми партнерства між НАТО і Росією.

У розділі I Акта пояснюються принципи, на яких ґрунтується партнерство НАТО - Росія. Згідно з розділом II для здійснення консультацій та співробітництва відповідно до Основоположного акта створюється новий форум: Постійна Спільна рада НАТО - Росія (ПСР). В III розділі розглядаються галузі консультацій та співпраці. Розділ IV присвячений політичним і військовим питанням, включно з наголошенням на політичному зобов'язанні країн - членів НАТО не мати "ніяких намірів, планів і ніяких причин" розгортати ядерну зброю на території нових членів Альянсу.

В цілому Основоположний акт являє собою зобов'язання про взаємну допомогу в спільній розбудові стабільного, мирного і неподільного континенту на основі партнерства і взаємних інтересів.

Постійна спільна рада НАТО - Росія

Постійна спільна рада НАТО - Росія (ПСР) провела своє перше засідання 18 липня 1997 року і швидко стала центром зі зміцнення довіри, подолання непорозумінь і створення системи регулярних консультацій і співпраці.

ПСР проводить засідання щомісячно на рівні послів та військових представників, двічі на рік-на рівні міністрів закор-донних справ та оборони, а також на рівні начальників генеральних штабів та військових керівників. Вона також може проводити засідання на рівні глав держав та урядів.

18 березня 1998 року Російська Федерація офіційно відкрила свою місію при НАТО. Для сприяння співпраці у військовій та оборонній галузях Росія призначила свого вищого військового представника в складі цієї місії.

Протягом перших трьох років існування ПСР зверталась до широкого спектра тем, які цікавлять обидві сторони. Серед них:

- ситуація в колишній Югославії;
- зустрічі військових представників під егідою ПСР;

- заходи на підтримку співпраці, прозорості й зміцнення довіри між НАТО і Росією;
- внесок НАТО і Росії, та роль ПСР в архітектурі безпеки євро - атлантичного регіону;
- зусилля політичного і оборонного характеру проти поширення зброї масового знищення;
- питання ядерних озброєнь;
- стратегії і доктрини НАТО і Росії;
- підтримка миру;
- роззброєння і контроль за озброєннями;
- пошуково-рятувальні роботи на морі;
- перепідготовка звільнених в запас офіцерів;
- боротьба з міжнародним тероризмом;
- наукова співпраця в оборонних галузях;
- екологічні питання військової діяльності;
- планування на випадок надзвичайних ситуацій і допомога під час катастроф.

Під політичною парасолькою ПСР виникла ціла мережа робочих груп, засідань експертів, спільних проектів і контактів на штабному рівні, які втілюють в життя результати консультацій в самій ПСР.

Конфлікт в Косові

З погіршенням ситуації в Косові в 1998 році, НАТО і Росія повною мірою використали механізм ПСР для проведення консультацій з приводу цієї кризи. У 1998 році ПСР провела засідання на рівні міністрів оборони, на якому засудила як масоване і непропорційне застосування сили Белградом, так і насильницькі дії косовських екстремістів. Міністри підтвердили свою рішучість продовжувати міжнародні зусилля щодо врегулювання цієї кризи.

Восени 1998 року як НАТО, так і Росія продемонстрували підтримку дипломатичних зусиль із забезпечення політичного врегулювання та запобігання гуманітарній катастрофі, а також наголосили на необхідності негайного, повного і незворотного виконання відповідних резолюцій Ради Безпеки ООН. Коли на початку 1999 року ситуація погіршилась,

НАТО поінформувало Росію про своє рішення дати наказ про підготовку до застосування обмеженої відповіді і поетапної повітряної операції задля того, щоб покласти край нетерпимій гуманітарній ситуації в Косові й надати ваги політичним зусиллям. 30 січня 1999 року Північноатлантична рада попередила Белград про те, що в разі невиконання вимог міжнародного співтовариства НАТО вдасться до будь-яких заходів, необхідних для уникнення гуманітарної катастрофи.

Росія не поділяла погляди Альянсу на можливість застосування збройних сил для припинення конфлікту і підсилення вимог міжнародного співтовариства, презентованих у відповідних Резолюціях Ради Безпеки ООН. Однак в лютому 1999 року і НАТО, і Росія наголосили на своїй повній підтримці мирних переговорів в Рамбуйє. 23 березня, коли переговори провалились і всі дипломатичні засоби припинення конфлікту були вичерпані, НАТО вирішило, що альтернативи застосуванню сили немає.

Після початку повітряних ударів НАТО в Косові Росія тимчасово припинила консультації і співпрацю в рамках ПСР. Офіційно не виходячи з Основоположного акта, Росія також припинила брати участь у засіданнях в рамках Ради євроатлантичного партнерства і вислала двох інформаційних представників НАТО з Москви. Проте військова співпраця в Боснії та Герцеговині збереглась.

Підписанням Військово-технічної угоди між військовими командувачами НАТО і Югославії 9 червня 1999 року та прийняттям Радою Безпеки ООН резолюції 1244 від 12 червня були закладені підвалини для введення міжнародних сил безпеки в Косово (КФОР). Участь Росії в КФОР стала можливою завдяки підписанню окремої угоди в Гельсінкі. Інтегровані сили вступили в дію в міру виводу з провінції сербських сил і початку роботи над відновленням миру і стабільності. Сьогодні російський внесок в 40-тисячний контингент сил в Косові становить близько 3250 вояків.

Відновлення і розширення співпраці між НАТО і Росією

У червні 1999 року відновились засідання ПСР, але Росія обмежила порядок денний темами, пов’язаними з косовською кризою. Зі свого боку, відчуваючи обов’язок співпрацювати в усьому спектру, передбаченому Основоположним актом НАТО - Росія, НАТО закликало Росію відновити широку співпрацю, як передбачено у Робочій програмі ПСР на 1999 рік.

Цей процес мав бути поступовим. Коли Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон на запрошення російського керівництва відвідав Москву

16 лютого 2000 року, була опублікована спільна заява, в якій НАТО і Росія погодились поступово повернутись до широкої співпраці на ґрунті Основоположного акта. На засідання ПСР, яке відбулось після цього візиту, був винесений вже більш широкий порядок денний. Зокрема, відвертий і чесний обмін поглядами на відповідні військові стратегії та доктрини продемонстрував, що ПСР може грати важливу роль у розв'язанні непорозумінь і посиленні прозорості та довіри.

У травні 2000 року у Флоренції міністри закордонних справ країн - членів НАТО і Росії погодились більш інтенсивно розвивати діалог через ПСР і шукати шляхи вдосконалення співпраці з широкого кола питань. Вони ухвалили робочу програму ПСР на 2000 рік і підтвердили згоду щодо створення Інформаційного бюро НАТО в Москві, як це й передбачалось в Основоположному акті. У Флоренції Росія також відновила співпрацю з Радою євро - атлантичного партнерства. На засіданні на рівні міністрів оборони в червні 2000 року російський міністр оборони Сергєєв повторив думку країн-членів НАТО про те, що альтернативи співпраці між НАТО і Росією немає. У заяві по результатах засідання також було визнано, що це партнерство має велике значення для стабільності та безпеки в євро - атлантичному регіоні. В ній також повідомлялось про згоду інтенсифікувати діалог і співпрацю в оборонній та військовій галузях на основі спільних інтересів, взаємності й гласності, як це закладено в Основоположному акті.

Ситуація в Косові й рішуче спільне бажання НАТО і Росії забезпечити повне виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1244 залишаються серед пріоритетів порядку денного Постійної спільної ради. Вона зробила суворі попередження проти провокацій та інших спроб підірвати мирний процес в регіоні й звернула увагу на ще більшу єдність поглядів на ситуацію на Балканах.

На засіданні ПСР на рівні міністрів у грудні 2000 року НАТО і Росія знову підтвердили свою відданість розбудові в рамках ПСР міцного, стабільного і рівноправного партнерства в інтересах безпеки і стабільності в євро - атлантичному регіоні. Міністри обмінялись листами щодо створення в Москві Інформаційного бюро НАТО. Вони також ухвалили амбіційну програму роботи на 2001 рік, яка включила нові перспективні пункти, такі як співпраця в галузі пошуково-рятувальних робіт на морі та оборонна реформа. Міністри оборони також погодились розпочати консультації з приводу створення в Москві військової Місії по зв'язках з НАТО.

На тлі удосконаленого діалогу та поліпшеного співробітництва Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон знову відвідав Москву 19-21 лютого 2001 року. Генеральний секретар НАТО і Російське керівництво

позитивно оцінили досягнення останніх років і обговорили шляхи більш ефективного використання потенціалу Основоположного акта. Під час цього візиту Генеральний секретар НАТО офіційно відкрив Інформаційне бюро НАТО в Москві, яке має зробити значний внесок в краще розуміння російською громадськістю НАТО та взаємин, що розвиваються між Альянсом і Росією.

Майбутні перспективи

Співпраця в СФОР і КФОР є вражаючими прикладами успішної взаємодії між НАТО і Росією в ім'я досягнення спільних цілей. Вони свідчать про те, що і надалі тісно співпрацюватимуть на практичному рівні як у Боснії та Герцеговині, так і в Косові.

Перед ними стоять численні завдання в галузі безпеки та в інших галузях. Спільна робота з виконання цих завдань цікавить обидві сторони і зробить внесок у посилення основи взаємної довіри, яка є необхідною для миру і стабільності в євро - атлантичному регіоні[5].

Партнерство НАТО з Україною

Візит Північноатлантичної ради в Україну в березні 2000 року надав новий поштовх Особливому партнерству між НАТО і Україною, яке було започатковано в червні 1997 року в Мадриді.

Засідання комісії НАТО - Україна в Києві (вперше цей орган, який направляє Партнерство, зібрався в Україні) стало нагодою для 19 країн - членів НАТО і України переглянути весь спектр своєї співпраці. Це стало значним кроком в напрямі наближення України до євро - атлантичної спільноти націй.

Підписання в 1997 році в Мадриді "Хартії про особливе партнерство" підняло співпрацю між НАТО і Україною на новий рівень і забезпечило офіційне визнання значення незалежної, стабільної і демократичної України для всієї Європи.

Хартія відповідає задекларованій Україною стратегії більш активної інтеграції в європейські та трансатлантичні структури. Вона є основою для

5 У грудні 2000 р. міністри закордонних справ на засіданні ПСР ухвалили амбіційну Робочу програму на 2001 рік, яка включає співпрацю з пошуково-рятувальних робіт на морі, що обома сторонами вважається однією з найбільш багатообіцяючих галузей майбутньої практичної взаємодії між НАТО і Росією.

консультацій між НАТО і Україною в контексті євроатлантичної безпеки і стабільності, та в таких галузях, як попередження конфліктів, врегулювання криз, підтримка миру і гуманітарні операції.

Семінари, засідання спільних робочих груп та інші спільні програми зосереджені на таких питаннях, як оборонна реформа і перебудова оборонної галузі, стосунки між цивільними та військовими, бюджети і планування ресурсів. Проводяться також семінари з перепідготовки звільнених у запас офіцерів та скорочення збройних сил і конверсії.

Спільна робота з планування на випадок надзвичайних ситуацій і готовності до катастроф є саме тією сферою співпраці, яка приносить пряму користь Україні. У грудні 1997 року між НАТО і Україною на підтримку співпраці в цій галузі був підписаний Меморандум про домовленість з питань планування на випадок надзвичайних ситуацій. На вересень 2000 року були заплановані навчання з ліквідації наслідків катастроф в Закарпатській області України, на яких відпрацьовувались процедури гуманітарної допомоги на випадок майбутніх повеней[6].

Іншими потужними галузями співпраці є наука, де НАТО виділяє гранти на підтримку українських науковців; економічні аспекти безпеки та навчання. В контексті останньої діяльності НАТО започаткувало програму навчання англійській мові майже 100 українських офіцерів.

Центр інформації та документації НАТО, відкритий в травні 1997 року Генеральним секретарем НАТО, став центром інформаційної діяльності, спрямованої на пояснення широкому загалу української громадськості переваг Особливого партнерства з НАТО. Це перший центр такого типу, який НАТО відкрило у країні-партнері. З того часу Центр відіграє провідну роль у поясненні політики Альянсу і подоланні невірних поглядів на Організацію.

У грудні 1998 року був підписаний Меморандум про згоду, за яким два офіцера НАТО по зв'язках можуть прибути до Києва задля сприяння широкомасштабній участі України в програмі "Партнерство заради миру". В 1999 році був створений Офіс по зв'язках з НАТО, на який покладено завдання сприяти контактам між НАТО і цивільними та військовими

6 Навчання "Закарпаття - 2000" відбулись в межах програми "Партнерство заради миру" 20 - 28 вересня 2000 року. В них взяли участь команди рятівників з Білорусі, Молдови, Польщі, Румунії, Словаччини, Словенії, Угорщини, України, Хорватії, Швейцарії та Швеції та Управління ООН з координації гуманітарних питань. Серед сценаріїв, які відпрацьовувались під час навчань, були пошуково-рятувальні роботи, життєзабезпечення і медична допомога, очищення води і обеззаражування річок, а також аварії на залізницях з розливом токсичних речовин. Навесні 2001 року цей механізм зазнав перевірки , коли нові повені в Закарпатті потребували координованої дії.

відомствами, які мають відношення до участі України в Партнерстві заради миру і у виконанні робочого плану КУН.

До інших позитивних подій належать ратифікація 1 березня 2000 року українським Парламентом Угоди про статус сил Партнерства заради миру (SOFA) та додаткового протоколу до неї. Ця подія має сприяти розширенню участі України в Партнерстві заради миру. Парламент також схвалив виконання Україною договору “Відкрите небо”, чим зробив важливий внесок в прозорість питань контролю за озброєннями.

Розвиток відносин між НАТО і Україною

Відносини НАТО з Україною почали розвиватися невдовзі по отриманні країною незалежності у 1991 році. Україна не забарилася з приєднанням до Ради Північноатлантичного співробітництва і залишалась активною учасницею протягом усієї історії існування цього органу. Вона приєдналась до програми “Партнерство заради миру” у 1994 році і була серед засновників Ради євро-атлантичного партнерства, яка замінила РПАС у травні 1997 року.

Президент Кучма відвідав НАТО 1 червня 1995 року, зустрівся з Генеральним секретарем і повідомив про бажання його країни підняти відносини між НАТО і Україною на новий рівень. Через три місяці, 14 вересня 1995 р., міністр закордонних справ Удовенко відвідав НАТО для офіційного прийняття Індивідуальної програми партнерства України і провів зустріч з питань європейської безпеки з членами Північноатлантичної ради. НАТО і Україна оприлюднили Спільну заяву для преси, в якій були висловлені загальні принципи відносин НАТО - Україна в ПЗМ та в інших галузях.

Подальші зустрічі проводились на різних рівнях у 1996 та 1997 роках. Була створена українська місія при НАТО, до якої увійшов і військовий представник. Україна представлена також у Центрі координації партнерства (РСС), розташованому біля SHAPE в Монсі, Бельгія. Згідно з рішенням, прийнятим Комісією НАТО - Україна на засіданні 29 травня 1998 року в Люксембурзі, офіцера по зв'язках НАТО було призначено в Київ для сприяння широкомасштабній участі України в ПЗМ та вдосконалення співпраці між військовим керівництвом НАТО і України в цілому. Україна бере активну участь у заходах ПЗМ як у штаб-квартирі НАТО, так і в країнах - членах Альянсу і партнерах, а також влаштовувала ряд навчань в рамках ПЗМ на своїй території. Ратифікація українським парламентом Угоди про статус сил Партнерства заради миру (SOFA) дає змогу більш повно використовувати цей потенціал, включно з Яворівським полігоном на заході України.

Україна зробила значний внесок у міжнародні зусилля з підтримки миру. Особливо важливим був її внесок у Сили втілення (ІФОР) в Боснії у вигляді піхотного батальйону в складі 550 вояків. Вона також бере участь у Силах стабілізації (СФОР) в Боснії, надіславши мотопіхотний батальйон та надавши на запит вертольотну ескадрилью, загалом 400 вояків. Більше не беручи участь в СФОР, Україна надіслала свій підрозділ до сил КФОР, а також бере участь у діяльності Міжнародних поліцейських сил та сил ООН у Східній Славонії.

Хартія про Особливе партнерство

Під час липневого саміту глав держав та урядів НАТО 1997 року в Мадриді керівники НАТО та президент України Кучма підписали “Хартію про Особливе партнерство між НАТО та Україною”, яка була парафована кількома тижнями раніше в Сінтрі, Португалія. В цій Хартії країни - члени НАТО підтвердили свою підтримку суверенітету та незалежності України, а також її територіальної цілісності демократичного розвитку, економічного процвітання та статусу без'ядерної держави, а також принципу недоторканності кордонів. Ці чинники є ключовими для стабільності та безпеки у Центральній та Східній Європі та на континенті в цілому.

НАТО тепло вітало рішення України про підтримку необмеженої пролонгації Договору про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ) та її внесок у виведення та знищення ядерних озброєнь, що були розташовані на її території. Схвалювались також і запевнення, надані Україні як неядерній учасниці ДНЯЗ, усіма п'ятьма ядерними державами, які також є учасницями ДНЯЗ.

На додаток до Меморандуму про згоду з планування на випадок надзвичайних ситуацій і готовність до катастроф, підписаного НАТО і Україною 16 грудня 1997 року, за яким планування на випадок надзвичайних ситуацій є головною сферою співпраці, існує низка інших спільних програм, які торкаються широкого спектра питань. Консультації та співробітництво між Україною і НАТО через семінари, робочі групи та інші спільні програми стосуються широкого кола питань. До них належать планування на випадок надзвичайних ситуацій та готовність до катастроф; стосунки між військовими та цивільними, демократичний контроль над збройними силами, оборонна реформа в Україні; оборонне планування і складання бюджету, політика, стратегія та концепція національної безпеки; конверсія оборонної промисловості; військова співпраця між НАТО та Україною та сумісність; військова підготовка та навчання; економічні аспекти безпеки; наука і

технологія; питання екологічної безпеки, зокрема ядерної безпеки; аерокосмічні науково-технічні розробки; координація дій військових і цивільних органів; управління повітряним рухом та контроль за повітряним простором. Для забезпечення роботи в цьому напрямі була створена Спільна робоча група НАТО - Україна (СРГ) з оборонної реформи.

Комісія НАТО - Україна

Північноатлантична рада періодично проводить свої засідання за участю представників України, як правило, принаймні двічі на рік, на форумі, створеному згідно з Хартією, який називається „Комісія НАТО - Україна”. Комісія оцінює хід виконання Хартії та обговорює шляхи поліпшення і подальшого розвитку співпраці.

У квітні 1999 року у Вашингтоні була проведена зустріч у верхах між НАТО і Україною, а в березні 2000 року Комісія НАТО - Україна вперше провела засідання в Києві. Політичний комітет НАТО відвідав Україну тричі між 1997-м та 2000 роками і провів різноманітні консультації та обміни інформацією в Києві та інших містах України.

Майбутні перспективи

Описані вище позитивні події допомогли закласти міцну основу майбутньої співпраці і чітко вказують на галузі, в яких вдалось досягти прогресу. Активна участь в заходах ПЗМ, серед яких програми практичної діяльності з оборонних питань, в яких беруть участь більшість країн - членів НАТО і партнерів, дала змогу Україні порівняти свої оборонні структури з тими, які мають її європейські сусіди і більш ефективно визначити свою роль в європейській безпеці. Участь України в роботі Ради євро - атлантичного партнерства (РЄАП) доповнює цей процес.

Середземноморський діалог Альянсу

Середземноморський діалог є невід’ємною частиною підходу Альянсу до співпраці в галузі безпеки і ґрунтується на визнанні того, що безпека Європи тісно пов'язана з безпекою і стабільністю Середземномор'я.

Діалог був розпочатий в 1994 році. Спочатку він вівся з шістьма країнами, а саме: Єгиптом, Ізраїлем, Йорданією, Мавританією, Марокко і Тунісом. Алжир приєднався в лютому 2000 року. Метою діалогу є внесок у безпеку і стабільність у Середземномор'ї, досягнення кращого порозуміння серед цих країн і створення добросусідських відносин.

Він надає можливість країнам-учасницям брати участь в дискусіях. Робота діалогу організована через щорічну робочу програму, зосереджену на практичній співпраці в галузях безпеки та оборони, інформації, планування на випадок надзвичайних ситуацій та науки.

Діалог доповнює інші подібні, але незалежні міжнародні ініціативи під егідою Європейського Союзу (ЄС) та Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Форми діяльності різноманітні. Серед них - запрошення країн-учасниць діалогу до участі в навчальних курсах школі НАТО в Обераммергау в Німеччині та в Оборонному коледжі НАТО в Римі. На цих курсах розглядаються питання підтримки миру; контролю над озброєннями; захисту довкілля; співпраці між цивільними і військовими при плануванні на випадок надзвичайних ситуацій; співпраця в галузі європейської безпеки. Дослідники з країн-учасниць діалогу мають можливість отримувати ряд міжнародних стипендій.

В принципі участь в Діалозі ґрунтується на самофінансуванні. Але члени Альянсу можуть погодитись, у кожному випадку окремо, розглянути запит на фінансову допомогу на підтримку участі країн Середземномор'я в Діалозі. Рівень участі залежить від країни.

У квітні 1999 року на Вашингтонському саміті керівники країн - членів Альянсу вирішили посилити як політичний, так практичний виміри Діалогу. Серед іншого, це створить можливості для ведення дискусій і зміцнення співпраці в тих сферах, де НАТО може додати значущості. Це особливо стосується військової галузі та інших сфер, в яких країни-учасниці Діалогу висловили заінтересованість.

Розвиток Середземноморського діалогу

Середземноморський діалог бере свій початок з Декларації, прийнятої на Брюссельському саміті в січні 1994 року. Глави держав та урядів НАТО наголосили на позитивному розвитку мирного процесу на Близькому Сході як на такому, що "*відкриває шлях до заходів, спрямованих на розвиток діалогу, порозуміння і зміцнення довіри між країнами регіону*" і закликали до "*усіх зусиль, що можуть сприяти посиленню регіональної стабільності*". На засіданні в грудні 1994 року міністри закордонних справ країн - членів НАТО оголосили про свою готовність "*встановити на основі індивідуального підходу контакти між Альянсом і середземноморськими країнами, які не є членами НАТО, з метою посилення регіональної стабільності*". Тому вони дали вказівки постійній сесії Ради "*продовжувати аналіз ситуації, розробити деталі*

запропонованого діалогу та започаткувати відповідні попередні контакти". В результаті цього у лютому 1995 року Єгипет, Ізраїль, Мавританія, Марокко та Туніс були запрошені взяти участь у діалозі з НАТО. В листопаді 1995 року таке саме запрошення було надіслано Йорданії, а в лютому 2000 року - Алжиру.

Метою діалогу є внесок у безпеку і стабільність у Середземномор'ї, досягнення кращого порозуміння та виправлення хибних поглядів на НАТО серед країн Середземноморського діалогу. Він ґрунтується на визнанні того факту, що безпека Європи тісно пов'язана з безпекою і стабільністю Середземномор'я. Середземноморський вимір є одним з компонентів європейської архітектури безпеки.

Діалог розвивається і ґрунтується на принципі двосторонніх відносин між кожною з країн-учасниць і НАТО. Однак він дає змогу проводити в разі необхідності й багатосторонні зустрічі. Він пропонує усім середземноморським країнам рівну основу для дискусій та спільної діяльності і доповнює інші міжнародні зусилля, до яких залучені країни Середземноморського діалогу, зокрема в рамках Барселонського процесу[7], Близькосхідного мирного процесу та ОБСЄ, але уникаючи дублювання цих зусиль і не намагаючись розділити обов'язки.

Середземноморський діалог складається з політичного діалогу, об'єднаного з участю у конкретних заходах.

Політичний діалог складається з регулярних двосторонніх політичних дискусій. Це надає можливість проводити широкі брифінги з питань діяльності НАТО, зокрема її програм для партнерів та інших заінтересованих сторін, її внутрішньої адаптації та загальних підходів до розбудови структур спільної безпеки. У свою чергу, країни Середземноморського діалогу мають можливість поділитися з НАТО своїми поглядами на стабільність та безпеку у середземноморському регіоні.

Країнам Середземноморського діалогу пропонується взяти участь у таких специфічних галузях діяльності, як наука, інформація і планування на випадок надзвичайних ситуацій, а також надіслати своїх представників

7 У листопаді 1995 року 15 країн - членів ЄС та 12 країн Середземномор'я, що не є членами цієї організації (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Кіпр, Ліван, Мальта, Марокко, Сирія, Туніс, Туреччина та Палестинська Автономія) підписали в Барселоні Декларацію, в якій викладена структура Євро-Середземноморського партнерства (відомого також як Барселонський процес). У Декларації викладені три головні цілі: 1. Партнерство в галузі політики та безпеки, спрямоване на створення спільної зони миру і стабільності. 2. Економічне і фінансове партнерство задля створення спільної зони процвітання. 3. Соціальне, культурне і гуманітарне партнерство для сприяння обмінам між громадянськими суспільствами відповідних країн. Барселонський процес передбачає створення зони повністю вільної торгівлі до 2010 року.

на навчання в школах НАТО з таких питань, як підтримка миру; контроль над озброєннями і верифікація; відповідальність військових за охорону навколишнього середовища; планування на випадок надзвичайних ситуацій та співпраця з НАТО в галузі європейської безпеки. Участь у таких курсах фінансується самою країною. З метою посилення гласності до цього списку було додано деякі заходи у військовій сфері.

Середземноморський діалог НАТО поступово і стабільно розвивається з 1994 року. На Мадридському саміті 1997 року він отримав нового і більш динамічного напрямку через створення Групи середземноморської співпраці. Залучаючи країни - члени Альянсу до безпосередніх політичних дискусій з країнами - учасницями Діалогу вона дає змогу обмінюватись поглядами з кола питань щодо ситуації у сфері безпеки в Середземномор'ї, а також майбутнього розвитку діалогу.

Ініціатива НАТО у Південно-Східній Європі

Ініціатива НАТО у Південно-Східній Європі (SEEI) була висунута на Вашингтонському саміті на підтримку регіональної співпраці і довготривалої безпеки і стабільності в регіоні.

Ініціатива ґрунтується на 4 стовпах: Консультативному форумі з питань безпеки в Південно-Східній Європі; відкритій Спеціальній робочій групі (AHWG) з регіональної співпраці в Південно-Східній Європі під егідою РЄАП у форматі Політичного комітету; робочих інструментів Партнерства заради миру; і цільових програм співпраці в галузі безпеки між країнами регіону.

У Консультативному форумі беруть участь країни - члени НАТО; шість країн-партнерів з Південно-Східної Європи (Албанія, Болгарія, колишня Югославська Республіка Македонія[8], Румунія і Словенія) і Боснія та Герцеговина. Перша зустріч відбулась на рівні саміту під час саміту НАТО у Вашингтоні в квітні 1999 року, а потім на рівні послів в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі.

РЄАП - AHWG визначили погляди на подальший розвиток регіональної співпраці, який включається у набір заходів, змодельованих з діяльності, що відбувається в рамках програми НАТО “Партнерство заради миру”.

8 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Методологія ініціативи Партнерства заради миру була використана задля розв'язання ряду важливих для Південно-Східної Європи завдань, серед яких - прозорість оборонного планування, врегулювання кризових ситуацій та оборонний менеджмент. Задля вивчення питань регіонального масштабу були розроблені спеціальні семінари з цієї тематики. Деякі з них за сприяння НАТО ведуть країни регіону, а інші - НАТО. Розроблені в такий спосіб, щоб доповнювати один одного, вони допомагають розвивати стабільність через регіональну співпрацю та інтеграцію. Для координації регіональних проектів була створена Координаційна група з питань безпеки в Південно-Східній Європі.

Навесні 2000 року була започаткована додаткова програма цільової співпраці в галузі безпеки з Хорватією, яка розвивається на основі механізмів ПЗМ. Хорватія приєдналась до Партнерства заради миру в травні 2000 року. НАТО також має спеціальну програму співпраці в галузі безпеки з Боснією та Герцеговиною поза межами ПЗМ, яка також доповнює інші заходи в рамках Ініціативи в Південно-Східній Європі.

НАТО також надає рекомендації та експертну допомогу з перепідготовки офіцерів, які звільнюються в запас в результаті структурної реформи збройних сил в Болгарії та Румунії. Цей проект НАТО здійснює в рамках Пакту стабільності для Південно-Східної Європи[9] спільно із Світовим банком. Фінансування проекту спільно здійснюють Світовий банк і залучені країни. Тому цей проект відбиває взаємодоповнюючий характер міжнародних та інституційних заходів в цій галузі.

9 Пакт стабільності був ініційований Європейським Союзом у травні 1999 року. Він був ухвалений на міжнародній конференції в Кельні 10 червня 1999 р. і переданий під егіду ОБСЄ. Він покликаний сприяти тривалому миру, процвітанню і стабільності в Південно-Східній Європі через спільні та узгоджені дії, зближуючи країни регіону, інші заінтересовані країни та організації, які можуть зробити свій внесок в цю справу. Пакт передбачає створення спеціального механізму координації спільних зусиль.

Розділ 4

Власне Європейська система безпеки і оборони (ESDI)

Розвиток ESDI

Співпраця між НАТО і ЗЄС

Відносини між НАТО і ЄС

Власне Європейська система безпеки і оборони (ESDI)

Розвиток ESDI

Альянс вважає за необхідне посилити свій європейських елемент через розвиток ефективної власне Європейської системи безпеки і оборони (ESDI), яка могла б задовольнити вимоги європейців і водночас підсилила безпеку Альянсу. Беручи на себе більшу відповідальність за власну безпеку, європейські країни - члени НАТО допомагають розвити міцніший і краще збалансований трансатлантичний зв'язок, який підсилить Альянс в цілому.

Відповідно на зустрічі у Вашингтоні у квітні 1999 року глави держав та урядів країн - членів Альянсу схвалили роботу з подальшого розвитку власне Європейської системи безпеки і оборони. Було розпочато обговорення ряду специфічних питань, а саме:

- засоби забезпечення ефективних взаємних консультацій, співпраці і гласності між Європейським Союзом (ЄС) і Альянсом, які ґрунтувались би на механізмах, що існують між НАТО і Західноєвропейським Союзом (ЗЄС);
- участь європейських членів Альянсу, які не входять до ЄС;
- практичні можливості доступу ЄС до планувальних можливостей НАТО, а також до ресурсів і потужностей Альянсу.

Важливим елементом розвитку ESDI є посилення європейської військової потужності. Ініціатива з обороноздатності Альянсу (DCI), започаткована у Вашингтоні, спрямована на забезпечення ефективності майбутніх багатонаціональних операцій при виконанні будь-яких місій НАТО і відіграватиме вирішальну роль в цьому процесі. Завдання DCI і зусилля ЄС з посилення європейської обороноздатності взаємно доповнюють одні одних.

Наступні принципи, що становлять основу майбутньої роботи над ESDI, були визначені на Вашингтонському саміті та подальших засіданнях:

- Альянс визнає наміри Європейського Союзу бути здатним до самостійних дій і приймати рішення та ухвалювати військові заходи в разі, коли Альянс в цілому не задіяний до цього.

- В міру розвитку цього процесу НАТО і ЄС повинні забезпечити ефективні взаємні консультації, співпрацю і гласність на основі механізмів, які існують між НАТО і ЗЄС.
- Керівництво НАТО вітало рішення країн - членів ЄС та інших європейських членів Альянсу здійснити необхідні кроки з посилення своєї обороноздатності, особливо з огляду на нові місії, і уникаючи зайвого дублювання.
- Першочергове значення надається якомога повному залученню європейських членів Альянсу, які не входять до ЄС, до операцій з врегулювання кризових ситуацій під проводом ЄС на основі існуючих процедур консультацій з ЗЄС, зважаючи на заінтересованість Канади в участі у таких операціях за відповідних умов.
- Рішення, прийняті в Берліні в 1996 році, зокрема концепція застосування відокремлених, але не окремих ресурсів та сил НАТО для операцій під проводом ЗЄС, мають виконуватись і розвиватись.

Робота над цими процедурами, в яких мають бути взяті до уваги вимоги до операцій НАТО і єдність її командної структури, пов'язана з такими питаннями:

- надання ЄС доступу до планувальних можливостей НАТО, які спроможні допомогти у військовому плануванні операцій під проводом ЄС;
- забезпечення передання в розпорядження ЄС для застосування в операціях під проводом ЄС попередньо визначених сил і спільних ресурсів НАТО;
- ідентифікація різних варіантів європейського управління операціями під проводом ЄС і подальша розробка ролі заступника Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі, який має активно і повною мірою перебрати на себе відповідальність за європейські операції;
- подальша адаптація системи оборонного планування НАТО до повнішого охоплення питання надання сил для проведення операцій під проводом НАТО.

На початку 90-х років багато хто в Європі і Північній Америці зрозумів, що вже час переглянути баланс відносин між сторонами по обидва боки

Атлантики, а європейським країнам-членам здійснити конкретні кроки з метою перебрати на себе більше відповідальності за спільну безпеку і оборону. Європейські країни розпочали процес забезпечення власне європейської військової потужності без дублювання структур управління, планувальних штабів і військових ресурсів та сил, що вже є в розпорядженні НАТО, водночас посилюючи свій внесок в місії та заходи Альянсу. Такий підхід відповідає бажанню європейців розвивати спільну зовнішню політику і політику в галузі безпеки, а також необхідності збалансованого партнерства між північноамериканськими та європейськими країнами - членами Альянсу.

Посилення власне Європейської системи безпеки та оборони (ESDI) стало невід'ємною частиною адаптації політичних та військових структур НАТО. Водночас вона є важливим елементом розвитку Європейського Союзу (ЄС). Обидва процеси відбуваються на ґрунті Маастрихтського, 1991 р., та Амстердамського,1997 р., договорів Європейського Союзу та відповідних декларацій Західноєвропейського Союзу, а також рішень, прийнятих Альянсом на Лондонському, 1990 р., Брюссельському, 1994 р., Мадридському, 1997 р., Вашингтонському, 1999 р. самітах, а також на засіданнях міністрів країн - членів НАТО.

У Договорі Європейського Союзу, який був підписаний у грудні 1991 року в Маастрихті й набував чинності 1 листопада 1993 року, керівники Європейського Співтовариства погодились розвивати спільну зовнішню політику і політику в галузі безпеки (CFSP), "*що включає формування спільної оборонної політики, яка з часом може привести до створення спільної оборони*". Ця угода містила посилання на Західноєвропейський Союз (ЗЄС) як на невід'ємну частину розвитку Європейського Союзу, який було створено Договором. Вона пропонує самому ЗЄС ретельно готувати і втілювати рішення, а також здійснювати заходи Європейського Союзу, які мають оборонне значення. На засіданні ЗЄС, яке відбулося в Маастрихті в грудні 1991 р. паралельно із засіданням Європейської Ради, країни - члени ЗЄС оприлюднили заяву, в якій вони погодилися з необхідністю розвивати власне Європейську систему безпеки і оборони та підвищувати відповідальність європейців за оборонні справи.

У січні 1994 року глави держав та урядів країн-членів НАТО вітали набуття Маастрихтським договором чинності і створення Європейського Союзу як засобу підсилення європейського елемента Альянсу, який дасть змогу європейським членам НАТО робити більш вагомий внесок у безпеку усіх членів НАТО. Вони ще раз наголосили на тому, що Альянс є важливим форумом для проведення консультацій між його членами, а також засобом узгодження політики з огляду на відповідальність за безпеку і оборону союзників, яку несуть учасники згідно з Вашингтонським

договором. Вони також схвалили зростаюче тісне співробітництво між НАТО і Західноєвропейським Союзом, що ґрунтується на засадах узгоджених принципів взаємодоповнення і прозорості. Вони оголосили, що готові надати ЗЄС доступ до ресурсів НАТО за умов консультацій у Північноатлантичній раді для проведення європейськими членами Альянсу операцій під проводом ЗЄС в рамках реалізації їхньої спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Глави держав та урядів країн - членів НАТО запропонували Північноатлантичній раді вивчити можливості розвитку та адаптації політичних і військових структур Альянсу з метою досягнення трьох цілей: виконувати місії Альянсу, зокрема миротворчі, більш ефективно і гнучко; вдосконалити співпрацю з ЗЄС; відобразити власне Європейську систему безпеки і оборони, що розвивається. В межах цього процесу була розроблена концепція Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС). Концепція БООТС, описана у розділі 12, спрямована на забезпечення більшої оперативної гнучкості, а також на більш швидке і мобільне розгортання сил, необхідних для виконання нових вимог до всіх місій Альянсу. Серед іншого, вона має забезпечити відокремлювані, але не окремі військові ресурси для використання їх ЗЄС.

На засіданнях у Берліні та Брюсселі в червні 1996 року міністри закордонних справ та оборони країн - членів НАТО вирішили, що власне Європейська система безпеки та оборони має розбудовуватись у межах НАТО як важлива складова частина процесу внутрішньої адаптації Альянсу, що триває. Це дасть змогу усім європейським членам Альянсу робити більш вагомий спільний внесок в місію і діяльність Організації, що буде виявом їхньої спільної відповідальності. Це дасть змогу їм в разі необхідності діяти самостійно та підсилить трансатлантичне партнерство. Використовуючи повною мірою переваги концепції БООТС, посилена власне Європейська система безпеки та оборони ґрунтуватиметься на здорових військових принципах, підтриманих відповідним військовим плануванням, і дасть змогу створити єдині та ефективні збройні сили, спроможні діяти за умов політичного контролю і стратегічного керівництва з боку ЗЄС.

На Мадридському саміті у липні 1997 року глави держав та урядів країн - членів НАТО схвалили важливі кроки, зроблені в напрямі створення власне Європейської системи безпеки і оборони в межах Альянсу. Північноатлантичній раді на постійній сесії було запропоновано спільно з ЗЄС якнайшвидше завершити роботу в цій галузі.

Співпраця між НАТО і ЗЄС

У результаті цих рішень щодо розвитку власне Європейської системи безпеки і оборони були визначені відповідні організаційні заходи в рамках адаптації Альянсу з тим, щоб забезпечити всіляку підтримку операцій під проводом ЗЄС з боку НАТО. До них увійшли:

- врахування вимог ЗЄС у нових процедурах оборонного планування НАТО, спрямованого на розвиток збройних сил та їх потужності. (ЗЄС почав брати участь у процесі оборонного планування НАТО в 1997 році, зробивши свій внесок у Рекомендації засідання на рівні міністрів 1997 року (див. розділ 7);

- впровадження процедур обліку ресурсів та потужностей НАТО, по які може звернутися ЗЄС за згодою Північноатлантичної ради;

- створення багатонаціональних європейських командних структур в НАТО, які можуть бути використані для підготовки, забезпечення, керівництва та проведення операцій за політичного контролю і стратегічного управління ЗЄС. Згідно з цими положеннями заступник Верховного головнокомандувача об'єднаних сил в Європі (заступник SACEUR) отримує особливу роль як у звичайні часи, так і під час операцій під проводом ЗЄС стосовно підрозділів, що передаються в розпорядження ЗЄС;

- досягнення угод щодо консультацій та обміну інформацією для забезпечення необхідної координації протягом проведення операцій під проводом ЗЄС за підтримки НАТО;

- розробка військових планів та проведення навчань з метою підготовки до показових місій ЗЄС.

На практиці ці положення означатимуть, що в разі виникнення кризи, в яку ЗЄС вирішить втрутитися (а Альянс - утриматись), він звернеться до Альянсу за допомогою ресурсами та потужностями, з можливим використанням штабів БООТС, для проведення операцій під власним політичним контролем і стратегічним управлінням.

Ресурси можуть надаватися Північноатлантичною радою в розпорядження ЗЄС, виходячи з конкретних обставин. Умови їх передачі в розпорядження ЗЄС, нагляд за їх використанням, а також повернення або відкликання мають бути визначені у спеціальній угоді між двома організаціями. Протягом операції НАТО спостерігатиме за використанням своїх ресурсів, а на політичному рівні між нею і ЗЄС буде підтримуватись постійний зв'язок. Європейські командувачі з командної структури НАТО будуть призначатися для виконання обов'язків під політичним контролем

ЗЄС. Ресурси мають бути повернені НАТО по закінченні операції або на вимогу. Протягом усієї операції, зокрема підготовчого етапу, НАТО буде проводити тісні консультації із ЗЄС.

На Кельнському саміті ЄС у червні 1999 року були прийняті рішення про надання ЄС засобів і можливостей для розбудови Спільної європейської політики в галузі безпеки і оборони (ESDP). За цими рішеннями роль ЗЄС в розбудові власне Європейської системи безпеки і оборони поступово переходить до Європейського Союзу.

Тим часом НАТО продовжувало працювати з ЗЄС над завершенням і впровадженням домовленостей із сприяння співпраці між двома організаціями у разі проведення операції з врегулювання кризової ситуації під проводом ЗЄС, яка використовуватиме сили і ресурси НАТО. Була виконана подальша робота з вдосконалення домовленостей про використання таких ресурсів і для обміну інформацією. Проведені спільні випробування та оцінка процедур. У лютому 2000 року були проведені спільні навчання НАТО і ЗЄС з врегулювання кризових ситуацій. На засіданні в Марселі в листопаді 2000 року міністри країн - членів ЗЄС вирішили призупинити механізм рутинних консультацій між НАТО і ЗЄС, окрім тих, що можуть бути необхідні під час перехідного періоду.

Відносини між НАТО і ЄС

Гельсінська нарада Ради Європейського Союзу, яка мала місце в грудні 1999 року, визначила “Головну ціль” для країн - членів ЄС щодо їх можливостей здійснювати операції з врегулювання кризових ситуацій. Мета полягає у наданні ЄС можливості розгорнути до 2003 року і утримувати протягом принаймні одного року збройні сили в кількості до 60 000 вояків, які мають виконувати весь спектр так званих “Петерсберзьких завдань”, викладених в Амстердамському договорі 1997 року. До них належать завдання з гуманітарної допомоги та рятування; завдання з підтримки миру; завдання для бойових підрозділів під час врегулювання кризових ситуацій включно з миротворчою діяльністю. Їхня роль полягатиме у проведенні військових операцій під проводом ЄС у відповідь на міжнародну кризу, за умов, коли НАТО в цілому не залучається до військової діяльності. Цей процес є частиною рішення ЄС розвивати спільну європейську політику в галузі безпеки і оборони, яка підсилить Спільну зовнішню політику і політику в галузі безпеки з військового боку. Вона буде уникати зайвого дублювання структур НАТО і не передбачає створення європейської армії.

На додаток ЄС вирішив створити постійні політичні та військові структури включно з Комітетом з питань політики та безпеки, Військовим комітетом і Військовим штабом задля забезпечення необхідного політичного керування і стратегічного управління такими операціями. ЄС також вирішив створити можливості для широкомасштабних консультацій, співпраці і гласності у відносинах з НАТО, а також необхідного діалогу, консультацій та співпраці з європейськими країнами-членами НАТО, які не входять до складу ЄС, з питань, що торкаються європейської політики безпеки і оборони та врегулювання кризових ситуацій.

Діалог між Альянсом і Європейським Союзом постійно розвивається, як того вимагають рішення, прийняті у Вашингтоні і пізніше, а також в світлі розвитку ЄС. На засіданнях Європейської ради в Ніцці та Північноатлантичної ради в Брюсселі в грудні 2000 року був відзначений подальший прогрес. Міністри закордонних справ країн - членів Альянсу заявили, що вони поділяють мету, яку визначили країни - члени ЄС, щодо реального партнерства між НАТО і ЄС у справі врегулювання криз. Обидві організації погодились розвивати між собою консультації та співпрацю з важливих для обох сторін питань, які стосуються безпеки, оборони і врегулювання кризових ситуацій, задля того, щоб бути готовими зустріти кризу озброєними відповідними військовими засобами і подолати її найефективнішим способом.

Внаслідок грудневих засідань відбувся обмін листами між Генеральним секретарем НАТО і Швецією, яка тоді головувала в Європейському Союзі, щодо проведення спільних засідань на рівні послів та на рівні міністрів. Домовленість передбачає не менше трьох засідань на рівні послів і одне засідання на міністерському рівні кожні шість місяців (тобто після кожної зміни головування в ЄС). При цьому обидві сторони погодились негайно вдаватись до консультацій в разі виникнення кризи. Відтепер засідання Комітету з питань політики і безпеки ЄС та Північноатлантичної ради відбуваються регулярно, і дві організації швидко переходять від теорії ESDI/ESDP до консультацій і співпраці з конкретних актуальних питань, таких як ситуація на заході Балкан.

З середини 2000 року спільні спеціальні робочі групи НАТО - ЄС проводять засідання для обговорення питань безпеки (наприклад, процедури обміну секретною, включно з розвідувальною, інформацією); умови доступу ЄС до ресурсів і сил НАТО; цілі розвитку спроможності (включно з питаннями системи оборонного планування Альянсу) та організація постійних консультацій з огляду на усі відповідні чинники, до яких належать такі, що стосуються участі. Навесні 2001 року

Генеральний секретар НАТО був вперше запрошений ознайомити з політикою НАТО Раду ЄС із загальних питань.

Влітку 2000 року НАТО і секретаріат Ради ЄС досягли проміжної домовленості з безпеки, які регулюватимуть обмін секретною інформацією. Обидві організації працюють над укладанням постійних угод з безпеки між НАТО і ЄС.

Протягом другої половини 2000 року експерти Альянсу надавали військові і технічні поради фахівцям з ЄС із створення каталогу сил і ресурсів для Головної мети ЄС в процесі підготовки до Конференції ЄС з питань виділення ресурсів, яка проходила в листопаді 2000 року. На своїй зустрічі в грудні 2000 року міністри закордонних справ країн - членів Альянсу підтвердили готовність НАТО надавати подальшу експертну допомогу на запит ЄС, якщо таке рішення буде прийнято.

В НАТО продовжується робота над основними питаннями подальшого розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони, серед яких: вироблення варіантів командування на європейському рівні; гарантія наявності попередньо визначених ресурсів і сил; забезпечення доступу до можливостей оперативного планування НАТО та адаптація оборонного планування Альянсу.

Розділ 5

Оперативна роль Альянсу в підтримці миру

Процес встановлення миру в колишній Югославії

Сприяння розвиткові мирного процесу в Боснії та Герцеговині

Роль НАТО і конфлікт у Косові

Порушення прав людини в регіоні Косові й допомога, яку КФОР надають в гуманітарній сфері

Оперативна роль Альянсу в підтримці миру

Процес встановлення миру в колишній Югославії

Політичне підґрунтя ролі Альянсу в колишній Югославії було закладене на засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів у червні 1992 року в Осло. Тоді міністри закордонних справ Альянсу оголосили про свою готовність надавати у кожному окремому випадку допомогу згідно з своїми власними процедурами діяльності з підтримки миру під проводом Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ) (з часом перейменованої в Організацію з безпеки та співробітництва в Європі). Ця допомога передбачала надання ресурсів Альянсу та досвіду проведення операцій з підтримки миру.

У грудні 1992 року міністри закордонних справ країн НАТО заявили, що Альянс також готовий підтримати операції з підтримки миру під керівництвом Ради Безпеки ООН, яка несе головну відповідальність за міжнародний мир та безпеку. Міністри переглянули миротворчу діяльність та заходи, спрямовані на забезпечення дотримання санкцій або ембарго, які вже здійснювались країнами - членами НАТО як індивідуально, так і всім Альянсом - на підтримку виконання Резолюції Ради Безпеки ООН щодо конфлікту в колишній Югославії. Вони зазначили, що Альянс був готовий позитивно відповісти на подальші ініціативи Генерального секретаря ООН, якщо він захоче скористатись підтримкою Альянсу в цій галузі.

Операції з моніторингу та запровадження

Між 1992-м та 1995 роками Альянс прийняв декілька ключових рішень, які привели до участі ВМС країн НАТО, у координації із Західноєвропейським Союзом, в моніторингу і подальшому забезпеченні дотримання ембарго і санкцій ООН в Адріатиці; а також участі ВПС країн НАТО спочатку у моніторингу, а згодом у забезпеченні зони ООН, вільної від польотів, над Боснією і Герцеговиною. Альянс також надав тісну повітряну підтримку Силам захисту ООН (АНПРОФОР) в Боснії і Герцеговині та санкціонував повітряні удари з метою зняття блокади Сараєва та інших районів, що були визначені ООН як “зони безпеки”, але перебували під загрозою. Рішучі дії Альянсу на підтримку ООН, поєднані з рішучими дипломатичними зусиллями, дозволили зняти облогу

Сараєва, привели до реального припинення вогню і зробили восени 1995 року можливим врегулювання конфлікту згідно з рішеннями, прийнятими на переговорах.

Еволюція конфлікту

Еволюція конфлікту і процесу, який завершився підписанням мирної угоди в Боснії, були тривалими і виснажливими. Дії Альянсу на підтримку ООН між 1992-м та 1995 роками наведені нижче у послідовності їх здійснення.

Протягом цього періоду НАТО проводило планування ряду варіантів на випадок необхідності підтримати ООН у її діяльності щодо конфлікту. ООН були надані плани забезпечення вільної від польотів зони над Боснією та Герцеговиною; запровадження зон допомоги і притулків для цивільних в Боснії та шляхів запобігання поширенню конфлікту на Косово та колишню Югославську Республіку Македонію[1]. Були також підготовлені плани дій за надзвичайних обставин на випадок захисту гуманітарних місій, нагляду за важкими озброєннями та захисту сухопутних сил ООН.

Липень 1992 р.

Кораблі НАТО зі складу Постійних військово-морських сил у Середземномор'ї за підтримки морських патрульних літаків (МПЛ) НАТО розпочали операції з моніторингу в Адріатиці. Ці операції були спрямовані на підтримку ембарго ООН на постачання озброєнь в усі республіки колишньої Югославії (Резолюція Ради Безпеки ООН (РРБООН 713) та санкцій проти Федеративної Республіки Югославії (Сербія та Чорногорія) (РРБООН 757).

Жовтень 1992 р.

Літаки системи раннього повітряного попередження та спостереження НАТО (АВАКС) почали операції з нагляду за операціями на підтримку РРБООН 781, за якої над Боснією та Герцеговиною запроваджувалась зона, вільна від польотів. Дані про можливі порушення цієї зони регулярно передавались керівництву ООН.

Листопад 1992 р.

Розширюючи морські операції з моніторингу, сили НАТО та ЗЄС в Адріатиці розпочали операції з метою забезпечення дотримання санкцій та ембарго, накладених ООН (РРБООН 787). Операції вже не

1 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

обмежувались реєстрацією можливих порушень, але включали зупинку, інспектування та примусову зміну курсу суден у разі необхідності.

Березень 1993 р.

31 березня Рада Безпеки ООН прийняла Резолюцію 816, яка надавала повноваження на забезпечення зони, вільної від польотів над Боснією та Герцеговиною, і поширювала заборону на польоти усіх літальних апаратів жорсткої конструкції та вертольотів, за винятком тих, яким було надано дозвіл АНПРОФОР.

Квітень 1993 р.

Операція НАТО з втілення (“Денай флайт”) розпочалась 12 квітня. На початку до неї були залучені 50 винищувачів та розвідувальних літаків (пізніше їхня кількість зросла до 200) з різних країн Альянсу. Польоти виконувались з авіабаз в Італії та з авіаносців в Адріатиці. До грудня 1995 року винищувачі та літаки підтримки виконали майже 100 000 вильотів.

Червень 1993 р.

На спільному засіданні Північноатлантичної ради і Ради Західноєвропейського Союзу 8 червня була ухвалена спільна концепція операцій ООН/ЗЄС з втілення ембарго ООН на постачання озброєнь в Адріатиці. Операція з її запровадження (“Шарп гард”) включала спільне командування та управління під проводом Рад обох організацій. Оперативне управління об'єднаними силами НАТО/ЗЄС було передане через Верховного головнокомандувача Об'єднаних сил НАТО в Європі (SACEUR) Командувачу Об'єднаних військово-морських сил в Південній Європі (COMNAVSOUTH) зі штабом в Неаполі.

Протягом операції з метою забезпечення дотримання ембарго сили НАТО та ЗЄС зупинили близько 74 000 суден, з яких майже 6000 були перевірені в морі і понад 1400 були затримані та оглянуті в порту. Жодне з суден не порушило ембарго, хоча шість намагалися це зробити, але були зупинені.

По припиненні ембарго ООН на постачання озброєнь 18 червня 1996 року операція “Шарп Гард” була закінчена. Ради НАТО та ЗЄС заявили, що обидві організації готові її відновити згідно з РРБООН 1022, якщо ООН вирішить знову накласти санкції.

Серпень 1993 р.

Північноатлантична рада прийняла ряд рішень після ухвалення Резолюції Ради Безпеки ООН щодо всебічного захисту зон безпеки (РРБООН 836). 2 серпня вона, реагуючи на загрозу нових нападів, погодилась розпочати негайну підготовку до здійснення жорстких заходів, зокрема завдання повітряних ударів, проти відповідальних за

продовження бойових дій, якщо облога Сараєва та інших зон триватиме і якщо не припиняться спроби перешкодити наданню гуманітарної допомоги регіону. Військове керівництво НАТО отримало завдання підготувати оперативні варіанти повітряних ударів у тісній співпраці з АНПРОФОР.

Північноатлантична рада ухвалила 9 серпня серію "Оперативних варіантів повітряних ударів у Боснії та Герцеговині", рекомендованих Військовим комітетом НАТО. Ці варіанти стосувалися процесу визначення цілей та організації командування й управління повітряними ударами з боку НАТО/ООН.

Січень 1994 р.

На Брюссельському саміті керівництво Альянсу підтвердило свою готовність завдати повітряних ударів з метою попередження облоги Сараєва та інших зон безпеки і зон у Боснії та Герцеговині, що перебували під загрозою.

Лютий 1994 р.

9 лютого Північноатлантична рада, у відповідь на прохання Генерального секретаря ООН, уповноважила Командувача об'єднаних сил Альянсу в Південній Європі (SINCSOUTH) розпочати повітряні удари (на прохання ООН) проти артилерійських та мінометних позицій у Сараєві або поблизу нього, які, за даними АНПРОФОР, несли відповідальність за завдання ударів по цивільних об'єктах у цьому місті. Рада також вирішила, що уся важка зброя мала бути виведена з 20-кілометрової зони довкола Сараєва або передана під контроль сил АНПРОФОР протягом 10 днів. По закінченні десятиденного терміну уся важка зброя будь-якої сторони, знайдена в межах 20-кілометрової зони виведення, підлягала знищенню з повітря, якщо вона не перебувала під контролем сил АНПРОФОР.

28 лютого чотири бойові літаки, які порушили вільну від польотів зону над Боснією та Герцеговиною, були збиті літаками НАТО у першому в історії Альянсу збройному зіткненні.

Квітень 1994 р.

На прохання командування сил ООН літаки НАТО 10 - 11 квітня забезпечили безпосередню авіаційну підтримку особовому складу сил ООН в Горажде, визначеному ООН як зона безпеки.

22 квітня, у відповідь на прохання Генерального секретаря ООН підтримати ООН у її зусиллях припинити облогу Горажде і захистити інші безпечні зони, Північноатлантична рада оголосила про завдавання повітряних ударів, якщо наступ боснійських сербів не буде негайно припинено.

На 24 квітня сили боснійських сербів були відведені на три кілометри від центру Горажде, і гуманітарні конвої та медична допомога отримали можливість увійти до міста. Рада заявила, що з 27 квітня буде завдано повітряних ударів по важкій зброї боснійських сербів, яка залишатиметься в межах 20-кілометрової зони довкола центру Горажде.

Повітряні удари передбачалися також на випадок обстрілу важкою зброєю інших зон безпеки ООН (Бихач, Сребрениця, Тузла та Жепа) з будь-якої відстані. Ці зони також могли перетворитися в зони виведення, якщо, на думку військового командування НАТО та ООН, в радіусі 20 кілометрів навколо цих зон зосереджувалась або пересувалась важка зброя.

Липень 1994 р.

Перед військовим керівництвом НАТО було поставлено завдання розробити плани дій за надзвичайних обставин задля допомоги виведенню сил ООН з Боснії та Герцеговини та/або Хорватії, якщо цього не можна буде уникнути.

Серпень 1994 р.

5 серпня, на прохання АНПРОФОР, літаки НАТО завдали ударів по цілі в зоні виведення довкола Сараєва. Між НАТО та АНПРОФОР була укладена угода щодо цієї акції, після того як боснійські серби захопили важку зброю у місці її зберігання поблизу Сараєва.

Вересень 1994 р.

22 вересня, після нападу боснійських сербів на транспортний засіб АНПРОФОР поблизу Сараєва, літаки НАТО завдали повітряного удару по танку боснійських сербів на прохання АНПРОФОР.

Листопад 1994 р.

19 листопада на забезпечення виконання РРБООН 958 Північноатлантична рада ухвалила поширення безпосередньої авіаційної підтримки для захисту сил ООН у Хорватії на цю країну.

21 листопада у відповідь на удари, завдані по цілях у районі Бихач в Боснії та Герцеговині з аеродрому Удбіна у частині Хорватії, захопленій сербами, літаки НАТО завдали удару по цьому аеродрому.

23 листопада у відповідь на запуск ракет класу “земля-повітря” з установки на південь від Отоки (північний захід Боснії та Герцеговини) проти двох літаків НАТО було завдано повітряного удару по радіолокаційній станції в цьому районі.

Травень 1995 р.

У відповідь на порушення зон виведення та обстріл зон безпеки сили НАТО завдали 25 та 26 травня повітряних ударів по складах боєприпасів

боснійських сербів в Палє. В Боснії було захоплено в заручники близько 370 миротворців з сил ООН, які потім використовувались як живий щит для відвернення повітряних ударів по потенційних цілях.

30 травня міністри закордонних справ країн НАТО на своєму засіданні в Нордвійку, Нідерланди, засудили ескалацію насильства в Боснії і ворожі дії боснійських сербів проти персоналу ООН .

Червень 1995 р.

Північноатлантична рада попередньо ухвалила плани операції під проводом НАТО на підтримку виводу сил ООН. Альянс висловив надію, що його плани та підготовка допоможуть підсилити присутність ООН в регіоні.

До 18 червня останні заручники з числа персоналу ООН були звільнені. Були виведені миротворчі підрозділи ООН, які були ізольовані у місцях зберігання зброї поблизу Сараєва.

Липень 1995 р.

11 липня ООН звернулась до НАТО з проханням надати повітряну вогневу підтримку миротворцям ООН, яким загрожували боснійські серби, що наступали на зону безпеки ООН у Сребрениці. Літаки НАТО під керівництвом ООН завдали ударів по цілях, визначених цією Організацією. Незважаючи на повітряну підтримку з боку літаків НАТО, зона безпеки у Сребрениці перейшла в руки боснійських сербів. Незабаром боснійські серби захопили й сусідню зону безпеки Жепа.

25 липня Північноатлантична рада дала розпорядження щодо підготовки військових планів стримування наступу на зону безпеки Горажде та використання ВПС у разі загрози цій зоні або наступу на неї.

Серпень 1995 р.

1 серпня Рада прийняла подібні рішення, спрямовані на стримування наступів на зони безпеки Сараєво, Бихач та Тузла. 4 серпня літаки НАТО завдали повітряних ударів по радіолокаторах ППО хорватських сербів поблизу аеродрому Удбіна та Кніна в Хорватії.

30 серпня після тривалих обстрілів Сараєва артилерією боснійських сербів літаки НАТО, за підтримки сил швидкого реагування ООН на г. Ігман, завдали ряд повітряних ударів по військових цілях боснійських сербів у Боснії. Повітряні операції були розпочаті після того, як військові командувачі сил ООН дійшли висновку, що мінометний обстріл Сараєва двома днями раніше було здійснено з позицій боснійських сербів.

Рішення про операції приймалися спільно Головнокомандувачем Об'єднаних сил НАТО в Південній Європі (CINCSOUTH) і Командувачем миротворчих сил ООН згідно з повноваженнями, наданими їм Резолюцією

836 Ради Безпеки ООН та відповідно до рішень Північноатлантичної ради від 25 липня та 1 серпня 1995 року, підтриманих Генеральним секретарем ООН.

Спільною метою НАТО та ООН було зменшення загрози зоні безпеки Сараєва і стримування подальших наступів як на неї, так і на інші зони безпеки; виведення важкої зброї боснійських сербів із зони виведення довкола Сараєва; забезпечення цілковитої свободи пересування сил та персоналу ООН і неурядових організацій, а також необмеженого використання аеропорту Сараєва.

Вересень 1995 р.

20 вересня Командувачі сил НАТО та ООН дійшли висновку, що боснійські серби виконали усі умови ООН, і повітряні удари були припинені. Вони підкреслили, що будь-який напад на Сараєво чи іншу зону безпеки, недотримання положень про зону виведення навколо Сараєва або втручання у свободу пересування чи функціонування аеропорту Сараєва буде розслідуватись і може викликати відновлення повітряних ударів.

Жовтень 1995 р.

4 жовтня літаки НАТО завдали ракетних ударів по двох радіолокаційних станціях боснійських сербів після того, як локатори їхніх ППО захопили й почали супроводжувати літаки Альянсу.

9 жовтня у відповідь на прохання про підтримку миротворчих сил ООН, які піддавались обстрілу артилерією боснійських сербів два дні поспіль, літаки НАТО завдали удару по бункеру управління та командування армії боснійських сербів поблизу Тузли.

Листопад 1995 р.

В міру поліпшення перспектив мирного врегулювання в Боснії Альянс підтвердив свою готовність допомагати втілювати мирний план. Була активізована підготовка до використання сил під проводом НАТО для впровадження військових аспектів мирної угоди. 21 листопада в Дейтоні, штат Огайо, США, була парафована Боснійська мирна угода між Республікою Боснія та Герцеговина, Республікою Хорватія і Федеративною Республікою Югославія (Сербія і Чорногорія).

Укладення мирної угоди дозволило Раді Безпеки ООН призупинити санкції (РРБООН 1022) та, за певних умов, поступово відмінити ембарго на постачання зброї (РРБООН 1021).

Нагляд з боку НАТО та ЗЄС за виконанням санкцій ООН було припинено 22 листопада 1995 року, але він міг бути відновлений в разі невиконання умов ООН.

Грудень 1995 р.

Боснійська мирна угода була підписана 14 грудня в Парижі.

Операція НАТО з втілення (“Денай флайт”), розпочата в квітні 1993 року, була припинена. 15 грудня Рада Безпеки ООН ухвалила РРБООН 1031, згідно з якою ООН з 20 грудня передала НАТО повноваження щодо подібних операцій і надала Альянсові мандат на втілення військових аспектів мирної угоди.

В результаті цього Сили втілення (ІФОР) (див. нижче) стали - поряд з іншими завданнями - здійснювати управління повітряним простором над Боснією та Герцеговиною.

Північноатлантична рада прийняла рішення про те, що згідно з Резолюцією Ради Безпеки (РРБООН 1037), операція “Джойнт Ендевор” має забезпечити безпосередню повітряну підтримку спеціальним силам ООН у Східній Славонії (UNTAES).

Управління повітряним простором над Боснією-Герцеговиною та забезпечення безпосередньої повітряної підтримки UNTAES надалі виконувались Стабілізаційними силами (СФОР), які прийшли на заміну ІФОР 20 грудня 1996 року. Надання безпосередньої повітряної підтримки UNTAES було припинено в січні 1998 року по закінченні терміну мандата цих сил.

Сили втілення під проводом НАТО (ІФОР)

Командна структура ІФОР

Як передбачено у Додатку 1А мирної угоди, операція “Джойнт Ендевор” виконувалась як керована НАТО під політичним керівництвом та контролем з боку Північноатлантичної ради Альянсу. Сили втілення (ІФОР) мали єдину командну структуру. Загальне військове управління перебувало у руках Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі (SACEUR), яким на той час був генерал Джордж Джоулвен. Генерал Джоулвен призначив адмірала Літона-Сміта (Головнокомандувача Південного командування НАТО (CINCSOUTH) першим командувачем театру дій ІФОР (COMIFOR). У липні 1996 року адмірал Сміт пішов у відставку і на цих посадах його заступив адмірал Джозеф Лопез. У листопаді 1996 року, коли штаб-квартира ІФОР була переведена з Командування об'єднаних сил у Південній Європі (AFSOUTH) до Командування об'єднаних сухопутних сил в Центральній Європі (LANDCENT), генерал Крауч був призначений Командувачем на театрі дій ІФОР. У липні 1997 року його заступив генерал Шінсекі. Детальну

інформацію про командну структуру ІФОР і сил СФОР, які прийшли їй на зміну, можна отримати на сторінці СФОР в Інтернеті (www.nato.int.sfor).

Основні віхи діяльності ІФОР

Передова група підготовки з 2 600 вояків почала розгортатись в Боснії та Хорватії з 2 грудня 1995 року. Її завданням було розміщення штаб-квартир, комунікацій та матеріально-технічне забезпечення прийому основного контингенту ІФОР у складі 60 000 вояків. Розгортання основних сил розпочалось 16 грудня після прийняття Резолюції Ради Безпеки ООН 1031 від 15 грудня, яка надавала повноваження на виконання місії ІФОР та остаточного ухвалення Північноатлантичною радою оперативного плану (ОПЛАН).

Передача повноважень від Командувача миротворчих сил ООН Командувачу ІФОР відбулася 20 грудня через 96 годин по ухваленні Радою НАТО розгортання основних сил. Того дня усі сили країн-членів та не членів НАТО, що брали участь в операції, переходили під командування та/або управління Командувача ІФОР.

На 19 січня, через 30 діб після розгортання ІФОР (Д+30), учасники угоди вивели свої сили із зони розділення по обидва боки узгодженої лінії припинення вогню. Станом на 3 лютого (Д+45) усі сили були виведені з територій, які підлягали передачі. Передача території між боснійськими угрупованнями була завершена до 19 березня (Д+90), і вздовж лінії кордону між угрупованнями була створена нова зона розділення.

Згідно з мирною угодою усі важкі озброєння і збройні сили мали бути розміщені у військових містечках або демобілізовані до 18 квітня (Д+120). Це був останній пункт військового додатку до мирної угоди. Технічні проблеми не дали змогу учасникам угоди вчасно провести демобілізацію та виведення важкої зброї в місця ізольованого зберігання. Однак до 27 червня 1996 року, нового граничного терміну, встановленого Верховним головнокомандувачем об'єднаних сил в Європі (SACEUR), виведення важкої зброї в місця зберігання було завершене.

Втілення цивільних аспектів

Для встановлення тривалого миру в Боснії - Герцеговині абсолютно необхідним є втілення цивільних аспектів мирної угоди. Реалізувавши військові аспекти угоди, ІФОР зробили свій внесок у створення безпечного середовища, необхідного для цивільної та політичної відбудови.

Вони також надали суттєву підтримку цивільним організаціям в межах свого мандата і наявних ресурсів. Сили втілення тісно співпрацювали з Управлінням Верховного представника (УВП), Міжнародними поліцейськими силами (МПС), Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) та Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Організацією безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародним Карним трибуналом з колишньої Югославії (МТКЮ) та багатьма іншими організаціями, зокрема з більш ніж 400 неурядовими організаціями, що діють у цьому регіоні. Вони запропонували цим організаціям усебічну підтримку, таку як надання тимчасового притулку, медична допомога та евакуація, ремонт та транспортування пошкоджених транспортних засобів, транспортна допомога, інформація та поради з питань безпеки, інші види матеріально-технічної допомоги.

ІФОР також надавали широку підтримку ОБСЄ, допомагаючи цій організації готувати, наглядати та здійснювати моніторинг виборів, що відбулися 14 вересня 1996 року. Після цих виборів ІФОР надавали підтримку Управлінню Верховного представника, яке допомагало сторонам розбудовувати нові спільні інститути.

Військовим інженерам ІФОР вдалося відремонтувати й відкрити для руху понад 50 відсотків шляхів у Боснії та Герцеговині і відбудувати або відремонтувати понад 60 мостів, зокрема ті, що зв'язують цю країну з Хорватією. Вони також брали участь у розмінуванні та ремонті залізниці, відкритті аеропортів для цивільного руху, відновленні постачання газу, електрики та води, відбудові шкіл та лікарень, відновленні ключових елементів телекомунікаційних мереж.

Стабілізаційні сили під проводом НАТО (СФОР)

Від ІФОР до СФОР

Після мирного проведення виборів у вересні 1996 року в Боснії ІФОР успішно завершили свою місію. Однак було зрозуміло, що багато ще залишається зробити з цивільного боку і що клімат залишатиметься потенційно нестабільним та небезпечним. Через тиждень після виборів на неофіційній зустрічі в Бергені, Норвегія, міністри оборони країн - членів НАТО дійшли висновку, що Альянсу необхідно провести оцінку того, що він може зробити задля підтримки створення безпечного клімату по закінченні мандата ІФОР у грудні 1996 року.

Через місяць по тому Північноатлантична рада затвердила детальні політичні рекомендації військовому керівництву НАТО для вивчення

варіантів дій у галузі безпеки після припинення функціонування сил ІФОР. У листопаді і грудні 1996 року в Парижі було розроблено і в Лондоні доопрацьовано дворічний план під егідою Ради з втілення миру, створеної згідно з мирною угодою. На основі цього плану та результатів вивчення в НАТО варіантів гарантування безпеки міністри закордонних справ та оборони країн - членів НАТО дійшли висновку, що для забезпечення стабільності, необхідної для консолідації миру, треба зберегти зменшену військову присутність. Вони погодилися з тим, що НАТО має організувати Стабілізаційні сили (СФОР), які й були приведені в готовність 20 грудня 1996 року, саме того дня, коли втрачав силу мандат ІФОР.

Роль і мандат СФОР

Згідно з Резолюцією Ради Безпеки ООН 1088 від 12 грудня 1996 року Стабілізаційні сили отримали повноваження втілювати військові аспекти мирної угоди як правонаступники ІФОР, діючи згідно з розділом VII Статуту ООН (втілення миру). Правила дій, прийняті для СФОР, були такі ж самі, як і для ІФОР, що давало змогу рішуче використовувати сили, якщо це було необхідно для виконання місії та самозахисту СФОР.

Головне завдання СФОР полягало у створенні необхідного для зміцнення миру безпечного середовища. Конкретні завдання становили:

- стримування або попередження бойових дій або нових загроз миру;
- консолідація досягнень ІФОР та сприяння клімату, в якому міг розвиватись мирний процес;
- надання вибіркової підтримки цивільним організаціям у межах своїх можливостей.

Стабілізаційні сили були готові також надати допомогу силам ООН у Східній Славонії.

До складу СФОР входило 31 000 солдатів, майже удвічі менше, ніж до ІФОР. На ґрунті загального виконання умов Дейтонської мирної угоди, якого вдалося досягти під час місії ІФОР, сили меншої чисельності могли зосередитись на впровадженні усіх положень Додатку 1А цієї мирної угоди. До них входили:

- стабілізація існуючого клімату безпеки, в якому могли б працювати місцеве і державне керівництво та міжнародні організації;
- надання підтримки іншим органам (на вибірковій та цільовій основі, що було зумовлено меншою чисельністю наявних сил).

НАТО передбачало, що СФОР виконуватиме свою місію протягом 18 місяців. Через 6 та 12 місяців рівень сил переглядався з метою зосередження більшою мірою на стримуванні, ніж на стабілізації, з огляду на завершення місії до червня 1998 року. Перегляд шести місяців діяльності, зроблений у червні 1997 року, виявив, що не треба здійснювати значних змін у кількості та потужності СФОР, за винятком певних змін під час муніципальних виборів у вересні, поки Північноатлантична рада, консультуючись з країнами - учасницями СФОР, що не входять до НАТО, не здійснить ретельну оцінку ситуації в галузі безпеки в Боснії та Герцеговині після виборів.

Командна структура НАТО

Стабілізаційні сили мають єдине командування і беруть участь в операції під проводом НАТО за політичного керівництва та контролю з боку Північноатлантичної ради Альянсу, як передбачено Додатком 1А мирної угоди. Загальне військове управління знаходиться в руках Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі (SACEUR).

Участь країн - не членів НАТО

Кожна країна - член НАТО, яка має збройні сили, зробила свій внесок у СФОР, як це було і з ІФОР. Ісландія, єдиний член НАТО, який не має збройних сил, надала медичну підтримку. Усі 18 країн - не членів НАТО, які брали участь в ІФОР, взяли участь і в СФОР. Це - Албанія, Австрія, Болгарія, Чеська Республіка, Естонія, Фінляндія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Росія, Швеція та Україна - усі вони є учасниками Партнерства заради миру, а також Єгипет[2], Йорданія[2], Малайзія і Марокко[2]. Ще чотири країни (Аргентина, Ірландія, Словаччина та Словенія) приєднались до СФОР, довівши таким чином кількість країн - не членів НАТО до 22.

Країни - не члени НАТО беруть участь в операції на тих же засадах, що і члени НАТО. Спеціальне положення стосується російського контингенту в СФОР, але в цілому підрозділи отримують накази від командувача СФОР через багатонаціональні дивізійні штаби. У штаб-квартирі СФОР у Сараєві служать представники 25 країн - як членів, так і не членів НАТО.

2 Учасниці Середземноморського діалогу НАТО.

Країни - не члени НАТО, які зробили внесок у СФОР, мають своїх офіцерів по зв'язках в SHAPE і беруть участь у плануванні операцій та підготовці необхідних сил через Міжнародний координаційний центр. У штаб-квартирі НАТО з цими країнами постійно проводяться консультації з ключових питань, і вони мають можливість висловити свою думку або солідаризуватися з рішеннями Північноатлантичної ради. Головним механізмом політичних консультацій серед країн, що беруть участь у СФОР, був так званий формат “NAC+N” (тепер його називають “РЄАП (СФОР)”), до якого входить Північноатлантична рада, що засідає спільно з країнами - учасницями СФОР. Консультації з країнами - не членами НАТО, що беруть участь у місії, також відбуваються у контексті засідань РЄАП та Політичної координаційної групи (ПКГ) у форматі СФОР.

Участь країн-не членів НАТО не тільки допомагає виконати місію СФОР, а й має більш широке значення. Це дає можливість усім підрозділам країн-партнерів, що беруть участь у місії, набути практичного досвіду співпраці з підрозділами країн - членів НАТО та демонструє, що країни, які входять і не входять до НАТО, спроможні спільно працювати в операції під проводом НАТО в ім'я миру. Це має велике значення для регіону і допомагає зміцнити безпеку в Європі та за її межами.

Цивільні аспекти

Цілковите втілення цивільних аспектів мирної угоди залишається вирішальним чинником у розбудові підвалин тривалого миру. Як і Сили втілення, Стабілізаційні сили підтримують виконання цивільних завдань, але, з огляду на меншу кількість особового складу, вони змушені визначати пріоритети і докладати зусиль на селективній основі.

Згідно з вказівками Північноатлантичної ради СФОР підтримували клімат безпеки для проведення муніципальних виборів у вересні 1997 року. Вони також надавали ОБСЄ інші види підтримки у підготовці та проведенні цих виборів. СФОР продовжують підтримувати ОБСЄ, яка допомагає сторонам виконувати угоди щодо заходів зі зміцнення довіри і безпеки та щодо субрегіонального контролю над озброєннями. Остання обмежує кількість важкої зброї, якою володіють сторони, задля усунення небезпеки субрегіональної гонки озброєнь та досягнення загального скорочення кількості важких озброєнь у цьому регіоні.

Управлінню Верховного представника (УВП) надається у встановленому порядку регулярна безпосередня підтримка через експертну та технічну допомогу в галузі телекомунікацій, інженерної справи, повітряного транспорту та інформаційного забезпечення.

СФОР продовжує також допомагати УВКБ ООН в організації повернення біженців та переміщених осіб. Вони допомагають впроваджувати процедури, спрямовані на сприяння поверненню в зону розведення, створену шляхом переговорів між заінтересованими організаціями та учасниками мирної угоди, гарантуючи, наприклад, що ніяка зброя, за винятком озброєнь самих СФОР, не повернеться в зону. СФОР також допомагає УВКБ ООН в оцінці інфраструктури, житла, економічних та соціальних чинників у більш ніж 80 містах. Ця інформація потім передається до Інформаційного центру репатріації, що допомагає йому утримувати базу даних щодо проектів, пов'язаних з угодами про повернення.

Як і попередні ІФОР, СФОР продовжують тісно співпрацювати з Міжнародними поліцейськими силами ООН (МПС) через спостереження (інспектування), комунікації та транспорт, а також підтримуючи їх безпеку. Група СФОР з підтримки правоохоронних органів надає технічну допомогу МПС та підтримує здійснення політики контрольно-пропускних пунктів МПС. Втілення угоди з арбітражу в Брчко від 15 лютого 1997 року також підтримується СФОР. Під їхньою опікою безпека у Брчко і довкола міста, допомога Наглядачу в Брчко, МПС, УВКБ ООН та іншим організаціям, що залучені до цієї роботи.

Підтримка, яку ІФОР надавали Міжнародному трибуналу з питань колишньої Югославії (МТКЮ), продовжує надаватись силами СФОР. Вона охоплює гарантування безпеки й матеріально-технічну допомогу групі слідчих МТКЮ та обстеження і патрулювання місць, що вважаються місцями масових поховань. Північноатлантична рада надала СФОР повноваження затримувати та передавати в руки МТКЮ осіб, що звинувачуються у воєнних злочинах, якщо особовий склад СФОР вступає з ними в контакт під час виконання своїх обов'язків. Ряд таких осіб вже затримано і передано під юрисдикцію МТКЮ в Гаазі. Кілька звинувачених осіб здалися добровільно.

Підтримка втіленню цивільних аспектів надається силами на місцях та Спеціальною цивільно-військовою групою СФОР (ЦВГ). ЦВГ, що розташована у Сараєві, включає близько 350 військовослужбовців. На початку це були, головним чином, резервісти Збройних сил США, але з часом ця група стала міжнародною. Персонал ЦВГ має фахову підготовку середнього і вищого рівня в 20 цивільних галузях, зокрема праві, економіці та фінансах, сільському господарстві, промисловості, торгівлі та бізнесі, будівництві, транспорті, комунальних послугах, житловому господарстві, соціальних послугах (освіті, охороні здоров'я тощо), культурі, державному управлінні, менеджменті та політології.

Сприяння розвиткові мирного процесу в Боснії та Герцеговині

Продовження багатонаціональної військової присутності під проводом НАТО

У грудні 1997 року міністри закордонних справ та оборони країн - членів НАТО ухвалили ряд додаткових рішень щодо втілення мирної угоди в Боснії та Герцеговині. Розуміючи нетривкість миру, незважаючи на позитивні досягнення у деяких галузях, вони підтвердили рішучість НАТО створити єдину, демократичну і багатонаціональну державу. Вони вітали заходи Управління Верховного представника в Боснії, спрямовані на сприяння втіленню мирної угоди через розв'язання труднощів шляхом прийняття обов'язкових до виконання рішень з питань, визначених Радою втілення миру. Рада також взяла до відома консенсус, що виявився у Раді втілення миру, і не тільки в ній, щодо продовження військової присутності по закінченні терміну дії мандата СФОР, і наказала військовому керівництву представити можливі варіанти дій.

У заяві, зробленій Радою 20 лютого 1998 року зазначалось: за умови, що ООН надасть відповідний мандат, Альянс готовий організувати та очолити багатонаціональні сили у Боснії та Герцеговині після закінчення терміну дії поточного мандата у червні 1998 року. Рада наказала військовому керівництву розпочати необхідне планування.

Нові сили залишать за собою назву “СФОР” і будуть працювати за таких самих умов з метою запобігання відновленню бойових дій та допомоги у створенні необхідних умов для впровадження цивільних аспектів мирної угоди. Водночас Рада розглянула стратегію перехідного періоду, що передбачає регулярний перегляд рівня сил та поступове скорочення в міру того, як стане можливим передача відповідальності компетентним спільним органам, цивільній владі та міжнародним органам.

З огляду на загалом стабільну ситуацію в Боснії та Герцеговині, Північноатлантична рада восени 1999 року наказала військовому керівництву НАТО реструктурувати і зменшити чисельність Стабілізаційних сил. В результаті цього кількість сил скоротилась до приблизно 23 000. Ці сили були надані 17 країнами - членами НАТО і 17 країнами, які не входять до Альянсу, серед яких - 12 країн - учасниць ПЗМ. Росія надала контингент у 1200 вояків. У передбачуваному майбутньому присутність СФОР буде необхідною для гарантування безпечного середовища і підтримки подальшого процесу цивільної відбудови.

До того ж в цьому контексті спостерігаються позитивні ознаки прогресу. Повернення біженців, особливо темпи спонтанного повернення, прискорилось в 1999 і 2000 роках, що відбиває довіру населення до відносної безпеки повернення до своїх помешкань і сел. Результати муніципальних виборів у квітні 2000 року засвідчили про зменшення підтримки націоналістичних партій і певне зростання політичної різноманітності. Наступною подією, яка сприяла стабілізації, була демілітаризація Брчко.

Попри ці позитивні події на засіданні Ради втілення миру в Брюсселі в травні 2000 року було висловлено незадоволення темпами імплементації цивільних аспектів мирної угоди, а також тим, що за п'ять років не вдалося досягнути прогресу в ключових галузях. Рада втілення миру визначила три пріоритети: поглиблення економічної реформи; повернення переміщених осіб і біженців; створення демократично контрольованих спільних інституцій.

У контексті цього процесу Північноатлантична рада доручила СФОР надавати рекомендації та поради Постійному комітету з військових питань (ПКВП). Подальше посилання на роль ПКВП зроблене у наступному розділі.

11 листопада 2000 року в Боснії та Герцеговині відбулися вибори. Нарешті, 22 лютого 2000 року ряд поміркованих партій, які об'єднались в "Альянс за переміни", створили уряд державного рівня. Це був перший уряд, до якого не увійшли основні націоналістичні партії трьох етнічних груп країни.

Співпраця в галузі безпеки

У грудні 1997 року паралельно з рішеннями щодо ІФОР Рада запропонувала низку подальших кроків, які отримали спільну назву "Співпраця в галузі безпеки". Вони значно відрізняються від операцій СФОР, спрямованих на забезпечення виконання обома сторонами військових аспектів мирної угоди, їхньою метою є сприяння довірі та співпраці серед збройних сил Боснії та Герцеговини і допомога у розвитку демократії й централізованих механізмів оборони, таких як Постійний комітет з військових питань (ПКВП).

Рада ухвалила перший пакет заходів зі Співпраці в галузі безпеки, до якого увійшли курси для військових та цивільних офіційних осіб з Боснії та Герцеговини, які зайняті в галузі оборони, в школі НАТО в Обераммергау, Німеччина. Ці курси спрямовані на примирення колишніх ворогуючих сторін, розширення діалогу і взаємного розуміння між трьома сторонами, які представляють три етнічні групи і три складові частини країни. Програма також передбачає семінари і візити, які допоможуть

представникам оборонних кіл Боснії та Герцеговини ознайомитись з НАТО і краще зрозуміти роль міжнародної громади у закладанні основ майбутнього миру і стабільності в їхній країні. Крім того, була проведена оцінка того, як НАТО може допомогти уряду Боснії у досягненні максимальної ефективності його центрального оборонного органу, Постійного комітету з військових питань (ПКВП).

ПКВП є одним із спільних інститутів, створених згідно з мирною угодою, який відповідає за координацію діяльності збройних сил у Боснії та Герцеговині. До нього входять лідери трьох етнічних груп країни, зокрема боснійських хорватів, боснійських мусульман та боснійських сербів; міністри оборони та начальники Генеральних штабів Боснійсько-Хорватської Федерації і Республіки Сербської; національні й міжнародні спостерігачі, а також секретаріат. Він користується міцною підтримкою НАТО і розвиває свою діяльність з оборонних питань на державному рівні.

Співпраця в галузі безпеки, спонсором якої виступає НАТО, координується ПКВП і включає представництво як Боснійсько-Хорватської Федерації, так і Республіки Сербської, а також представників трьох етнічних груп. Вже проведено декілька курсів з питань співпраці в галузі безпеки. За оцінкою учасників і організаторів, їх результати є позитивними. Не залишаючи поза увагою своїх попередніх цілей, Програма співпраці в галузі безпеки (ПСБ) дедалі більше зосереджується на більш специфічних завданнях. Наприклад, у співпраці з іншими міжнародними органами і в межах Програми НАТО допомагає Боснії та Герцеговині виконати завдання, визначені в робочому плані за травень 2000 року, який був вироблений Радою з втілення миру. Серед цих завдань - реструктуризація збройних сил сторін, посилення спільної оборонної інституції на державному рівні, розробка єдиної політики безпеки для країни.

Скорочення збройних сил сторін (ЗСС)

Після 15-відсоткового скорочення в 1999 році збройні сили сторін (ЗСС) мали здійснити подальше скорочення особового складу на 15 відсотків до кінця 2000 року. СФОР спостерігає за ситуацією і працює з командувачами ЗСС над розробкою спільної політики в галузі безпеки і оборони, яка повинна забезпечити в майбутньому таку структуру ЗСС, яка буде достатньою для задоволення потреб безпеки і не буде обтяжливою.

Конфіскація зброї (операція Харвест)

У 1998 році задля поліпшення загальної безпеки громадян і зміцнення довіри до мирного процесу СФОР почали вилучати і знищувати

незареєстровану зброю і набої, які утримувались в приватних руках. З початку операції було зібрано близько 1100 одиниць зброї, 10 000 мін і 35 000 ручних гранат, а також 3 700 000 набоїв (2 800 000 в 1999 році і 900 000 у 2000 році), що значною мірою зменшило загрозу місцевому населенню. Метою проекту “Харвест - 2000” став розвиток успіху роботи, яка була виконана в 1999 році і передача відповідальності за конфіскацію зброї та набоїв національним органам влади та їхнім збройним силам. Операція продовжується і у 2001 році.

Воєнні злочини/воєнні злочинці

За арешт воєнних злочинців відповідають національні органи влади. Однак СФОР надає підтримку в галузі безпеки та тилового забезпечення групам слідчих Міжнародного трибуналу з питань колишньої Югославії (МТКЮ), а також здійснює спостереження і наземне патрулювання у місцях, де підозрюється розташування масових захоронень. З 1996 року сили НАТО взяли участь в затриманні і доставці до Гааги 37 осіб, звинувачених у воєнних злочинах.

Управління верхнім повітряним простором

За Дейтонською мирною угодою СФОР відповідає за нормалізацію стану повітряного простору над Боснією та Герцеговиною через сприяння стабільному, безпечному і контрольованому повітряному середовищу, яке можна буде повернути під контроль цивільних органів управління. В січні 2000 року в цьому напрямку був зроблений важливий крок, коли верхній повітряний простір над Боснією та Герцеговиною був переданий під цивільний контроль. Розробляються плани скорочення кількості військових польотів НАТО для того, щоб забезпечити нормалізацію повітряного простору на середніх висотах з повною нормалізацією повітряного простору до кінця 2001 року.

УВКБООН/біженці та переміщені особи

З листопада 1995 року клімат безпеки, який створили СФОР, дав змогу повернутись додому понад 723 000 осіб (368 000 біженців і 355 000 переміщених осіб). Важливим елементом цього процесу є ефективне застосування прав власності. Загальна кількість квартир і будинків, що були повернуті власникам, досягла 51 500 у грудні 2000 року. Але прогрес залишається повільним і поки що рішення прийняті тільки по 21 відсотку усіх заяв, що були подані до Комісії з питань прав власності на нерухомість (CRPC).

Роль НАТО і конфлікт у Косові

Контекст конфлікту

Косово знаходиться в південній Сербії і має змішане населення, більшість якого становлять етнічні албанці. До 1989 року регіон мав високий ступінь автономії в межах колишньої Югославії, але потім керівник Сербії Слободан Мілошевич змінив статус регіону, скасувавши місцевий уряд, позбавивши його автономії і напряму підпорядкувавши Белграду - сербській столиці. Косовські албанці рішуче протистояли цьому.

Протягом 1998 року внаслідок відкритого конфлікту між сербським військом та поліцейськими силами і косовськими албанцями загинуло понад 1 500 косовських албанців, а 400 000 людей були вимушені покинути свої домівки. Міжнародна громада глибоко стурбувалась ескалацією конфлікту, його гуманітарними наслідками і ризиком його поширення на інші країни. Глибоку стурбованість викликали також ігнорування президентом Мілошевичем дипломатичних зусиль з мирного врегулювання кризи і дестабілізуюча роль озброєних формувань косовських албанців.

28 травня 1998 року Північноатлантична рада на своєму засіданні на рівні міністрів закордонних справ поставила перед НАТО два головних завдання стосовно кризи в Косові, а саме:

- надати допомогу у мирному врегулюванні кризи, зробивши свій внесок в дії міжнародного співтовариства; і
- сприяти безпеці й стабільності в сусідніх державах, надавши особливої уваги Албанії та колишній Югославській Республіці Македонії[3].

12 червня 1998 року Північноатлантична рада на засіданні на рівні міністрів оборони попросила виконати оцінку можливих подальших дій з боку НАТО стосовно кризи, що розвивалась в Косові. В результаті цього була розглянута велика кількість можливих варіантів.

13 жовтня 1998 року після погіршення ситуації Рада НАТО видала наказ про підготовку до повітряних ударів. Цей крок був спрямований на підтримку дипломатичних зусиль з переконання Мілошевича вивести свої сили з Косова, допомогти покласти край насильству і сприяти поверненню

3 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

біженців до своїх домівок. В останній момент, після подальших дипломатичних ініціатив НАТО і керівництва США, президент Мілошевич погодився на ці вимоги і повітряні удари були затримані.

У Резолюції Ради Безпеки ООН (РРБООН) 1199 серед іншого висловлювалось глибоке занепокоєння надмірним використанням сили з боку сербських сил безпеки і югославського війська і робився заклик до припинення вогню обома сторонами конфлікту. В дусі Резолюції, після підписання окремої угоди з урядом Сербії, були встановлені обмеження на чисельність сербських сил в Косові й на масштаби їхніх операцій.

Додатково було погоджено, що Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) надішле до Косова місію з верифікації (KVM), яка спостерігатиме за виконанням умов, та що НАТО здійснюватиме повітряне спостереження.

На підтримку ОБСЄ Альянс створив спеціальну військову групу з допомоги терміновій евакуації членів KVM, якщо відновлення конфлікту поставить їх під загрозу. Ця спеціальна група була розташована в колишній Югославській Республіці Македонія[4] під загальним управлінням Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі.

Попри ці дії ситуація в Косові знову погіршилась на початку 1999 року після ряду провокацій з обох сторін і застосування сербським військом і силами безпеки непропорційно потужної і надмірної сили. Деякі з цих інцидентів були погашені завдяки посередницьким зусиллями верифікаторів ОБСЄ, але до середини січня ситуація ще більше погіршилась після ескалації наступу сербів на косовських албанців.

Були відновлені міжнародні зусилля задля надання політичного пошуку шляхів мирного врегулювання конфлікту. 29 січня провела засідання Контактна група з шести країн[5], яка була створена до Лондонської конференції 1992 року з питань колишньої Югославії. Було прийнято рішення провести при міжнародному посередництві термінові переговори між учасниками конфлікту.

НАТО підтримало і підсилило зусилля Контактної групи, погодившись 30 січня застосувати в разі необхідності повітряні удари і надіславши попередження обом сторонам конфлікту. Ці узгоджені ініціативи завершились попередніми переговорами в Рамбуйє під Парижем з 6 по 23 лютого, після яких в Парижі з 15 по 18 березня відбувся другий раунд.

---

4 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

5 Велика Британія, Італія, Німеччина, Росія, Сполучені Штати і Франція.

В кінці другого раунду переговорів делегація косовських албанців підписала запропоновану мирну угоду, але переговори перервались через відмову сербської делегації поставити свій підпис під нею.

Негайно після цього сербські військові та поліцейські сили посилили інтенсивність операцій проти косовських албанців, ввівши додаткові підрозділи і танки в регіон, чим очевидно порушили жовтневу угоду. Десятки тисяч людей почали покидати свої домівки перед обличчям цього масованого нападу.

20 березня місія з верифікації ОБСЄ була виведена з Косова, оскільки сербські сили зробили неможливим виконання нею свого завдання. Американський посол Голбрук полетів до Белграда з останньою надією переконати президента Мілошевича припинити напади на косовських албанців перед обличчям неминучих повітряних ударів з боку НАТО. Мілошевич відмовився і 23 березня був виданий наказ про початок повітряних ударів (операція “Союзна сила”).

Цілі НАТО

Цілі НАТО стосовно конфлікту в Косові були викладені у заяві, ухваленій на надзвичайному засіданні Північноатлантичної ради, яке відбулось в НАТО 12 квітня 1999 року, і були підтверджені главами держав і урядів у Вашингтоні 23 квітня 1999 року:

- однозначне зупинення усіх військових дій і негайне припинення насильства і репресій;
- виведення з Косова військових, поліцейських і напіввійськових формувань;
- розгортання в Косові міжнародних військових сил;
- безумовне і безпечне повернення усіх біженців і переміщених осіб і забезпечення гуманітарним організаціям вільного доступу до них;
- досягнення політичної рамкової угоди з Косовим на ґрунті домовленостей в Рамбуйє і відповідно до міжнародного права і Статуту ООН.

Протягом усього конфлікту досягнення цих цілей, яке супроводжувалось заходами з забезпечення їх повного втілення, розглядалось Альянсом як передумова припинення насильства і людських страждань в Косові.

10 червня після 77-денної повітряної кампанії Генеральний секретар НАТО Хав’єр Солана оголосив, що надав інструкції генералові Уеслі Кларку, Верховному головнокомандувачу об’єднаних сил НАТО в

Європі, призупинити повітряну операцію НАТО. Це рішення було прийняте після консультацій з Північноатлантичною радою і підтвердження з боку генерала Кларка початку повного виведення югославських сил з Косова.

Виведення здійснювалось відповідно до Військово-технічної угоди, яку уклали НАТО і Федеративна Республіка Югославія ввечері 9 червня. Угоду підписали генерал-лейтенант сер Майкл Джексон від імені НАТО і від імені Федеративної Республіки Югославія та Республіки Сербія - генерал-полковник югославського війська Свєтозар Мар'янович та генерал-лейтенант Обрад Стеванович з міністерства внутрішніх справ. Виведення також відповідало угоді, підписаній 3 червня між Федеративною Республікою Югославія і спеціальними посланниками Європейського Союзу і Росії - президентом Фінляндії Ахтісаарі і паном Віктором Чорномирдіним, колишнім прем'єр-міністром Росії.

10 червня Рада Безпеки ООН прийняла Резолюцію 1244, в якій віталась згода Федеративної Республіки Югославія з принципами політичного врегулювання кризи в Косові, серед яких негайне припинення насильства і швидке виведення її військових, поліцейських та напіввійськових формувань. Резолюція, за яку проголосували 14 країн і 1(Китай) утрималась, включила в себе рішення Ради Безпеки про забезпечення міжнародної цивільної і військової присутності в Косові під егідою ООН.

Згідно з розділом VII Статуту ООН Рада Безпеки вирішила, що політичне врегулювання кризи ґрунтуватиметься на загальних принципах, які були ухвалені 6 травня міністрами закордонних справ групи семи промислово розвинутих країн і Російської Федерації (Групи 8) і принципах, що викладені в документі, який презентували в Белграді президент Фінляндії і спеціальний представник Російської Федерації і з яким уряд Федеративної Республіки Югославія погодився 3 червня. Обидва документи були додані до Резолюції.

До принципів, серед іншого, увійшли негайне і підтверджене припинення насильства і репресій в Косові; виведення військових, поліцейських і напіввійськових формувань Федеративної Республіки Югославія; розгортання ефективних міжнародних цивільних та військових сил із серйозною участю НАТО в силах безпеки і єдиному командуванні та управлінні; створення тимчасової адміністрації; безпечне і вільне повернення усіх біженців; політичний процес, який забезпечить значний рівень самоврядування; демілітаризація Армії визволення Косова (KLA) і комплексний підхід до економічного розвитку кризового регіону.

Рада Безпеки надала країнам-членам і відповідним міжнародним організаціям повноваження на створення міжнародних сил безпеки, які мають відповідати за недопущення нових військових дій, демілітаризацію KLA і створення безпечного клімату для повернення біженців та діяльності міжнародних цивільних організацій. Рада Безпеки також надала Генеральному секретарю ООН повноваження на забезпечення міжнародної цивільної присутності і доручила йому призначити Спеціального представника для нагляду за імплементацією.

Після прийняття РРБ ООН 1244 генерал Джексон, призначений командувачем сил і діючий за інструкціями Північноатлантичної ради, провів негайну підготовку до швидкого розгортання сил безпеки за мандатом Ради Безпеки ООН.

Сили в Косові під проводом НАТО (КФОР)

Перші підрозділи КФОР увійшли в Косово 12 червня 1999 року. Відповідно до Військово-технічної угоди, розгортання сил було синхронізоване з виведенням з Косова сербських сил. Виведення сербських сил було завершено до 20 червня і КФОР виконала своє перше завдання з розгортання.

Повний особовий склад КФОР складається з 50 000 вояків. Під єдиним командуванням і управлінням в силах КФОР беруть участь представники усіх 19 країн - членів НАТО і 20 інших держав (серед яких 16 країн - членів ПЗМ, включно з російським контингентом в 3 200 осіб).

Також 20 червня після отримання від Верховного головнокомандувача об’єднаних сил НАТО в Європі (SACEUR) підтвердження про те, що сербські сили безпеки залишили Косово, Генеральний секретар НАТО оголосив, що згідно з Військово-технічною угодою він офіційно припиняє повітряну кампанію.

Протягом усієї кризи сили НАТО знаходились на передових позиціях допомоги багатьом тисячам біженців, які були вимушені тікати з Косова в результаті сербської кампанії етнічних чищень. У колишній югославській Республіці Македонія[6] підрозділи НАТО будували табори для біженців, центри прийому біженців і пункти харчування, а також доставили нужденним сотні тонн гуманітарних вантажів. У Албанії НАТО розгорнуло значні сили задля надання подібної допомоги і надало підтримку Верховному комісару ООН у справах біженців (УВКБ ООН) з координації

6 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

польотів з гуманітарними вантажами, а також забезпечило додаткові польоти з використанням літаків, які надали країни - члени НАТО. Євро-атлантичний центр координації реагування на катастрофи (EADRCC), створений в НАТО в червні 1998 року, також відіграв важливу роль у координації зусиль УВКБ ООН з надання допомоги.

З самого початку кризи країни-члени НАТО і міжнародне співтовариство особливо були стурбовані становищем косовських албанців, які залишились в Косові й чиї страждання описували біженці, які залишали провінцію. Все вказувало на організоване переслідування вкупі з масовими стратами; використання цивільного населення як людського щита; ґвалтування; масові вигнання; спалення і пограбування будинків і селищ; знищення врожаю і худоби; позбавлення ідентифікації особи, походження, власності через конфіскацію усіх документів; недоїдання; голод і виснаження та багато інших порушень прав людини та міжнародних норм цивілізованої поведінки.

Надання підтримки сусіднім країнам

Альянс повною мірою визнає величезні гуманітарні, політичні та економічні проблеми, з якими стикаються країни цього регіону в результаті конфлікту в Косові. Альянс видав наказ своїм підрозділам в регіоні переключитись на виконання гуманітарних завдань, спрямованих на надання негайної практичної допомоги у розв'язанні проблеми біженців.

На початку квітня 1999 року командувач сил НАТО в колишній Югославській Республіці Македонія отримав необмежені повноваження з координації допомоги НАТО цій країні і створення передового штабу в Албанії, який має оцінювати гуманітарну ситуацію і надавати допомогу в координації з албанським урядом і УВКБ ООН. Північноатлантична рада доручила військовому керівництву НАТО здійснити подальше планування в цьому напрямі. Допомога включила надання тимчасового житла і будівництво таборів для біженців, а також допомогу гуманітарним організаціям транспортом та в інші способи, такі як розподіл харчових продуктів. Країни - члени НАТО надали Албанії та колишній Югославській Республіці Македонія[7] фінансову та іншу підтримку і запевнили їх в тому, що дадуть відповідь на будь-які загрози їхній безпеці з боку Югославії, які можуть бути результатом присутності і діяльності сил НАТО на їх територіях.

Глави держав та урядів країн - членів НАТО на засіданні у Вашингтоні визначили своє бачення шляхів досягнення тривалого миру,

7 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

стабільності й майбутнього процвітання на основі більш активної інтеграції країн регіону у європейське життя, спільної роботи з іншими міжнародними організаціями над досягненням цих цілей. Вони започаткували процес індивідуальних консультацій і дискусій між 19 країнами - членами НАТО і державами регіону і здійснили заходи зі сприяння регіональній співпраці в межах Ради євро - атлантичного партнерства (РЄАП). Вони також погодились використовувати ресурси програми "Партнерство заради миру" (ПЗМ) задля надання більш цілеспрямованої і безпосередньої допомоги з розв'язання проблем їхньої безпеки. Альянс вітав споріднені заходи, які здійснюють інші організації, зокрема пропозицію Європейського Союзу провести конференцію з питань пакту стабільності у Південно-Східній Європі наприкінці травня 1999 року. Альянс також визнає, що Велика сімка та фінансові установи, типу Світового банку і Міжнародного валютного фонду відіграватимуть провідну роль у процесі відбудови по закінченні кризи в Косові.

Ситуація в Косові ретельно відстежується Північноатлантичною радою. На засіданні міністрів у травні 2000 року країни - члени НАТО підтвердили свою рішучість відіграти свою роль у досягненні цілей міжнародного співтовариства, які закладені у РРБООН 1244, працювати над розбудовою мирного, багатоетнічного, багатокультурного і демократичного Косова, в якому всі мешканці матимуть загальні права і свободи. Міністри закордонних справ країн-членів НАТО висловили значну підтримку Місії ООН у Косові (UNMIK) та Спеціальному представнику Генерального секретаря ООН та надзвичайно активному співробітництву між UNMIK та КФОР. Вони також підтвердили своє рішення про те, що сили і потужності КФОР залишатимуться на рівні, якого вимагають ті завдання, що стоять перед ними. Серед них - утримання безпечного середовища у все ще неспокійному Косові, запобігання і унеможливлення насильства на етнічному ґрунті, гарантування захисту і безпеки усіх меншин, допомога біженцям (албанцям, сербам, іншим громадам) у поверненні і підтримка ОБСЄ у проведенні вільних, чесних і безпечних виборів.

Навесні 2001 року, після кривавих сутичок на кордоні з Косовим між силами колишньої Югославської Республіки Македонія[8] і групами албанських екстремістів, які вірогідно базувались в Косові, КФОР ініціювали додаткові заходи, серед яких посилені наземні та повітряні патрулювання, операції проти контрабандистів та пошук і затримання злочинців. Була також збільшена кількість розвідувальних і спостережних польотів, а також заходів із збирання розвідувальних даних.

8 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Порушення прав людини в регіоні Косові й допомога, яку КФОР надають в гуманітарній сфері

Створення умов для розв'язання фундаментальних політичних проблем в Косові є складним завданням, яке потребує часу. З огляду на масштаб гуманітарної кризи, яка розросталась в Косові навесні 1999 року та руйнування і насильство, якими керував уряд Мілошевича з Белграда, ситуація значно поліпшилася. Попереду ще довгий шлях, але наведені нижче факти і цифри являють собою солідний перелік досягнень, які прокладають шлях до майбутньої стабільності в провінції і безпеки регіону в цілому.

Висновки місії ОБСЄ з верифікації в Косові, яка перебувала у провінції з січня по березень 1998 року, свідчили про організовані та систематичні злочини, які скоювали югославські і сербські сили проти албанських громад. Були винайдені свідчення про вигнання, безпідставні арешти, убивства та інші порушення прав людини і методи залякування. У звіті місії зазначено, що насильство коїлось обома сторонами етнічного конфлікту, але страждали в основному саме албанці від рук югославського та сербського війська і сил безпеки. Головний прокурор Міжнародного трибуналу з питань колишньої Югославії (МТКЮ) повідомив, що в Косові було знайдено 526 масових захоронень і ексгумовано понад 4000 тіл. Нині розслідуються ще 300 місць захоронень.

Біженці

Масштаб проблеми, пов'язаної з переміщенням біженців та переміщених осіб в Косові, є головною турботою. На початок квітня 1999 року Верховний комісар ООН у справах біженців підрахував, що кампанія етнічних чищень призвела до втечі 226 000 біженців до Албанії, 125 000 - до колишньої Югославської Республіки Македонія[9] і 33 000 до Чорногорії. До кінця травня 1999 року понад 230 000 біженців прибуло до колишньої Югославської Республіки Македонія, понад 430 000 - до Албанії і близько 61 000 до Чорногорії. Майже 215 000 біженців добрались до Боснії і понад 61000 були евакуйовані до інших країн. За підрахунками, 1,5 мільйона людей, тобто 90 відсотків населення Косова, було вигнано з домівок і в самому Косові майже 580 000 людей залишилось без даху над головою. Майже 225 000 косоварів-чоловіків вважаються зниклими, а 5000 косоварів були страчені.

9 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Допомога з боку сил НАТО у поліпшенні становища біженців включала надання обладнання і будівництво таборів в Албанії для розміщення 50000 біженців; допомога у розширенні таборів у колишній Югославській Республіці Македонія[10]; надання медичної допомоги і проведення ургентних операцій; транспортування біженців до безпечних місць; надання транспорту для перевезення гуманітарних вантажів.

Сили НАТО перекинули в регіон повітряним шляхом тисячі тонн харчових продуктів і обладнання . На кінець травня 1999 року в регіон було доставлено понад 4 666 тонн їжі та води, 4325 тонн інших вантажів, 2624 тонни наметів і майже 1600 тонн медичного обладнання та препаратів.

Щодо повернення біженців, то тут вдалося досягти певного прогресу. Близько 1 300 000 біженців і переміщених осіб повернулись до своїх домівок і сел як з самого Косова, так і з-за кордону. Але майже 200 000 косовських сербів і до 40 000 представників інших меншин все ще перебувають у Федеративній Республіці Югославія на правах переміщених осіб.

У травні 2000 року був створений Об'єднаний комітет з повернення (JCR), покликаний вивчити шляхи і засоби безпечного і послідовного повернення мешканців, особливо косовських сербів. КФОР, Місія ООН в Косові (UNMIK), інші міжнародні організації надають в межах своїх засобів і можливостей допомогу в координації та підтримці переселення і облаштування, а також у обмеженні потенціалу етнічного насильства. Сили КФОР посилили свою присутність в анклавах, де мешкають етнічні меншини, задля більшої безпеки на тлі локалізованого насильства проти косовських сербів та інших меншин.

Відбудова

У червні 1999 року в Косові було понад 128 000 зруйнованих або пошкоджених будинків. До 31 січня 2001 року було відбудовано майже 18 000 будинків, а понад 8 000 все ще будуються. Увага також зосереджена на ремонті й відновленні систем електропостачання, відбудові шляхів і ремонті мостів.

10 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Медична допомога

Медична допомога є ще однією сферою діяльності КФОР, які допомагають майже 50 000 цивільних осіб щорічно.

Безпека

Косово сьогодні дуже відрізняється від Косова, яке побачили сили КФОР, коли прибули в провінцію у червні 1999 року. Столиця Пріштина з її автомобілями, пішоходами, магазинами, вуличною торгівлею сьогодні вирує життям, як й інші великі міста. Більшість мешканців Косова нині насолоджуються безпекою і нормальним життям, яких вони були позбавлені протягом років. Постійно ведеться робота з перетворення Косова у безпечне місце для усіх. Щодня КФОР виконує 800 патрулювань, охороняє понад 550 ключових об'єктів і утримує понад 250 контрольно - пропускних пунктів. Завжди два з трьох вояків КФОР зайняті в операціях з підтримки безпеки.

Один з найбільших пріоритетів КФОР - це посилення безпеки національних меншин. Понад 50% особового складу сил зайняті захистом меншин (головним чином сербів) в Косові. Вони охороняють окремі будинки і села, супроводжують людей до шкіл і магазинів, патрулюють, працюють на КПП, охороняють об'єкти і допомагають місцевому населенню. Сили КФОР також розташовані в Митровиці й підтримують безпеку по обидва боки річки Ібар.

Завдяки зусиллям цивільних груп з розмінування, які працювали за контрактом з Центрами ООН з розмінування і координації, та КФОР, вдалося значно зменшити кількість нещасних випадків, пов'язаних з боєприпасами, що не вибухнули, зокрема з мінами і касетними бомбами.

Охорона кордону

КФОР продовжують контролювати прикордонну територію за допомогою піших, авто і вертолітних патрулів, утримуючи 8 переходів і надаючи підтримку Місії ООН в Косові (UNMIK) на 4 інших, а також забезпечуючи повітряне спостереження.

КФОР постійно виконує завдання з охорони кордону. Транспортні засоби ретельно обшукуються, перевіряються документи і проводяться вибіркові обшуки на кордоні. Підтримується тісна співпраця з прикордонниками з обох сторін і з прикордонною поліцією UNMIK та митною службою на більшості офіційних переходів на кордонах.

Після ескалації насильства на кордоні весною 2001 року керівництву НАТО вдалося добитись припинення вогню 12 березня 2001

року. Після цього Північноатлантична рада вирішила здійснити поетапне і обумовлене скорочення наземної зони безпеки (НЗБ) навкруги Косова, як передбачено Військово-технічною угодою на основі плану, поданого новим урядом Югославії під керівництвом президента Коштуніци (план Ковіча).

Цивільна імплементація

У червні 1999 року в Косові не було ніяких цивільних структур і адміністративних служб. На відміну від цього нині усі виконавчі, законодавчі і судові структури інтегровані в Об'єднані інтегровані адміністративні структури (JIAS). З 19 адміністративних департаментів, які мають бути створені у складі JIAS, перші 4 були створені у лютому 2000 року, а інші поступово створюються.

2 лютого 2000 року лідер косовських албанців д-р Ібрагім Ругова офіційно оголосив розпуск так званого "тіньового уряду" і відповідних структур. Голова парламенту Ідріз Аджеті підтвердив розпуск.

Розширена Перехідна рада Косова у складі 28 членів, серед яких був католицький єпископ, провела друге засідання 16 лютого 2000 року. Потім були призначені адміністратори до всіх 29 муніципалітетів. Для усіх ключових видів урядової діяльності на місцевому рівні були виділені необхідні кошти. У жовтні 2000 року Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) відіграла важливу роль у плануванні муніципальних виборів, зокрема у реєстрації виборців, за підтримки КФОР, які гарантували безпеку і свободу пересування в регіоні у координації з UNMIK.

Вибори пройшли без серйозних інцидентів і привели до перемоги поміркованої партії "Демократична ліга Косова" (ДЛК) під керівництвом д-ра Ругови. Очікується, що результати грудневих 2000 року виборів у Сербії, на яких партія "Демократична опозиція Сербії" (ДОС) на чолі з Войславом Коштуніцею успішно повалила режим колишнього президента Мілошевича, матимуть далекосяжні політичні наслідки для усього регіону.

Правопорядок

У червні 1999 року, коли КФОР прибули до Косова, кількість убивств щотижня становила 50. Навесні 2000 року це число знизилось до 7, що відповідає ситуації в багатьох великих європейських містах. Більшість випадків насильства нині пов'язана зі злочинною діяльністю, а не етнічною ненавистю. Але такі випадки все ще мають місце.

Велика частина ресурсів КФОР все ще спрямовується на патрулювання та утримання КПП, а також на охорону об'єктів приватної власності в процесі відновлення правопорядку.

Поліцейська служба Косова (ПСК), створена ОБСЄ для справедливого і неупередженого нагляду за правопорядком в регіоні, налічує 3100 активних поліцейських і почала робити значний внесок у наведення порядку і законності. Метою на 2001 рік є забезпечення 4000 активних поліцейських в Косові. Це значний крок в напрямі самодостатності й зменшення залежності від поліції UNMIK.

Міжнародна громада також допомагає відновити юридичну і карну систему, зокрема значна кількість суддів з інших країн приступила до виконання обов'язків.

Ротація штабів

Сили в Косові підпорядковані Верховному головнокомандувачу об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR).

Оперативне командування КФОР спочатку здійснював Корпус швидкого реагування (ARRC) Командування об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (ACE), який є сухопутним компонентом Сил швидкого реагування ACE. Потім воно перейшло до Командування сухопутних сил ОЗС НАТО в Центральній Європі (LANDCENT), головному підпорядкованому командуванню, яке раніше входило у підпорядковане командування, відоме як Командування об'єднаних збройних сил НАТО у Центральній Європі (AFCENT).

У квітні 2000 року оперативне командування КФОР перейшло від Командування сухопутних військ ОЗС НАТО в Центральній Європі (LAND-CENT) до Єврокорпусу, що складається з представників 5 держав[11]. Це відповідало угоді між країнами, які роблять внесок у Єврокорпус і в НАТО в цілому, про те, що корпус можна використовувати для підтримки операцій під командуванням НАТО. Оперативне командування перейшло до AFSOUTH на початку 2001 року. В квітні 2001 року Штаб НАТО в південному регіоні (Регіональне командування "Північ") перебрав на себе оперативне командування цими силами.

11 Бельгія, Іспанія, Люксембург, Німеччина і Франція.

Розділ 6

Роль Альянсу у здійсненні контролю над озброєннями

Ситуація з ядерною, біологічною та хімічною зброєю

Ситуація з контролем над звичайними озброєннями і роззброєнням

Політика Альянсу щодо поширення ЗМЗ

Роль Альянсу у здійсненні контролю над озброєннями

Політика НАТО щодо підтримки контролю над озброєннями, роззброєння і непоширення відіграє важливу роль у досягненні цілей Альянсу в галузі безпеки. НАТО давно займається цими питаннями і продовжує підтримувати гармонію між своїми глобальними завданнями оборони, контролю над озброєннями, роззброєння і непоширення.

На саміті у Вашингтоні у квітні 1999 року керівники країн - членів НАТО вирішили активізувати боротьбу Альянсу з поширенням зброї масового знищення (ЗМЗ) та засобів її доставки. Ініціатива ЗМЗ спровокувала жвавіші і більш конструктивні дебати з питань ЗМЗ. Головною метою Альянсу і його членів залишається запобігання випадкам поширення, а в разі таких випадків їх нейтралізація дипломатичними засобами.

Як зазначено у Стратегічній концепції 1999 року, Альянс налаштований на активний внесок у досягнення угод з контролю над озброєннями, роззброєння і непоширення, а також у заходи зі зміцнення довіри і безпеки (CSBMs). Країни - члени Альянсу вважають зміцнення довіри, контроль над озброєннями, роззброєння і непоширення важливими складовими запобігання конфліктам і визнають, що Альянс може відіграти в цьому надзвичайно важливу роль, сприяючи більш широкому, комплексному і такому, який легше перевірити, міжнародному контролю над озброєннями та роззброєнням. Програми НАТО з партнерства, співпраці та діалогу пропонують унікальну можливість досягти цих цілей і зробити внесок в загальну роботу зі зміцнення довіри і безпеки та вироблення спільного підходу до міжнародної безпеки.

На Вашингтонському саміті НАТО країни - члени Альянсу погодились в світлі загальних стратегічних подій і зменшення важливості ядерної зброї розглянути варіанти заходів щодо зміцнення довіри і безпеки, верифікації, непоширення, контролю за озброєннями і роззброєння. Після саміту відповідальні органи НАТО виконали всебічну і глибоку оцінку ситуації і вивчили ряд можливих варіантів розвитку подій у майбутньому.

Нижче наведені висновки про основні події в цій галузі.

Ситуація з ядерною, біологічною і хімічною зброєю

Поширення ядерної, біологічної і хімічної зброї (ЯБХ) та засобів її доставки серйозно непокоїть Альянс. Попри значний прогрес, досягнутий у посиленні міжнародних режимів непоширення, основні завдання в галузі боротьби з поширенням залишаються актуальними і сьогодні. Альянс розуміє, що попри зусилля з його запобігання, поширення може мати місце, що поставить під пряму військову загрозу населення, території і збройні сили країн - членів Альянсу.

Є держави, деякі з них межують з НАТО, які продають та купують, або намагаються отримати ЯБХ зброю та засоби її доставки. Інші особи, які не представляють держави, також продемонстрували бажання створити і застосувати таку зброю.

Протягом останнього десятиріччя НАТО великою мірою позбулось залежності від ядерних сил, які самі зазнали великих скорочень з боку трьох країн - членів Альянсу, які утримують такі сили, а саме: Сполучених Штатів, Великої Британії та Франції. Але існування значних ядерних сил за межами НАТО є важливим чинником, на який Альянс повинен зважати, якщо прагне і надалі підтримувати стабільність і безпеку в євро - атлантичному регіоні. Росія продовжує володіти великою кількістю ядерних озброєнь різних типів. Китай безперервно модернізує свої ядерні сили протягом останніх десяти років. Крім того, у 1998 році Індія і Пакистан провели ядерні випробування, кинувши виклик угодам з непоширення ядерної зброї і збільшивши небезпеку у разі регіонального конфлікту.

У червні 1999 року Сполучені Штати і Росія підтвердили свої зобов'язання за договором про протиракетну оборону (ПРО) розглянути можливі зміни у стратегічній ситуації, які підтверджували б договір, та подальші пропозиції щодо поліпшення його життєздатності. Сполучені Штати послідовно пропонували внести зміни у договір, які дозволили б розгортати обмежену систему протиракетної оборони. Відбуваються двосторонні дискусії та багатосторонні консультації, як з договору ПРО, так і щодо третього раунду переговорів про скорочення наступальних озброєнь (СНО 3).

У вересні 2000 року США і Росія узгодили Ініціативу із співробітництва в напрямі стратегічної стабільності, яка має стати конструктивною основою зміцнення довіри між ними, та заходи з посилення стратегічної стабільності й боротьби з поширенням зброї масового знищення, ракет і ракетних технологій в глобальному масштабі.

Договір про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ)

Протягом багатьох років Договір про непоширення ядерної зброї слугує наріжним каменем міжнародних угод з глобального непоширення та процесу наближення ядерного роззброєння. На Конференції 1995 року з перегляду і продовження ДНЯЗ договір було продовжено на невизначений термін. Було також прийнято рішення щодо посилення процесу перегляду і прийняття набору “Принципів та завдань ядерного непоширення і роззброєння” для сприяння ефективному виконанню договору.

На конференції з перегляду ДНЯЗ, яка проходила з 24 квітня по 19 травня 2000 року в Нью - Йорку, був прийнятий комплексний і насичений заключний документ. Висновки в ньому відбивають неухильну підтримку і виконання принципів ДНЯЗ, суворе виконання його положень, посилені запобіжні механізми Міжнародної агенції з атомної енергії (МАГАТЕ) і подальші кроки до ядерного роззброєння.

Одним з найзначніших практичних досягнень конференції з перегляду стало ухвалення введення в дію Договору про всебічну заборону ядерних випробувань (ДЗЯВ) негайно по завершенні усіх ратифікаційних процедур. Країни - члени НАТО налаштовані на виконання усіх процедур підписання і ратифікації задля якомога скорішого вступу договору в силу. На конференції з перегляду було також наголошено на важливості досягнення прогресу у підписанні Договору про заборону виробництва матеріалів, що розщеплюються, для ядерної зброї або інших ядерних вибухових пристроїв, та зроблений заклик до відновлення переговорів з цієї тематики в рамках Конференції з роззброєння.

Біологічна та хімічна зброя

Поширення біологічної та хімічної зброї загально визнано проблемою міжнародної безпеки, яка зростає. Це стосується як міждержавних конфліктів, так і потенціалу терористичної активності.

Женевський протокол 1925 року забороняє застосування хімічної та біологічної зброї. Країни, які підписали Конвенцію про біологічну і токсичну зброю (КБТЗ), яка вступила в силу в 1985 році, погодились не розробляти, не виробляти, не зберігати і не придбати біологічні агенти та відповідне обладнання, які використовуються у бойових цілях. У 1994 році на Спеціальній конференції була створена спеціальна група держав - учасниць Конвенції, покликана вивчити можливі заходи з верифікації і пропозиції з посилення Конвенції. На четвертій Конференції з перегляду в 1996 році було погоджено, що Протокол має бути завершений якомога

раніше до початку п'ятої Конференції з перегляду в 2001 році. Міністри країн - членів НАТО підтвердили на засіданні у Флоренції 24 травня 2001 року свою рішучість досягти цієї мети.

Конвенція про заборону хімічної зброї, переговори про яку велись на Конференції з роззброєння між 1980 та 1992 роками, вступила в силу в 1997 році. Кожен учасник Конвенції погодився не розробляти, не виробляти, не придбати, не накопичувати та не зберігати хімічну зброю, не застосовувати та не готуватись до застосування хімічної зброї і не надавати іншим допомогу в діях, що йдуть в розріз з положеннями Конвенції. Конвенція також вимагає від країн-учасниць знищення усієї хімічної зброї, яка знаходиться в їхньому розпорядженні, та знищення своїх потужностей з виробництва хімічної зброї.

Ракети та інші засоби доставки

Поширення ракетної технології також викликає серйозне занепокоєння. Започаткований у 1987 році Режим контролю за ракетними технологіями (РКРТ) об'єднав 32 держави (серед них 19 країн - членів НАТО), які намагаються обмежити поширення ракет і ракетної технології. Партнери по РКРТ контролюють експорт підконтрольної продукції, яка занесена у спеціальний перелік, відповідно до спільної політики контролю над експортом.

Ситуація з контролем над звичайними озброєннями і роззброєнням

Протягом кількох останніх років відбулося ряд позитивних подій в сфері контролю над звичайними озброєннями та відповідних заходів зі зміцнення довіри і безпеки. Серед них:

Адаптація договору ЗЗСЄ

Договір про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ) від 19 листопада 1990 року накладає обмеження на п'ять категорій обладнання, що підладає під дію договору, і включає в себе положення про винятково комплексний обмін інформацією і про повідомлення, а також про організацію інспекцій на місцях та верифікацію. Вже відбулося понад 3 000 перевірок. Така прозорість щодо озброєнь є унікальною для договору про контроль над озброєннями. В результаті підписання договору вдалося значно скоротити військове обладнання в Європі, яке підпадає під дію

договору. Було знищено або виведено понад 50 000 одиниць обладнання. На Конференції з перегляду договору ЗЗСЄ, що відбулася в 1996 році, держави-учасниці визнали потребу адаптувати Договір відповідно до змін, що сталися в світі, з метою збереження його ключової ролі у підтримці європейської безпеки.

Переговори з адаптації розпочались в травні 1996 року, що стало результатом фундаментальних змін, які відбулися з 1990 року, таких як возз'єднання Німеччини, розпад Варшавського пакту і СРСР, поява нових країн - правонаступниць Радянського Союзу, які збільшили кількість учасниць договору з 22 до 30 країн, демократизація в Центральній та Східній Європі, кінець холодної війни.

Процес адаптації завершився підписанням юридично обов'язкової до виконання "Угоди про адаптацію" договору ЗЗСЄ на саміті ОБСЄ в Стамбулі в листопаді 1999 року. В Стамбулі був також ухвалений "Заключний акт". Цей політично обов'язковий документ містить опис усіх заходів, що стосуються обмежень і поступового скорочення видів обладнання, додаткові рішення, за якими були прийняті країнами-учасницями в контексті адаптації договору. Угода вступить в силу після ратифікації країнами-учасницями. До завершення процесу ратифікації повне і послідовне втілення договору та відповідних документів залишається ключовим.

Віденський документ

На Стамбульському саміті в листопаді 1999 року країни - члени Організації безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) прийняли також Віденський документ, який посилює заходи зі зміцнення безпеки і довіри (CSBMs), ініційовані Віденськими документами 1990, 1992 та 1994 року. Віденський документ 1999 року вдосконалює існуючі CSBMs і робить наголос на важливості регіональної співпраці.

Відкрите небо

Іншим важливим елементом забезпечення більшої відкритості у військовій сфері є договір "Відкрите небо" від березня 1992 року, який дозволяє прольоти над національними територіями на взаємній основі.

Договір „Відкрите небо" спрямований на посилення довіри, сприяння моніторингу виконання чинних і майбутніх угод з контролю над озброєннями і поліпшення спроможності раннього виявлення і

відповідного врегулювання кризи, що досягається через вільні взаємні польоти над територіями країн.

Вже відбувся ряд випробувальних польотів, але повного режиму спостережних польотів, як передбачено договором, ще не вдалося досягти. Члени Альянсу продовжують підтримувати ратифікацію цього договору і наполягають на тому, щоб останні країни, які ще не ратифікували його, а це Росія і Білорусь, зробили це якомога скоріше, щоб договір нарешті набув чинності.

Ручна і легка зброя

Протягом останнього десятиріччя міжнародне співтовариство дедалі більше розуміє необхідність запобігання і зменшення дестабілізуючого накопичення і потоків переміщення ручної і легкої зброї, особливо її незаконної і безвідповідальної передачі. На глобальному, регіональному і місцевому рівнях було здійснено ряд ініціатив. З січня 1999 року практична робота в цьому напрямі ведеться країнами - членами Ради євро - атлантичного партнерства (РЄАП). Генеральна асамблея ООН погодилась провести в 2001 році міжнародну конференцію з незаконної торгівлі озброєннями в усіх її проявах.

Протипіхотні міни

Протягом останнього десятиріччя міжнародне співтовариство дедалі активніше намагається боротись з гуманітарними проблемами і стражданнями, які викликані застосуванням протипіхотних мін. Країни - члени НАТО продемонстрували свою рішучість розв’язати цю проблему.

У 1998 році був підписаний новий протокол до Конвенції 1980 року про заборону або обмеження на застосування певних звичайних озброєнь. Під назвою “Протокол про заборону або обмеження на застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв” він набув чинності в грудні 1998 року. Конвенція про заборону застосування, накопичення, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їх знищення була підписана в Оттаві 3 грудня 1997 року. Вона набула чинності 1 березня 1999 року і була ратифікована більш ніж 100 країнами.

Політика альянсу щодо поширення ЗМЗ

Визнаючи загрозу, яку становить для міжнародної безпеки поширення зброї масового знищення, глави держав і урядів країн - членів НАТО надали у 1994 році вказівку Альянсу інтенсифікувати і розширити свої зусилля з боротьби проти поширення. У червні 1994 року міністри закордонних справ країн - членів НАТО ухвалили “Засади політики Альянсу щодо поширення зброї масового знищення”, публічний документ, в якому заявлено, що принциповою метою Альянсу та його членів є запобігання випадкам поширення, або, в разі таких випадків, нейтралізація їх дипломатичними засобами. В документі також зазначено, що випадки поширення ЗМЗ можуть мати місце попри міжнародні норми і угоди з непоширення і що зброя масового знищення та засоби її доставки можуть становити серйозну військову загрозу території, населенню та збройним силам країн - членів НАТО. З 1994 року Альянс дедалі більше уваги зосереджує на комплексі оборонних заходів, спрямованих на знецінення поширення ЗМЗ та її застосування. Продовжується робота в напрямі поліпшення захисту від ризику застосування ЗМЗ, зменшення оперативної вразливості збройних сил НАТО при збереженні їх гнучкості та ефективності в ситуаціях, пов’язаних з наявністю, загрозою або застосуванням ЯБХ зброї.

Нова ініціатива Альянсу щодо ЗМЗ

Реагуючи на загрозу безпеці Альянсу, яку становлять поширення зброї масового знищення та засоби її доставки, Альянс на основі попередньої роботи ініціював у 1999 році вдосконалення загальних політичних та військових зусиль НАТО в цій сфері. Ініціатива щодо ЗМЗ допомагає проведенню більш активних і структурованих дебатів, які ведуть до кращого розуміння країнами -членами Альянсу питань ЗМЗ і шляхів їх розв’язання: наприклад, через поліпшення якості та кількості розвідувальної інформації та її обміну. У травні 2000 року в НАТО був створений Центр ЗМЗ, завданням якого є підтримка цих зусиль.

Крім того, в НАТО є три групи вищого рівня, які займаються політичними та військовими питаннями боротьби Альянсу з поширенням ЗМЗ, а саме: Політично-військова група вищого рівня з питань поширення (SGP) і Оборонна група вищого рівня з питань поширення (DGP), які відповідно займаються політичними і військовими питаннями діяльності НАТО у цій сфері; та Об’єднаний комітет з питань поширення (JCP), котрий координує і об’єднує роботу з обох аспектів. SGP розглядає різні чинники політичного, економічного характеру і в галузі безпеки, які можуть сприяти або впливати на поширення, і обговорює політичні та

економічні засоби запобігання поширенню або реагування на його випадки. DGP займається питаннями військової спроможності, необхідної для розохочення поширення ЗМЗ, стримування загрози застосування і самого застосування такої зброї та захисту населення, територій і збройних сил країн - членів НАТО.

ЧАСТИНА II

Розділ 7

Формування політики та прийняття рішень

Основні інститути Альянсу з формування політики та прийняття рішень

Політика консенсусу і спільного прийняття рішень

Врегулювання криз

Оборонний аспект

Ядерна політика

Сфера економіки

Інформування громадськості

Формування політики та прийняття рішень

Основні інститути Альянсу з формування політики та прийняття рішень

Північноатлантична рада

Північноатлантична рада (ПАР), яка складається з постійних представників усіх країн-членів, котрі збираються на засідання щонайменше раз на тиждень, наділена реальною політичною владою і повноваженнями приймати рішення. Засідання Ради проводяться також і на вищому рівні за участю міністрів закордонних справ, міністрів оборони або глав урядів, при цьому її повноваження зберігаються повною мірою, а рішення, прийняті на зустрічах будь-якого рівня, мають однакові статус і чинність. Рада виконує важливі представницькі функції та приймає декларації і комюніке, у яких пояснюються політика і рішення Альянсу як широкій громадськості, так і країнам, які не є членами НАТО.

Рада є єдиним органом Альянсу, повноваження якого визначено безпосередньо в Північноатлантичному договорі. Рада, згідно з Договором, має повноваження створювати підпорядковані органи. З часу підписання Договору було створено багато комітетів і груп з планування на підтримку роботи Ради або для відповідальної роботи у конкретних галузях, таких як оборонне планування, ядерне планування та військові справи.

Отже, Рада є унікальним форумом для проведення широкомасштабних консультацій між урядами держав-учасниць з усіх питань, що торкаються їхньої безпеки і, водночас, є найважливішим органом, що приймає рішення в НАТО. Усі країни - члени Альянсу мають однакове право висловлювати свої погляди за столом засідань Ради. Рішення, які приймаються, є виразом колективної волі урядів держав-членів і приймаються за спільної згоди. Усі уряди держав-членів є розробниками політичного курсу, який формується в Раді, або від її імені, та творцями консенсусу, на основі якого приймаються рішення.

Кожен уряд представлений у Раді постійним представником у ранзі посла. Допомогу постійному представникові у його роботі надає

політичний та військовий персонал, або делегація при НАТО, кількість членів яких може варіюватися.

Коли Рада проводить засідання у такому форматі, її часто називають “Постійною радою”. Двічі на рік, а іноді й частіше, Рада проводить зустрічі на рівні міністрів, коли кожна держава представлена своїм міністром закордонних справ. Засідання Ради також відбуваються на рівні міністрів оборони. Саміти, в роботі яких беруть участь глави держав та урядів, відбуваються тоді, коли необхідно розглянути особливо важливі питання або ключові моменти розвитку політики Альянсу в галузі безпеки.

Хоча Рада засідає, як правило, раз на тиждень, вона може зібратись, у разі потреби, в будь-який час. Головує на засіданнях Ради Генеральний секретар НАТО, а за його відсутності - його заступник. Той посол, або постійний представник у Раді, який перебуває на цій посаді найдовше, отримує титул дуаєна Ради. Хоча його функції є загалом церемоніальними, дуаєн може виконувати і більш конкретну роль, наприклад, очолити засідання і дискусії під час обрання нового Генерального секретаря. На зустрічах на рівні міністрів закордонних справ міністр однієї з держав перебирає на себе роль Почесного Президента. Ця посада щороку передається по черзі представникам усіх країн-членів за англійським алфавітом. Порядок старшинства у Постійній раді визначається на основі тривалості терміну перебування на посаді, але на засіданнях ради будь-якого рівня постійні представники сидять за столом в алфавітному порядку, згідно з назвою держави англійською мовою. Така само система діє в усіх комітетах НАТО.

Питання, які обговорюються, і рішення, які приймаються на засіданнях Ради, стосуються всіх аспектів діяльності організації і часто ґрунтуються на звітах та рекомендаціях, підготовлених підпорядкованими комітетами на запит Ради. Так само будь-який національний представник або Генеральний секретар може запропонувати тему для обговорення. Постійні представники діють згідно з інструкціями зі своїх столиць, повідомляючи та пояснюючи погляди і політичні рішення своїх урядів колегам за столом переговорів. І навпаки, вони доповідають своїм урядам про погляди й позиції інших урядів, про нові події, надають їм інформацію щодо пошуків консенсусу з важливих питань, а також щодо відмінностей між національними позиціями у тих чи інших сферах.

Коли необхідно приймати рішення, дії узгоджуються на основі одностайності і спільної згоди. Жодне рішення не приймається на основі голосування чи за більшістю голосів. Кожна держава, представлена в Раді або в будь-якому з підпорядкованих їй комітетів, зберігає абсолютний суверенітет і відповідальність за свої рішення.

Підготовку до роботи Ради виконують підпорядковані їй комітети, які відповідають за конкретні галузі політики. Значну частину такої роботи виконує Вищий політичний комітет (ВПК), до складу якого входять заступники постійних представників, і який, у разі необхідності, може посилюватися за рахунок відповідних національних експертів. У таких випадках він називається “посиленим” - ВПК(П). Вищий політичний комітет відповідає в першу чергу за підготовку більшості заяв та комюніке Ради, а перед зустрічами на рівні міністрів готує проекти текстів, які потім має затвердити Рада. Іншими аспектами політичної роботи опікується Політичний комітет, до якого входять політичні радники або консультанти з національних делегацій.

Коли Рада збирається на рівні міністрів оборони або розглядає оборонні питання та аспекти оборонної стратегії, до роботи як головні дорадчі органи можуть бути залучені інші вищі комітети, зокрема такі, як Виконавча робоча група. Якщо на порядку денному Ради стоять фінансові питання, тоді за підготовку її роботи буде відповідати Вища рада з ресурсів, або військовий чи цивільний Бюджетні комітети, або Комітет з інфраструктури, залежно від того, які проблеми розглядаються. З огляду на тему дискусії провідна роль у підготовці засідань Ради та нагляді за виконанням її рішень передається вищому комітету, який відповідає за конкретну галузь.

Секретаріат Ради складається із співробітників відповідних підрозділів та відділів Міжнародного секретаріату, зокрема Виконавчого секретаря, який відіграє координуючу роль у забезпеченні виконання доручень Ради, а також запису і поширення її рішень. Виконавчий секретар є також і секретарем Ради.

Комітет оборонного планування

Комітет оборонного планування (КОП), як правило, складається з постійних представників, але мінімум двічі на рік збирається на рівні міністрів оборони. Він опікується всіма оборонними питаннями та справами, що торкаються колективного планування оборони. За винятком Франції, у цьому органі представлені всі держави - члени Альянсу. Комітет оборонного планування дає настанови військовому керівництву НАТО і, в межах своїх повноважень, має такі ж самі функції та владу, як і Рада в межах своєї компетенції.

Діяльність Комітету оборонного планування забезпечує ряд підпорядкованих комітетів, які мають конкретні галузі відповідальності, зокрема Комітет оборонного аналізу, який контролює процес планування збройних сил у НАТО й вивчає інші питання, що належать до інтегрованої

військової структури. Як і Рада, Комітет оборонного планування користується послугами відповідного вищого комітету для підготовчої роботи та нагляду за виконанням його рішень.

Група ядерного планування

Міністри оборони держав-членів, які беруть участь у роботі Комітету оборонного планування НАТО, регулярно зустрічаються в Групі ядерного планування (ГЯП), де вони обговорюють конкретні політичні питання, пов'язані з ядерною зброєю. Ці дискусії стосуються широкого спектра питань ядерної політики, зокрема розгортання, безпеки, захищеності і життєздатності ядерної зброї, систем інформації і зв'язку, контролю за ядерними озброєннями, і ширших питань, що хвилюють всіх, наприклад, непоширення ядерної зброї. Ядерна політика Альянсу постійно переглядається, а щодо її модифікації чи адаптації у світлі нових подій, так само як і щодо вдосконалення процедур планування і консультацій, приймаються спільні рішення.

Діяльність Групи ядерного планування забезпечує Штабна група ГЯП, до якої входять члени національних делегацій країн, що беруть участь у роботі ГЯП. Від імені постійних представників ГЯП Штабна група виконує всю поточну роботу. Вона засідає раз на тиждень, а в разі необхідності й частіше.

Група високого рівня (ГВР) ГЯП була створена як вищий дорадчий орган при ГЯП з ядерної політики та питань планування. У 1998/99 роках, на додаток до своєї головної відповідальності ГВР перебрала на себе функції та відповідальність тодішньої Групи вищого рівня з питань захисту зброї (ГВРЗЗ), яка відповідала за нагляд за безпекою ядерної зброї, питаннями захисту та життєздатності. ГВР очолювана представниками США і складається з національних політиків та експертів, які зустрічаються декілька разів на рік і обговорюють різні аспекти ядерної політики та планування в НАТО, а також справи , що торкаються безпеки і захищеності ядерної зброї.

Політика консенсусу і спільного прийняття рішень

Участь незалежних і суверенних держав у процесі формування політики Альянсу та її втілення у життя потребує, аби уряди всіх держав - членів НАТО мали повну інформацію про політичний курс та наміри один одного і розуміли підґрунтя позиції кожного члена Альянсу. Це потребує

проведення постійних політичних консультацій, по можливості на стадії вироблення спільної політики і до ухвалення відповідних рішень на національному рівні.

Систематичні політичні консультації в НАТО розпочались у вересні 1949 року, коли Північноатлантична рада вперше зібралась на своє засідання, невдовзі після того, як Північноатлантичний договір набув чинності. Відтоді цей процес змінювався та вдосконалювався з урахуванням нових обставин. Головним форумом для проведення консультацій залишається Рада, її засідання відбуваються з дотриманням мінімуму формальностей, а дискусії проводяться в атмосфері прямоти і відвертості. Головуючий на засіданнях Генеральний секретар НАТО відіграє чільну роль при проведенні обговорень, а також виступає головним представником і речником Ради у контактах з окремими урядами та громадськістю.

Регулярні консультації також відбуваються у рамках інших форумів, межі відповідальності яких визначаються Радою: Політичний комітет на вищому та інших рівнях, Група з питань координації політики, Регіональні експертні групи, Спеціальні робочі групи з політичних питань, Консультативна група з питань політики в атлантичному регіоні, а також інші спеціальні комітети, які відіграють безпосередню роль у сприянні політичним консультаціям між урядами держав НАТО. Як і Північноатлантична рада, вони спираються у своїй роботі на Міжнародний секретаріат, що працює під керівництвом Генерального секретаря, та Міжнародний військовий штаб, очолюваний директором і через нього уповноважений підтримувати діяльність Військового комітету.

Політичні консультації між членами Альянсу не обмежуються подіями, що відбуваються на території дії Північноатлантичного договору. Дедалі частіше події поза географічними межами НАТО мають вплив на країни Альянсу, а відтак стають предметом обговорення під час засідань Ради або підпорядкованих їй комітетів. Механізм проведення консультацій є легкодоступним і широко використовується членами Альянсу навіть за таких умов, коли НАТО як організація не бере безпосередньої участі в тих чи інших подіях. Через спільні консультації держави НАТО мають змогу заздалегідь виявити вірогідні сфери для скоординованих дій в інтересах безпеки і стабільності.

Консультацій потребують не лише політичні питання, їх використовують також у багатьох інших галузях. Цей процес відбувається безперервно як на формальному, так і неформальному рівнях, у найкоротші терміни та з мінімальними незручностями, адже приміщення, де працюють національні делегації, розташовані також у штаб-квартирі НАТО. Це дає змогу, в разі потреби, без зволікань проводити інтенсивну

роботу з особливо важливих чи нагальних питань за участі представників усіх заінтересованих урядів.

Консультації, які проводяться в НАТО, можуть відбуватися в різних форматах. На початковому рівні - це простий обмін думками та інформацією. На іншому рівні консультації мають форму повідомлень урядів про рішення і заходи, які ухвалені й здійснені або мають бути ухвалені чи здійснені найближчим часом і які так чи інакше торкаються інтересів інших членів Альянсу. В інших випадках це може бути попередня інформація про майбутні дії або рішення, які плануються урядами. Таким чином, іншим урядам надається можливість їх схвалити або прокоментувати. Консультації можуть також мати форму дискусій, спрямованих на досягнення консенсусу при ухваленні рішень щодо політичного курсу або заходів на його підтримку. І, нарешті, консультації дають можливість досягти взаємоприйнятних угод стосовно колективних рішень або дій Альянсу в цілому.

Регулярні консультації проводяться також з країнами-партнерами у рамках Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП); з Росією - головним чином під час засідань Постійної спільної ради (ПСР) НАТО - Росія; з Україною в рамках Комісії НАТО - Україна; з країнами - учасницями Середземноморського діалогу, через Середземноморську Групу співпраці. Під час проведення консультацій на цих форумах застосовуються ті ж самі принципи, що віддавна лежать в основі процесу консультацій в межах самого Альянсу, а обговорення проходять у дусі відкритості та співпраці. Роль кожної з вищеназваних інституцій пояснюється в інших розділах. І, нарешті, існує можливість проведення консультацій між НАТО та будь-яким активним учасником програми “Партнерство заради миру”, якщо ця країна відчуває пряму загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності та безпеці.

Процес ухвалення рішень в Альянсі базується на консенсусі і загальній згоді, що зберігає індивідуальний досвід та власну позицію кожної країни і, водночас надає в їх розпорядження такі механізми і процедури, котрі дозволяють вживати спільних, швидких і рішучих заходів, коли того вимагають обставини. Щоденний обмін інформацією і проведення консультацій дає змогу урядам, часто заздалегідь обізнаним з проблемами один одного, збиратися, в разі необхідності, на термінову зустріч для вироблення спільної політики. Якщо виникають розбіжності, їх намагаються усунути спільними зусиллями, аби колективні дії спиралися на узгодженні рішення, які підтримують всі члени Альянсу. Ухвалені в такий спосіб рішення віддзеркалюють спільну рішучість усіх держав НАТО виконувати їх у повному обсязі. Це забезпечує додаткову

підтримку та довіру до складних політичних рішень, або таких, що пов'язані із конкуруючими вимогами щодо ресурсів.

Усі члени НАТО є повноправними учасниками процесу політичного співробітництва в межах Альянсу, і всі вони однаково зобов'язані виконувати умови Північноатлантичного договору, не в останню чергу - Статтю 5, яка є символом неподільності їхньої безпеки і згідно з якою напад на одну чи кілька держав НАТО вважається нападом на всі країни Альянсу.

Водночас процес розвитку Альянсу дав можливість проявляти достатню гнучкість і брати до уваги відмінності у вимогах та політиці різних держав, що складають НАТО. Ця гнучкість проявляється по-різному. В деяких випадках такі розбіжності мають переважно процедурний характер і їх можна подолати без особливих труднощів. Наприклад, Ісландія, яка не має збройних сил, може надсилати цивільного представника для участі у засіданнях військових органів НАТО, якщо бажає. В інших випадках відмінності мають складнішу природу. Франція, яка була серед засновників НАТО в 1949 році, залишається повноправним членом політичних структур Альянсу, але вийшла з інтегрованої військової структури в 1966 році. Іспанія приєдналась до Альянсу у 1982 році, проте, відповідно до результатів національного референдуму 1986 року, також залишається поза межами інтегрованої військової структури НАТО.

На саміті НАТО 1997 року в Мадриді Іспанія проголосила свою готовність брати повноправну участь у формуванні нової командної структури НАТО після прийняття відповідного рішення. У грудні 1997 року нова командна структура була узгоджена в цілому, зокрема було прийнято рішення щодо типу, кількості та розташування військових штабів. Наприкінці року міністри оборони та закордонних справ НАТО в своєму комюніке вітали заяву Іспанії щодо приєднання до нової військової структури та повноправної участі в роботі нової командної структури, яка була щойно затверджена.

Існують також відмінності між членами НАТО, які зумовлені географічним положенням, політичною чи військовою ситуацією або вимогами національних конституцій. Наприклад, участь Норвегії та Данії у військовій діяльності НАТО має відповідати вимогам їхніх національних законодавств, які забороняють розміщення на території цих держав ядерної зброї або іноземних військ у мирний час. В іншому контексті до військових заходів, які здійснюються на основі регіональних угод, можуть залучатися лише збройні сили відповідних держав регіону, або формування, які оснащені для виконання конкретних заходів. Це стосується, наприклад, військових частин з різних країн, що увійшли до

складу мобільних сил командування ОЗС НАТО в Європі та до військово-морських сил постійного базування НАТО.

Врегулювання криз

Значення, яке країни - члени НАТО надають питанням врегулювання кризових ситуацій, відбиває оприлюднена у 1999 році Стратегічна концепція, яка вважає врегулювання кризових ситуацій фундаментальними завданнями в галузі безпеки. В ній зазначено, що задля посилення безпеки і стабільності в євро-атлантичному регіоні НАТО готове зробити свій внесок в запобігання конфліктам та активно залучитись до врегулювання кризової ситуації (включно з операціями з реагування на кризу) в разі консенсусу між її членами, з огляду на кожну конкретну ситуацію і відповідно до статті 7 Вашингтонського договору. Утримання загальної здатності успішно врегульовувати кризи є невід'ємною рисою стратегії Альянсу із збереження миру та посилення євро-атлантичної стабільності і безпеки.

Політика Альянсу з врегулювання криз після закінчення холодної війни адаптувалась до радикально нового характеру ризиків, з якими він нині стикається. Вона ґрунтується на трьох взаємодоповнюючих елементах: діалозі; співпраці з іншими країнами; утриманні колективної обороноздатності НАТО. Кожен з них має забезпечити мирне запобігання або розв'язання кризових ситуацій, що зачіпають безпеку євро-атлантичного регіону.

Консультації між членами НАТО відіграють ключову роль у врегулюванні криз, а за часів, коли зростає напруженість і виникають кризи, вони набувають особливого значення. За таких обставин саме від вчасних і постійних консультацій між урядами держав Альянсу залежить швидке досягнення консенсусу і ухвалення рішень щодо здійснення політичних і військових заходів, а також щодо дій цивільних організацій в умовах надзвичайних ситуацій. Головними форумами НАТО для проведення інтенсивних консультацій в таких ситуаціях є Північноатлантична рада та Комітет оборонного планування, яким надають підтримку Група координації політики, Політичний комітет, Військовий комітет та Головний комітет планування на випадок надзвичайних ситуацій. Інші комітети НАТО також виконують певну роботу, якщо виникає потреба.

Методи та процедури цих органів становлять механізм врегулювання криз. Зв'язок та інші технічні засоби, необхідні для забезпечення всього процесу, надає Ситуаційний центр, що працює цілодобово.

Для випробування і вдосконалення заходів з врегулювання криз систематично проводяться військові навчання за спільною участю головнокомандувачів НАТО та національних урядів. Всю роботу, пов'язану із заходами, процедурами та засобами врегулювання криз, а також з підготовкою і проведенням відповідних військових навчань, координує Комітет Ради з питань операцій і навчань, який також відповідає за співпрацю з країнами-партнерами в цій галузі.

Країни-партнери роблять важливий внесок в цю роботу і врегулювання криз є одним з узгоджених напрямів діяльності, передбачених Робочим планом в межах Партнерства заради миру, а також Індивідуальними програмами партнерства. Діяльність в цій галузі включає брифінги і консультації, курси та участь країн-партнерів у щорічних навчаннях НАТО з врегулювання криз, а також розробку базових документів з цих питань для країн-партнерів. Врегулювання криз також належить до сфери консультацій і співпраці в “Основоположному акті про взаємні відносини, співпрацю та безпеку між НАТО і Російською Федерацією” та у “Хартії про Особливе партнерство між НАТО і Україною” (див. розділ 3). Дискусії з цієї тематики ведуться також в контексті Середземноморського діалогу.

Оборонний аспект

У сучасних політичних і стратегічних умовах Європи, успіх НАТО у справі збереження миру та запобігання війні більше, ніж у минулому, залежить від ефективності превентивної дипломатії та успішного врегулювання криз, які негативно позначаються на безпеці. Таким чином політичні, економічні, соціальні та екологічні чинники безпеки і стабільності набувають дедалі більшої ваги.

Проте оборонний компонент залишається необхідним чинником і сприяє зміцненню стабільності в Європі і врегулюванню криз. Реорганізація збройних сил Альянсу після закінчення холодної війни зробила НАТО спроможною ефективно реагувати на значно більшу кількість варіантів обстановки за нових умов. Проте наявність необхідного військового потенціалу і безумовна готовність до виконання спільних дій для забезпечення колективної оборони і надалі залишаються основними складовими політики Альянсу в галузі безпеки. Військова спроможність у поєднанні з політичною солідарністю мають запобігти будь-яким спробам вдатися до насильницьких дій чи залякувань і не допустити, аби збройна агресія проти Альянсу могла розглядатися як потенційно успішна альтернатива, і тим самим гарантувати безпеку і територіальну цілісність

держав НАТО, а також захистити Європу від негативних наслідків, які може мати будь-яка загроза безпеці Альянсу.

Рамки процесу оборонного планування в НАТО забезпечуються фундаментальними принципами, які є основою колективної безпеки: політичною солідарністю між країнами-членами; розвиток співпраці та тісних зв'язків між ними в усіх галузях, де це йде на користь їх спільним та індивідуальним інтересам; спільні ролі та обов'язки і визнання взаємних зобов'язань; спільне утримання адекватних збройних сил для підтримки стратегії та політики Альянсу.

Держави НАТО самостійно і незалежно визначають обсяги і характер свого внеску в колективну оборону. Однак особливості оборонної структури НАТО потребують, аби країни приймали незалежні рішення з урахуванням загальних потреб Альянсу. Тому вони дотримуються узгоджених процедур, методів і механізмів оборонного планування, за допомогою яких визначається чисельність сил, необхідних для забезпечення політики Альянсу, координуються національні плани оборони та планові завдання, які відповідають інтересам НАТО в цілому[1]. Процес планування враховує різні показники, такі, зокрема, як зміна політичних обставин; кількісні оцінки військових командувачів НАТО щодо збройних сил, необхідних для виконання покладених на них завдань; розвиток технологій; справедливий розподіл функцій, ризиків та відповідальності в межах Альянсу; індивідуальні економічні та фінансові можливості держав-членів. Таким чином цей процес забезпечує спільне обговорення усіх чинників з метою найдоцільнішого використання національних оборонних ресурсів.

Щорічний обмін інформацією щодо планів окремих країн забезпечує координацію діяльності міжнародного цивільного і військового персоналу, військових органів НАТО та урядів держав Альянсу. Це дає можливість зіставити наміри кожної держави з потребами НАТО в цілому і, в разі необхідності, переглянути їх відповідно до нових політичних директив, ухвалених на рівні міністрів, вимог щодо модернізації збройних сил та змін у їхніх функціях і відповідальності. Усі ці аспекти ретельно переглядаються і аналізуються на всіх етапах процесу оборонного планування.

Складовою процесу адаптації Альянсу був перегляд процесу оборонного планування. Висновки цього перегляду були схвалені міністрами НАТО в червні 1997 року. Тепер використовується вдосконалений, послідовний і чіткий процес, спрямований на формування таких збройних сил і ресурсів, які будуть спроможні виконувати усі

1 Франція не бере участь у плануванні сил.

завдання Альянсу. Зокрема, передбачається підтримка операцій, які можуть здійснюватись під проводом Європейського Союзу (ЄС) в контексті власне Європейської системи безпеки і оборони. Новий процес оборонного планування передбачає також підтримку всіх європейських членів Альянсу в галузі їх індивідуального планування для вищезгаданих операцій.

Вихідною точкою процесу оборонного планування впродовж останніх років стало затвердження в 1991 році Стратегічної концепції НАТО, що визначила цілі Альянсу та засоби їх досягнення. Перша Стратегічна концепція поступилась місцем новій Стратегічній концепції, яка була ухвалена главами держав - членів НАТО у Вашингтоні на саміті в квітні 1999 року. Детальні напрями роботи визначаються кожні два роки міністрами оборони в документі "Керівні вказівки міністрів". Цей документ містить директиви щодо оборонного планування взагалі і формування збройних сил зокрема. Він враховує політичні, економічні, технологічні та військові фактори, що можуть вплинути на розвиток збройних сил і оборонних ресурсів Альянсу; визначає пріоритетні та проблемні галузі планування для військових органів НАТО і для окремих держав Альянсу. Йдеться про формування збройних сил і ресурсів, призначених забезпечити колективну оборону та на випадок виконання завдань поза межами дії Статті 5 Вашингтонського договору[2]. Документ також визначає напрями співпраці з іншими організаціями, якщо в тому є потреба. В результаті виконаного у 1997 році перегляду процесу оборонного планування керівні напрями тепер містять окремий розділ політичних директив Західноєвропейського Союзу (ЗЄС), що визначають вірогідний обсяг операцій під керівництвом європейських структур.

Конкретні цілі формування та планування збройних сил кожної країни визначаються на основі цього базового документа. Ці конкретні цілі планування, відомі як "Цільові завдання", як правило, охоплюють період у шість років, але в окремих випадках можуть сягати і далі. Так само, як і керівні напрями, визначені міністрами, вони переглядаються кожні два роки.

Щороку міністри оборони переглядають плани Альянсу в галузі оборони і укладають спільний "Щорічний аналіз оборонних питань", який містить керівні вказівки міністрів. Цей аналіз спирається на

2 Стаття 5 Північноатлантичного договору передбачає стримування сил, що можуть бути використані проти Альянсу, та проголошує принцип колективної оборони: напад на будь-яку країну Альянсу розглядається як напад на всі держави НАТО. Діяльність Альянсу, що не регламентується Статтею 5, належить до "операцій поза межами дії Статті 5".

інформацію щодо планів розвитку збройних сил та оборонних витрат на п'ять років, яку уряди держав Альянсу щороку розробляють і подають до Альянсу відповідно до запитань Анкети оборонного планування (АОП) НАТО. Мета щорічного аналізу оборонних питань - оцінити внесок кожної країни у колективну оборону з урахуванням її можливостей та труднощів, а також виконання "Цільових завдань" збройних сил. Підсумком щорічного аналізу є укладення спільного Плану збройних сил НАТО, на основі якого розробляються п'ятирічні плани Альянсу в галузі оборони.

Інформація, що надається країнами відповідно до запитань Анкети оборонного планування, водночас розглядається спеціалістами Міжнародного секретаріату (МС) та військовими органами НАТО. Міжнародний секретаріат готує проекти "Національних розділів", окремих планів по кожній країні, в яких детально викладається все, що стосується неузгоджених розбіжностей між "Цільовими завданнями" НАТО та національними планами оборони, зокрема відповідність цих планів вимогам операцій під проводом ЄС. В документі також зазначається досягнутий чи розрахунковий обсяг виконання зобов'язань щодо національних збройних сил на поточний рік, подаються пояснення існуючих недоліків та аналізуються зусилля держави з урахуванням її можливостей і труднощів. До проекту "Національного розділу" додається оцінка Верховних головнокомандувачів НАТО військової спроможності збройних сил стосовно оперативних вимог та завдань, до виконання яких вони мають бути готовими.

Проекти "Національних розділів" розглядаються на багатосторонній основі, зокрема аналізується обсяг виконання зобов'язань щодо підготовки збройних сил на поточний рік. Такий аналіз має забезпечити узгодження можливих розбіжностей між оборонними планами окремих країн та "Цільовими завданнями" або планами НАТО. Враховується також і те, наскільки плани окремих членів Альянсу відповідають вимогам забезпечення операцій під проводом ЗЄС і здатні посприяти узгодженню оборонних планів окремих союзників.

"Національні розділи" та оцінка Військового комітету НАТО використовуються для укладення Загального звіту, що подається на розгляд Комітету оборонного планування. Комітет розробляє п'ятирічний план будівництва збройних сил НАТО, що має бути затверджений міністрами оборони, та аналізує загальний баланс, здійсненність та прийнятність плану. В плані також подаються відомості щодо виконання окремими країнами зобов'язань на поточний рік та оцінка рівня досягнення загальних і конкретних цілей, зокрема тих, що стосуються операцій під проводом ЄС, які містяться в "Керівних вказівках" міністрів. Складовою загального процесу консультацій є позачергові консультації з

окремими членами Альянсу, які проводяться у випадках внесення суттєвих змін у національні плани та зобов'язання, що були затверджені міністрами в процесі аналізу оборонного планування та розробки “Цільових завдань”. Такі консультації проводяться також, якщо час прийняття національних рішень не дає можливості відкласти їх розгляд до наступного чергового аналізу оборонного планування.

Ядерна політика

Перегляд ядерної стратегії НАТО та її позиції щодо ядерних сил є гарним прикладом тих позитивних змін, до яких вдався Альянс з метою адаптування до нової ситуації. За нових умов безпеки йому вдалося значно зменшити свою залежність від ядерних сил. Стратегія Альянсу і нині спрямована на запобігання війні, але можливість ядерної ескалації вже не є домінуючим чинником цієї стратегії.

Ядерні сили НАТО є чинником збереження миру і стабільності в Європі, оскільки роблять безглуздим будь-який широкомасштабний збройний конфлікт в євро-атлантичному регіоні. Звичайні озброєння не є достатніми для гарантії безпеки, а наявність ядерних сил позбавляє сенсу і робить неприйнятним ризик розв'язання агресії проти держав НАТО. Цей фактор також робить непевними плани тих країн, які могли б розраховувати на досягнення політичних чи військових переваг шляхом використання ядерної, біологічної або хімічної (ЯБХ)[3] зброї проти країн Альянсу. Ядерні сили НАТО слугують не тільки інтересам Альянсу, але і країн-партнерів та Європи в цілому, оскільки вони зміцнюють європейську стабільність, протистоять загрозі використання зброї масового знищення і є суттєвим фактором стримування.

Значні скорочення ядерних сил засвідчили зменшення важливості цього фактора оборонної стратегії НАТО. В 1991 році Альянс прийняв рішення про скорочення ядерної зброї субстратегічних сил[4] в Європі на 85 відсотків порівняно з рівнем періоду холодної війни. Окрім скорочень

---

3 Терміни ЯБХ (ядерна, біологічна та хімічна зброя) і ЗМЗ (зброя масового знищення) є взаємозамінними.

4 У різних країнах терміни “стратегічний” і “субстратерічний” дещо різняться значеннями. Стратегічні ядерні озброєння, як правило, визначаються як озброєння міжконтинентального радіуса дії (понад 5500 км), але у деяких випадках до них також можуть бути зараховані балістичні ракети проміжної дальності з меншим радіусом дії. Термін “субстратегічні ядерні озброєння” використовується в документах НАТО з 1989 р. з посиланням на ядерну зброю проміжної та малої дальності й нині стосується, головним чином, зброї повітряної доставки для літаків подвійного призначення НАТО (інші стратегічні ядерні озброєння виводяться з Європи).

субстратегічних сил, відбулися також скорочення стратегічних ядерних сил, що перебувають у розпорядженні країн НАТО.

З усього арсеналу ядерних сил наземного базування НАТО в Європі нині залишились тільки бомби для літаків подвійного призначення. Запаси цієї зброї також були значно скорочені, як і кількість місць її складування, де наявний резерв зберігається в умовах посиленої безпеки. Рівень бойової готовності літаків подвійного призначення, які необхідні для використання цієї зброї, також поетапно знижується, оскільки дедалі більшого значення набуває використання цих літаків у складі звичайних збройних сил. Жодна одиниця ядерних сил НАТО не є націленою на будь-яку країну.

Держави Альянсу погодились, що таких субстратегічних сил достатньо для досягнення цілей НАТО в сучасних умовах і в близькому майбутньому. Як було офіційно проголошено, розширення НАТО не передбачає зміни ядерної політики Альянсу. Держави НАТО не мають намірів, планів або підстав для розташування ядерної зброї на території нових членів Альянсу чи для зміни будь-яких аспектів сучасного підходу до ядерної політики. Вони також не вбачають можливості виникнення такої потреби в майбутньому.

Ядерні сили НАТО забезпечують надійність колективної безпеки для всіх держав Альянсу і додають впевненості тим країнам, які інакше відчували б себе незахищеними. Присутність приписаних до НАТО ядерних сил США в Європі забезпечує важливий політичний і військовий зв'язок між європейськими та північноамериканськими членами Альянсу. В свою чергу, участь неядерних держав НАТО у формуванні спільної ядерної політики свідчить про солідарність країн Альянсу, спільну відповідальність у галузі безпеки і готовність ділити між собою пов'язані з цим витрати і ризики.

Політичний контроль над ядерними силами НАТО також є спільною справою країн Альянсу. Незалежно від ядерного статусу країни, міністри оборони держав Альянсу зустрічаються в складі Групи ядерного планування НАТО для обговорення підходів до формування ядерних сил та розробки спільної ядерної політики Альянсу.

Більш детальну інформацію про роль ядерних сил НАТО в новому кліматі безпеки та про скорочення, які відбулись, дивіться в розділі 2.

Сфера економіки

Засади, на яких здійснюється економічне співробітництво в межах Альянсу, визначені у Статті 2 Північноатлантичного договору, в якій записано, що держави - члени НАТО “намагаються усувати суперечності у своїй зовнішній економічній політиці та сприяють економічній співпраці між окремими або між усіма учасниками Договору”. Економічний комітет НАТО, створений з метою сприяння співпраці в цій галузі, є єдиним форумом НАТО, діяльність якого зосереджена виключно на консультаціях щодо питань економічного характеру, безпосередньо пов'язаних із політикою в галузі безпеки. Аналіз та колективна оцінка пов'язаних із безпекою показників економічного розвитку належать до ключових складових здійснюваної Альянсом координації оборонних планів і охоплює такі питання, як порівняльні аналізи військових витрат, розвиток оборонної промисловості, наявні ресурси для реалізації планів у галузі оборони та забезпечення ефективного використання коштів у оборонному секторі економіки державами - членами Альянсу.

Економічне співробітництво в рамках НАТО ґрунтується на розумінні того, що співробітництво в галузі політики несумісне з економічним протистоянням, тому всі члени Альянсу повинні щиро прагнути взаємодії в економічній та політичній галузях та охоче консультуватись між собою з приводу питань, які стосуються всіх членів НАТО і належать до сфери спільних інтересів.

Держави Альянсу усвідомлюють, що інші міжнародні організації та форуми, які опікуються проблемами економічної співпраці, ставлять перед собою й реалізують цілі та керуються принципами, які сформульовані в Статті 2 Північноатлантичного договору. Тому НАТО уникає дублювання заходів інших організацій і посилює співробітництво між членами Альянсу в економічній галузі, зокрема у вирішенні проблем, пов'язаних з питаннями безпеки і оборони. НАТО діє як форум, де розглядаються різні взаємопов'язані аспекти політичних, економічних та військових проблем і забезпечує реалізацію конкретних економічних заходів, спрямованих на захист спільних інтересів.

Широкий спектр економічних питань потребує ретельного аналізу в контексті пріоритетів загальних інтересів безпеки членів Альянсу. До таких питань належать, зокрема, видатки на потреби оборони і формування оборонного бюджету, перебудова оборонної промисловості, тенденції у структурі зайнятості в оборонній промисловості та планування витрат на оборонні цілі, доцільність цих витрат та їхній вплив на розміри і структуру збройних сил.

Відповідно до узгоджених Робочих планів економічна співпраця НАТО з країнами-партнерами розвивалась в галузях аналізу економічних аспектів безпеки, зокрема формування оборонних бюджетів і видатків та їхній зв'язок з економікою і реструктуризацією оборонної промисловості. Питання економічних аспектів оборони були включені і в План дій Ради євро-атлантичного партнерства на 2000-2002 роки. План дій охоплює такі питання:

- управління ресурсами в оборонних видатках;
- прозорість в оборонному плануванні та формуванні бюджету;
- перехід від військової повинності до професійної армії;
- використання територій, що належали закритим військовим базам;
- перебудова оборонної промисловості, зокрема, приватизація;
- регіональні питання.

Між Альянсом та країнами-партнерами відбувається плідний діалог у розгляді питань формування оборонного бюджету, аналізу фінансової ефективності скорочення видатків на оборону, планування та управління національними програмами оборони, законодавчого контролю оборонного бюджету, економічних аспектів системи військової повинності та професійної армії, а також ролі приватного сектора в обороні.

Економічні аспекти формування оборонних бюджетів та видатків залишаються ключовими питаннями співпраці між НАТО і країнами-партнерами. Зокрема, зусилля держав НАТО, спрямовані на застосування економічних критеріїв в управлінні оборонними бюджетами, є особливо актуальними. Галузі, в яких використовується досвід країн НАТО, охоплюють:

- нові принципи управління на основі досвіду комерційного сектора, спрямовані на створення оборонних агентств, відповідальних за надійне постачання товарів та послуг у межах певного бюджету;
- поширення конкуренції на оборонну галузь у формі укладання контрактів, ринкового тестування та зовнішнього фінансування;
- вдосконалення методів обмеження витрат та перегляд пріоритетів у контексті скорочення наявних ресурсів.

Економічна співпраця є також важливим чинником перебудови оборонної промисловості. Питання конверсії оборонної промисловості є одним із важливих аспектів співпраці між НАТО І Росією, що стоїть на порядку денному консультацій між двома сторонами. Не менш важливе місце це питання займає і в розвитку співпраці між НАТО і Україною.

На відміну від спеціалізованих фінансових інституцій, НАТО не має повноважень та ресурсів для фінансового забезпечення конкретних програм економічної співпраці. Проте Альянс докладає зусиль заради розвитку діалогу та обміну досвідом із спеціалістами з країн-партнерів, в яких відбувається процес перебудови.

Досвід співпраці в цій галузі свідчить про те, що не існує єдиної моделі перебудови оборонної промисловості. Хоча є багато спільних проблем і труднощів, кожна країна заінтересована у впровадженні своєї політики в цій галузі, з належним урахуванням національних, політичних, економічних та соціальних особливостей. Отже, з метою кращого розуміння цього дуалізму та узагальнення спільного досвіду, особлива увага приділяється суто практичним аспектам перебудови оборонної промисловості. Ця галузь співпраці охоплює конкретні проектні дослідження, аналіз досвіду відповідних організацій, національних адміністрацій, певні аспекти управління приватними та державними компаніями, роботу регіональних та місцевих органів влади. Це дозволяє приділити належну увагу галузевим та регіональним складовим перебудови оборонної промисловості.

Співпраця в цій галузі буде і надалі зосереджена на практичних аспектах перебудови та адаптації оборонної промисловості з урахуванням регіональних особливостей. Тобто зміни попиту на ринку оборонної індустрії та відповідні зміни в пропозиції у процесі перебудови, так само, як і економічні наслідки цього процесу в цілому, будуть уважно відстежуватись. Оборонна промисловість дедалі більше втрачає свою виключну позицію і дедалі більше підкоряється законам ринку. Тож не менш важливим є аналіз економічного ефекту, який може мати приватизація оборонних підприємств.

Аспекти безпеки в контексті економічного розвитку обговорюються на щорічному колоквіумі НАТО з питань економіки та інших семінарах і конференціях. На колоквіум збираються представники підприємницьких структур, університетів, національних та міжнародних адміністрацій, які використовують цей форум для розширеного обміну ідеями та практичним досвідом в галузі економіки. Теми, які обговорювались на останніх колоквіумах з питань економіки, охоплювали соціальні та гуманітарні аспекти економічного розвитку і реформ у країнах-партнерах; статус цих реформ, їхні наслідки для безпеки, пов'язані з ними можливості та проблеми; процес приватизації в країнах-партнерах[5].

---

5 Травневий 2001 року колоквіум з питань економіки пройшов у Бухаресті й був присвячений взаємозв'язку між регіональною економічною співпрацею, безпекою і стабільністю. Результати обговорень на колоквіумах щорічно видаються окремою книгою, яку можна придбати через Відділ інформації і преси НАТО (сектор розповсюдження). Результати обговорень також публікуються в Інтернет (http://www.nato.int).

ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ

Уряд кожної держави НАТО відповідає за пояснення громадянам національної політики в галузі оборони і безпеки та роль цієї країни в НАТО. В кожній країні НАТО існують різні шляхи інформування громадськості щодо політики та цілей НАТО, оскільки їх визначення є компетенцією національних урядів, як і виділення необхідних для цього коштів. Всі уряди країн - членів НАТО визнають демократичне право громадян отримувати інформацію щодо діяльності міжнародних структур, які підтримують національну безпеку, а також усвідомлюють важливість забезпечення розуміння і підтримки урядової політики безпеки з боку громадськості.

Роль Відділу інформації та преси НАТО полягає в доповненні та наданні допомоги у здійсненні заходів, спрямованих на інформування громадськості в країнах НАТО; у забезпеченні щоденних зв'язків НАТО із засобами масової інформації; у поширенні інформації щодо Альянсу в державах -не членах НАТО, які виявляють у цьому заінтересованість. Така заінтересованість є результатом програм співробітництва і партнерства НАТО з державами - членами Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП), особливих двосторонніх відносин з Росією та партнерських відносин з Україною і Середземноморського діалогу, що розвивається.

Крім цього, увага, яку світова громадськість приділяє подіям у Боснії та Герцеговині і Косові, викликала необхідність розширення інформаційних програм, спрямованих на роз'яснення ролі НАТО у врегулюванні конфлікту на території колишньої Югославії та створенні умов для стабілізації ситуації в регіоні. Інші аспекти діяльності НАТО, такі як ініціатива “Партнерство заради миру”, реструктуризація збройних сил НАТО та внутрішня перебудова Альянсу, посилення європейської складової в Альянсі, а також процес зовнішньої трансформації НАТО, привели до зростання громадського інтересу і викликали потребу у відповідних інформаційних заходах.

Проголошення політики відкритих дверей для країн, що бажають вступити в Альянс і, зокрема, процес приєднання трьох держав до НАТО, додали нового виміру до завдань в галузі інформаційної політики. В Чеській Республіці, Угорщині та Польщі національні уряди мають вирішувати питання інформування громадськості щодо наслідків членства їхніх країн в НАТО та забезпечення підтримки з боку населення подальшої діяльності трьох держав у межах Альянсу. В кожній з цих країн розуміння НАТО, відносин між цивільними та військовими в державах-членах, процесу прийняття рішень в Альянсі було обмеженим й іноді спотвореним

колишніми негативними стереотипами громадської свідомості, глибоко укоріненим сприйняттям та браком надійної інформації. Відтак Відділ інформації та преси НАТО взяв на себе зобов'язання в межах своїх можливостей надати допомогу урядам трьох країн у реагуванні на інформаційні потреби населення. Крім того, дедалі більше уваги надається питанням безпеки та НАТО в кожній з дев'яти країн, що беруть участь у втіленні Плану отримання членства (МАР), ухваленого на Вашингтонському саміті у квітні 1999 року (див. розділ 3). Відтак інформаційна діяльність НАТО пристосовується до необхідності адекватно задовольняти потреби в інформації про Альянс в кожній з цих країн.

Головною метою політики Альянсу в галузі інформації та преси є розширення громадського розуміння питань безпеки та залучення громадян до ґрунтовного і конструктивного обговорення поточних аспектів безпеки та формування політики на майбутнє. Всі плани заходів та робочі програми, розроблені з метою підтримки головних ініціатив, започаткованих державами НАТО в останні роки, містять окремі розділи, присвячені інформаційному забезпеченню. Прикладом є План дій РЄАП, затверджений міністрами закордонних справ країн РЄАП, робочі програми Постійної спільної ради НАТО - Росія та Комісії НАТО - Україна, а також заходи, що здійснюються в межах Середземноморського діалогу НАТО.

Програми, забезпечені бюджетом НАТО, призначеним для інформаційних потреб, охоплюють відповідну діяльність у штаб-квартирі НАТО; зовнішні заходи, керовані Відділом інформації та преси НАТО; заходи, що відбуваються під егідою урядових або громадських організацій поза межами штаб-квартири НАТО, але за практичної, фінансової або концептуальної підтримки Відділу інформації та преси; заходи, організовані іншими зовнішніми установами з безпосередньою або непрямою допомогою НАТО. Нижче наведено приклади кожного з цих видів діяльності.

Окрім НАТО, інші організації та установи відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до інформації, що стосується Альянсу, шляхом розповсюдження друкованих матеріалів, використання електронних засобів зв'язку через Інтернет, реагування на громадські запити. Список цих установ охоплює велику кількість національних та міжнародних організацій. Окремо треба зазначити такі:

- Відділи інформування громадськості та зв'язків із засобами масової інформації урядів держав НАТО та урядів країн - членів РЄАП і країн-партнерів.

- Посольства держав НАТО, які на ротаційній основі виконують роль контактних посольств у столицях країн-партнерів.
- Національні парламенти та Північноатлантична асамблея (ПАА), міжнародний парламентський форум, утворений з метою підтримки цілей та політики Альянсу на парламентському рівні. Штаб-квартира ПАА знаходиться в Брюсселі.
- Національні Атлантичні ради, Атлантичні комітети або Атлантичні асоціації в державах - членах НАТО і країнах-партнерах, створені як освітні установи з метою поглиблення знання і розуміння цілей і політики Альянсу.
- Національні та міжнародні інституції і фонди в різних країнах євро-атлантичного регіону, діяльність яких спрямована на розвиток політичних досліджень та забезпечення внеску науковців в обговорення питань безпеки.
- Відділи інформування громадськості військових штабів Альянсу, які розміщені в різних державах-членах НАТО.
- Освітні та навчальні установи Альянсу, такі як Оборонний коледж НАТО в Римі, школа НАТО (SHAPE) в Обераммергау, незалежні Інституції, зокрема Центр Маршалла в Обераммергау, національні оборонні установи та коледжі.
- Міжнародні структури, що об'єднують окремі національні філії різних організацій, такі як Асоціація Атлантичного договору (ААД), що об'єднує Атлантичні комітети, ради та асоціації країн-членів і країн-партнерів; Конфедерація офіцерів запасу держав Альянсу (CIOR), яка об'єднує асоціації офіцерів запасу всіх держав - членів НАТО. ААД має невеликий секретаріат в Парижі і контактну адресу в Брюсселі. CIOR має представництво в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі.

Детальнішу інформацію про ці організації подано в розділі 16.

Відділ інформації та преси підтримує прямий зв’язок з Відділом радників з інформування громадськості при Міжнародному військовому штабі з питань діяльності військового комітету.

Відділ інформації та преси має невеликий регіональний підрозділ у Рейк'явіку (Ісландія). Це єдиний виняток, в інших державах - членах НАТО регіональних відділів інформації та преси немає. Військові штаби, що входять в Інтегровану військову структуру НАТО, які розміщені в різних частинах території Альянсу, а також певні організації і агентства НАТО, розташовані поза межами штаб-квартири в Брюсселі, є важливими

складовими структури Альянсу і виконують функції додаткових контактних установ та джерел інформації.

Відповідно до комплексної програми співпраці з країнами-партнерами, а також з урахуванням особливих відносин з Росією та Україною, Північноатлантична рада вжила заходів, спрямованих на вдосконалення забезпечення населення цих країн інформацією стосовно Альянсу. В 1995 році вона затвердила призначення співробітника з питань інформації в посольство Франції в Москві, яке на той час виконувало роль контактного посольства НАТО в Росії.

Цей невеличкий інформаційний відділ був згодом переміщений до посольства Німеччини, коли в 1996 році німецьке посольство перебрало на себе роль контактної установи. Згодом Німеччина прикомандирувала до цього відділу свого офіцера в ранзі полковника для сприяння НАТО у здійсненні інформаційних контактів і заходів зі збройними силами Росії.

У січні 1998 року в Москві відкрився незалежний Центр документації НАТО, який працює в приміщені Російського інституту наукової інформації суспільних наук. За підтримки НАТО Центр забезпечує доступ до публікацій і документів з питань безпеки, а також видає бюлетень для науковців та інших зацікавлених читачів.

Інформаційний відділ і Центр документації згорнули свою діяльність, коли Росія припинила співпрацю з НАТО після військового втручання Альянсу з метою покласти край кризі в Косові. Під час візиту до Москви в лютому 2000 року Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона була досягнута домовленість, яка, на думку членів НАТО, сприятиме відновленню широкомасштабної співпраці, передбаченої Основоположним актом НАТО - Росія. В лютому 2001 року Генеральний секретар НАТО знову відвідав Москву і офіційно відкрив Інформаційне бюро НАТО в окремому приміщенні в центрі Москви.

У 1996 році в Києві відкрився Центр інформації та документації НАТО. Центр комплектується і фінансується Відділом інформації та преси НАТО і працює в приміщенні Українського Інституту міжнародних відносин. Центр забезпечує доступ до відповідної документації, а також до участі в інших інформаційних заходах, зокрема в ознайомлювальних візитах до штаб-квартири НАТО і в семінарах, що спонсоруються НАТО.

Адреси різних інформаційних установ та центрів, згаданих у цьому розділі, подаються в кінці Довідника, де також міститься інформація про інтегровану базу даних НАТО, яка забезпечує доступ до інформації про НАТО через електронні засоби зв'язку в усьому світі.

Засоби поширення інформації, які Відділ інформації та преси НАТО використовує як безпосередньо, так і з допомогою вищезгаданих установ та посередників, включають традиційні форми подання усної та друкованої інформації й розвиток діалогу. Відділ забезпечує виконання важливої програми ознайомчих візитів, в рамках якої до 20 000 осіб, що впливають на формування громадської думки в своїх країнах, відвідують штаб-квартиру НАТО щорічно. Під час таких відвідин візитери беруть участь у брифінгах та дискусіях, де вони обговорюють різні аспекти діяльності та політики Альянсу з представниками Міжнародного секретаріату, Міжнародного військового штабу та національних делегацій.

Відділ інформації та преси також видає друковані матеріали - від збірок офіційних текстів і заяв Альянсу до періодичних та одноразових публікацій, які можуть бути використані для ґрунтовних громадських обговорень відповідних аспектів політики в галузі безпеки.

Офіційні тексти, що, як правило, публікуються Альянсом у вигляді комюніке або заяв для преси, є офіційно узгодженими документами, що віддзеркалюють спільно погоджену політику держав НАТО з конкретних питань або всієї сукупності політичних питань, які переглядаються протягом року. Ці документи утворюють громадський архів Альянсу і дають можливість аналізувати процес формування політики та еволюцію рішень у контексті відповідних політичних подій і обставин. Всі ці тексти публікуються двома офіційними мовами Альянсу, і досить часто іншими мовами.

Окрім цього, Відділ інформації та преси надає допомогу у розповсюдженні заяв Генерального секретаря НАТО, який є офіційним речником Альянсу, а також текстів промов Генерального секретаря та інших офіційних представників НАТО. Ці документи відіграють важливу роль у роз'ясненні політики та досягненні розуміння цілей і обґрунтування політичних рішень Альянсу.

Відділ інформації та преси має також від Генерального секретаря НАТО повноваження видавати періодичний журнал “НАТО Ревю”, довідники, брошури, інформаційні бюлетені та інші матеріали, спрямовані на підвищення рівня поінформованості громадськості. Всі ці публікації, залежно від потреб та ресурсів, видаються всіма мовами країн НАТО, а також багатьма мовами країн-партнерів.

Для розповсюдження друкованої продукції нині дедалі частіше використовуються електронні засоби зв'язку. Більшість документів та інформаційних матеріалів НАТО можна отримати через інтегровану базу даних НАТО. Детальнішу інформацію подано в додатку “Джерела додаткової інформації” (Додаток 2).

НАТО має окрему Наукову програму, про яку йдеться в розділі 8, в межах якої видається інформаційний бюлетень та низка наукових публікацій. Ці матеріали друкуються спеціалізованими видавництвами на основі комерційних угод.

До складу працівників Відділу інформації та преси входять зв'язкові службовці з держав - членів НАТО, які відповідають за координацію інформаційних програм, призначених для їхніх країн. Такі програми передбачають візити до штаб-квартири НАТО, організацію конференцій та семінарів у різних країнах Альянсу, надання допомоги парламентарям, науковцям, журналістам та іншим професійним групам з країн НАТО в отриманні потрібної інформації. Відділ зовнішніх зв'язків та відносин з партнерами виконує аналогічну роботу для багатьох країн-партнерів.

Зв’язкові службовці з країн НАТО допомагають в цій роботі, працюючи з країнами-партнерами, здійснюють контакти через посольства своїх держав у різних країнах-партнерах.

Інформаційні програми для окремих країн можуть передбачати і надання концептуальної, практичної та обмеженої фінансової допомоги у відповідній видавничій діяльності громадських організацій держав НАТО і країн-партнерів. Уряди держав-партнерів можуть також отримати таку допомогу у підготовці та виданні матеріалів, спрямованих на інформування громадськості з питань, що стосуються діяльності НАТО.

У науковій галузі інформаційна діяльність НАТО включає щорічне надання Стипендії імені Манфреда Вернера, колишнього Генерального секретаря НАТО, та розподіл стипендій НАТО-РЄАП, що надаються науковцям з держав НАТО і країн-партнерів. Ці стипендії, які призначені для покриття транспортних видатків та підтримки наукових досліджень, розподіляються щорічно на конкурсній основі, відповідно до рекомендацій незалежного журі, з метою підтримки наукової та дослідницької роботи у галузях, пов'язаних з загальними політичними аспектами діяльності Альянсу та питаннями, що стоять сьогодні на порядку денному НАТО.

У межах програми академічних досліджень також періодично надається підтримка в організації міжнародних конференцій, присвячених важливим аспектам безпеки.

Зацікавленість громадськості в доступі до інформації щодо політичної діяльності Альянсу виявляється як безпосередньо, так і через засоби масової інформації, які висвітлюють перебіг подій, пов'язаних з НАТО. Відтак велика частина роботи Відділу інформації та преси пов'язана з пресою, зокрема з діяльністю прес-служби НАТО, яка надає підтримку акредитованим журналістам та іншим представникам засобів масової інформації.

Брифінги для представників преси, інтерв'ю з вищими посадовими особами НАТО, загальні інформаційні брифінги, доступ до фотоматеріалів, аудіо- та відеоапаратури, до електронних засобів зв'язку формують інформаційне середовище, яке має задовольняти потреби ЗМІ різних країн. Під час визначних подій, що відбуваються в Альянсі, зокрема зустрічей глав держав та урядів, у штаб-квартирі НАТО можуть водночас працювати до тисячі журналістів, робота яких має бути адекватно забезпечена. Визначні події, що відбуваються поза межами штаб-квартири, наприклад, засідання міністрів або саміти, що проводяться за кордоном, також потребують відповідних ресурсів для інформаційного забезпечення. Це забезпечення надається обома службами Відділу інформації та преси: прес-служба виконує негайні або короткострокові завдання, тоді як служба інформації забезпечує доступ до ґрунтовної інформації загального характеру, якою представники ЗМІ можуть користуватися довший період.

Прес-секретар та прес-служба щоденно співпрацюють з канцелярією Генерального секретаря та допомагають Генеральному секретарю у забезпеченні його контактів з представниками засобів масової інформації. Прес-служба також відповідає за контакти між представниками преси та іншими офіційними особами Альянсу і за акредитацію журналістів, які відвідують заходи для преси, організовані НАТО. Щоденно прес-служба готує короткі виклади та огляди міжнародної преси, звіти пресових агентств для працівників Міжнародного секретаріату, дипломатичних місій національних делегацій та зв'язкових службовців, що працюють у приміщенні штаб-квартири НАТО. Зв'язкові службовці Відділу інформації і працівники прес-служби також готують огляди національних видань в державах НАТО і країнах-партнерах для Генерального секретаря і допомагають йому у підготовці до офіційних візитів до цих країн.

Відділ інформації та преси також відповідає за бібліотеку штаб-квартири НАТО, якою послуговуються працівники національних делегацій та Міжнародного секретаріату.

Розділ 8

Програми та заходи

Матеріально-технічне забезпечення

Основні функції матеріально-технічного забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення і операції з підтримки миру

Організації в галузі виробництва та матеріально-технічного забезпечення

Співпраця в галузі озброєнь, планування і стандартизації

Системи зв'язку та інформаційні системи

Координація дій цивільних та військових служб управління повітряним рухом

Протиповітряна оборона

Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій

Наукове співробітництво

Довкілля і суспільство

ПРОГРАМИ ТА ЗАХОДИ

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ[1]

Термін “матеріально-технічне забезпечення” використовується в різних контекстах для позначення різноманітних явищ. У використанні цього терміну країнами НАТО є відмінності, як і в категоріях підтримки військових операцій, що їх розглядають як складові матеріального забезпечення. У прийнятому в НАТО визначенні матеріального забезпечення йдеться про “*науку планування і здійснення руху і забезпечення діяльності військ*”. У найбільш повному сенсі цей термін стосується тих аспектів військових операцій, які торкаються таких сфер:

- проектування і розробка, придбання, складування, перевезення, розподіл, догляд, евакуація та продаж матеріальної частини;
- перевезення особового складу;
- придбання, спорудження, обслуговування, використання та продаж об'єктів;
- придбання чи надання послуг;
- підтримка медичної служби та служби охорони здоров'я.

Ці категорії неминуче передбачають дуже широкий спектр послуг та обов'язків. У НАТО вони розділені з точки зору відповідальності за рішення, так само як і з організаційної, на такі сектори:

- виробничі та закупівельні аспекти матеріально-технічного забезпечення, які є, в першу чергу, індивідуальним обов'язком кожної країни і які регулюються на рівні однієї країни. Та все ж у багатьох галузях у НАТО відбувається співпраця та координація, великою мірою - під егідою Наради національних керівників у галузі озброєнь (CNAD) та підпорядкованих їй органів. З організаційної точки зору за виробничі та закупівельні аспекти матеріально-технічного забезпечення в НАТО відповідає передусім Відділ матеріально-технічного забезпечення оборони Міжнародного секретаріату - з боку цивільних; і Відділ матеріально-технічного забезпечення, озброєнь та ресурсів Міжнародного військового штабу - з боку військових.

---

1 Багато програм та заходів, згаданих у цьому розділі впроваджуються організаціями та агенціями, заснованими Північноатлантичною радою або Військовим комітетом НАТО задля виконання спеціальних завдань. Подробиці подано у розділі 14.

- використання матеріальної частини або тилове забезпечення операцій військ, що є предметом розгляду в першій частині цього розділу, підпадає передусім під сферу відповідальності Наради керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення (SNLC) та Комітету НАТО з питань трубопроводів. Комітет керівників військово-медичних служб країн НАТО (КОМЕДС) зобов'язаний консультувати Військовий комітет у медичних питаннях. З організаційного погляду, відповідальність за використання матеріальної частини з боку цивільних покладено на Відділ інфраструктури, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій Міжнародного секретаріату. З боку військових за це відповідає Відділ матеріально-технічного забезпечення, озброєнь та ресурсів Міжнародного військового штабу.

Матеріально-технічне забезпечення Стратегічної концепції Альянсу

Стратегічна концепція НАТО, ухвалена главами держав та урядів НАТО в квітні 1999 року, наголошує на мобільності та багатонаціональності збройних сил НАТО і на потребі гнучкої системи матеріально-технічного забезпечення Альянсу для їх підтримки. Нарада керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення визнає, що хоча надання матеріально-технічного забезпечення є передусім обов'язком кожної держави, воно також потребує колективної відповідальності, вдосконаленої координації, співпраці і вдосконаленої багатонаціональності задля досягнення цієї гнучкості. Вона відгукнулась на впровадження нової Стратегічної концепції, проаналізувавши основні характеристики військової стратегії, структури збройних сил НАТО та їх значення для принципів і політики матеріально-технічного забезпечення. Значення цієї теми підкреслює також Ініціатива з обороноздатності, започаткована під час Вашингтонського саміту в квітні 1999 року (див. розділ 2). Розробка Політичних напрямів співпраці в матеріально-технічному забезпеченні вже наближається до кінця і вони невдовзі будуть розглянуті Північноатлантичною радою. Концепція НАТО щодо співпраці у галузі матеріально-технічного забезпечення також знаходиться на етапі розробки.

Принципи та політика матеріально-технічного забезпечення

Нові принципи та політика матеріально-технічного забезпечення були схвалені Комітетом оборонного планування 1992 року в документі МС 319. Ці принципи та політика були ретельно переглянуті в світлі практичного досвіду, набутого під час операцій з підтримки миру під проводом НАТО. Переглянутий варіант був затверджений Радою 1997 року (МС 319/1). Ці принципи і політика стосуються миру, кризи та конфліктних ситуацій і охоплюють як операції, регульовані Статтею 5 Північноатлантичного договору, так і операції поза межами дії Статті 5[2]. Вони також стосуються операцій в межах концепції Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил та операцій під проводом НАТО з участю країн, що не є членами НАТО.

Ці загальні принципи стали трампліном для подальшого розвитку конкретніших принципів та політики, що стосуються функціональних галузей матеріально-технічного забезпечення, таких як медичне забезпечення (МС 326), забезпечення країни-господаря (МС 334) та рух і транспорт (МС 336/1).

Головні принципи

Відповідальність

Країни-члени та керівництво НАТО колективно відповідають за матеріально-технічне забезпечення багатонаціональних операцій НАТО. Кожний військовий командувач НАТО визначає потреби матеріально-технічного забезпечення і координує планування матеріально-технічного забезпечення та підтримки в межах його сфери відповідальності.

Постачання

Країни-члени мають забезпечити, індивідуально або через домовленості про співпрацю, постачання матеріально-технічних ресурсів для підтримки збройних сил, визначених для НАТО в часи миру, кризи або конфлікту.

Повноваження

Військові командувачі НАТО відповідного рівня повинні мати достатньо повноважень щодо матеріально-технічних засобів, потрібних їм

---

2 Стаття 5 Північноатлантичного договору регулює насамперед стримування щодо застосування сили проти членів Альянсу і втілює принцип, що напад на будь-кого з них вважається нападом на всіх. Дії Альянсу, що виходять за межі Статті 5, позначаються як “Операції поза Статтею 5”.

для використання та підтримання стану підпорядкованих їм збройних сил у найефективніший спосіб. Те саме стосується командувачів багатонаціональних сил, які не належать до НАТО і беруть участь в операціях під проводом НАТО.

Співпраця та координація

Важливими є співпраця і координація між країнами та керівництвом НАТО. Крім того, засобами співпраці в галузі матеріально-технічного забезпечення між цивільним та військовим секторами в кожній країні та між країнами потрібно досягати якнайкращого використання обмежених ресурсів. Домовленості про співпрацю і взаємну допомогу між країнами у постачанні та використанні матеріально-технічних ресурсів можуть у такий спосіб полегшити тягар, що припадає на кожну країну.

При розгляді можливостей розвитку різноманітних форм співпраці в галузі матеріально-технічного забезпечення з метою якомога збільшити такі переваги, вивчають інтегроване багатонаціональне матеріально-технічне забезпечення, рольову спеціалізацію, спільне фінансування ресурсів і застосування принципу “провідної країни”. Беруть до уваги також потенційну роль служб НАТО, таких як Агентство НАТО з технічного обслуговування та постачання (NAMSA), якщо це може виробити рішення, що дають заощадження.

Потреба координації в галузі матеріально-технічного забезпечення постає на багатьох рівнях і не обмежується лише НАТО. Для операцій “поза межами дії Статті 5” може виникнути потреба розширити співпрацю на країни, які не є членами НАТО, а в разі потреби - на Організацію Об'єднаних Націй, Західноєвропейський Союз, Організацію з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародний комітет Червоного Хреста та інші відповідні неурядові організації.

Співпраця в матеріально-технічному забезпеченні

Метою співпраці в матеріально-технічному забезпеченні є загальне поліпшення матеріально-технічного забезпечення в Альянсі через забезпечення максимальної ефективності матеріально-технічного забезпечення багатонаціональних операцій НАТО, під проводом або за підтримки НАТО; та через вдосконалення ефективності та економічності за рахунок економії на масштабі та ліквідації дублювання зусиль у часи миру, кризи та конфлікту.

Головними принципами співпраці в матеріально-технічному забезпеченні є: верховенство оперативних вимог; колективна відповідальність; ефективність; прозорість і гласність.

Розвиток співпраці в матеріально-технічному забезпеченні в НАТО полегшує низка агентств, спеціально створених для виробництва та матеріально-технічного забезпечення. Головне з цих агентств - NAMSA - Агентство НАТО з технічного обслуговування та постачання. Поле для ефективної співпраці в матеріально-технічному забезпеченні збільшується завдяки використанню сучасних технологій для управління технічним забезпеченням та закупівлі матеріальних цінностей. Один з прикладів - розроблена в NAMSA концепція SHARE (Біржа потреб в матеріальних ресурсах і засобах). Як випливає з назви, це механізм, що полегшує спільне користування та обмін запасами матеріальних ресурсів між користувачами шляхом забезпечення зв'язку між їхніми конкретними потребами, з одного боку, і доступності відповідних ресурсів - з іншого.

Багатонаціональне матеріально-технічне забезпечення

Завдання, які стоятимуть перед Альянсом у майбутньому (серед яких обмежені ресурси), потребують розширення співпраці і багатонаціональності у матеріально-технічному забезпеченні. Як необхідність проведення операцій (таких, як на підтримку миру) в тих місцях, де не існує звичайної інфраструктури матеріально-технічного забезпечення, так і потреба в інтеграції збройних сил та тилових служб країн, що не є членами НАТО, потребують створення багатонаціональної об’єднаної структури матеріально-технічного забезпечення. Це стосується матеріально-технічного забезпечення в галузях транспорту, інженерної справи і постачання, а також медичної служби.

Багатонаціональне матеріально-технічне забезпечення - важливий чинник збільшення потужності, що оптимізує індивідуальні зусилля з матеріально-технічного забезпечення. Воно включає двосторонні та багатосторонні механізми, що збільшують рентабельність індивідуальних дій в галузі матеріально-технічного забезпечення, а також їх ефективність. Такі механізми здатні зробити вагомий внесок до справи успіху як планування, так і здійснення матеріально-технічного забезпечення. Заради посилення багатонаціональності в цій галузі використовуються різноманітні концепції та ініціативи, зокрема, розподіл ролей та концепція провідної держави, багатонаціональні інтегровані підрозділи матеріально-технічного забезпечення та багатонаціональні інтегровані медичні служби, підтримка з боку країни господаря та третьої сторони та створення багатонаціонального об’єднаного центру матеріально-технічного забезпечення.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мобільність

Ефективне та вчасне пересування збройних сил є передумовою всіх військових операцій. Забезпечення стратегічної мобільності військ і техніки шляхом надання відповідних транспортних засобів часто є головною операційною вимогою. Вона включає можливе використання цивільних ресурсів і може потребувати розгортання великої кількості техніки та обладнання. Отже, для забезпечення виконання різноманітних політичних та військових вимог вирішальними можуть бути планування та оцінка потужностей і можливостей. У питаннях, що стосуються стратегічної мобільності в НАТО, основну роль відіграє Дорадча група з питань перевезень та транспорту (MAG). Цей орган, підрозділ Наради керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення (SNLC), був створений для сприяння співробітництву між військовими та цивільними службами і між НАТО та країнами-членами в управлінському аспекті питань пересування, транспорту й мобільності.

Підтримка країни-господаря

Підтримка країни-господаря означає цивільну та військову допомогу, що її країна-господар надає в часи миру, кризи або конфліктної ситуації союзним збройним силам та організаціям, розташованим на території країни-господаря, або ж тим, що пересуваються її територією. Основу такої допомоги становлять домовленості, укладені між урядами країн-господарів та “країн-відправниць” і/або НАТО.

Підтримка країни-господаря має вирішальне значення для тривалої дієздатності всіх типів та категорій збройних сил. Двосторонні та багатосторонні угоди, що враховують оперативні вимоги НАТО, сприяють захисту збройних сил, а також надають необхідне матеріально-технічне забезпечення та інфраструктуру для їх розташування, пересування та використання.

Гнучкість, необхідна багатонаціональним збройним силам, потребує участі військових командувачів НАТО в формулюванні вимог до підтримки країни-господаря, у виробленні меморандумів про домовленість від імені НАТО та в координуванні розробки відповідних угод про підтримку країни-господаря. Крім того, чимраз різноманітніша природа варіантів розгортання означає, що планування механізмів підтримки

країни-господаря тепер має ґрунтуватися на більш типологічному підході, ніж у минулому.

Медичне забезпечення

Медичні служби сприяють успішному проведенню військових операцій засобами профілактики хвороб, швидкого лікування хворих, ушкоджених та поранених, а також їхнього якнайшвидшого повернення до служби. Медичні потужності в місцях розгортання збройних сил мають відповідати потужності збройних сил та ризику захворювань та ушкоджень у тих силах. Потужності медичного забезпечення також мають бути на місці і в робочому стані до початку військових операцій. Комітет керівників військово-медичних служб країн НАТО (КОМЕДС) консультує Військовий комітет і є осередком співпраці в цій галузі. Координацію діяльності цивільних та військових служб здійснює Об'єднаний медичний комітет (JMC).

Сумісність матеріально-технічної частини і стандартизація

Оперативна сумісність прямо впливає на бойову ефективність збройних сил НАТО, особливо ж тих, які включені до багатонаціональних угруповань. Стандартизація обладнання, припасів та процедур є, таким чином, загальним чинником збільшення потужності, що треба брати до уваги при проектуванні та виробництві систем та обладнання. Мінімальні цілі, необхідні для досягнення бойової ефективності - сумісність основного обладнання, взаємозамінність припасів і спільність процедур. Ці вимоги прямо впливають на матеріально-технічне забезпечення стандартизованого обладнання. Необхідно також забезпечувати достатню гнучкість з метою полегшення участі країн, які не є членами НАТО, в операціях під проводом НАТО.

Матеріально-технічне забезпечення і Партнерство заради миру

Більша частина діяльності в галузі матеріально-технічного забезпечення за програмою "Партнерство заради миру" і в індивідуальних програмах партнерства, а також у схвалених на національному рівні двосторонніх програмах підпадає під такі категорії:

- групові візити до країн-партнерів для вивчення масштабів можливого співробітництва в питаннях матеріально-технічного забезпечення, а також в організації курсів з матеріально-технічного забезпечення;

- обмін інформацією, експертні консультації, технічне сприяння, курси з матеріально-технічного забезпечення, матеріально-технічне забезпечення курсів з питань підтримання миру, а також навчання в галузі матеріально-технічного забезпечення;

- формальні контакти, такі як штабні переговори, семінари та практичні конференції;

- гармонізація та стандартизація концепцій, політики, процедур та інших аспектів структур та систем матеріально-технічного забезпечення.

Усі ці види діяльності підтримуються засіданнями головних форумів НАТО, що розглядають питання матеріально-технічного забезпечення з участю держав-партнерів. Це стосується, наприклад, Наради керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення, що засідає двічі на рік з партнерами по співробітництву; а також Комітету НАТО з питань трубопроводів, що також двічі на рік проводить засідання з партнерами. В обох випадках партнерів запрошують на засідання підпорядкованих органів. Комітет керівників військово-медичних служб країн НАТО також зустрічається з партнерами. Дальші подробиці, що стосуються кожного з вищезазначених випадків, дані в розділі 14.

Курси з матеріально-технічного забезпечення країн-партнерів

Курси НАТО з матеріально-технічного забезпечення проводяться тричі на рік і відкриті для участі як представників країн НАТО, так і країн-партнерів. НАТО та держави-партнери пропонують також різноманітні інші курси з дисциплін “Матеріально-технічне забезпечення НАТО”, “ООН та операції НАТО з підтримання миру”, “Медичне планування”, “Участь в діяльності Об’єднаного багатонаціонального центру матеріально-технічного забезпечення” та “Цивільно-військова співпраця в галузі цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій”. В медичній сфері курси ПЗМ для фахівців з медичного планування стали інтегрованою частиною освітньої програми в школі НАТО SHAPE. У квітні 2000 року 34 слухача з 17 країн відвідали ці курси, а нині планується збільшити прийом до 80 слухачів на курс. Зміст навчання постійно

вдосконалюється з огляду на досвід операцій під проводом НАТО на Балканах.

Інші відповідні заходи включають семінари для партнерів з підтримки з боку країни-господаря, які мають ознайомити цивільних та військових штабних офіцерів з країн-партнерів з концепцією країни-господаря та процедурами планування в НАТО і відповідними правилами. Вони також дають учасникам можливість обговорити регіональні питання, особливо стосовно підтримки, яку країна-господар надає країнам, що надіслали свої підрозділи для участі в операціях під проводом НАТО в Боснії та Герцеговині й в Косові.

Навчання “Кооперетив сепорт”

Ці багатонаціональні морські маневри проводяться щороку і мають на меті ознайомлення країн-партнерів з концепцією матеріально-технічного забезпечення багатонаціональних операцій. Спочатку обмежені військово-морськими операціями, ці навчання нині передбачають заходи на суші, в повітрі та на морі з метою ознайомлення учасників з повним спектром матеріально-технічного забезпечення усіх родів військ.

Технічна підтримка країн ПЗМ

Агентство з питань технічного обслуговування і постачання НАТО (NAMSA) має повноваження надавати на основі відшкодування витрат, технічну допомогу країнам, що беруть участь у програмі “Партнерство заради миру”. Спершу дорадча за природою, така допомога зрештою включатиме управління та операції з матеріально-технічного забезпечення.

Крім цих міжнаціональних дій, існують широкі двосторонні контакти між окремими країнами-членами НАТО та країнами, що беруть участь у програмі “Партнерство заради миру”.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ОПЕРАЦІЇ З ПІДТРИМКИ МИРУ

Операції зі спостереження та примусові заходи, здійснювані НАТО на підтримку миротворчих ініціатив ООН у Боснії та Герцеговині, а також в Косові підкреслили важливість матеріально-технічного забезпечення в операціях з реагування на кризові ситуації. Вимоги майбутніх

багатонаціональних операцій Альянсу з можливим залученням країн, що не є членами НАТО, вказують на необхідність багатонаціонального управління матеріально-технічним забезпеченням на основі узгоджених принципів та підходів. Вигоди від цього включатимуть зниження обсягів матеріально-технічного забезпечення з боку окремих країн, економію коштів, кращу координацію, посилену сумісність та гнучкість.

ОРГАНІЗАЦІЇ В ГАЛУЗІ ВИРОБНИЦТВА ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Північноатлантична рада утворила кілька організацій НАТО з питань виробництва та матеріально-технічного забезпечення (NPLO) для виконання конкретних завдань (див. розділ 14). Конкретно з матеріально-технічним забезпеченням мають справу Організація технічного обслуговування і постачання НАТО (NAMSO) та Організація з управління центральноєвропейською системою трубопроводів (СЕРМО).

Подальшу інформацію про матеріально-технічне забезпечення в НАТО можна знайти в “Посібнику НАТО з матеріально-технічного забезпечення”, виданому Секретаріатом Наради керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення, який можна отримати в Управлінні матеріально-технічного забезпечення (підрозділ міжнародного секретаріату), SILCEP Division, NATO, 1110 Brussels. Цей посібник не є офіційно узгодженим документом, але підтвердив свою корисність як довідник з широкого спектра питань, що входять в категорію “матеріально-технічне забезпечення”.

СПІВПРАЦЯ В ГАЛУЗІ ОЗБРОЄНЬ, ПЛАНУВАННЯ І СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Співпраця в галузі озброєнь

Співпрацю між країнами НАТО в галузі озброєнь організовує Нарада національних керівників у галузі озброєнь (CNAD), що регулярно збирається для розгляду політичних, економічних та технічних аспектів розробки і постачання військової техніки для збройних сил НАТО. Роботу Наради підтримують підпорядковані їй групи з питань озброєнь для наземних, військово-повітряних та військово-морських сил. Рада у питаннях досліджень та технологій, що є спільним органом НАТО, відповідальним за оборонні дослідження і технологічний розвиток,

надає консультації та допомогу CNAD та Військовому комітету. Вона провадить програму спільної діяльності в широкому спектрі оборонних досліджень та технологічних питань. Допомогу в промислових питаннях надає Промислова консультативна група НАТО (NIAG), що дає змогу CNAG здобувати користь від порад промисловців щодо розвитку співробітництва між урядом і промисловістю та між галузями промисловості й допомагає Нараді в дослідженні можливостей міжнародного співробітництва. Інші групи, підпорядковані Нараді, раніше знані як “Кадрові групи” і перейменовані на “Партнерські групи CNAD”, працюють у галузях політики оборонного постачання та закупівельної практики, кодифікації, контролю якості, критеріїв випробувань і безпечності боєприпасів, а також стандартизації техніки.

У рамках цієї структури утворюються робочі та спеціальні групи сприяння співпраці в конкретних галузях. Загальна структура дає змогу країнам-членам обирати програми з питань устаткування та дослідницькі проекти, в яких вони бажають брати участь. Водночас це полегшує обмін інформацією про національні програми з устаткування та з технічних питань і питань матеріально-технічного забезпечення, співробітництво в яких може бути вигідно окремим країнам і НАТО в цілому.

1993 року Північноатлантична рада схвалила переглянуту політику, структури та процедури співпраці НАТО в галузі озброєнь. Вони були розроблені з метою зміцнення співробітництва в галузі оборонного устаткування; спрощення загальної структури комітетів CNAD з метою зробити її ефективнішою та більш дієвою; а також з метою скеровувати роботу CNAD по таких головних напрямах:

- гармонізація військових потреб в Альянсі;
- розвиток практичної бойової взаємодії;
- пошук можливостей співпраці, визначених CNAD, і вдосконалення трансатлантичного співробітництва;
- розвиток необхідних оборонних технологій, включаючи й розширений обмін технологіями.

1994 року CNAD узгодила низку практичних заходів співпраці з Західноєвропейською групою з озброєнь (WEAG)[3], що є засобом

3 З 1976 до 1992 року Незалежна група з європейських програм (IEPG) становила форум, з допомогою якого європейські країни - члени НАТО могли обговорювати та виробляти політику, метою якої було досягнення тіснішої співпраці в закупівлі озброєнь. IEPG було розпущено наприкінці 1992 року, коли її функції було передано Західноєвропейському Союзу (ЗЄС). Згодом цими питаннями заопікувалась Західноєвропейська група з озброєнь (WEAG) у рамках ЗЄС.

розширення діалогу з трансатлантичних питань у галузі озброєнь між європейськими та північноамериканськими союзниками.

Планування в галузі озброєнь

1989 року Північноатлантична рада схвалила утворення Системи планування звичайних озброєнь (CAPS). Мета цієї системи - орієнтування CNAD та країн - членів НАТО на вибір програм озброєнь, що якнайкраще задовольнятимуть індивідуальні та колективні військові потреби Альянсу; гармонізація довгострокових оборонних закупівельних програм; визначення майбутніх можливостей для співробітництва в галузі озброєнь Альянсу.

Результат цього планувального процесу - низка рекомендацій, що їх кожні два роки видає Комітет НАТО з питань звичайних озброєнь, підпорядкований CNAD. Мета рекомендацій - усунути непотрібне дублювання зусиль у задоволенні військових потреб Альянсу; створення мережі для обміну інформацією та гармонізація оперативних вимог у підпорядкованих CNAD групах з озброєнь; а також запровадження раціональніших та економічно доцільніших методів співробітництва в галузі озброєнь та оборонних закупівель.

Нині відбувається перегляд процедур планування НАТО в галузі озброєнь з наголосом, зокрема, на структурах і процедурах CNAD.

Стандартизація

Стандартизація в збройних силах НАТО є життєво важливою для загальної оперативної ефективності військових сил Альянсу. Вона відкриває можливості для кращого використання економічних ресурсів. Тому в багатьох різних галузях докладають чималих зусиль до вдосконалення співпраці та усунення дублювання в дослідженнях, розробці, виробництві, закупівлі та матеріально-технічному забезпеченні систем оборони. Стандартизаційні угоди НАТО про процедури, системи та компоненти військової техніки, знані як STANAG, розробляє та впроваджує Військове агентство НАТО з питань стандартизації у контакті з CNAD та іншими компетентними структурами.

Формулювання, узгодження, втілення та дотримання стандартів військової техніки і процедур, вживаних у всіх країнах НАТО, великою мірою сприяє цільності Альянсу й ефективності його оборонної структури. Стандартизація має значення для багатьох різних галузей, і головним форумом для обговорення питань стандартизаційної політики є

Організація НАТО з питань стандартизації (NSO), мета якої - утвердити стандартизацію як невід'ємну складову планування в Альянсі і виступати координатором між керівними органами НАТО, перед якими постають питання стандартизації. NSO засновано 1995 року з метою надати новий імпульс роботі Альянсу, спрямованій на вдосконалення координації союзницької політики та програм стандартизації військової техніки, устаткування та оперативної діяльності. Дальші подробиці подано в розділі 14.

СИСТЕМИ ЗВ'ЯЗКУ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ

Консультації, командування та управління знані в НАТО під спільною назвою "С3". Організація НАТО з питань консультацій, командування та управління (NC3O) відповідає за забезпечення в НАТО економічно доцільної, сумісної та гарантованої змоги організувати політичні консультації на високому рівні, а також командування та управління збройними силами. Це досягається з допомогою Системи зв'язку та інформації НАТО (CIS), що охоплює всю територію НАТО, поєднуючи штаб-квартиру НАТО в Брюсселі, всі командування інтегрованої структури військового командування, столиці держав та найвищих військових командувачів в окремих державах. Ця система з'єднана з національними стаціонарними та мобільними мережами. Впроваджується також захищена мережа для політичних консультацій з державами, які беруть участь у Раді євро-атлантичного партнерства (РЄАП).

До складу NC3O входить Рада з питань консультацій, командування та управління НАТО (NC3B), яка виконує функцію ради директорів NC3O; Група національних представників з питань консультацій, командування та управління (NC3REPS), які виконують функцію NC3B на постійному засіданні; Агентство НАТО NC3A та Агентство НАТО з питань експлуатації та технічного забезпечення систем зв'язку та інформаційних систем (NACOSA). NC3B є вищим багатонаціональним органом, який діє від імені Північноатлантичної ради і Комітету оборонного планування і надає їм поради з усіх питань С3, включно з питаннями сумісності систем С3 НАТО і окремих країн, а також консультує CNAD з програм співпраці в галузі С3.

Агентство НАТО NC3A виконує централізоване планування, інженерні роботи та інтегрування, технічне забезпечення та конфігураційний контроль систем С3 НАТО. Агентство також надає наукові та технічні консультації і підтримку головнокомандувачам НАТО та іншим у питаннях, що стосуються оперативних досліджень, розвідки, авіаційного

командування та управління і технічного забезпечення маневрів та операцій, а також інших пов'язаних з ним проектів.

NACOSA експлуатує та обслуговує систему зв'язку та інформаційну систему НАТО, а також структуру забезпечення її життєдіяльності разом з підпорядкованими контрольними підрозділами. Вона також забезпечує відповідну підтримку та підготовку фахівців для цих систем. Визначення оперативних пріоритетів та процедур здійснюється спільно двома Стратегічними командуваннями. Неоперативний напрямок забезпечує NC3B.

КООРДИНАЦІЯ ДІЙ ЦИВІЛЬНИХ ТА ВІЙСЬКОВИХ СЛУЖБ УПРАВЛІННЯ ПОВІТРЯНИМ РУХОМ

У 1955 році Північноатлантична рада утворила Комітет координації управління рухом в європейському повітряному просторі (CEAC). 1998 року Комітет реорганізовано у Комітет НАТО з управління повітряним рухом (NATMC).

Комітет має забезпечити повну координацію всіх цивільних та військових потреб у повітряному просторі над територією 19 країн НАТО. Сюди входять проведення масштабних військово-повітряних навчань, гармонізація систем та процедур контролю повітряних сполучень і спільне використання частот зв'язку. Комітету допомагають спостерігачі з Міжнародної організації цивільної авіації, Міжнародної асоціації повітряного транспорту та Європейської організації безпеки повітряної навігації (EUROCONTROL). В контексті нових завдань Альянсу, таких як підтримання миру, Комітет здатний забезпечити унікальний зв'язок між військовим керівництвом НАТО, яке відповідає за координацію масштабних пересувань військових літаків, та цивільними організаціями, які порядкують повітряним простором.

В останні роки збільшення цивільних авіаперевезень та затримок, спричинених недостатніми потужностями диспетчерських служб повітряного руху та структур аеропортів у багатьох частинах Європи, які недостатньо потужні для того, щоб ефективно працювати в піковий час, висунули на перший план потребу в ефективній координації між цивільними та військовими властями з метою забезпечення спільного використання повітряного простору всіма користувачами на рівних засадах. Крім того, є потреба забезпечити на технічному рівні такий стан речей, коли військові оператори мають змогу підтримувати потрібний рівень взаємодії з різноманітними елементами системи управління повітряним рухом, що їх планують у майбутньому впровадити цивільні

служби. Внаслідок цього і, зокрема, з огляду на нинішні зусилля, спрямовані на досягнення загальноєвропейської інтеграції управління повітряним рухом, Комітет представлений у кількох міжнародних форумах. Він є учасником Європейської програми гармонізації та інтеграції контролю повітряного руху, схваленої міністрами транспорту Європейської наради з питань цивільної авіації.

Оскільки обмін думками щодо управління повітряним простором становить частину розвитку партнерства між НАТО та державами-партнерами, Комітет також бере активну участь у розвитку співпраці. Від 1991 року періодично проводяться зустрічі з цивільної/військової координації управління повітряним рухом з участю високих посадовців країн НАТО та інших європейських країн. У травні 1992 року держави Центральної та Східної Європи і Середньої Азії, які були членами Ради північноатлантичної співпраці (пізніше заміненої Радою євро-атлантичного партнерства) взяли участь у семінарі з цього питання разом з представниками країн НАТО, а також військового керівництва НАТО та п'яти міжнародних організацій, що працюють у цій галузі.

Від листопада 1992 року держави-партнери запрошувались до участі в пленарних засіданнях Комітету, на яких розглядався цивільний/військовий аспект інтеграції Центральної та Східної Європи до західноєвропейської стратегії управління повітряним рухом. На початку 1994 року до участі в його діяльності були запрошені також інші нейтральні європейські країни. Це перетворило Комітет на унікальний форум координації між цивільними та військовими користувачами повітряного простору континентальної Європи, що визнала Європейська нарада з питань цивільної авіації.

Ініціатива “Партнерство заради миру” дедалі розширює конкретну співпрацю в цій галузі, особливо щодо координації повітряних маневрів. Регулярні пленарні засідання та зустрічі на рівні робочих груп тепер є складовою співробітництва в галузі управління повітряним рухом, що передбачено Робочою програмою “Партнерство заради миру”. Зі зміцненням Партнерства заради миру треба очікувати, що в наступні роки відбудеться значне розширення та поглиблення діяльності Комітету в цій галузі.

Управління і контроль повітряного простору включено до розділу плану діяльності РЄАП на 2000-2002 роки, в якому записано узгоджені галузі співробітництва в рамках програми “Партнерство заради миру”. Співпраця в галузі безпеки польотів та управління і контролю повітряного простору передбачена також у контексті відносин НАТО - Росія, партнерства НАТО з Україною та ініціативи у Південно-Східній Європі.

ПРОТИПОВІТРЯНА ОБОРОНА

Комітет протиповітряної оборони НАТО (NADC) розробляє рекомендації для Північноатлантичної ради та Комітету оборонного планування з усіх питань протиповітряної оборони, включно з обороною проти тактичних ракет. Це дає змогу країнам - членам НАТО узгоджувати свої зусилля з міжнародним плануванням у галузі повітряного командування та контролю і протиповітряних озброєнь. Протиповітряна оборона Канади і Сполучених Штатів координується Північноамериканською системою протиповітряної оборони (NORAD).

У 1994 році NADC розпочав діалог з державами-партнерами під егідою Ради північноатлантичного співробітництва - з метою сприяти взаєморозумінню та довірі в питаннях протиповітряної оборони, що становлять спільний інтерес. Заходи, здійснювані за програмою "Партнерство заради миру", що далі зміцнюють співпрацю в цій галузі, включають ознайомлювальні зустрічі експертів протиповітряної оборони та здійснення Програми співробітництва в галузі протиповітряної оборони. Діалог триває в рамках Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП), що замінила РПАС, а також у контексті програми "Поглиблене партнерство заради миру".

Ефективна протиповітряна оборона має дуже важливе значення для безпеки Альянсу, її забезпечує комплексна система, яка дає змогу виявляти, вистежувати та перехоплювати літаки і тактичні ракети з допомогою систем зброї морського чи наземного базування або літаків-перехоплювачів. Структура командування та керування, що забезпечує протиповітряну оборону, включає такі складові: колишню систему протиповітряної оборони НАТО (NADGE), до якої належать численні позиції, розташовані від Північної Норвегії до Східної Туреччини; вдосконалену систему протиповітряної оборони Великобританії (IUKADGE) та систему повітряного командування та управління Португалії (POACCS). Ці системи об'єднують різноманітні пункти, обладнані сучасними радарами, системами обробки даних та дисплеями і з'єднані сучасними цифровими засобами зв'язку. Системи озброєнь і система командування та управління спільно утворюють так звану Інтегровану систему протиповітряної оборони НАТО (NATINADS).

Багатонаціональність є головним принципом системи. Значну частину наявної структури протиповітряної оборони традиційно фінансують через Програму спільної інфраструктури НАТО (у минулому - Програма інфраструктури); так само значною мірою фінансуватимуть її наступницю - систему, відому як Система повітряного командування та управління (ACCS). Ця система має поєднати тактичне планування,

визначення завдань та виконання всіх операцій протиповітряної оборони, повітряного нападу та повітряної підтримки. Отже, її розмах набагато ширший за протиповітряну оборону. Вона розбудовується під наглядом Організації управління ACCS НАТО. Перша черга системи стане до ладу через кілька років. Наприкінці 1980-х років значно зросли можливості раннього попередження - завдяки придбанню літаків раннього попередження і наведення E-3A (AWACS). Ці літаки нині вдосконалюють у рамках програм модернізації, здійснюваних під егідою Організації керування програмою авіаційного попередження і наведення (AEW&C). Ці літаки, що належать і експлуатуються НАТО, разом з літаками E3-D, що належать Великобританії та експлуатуються нею, становлять Сили раннього повітряного попередження НАТО. У військово-повітряних силах Франції та Сполучених Штатів також є літаки E-3, здатні взаємодіяти з структурою протиповітряної оборони НАТО.

НАТО також вивчає можливості прискорити поширення інформації раннього попередження про запуски тактичних балістичних ракет. Більше того, Комітет протиповітряної оборони НАТО (NADC) переглянув Програму протиповітряної оборони Альянсу, яка перетворилась на Програму розширеної протиповітряної оборони Альянсу і охоплює заходи, спрямовані на пристосування структур протиповітряної оборони НАТО з метою врахування змін ситуації у сфері безпеки та відповідних змін у підходах Альянсу до дій за умов кризи. Вона також охоплює заходи для врахування багатонаціональної підготовки і вивчення потенційного внеску морських сил і засобів до континентальної протиповітряної оборони, так само як імовірні підкріплення легко переміщуваними підрозділами протиповітряної оборони. Крім того, оскільки тактичні ракети тепер перебувають на озброєнні в багатьох країнах, Альянс вивчає можливості застосування контрзаходів щодо цих систем.

У CNAD провадиться робота з розробки системи наземного спостереження на додачу до системи AWACS, а також зі створення ефективної системи забезпечення військових операцій в контексті нарощування потужностей протиповітряної оборони (напр., операції протидії із застосуванням звичайних озброєнь), операцій з підтримання миру та врегулювання криз. Більше того, на виконання затвердженої радою політики CNAD розпочав дослідження ешелонованої системи протиракетної оборони для того, щоб розв’язати питання активної оборони, що є складовою частиною комплексної Програми розширеної протиповітряної оборони.

Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій

Метою цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій в НАТО є координація національних планів задля забезпечення найбільш ефективного колективного використання цивільних ресурсів для підтримки стратегії Альянсу. Цивільне планування заходів подолання надзвичайних ситуацій здійснює кожна країна самостійно, а цивільні ресурси завжди залишаються під національним контролем кожної країни. Але на рівні НАТО національні наміри і можливості гармонізуються задля забезпечення дієвості спільно розроблених планів і процедур та наявності необхідних ресурсів. До цих ресурсів належать кораблі, літаки, потяги, медичні установи, зв'язок, сили і ресурси реагування на катастрофи та інші цивільні ресурси.

Головна роль цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій відбиває фундаментальні завдання Альянсу в галузі безпеки і включає в себе цивільну підтримку операцій військового характеру та у відповідь на кризові ситуації, підтримку національним органам влади у випадку надзвичайних ситуацій цивільного характеру і захист цивільного населення. Під цими дуже широкими заголовками цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій відіграє свою роль в управлінні цивільними ресурсами та потужностями, а також у підтриманні нормального життя під час надзвичайних ситуацій на зразок війни, кризи або катастрофи. Ця робота дедалі частіше виконується в тісній співпраці з країнами-партнерами, які беруть активну участь у цивільному плануванні в НАТО на випадок надзвичайних ситуацій.

Всю цю діяльність координує Головний комітет планування на випадок надзвичайних ситуацій (SCEPC), підпорядкований безпосередньо Північноатлантичній раді. SCEPC не менше двох разів на рік проводить пленарні засідання і вісім разів - у форматі постійного засідання. Пленарні засідання очолює Генеральний секретар, але на практиці на них головує помічник Генерального секретаря у справах спільної інфраструктури, МТО і планування на випадок надзвичайних ситуацій, тоді як постійні засідання очолює керівник Служби цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій. В пленарних засіданнях беруть участь глави національних відомств цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій. На рівні постійних засідань, як правило, збираються члени національних делегацій при штаб-квартирі НАТО, але до них можуть приєднуватись і представники столиць. Пленарні засідання SCEPC, що відбуваються двічі на рік, проводяться також і на рівні РЄАП, що відбиває міцні зв'язки між цивільним плануванням на

випадок надзвичайних ситуацій та ПЗМ. Участь у таких засіданнях відкрита для усіх країн-партнерів, а не менше чотирьох разів на рік відбуваються спільні з країнами-партнерами засідання у постійному форматі.

В підпорядкуванні SCEPC діє ряд різних технічних планувальних комісій та комітетів, в яких спільно працюють представники національних урядів, технічні експерти та військові представники, що мають координувати планування в таких галузях:

- європейський континентальний наземний транспорт;
- океанське судноплавство;
- цивільна авіація;
- виробництво продуктів харчування та сільське господарство;
- промисловість;
- цивільний зв'язок;
- медичне планування;
- цивільна оборона;
- виробництво та постачання нафтопродуктів (хоча нині ці питання не стоять на порядку денному).

Ці органи проводять регулярні засідання і забезпечують життєво необхідний зв’язок між політикою НАТО і засобами її здійснення. Невеликі гнучкі робочі групи, або спеціальні технічні комітети, допомагають їм у роботі.

Загальне керівництво цивільним плануванням на випадок надзвичайних ситуацій в НАТО та на національному рівні здійснюють міністри закордонних справ, які визначають пріоритети. Однак дуже широкий спектр питань цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій потребує ретельної координації роботи численних міністерств та відомств, які залучені до цієї роботи.

Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій у рамках Партнерства заради миру

На основі планів, що розробляються та узгоджуються на індивідуальному рівні між партнерами і НАТО, Альянс і партнери співпрацюють над втіленням спільних ідей демократичного контролю над державними інститутами, серед яких і збройні сили, а також над

протистоянням багатьом загрозам, які повстають перед державами і які описані у Стратегічній концепції Альянсу. Союзники по НАТО та партнери спільно виконують планування і проводять навчання задля поліпшення здатності співпрацювати над розв'язанням завдань, які стоять перед Альянсом в галузі безпеки. Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій продовжує залишатись найбільшою невійськовою програмою співпраці і складається з семінарів, практичних конференцій, навчань, навчальних курсів та обміну інформацією. Представники усіх країн-партнерів беруть в них участь на рівні місцевих, регіональних та національних органів влади та неурядових організацій.

Програма безпосередньо торкається політичних завдань Партнерства і наразі дедалі більше зосереджується на конкретній участі партнерів у роботі планувальних комісій та комітетів. Така практична участь у цивільному плануванні в НАТО на випадок надзвичайних ситуацій посилює роль партнерів і допомагає зробити Партнерство більш оперативним і дієвим, що відповідає рішенням, ухваленим міністрами та главами держав і урядів.

У цій діяльності також беруть участь багато інших міжнародних організацій. Поміж них - Рада Європи, Європейський Союз, Міжнародне агентство атомної енергетики, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, Агентство ООН з координації гуманітарної діяльності (UNOCHA), ЮНЕСКО, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБООН).

Готовність до боротьби з катастрофами і захист населення є у ПЗМ спільними складовими багатьох видів діяльності в цивільному плануванні на випадок надзвичайних ситуацій. Розглядалися питання, пов'язані з авіакатастрофами, сніговими лавинами, хімічними аваріями, землетрусами, повенями, ядерними аваріями і перевезенням небезпечних виробів. Значна частина цієї діяльності здійснювалася на підтримку Агентства ООН з координації гуманітарної діяльності та його проекту "Використання військових та цивільних оборонних ресурсів для допомоги в умовах катастроф" (MCDA).

Відповідаючи на взаємне бажання більш конкретної співпраці в галузі реагування на катастрофи, SCEPC в рамках РЄАП розробив плани Євро-атлантичної системи координації реагування на катастрофи, що складається з Євро-атлантичного центру координації реагування на катастрофи (EADRCC) та Євро-атлантичного підрозділу реагування на катастрофи (EADRU). Утворення EADRCC схвалили міністри РЄАП 29 травня 1998 року, а наступного місяця він відкрився. Він виконав важливу роботу координуючи міжнародну допомогу Україні у зв'язку з повенями, а також Туреччині та Греції під час землетрусів. Він зробив також значний

внесок в операції з гуманітарної допомоги УВКБООН в Албанії та колишній Югославській Республіці Македонія[4] і був незамінним у координації гуманітарної допомоги під час косовської кризи.

EADRU не матиме постійних ресурсів, а складатиметься з ресурсів, які держави будуть готові надати у відповідь на прохання про допомогу з боку постраждалої від катастрофи країни. Його досвід є надзвичайно корисним для надання достатньої і гнучкої допомоги.

Співпраця НАТО і Росії

Співпраця між НАТО та Росією в цій галузі почалась у грудні 1991 року, коли Північноатлантична рада дала Головному комітетові з питань планування на випадок надзвичайних ситуацій завдання допомогти в транспортуванні гуманітарної допомоги до тодішнього Радянського Союзу. Співпраця НАТО й Росії протягом кількох наступних місяців у гуманітарній діяльності в різних державах-наступницях колишнього Радянського Союзу заклала міцну основу для дальшої співпраці між НАТО та Росією. Встановилась співпраця між структурами Головного комітету планування на випадок надзвичайних ситуацій НАТО та Міністерством цивільної оборони з питань надзвичайних ситуацій та ліквідації наслідків стихійних лих Російської Федерації (МЦОНСЛНСЛ РФ). Обидві організації надавали значну підтримку Агентству ООН з координації гуманітарної діяльності та його проекту MCDA. Перша зустріч робочої групи в цій галузі відбулася в штаб-квартирі НАТО в грудні 1992 року. Відтоді і НАТО, і Росія виконали значні обсяги подальшої роботи.

20 березня 1996 року в Москві МЦОНСЛНСЛ Росії та НАТО підписали Меморандум про домовленість з питань цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій та готовності до катастроф. Цей документ зобов'язує обидві сторони нарощувати зусилля та підтримку практичної співпраці і взаємодопомоги в готовності до катастроф і боротьбі з ними. Обидві сторони нині розглядають пропозиції про співпрацю в сприянні діям Агентства ООН з координації гуманітарної діяльності на випадок масштабної катастрофи.

22-23 квітня 1997 року в рамках Партнерства заради миру (ПЗМ) на базі МЦОНСЛНСЛ Росії проходив симпозіум на високому представницькому рівні з питань цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій на тему “Гуманітарні завдання в наступному сторіччі”. Це було зроблено у зв'язку з пленарним засіданням SCEPC з

4 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

державами-партнерами в Москві 24-25 квітня, що стало першим випадком проведення симпозіуму SCEPC поза країнами НАТО. Це також був перший випадок, коли Головний комітет НАТО провів офіційне засідання в Російській Федерації.

Слідом за підписанням 27 травня 1997 року в Парижі Основоположного акта про взаємні відносини, співпрацю та безпеку між НАТО та Російською Федерацією і створенням Постійної спільної ради НАТО - Росія було утворено Експертну групу з питань готовності до цивільних надзвичайних ситуацій та допомоги в умовах катастроф. Ця група визначила напрями майбутньої роботи. Група наглядає за втіленням у життя Меморандуму про домовленість між НАТО та Росією. Експериментальний проект ПСР з використання супутникових технологій у боротьбі з катастрофами є прикладом започаткованої роботи за досягнутими домовленостями.

Співпраця між НАТО та Україною

Співпраця між НАТО та Україною в плануванні на випадок надзвичайних ситуацій почалась 1995 року, слідом за великими зливами та повенями річок Уда та Донець у східній Україні. Повені вивели з ладу і частково зруйнували каналізаційні споруди міста Харкова, внаслідок чого були серйозно забруднені запаси води для міста з населенням майже два мільйони. Управління НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій координувало допомогу від НАТО та держав-партнерів для розв'язання цих проблем.

1996 року Україна стала місцем першої зустрічі Ради планування на випадок надзвичайних ситуацій поза межами НАТО. В зв'язку з навчаннями “Карпатська безпека '96” у Львові відбулося засідання Комітету цивільного захисту НАТО з участю держав-партнерів. Успішна співпраця між Управлінням цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій НАТО та Міністерством з питань надзвичайних ситуацій і захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи проклала шлях до семінару на тему “Авіамедична евакуація та рятувальні операції в умовах надзвичайних ситуацій”, проведеного у вересні 1997 року в Києві.

Співробітництво в галузі цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій та готовності до катастроф є ключовою складовою Хартії НАТО - Україна, підписаної в Мадриді в липні 1997 року. Меморандум про домовленість з НАТО в цій галузі був підписаний 16 грудня 1997 року.

Меморандум про домовленість покликаний поліпшити можливості в галузі цивільної підготовки до надзвичайних ситуацій і долання наслідків катастроф, а також зміцнювати добрі стосунки між учасниками. Він зосереджений на галузях, які являють собою спільний інтерес, включно з готовністю до катастроф та долання наслідків надзвичайних ситуацій на регіональному рівні, співпрацею між цивільними та військовими колами, транспортом, аеромедичною евакуацією та посиленням загальної спроможності долати наслідки ядерних аварій.

НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Виконання наукової програми

Науковим співробітництвом у НАТО опікується Науковий комітет НАТО. Науковий комітет відповідає за Наукову програму НАТО, яка забезпечує підтримку наукового співробітництва між науковцями країн НАТО та науковцями в державах - партнерах РЄАП.

Наукова програма складається з чотирьох підпрограм, які охоплюють різні механізми співробітництва, спрямовані на досягнення різних цілей:

Наукових стипендій: метою підпрограми наукових стипендій є підготовка майбутніх наукових кадрів з огляду на далеку перспективу. Стипендії, які призначаються у децентралізований спосіб, надають можливість науковцям з країн-партнерів певний час продовжувати навчання або дослідницьку роботу в країні - члені НАТО і навпаки.

Співробітництва в галузі науки і технології: Метою цієї підпрограми є сприяння співпраці і створення міцних особистих зв'язків між науковцями з країн НАТО, партнерів та учасниць Середземноморського діалогу. Для цього застосовуються традиційні засоби наукової програми НАТО, за допомогою яких надаються гранти для співробітницьких зв'язків (CLG) та візитів експертів (EV), які допомагають фінансувати співпрацю над дослідницькими проектами. Фінансується також організація інститутів передових студій (ASI) та лабораторій передових досліджень (ARW).

Підтримка за цією підпрограмою надається в усіх галузях науки. Заяви від окремих науковців розглядають Дорадчі комісії з фізико-інженерних наук і технологій (PST), природничих наук і технологій (LST), екологічних і геологічних наук і технологій (EST) та цивільних наук і технологій, пов'язаних з безпекою (SST).

Підтримка дослідницької інфраструктури: метою цієї підпрограми є надання підтримки країнам-партнерам у організації своїх дослідницьких програм та створенні необхідної базової інфраструктури. На противагу кооперативному характеру попередніх підпрограм, ця підтримка спрямовується від НАТО до країн-партнерів. Підтримка може надаватись різноманітним заходам в двох галузях - 1) комп'ютерні мережі та 2) політика і організація науки й технології;

Наука задля миру: ця підпрограма спрямована на посилення досліджень, що мають застосування у промисловості або задля розв'язання екологічних проблем в країнах-партнерах. Завдяки їй науковці з дослідницьких лабораторій, промисловості країн-партнерів та членів НАТО отримують змогу протягом 3 - 5 років спільно працювати над прикладними науково-дослідними проектами.

Наукова співпраця в НАТО веде своє походження від рекомендацій, виданих 1956 року Комітетом трьох з невійськового співробітництва в НАТО. Цей "Комітет трьох мудреців" - у складі міністрів закордонних справ Ланге (Норвегія), Мартіно (Італія) та Пірсона (Канада) - зауважив, що поступ у науці та технології настільки важливий для майбутнього Атлантичного співтовариства, що країни НАТО мають забезпечити вивчення кожної можливості плідної співпраці. Прийнявши доповідь утвореної внаслідок цього Спеціальної групи з наукової та технічної співпраці, глави урядів Альянсу на зустрічі в грудні 1957 року схвалили утворення Наукового комітету НАТО. У березні 1958 року Науковий комітет провів перше засідання.

Наукова програма розвивалася протягом 30 років на двох засадах - наукової досконалості та Атлантичної солідарності і від самого початку мала на меті радше підтримувати співпрацю між окремими науковцями, ніж фінансувати дослідницьку роботу чи установи. Останнім часом програма надає партнерам НАТО в Раді євро-атлантичного партнерства дедалі більше можливостей для співпраці. На початку 1999 року програма була повністю трансформована і тепер підтримує тільки співпрацю між науковцями з країн-членів НАТО і дослідниками з країн-партнерів, та, у випадку з підпрограмою співпраці в галузі науки та технологій, з науковцями з країн Середземноморського діалогу. Підтримка співпраці тільки між науковцями з країн - членів НАТО вже не надається.

Нині майже 10 000 науковців з країн НАТО та держав-партнерів щороку беруть участь у Науковій програмі НАТО як стипендіати, учасники зустрічей, референти або члени Дорадчої колегії. Деякі приклади різноманітної тематики досліджень, що користуються підтримкою: "Промислове видобування мінералів в албанських офіолітових комплексах" (екологічний CLG - Албанія та Велика Британія);

“Звільнення кальцію і носія у судинних нервах” (CLG на природничі науки - Росія і Данія); “ Магнітне розростання в молодих зірках” (фізичний CLG - Узбекистан, Казахстан, Вірменія, Франція, США і Німеччина); “Застосування артилерійської та ракетної метальної вибухової речовини в комерційних цілях” (ARW в галузі цивільних наук, пов’язаних з безпекою - Росія, США); “Наукові питання екологічно прийнятного відновлення і меж забруднення” (екологічний ASI - Україна і США)[5].

Науковий комітет збирається тричі на рік, і раз на рік - з партнерами з Ради євро-атлантичного партнерства. У роботі з оцінки та відбору заявок на підтримку Комітету допомагає Дорадча колегія, членів якої призначає Комітет з числа науковців країн НАТО та партнерів.

Співпраця між НАТО і Росією

На виконання положень Основоположного акта НАТО - Росія у травні 1998 року в Люксембурзі на засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія на рівні міністрів було підписано Меморандум про домовленість щодо наукового та технічного співробітництва між НАТО та Міністерством науки і техніки Російської Федерації. Метою Меморандуму є: а) заохочувати й розвивати наукову та технічну співпрацю між НАТО і Російською Федерацією в галузях взаємного інтересу; б) підтримувати наукові дослідження та розробки, що сприяють поступу науки і техніки.

Меморандум передбачає утворення Комітету з наукової та технічної співпраці між НАТО та Росією (JSTC), що провадитиме роботу під керівництвом Постійної спільної ради. Комітет проводитиме засідання раз на рік, почергово в Російській Федерації та в штаб-квартирі НАТО.

У листопаді 1998 року відбулось перше засідання JSTC, під час якого комітет визначив три галузі співпраці згідно з Меморандумом про домовленість: фізика плазми, біотехнологія рослин та прогнозування і запобігання катастроф.

Співпраця між НАТО і Україною

Співпраця з Україною за науковою програмою НАТО розпочалася у 1991 році. Положення Хартії НАТО - Україна надали подальшого поштовху

---

5 CLG: грант для співробітницьких зв’язків;
ARW: лабораторія передових досліджень;
ASI: Інститут передових студій.

цьому процесу. В результаті обміну листами між офіційними представниками НАТО і України була створена спеціальна робоча група НАТО - Україна з питань наукового співробітництва. Ця робоча група оцінюватиме рівень участі українських науковців у науковій програмі НАТО і шукатиме засоби стимулювання такої участі.

Співпраця в рамках Середземноморського діалогу

Науковий комітет НАТО втілює в життя спеціальну ініціативу з країнами Середземноморського діалогу, за якою науковці з країн Середземноморського діалогу можуть претендувати на гранти для співробітницьких зв'язків, візити експертів, інститути передових студій та лабораторії передових досліджень і готувати заяви спільно з науковцями з країн НАТО. Особлива увага надається визначенню регіонально важливої тематики для усіх країн Середземноморського діалогу, а також стимулюванню подачі заявок на наукову співпрацю в цій галузі.

Довкілля і суспільство

Комітет з проблем сучасного суспільства

Проблеми екології, що постають перед міжнародним співтовариством, були визнані Альянсом 1969 року з утворенням Комітету з проблем сучасного суспільства (CCMS), заснованого у зв'язку зі стурбованістю питаннями екології. Через цей комітет країни-члени беруть участь у багатьох ініціативах, що дають змогу скористатися з потенціалу, пропонованого Альянсом для співпраці у вирішенні проблем, що впливають на довкілля та якість життя.

Під егідою Комітету здійснюються проекти в таких галузях, як забруднення довкілля, шум, міські проблеми, енергетика, здоров'я людини і, зокрема, екологічні питання, пов'язані з обороною. Поміж прикладів - експериментальні дослідження "Екологічні аспекти повторного використання колишніх військових територій", що має допомогти державам-партнерам у переведенні колишніх військових баз на цивільне використання; "Екологічна безпека в міжнародному контексті" та "Екологічні системи управління у військовому "секторі"; "Чисті продукти і процеси"; "Моделювання екосистем прибережних лагун з метою сталого менеджменту" і "Оцінка впливу на довкілля".

Комітет є унікальним форумом для обміну знаннями і досвідом з технічних, наукових і політичних аспектів соціальних та екологічних питань як у цивільній, так і у військовій сферах між НАТО і країнами-партнерами з РЄАП. Комітет працює на децентралізованій основі і участь країн у пілотних дослідженнях, проектах, практичних конференціях та семінарах, які фінансуються державами, є добровільною. З цивільного бюджету НАТО надаються певні фонди для того, щоб CCMS міг надавати гранти експертам для участі в заходах Комітету.

Одна чи кілька країн добровільно зголошуються на пілотну роль в кожному розпочатому проекті, що передбачає відповідальність за планування та фінансування проекту, координацію його виконання, підготовку необхідних звітів і сприяння подальшим заходам. З 1993 року держава-партнер може взяти на себе роль співкерівника експериментального дослідження, працюючи зі співдиректором з країни - члена НАТО. Принаймні дві інші країни Альянсу мають брати участь у такому проекті.

Від 1996 року Комітет впровадив нові інструменти співробітництва в межах Програми Комітету. Сюди входять спеціальні 6-18-місячні проекти, зосереджені на спеціальних темах, і семінари для поширення інформації в чітко окреслених галузях. В цьому контексті нині виконуються два проекти: “Розвиток інтегрованої програми утримання прибережної зони (INCOM) через моніторинг і моделювання узбережжя та шельфу Чорного моря” і “Стала розбудова військової інфраструктури”.

Відповідно до плану дій РЄАП на 2000 - 2002 роки, Комітет з проблем сучасного суспільства розширює свою роботу з метою включення спільних з державами-партнерами НАТО зустрічей та семінарів з питань довкілля у зв'язку з обороною, так само як нові експериментальні дослідження з тем особливого інтересу для держав-партнерів. Як приклад екологічних конференцій, фінансованих CCMS, можна навести дві конференції організовані у 1999 році. Перша з них, організована в рамках Плану дій РЄАП, - “Екологічна безпека нафтопроводу в Грузії” (Тбілісі, Грузія, жовтень 1999 р.), а друга, в межах Хартії НАТО - Україна, - “Екологічні проблеми оборонної діяльності в Чорному та Азовському морях” (Севастополь, Україна, жовтень 1999 р.).

Раз на рік відбуваються засідання Комітету з державами-партнерами РЄАП. Розпочаті та обговорювані види діяльності включають експериментальні дослідження аспектів транскордонних екологічних проблем, спричинених оборонними системами та іншими видами діяльності, зосереджені, переважно, на радіоактивному забрудненні; обмеження наслідків та методологія очищення забруднених колишніх військових об'єктів; захист озонового шару; безпека довкілля; робота над

взаємозалежністю оборони, екології та економічних питань, мета якої - визначення екологічно обґрунтованих підходів до операцій збройних сил як членів Альянсу, так і держав-партнерів.

Співпраця НАТО - Росія

Триває підготовка Меморандуму про домовленість між Російською Федерацією та НАТО з питань охорони довкілля.

Співпраця НАТО - Україна

Співпраця з Україною в рамках CCMS відбувається згідно з положеннями Хартії НАТО - Україна і зосереджена на екологічних проблемах оборонної діяльності.

Співпраця в рамках Середземноморського діалогу

Країни Середземноморського діалогу запрошуються до участі в проектах Комітету з проблем сучасного суспільства.

Розділ 9

Спільне фінансування : бюджети НАТО та управління фінансами

Принципи спільного фінансування

Розподіл витрат

Цивільний бюджет

Військовий бюджет

Програма інвестицій у безпеку НАТО

Управління ресурсами

Управління фінансами

Фінансовий контроль

Спільне фінансування : бюджети НАТО та управління фінансами

Принципи спільного фінансування

НАТО є міжурядовою організацією, держави-члени якої виділяють кошти, необхідні для забезпечення щоденної діяльності, і ресурси для проведення консультацій, процесу прийняття рішень і подальшого впровадження узгодженої політики та інших заходів. Ця організація служить політичному Альянсу з його вельми важливою військовою структурою, що забезпечує спільну оборону держав-членів, співпрацю між НАТО і країнами-партнерами та втілення різних аспектів політики Альянсу, зокрема в галузі підтримки миру та інших галузях.

Щодо військової потужності, то переважна більшість збройних сил і ресурсів держав НАТО, за винятком обмеженої кількості постійних штабів та невеликого контингенту постійних збройних сил, залишається під командуванням і контролем своїх держав до того часу, коли національні збройні сили, повністю або частково, можуть бути підпорядковані НАТО для виконання конкретних військових завдань. Таким чином, збройні сили держав НАТО, які входять до складу Сил стабілізації в Боснії і Герцеговині (СФОР), та сил у Косові (КФОР), були тимчасово передані в розпорядження НАТО для втілення мандата Альянсу, але їх підготовка, оснащення, постачання та фінансова підтримка забезпечується оборонними бюджетами самих країн НАТО.

З метою сприяння процесу консультацій та спільного прийняття рішень в Альянсі кожна держава НАТО утримує дипломатичне та військове представництва в штаб-квартирі НАТО, а також цивільні та/або військові представництва в різних комітетах та командних структурах НАТО. Покриття витрат на утримування та комплектування національних делегацій і військових місій знаходиться в межах відповідальності національних урядів і здійснюється згідно з різними фінансовими правилами і системами кожної окремої країни.

Витрати на утримування збройних сил та цивільних і військових представництв в Альянсі, про які йшлося вище, є прикладами тих видатків, які мають братися до уваги при аналізі загальних витрат держави, які передбачає членство в НАТО. Компенсація таких витрат враховується при аналізі економічних переваг, які кожна держава отримує в результаті свого членства в Альянсі.

Проте доцільність членства в НАТО не може бути розрахованою на основі суто фінансового балансу, оскільки участь в Альянсі охоплює політичні, економічні, наукові, технологічні, культурні та інші чинники, які неможливо перевести в систему фінансових обрахунків. Окрім цього, аби зробити обґрунтований висновок, кожна країна-член НАТО має розрахувати обсяг коштів, які вона мала б витратити з часом на створення незалежної системи захисту національної безпеки або забезпечення своєї оборони через альтернативні форми міжнародної співпраці.

У цьому розділі не йдеться про спроби представити такі теоретичні розрахунки, які кожна країна може зробити згідно зі своєю внутрішньою практикою та правилами. Мета цього розділу - пояснення принципів спільного фінансування та розподілу видатків, які застосовуються в Альянсі, і формування основних бюджетів для управління фінансовими ресурсами НАТО. Для кожної держави НАТО всі ці видатки загалом не перевищують 0,5% загальних витрат на оборону країни (див. таблицю 3).

Фонди НАТО призначені для покриття тих витрат, які вважаються доцільними всіма державами-членами. Структура спільного фінансування є децентралізованою і різноманітною. Не всі держави НАТО, а часом дуже обмежена кількість країн Альянсу, беруть участь в певних видах спільної багатонаціональної діяльності в галузях досліджень, розвитку, виробництва та матеріально-технічного забезпечення. Така діяльність у більшості випадків знаходиться в межах компетенції Організацій виробництва і матеріально-технічного забезпечення НАТО і регулюється загальними правилами фінансування і аудиту НАТО, але в інших відношеннях є незалежною згідно з правами, які надає Північноатлантична рада. Посилання на них наведено нижче в цьому розділі (див.: Управління фінансами).

Таким чином, за небагатьма винятками, фонди НАТО не використовуються для забезпечення військових сил або закупівлі матеріальних ресурсів, таких як кораблі, підводні човни, літаки, танки, артилерія або системи озброєнь. Особовий склад військових формувань і матеріально-технічне забезпечення передаються в розпорядження Альянсу державами-членами, які несуть пов'язану з цим фінансову відповідальність. Важливим винятком є Сили раннього попередження і управління НАТО - літаки, оснащені радарними системами, що є спільною власністю держав НАТО, які разом відповідають за їх придбання, утримання та експлуатацію. Цей флот перебуває під оперативним командуванням Командувача сил НАТО, який підпорядкований Верховним головнокомандувачам НАТО. НАТО також робить інвестиції, що відповідають колективним вимогам, наприклад, у систему протиповітряної оборони, командно-контрольні структури, в загальну

систему зв'язку Альянсу, забезпечення яких не може бути в межах відповідальності тільки однієї країни. Ці інвестиції використовуються для утримання, поновлення і переоснащення вищезгаданих систем відповідно до нових вимог та з урахуванням технологічних досягнень і становлять суттєву частку фондів НАТО.

Початком процесу подання запиту та затвердження спільного фінансування певного проекту є визначення та визнання потреби в спільному фінансуванні в тих випадках, коли недоцільно покладати витрати на окрему країну і коли проект представляє спільний інтерес для всіх держав-учасниць. Запит необхідно обґрунтувати, завірити і представити згідно із затвердженою процедурою, що потребує складної взаємодії національних та міжнародних адміністративних установ. Після офіційного визнання потреби у спільному фінансуванні, держави-члени у визначений час мають розглянути подання. Рішення щодо затвердження спільного фінансування приймається на основі консенсусу державами НАТО, які зобов'язуються покрити схвалені витрати.

Застосування цих принципів впродовж усього періоду існування Альянсу викликало потребу в розробці складних правил, що передбачають різні рівні інтегрованої або часткової фінансової підтримки та вилучення певних складових витрат, наприклад, національних або місцевих податків. Ще один суттєвий і, мабуть, дещо несподіваний виняток із правил спільного фінансування, що існує від початку заснування Альянсу, стосується оплати праці військових, які служать у штабах НАТО або в будь-яких міжнародних штабах, що є складовими військової структури Альянсу. Ці видатки покриває країна, до збройних сил якої належить певна категорія військовослужбовців. Нині у міжнародних штабах працює близько 15 000 військових, і всі вони отримують заробітну плату від своїх держав. Оплата роботи міжнародного цивільного персоналу штаб-квартири НАТО в Брюсселі та військових штабів НАТО здійснюється за рахунок, відповідно, спільних Цивільного і Військового бюджетів НАТО. Значні аспекти фінансування, пов'язані з НАТО, регулюються такого роду традиційними домовленостями, яких дотримуються всі держави Альянсу.

Умови надання спільного фінансування постійно переглядаються і можуть змінюватись, якщо виникають непередбачені раніше обставини - наприклад, необхідність чітко визначити, які з витрат на утримання миротворчих сил мають забезпечуватись міжнародним бюджетом, а які - покриватися національними урядами. Інші зміни в існуючих традиціях спільного фінансування можуть робитися внаслідок виникнення нових технологій або організаційних змін, а також,

якщо виникає потреба в нагляді за використанням коштів з метою задоволення потреб в рамках певних фінансових обмежень. Незважаючи на такі ускладнення, затвердження спільного фінансування на основі консенсусу залишається основним принципом діяльності Альянсу в цій галузі. Всі держави Альянсу дотримуються цього принципу, який можна розглядати як прояв політичних зобов'язань та політичної солідарності, що є ознакою втілення узгодженої політики НАТО.

Розподіл витрат

Витрати, до яких застосовується принцип спільного фінансування, покриваються державами-членами відповідно до їх заінтересованості у результатах діяльності, що потребує такого фінансування, і згідно з узгодженою системою розподілу витрат. Загальне правило передбачає спільне фінансування тих видатків, які мають покриватись колективно. Тобто всі держави Альянсу роблять внески у фінансування підрозділів Міжнародного секретаріату, Міжнародного військового штабу та Військового комітету, а також у спільно фінансовані заходи в межах операцій з підтримання миру та Партнерства заради миру. Витрати на Сили раннього повітряного попередження і управління НАТО покриваються 13 країнами, які беруть участь у цій структурі. Витрати на інші частини та складові міжнародної військової структури, а також витрати в межах Програми інвестицій в безпеку НАТО розподіляються між різними групами держав - членів Альянсу відповідно до характеру їхньої участі в інтегрованій командній структурі НАТО.

За традицією, узгоджена формула розподілу витрат, за якою визначається частка кожної держави, має віддзеркалювати “платоспроможність” кожної країни-члена Альянсу. Однак ця формула застосовується на основі не тільки економічних, а й політичних міркувань. Формули розподілу внесків у Цивільний та Військовий бюджети, а також у Програму інвестицій в безпеку НАТО були вперше затверджені на початку 50-х років. З часом вони зазнавали змін, які здебільшого стосувалися співвідношення внесків, внаслідок появи нових членів в Альянсі та різниці у ступені участі країн в інтегрованій командній системі. Отже, з точки зору сучасних показників відносної економічної потужності, таких як ВВП або купівельна спроможність, ці формули є неточними.

Поки що Цивільний бюджет формується на основі єдиної формули, що передбачає участь 19 країн. Значна частина Військового бюджету, з якого покриваються витрати на міжнародну військову структуру, формується на основі дещо відмінної формули участі 19 країн, а також двох формул участі 18 країн. Програма інвестицій в безпеку НАТО, в свою

чергу, має дві різні формули розподілу витрат, на основі участі 19 та 18 країн відповідно. Частина Військового бюджету, з якого покриваються витрати на утримання Сил раннього повітряного попередження і управління НАТО, регулюється двома формулами для 13 і 14 країн відповідно, які відображають промислову/комерційну орієнтацію угод щодо розподілу витрат для організації НАТО, що керує програмою розвитку системи раннього попередження і управління (NAPMO) (див. розділ 14).

В таблицях 1 і 2 викладено дані про участь держав-членів у формуванні цивільного і військового бюджетів і в Програмі інвестицій в безпеку НАТО.

Цивільний бюджет

Цивільний бюджет затверджується і виконується під наглядом Комітету цивільного бюджету і формується переважно з асигнувань, що виділяються міністерствами закордонних справ. Цей бюджет охоплює поточні витрати на утримання Міжнародного секретаріату штаб-квартири НАТО в Брюсселі; виконання затверджених цивільних програм і заходів; витрати на спорудження, утримання та ремонт споруд і заробітну плату персоналу, що використовуються для проведення засідань комітетів і робочих груп НАТО; витрати на службу безпеки і таке інше. Впродовж останніх років дедалі більша частка ресурсів Цивільного бюджету використовується для забезпечення програм співпраці з країнами-партнерами. Загальний обсяг бюджету, затверджений на 2000 рік, становить майже 133 мільйони доларів США[1]. Витрати на персонал становлять приблизно 61% (80 мільйонів доларів США). Фонди спеціального призначення, наприклад, призначені для виконання Наукової програми НАТО або забезпечення інформаційної діяльності, становлять приблизно 26% (35 мільйонів доларів США). Сальдо (13% або приблизно 18 мільйонів доларів США) покриває різноманітні поточні та капітальні витрати.

Військовий бюджет

Військовий бюджет затверджується і виконується під наглядом Комітету військового бюджету і формується здебільшого з асигнувань, що виділяються міністерствами оборони. Цей бюджет охоплює поточні

1 Необхідно обережно підходити до порівняння цифр, що наведені у цьому розділі, з цифрами в попередніх виданнях Довідника. Різниця може бути викликана коливаннями курсу долара.

витрати і витрати на утримання, а також капітальні витрати міжнародної військової структури, за винятком капіталовкладень у будівництво та системних інвестицій з Програми інвестицій в безпеку НАТО. Міжнародна військова структура складається з Військового комітету, Міжнародного військового штабу та підпорядкованих йому підрозділів, двох Верховних командувань НАТО (Командування об'єднаними збройними силами НАТО в Європі та в зоні Атлантичного океану), підпорядковану систему командування, управління та інформації, комітети з питань досліджень і розробок, агентства з питань тилового і матеріально-технічного забезпечення, а також Підрозділ раннього повітряного попередження і наведення НАТО.

Нині цей бюджет також використовується для покриття оперативних витрат командної структури НАТО на проведення операції з підтримання миру в Боснії та Герцеговині і у Косові. Загальний бюджет, затверджений на 2000 рік, становить приблизно 751,5 мільйона доларів США. Варто зазначити, що ця сума не включає кошти на утримання особового складу військ, оскільки ці витрати покриваються відповідними країнами. В загальному бюджеті поточні витрати на проведення відповідних операцій та їх матеріально-технічне забезпечення становлять приблизно 43% (323 мільйони доларів США); витрати на цивільних працівників - приблизно 30% (225 мільйонів доларів США); загальні адміністративні витрати - приблизно 22% (166 мільйонів доларів США); капітальні інвестиції - приблизно 5% (37,5 мільйона доларів США).

Програма інвестицій у безпеку НАТО (NSIP)

Програма інвестицій у безпеку НАТО виконується під наглядом Комітету з питань інфраструктури. Щорічний обсяг внесків у Програму затверджується Північноатлантичною радою. Граничний обсяг, затверджений на 2000 рік, становить приблизно 688 мільйонів доларів США. Бюджет Програми використовується для фінансування об'єктів і обладнання, необхідних для забезпечення функціонування двох Верховних командувань НАТО, оскільки їх утримання виходить за межі вимог щодо національної оборони окремих держав. Ці кошти покривають витрати на утримання таких об'єктів і обладнання, як аеродроми, трубопроводи і місця зберігання пального, гавані, інформаційно-комунікаційні системи, радіолокаційне та навігаційне устаткування, військові штаби. Так само, як і у випадку з Військовим бюджетом, певні кошти Програми використовуються для забезпечення потреб операцій з підтримки миру, таких як СФОР та КФОР, до яких належать зв’язок, інформаційні системи, штаби місцевого рівня, системи

енергопостачання та ремонт аеродромів, залізничних та автомобільних шляхів. Програма набула нового виміру співробітництва в контексті програми “Партнерство заради миру”, започаткованої в 1994 році. Започаткована під час Вашингтонського саміту 1999 року Ініціатива з обороноздатності забезпечує додаткові напрями розвитку програми.

Управління ресурсами

З середини 90-х років держави - члени НАТО, усвідомлюючи необхідність вдосконалення розподілу військових ресурсів спільного фінансування, посилюють структури управління НАТО через розвиток системи “пакетів наявних ресурсів” та створення Головного управління ресурсами (ГУР), яке відповідає за управління всіма військовими ресурсами НАТО (тобто за винятком ресурсів Цивільного бюджету). Пакети наявних ресурсів визначають ресурси, що є в розпорядженні військових командувачів НАТО або які необхідно їм надати для виконання певних завдань. Це основний інструмент оцінки спільних допоміжних фондів (як капітальних інвестицій, так і періодичних оперативних та експлуатаційних витрат), а також кількості цивільного і військового особового складу, необхідного для виконання конкретного завдання. Пакети наявних ресурсів розглядаються Головним управлінням ресурсами, що складається з представників країн, представників Військового комітету і Верховних командувань НАТО та голів Комітетів з питань військового бюджету, інфраструктури та особового складу збройних сил НАТО. Управління схвалює пакети наявних ресурсів з огляду на їх можливе використання і передає їх на затвердження Північноатлантичній раді. Північноатлантична рада також щорічно затверджує рекомендований Управлінням детальний Проміжний план формування ресурсів, який визначає обсяг фінансів та кількість особового складу на наступний рік, а також дає заплановані показники на наступні чотири роки. З урахуванням цих показників Комітети з питань військового бюджету, інфраструктури та особового складу оборонних сил керують підготовкою та виконанням своїх відповідних бюджетів і планів. Управління також готує щорічний звіт, який дає Північноатлантичній раді можливість контролювати адекватність розподілу ресурсів відповідно до вимог та переглядати залучення спільних військових ресурсів у контексті бюджетів спільного фінансування, що використовуються для впровадження нових аспектів політики Альянсу.

Управління фінансами

Структура управління фінансами в НАТО забезпечує остаточний контроль над витратами з боку держав-членів, які фінансують певні заходи і ґрунтується на принципі консенсусу між ними. Контроль може здійснюватись на всіх рівнях прийняття рішень шляхом використання загальних або спеціальних обмежень. Прикладом загальних обмежень є розподіл фіксованих ресурсів або граничні обсяги експлуатаційних витрат та капітальних інвестицій (за погодженням з Головним управлінням ресурсами), або кількість цивільного та військового особового складу. В межах цих показників відповідальні особи (Генеральний секретар, Верховні головнокомандувачі НАТО, інші призначені керівники установ Альянсу) мають певну свободу дій щодо формування та виконання своїх бюджетів. Спеціальні обмеження мають різні форми - від впровадження конкретних економічних заходів до тимчасового закриття кредитів певного спрямування, або обмеження кредитних операцій. Такі обмеження або контрольні заходи можуть бути передбачені умовами затвердження бюджету, або здійснюватись окремими державами в особливих випадках в процесі виконання бюджету. Затвердження відповідних бюджетів може розглядатися як використання політичних, організаційних або фінансових інструментів для втілення політики держав, що роблять відповідні внески. Ця політика трансформується відповідно до змін в міжнародній обстановці та згідно з процесом пристосування структур і завдань Альянсу до нових реалій.

Динамічний процес пристосування впродовж п'ятдесяти років існування Альянсу призвів до появи різноманітної структури управління фінансами НАТО та до її децентралізації. Жодна з установ не здійснює прямого контролю над усіма чотирма головними складовими фінансової структури організації, а саме: над Міжнародним секретаріатом (фінансується Цивільним бюджетом); міжнародною військовою структурою (фінансується Військовим бюджетом); Програмою інвестицій в безпеку; спеціальними Організаціями виробництва і матеріально-технічного забезпечення. Остання складова може бути розділена на дві групи: організації, що фінансуються відповідно до системи фінансування міжнародної військової структури, і такі, що функціонують за правилами, визначеними Північноатлантичною радою, мають свої ради директорів, фінансові комітети та чітко визначені джерела фінансування з державних коштів відповідних країн.

Управління фінансами організаційних бюджетів (Цивільного і Військового бюджетів) відрізняється від управління фінансами Програми інвестицій в безпеку. Різноманітність та децентралізація структури управління фінансами організаційних бюджетів регулюється Фінансовими

правилами, які затверджує Північноатлантична рада. Ці правила, що доповнюються правилами і процедурами, котрі пристосовують їх до конкретних вимог установ і програм НАТО, об'єднують основні принципи, на яких ґрунтується вся фінансова структура.

Правила передбачають власний бюджет для кожної установи НАТО у валюті країни перебування із визначеним курсом обміну через спільну облікову одиницю. Бюджет є щорічним і збігається з календарним роком. Він готується під керівництвом голови відповідної установи НАТО, переглядається і пропонується для затвердження, на основі консенсусу, членами фінансового комітету, що складається з представників відповідних країн, а затверджується для виконання Північноатлантичною радою. У випадках відсутності консенсусу до початку фінансового року бюджет не затверджується, а заходи фінансуються під наглядом фінансового комітету за рахунок тимчасово виділених коштів, обмежених рівнем фінансування, який було передбачено затвердженим бюджетом попереднього року. Цей режим може застосовуватись впродовж шести місяців, після чого Рада має прийняти рішення щодо затвердження бюджету або продовження терміну тимчасового фінансування. Хоча такий засіб рідко застосовується, він посилює принцип колективного міжурядового контролю над витратами, який передбачається вимогою щодо одностайного затвердження бюджету всіма відповідними державами.

Після затвердження бюджету голова відповідної установи НАТО отримує повноваження для його виконання шляхом прийняття зобов'язань щодо витрат чи витрати коштів на санкціоновані потреби. Повноваження голови установи є обмеженими згідно з Фінансовими правилами, які передбачають, наприклад, укладання контрактів на постачання товарів або послуг на основі результатів обмежених або загальних міжнародних конкурсів, або переміщення коштів з метою коригування завищених чи занижених кошторисів, що визначають обсяги фінансування. Повноваження щодо виконання бюджету можуть також обмежуватись особливою вимогою попереднього затвердження фінансових зобов'язань і витрат. Така вимога час від часу висувається Фінансовим комітетом з метою забезпечення чіткого впровадження нової політики або з метою здійснення контролю над втіленням певних складних заходів, таких як організаційна перебудова.

На той час, як бюджетні кредити мають бути надані в тому обсязі, якого потребують реальні витрати протягом фінансового року, на який вони затверджені, ліквідація зобов’язань по видатках дозволяється протягом двох наступних фінансових років.

Втілення Програми інвестицій в безпеку НАТО починається з формування пакетів наявних ресурсів. Після їх затвердження Комітет інфраструктури починає розгляд окремих проектів. Відповідальна країна (як правило, та, на території якої має реалізуватись проект) готує подання, в яке входить технічне обґрунтування, розрахунок вартості проекту, підстави для спільного фінансування і пояснення процедури конкурсу на виконання проекту. Передбачається застосування відповідної процедури проведення міжнародних конкурсів з метою забезпечення участі максимально великої кількості держав-членів. Якщо певна країна бажає організувати конкурс за правилами, що відрізняються від загальноприйнятої міжнародної процедури, вона має звернутися до Комітету інфраструктури з проханням зробити для неї виняток. Після погодження проекту з Комітетом інфраструктури відповідальна країна може починати його практичне виконання.

Система управління фінансами, яка застосовується в межах Програми інвестицій в безпеку, ґрунтується на засадах процесу міжнародного фінансового клірингу. Держави подають звіти щодо запланованих витрат на реалізацію тих проектів, за які вони відповідають. У більшості випадків обсяг цих витрат або більший, або менший, ніж узгоджений внесок певної країни в бюджет. Використання міжнародної системи фінансового клірингу дає змогу збалансувати таку невідповідність через переміщення фондів між державами. Після виконання проекту Спільна приймальна інспекція здійснює перевірку відповідності виконаних робіт затвердженому проекту. Тільки після того, як Комітет інфраструктури отримає остаточний звіт інспекції, НАТО бере на себе відповідальність за результат роботи і подальше використання відповідної структури.

Нині існує кілька рівнів фінансової звітності. Двічі на рік Міжнародний секретаріат готує для кожної країни-господаря піврічні фінансові звіти. В них звітують про ті проекти, які знаходяться у процесі виконання. Щоквартально публікуються преплатіжні відомості та платіжні відомості. Ці звіти стосуються перерахування грошей між країнами-господарями. Кожної весни готується проект видатків NSIP. У цьому звіті подаються прогнози видатків NSIP на наступні 10 років. Увага в звіті зосереджується на розміщенні ресурсів і він є основою для тієї частини середньотермінового плану ресурсів Головного управління ресурсами, що належить до NSIP. Фінансові звіти NSIP пояснюють фінансовий стан NSIP на 31 грудня кожного року і включають опис діяльності за рік, так само, як це робиться для приватних підприємств. Увага в останньому звіті зосереджена на фінансовій звітності й він слугує основою для обговорення стану NSIP на засіданнях Комітету інфраструктури.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

Остаточну відповідальність за правильну підготовку і виконання бюджету певної установи НАТО несе керівник цього органу, але фінансовий контролер надає йому суттєву адміністративну допомогу. Призначення на цю посаду здійснюється Північноатлантичною радою, хоча вона має право делегувати ці повноваження відповідному фінансовому комітету. Кожен фінансовий контролер може звернутися до фінансового комітету у разі затятої незгоди з керівником установи щодо передбачуваної фінансової операції.

Фінансовий контролер має перевіряти дотримання правил виконання бюджету, застосування будь-яких контрольних заходів, затверджених фінансовим комітетом, виконання фінансових правил та пов'язаних з ними вимог і процедур. У межах внутрішнього аудиту він також має право впроваджувати такі додаткові процедури і правила контролю, які вважає доцільними для забезпечення звітності. Головним завданням фінансового контролера є забезпечення вчасного надходження від держав-членів тих коштів, які потрібні для виконання бюджету в такому обсязі, який відповідає узгодженим внескам і дає змогу уникнути накопичення надмірної кількості готівки в міжнародній скарбниці. Контролер щорічно укладає звіт про результати своєї роботи і передає його для перевірки Міжнародній раді аудиторів.

Міжнародна рада аудиторів складається з представників національних аудиторських установ. Північноатлантична рада, якій прямо підзвітна Рада аудиторів, затвердила статут, що регулює діяльність аудиторів і гарантує їх незалежність. Рада перевіряє рахунки всіх структур НАТО, зокрема фінансову діяльність організацій з питань виробництва і матеріально-технічного забезпечення, а також Програму інвестицій в безпеку НАТО. Повноваження Ради передбачають проведення не тільки фінансових перевірок, але й аудиту функціонування. Відтак її роль не обмежується забезпеченням звітності, а охоплює і здійснення контролю над управлінням фінансами в цілому.

Таблиця 1
Розподіл коштів у відсотках між країнами - членами НАТО
Цивільний та військовий бюджети

Країна - член НАТО	Цивільний бюджет	Військовий бюджет (штаби, установи і програми)		Військовий бюджет (сили раннього повітряного попередження і управління НАТО)	
Країни, що беруть участь	**“19”**	**“19”**	**“18”**	**“14”**	**“13”**
Бельгія	2,76	2,8	3,3	2,5869	3,2821
Канада	5,35	5,33	5,95	7,1994	9,1343
Чеська Республіка	0,9	0,9	1,08	0	0
Данія	1,47	1,68	1,94	1,5282	1,9389
Франція	15,35	15,25	0	0	0
Німеччина	15,54	15,54	18,2	21,4886	27,2638
Греція	0,38	0,38	0,46	0,4728	0,5999
Угорщина	0,65	0,65	0,78	0	0
Ісландія	0,05	0,04	0,05	0	0
Італія	5,75	5,91	7,08	5,5485	7,0397
Люксембург	0,08	0,08	0,1	0,0825	0,1045
Нідерланди	2,75	2,84	3,28	2,8625	3,6317
Норвегія	1,11	1,16	1,36	1,1146	1,4142
Польща	2,48	2,48	2,97	0	0
Португалія	0,63	0,63	0,75	0,5323	0,6754
Іспанія	3,5	3,5	4,19	2,77	3,1
Туреччина	1,59	1,59	1,9	1,2419	1,5757
Велика Британія	17,25	16,09	19,12	20,8558	0
Сполучені Штати	22,41	23,15	27,49	31,716	40,239
Загалом	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Таблиця 2
Розподіл видатків у відсотках між країнами - членами НАТО. Програма інвестицій у безпеку НАТО

Країна - член НАТО	Розподіл видатків на 18	Розподіл видатків на 19
Бельгія	4,24	3,72
Канада	4,025	3,22
Чеська Республіка	1,0333	0,9
Данія	3,44	3
Франція	0	12,9044
Німеччина	23,135	20,254
Греція	1,05	1
Угорщина	0,7463	0,65
Ісландія	0	0
Італія	9,1	7,745
Люксембург	0,2	0,1845
Нідерланди	4,74	4,14
Норвегія	2,895	2,6
Польща	2,8474	2,48
Португалія	0,392	0,345
Іспанія	3,7793	3,2916
Туреччина	1,13	1,04
Велика Британія	11,7156	10,1925
Сполучені Штати	25,5311	22,333

Таблиця 3*

ВИДАТКИ КРАЇН - ЧЛЕНІВ НАТО НА ОБОРОНУ (1980-2000 РОКИ)

(На основі поточних цін та обмінних курсів. Грошова одиниця = мільйони)

Країна-член валюта	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000 (РОЗР.)
Бельгія (бельгійський франк)	115 754	144 183	155 205	131 156	131 334	131 796	133 007	136 252	140 256
Чеська Республіка (чеська крона)	//	//	//	//	//	//	//	41 167	44 022
Данія (датська крона)	9 117	13 344	16 399	17 468	17 896	18 521	19 079	19 428	19 349
Франція (французький франк)	110 514	186 715	231 911	238 432	237 375	241 103	236 226	239 488	243 936
Німеччина (німецька марка)	48 518	58 650	68 376	58 986	58 671	57 602	58 327	59 854	59 617
Греція (драхма)	96 975	321 981	612 344	1 171 377	1 343 276	1 510 684	1 724 621	1 853 189	1 981 984
Угорщина (форинт)	//	//	//	//	//	//	//	187 672	218 023
Італія (1000 італійських лір)	7 643	17 767	28 007	31 561	36 170	38 701	40 763	43 062	4 3002
Люксембург (Люкс. Франк)	1 534	2 265	3 233	4 194	4 380	4 797	5 197	5 330	5 468
Нідерланди (голландський гульден)	10 476	12 901	13 513	12 864	13 199	13 345	13 561	14 534	14 192
Норвегія (Норв. Крона)	8 242	15 446	21 251	22 224	22 813	23 010	25 087	25 809	25 675
Польща (злотий)	//	//	//	//	//	//	//	12 599	14 065
Португалія (ескудо)	43 440	111 375	267 299	403 478	401 165	418 772	420 654	452 843	475 178
Іспанія (пезета)	350 423	674 883	922 808	1 078 751	1 091 432	1 123 046	1 124 054	1 180 075	1 266 429
Туреччина (1000 турецьких лір)	203	1 235	13 866	302 864	611 521	1 183 327	2 289 430	4 167 636	6 998 960
Велика Британія (фунт стерлінгів)	11 593	18 301	22 287	21 439	22 330	21 612	22 551	22 548	22 823
Загалом європейські члени НАТО (долар США)	**111 981**	**92 218**	**186 189**	**184 352**	**186 821**	**172 732**	**175 306**	**179 671**	**164 559**
Канада (канадський долар)	5 788	10 332	13 473	12 457	11 511	10 831	11 168	12 360	11 948
США (долар США)	138 191	258 165	306 170	278 856	271 417	276 324	274 278	280 969	296 373
Загалом члени НАТО з Північної Америки (долари США)	**143 141**	**265 731**	**317 717**	**287 933**	**279 860**	**284 146**	**281 806**	**289 288**	**304 441**
Загалом НАТО (долари США)	**255 122**	**357 949**	**503 906**	**472 284**	**466 681**	**456 879**	**457 112**	**468 960**	**468 999**

Дані, наведені у таблиці 3, представляють фактично зроблені платежі, або ті, що будуть зроблені протягом фінансового року. Вони ґрунтуються на дефініції оборонних видатків, яка застосовується в НАТО. З огляду на розбіжності між нею і національними дефініціями наведені дані можуть значною мірою розбігатись з тими, що наводяться урядами країн, або зазначені у державних бюджетах. Військова допомога, яку надають деякі країни, включена у показник видатків. Дані по країнах, що отримують допомогу, не включають вартість отриманого. Видатки на науково-дослідну роботу включені у видатки на обладнання, а пенсії, що виплачуються тим, хто йде у відставку, включені у видатки на особовий склад.

Франція є членом Альянсу, але не входить в інтегровану військову структуру і не бере участі у колективному плануванні сил. Цифри щодо видатків на оборону Франції лише індикативні.

Ісландія не має збройних сил. Польща, Угорщина і Чеська Республіка вступили до Альянсу в 1999 році.

* Джерело: Фінансові та економічні дані щодо оборони НАТО, M-DPC-2(2000)107 видано 5.12.2000.

Таблиця 4
ВИДАТКИ КРАЇН - ЧЛЕНІВ НАТО НА ОБОРОНУ У ВІДСОТКАХ ВІД ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ (1980 - 2000 РОКИ)
(на основі поточних цін) (в середньому)

КРАЇНА-ЧЛЕН ВАЛЮТА	1980-1984	1985-1989	1990-1994	1995-1999	1996	1997	1998	1999	2000 (РОЗР.)
Бельгія (бельгійський франк)	3,2	2,8	2,0	1,5	1,6	1,5	1,5	1,4	1,4
Чеська Республіка (чеська крона)	//	//	//	//	//	//	//	2,2	2,3
Данія (датська крона)	2,4	2,0	1,9	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,5
Франція (французький франк)	4,0	3,8	3,4	2,9	3,0	2,9	2,8	2,7	2,7
Німеччина (німецька марка)	3,3	3,0	2,1	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5
Греція (драхма)	5,3	5,1	4,4	4,6	4,5	4,6	4,8	4,8	4,9
Угорщина (форинт)	//	//	//	//	//	//	//	1,6	1,7
Італія (1000 італійських лір)	2,1	2,3	2,1	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	1,9
Люксембург (люкс, франк)	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7
Нідерланди (голландський гульден)	3,0	2,8	2,3	1,8	1,9	1,8	1,7	1,8	1,6
Норвегія (норв, крона)	2,7	2,9	2,8	2,2	2,2	2,1	2,3	2,2	1,9
Польща (злотий)	//	//	//	//	//	//	//	2,0	2,0
Португалія (ескудо)	2,9	2,7	2,6	2,3	2,4	2,4	2,2	2,2	2,2
Іспанія (пезета)	2,3	2,1	1,6	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3
Туреччина (1000 турецьких лір)	4,0	3,3	3,8	4,4	4,1	4,1	4,4	5,4	6,0
Велика Британія (фунт стерлінгів)	5,2	4,5	3,8	2,8	3,0	2,7	2,7	2,5	2,4
Загалом європейські країни - члени НАТО (долар США)	**3,5**	**3,2**	**2,6**	**2,2**	**2,2**	**2,2**	**2,1**	**2,1**	**2,1**
Канада (канадський долар)	2,0	2,1	1,9	1,4	1,4	1,2	1,3	1,3	1,2
США (долар США)	5,6	6,0	4,7	3,3	3,5	3,3	3,1	3,0	3,0
Загалом члени НАТО з Північної Америки (долари США)	**5,3**	**5,6**	**4,4**	**3,2**	**3,3**	**3,2**	**3,0**	**2,9**	**2,9**
Загалом НАТО (долари США)	**4,5**	**4,5**	**3,5**	**2,7**	**2,8**	**2,7**	**2,6**	**2,6**	**2,5**

Розділ 10

Цивільні організації та структури

Штаб-квартира НАТО

Постійні представники та національні делегації

Генеральний секретар

Міжнародний секретаріат

Особиста канцелярія

Канцелярія Генерального секретаря

Виконавчий секретаріат

Відділ інформації та преси

Служба безпеки НАТО

Відділ політичних справ

Відділ оборонного та оперативного планування

Відділ оборонного забезпечення

Відділ консультацій, командування і управління штаб-квартири НАТО (NHQC3S)

Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення і цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій

Відділ науки та екології

Управління справами

Відділ фінансового контролю

Канцелярія керівника Головного управління ресурсами

Канцелярія Голови бюджетних комітетів

Міжнародна рада аудиторів

Організації НАТО з питань виробництва і матеріально-технічного забезпечення

Цивільні організації та структури

Штаб-квартира НАТО

Штаб-квартира НАТО у Брюсселі є політичним штабом Альянсу та постійним місцем перебування Північноатлантичної ради. Тут розміщені постійні представники, національні делегації, Генеральний секретар, співробітники Міжнародного секретаріату, військові представники держав-членів НАТО, Голова Військового комітету та Міжнародний військовий штаб. У цьому приміщенні також працюють дипломатичні місії або контактні представництва країн-партнерів, Відділ консультацій, командування та управління (СЗ), інші агентства НАТО.

У штаб-квартирі НАТО постійно працюють близько 3150 осіб, з них приблизно 1400 - це члени національних делегацій та національні військові представники у НАТО. Близько 1300 осіб працюють у Міжнародному секретаріаті та інших структурних підрозділах штаб-квартири, 350 осіб обіймають посади в Міжнародному військовому штабі, з них - 80 цивільних. Члени національних дипломатичних місій або контактних представництв держав-партнерів також працюють у приміщеннях штаб-квартири.

Постійні представники та національні делегації

Кожна держава-член Альянсу представлена в Північноатлантичній раді послом або національним представником, якому допомагає національна делегація, що складається із радників та інших працівників, котрі представляють свою країну в різних комітетах НАТО. Багато в чому національні делегації нагадують маленькі посольства. Оскільки члени делегацій розміщені під одним дахом у штаб-квартирі, вони можуть легко і в будь-який час офіційно та неформально контактувати між собою, з працівниками Міжнародного секретаріату та інших структур, а також з представниками країн-партнерів.

Генеральний секретар

Генеральний секретар є міжнародною посадовою особою найвищого рівня. За повноваженнями, наданими урядами держав - членів НАТО, він є Головою Північноатлантичної ради, Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування, номінальним головою інших вищих

комітетів, Генеральним секретарем та головною виконавчою особою НАТО. Він також є Головою Ради євро-атлантичного партнерства та Групи середземноморської співпраці, співголовою (разом із представником Росії та представником країни НАТО, що виконує обов'язки Почесного президента) Постійної спільної ради НАТО - Росія. Генеральний секретар також співголовує, разом із представником України, на засіданнях Комісії НАТО - Україна.

Генеральний секретар заохочує та скеровує процес консультацій та прийняття рішень в Альянсі. Він може пропонувати питання, які потребують обговорення або прийняття рішення, а також надавати свої послуги для врегулювання спорів між державами-членами. Йому доручено керувати роботою Міжнародного секретаріату та бути головним речником Альянсу як у його зовнішніх відносинах, так і у контактах з урядами держав-членів та представниками засобів масової інформації. Заступник Генерального секретаря допомагає йому у виконанні покладених на нього обов'язків та, у разі відсутності Генерального секретаря, заміщає його. Він очолює Спеціальну групу високого рівня з контролю над звичайними озброєннями, Виконавчу робочу групу, Комітет протиповітряної оборони НАТО, Спільний консультативний комітет, Спільний комітет з питань поширення зброї масового знищення та низку інших спеціальних і робочих груп.

Генеральний секретар відповідає за керівництво роботою Міжнародного секретаріату і має в своєму розпорядженні Особисту канцелярію та Канцелярію Генерального секретаря. Міжнародний секретаріат формується з громадян держав - членів Альянсу і забезпечує діяльність Ради, комітетів і робочих груп, що їй підпорядковані, а також Ради євро-атлантичного партнерства, Постійної спільної ради НАТО - Росія, Комісії НАТО - Україна та Групи середземноморської співпраці. Ця структура діє як секретаріат, а її працівники виконують дорадчу політичну та поточну роботу, яка охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з діяльністю Альянсу та країн-партнерів.

МІЖНАРОДНИЙ СЕКРЕТАРІАТ

Роботу Північноатлантичної ради та підпорядкованих комітетів забезпечує Міжнародний секретаріат, співробітниками якого є громадяни держав - членів Альянсу, запрошені на роботу безпосередньо НАТО або відряджені національними урядами. Співробітники Міжнародного секретаріату підпорядковані Генеральному секретареві і впродовж терміну перебування на посаді зобов'язуються зберігати відданість Альянсу.

До складу Міжнародного секретаріату входять Канцелярія Генерального секретаря, п'ять робочих відділів, Відділ управління та Відділ фінансового контролю. Кожен з п'яти робочих відділів очолюється помічником Генерального секретаря, який, як правило, є головою комітету з питань, що входять у його компетенцію. Відділи мають структуру директоратів, підрозділів та служб, яка забезпечує роботу комітетів в різних галузях, про які йдеться в інших розділах.

Міжнародний секретаріат надає підтримку державам - членам НАТО і країнам-партнерам у процесі досягнення консенсусу та прийняття рішень, відповідає за підготовку зустрічей і послідовне виконання рішень комітетів НАТО, а також тих установ, які були створені після закінчення холодної війни для забезпечення дво- та багатосторонніх програм партнерства з державами, що не є членами Альянсу. Окрім цього, існує низка цивільних агентств та організацій в різних країнах НАТО, які працюють в таких галузях, як зв'язок та інформація, матеріально-технічне забезпечення (див. розділ 14).

Особиста канцелярія

Особиста канцелярія забезпечує роботу Генерального секретаря та його заступника. До складу Особистої канцелярії входять Радник з правових питань та Спеціальний радник у справах Центральної та Східної Європи.

Канцелярія Генерального секретаря

Канцелярія Генерального секретаря складається з Особистої канцелярії та Виконавчого секретаріату, Відділу інформації та преси і внутрішньої Служби безпеки НАТО.

Виконавчий секретаріат

Виконавчий секретаріат має забезпечувати чітку роботу Північноатлантичної ради (ПАР), Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП), Постійної спільної ради НАТО - Росія (ПСР), Комісії НАТО -Україна (КУН), Групи середземноморської співпраці (MCG), Комітету оборонного планування (DPC) та Групи ядерного планування (NPG), а також роботу всієї допоміжної структури комітетів та робочих груп. Він також відповідає за планування та організацію всіх самітів та зустрічей на рівні міністрів як

у штаб-квартирі НАТО, так і за кордоном. Окрім цього, Виконавчий секретаріат несе відповідальність за адміністративне забезпечення роботи РЄАП та інших органів, що засідають в рамках РЄАП або програми “Партнерство заради миру”, а також за координацію процесу акредитації дипломатичних місій країн-партнерів в НАТО. Працівники Виконавчого секретаріату виконують обов'язки секретарів комітетів, готують протоколи засідань, забезпечують адміністративну та секретарську підтримку роботи Ради та інших головних комітетів. На вимогу відповідних комітетів вони готують порядок денний, звіти, повідомлення про ухвалені рішення та інші документи процедурного характеру, надають дорадчу допомогу головам комітетів та забезпечують зв'язок між комітетами.

Виконавчий секретар, що виконує обов'язки секретаря всіх органів, які працюють на рівні міністрів і послів, є підзвітним Генеральному секретарю і відповідає за виконання відповідних директив усіма підрозділами Міжнародного секретаріату. За допомогою Служби інформаційних систем він забезпечує інформаційну підтримку роботи Міжнародного секретаріату, Міжнародного військового штабу та зв'язок між усіма структурними підрозділами штаб-квартири НАТО. Виконавчий секретар також відповідає, за повноваженнями, що надаються державами-членами Альянсу, за здійснення інформаційної політики НАТО, розсекречення та оприлюднення документів і укладення архіву НАТО відповідно до затверджених процедур.

Відділ інформації та преси

Відділ інформації та преси складається із Служби преси та засобів масової інформації і Служби інформації, що має два підрозділи: планово-видавничий та зовнішніх зв'язків. Директор Відділу інформації та преси є Головою Комітету з питань інформації та культурних зв'язків.

Речник та служба преси і засобів масової інформації випускають офіційні комюніке від імені Альянсу і Генерального секретаря та проводять брифінги для журналістів спеціального і загального характеру. Служба преси та засобів масової інформації відповідає за акредитацію журналістів; видає прес-релізи, комюніке та промови Генерального секретаря; готує щоденний огляд преси та добірку інформаційних матеріалів для працівників штаб-квартири НАТО в Брюсселі. Вона влаштовує інтерв'ю з Генеральним секретарем та іншими посадовими особами НАТО, а також надає технічну допомогу та обладнання для радіо- і телевізійних передач.

Відділ інформації та преси допомагає урядам держав НАТО і країн-партнерів у роз'ясненні політики і діяльності Альянсу в межах різних програм та заходів. Для цього використовуються періодичні та неперіодичні видання, відео- та фотоматеріали, виставки, візити з ознайомлення, конференції, семінари та програми надання стипендій на підтримку досліджень. Відділ має бібліотеку, службу документації, бібліотеку засобів масової інформації та службу розповсюдження інформації.

Відділ підтримує зв'язки з національними інформаційними службами та неурядовими організаціями і здійснює заходи, спрямовані на інформування громадськості у кожній державі-члені НАТО щодо цілей і досягнень Альянсу. Він також організовує і фінансує міжнародні програми, у яких беруть участь громадяни держав НАТО і, спільно з країнами-партнерами, здійснює заходи, спрямовані на поглиблення обізнаності громадян держав-членів РЄАП і Групи середземноморської співпраці з цілями і завданнями Альянсу.

Служба безпеки НАТО

Служба безпеки НАТО координує і перевіряє впровадження заходів безпеки в НАТО. Директор Служби безпеки є головним радником Генерального секретаря з питань безпеки і виконує обов'язки Голови Комітету безпеки НАТО. Він очолює Службу безпеки штаб-квартири НАТО і відповідає за загальну координацію заходів безпеки в системі НАТО.

Відділ політичних справ

Відділ політичних справ підпорядкований помічнику Генерального секретаря з політичних питань, який також очолює Вищий Політичний комітет і виконує обов'язки голови інших комітетів (див. розділ 13). Відділ має Політичний і Економічний директорати. Директор Політичного директорату є заступником помічника Генерального секретаря з політичних питань, заступником голови Вищого Політичного комітету та виконуючим обов'язки голови Політичного комітету. Директор Економічного директорату є Головою Економічного комітету.

Щоденну роботу *Політичного директорату* забезпечують сім підрозділів:

- *Підрозділ міжнародних та регіональних справ* відповідає за розвиток відносин між НАТО та іншими європейськими інституціями

безпеки, зокрема ЄС та ЗЄС; підготовку самітів та зустрічей міністрів закордонних справ НАТО; приділяє особливу увагу подіям, пов'язаним з НАТО, в державах - членах Альянсу і подіям, пов'язаним з НАТО, в країнах, які не беруть участі в роботі Ради євро-атлантичного партнерства або в програмі "Партнерство заради миру" (зокрема, в Японії та деяких країнах Європи); відповідає за розвиток Середземноморського діалогу НАТО, підготовку та організацію роботи Середземноморської групи співпраці; підготовку та подальше забезпечення роботи робочих груп експертів над регіональними проблемами.

- *Підрозділ політичного планування та підготовки промов* відповідає за підготовку відповідних виступів, промов та статей Генерального секретаря й інших керівних посадовців НАТО; підготовку документів у галузі політичного планування; проведення брифінгів з політичних питань, що входять до порядку денного НАТО. Підрозділ підтримує зв'язки з науковцями та дослідницькими центрами і забезпечує підготовчу та подальшу роботу для Атлантичної дорадчої групи з політичних питань (APAG). У межах відповідальності цього підрозділу також знаходиться надання допомоги у підготовці комюніке та інших офіційних текстів, складанні документів під час проведення самітів та зустрічей міністрів закордонних справ.

- *Підрозділ роботи із східноєвропейськими партнерами* опікується відносинами НАТО з Росією та Україною; виконанням Основоположного акта НАТО - Росія та Хартії НАТО - Україна; загальною координацією щорічних робочих програм і підготовкою засідань Постійної спільної ради НАТО - Росія (ПСР) та Комісії НАТО - Україна (КУН) на вищому рівні, на рівні міністрів закордонних справ та на рівні послів та роботою над результатами таких зустрічей.

- *Підрозділ Євро-атлантичного співробітництва та партнерства* опікується двосторонніми відносинами між НАТО та усіма іншими країнами-партнерами, а також питаннями, що стосуються розширення Альянсу та імплементацією і загальним контролем за діяльністю в межах Плану отримання членства (МАР). Підрозділ готує засідання Ради євро-атлантичного партнерства на вищому рівні, на рівні міністрів закордонних справ та на рівні послів і займається питаннями ПЗМ, допомагаючи Відділу оборонного планування та операцій; координує роботу над Ініціативою в Південно-Східній Європі та внесок у пакт стабільності в Південно-Східній Європі, а також загальнополітичні відносини між НАТО і колишньою

Югославською Республікою Македонія[1] в світлі зобов'язань НАТО по КФОР.

- *Підрозділ спільної безпеки та політичного врегулювання криз* відповідає за питання спільної безпеки (включно зі спеціальною групою РЄАП з підтримки миру та робочою групою з підтримки миру НАТО/Росія); загальні відносини між НАТО і Організацією безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ); політичні аспекти планування навчань з врегулювання кризових ситуацій (СМХ) та миротворчі аспекти співпраці між НАТО і ООН. Цей підрозділ зосереджує питання політичного врегулювання криз у Відділі політичних справ і відповідає за повсякденне представництво Відділу в Спеціальній групі на Балканах[2].

- *Підрозділ координації та контролю за звичайними озброєннями* відповідає за політику контролю над озброєннями та питання імплементації Договору ЗЗСЄ, Віденського документа, Дейтонської угоди, регіонального контролю над звичайними озброєннями та заходів щодо зміцнення довіри та безпеки (CSBMs); стосовно ручної зброї та легких озброєнь (SALW) і протипіхотних мін (APLs); організацію міжнародних інспекцій НАТО для перевірки виконання Договору ЗЗСЄ, роботу з базою даних НАТО з питань верифікації (VERITY) та керівництво, від імені Координаційного комітету контролю за виконанням угод, вдосконаленою програмою співпраці з 14 державами Центральної та Східної Європи, що підписали Договір ЗЗСЄ.

- *Центр зброї масового знищення* створений у травні 2000 року внаслідок Ініціативи зі зброї масового знищення (WMD), яка була ухвалена в квітні 1999 року на Вашингтонському саміті. Центр є підрозділом Політичного директорату і в ньому працює досить багато кадрів з Міжнародного секретаріату та експертів з різних країн. Роль центру полягає у поліпшенні координації заходів стосовно ЗМЗ, а також в активізації консультацій з питань непоширення, контролю над озброєннями та роззброєння. Центр також надає підтримку зусиллям в оборонній сфері, спрямованим на посилення готовності Альянсу зустріти ризики, які становлять ЗМЗ та засоби її доставки.

---

1 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

2 Спеціальна група на Балканах є органом координації, в якому над щоденною координацією справ, пов'язаних з діяльністю НАТО на Балканах, спільно працюють представники Міжнародного секретаріату та Міжнародного військового штабу.

Економічний директорат надає поради щодо тих тенденцій в економіці, які мають значення для оборони й безпеки Альянсу. Він проводить аналіз загальних економічних тенденцій та економічних аспектів оборони для Генерального секретаря; за дорученням Економічного комітету проводить дослідження економічних проблем, пов'язаних з безпекою; готує економічні оцінки показників держав НАТО в контексті спільного оборонного планування для Комітету аналізу питань оборони; підтримує зв'язки з міжнародними економічними організаціями. Економічний директорат також відповідає за співпрацю з країнами-партнерами в межах Ради євро-атлантичного партнерства, Постійної спільної ради НАТО - Росія та Комісії НАТО - Україна. Ця діяльність охоплює економічні аспекти безпеки, зокрема формування оборонного бюджету, реорганізацію системи оборони та економічні проблеми в галузі оборонної політики.

Відділ оборонного та оперативного планування

Відділ оборонного та оперативного планування підпорядковується помічнику Генерального секретаря з питань оборонного планування та операцій, який є Головою Комітету аналізу питань оборони (головний орган оборонного планування НАТО, підзвітний Комітету оборонного планування) та заступником голови Виконавчої робочої групи. Він також є Головою Групи координації політики (PCG). Відділ надає підтримку Політико-військовому керівному комітету ПЗМ (PMSC/PfP) у забезпеченні координації заходів Партнерства заради миру (ПЗМ). Відділ має Директорат планування оборони і збройних сил, Директорат партнерства і співпраці в галузі оборони, Директорат врегулювання криз і проведення операцій та Директорат ядерної політики. Директорат надає кадрову підтримку заступнику Генерального секретаря як Голови Керівної групи високого рівня (HLSG), яка наглядає за імплементацією Ініціативи з обороноздатності Альянсу.

Директорат планування оборони і збройних сил складається з Підрозділу оборонної політики та Підрозділу планування збройних сил. Він відповідає за питання оборонної політики та підготовку, у співпраці з національними делегаціями, всіх документів та заходів, що стосуються Аналізу оборонних справ, зокрема, аналізу національних програм оборони; за інші політико-військові питання, що розглядаються Комітетом оборонного планування; готує дослідження загальних або особливих аспектів оборонного планування та політики НАТО за дорученням Виконавчої робочої групи і Комітету аналізу питань оборони;

підтримує програму ПЗМ і контролює Процес планування та аналізу ПЗМ (PARP); відповідає за розробку концепції Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС); забезпечує функціонування комп'ютеризованої бази даних щодо збройних сил НАТО; організує проведення статистичного аналізу, необхідного для оцінки оборонних заходів НАТО. Директор Директорату планування оборони і збройних сил є заступником помічника Генерального секретаря та заступником голови Комітету аналізу питань оборони.

Директорат врегулювання криз і проведення операцій складається з Підрозділу врегулювання криз, Підрозділу ради з питань проведення операцій і Групи з питань втілення миру. Директор Директорату врегулювання криз і проведення операцій також відповідає, за дорученням Генерального секретаря, за діяльність Ситуаційного центру (SITCEN).

Підрозділ врегулювання криз надає допомогу Генеральному секретарю, Раді, Комітету оборонного планування та відповідним підпорядкованим групам у роботі над головними питаннями політико-військових аспектів врегулювання кризових ситуацій. Він відповідає за втілення та перевірку виконання рішень Ради щодо врегулювання кризових ситуацій, готує звіти за результатами цієї роботи і забезпечує підготовку і проведення операцій НАТО. Підрозділ також відповідає за координацію зусиль держав Альянсу та інших країн, а також зв'язок з відповідними міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Європейський Союз, Західноєвропейський Союз, Управління Верховного представника та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців .

Підрозділ ради з питань проведення операцій надає підтримку зусиллям НАТО в галузі врегулювання кризових ситуацій шляхом розвитку і вдосконалення процедур, організації та заходів, спрямованих на забезпечення потреб Ради та Комітету оборонного планування та сприяння процесу консультацій в періоди напруги і криз. Ця діяльність охоплює координування та поновлення текстів двох довідників НАТО з врегулювання криз, підготовку щорічних навчань з врегулювання криз, перегляд вимог щодо засобів комунікації, які використовуються у відповідних операціях, забезпечення автоматизованої обробки даних та спільних з країнами-партнерами ПЗМ заходів, спрямованих на посилення спроможності цих країн забезпечувати врегулювання криз та на вдосконалення співпраці у цій галузі.

Група з питань підтримки робить свій внесок в процес врегулювання криз шляхом надання концептуальної та технічної підтримки щодо

проведення операцій з підтримки миру. Група також надає підтримку в інших аспектах діяльності НАТО, спрямованої на підтримку миру, зокрема у розробці миротворчої політики Альянсу, політики у сфері відносин між цивільними і військовими (CIMIC) та в роботі Спеціальної групи з підтримки миру Політико-військового керівного комітету.

Ситуаційний центр, відомий як SITCEN, має три функції: надання допомоги Північноатлантичній раді, Комітету оборонного планування та Військовому комітету у забезпеченні їхньої роботи в процесі проведення консультацій; отримання, обмін та розповсюдження політичної, військової й економічної інформації і відповідних даних; забезпечення зв'язку з аналогічними установами держав - членів Альянсу та з Верховними командуваннями НАТО. Центр комунікації, або COMCEN, надає Ситуаційному центру підтримку в його діяльності.

Директорат партнерства і співпраці в галузі оборони був заснований в 1997 році. Він відповідає за розробку політики і втілення заходів ПЗМ. Директорат скеровує роботу Політико-військового керівного комітету програми “Партнерство заради миру” (PMSC) і допомагає іншим органам НАТО в тій роботі, що стосується діяльності РЄАП, військової співпраці в межах ПЗМ, відносин між НАТО і Росією, НАТО і Україною та країнами Середземноморського діалогу. Стосовно впровадження ПЗМ, Директорат підтримує тісні стосунки з усіма країнами-партнерами та керує засіданнями тих робочих груп НАТО, які було сформовано з метою надання допомоги країнам-партнерам у розробці Індивідуальних програм партнерства (ІПП).

Директорат ядерної політики надає допомогу Генеральному секретарю, Групі ядерного планування та її вищому органу, Групі високого рівня (HLG), а також Головній оборонній групі з питань поширення зброї масового знищення. Головним завданням директорату є надання підтримки у розробці всіх аспектів ядерної політики і стратегії, зокрема, у розробці ядерного планування і відповідних процедур, заходів з підготовки та проведення навчань; забезпечення допомоги у координації оборонних заходів НАТО, спрямованих на захист від ризику поширення зброї масового знищення та засобів її доставки. Він також відповідає за підготовку засідань Групи ядерного планування на рівні міністрів, постійних представників та групи особового складу; за підготовку інформації для громадськості з питань ядерної стратегії НАТО та реагування військовими засобами на ризик поширення зброї масового знищення.

Відділ оборонного забезпечення

Відділ оборонного забезпечення, який очолює помічник Генерального секретаря з питань оборонного забезпечення, виконує такі завдання:

- надає дорадчу допомогу Генеральному секретарю, Північноатлантичній раді, Комітету оборонного планування та іншим органам НАТО з усіх питань, що стосуються досліджень, розробок, виробництва і закупівлі озброєнь, а також розширеної системи протиповітряної оборони;
- сприяє найефективнішому використанню ресурсів Альянсу в галузі оснащення його збройних сил.

Відділ забезпечує зв'язок з організаціями виробництва та матеріально-технічного забезпечення НАТО, які задіяні у проекти співпраці в галузі оснащення, а також зв'язок з військовими агентствами НАТО, що працюють в галузі досліджень оборонних та пов'язаних з ними питань. У межах своєї компетенції він бере участь в усіх аспектах процесу оборонного планування НАТО. Помічник Генерального секретаря з питань оборонної підтримки є постійним головою Наради національних керівників в галузі озброєнь (CNAD) і Управління СЗ НАТО, а також співголовою Комітету з питань стандартизації. Відділ складається з двох директоратів:

Директорат планування, програм і політики в галузі озброєнь надає підтримку помічнику Генерального секретаря в роботі з широким спектром питань політики і програм, що стосуються закупівлі оборонного оснащення та співпраці держав Альянсу в галузі озброєнь. Його Директор є заступником помічника Генерального секретаря з питань оборонного забезпечення. Директорат відповідає за розробку політичних ініціатив в галузі озброєнь, призначених спрямовувати діяльність CNAD на виконання завдань Альянсу, з відповідним використанням Системи планування звичайних озброєнь. Він також відповідає за узгодження планування в галузі озброєнь з іншими аспектами загального процесу оборонного планування Альянсу.

Директорат надає підтримку Групам з питань озброєнь сухопутних сил, флоту і авіації та підпорядкованим їм органам. Групи забезпечують обмін інформацією та узгодження концепцій матеріально-технічного забезпечення і оперативних вимог до майбутнього сухопутного, військово-морського і військово-повітряного потенціалу Альянсу з метою розвитку спільних рішень, основаних на програмних кроках та віхах Поетапної програмної системи в галузі озброєнь, а також з метою досягнення високого рівня стандартизації обладнання в контексті виконання Програми стандартизації НАТО.

Окрім цього, Директорат відповідає за втілення вдосконаленої програми “Партнерство заради миру” в межах компетенції Наради національних керівників в галузі озброєнь, зокрема, за Процес планування і аналізу ПЗМ; за внесок CNAD в роботу над оборонними аспектами політики НАТО в галузі проблем поширення зброї масового знищення, якою керує Головна оборонна група з питань поширення ЗМЗ (DGP); за підтримку діяльності CNAD в галузі Розширеної системи протиповітряної та протиракетної оборони, а також координацію цих заходів із паралельною діяльністю військових органів НАТО, Комітету протиповітряної оборони НАТО і Головної оборонної групи з питань поширення ЗМЗ; за роботу CNAD в галузі оборонного оснащення операцій з підтримки миру. Директорат підтримує зв'язки з іншими організаціями, такими як Західноєвропейська група з питань озброєнь, та агентствами НАТО, такими як Агентство НАТО з управління розробкою, виробництвом і матеріально-технічним забезпеченням європейського літака-винищувача EF 2000 і бойового літака багатоцільового призначення “Торнадо” (NETMA), Агентство НАТО з питань розробки, виробництва і матеріально-технічного забезпечення гелікоптерів (NAHEMA) та Центр підводних досліджень Верховного головнокомандування збройними силами НАТО в зоні Атлантичного океану (SACLANTCEN).

Підрозділ персоналу агентства з питань досліджень і технологій (RTA) розміщений поряд з Директоратом з питань планування, програм і політики в галузі озброєнь у Відділі оборонного забезпечення. Агентство НАТО з питань досліджень і технологій, штаб-квартира якого знаходиться в Парижі, надає підтримку Раді досліджень і технологій НАТО (RTB). Агентство і Рада разом утворюють Організацію досліджень і технологій НАТО (RTO). Директор Агентства є підзвітним помічнику Генерального секретаря з питань оборонного забезпечення та директору Міжнародного військового штабу.

Директорат протиповітряної оборони і управління повітряним простором (колишній Директорат систем протиповітряної оборони) відповідає за важливі стосунки між протиповітряною обороною та військовими і цивільними службами управління повітряним простором і рухом. Директорат підтримує діяльність Комітету НАТО з протиповітряної оборони (NADC), який відповідає за надання порад Раді та Комітету оборонного планування з усіх аспектів програми протиповітряної оборони. В своїй роботі він щільно співпрацює з військовим керівництвом НАТО. NADC відповідає за сприяння і координацію зусиль із забезпечення адекватності, ефективності та результативності політики НАТО щодо системи протиповітряної оборони та розширення системи з метою забезпечення достатньої потужності Інтегрованої протиповітряної системи НАТО (NATINADS) для виконання її ролі в нових місіях та обов’язках

Альянсу. Розширення NATINADS та відповідна концепція мають розв'язати проблеми більшої гнучкості колективної оборони, функціональної інтеграції морської авіації, включення в протиповітряну оборону протиракетної оборони, розширення та операцій з підтримки миру/реагування на кризові ситуації.

Окрім цього, Директорат надає допомогу Комітету управління повітряним рухом НАТО (NATMC) (колишній Комітет координації управління рухом в європейському Повітряному просторі "CEAC"), який має забезпечувати Координацію вимог щодо цивільного та військового руху в повітряному просторі. Комітет відіграє важливу роль у співпраці з країнами-партнерами в галузі вдосконалення управління повітряним рухом. Комітет також відповідає за технічне забезпечення здатності військових операторів підтримувати необхідний рівень сумісності з різними елементами систем управління повітряним рухом, які цивільні установи планують ввести в дію в майбутньому. В контексті діяльності, спрямованої на майбутню загальноєвропейську інтеграцію управління повітряним рухом, Директорат представляє Комітет управління повітряним рухом на міжнародних форумах.

У межах діяльності НАТО із співпраці Директорат також відповідає за надання порад і допомоги з питань протиповітряної оборони та управління повітряним простором країнам-кандидатам на вступ, які беруть участь у виконанні Плану отримання членства (MAP), та іншим країнам-партнерам. Аналітична робота в цьому контексті ведеться групою аналізу протиповітряної оборони (NAADC), створеною при Директораті з цією метою.

Директорат також забезпечує зв'язок з відомствами, що відповідають за імплементацію систем зв'язаних з протиповітряною обороною, програмою раннього повітряного попередження НАТО, програмою системи повітряного командування та управління, вдосконаленою системою зенітних ракет "Хок" та системи протиповітряної оборони середнього радіуса дії (MEADS).

Відділ консультацій, командування і управління штаб-квартири НАТО (NHQC3S)

Відділ консультацій, командування і управління штаб-квартири НАТО об'єднує колишні складові С3 Міжнародного секретаріату і Міжнародного військового штабу в одну інтегровану структуру. Головним завданням Відділу є розробка політики і керівних напрямів для планування, функціонування і забезпечення Системи зв'язку та інформації НАТО (CIS)

та нагляд за їх втіленням. Служба надає допомогу Раді НАТО з питань консультацій, командування і управління та підпорядкованій їй структурі. Працівники служби також допомагають Північноатлантичній раді, Військовому комітету, Нараді національних керівників в галузі озброєнь, Головному управлінню ресурсами та іншим комітетам в тих аспектах їх роботи, що стосуються С3. Служба складається з шести підрозділів, а саме: вимог і концепцій (RCB); сумісності (IOB); управління радіочастотами (FMB); безпеки інформації (ISB); інформаційних систем і технологій (ISTB) та систем зв'язку, навігації та ідентифікації (CNISB) і працює під керівництвом помічника Генерального секретаря з питань оборонного забезпечення та директора Міжнародного військового штабу. Директор NHQC3S є одним із заступників голови Ради з питань консультацій, командування і управління та головою національних представників С3.

Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення і планування на випадок надзвичайних ситуацій

Відділ інвестицій в безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій працює під керівництвом помічника Генерального секретаря з цих питань. Він є керівником Головного комітету з планування на випадок надзвичайних ситуацій на пленарних засіданнях та співголовою Наради керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення. Він також є головою Комітету інфраструктури. Відділ складається з директоратів інвестицій у безпеку та цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій, підрозділів матеріально-технічного забезпечення (елемент міжнародного секретаріату) та координації політики в галузі ресурсів.

Директорат інвестицій в безпеку працює під керівництвом Контролера програми інвестицій в безпеку, який є заступником помічника Генерального секретаря та постійним Головою Комітету інфраструктури. Директорат інвестицій в безпеку надає допомогу Головній раді з питань ресурсів, Комітету з питань інфраструктури та Комітету з військового бюджету в галузях:

- технічного, фінансового, економічного та політичного аналізу пакетів наявних ресурсів. (Пакети наявних ресурсів містять військові вимоги Верховних головнокомандувачів НАТО щодо капіталовкладень, витрат на експлуатацію та технічне обслуговування, а також щодо особового складу);

- забезпечення політичної підтримки, технічного та фінансового нагляду за виконанням Програми інвестицій в безпеку НАТО;
- технічного та фінансового аналізу запитів щодо затвердження Комітетом інфраструктури обсягу та фінансового забезпечення проектів, які потребують спільного фінансування;
- технічного та фінансового аналізу, в разі запиту, військових питань, що підлягають спільному фінансуванню і обговорюються на військовому бюджетному комітеті;
- надання технічної та фінансової підтримки іншим комітетам НАТО (SPC(R), PCG, PMSC), які відповідають за різні аспекти NSIP та за питання ресурсів взагалі.

Директорат матеріально-технічного забезпечення (елемент міжнародного секретаріату) очолює Директор з питань матеріально-технічного забезпечення, який водночас є Головою Комітету з питань трубопроводів та заступником співголови Наради керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення. Директорат (елемент міжнародного секретаріату) відповідає за:

- розробку і координацію планів і процедур, спрямованих на досягнення раціонального підходу до питань, пов'язаних із тиловим забезпеченням в Альянсі та в межах програми “Партнерство заради миру”, з метою підвищення ефективності збройних сил шляхом підвищення рівня готовності тилу і здатності військ до тривалих дій;
- надання штатної підтримки Нараді керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення та підпорядкованим структурам;
- надання технічної кадрової підтримки Комітету з питань трубопроводів;
- підтримку, координацію та забезпечення зв'язку із військовими органами НАТО, а також іншими комітетами і установами, що відповідають за планування і виконання завдань матеріально-технічного забезпечення;
- забезпечення, від імені Генерального секретаря, зв'язку з керівними органами Центральноєвропейської системи трубопроводів (CEPS) та з Організацією матеріально-технічного забезпечення НАТО (NAMSO).

Директорат цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій очолює Директор, який є постійним Головою Комітету планування на випадок надзвичайних ситуацій. Директорат відповідає за:

- керівництво плануванням і координацію заходів, спрямованих на швидке переведення економіки держав Альянсу в режим надзвичайного стану;

- розробку заходів, спрямованих на використання цивільних ресурсів для підтримки оборонної спроможності Альянсу та захисту цивільного населення;

- надання штатної підтримки Головному комітету планування на випадок надзвичайних ситуацій, а також дев'ятьом радам і комітетам, що відповідають за розробку заходів для використання в умовах надзвичайних ситуацій цивільного морського, наземного і повітряного транспорту; енергопостачання; промислових ресурсів; харчової промисловості та сільського господарства; цивільних систем зв'язку; медичних служб; цивільної оборони;

- нагляд за діяльністю Євро-атлантичного центру координації реагування на катастрофи (EADRCC), який координує міжнародні зусилля з допомоги країні, що постраждала від катастрофи, на її прохання або звернення від її імені.

Директор з питань планування на випадок надзвичайних ситуацій також наглядає за плануванням в цій галузі, яке здійснюється в межах РЄАП, Партнерства заради миру, Постійної спільної ради НАТО - Росія, Комісії НАТО - Україна та Середземноморської групи співпраці.

Підрозділ координації політики в галузі ресурсів відповідає за:

- вироблення, за узгодження з відповідними органами, пропозицій щодо політики та планової документації з усіх питань ресурсів, які стосуються Альянсу;

- координацію роботи усіх кадрів над цими питаннями;

- надання допомоги Головному управлінню ресурсів з вироблення політики в галузі ресурсів та планової документації з питань ресурсів.

Відділ науки та екології

Відділ науки та екології підпорядкований помічнику Генерального секретаря з питань науки і охорони довкілля, який є Головою Наукового комітету та Головою Комітету з проблем сучасного суспільства. Він має заступника і виконує такі обов'язки:

- консультує Генерального секретаря з науково-технічних питань, що знаходяться в сфері інтересів НАТО;
- відповідає за виконання рішень Наукового комітету; керує діяльністю створених ним підкомітетів і дорадчих рад та розробляє заходи, спрямовані на співробітництво в науковій та технологічній галузях між науковцями з країн Альянсу та їхніх колег з країн-партнерів і учасниць Середземноморського діалогу таким чином зміцнюючи науково-технічний потенціал держав;
- наглядає за проведенням експериментальних досліджень, короткотермінових проектів та практичних конференцій, започаткованих Комітетом з проблем сучасного суспільства;
- забезпечує зв'язок в науковій галузі з Міжнародним секретаріатом НАТО, з різними агентствами Альянсу і держав-членів НАТО, що відповідають за реалізацію політики в галузі науки, а також із міжнародними науковими, технологічними та екологічними організаціями;
- контролює заходи, спрямовані на розширення участі науковців з країн-партнерів в Наукових програмах НАТО та в проектах Комітету з проблем сучасного суспільства.

Управління справами

Управління справами очолює Директор, який відповідає за всі питання, що стосуються організації та структури Міжнародного секретаріату, а також консультує Генерального секретаря з питань кадрової політики і заробітної плати цивільного персоналу НАТО. Він відповідає за підготовку, подання і розподілення бюджету Міжнародного секретаріату, керує роботою Підрозділу координації політики (який опікується аспектами загального управління Організацією в цілому); Підрозділу бюджету та фінансового аналізу та Адміністративно-консультативної групи, яка розробляє рекомендації для Генерального секретаря з усіх організаційних, методичних, процедурних та кадрових питань.

Заступник директора Управління відповідає за загальне адміністративне забезпечення роботи Міжнародного секретаріату, зокрема за надання послуг персоналу, утримання в належному стані штаб-квартири, технічне забезпечення конференцій, письмового та усного перекладу, підготовку та розповсюдження внутрішніх документів.

Відділ фінансового контролю

Фінансовий контролер призначається Північноатлантичною радою і відповідає за залучення коштів та перевірку витрат в межах Цивільного і Військового бюджетів, згідно з чинними в НАТО фінансовими правилами. Його відділ складається з Бюджетно-фінансової служби і Служби внутрішнього контролю.

Канцелярія керівника Головного управління ресурсами

Головне управління ресурсами (SRB) є основним дорадчим відділом Північноатлантичної ради з питань потреб у військових ресурсах спільного фінансування та їх наявності. Управління очолюється національним Головою, якого обирають держави. Він має у своєму розпорядженні невеликий штат, який складається з працівників Міжнародного секретаріату.

Канцелярія голови бюджетних комітетів

Головою бюджетних комітетів є представник однієї з держав-членів. Ця посада утримується за рахунок національних коштів з метою збереження незалежності цих комітетів. Він має у своєму розпорядженні невеликий апарат, укомплектований Міжнародним секретаріатом.

Міжнародна рада аудиторів

Рахунки всіх структур НАТО, а також рахунки, пов'язані з витратами в рамках спільно фінансованої програми інфраструктури, перевіряються Міжнародною радою аудиторів. Рада складається з працівників державних органів аудиту держав - членів Альянсу. Вони мають незалежний статус. Уряди країн відбирають аудиторів і оплачують їхню працю. Призначення аудиторів затверджує Північноатлантична рада, якій вони підзвітні.

Організації НАТО з питань виробництва і матеріально-технічного забезпечення

НАТО створило організації, які підпорядковані Північноатлантичній раді і відповідають за різні аспекти виробництва і матеріально-

технічного забезпечення (NPLOs). Вони мають різні повноваження, джерела фінансування, фінансові та адміністративні органи, проте всі вони підзвітні Керівному комітету або Раді директорів, які керують їхньою діяльністю. Додаткова інформація міститься у розділі 14.

Розділ 11

Військова організація і структури

Військовий комітет

Верховні головнокомандувачі

Міжнародний військовий штаб

Представництво країн-партнерів

ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ І СТРУКТУРИ

ВІЙСЬКОВИЙ КОМІТЕТ

У попередніх розділах ішлося про штаб-квартиру НАТО в Брюсселі, яка є політичним штабом Альянсу і де постійні представники на рівні послів проводять засідання Північноатлантичної ради під головуванням Генерального секретаря для обговорення і затвердження політики НАТО. Періодично в Брюсселі або в інших столицях держав Альянсу проходять засідання Ради та інших основних політичних комітетів (переважно Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування) на рівні міністрів закордонних справ або міністрів оборони, а час від часу - на найвищому рівні за участі глав держав та урядів.

Рішення, що ухвалюються цими органами, мають однаковий статус і відображають узгоджену політику держав - членів Альянсу, незалежно від рівня, на якому вони затверджуються. Головним органам підпорядковані спеціалізовані комітети, до яких входять офіційні представники держав НАТО. Саме ця структура комітетів забезпечує роботу механізму проведення консультацій і прийняття рішень і надає кожній державі-члену можливість брати участь у діяльності Альянсу на всіх рівнях і в усіх галузях.

Так само вищі офіцери виконують обов'язки національних військових представників своїх держав у НАТО і членів Військового комітету, що регулярно проводить свої засідання під керівництвом обраного голови (ГВК) з метою забезпечення дорадчої допомоги з військових питань Північноатлантичній раді, DPC і NPG. Як і політичні органи, що приймають рішення, Військовий комітет регулярно проводить засідання на вищому рівні, тобто на рівні керівників оборонних відомств (CHODs). Ісландія, яка не має збройних сил, на таких засіданнях представлена цивільною особою. Комітет є найвищим військовим органом НАТО, що працює під загальним політичним керівництвом Північноатлантичної ради, DPC та NPG.

Військові представники, уповноважені керівниками оборонних відомств своїх країн, забезпечують щоденну діяльність Військового комітету. Вони представляють національні інтереси своїх держав, залишаючись водночас відкритими для переговорів та дискусій, які спрямовані на досягнення консенсусу. Це передбачає досягнення згоди на основі прийнятного компромісу, якщо рішення відповідає інтересам Альянсу в цілому і забезпечує досягнення загальних цілей і політичної мети НАТО. Таким чином військові представники мають

відповідні повноваження для забезпечення виконання спільних завдань і оперативного прийняття рішень Військовим комітетом.

Комітет відповідає за розробку рекомендацій політичному керівництву НАТО щодо тих заходів, які є необхідними для забезпечення спільної оборони території держав Альянсу. Головне завдання комітету полягає у забезпеченні дорадчої допомоги щодо спрямування військової політики і стратегії. Він розробляє керівні напрями військової діяльності Верховних головнокомандувачів НАТО, представники яких відвідують засідання Комітету, і відповідає за загальне управління військовими справами Альянсу під керівництвом Північноатлантичної ради, а також за ефективну роботу агентств Військового комітету (див. розділ 14).

Комітет допомагає розробляти загальні стратегічні концепції Альянсу і щороку готує аналіз військової потужності держав і регіонів, що представляють загрозу інтересам НАТО. У часи криз, політичного напруження або війни Комітет має додаткові обов'язки і консультує Північноатлантичну раду та Комітет оборонного планування з питань військової ситуації, надає рекомендації щодо використання військової сили, впровадження відповідних планів дій за особливих обставин, а також щодо правил участі Альянсу у певних діях.

Військовий комітет проводить засідання щочетверга, після щотижневих засідань Північноатлантичної ради по середах, що створює можливість швидко реагувати на рішення Ради. Якщо є необхідність, і Північноатлантична рада, і Комітет можуть проводити засідання частіше, в будь-який час. Внаслідок участі Альянсу у врегулюванні кризи в Боснії - Герцеговині та Косові, внутрішньої і зовнішньої адаптації структур НАТО, розвитку партнерства та співпраці з іншими країнами та виникнення відповідних нових установ необхідність у проведенні регулярних засідань всіх органів Альянсу, що ухвалюють рішення, значно зросла.

Як правило, тричі на рік Комітет проводить засідання на рівні керівників оборонних відомств (CHODS). Два з них проходять у Брюсселі, а третє засідання відбувається по черзі в кожній з держав Альянсу.

У межах Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП) і програми “Партнерство заради миру” (ПЗМ) Військовий комітет проводить засідання за участю країн РЄАП/ПЗМ на рівні національних військових представників (щомісяця) і керівників оборонних відомств (двічі на рік) для обговорення питань військової співпраці. Додаткова інформація подається у розділі 12, де також йдеться про засідання Військового комітету за участю представників України.

Голова військового комітету

Голова Військового комітету (CMC) обирається керівниками оборонних відомств на трирічний термін. Він має міжнародний статус і отримує свої повноваження від Військового комітету, перед яким він відповідає за виконання своїх обов'язків. Як правило, він головує на всіх засіданнях Військового комітету. У відсутність голови його обов'язки на засіданнях виконує заступник голови Військового комітету (DCMC).

Голова Військового комітету є його речником і офіційним представником. Він керує поточною діяльністю Комітету і від його імені надає необхідні розпорядження і керівні вказівки Директору Міжнародного військового штабу (див. нижче). Голова представляє Військовий комітет на засіданнях Північноатлантичної ради, Комітету оборонного планування і Групи ядерного планування і в разі потреби надає цим установам дорадчу допомогу з військових питань.

Посада Голови Військового комітету зобов'язує його до виконання важливих громадських функцій, він також є головним речником Альянсу з військових питань у контактах із засобами масової інформації та пресою. Він здійснює офіційні візити і представляє Військовий комітет як у державах НАТО, так і в країнах, з якими Альянс розвиває контакти в межах програми “Партнерство заради миру”, Ради євро-атлантичного партнерства, Постійної спільної ради НАТО - Росія, Комісії НАТО - Україна і Групи середземноморської співпраці та Ініціативи у Південно-Східній Європі. Голова Військового комітету також виконує обов'язки Голови Наукової консультативної ради Оборонного коледжу НАТО. Інформація про Оборонний коледж НАТО подається в розділі 14.

Верховні головнокомандувачі

Верховні головнокомандувачі НАТО (SCs), зокрема Верховний головнокомандувач об'єднаними збройними силами НАТО в Європі (SACEUR) та Верховний головнокомандувач об'єднаними збройними силами НАТО в Атлантиці (SACLANT), підзвітні Військовому комітету і відповідають за загальне керівництво військовими справами Альянсу в межах підпорядкованих їм регіонів. Вони також надають дорадчу допомогу Військовому комітету. Кожен з них має свого представника в НАТО в ранзі генерала або адмірала, який забезпечує постійний зв'язок з політичними та військовими установами штаб-квартири і ефективний двосторонній обмін інформацією. Представники Верховних головнокомандувачів відвідують засідання Військового комітету і надають

дорадчу допомогу з питань, що знаходяться в межах компетенції відповідних командувань.

МІЖНАРОДНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ШТАБ

Міжнародний військовий штаб (МВШ) очолює директор (DIMS) - офіцер у ранзі генерала або адмірала, кандидатура якого пропонується державами - членами Альянсу і затверджується Військовим комітетом. Міжнародний військовий штаб відповідає за планування, аналіз військових питань та розробку рекомендацій щодо політики у військовій галузі, які виносяться на розгляд Військового комітету, та забезпечує впровадження політики й виконання рішень Комітету.

У МВШ працюють військовослужбовці, відряджені державами - членами НАТО на посади, що мають міжнародний статус. Тому їх діяльність спрямована на досягнення спільних цілей Альянсу, а не на захист національних інтересів своїх держав. Деякі посади в Міжнародному військовому штабі обіймають цивільні працівники, які виконують канцелярські та інші допоміжні функції. Міжнародний військовий штаб надає підтримку Військовому комітету у підготовці його рішень і забезпеченні їх подальшого виконання, а також бере активну участь у співпраці з країнами Центральної та Східної Європи в межах програми “Партнерство заради миру”.

Координація діяльності персоналу, нагляд за обміном інформацією та забезпечення зв'язку як у межах МВШ, так і між МВШ та іншими установами штаб-квартири НАТО є службовим обов'язком Виконавчого координатора, який працює в структурі відділу директора МВШ. Виконавчий координатор та його помічники також надають допомогу Військовому комітету у виконанні секретарської роботи і консультує його з процедурних питань. Директор Міжнародного військового штабу має п'ять помічників, кожен з яких очолює окремий відділ.

Відділ планування і політики забезпечує підготовку і координацію роботи Військового комітету в галузі оборонної політики і стратегічного планування НАТО. Його діяльність охоплює такі напрямки роботи, як розробка політико-військових концепцій, проведення досліджень, підготовка аналітичних та інших відповідних матеріалів, планування збройних сил НАТО, процес розробки “Цільових завдань”, щорічний аналіз питань оборони, Процес планування та аналізу ПЗМ (PARP) і перспективні концептуальні розробки. Від імені Військового комітету цей відділ бере участь у загальному процесі оборонного

планування НАТО, формує і представляє позицію Військового комітету і головнокомандувачів НАТО в різних установах Альянсу.

Оперативний відділ надає підтримку Військовому комітету у розробці поточних оперативних планів, аналізі стану збройних сил НАТО та у розгляді аспектів військового управління, які пов'язані з участю НАТО у врегулюванні міжнародних криз. Відділ сприяє підготовці та координує проведення міжнародних навчань, зокрема в межах ПЗМ, координує зусилля, спрямовані на посилення ефективності оперативних можливостей НАТО у веденні радіоелектронної боротьби і організацію відповідних навчань та підготовки. Відділ контролює і оцінює програми та вимоги в галузі ведення радіоелектронної боротьби. Він надає допомогу Комітету протиповітряної оборони і відповідає за питання протиповітряної оборони у Міжнародному військовому штабі. Окрім цього, у разі потреби відділ забезпечує від імені Альянсу зв'язок із ООН через свого зв'язкового офіцера, який є службовцем Міжнародного військового штабу.

Розвідувальний відділ забезпечує повсякденну стратегічну розвідувальну підтримку Генеральному секретарю, Північноатлантичній раді, Комітету оборонного планування, Військовому комітету та іншим відомствам НАТО, таким як підрозділи міжнародного військового штабу, Політичний комітет і Центр з питань поширення ЗМЗ. Основні потреби у розвідувальній інформації він задовольняє з джерел у країнах - членах НАТО та командуваннях Альянсу, тому що сам він не має ні функцій, ні можливостей для самостійного збирання розвідувальної інформації. Відділ функціонує як центральний координуючий орган по складанню, оцінці та розповсюдженню розвідданих в штаб-квартирі НАТО та серед командувань, відомств, організацій НАТО та країн-членів. На додаток до рутинної роботи з розвідувальною інформацією розвідувальний відділ контролює і координує виробництво та розповсюдження стратегічних розвідувальних розрахунків НАТО, документів з розвідувальної політики, а також утримання окремих баз даних та служб цифрової обробки розвідданих. Він також виконує функції стратегічного запобігання та врегулювання кризових ситуацій та здійснює зв’язок з іншими органами НАТО та держав Альянсу, які спеціалізуються на розвідувальній та супутній діяльності. В підсумку можна сказати, що розвідувальний відділ за підтримки НАТО і командувань Альянсу постійно тримає вищі органи Альянсу в курсі подій, допомагає військовому комітету формулювати свої поради політичному керівництву, забезпечує базові розвіддані, необхідні для визначення складу, організації та підготовки операцій сил НАТО, а також виконує широкий спектр завдань на підтримку оборонних та політичних функцій НАТО.

Відділ співпраці й регіональної безпеки є установою, що забезпечує військові контакти і співпрацю в межах Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП), Партнерства заради миру (ПЗМ), Основоположного акта НАТО - Росія та Хартії Нато - Україна. Він відповідає за організацію та координацію усієї роботи персоналу МВШ з питань РЄАП, ПЗМ, відносин НАТО - Росія та НАТО -Україна, а також Середземноморського діалогу. Його підрозділ політики співпраці та контролю над озброєннями виконує та координує діяльність персоналу МВШ ПЗМ з політичних питань, в той час, як підрозділ з роботи з Росією та Україною планує, розробляє та втілює політику МВШ стосовно цих двох країн. Крім того, секція контролю над озброєннями підрозділу політики співпраці та контролю над озброєннями координує і виробляє рекомендації військового характеру щодо залучення НАТО до різних аспектів роззброєння, контролю над озброєннями та питань спільної безпеки. Він також слугує каналом, через який Військовий комітет здійснює зв'язок з Організацією безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка зосереджена на питаннях в галузі роззброєння, контролю над озброєнням та спільної безпеки. Підрозділ має своє представництво у Західному консультаційному бюро (WCO) у Відні, яке підтримує і посилює співпрацю між НАТО та ОБСЄ. Штабний елемент МВШ ПЗМ (PSE) інтегрований у відділ як окремий підрозділ, в якому офіцери з країн-партнерів працюють пліч-о-пліч зі своїми колегами і який є осередком експертів з країн-партерів з військових питань ПЗМ в МВШ. Він виконує функцію зв'язку МВШ з військовими представниками країн-партнерів та зв'язковими службовцями країн-партнерів при штаб-квартирі НАТО.

Відділ матеріально-технічного забезпечення, озброєнь та ресурсів (LA&R) у співпраці з відділом SILCEP міжнародного секретаріату відповідає за розробку принципів та політики матеріально-технічного забезпечення, включно з медичним забезпеченням, транспортуванням та перевезеннями. Він забезпечує кадрову підтримку Нараді керівників служб матеріально-технічного забезпечення НАТО (SNLC) та Комітету керівників військово-медичних служб (COMEDS), заступнику військового співголови SNLC, та військовому співголові/голові двох його підпорядкованих органів. Відділ також несе головну відповідальність в галузі матеріально-технічного забезпечення врегулювання криз, гуманітарної допомоги та ліквідації наслідків катастроф і забезпечує присутність представників МВШ у Головному комітеті з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій (SCEPC) та COMEDS. Відділ надає рекомендації військового характеру Військовому комітету з питань розробки військової політики та процедур планування озброєнь, включно з науково-дослідними і технологічними питаннями.

Він представляє Військовий комітет у CNAD, Основних групах з озброєнь (MAGs), науково-технологічних організаціях та Керівному комітеті повітряного/наземного спостереження (AGS), а також в Західноєвропейській групі з озброєнь (WEAG) та групах EURO-LONGTERM. У разі необхідності відділ також надає підтримку Промисловій дорадчій групі НАТО (NIAG). Він також відповідає за розробку військової політики та процедур управління ресурсами, включно зі спільними військовими бюджетами НАТО, інфраструктурою та особовим складом і співпраці з Міжнародним секретаріатом та двома Верховними командуваннями. Він представляє Військовий комітет у NDMC, SRB, IC та MBC. Дорадчий підрозділ з менеджменту Оборонного комітету з особового складу НАТО (NDMC) є незалежною одиницею в складі відділу, який працює безпосередньо на NDMC, забезпечуючи кадри і знання необхідні для вивчення питань управління, аудиту, оцінювання та консультацій.

Ситуаційний центр НАТО допомагає Північноатлантичній раді, Комітету оборонного планування і Військовому комітету у виконанні відповідних функцій в галузі проведення консультацій. Він забезпечує прийом, обмін та розповсюдження політичної, військової та економічної інформації, а також цілодобово стежить за розвитком подій політичного, військового та економічного характеру, які становлять інтерес для НАТО і держав Альянсу. Ситуаційний центр НАТО також забезпечує можливості для швидкого розширення процесу консультацій в періоди напруження і криз, відповідає за підготовку і оновлення довідкової інформації.

Радник з питань інформування громадськості (PIA) надає поради Голові Військового комітету, заступнику голови Військового комітету і Директору Міжнародного військового штабу з питань інформування громадськості і виконує функцію координатора громадських запитів та інформування через засоби масової інформації, а також як речник Військового комітету та МВШ. Відділ PIA координує діяльність з інформування громадськості з Відділом інформації та преси НАТО та партнерськими інформаційними організаціями у Верховних командуваннях НАТО та міністерствах оборони країн-членів.

Фінансовий контролер МВШ консультує Голову Військового комітету, його заступника і Директора Міжнародного військового штабу з фінансових питань бюджету МВШ. Він відповідає перед Військовим бюджетним комітетом (MBC) за фінансове управління бюджетом. Він також відповідає за підготовку, виправдання, виконання та нагляд за усіма бюджетними справами, які подаються на розгляд Військового бюджетного комітету. Поміж інших наглядових функцій він відповідає за фінансовий контроль за тими органами НАТО, чиї бюджети управляються

МВШ, зокрема, Управлінням стандартизації НАТО (NSA), Оборонним коледжем НАТО (NADEFCOL), та Управлінням наукових досліджень і технологій (RTA). Відповідає також за проведення внутрішніх аудитів рахунків та діяльності, що впливає на роботу Міжнародного військового штабу та установ, підпорядкованих Військовому комітету. Детальніша інформація щодо управління військовим бюджетом міститься в розділі 9.

Відділ консультацій, управління і зв'язку штаб-квартири НАТО (HQC3 Staff) є єдиною Інтегрованою структурою, в складі якої є представники Міжнародного секретаріату та Міжнародного військового штабу. Директор NHQC3S звітує безпосередньо директору Міжнародного військового штабу та помічнику Генерального секретаря з оборонної підтримки про виконання вимог МВШ та МС. Як один із заступників голови Ради НАТО С3, директор також представляє Військовий комітет в Раді. Представники штабу НАТО С3 надають підтримку NC3B, обіймаючи ключові посади у восьми підкомітетах Ради, і які в свою чергу підтримують надання порад NC3B Військовому комітету з питань пакетів можливостей С3/CIS з огляду на політику, плани та побудову С3. Детальніша інформація подається в розділах 10 і 14.

ПРЕДСТАВНИЦТВО КРАЇН-ПАРТНЕРІВ

Після 1994 року ряд країн-партнерів відкрили свої представництва по зв’язках, а з 1997 року - постійні дипломатичні місії при штаб-квартирі НАТО. Військові зв’язки з країнами-партнерами посилюються через створення так званих “штабних елементів Партнерства заради миру”. Нині 8 таких елементів, які складаються з офіцерів з країн-партнерів та членів НАТО, розміщені в МВШ в штаб-квартирі НАТО та на першому і другому рівнях інтегрованої військової структури НАТО. Новий штабний елемент ПЗМ був нещодавно створений в школі НАТО (SHAPE) як потенційно важливий елемент у посиленні співробітництва з навчальними центрами ПЗМ та іншими інститутами ПЗМ. Офіцери з країн-партнерів, які обіймають такі посади, працюють поряд з офіцерами з країн НАТО як міжнародні службовці і беруть участь у підготовці політичних обговорень та втіленні політичних рішень з відповідних військових питань у Партнерстві заради миру. З 1998 року офіцери з країн-партнерів входять також до складу РСС і беруть широкомасштабну участь у його роботі.

Розділ 12

Військова командна структура

Роль інтегрованих збройних сил

Еволюція нової військової структури

Вплив розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони

Концепція багатонаціональних об’єднаних оперативно - тактичних сил (БООТС)

Внутрішня адаптація сил альянсу

Нові концепції командування та управління

Військова структура

Розширення НАТО і вступ нових членів

Заходи та ініціативи в межах Партнерства заради миру

Розширення консультацій та співпраці

Військова командна структура

Роль інтегрованих збройних сил

Усі держави, що є членами військової структури НАТО, надають контингенти своїх збройних сил, які разом утворюють інтегровану військову структуру Альянсу. Відповідно до основоположних принципів, на яких ґрунтуються відносини між політичними і військовими інститутами в демократичних державах, інтегрована військова структура завжди залишається під політичним контролем і керівництвом найвищого рівня.

Роль інтегрованої військової структури полягає в організаційному забезпеченні захисту територій держав - членів Альянсу від загрози їхній безпеці і стабільності згідно із Статтею 5 Північноатлантичного договору. В межах цієї інтегрованої структури Альянс підтримує необхідну військову потужність для виконання повного спектра місій НАТО. Стаття 5[1] Вашингтонського договору вимагає в плані колективної оборони, щоб об'єднані збройні сили Альянсу були здатні стримати будь-якого потенційного агресора, а в разі нападу припинити його наступ якомога раніше. Вона також вимагає від них забезпечення політичної незалежності та територіальної цілісності країн-членів. Збройні сили Альянсу повинні також бути готовими до участі в запобіганні конфліктам та виконання операцій з врегулювання криз, які не підпадають під дію Статті 5. Ці сили мають важливу роль у розвитку співпраці та порозуміння з країнами - партнерами НАТО та іншими державами, особливо у допомозі країнам-партнерам підготуватись до можливої участі в операціях Партнерства заради миру під проводом НАТО. В такий спосіб вони роблять свій внесок у збереження миру, забезпечення спільних інтересів членів Альянсу в галузі безпеки та утримання безпеки і стабільності в євро-атлантичному регіоні. Найбільш показовим прикладом цієї розширеної ролі є безпрецедентне розгортання військових сил НАТО у взаємодії з іншими країнами в Боснії та Герцеговині, де, відповідно до мандата ООН, наприкінці 1995 року Альянс отримав завдання реалізувати військові аспекти Дейтонської мирної угоди.

Наприкінці 1996 року Сили втілення (ІФОР), створені для виконання цього завдання, поступилися місцем багатонаціональним Силам стабілізації (СФОР) під проводом НАТО, що також складаються з військових формувань держав Альянсу та інших країн, які беруть участь у діяльності, спрямованій на створення умов миру в колишній Югославії.

1 Див. зноску 2 на стор. 158.

Наприкінці 1997 року уряди держав НАТО оголосили, що, відповідно до нового мандата Ради Безпеки ООН, з середини 1998 року НАТО сформує нові багатонаціональні сили під своїм керівництвом з метою утвердження існуючих досягнень. Нові сили збережуть колишню назву.

У 1999 році після закінчення повітряної кампанії Альянсу, покликаної покласти край репресіям та етнічним чищенням, організованим сербським керівництвом проти косовських албанців, на виконання рішення Ради Безпеки ООН були створені сили в Косові (КФОР), в основі яких - сили НАТО. Ці сили мають на меті втілення у життя військово-технічної угоди, яка була укладена 10 червня командувачем сил КФОР та представниками Югославії. Перші частини увійшли до Косова 12 червня. Як передбачено військово - технічною угодою, розгортання сил безпеки було синхронізоване з виведенням сербських сил безпеки з провінції. До 20 червня виведення сербських сил було завершено і КФОР повністю закріпились у Косові.

У повному складі КФОР налічується 50 000 особового складу. Це багатонаціональні сили під єдиним командуванням та управлінням за значної участі НАТО та домовленості про участь Російської Федерації. Понад 12 інших країн, що не є членами НАТО, взяли участь у початковому формуванні сил КФОР.

Про ці рішення та політичний процес, що передував їм, йдеться в інших розділах, де також міститься інформація щодо інших аспектів нових завдань і функцій Альянсу, зокрема втілення програми “Партнерство заради миру”, розвитку власне Європейської системи безпеки і оборони в межах Альянсу (ESDI). Всі ці нові напрями діяльності поставили перед існуючою військовою командною структурою НАТО нові вимоги й істотно вплинули на її адаптацію та на формування нової командної структури, активація якої розпочалась 1 вересня 1999 року.

Реорганізація збройних сил вплинула на загальну систему оборони Альянсу. Зміни у рівні готовності і системі формування збройних сил НАТО віддзеркалюють суто оборонну природу Альянсу. Колишня концепція передової оборони вже не застосовується в континентальній Європі. Однак регіональні відмінності, пов'язані з проблемами, що можуть постати перед військами, все ще існують, і вони можуть спричинитися до такої ситуації, яка потребуватиме передового розгортання збройних сил. Збройні сили США в Європі були скорочені майже на дві третини, і більшість сил Альянсу було виведено з Німеччини. Про ці свідчення трансформації оборонної системи НАТО йдеться більш детально у розділі 2.

Інші чинники також суттєво вплинули на процес трансформації. Наприклад, гнучкість та мобільність поточної оборонної системи передбачає також забезпечення спроможності НАТО протистояти загрозі поширення зброї масового знищення (ядерної, біологічної та хімічної) та засобів її доставки. Багато уваги приділяється урахуванню цього ризику в забезпеченні обороноздатності Альянсу.

Фактор багатонаціональності також має велике значення для розбудови нової оборонної системи. Йдеться про розширення можливостей розподілу обов'язків між союзниками під час виконання спільних завдань, вдосконалення утримання і використання військового потенціалу НАТО, ефективніше використання ресурсів, виділених на оборону. Принцип багатонаціональності застосовується в усіх складових структури Альянсу і має першочергову важливість для збереження солідарності і згуртованості НАТО, для ефективного виконання завдань Альянсу, а також для унеможливлення ренаціоналізації оборонної політики.

Принцип колективності при обороні Альянсу закладений у практичні домовленості, які дозволяють союзникам скористатись важливими політичними, військовими та матеріальними перевагами колективної оборони і попереджують ренаціоналізацію оборонної політики не позбавляючи членів Альянсу їхнього суверенітету. Ці домовленості також дозволяють силам НАТО виконувати операції з реагування на кризові ситуації поза статтею 5 і є передумовою єдиної реакції Альянсу на усі можливі несподіванки. Вони ґрунтуються на процедурах консультацій, інтегрованій військовій структурі та угодах про співпрацю. До головних рис належать: колективне планування сил; спільне фінансування; спільне оперативне планування; багатонаціональні формування, штаби та командні структури; інтегрована система протиповітряної оборони; збалансований розподіл ролей та обов’язків між членами Альянсу; розгортання та утримання підрозділів поза межами території країни в разі необхідності; процедури, включно з плануванням; врегулювання криз та підсилення; спільні стандарти та процедури для обладнання, підготовки та матеріально-технічного забезпечення; спільні та об’єднані доктрини і навчання там, де це підходить; співпраця в галузі інфраструктури, озброєнь та матеріально-технічного забезпечення. Включення країн-партнерів НАТО в ці домовленості або організація подібних домовленостей для них у відповідних галузях допомагає вдосконалювати співпрацю та посилює спільні зусилля в напрямі євро-атлантичної безпеки.

Еволюція нової військової структури

Еволюція в напрямі нової військової командної структури НАТО зазнала впливу багатьох чинників, з яких найважливішими є розвиток власне Європейської системи безпеки та оборони в Альянсі; впровадження концепції багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил; загальне скорочення та перебудова збройних сил країн Альянсу, що стали можливими завдяки змінам у кліматі безпеки по закінченні холодної війни; прийняття Альянсом на себе нових завдань та відповідальності, зокрема, за операції з підтримки миру та врегулювання кризових ситуацій. Нижче описано, як усі ці чинники впливають на військову структуру Альянсу.

Вплив розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони

Причини прийняття урядами країн - членів НАТО рішення про посилення власне Європейської системи безпеки та оборони в межах Альянсу (ESDI), а також наслідки цього рішення і взаємодія між НАТО та Західноєвропейським Союзом (ЗЄС) і Європейським Союзом (ЄС), описані в розділі 4.

Чіткіше окреслена і активніша роль європейців в НАТО має як політичне, так і військове значення і визначає параметри зовнішньої та внутрішньої трансформації Альянсу. Це тривалий процес, який на різних етапах протягом останнього десятиріччя зазнав впливу рішень, прийнятих Європейським Союзом, Західноєвропейським Союзом та самим Альянсом. Поряд з цими рішеннями, які взаємозв'язані і впливають на адаптацію європейських та євро-атлантичних інститутів до змін у кліматі безпеки, до яких привело закінчення холодної війни, значну роль відіграють й інші чинники. Особливо варто згадати три з них.

Першим з них стала інтенсифікація співпраці в галузі безпеки між демократичними державами Європи та Північної Америки, представленими в НАТО, і новими незалежними державами колишнього Радянського Союзу та Центральної і Східної Європи, а також з європейськими державами, які за часів холодної війни дотримувалися принципів нейтралітету та неприєднання. По припиненні розмежування Європи колишнє протистояння між Сходом і Заходом втратило своє значення, що дало змогу розвивати більш широку, всебічну концепцію безпеки в інтересах євро-атлантичного регіону в цілому. Другим важливим чинником у цьому контексті стало посилення значення врегулювання криз,

миротворчих операцій та підтримки миру, яке гостро проявилось понад усе в конфлікті у колишній Югославії.

Третя група кардинальних подій, що дуже помітно вплинули на перебудову безпеки по закінченні холодної війни, обумовлена бажанням вступити до Альянсу, висловленим значною кількістю країн Центральної та Східної Європи після того, як країни НАТО прийняли рішення відкрити Альянс для вступу нових членів згідно зі Статтею 10 Північноатлантичного договору, а також після історичного рішення про запрошення трьох країн до початку переговорів про вступ, ухваленого в липні 1997 р. Далі в цьому розділі описані військові наслідки цих подій.

Усі ці події створили контекст, в якому точаться дискусії щодо власне Європейської системи безпеки та оборони в межах Альянсу.

У політичному сенсі розвиток ESDI спрямований на посилення європейського стовпа Альянсу і одночасне зміцнення трансатлантичної ланки. Вона розробляється для того, щоб дати змогу європейцям перебрати на себе більшу відповідальність за власну безпеку та оборону і забезпечити європейським членам НАТО можливість робити більш скоординований внесок у безпеку усього Альянсу.

У військовій сфері розвиток ESDI дасть змогу використовувати ресурси НАТО (за узгоджених обставин, спільно з силами країн - не членів Альянсу) під керівництвом Західноєвропейського Союзу задля проведення операцій, до яких Альянс може бути не залучений безпосередньо.

Однією з основних вимог ESDI є відповідні домовленості, які дозволили б використовувати необхідні елементи командної структури НАТО для допомоги в проведенні операцій під проводом Західноєвропейського Союзу[2]. Ці елементи надалі називатимуться “відокремлювані, але не окремі”, оскільки вони можуть передаватись у розпорядження Західноєвропейського Союзу, залишаючись при цьому невід'ємною частиною власної військової структури Альянсу.

Ще одним важливим аспектом власне Європейської системи безпеки та оборони є так звана “концепція Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил”, або “БООТС”. Ця концепція і її значення для адаптації військової структури Альянсу представлені нижче.

---

2 Роль Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) у розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони поступово переходить до Європейського Союзу (ЄС), що відповідає рішенням, ухваленим Радою Європейського Союзу в Гельсінкі в грудні 1999 р. та у Фейрі, Португалія в червні 2000 р. У листопаді 2000 р. в Марселі Рада міністрів ЗЄС прийняла відповідні рішення: оперативна роль ЗЄС офіційно була передана ЄС і визначені необхідні процедури для залишкових функцій та структур ЗЄС. Див. також розділ 4 та розділ 15.

Концепція багатонаціональних об”єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС)

БООС - це багатонаціональні, об'єднані (що включають різні роди військ) військові формування, пристосовані до виконання специфічних військових завдань і покликані виконувати повний спектр військових місій Альянсу, які потребують багатонаціонального командування та управління усіма родами військ з боку штабів БООТС. До них можуть входити елементи, надані країнами - не членами НАТО.

Концепція БООТС була ініційована наприкінці 1993 року і прийнята на Брюссельському саміті у 1994 році. Тоді глави держав та урядів країн - членів НАТО віддали наказ про те, щоб подальший розвиток концепції відбивав їхню готовність надавати ресурси НАТО, на основі окремих рішень Північноатлантичної ради, в розпорядження Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) для проведення операцій, підтримавши в такий спосіб розбудову власне Європейської системи безпеки і оборони. На додаток вони прив’язали розвиток концепції БООТС до практичної політично-військової співпраці в контексті Партнерства заради миру (ПЗМ).

Потреба, задля якої вона розробляється, виникла через зміни клімату безпеки в Європі і виникнення менших, але різноманітних і непередбачуваних ризиків для миру і стабільності. Зокрема, було вирішено, що система майбутньої безпеки потребуватиме мобільних, багатонаціональних, об'єднаних (що включають різні роди військ) військових формувань, пристосованих до виконання специфічних військових завдань. До них належать: гуманітарна допомога, миротворчі операції та підтримка миру, а також колективна оборона. Необхідні сили можуть бути різними залежно від обставин і мають бути зосереджені швидко, а то й негайно після отримання наказу.

Основою концепції БООТС, що має розв'язати ці завдання, є система командування та управління, необхідна для ефективного функціонування цих сил. Різноманітні обставини, за яких можуть діяти БООТС, накладають значні вимоги на систему командування і управління такими операціями. Тому штаби БООТС мають надзвичайно важливу роль. Штаби БООТС формуватимуться навколо серцевини, або “ядра” відібраних “материнських” штабів командної структури. Вони, в разі необхідності виконання вимог конкретних місій, будуть підсилюватись елементами з інших штабів НАТО та з країн - членів Альянсу і партнерів на модульній основі.

Проведено вже низку випробувань концепції БООТС, наприклад, протягом навчань “Елайд ефорт” у листопаді 1997 року, до яких за

спостерігачів були запрошені представники ряду країн-партнерів; та протягом навчань “Стронг резолв” у березні 1998 року, в яких підрозділи країн-партнерів уже брали участь й інтегрувались саме через структуру БООТС. Метою випробувань була оцінка концепції штабів БООТС, що розвивалась.

На основі цих випробувань та інших відповідних штабних аналізів Альянс розпочав у 1999 році втілення в життя концепції БООТС. Цей процес, який передбачає надання необхідної штабної підтримки та оснащення для управління, командування та зв’язку, має завершитись наприкінці 2004 року. При втіленні повною мірою враховуються знання, які НАТО набуло під час операцій в колишній Югославії. Також продовжується робота з навчання особового складу і оснащення штабів, що роблять свій внесок у БООТС. Завершення втілення концепції забезпечить Альянс важливим інструментом врегулювання криз у XXI сторіччі.

Внутрішня адаптація сил Альянсу

Внутрішня адаптація збройних сил Альянсу полягає у подальшому їх скороченні і перебудові, що здійснюються протягом останніх років з метою більш ефективного реагування Альянсу на нові умови, викликані змінами в кліматі безпеки.

Цей процес бере свій початок у Лондонській декларації від липня 1990 року, у якій глави держав та урядів країн НАТО закликали адаптуватися до змін, які впливали на ситуацію в Європі. Лондонський саміт став поворотною точкою в історії Альянсу і привів до прийняття в листопаді 1991 року нової стратегічної концепції, що відбиває більш широкий підхід до безпеки, ніж раніше. Це знайшло своє відображення в розвитку ситуації в галузі європейської безпеки в 1992 та 1993 роках. У січні 1994 року глави держав та урядів країн - членів НАТО закликали до подальшого дослідження можливостей розвитку і адаптації політичних та військових структур і процедур Альянсу з метою більш гнучкого й ефективного виконання місій організації, до яких належить і підтримка миру.

У вересні 1994 року Військовий комітет розпочав “Довгострокове дослідження НАТО” (LTS), з метою вивчення інтегрованої військової структури Альянсу і висунення “пропозицій щодо змін у структурі збройних сил Альянсу, командних структурах та спільній інфраструктурі”. В рамках цієї програми міністри закордонних справ виробили подальші важливі

рекомендації на своїй зустрічі в Берліні у червні 1996 року, де визначили масштаб місій НАТО, до виконання яких має бути готовою нова командна структура.

На зустрічі в Берліні у червні 1996 року міністри закордонних справ країн НАТО підтвердили, що важливим елементом адаптації Альянсу є розбудова власне Європейської системи безпеки та оборони в межах НАТО, яка дозволила б європейським членам організації робити більш узгоджений і ефективний внесок у місії та діяльність Альянсу, демонструючи спільну відповідальність; діяти самостійно в разі необхідності; підсилити трансатлантичну ланку. Вони також закликали до подальшого розвитку спроможності Альянсу виконувати нові ролі та місії в галузі запобігання конфліктам та врегулювання криз; діяти в інтересах боротьби з поширенням зброї масового знищення та засобів її доставки; підтримувати при цьому потенціал колективної оборони. Це мало бути доповнено більшим внеском Альянсу в безпеку та стабільність в усьому євро-атлантичному регіоні через розширення і поглиблення співпраці з країнами - партнерами НАТО.

Такий важливий поштовх роботі Військового комітету над внутрішньою адаптацією Альянсу став результатом рішень, колективно прийнятих усіма 16 країнами-членами. У грудні 1997 року Іспанія оголосила про свій намір приєднатись до нової військової структури. Франція, яка бере участь у роботі Військового комітету над внутрішньою адаптацією, зазначила, що не збирається повною мірою брати участь у інтегрованих структурах НАТО, але підтвердила своє позитивне ставлення до процесу внутрішньої адаптації, що триває, і до вибіркової участі в операціях під проводом НАТО.

Для того щоб зусилля Альянсу щодо посилення можливостей виконувати його ролі та місії були плідними, необхідно досягти трьох фундаментальних цілей. Має бути забезпечена військова ефективність Альянсу; збережена трансатлантична ланка; розвинена власне Європейська система безпеки та оборони (ESDI) в НАТО.

Переважаючим імперативом у розвитку будь-якої нової структури є те, що вона має бути “орієнтованою на місії”. Вона повинна забезпечити НАТО можливостями виконати повний спектр ролей та місій Альянсу від його традиційного завдання колективної оборони до виконання нових ролей за умов, що змінюються, до яких належать і місії “поза межами Статті 5”, такі як операції з підтримки миру. Крім того, необхідно взяти до уваги такі чинники, як гнучкість, ефективність сил, єдність Альянсу, принцип багатонаціональності, реальні можливості та вимоги ESDI і БООТС .

Нова структура також повинна мати потенціал зростання і бути достатньо гнучкою для того, щоб охопити нових членів без серйозних змін. У цьому контексті було вирішено, що вступ Чеської Республіки, Польщі та Угорщини не потребуватиме створення додаткових командних штабів НАТО. Структура також має надавати відповідні можливості для участі країнам-партнерам.

Нові концепції командування та управління

У своїй роботі з внутрішньої адаптації НАТО розробило нові концепції командних відносин, що мають забезпечити ефективну координацію між різними рівнями командування в межах нової військової структури. Ці нові концепції відображають гнучкіший підхід до виконання місій та завдань Альянсу. Вони базуються на раціоналізованому, багатофункціональному підході до всієї командної структури і мають такі характеристики:

- взаємна підтримка в командних стосунках є одним із основних принципів, які визначають нову структуру. Його метою є надання Північноатлантичній раді, Військовому комітету та командувачам усіх рівнів більшої гнучкості щодо надання пріоритетності виконанню найнагальніших завдань.
- більший наголос на проведенні заходів та операцій Альянсу на регіональному рівні. Це, зокрема, обумовлено тим, що в сучасних умовах зросла взаємозалежність між регіонами. Робота над новою командною структурою виявила потребу у створенні штабів регіонального базування, які могли б приймати під своє командування нові сили, а також підтримувати процес підсилення на регіональному та міжрегіональному рівні.
- гнучкий підхід до заходів командування та управління (C2), таких як визначення географічних меж, координаційних ліній та розподіл на етапи, що значно полегшить проведення навчань і операцій. Так, наприклад, у об'єднаному командуванні в Європі постійного характеру набудуть лише заходи, необхідні для проведення повсякденних мирних операцій на регіональному та стратегічному рівні. Таким чином, усувається необхідність у постійних географічних межах розподілу нижче регіонального рівня об'єднаного командування в Європі, а також скасовується постійно діюче об'єднане субрегіональне командування (JSRC) в зонах спільних операцій.
- зосередження більшої уваги на принципі багатонаціональності при комплектуванні особовим складом нових військових штабів,

що дасть можливість представництва усіх країн-членів на рівні стратегічного командування. Це також полегшить забезпечення в усій командній структурі представництва країн, що межують з іншими регіональними командуваннями та сприятиме підвищенню можливостей первинного підсилення. Як наслідок, буде розширено коло країн, задіяних на рівні об'єднаних субрегіональних командувань (JSRC), що дасть змогу країнам, котрі межують з державами, на території яких розмішується об'єднане субрегіональне командування, бути представленими належним чином.

Ця адаптація виконувалась відповідно до рекомендацій довгострокового дослідження, що було розпочате у 1994 році. Тип, кількість та розташування штабів, які мають складати командну структуру, були узгоджені міністрами оборони в 1997 році. На основі цього рішення Північноатлантична рада ухвалила запити про активацію штабів у березні 1999 року, проклавши шлях широкомасштабній імплементації нової військової командної структури НАТО, яка розпочалась у вересні 1999 року.

Військова структура

Інтегрована військова структура складається із частин збройних сил, що надаються державами-членами військової структури згідно з певними правилами. В межах існуючої нині структури є три головні категорії сил, а саме: **Сили негайного і швидкого реагування, Основні оборонні сили** та **Резервні сили.**

Сили реагування є універсальними мобільними частинами сухопутних, повітряних і військово-морських сил, що утримуються на високому рівні бойової готовності і можуть швидко вводитись в дію в разі потреби раннього реагування на кризу. **Сили негайного реагування** складаються з сухопутних і авіаційних компонентів, а також з військово-морських сил постійного базування в Атлантиці та Середземномор'ї та штабу Мобільних сухопутних сил (AMF(L)) Командування об’єднаними збройними силами НАТО в Європі (ACE). До складу **Сил швидкого реагування** входять інші сухопутні, повітряні та морські елементи, такі як штаб Сил швидкого реагування ACE та штаб Багатонаціональної дивізії (Центр) (MND(C)).

Основні оборонні сили складаються з діючих і таких, що можуть бути мобілізованими, сухопутних, військово-повітряних і військово-морських сил, спроможних забезпечити стримування і захист від примусу

або агресії. Ці сили мають національні й багатонаціональні формування різних рівнів готовності. Існує чотири багатонаціональних корпуси основних оборонних сил: один датсько-німецький, один голландсько-німецький і два німецько-американських. Деякі з цих частин можуть розгортатися для підтримки операцій “поза межами дії Статті 5”.

Окрім цього, існує домовленість, яка передбачає, що Європейський корпус, до якого входять підрозділи Бельгії, Франції, Німеччини, Люксембургу та Іспанії, може бути підпорядкований НАТО в часи кризи для залучення в складі як основних оборонних сил, так і сил реагування. У квітні 2000 року в результаті подібних домовленостей оперативне управління силами в Косові (КФОР) було передане Єврокорпусу під загальним керівництвом НАТО в процесі ротації командування.

Резервні сили складаються з інших формувань, що перебувають на різних рівнях готовності і можливості їх використання. Ці сили можуть використовуватись як сили підкріплення у будьякому районі чи морській зоні дії НАТО для стримування, врегулювання кризи чи забезпечення оборони.

Вони складаються з формувань двох видів: таких, що передаються під **оперативне командування або оперативне управління** Верховного головнокомандувача НАТО у разі потреби згідно з узгодженою процедурою або в узгоджений час; і таких, що можуть бути передані під оперативне командування Верховного головнокомандувача НАТО в разі потреби в майбутньому згідно з домовленістю між державами-членами.

Деякі з вищенаведених термінів мають конкретне військове визначення. Терміни “командування” і “управління”, наприклад, стосуються характеру повноважень військових командувачів щодо переданих в їх розпорядження військових частин. У міжнародному контексті вони можуть мати тлумачення, відмінне від суто національного визначення. Коли держави НАТО виділяють свої сили в розпорядження Альянсу, вони передають їх у оперативне командування і оперативне управління, що відрізняється від повного командування всіма аспектами операцій і управління цими силами. Згадані аспекти залишаються в межах національної відповідальності і повноважень.

Як правило, більшість частин збройних сил НАТО залишається повністю під національним командуванням до моменту перепідпорядкування їх Альянсу для проведення конкретної операції відповідно до рішення, що приймається на політичному рівні. Винятком з цього правила є певні інтегровані елементи військових штабів НАТО; частини інтегрованої структури протиповітряної оборони, зокрема Сили раннього повітряного попередження і управління (AWACS); деякі складові системи зв'язку;

Військово-морські сили постійного базування, а також інші елементи Сил реагування Альянсу, про які йдеться нижче в цьому розділі.

Верховний головнокомандувач об’єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR)

Головне завдання Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі полягає в тому, щоб під політичним керівництвом Північноатлантичної ради або Комітету оборонного планування забезпечувати збереження миру, безпеки і територіальної цілісності держав - членів Альянсу. У випадках агресії він відповідає за здійснення військових заходів у межах відповідальності й спроможності Командування об'єднаними збройними силами НАТО в Європі, спрямованих на підтвердження солідарності держав Альянсу і готовності зберегти недоторканність території держав-союзниць; забезпечення захисту свободи морських зон і життєво важливих економічних комунікацій; збереження або відновлення безпеки зони його відповідальності (AOR).

SACEUR виконує військове планування, включно з визначенням та запитом про надання сил необхідних для виконання будь-яких місій Альянсу, серед яких забезпечення стабільності, допомога в регулюванні криз та ефективна оборона. Він подає на розгляд політичного і військового керівництва НАТО рекомендації з усіх військових питань, які можуть позначитись на виконанні його обов'язків. Він має прямий доступ до начальників генеральних штабів і може спілкуватись з відповідним національним керівництвом, якщо це необхідно для виконання його завдань.

Як і Голова Військового комітету, Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі відіграє важливу громадську роль і є головним військовим речником штабу Верховного командування ОЗС НАТО в Європі (SHAPE). Він особисто, а також через своїх працівників, відповідальних за інформування громадськості, підтримує постійний зв'язок з представниками преси та засобів масової інформації, здійснює офіційні візити до держав Альянсу та тих країн, з якими НАТО розвиває діалог, співпрацю і партнерство. Він також відповідає за розвиток військових контактів з країнами-учасницями програми “Партнерство заради миру”.

Командування ОЗС НАТО в Європі (ACE)

Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі є вищим військовим командувачем стратегічного командування (SC) НАТО в Європі. Він є чотиризірковим генералом або адміралом США. Штаб

Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі, скорочено - SHAPE знаходиться в містечку Касто, неподалік від Монсу (Бельгія).

Завдання Командування ОЗС в Європі полягає у підтриманні безпеки стратегічної зони, що простягається від північних кордонів Норвегії до півдня Європи (Середземне море включно) і від узбережжя Атлантичного океану до східних кордонів Туреччини. Ця зона охоплює близько двох мільйонів квадратних кілометрів суші, понад три мільйони квадратних кілометрів моря і має близько 320 мільйонів мешканців. У разі виникнення кризи Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі відповідає за здійснення військових заходів, спрямованих на забезпечення захисту, збереження безпеки і єдності командування ОЗС в Європі, діючи в межах повноважень, наданих йому політичним керівництвом НАТО.

До структури командування ОЗС в Європі входять два Головних підпорядкованих командування, загальне керівництво якими здійснює Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі:

Командування ОЗС в Північній Європі (AFNORTH): Бранссум, Нідерланди.

Командування ОЗС в Південній Європі (AFSOUTH): Неаполь, Італія.

Об’єднані збройні сили в Північній Європі (AFNORTH)

Бранссум, Нідерланди

До зони відповідальності AFNORTH входять: Бельгія, Чеська Республіка, Данія, Німеччина, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща та Велика Британія. Вона також включає Північне море, Ірландське море, Ла-Манш, Скагеррак, Каттегат, Зунд і Белтс та Балтійське море. Командувачем є німецький або британський чотиризірковий генерал, або адмірал. Підпорядковані йому командування складаються з:

- Двох підпорядкованих командувань:

  - командування об'єднаними військово-повітряними силами в Північній Європі: Рамштайн, Німеччина;

  - командування об’єднаними військово-морськими силами в Північній Європі: Нортвуд, Велика Британія.

- Трьох об’єднаних субрегіональних командувань:

  - командування об'єднаними силами в Центральній Європі: Хайдельберг, Німеччина;

- командування об’єднаними силами в Північно-Східній Європі: Каруп, Данія;
- командування об’єднаними силами в Північній Європі: Ставангер, Норвегія.

Командування об’єднаними силами НАТО в Південній Європі (AFSOUTH)

Неаполь, Італія

AFSOUTH охоплює зону площею приблизно в чотири мільйони квадратних кілометрів, яка включає Грецію. Угорщину, Італію, Іспанію та Туреччину. До неї належать також Чорне море, Азовське море, усе Середземномор’я та атлантичні підходи до Гібралтарської протоки на схід від довготи 7° 23’ 48” W, район навкруги Канарських островів та відповідний повітряний простір. Між цим регіоном і зоною AFCENT знаходиться територія Швейцарії та Австрії, які не є членами НАТО. Командувачем є американський чотиризірковий адмірал або генерал. До його командування входять такі підпорядковані командування:

- Два командування родами військ:
  - командування об'єднаними військово-повітряними силами в Південній Європі: Неаполь, Італія;
  - командування об'єднаними військово-морськими силами в Південній Європі: Неаполь, Італія.
- Чотири об’єднаних субрегіональних командування:
  - командування об'єднаними силами в Південній Європі: Верона, Італія;
  - командування об'єднаними силами в Південно-Центральній Європі: Ларисса, Греція;
  - командування об'єднаними силами в Південно-Східній Європі: Ізмір, Туреччина;
  - командування об’єднаними силами в Південно-Західній Європі: Мадрид, Іспанія.

Інші штаби та командування, підпорядковані SACEUR

До структури штабів або командувань, що підпорядковані Верховному головнокомандувачу ОЗС НАТО в Європі та відповідають головним чином за сили реагування, належать:

- штаб авіації сил реагування (RF(A)S): Калькар, Німеччина;
- сили раннього повітряного попередження НАТО (NAEWF): Гайленкірхен, Німеччина;
- корпус швидкого реагування командування ОЗС НАТО в Європі (ARRC): Райндален, Німеччина;
- багатонаціональна дивізія (Центр) (MND(C)): Райндален, Німеччина;
- багатонаціональна дивізія (Південь) (MND(S)): (ще не введена в дію, місцезнаходження ще не визначено);
- військово-морські сили постійного базування в Середземномор'ї (STANAVFORMED);
- сухопутні мобільні сили командування ОЗС НАТО в Європі (AMF(L)): Хайдельберг, Німеччина;
- сили мінної протидії на Півночі (MCMFORNORTH);
- сили мінної протидії в Середземномор'ї (MCMFORMED).

Штаб авіації сил реагування (RF(A)S)

Штаб було створено для сприяння детальному плануванню дій авіації сил реагування. Штаб налічує близько 80 працівників, має Директора - тризіркового німецького генерала авіації.

Сили раннього повітряного попередження НАТО (NAEWF)

Це формування було створено в грудні 1978 року відповідно до рішення Комітету оборонного планування НАТО щодо придбання у власність Альянсу засобів раннього повітряного попередження системи протиповітряної оборони для забезпечення спроможності усіх командувань НАТО здійснювати авіаційне спостереження, командування і управління. Сили раннього повітряного попередження НАТО (NAEWF) є результатом втілення найбільшої закупівельної програми спільного фінансування Альянсу.

Сили раннього повітряного попередження є діючим багатонаціональним формуванням, що складається з двох компонентів: компонента E-3A, до складу якого входять 18 літаків E-3A, що належать НАТО і мають Головну оперативну базу в Гайленкірхені (Німеччина), і компонента E-3D, до складу якого входять сім літаків E-3D, що належать Великобританії і базуються на авіаційній базі Королівських військовоповітряних сил в Уеддінгтоні (Великобританія). Сили забезпечують повітряне спостереження і раннє попередження, що істотно підвищує ефективність командування і управління сил НАТО, оскільки літаки Системи раннього повітряного попередження і управління (AWACS) передають дані спостереження безпосередньо до наземних, повітряних або морських центрів командування і управління. Кожен літак має складне радарне оснащення, що дає змогу виявляти літаки на великих відстанях і над великими за площею територіями.

Корпус швидкого реагування командування ОЗС НАТО в Європі (ARRC)

Корпус швидкого реагування є сухопутним компонентом Сил швидкого реагування командування ОЗС в Європі. Він має перебувати в стані постійної готовності, щоб в разі потреби виконати завдання командування ОЗС в Європі і забезпечити поповнення або підкріплення місцевих сил в разі необхідності. В мирний час його структура складається з 10 дивізій і частин корпусу з 14 держав НАТО, що дає можливість швидко реагувати, коли виникає потреба. Широкий спектр можливостей корпусу дає змогу ефективно використовувати його у реагуванні на різноманітні непередбачені ризики.

Оперативна організація, склад і чисельність корпусу швидкого реагування залежать від особливостей кризової ситуації, її політичного значення, регіону, від наявності і військової спроможності регіональних або місцевих сил. Транспортабельність компонентів корпусу, наявність транспортних засобів, відстані, які треба подолати, потенціал інфраструктури держави, що приймає корпус на своїй території, також відіграють вирішальну роль. Штаб корпусу може розгорнути до чотирьох дивізій та корпусних частин. До складу корпусу входять такі основні компоненти:

- національні дивізії Німеччини, Греції, Туреччини і Сполучених Штатів Америки, а також іспанська дивізія швидкого реагування можуть бути надані на основі спеціальних угод про координацію;

- основні дивізії під проводом однієї з держав: одна британська з італійським компонентом; одна британська з датським компонентом; одна італійська з португальським компонентом;
- багатонаціональна дивізія в Центральному регіоні (MND(C)), до якої входять бельгійські, голландські, німецькі й британські частини;
- багатонаціональна дивізія в Південному регіоні (MND(S)) (ще не задіяна; місце дислокації ще не визначено);
- частини корпусного підпорядкування - переважно британські, але за участі інших членів Альянсу.

Штаб корпусу швидкого реагування є багатонаціональним. Він знаходиться в Райндалені, Німеччина. В мирний час штаб корпусу швидкого реагування знаходиться під командуванням і управлінням Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі (SACEUR), із штабом MND(C) під оперативним управлінням командувача ARRC. Решта дивізій і частин передаються під його оперативне командування тільки після розгортання. Командувачем корпусу швидкого реагування є британський тризірковий генерал.

Штаб ARRC вперше перебрав на себе командування сухопутним компонентом сил втілення миру під проводом НАТО (ІФОР) в Боснії та Герцеговині 20 грудня 1995 року.

Сили негайного реагування (морські)

У складі командування ОЗС в Європі є три угруповання військово-морських сил негайного реагування. Військово-морські сили постійного базування в Середземномор'ї (STANAVFORMED) складаються з есмінців і фрегатів і утворюють ядро багатонаціональних військово-морських сил негайного реагування, підпорядкованих Верховному головнокомандувачу ОЗС НАТО в Європі у періоди напруженості або криз. Дві Постійні військово-морські групи протимінного захисту, MCMFORNORTH та MCM-FORMED, постійно забезпечують засоби протимінного захисту (MCM) НАТО і діють переважно у зонах відповідальності AFNORTH і AFSOUTH. Вони перебувають під оперативним командуванням Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі і в разі необхідності можуть розгортатися в межах усієї стратегічної зони НАТО.

Ці сили забезпечують постійну військово-морську присутність НАТО і наочно свідчать про солідарність та єдність Альянсу. Вони є силами стримування, готовими для негайного використання в будь-який момент, і становлять важливу частину оперативної потужності НАТО.

Військово-морські сили постійного базування в Середземномор'ї (STANAVFORMED) були сформовані в квітні 1992 року замість військово-морських сил для дій за викликом у Середземному морі (NAVOC-FORMED), створених у 1969 році. Вони складаються з есмінців та фрегатів, наданих країнами, які мають свої військово-морські сили, що діють в межах Командування об"єднаних збройних сил НАТО в Європі (ACE). Час від часу використовуються також кораблі інших держав-членів НАТО.

MCMFORNORTH замінили військово-морські сили постійного базування в зоні Ла-Маншу (STANAVFORCHAN) в 1998 і складаються з підрозділів тих країн, що входять до північного регіону Європи. Час від часу до них приєднуються також кораблі інших держав.

Мобільні сили командування ОЗС в Європі (AMF)

Ці сили були створені в 1960 році як невелике багатонаціональне формування, спроможне швидко розгортатися для використання в будь-якому регіоні стратегічної зони командування ОЗС в Європі, якому загрожує небезпека. Штаб мобільних сил знаходиться в Хайдельберзі, Німеччина. Головне призначення мобільних сил - демонструвати солідарність держав Альянсу та їх готовність протистояти будь-якій агресії проти будь-якої держави-члена НАТО. Вперше мобільні сили були розгорнуті в січні 1991 року, коли авіаційний компонент цих сил було направлено до південно-східної Туреччини під час війни у Перській затоці для наочного ствердження солідарності НАТО у ситуації потенційної загрози території Альянсу. Сухопутний компонент, що дорівнює бригаді і налічує близько 5 000 осіб, складається з частин, які надають 14 держав НАТО.

Склад мобільних сил було змінено з огляду на нову роль, яку вони повинні відігравати як частина Сил негайного реагування НАТО (IRF). Нині до складу цих сил входять сухопутний (IRF(L)) та авіаційний (IRF(A)) компоненти, у формуванні яких бере участь більшість держав Альянсу.

Верховний головнокомандувач ОЗС в Атлантиці (SACLANT)

Головне завдання SACLANT полягає в тому, щоб під загальним політичним керівництвом Північноатлантичної ради та/або Комітету оборонного планування забезпечувати військову потужність, необхідну для збереження миру, безпеки та територіальної недоторканності країн-членів Альянсу. В разі агресії або її неминучої

загрози SACLANT як верховний головнокомандувач відповідає за здійснення усіх необхідних військових заходів в межах його компетенції та можливостей задля демонстрації солідарності в Альянсі і готовності захистити недоторканність його території; забезпечити свободу судноплавства та економічних комунікацій та зберегти або відновити безпеку своєї зони відповідальності. Як Верховний головнокомандувач НАТО дислокований у Північній Америці SACLANT також відіграє важливу роль у збереженні трансатлантичної ланки між Європою та Північною Америкою. Як і SACEUR, він надає політичному та військовому керівництву НАТО поради з військових питань і в разі необхідності має прямий зв'язок з керівниками оборонних відомств, міністрами оборони та главами урядів країн - членів НАТО.

Штаб Командування ОЗС в Атлантиці (HQ SACLANT) знаходиться в Норфолці, Вірджинія, США.

Командування ОЗС в Атлантиці (ACLANT)

Стратегічна зона цього Командування простягається від Північного полюсу до Тропіку Рака та від прибережних вод Північної Америки до узбережжя Європи і Африки, Португалія включно, але за винятком Ла-Маншу, Британських островів та Канарських островів, які знаходяться в стратегічній зоні Командування ОЗС НАТО в Європі.

НАТО є Атлантичним Альянсом, чий добробут у мирні часи та існування у воєнні залежать від життєво важливих морських комунікацій. Головним завданням ACLANT є сприяти безпеці в Атлантичній зоні, охороняючи морські лінії комунікацій Альянсу, підтримуючи наземні та морські десантні операції, а також забезпечуючи захист розгортання сил ядерного стримування морського базування.

Стратегічна концепція Альянсу, ухвалена главами держав та урядів на Вашингтонському саміті в квітні 1999 року відбиває широкий підхід до безпеки, в якому велика увага надається запобіганню конфліктам та врегулюванню криз. Згідно до цього підходу структура морських сил НАТО адаптується до потреб сучасної ситуації в галузі безпеки з тим, щоб бути спроможною забезпечити цілий спектр заходів, необхідних для реагування на ситуації мирних часів, кризового періоду та у разі конфлікту.

Нова військова командна структура НАТО ліквідує потребу у постійно встановлених межах між командуваннями нижче стратегічного рівня. Існує п'ять головних підпорядкованих командувань, включно з трьома регіональними штабами, які підпорядковані безпосередньо SACLANT для планування та виконання військових заходів та планів Альянсу за часів

миру, криз чи конфліктів, включно із завданнями, які можуть бути дані їм як в межах зони відповідальності ACLANT, так і за її межами в разі потреби.

П'ять головних підпорядкованих командувань:

Регіональне командування у східній Атлантиці (RHQ EASTLANT)

Нортвуд, Велика Британія

Основною місією RHQ EASTLANT є внесок у збереження миру, безпеки і територіальної недоторканності країн - членів Альянсу в межах зони відповідальності ACLANT. Головнокомандувачем у східній Атлантиці (CINCEASTLANT) є чотиризірковий британський адмірал.

CINCEASTLANT має дві відповідальності - як регіональний командувач в структурі командування об'єднаних сил НАТО в Європі (ACE) в якості CINCEASTLANT, та як командувач роду військ в складі CINCNORTH, оскільки він командує об'єднаними військово-морськими силами на півночі (COMNAVNORTH). Функціонування в мережі управління обох верховних головнокомандувачів НАТО дає змогу штабу бути у фокусі військових рухів та спільних морських операцій, до яких залучаються обидва командування.

CINCEASTLANT також відповідає від імені Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці за управління та функціонування постійних військово-морських сил в Атлантиці (STANAVFORLANT).

Постійні військово-морські сили в Атлантиці (STANAVFORLANT)

Військово-морські сили постійного базування в Атлантиці (STANAVFORLANT) - це постійна за мирних часів багатонаціональна військово-морська ескадра, що складається з есмінців, крейсерів та фрегатів, які належать різним країнам - членам НАТО. Сили діють, навчаються і тренуються групою, забезпечуючи повсякденну верифікацію існуючих в НАТО морських процедур, тактики та ефективності.

З моменту створення в 1967 році ці сили мають у своєму складі понад 500 кораблів та 150 000 службовців, чоловіків та жінок. Вони кожного року беруть участь у серії запланованих навчань НАТО та окремих країн, які покликані підтримувати бойову готовність та посилювати сумісність. Вони є наочним практичним прикладом солідарності та трансатлантичної співпраці в Альянсі. Нещодавні навчання також продемонстрували

здатність сил виконувати операції з підтримки миру та гуманітарної допомоги за межами традиційної зони відповідальності Альянсу, що відповідає політиці НАТО гарантування безпеки на всю євро-атлантичну територію.

Регіональне командування в західній Атлантиці (RHQ WESTLANT)

Норфолк, Вірджинія

Головним завданням RHQ WESTLANT є внесок у збереження миру, безпеки і територіальної недоторканності країн - членів Альянсу в межах зони відповідальності ACLANT. Головнокомандувачем у західній Атлантиці (CINCWESTLANT)) є чотиризірковий американський адмірал.

Найзначнішою роллю WESTLANT за часів кризи або війни є гарантування безпечного транзиту критично необхідних підкріплень та матеріальних ресурсів з Північної Америки до Європи, які необхідні для підтримки будь-яких сил НАТО, що діють будь де, як в межах зони відповідальності НАТО, так і поза неї.

За мирних часів CINCWESTLANT спонсорує проведення спільних багатонаціональних навчань та заходів в межах Партнерства заради миру (ПЗМ), а також утримує оперативний контроль і надає підтримку силам НАТО, що приписані до командування.

Регіональне командування у південній Атлантиці (RHQ SOUTHLANT)

Лісабон, Португалія

Головною місією RHQ SOUTHLANT є внесок у збереження миру, безпеки і територіальної недоторканності країн - членів Альянсу в межах зони відповідальності ACLANT. Головнокомандувачем у південній Атлантиці (CINCSOUTHLANT) є тризірковий португальський адмірал.

Як командувач ACLANT, що межує з південною частиною командування об’єднаними силами НАТО в Європі, INCSOUTHLANT знаходиться у фокусі військових рухів та спільних морських операцій, що відбуваються на межі між європейським та атлантичним регіональними командуваннями.

Ударний флот в Атлантиці (STRIKFLTLANT)

Норфолк, Вірджинія

Командувач ударного флоту в Атлантиці (COMSTRIKFLTLANT) - головний підпорядкований Верховному головнокомандувачу об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці командувач військово-морських сил. Його головною місією є стримування агресії через створення та утримування військово-морської переваги в Атлантиці і забезпечення недоторканності морських комунікацій НАТО. COMSTRIKFLTLANT - американський тризірковий адмірал.

Склад сил може бути пристосований до врегулювання кризових ситуацій в міру їх виникнення, надання підтримки авіації, а також морському десанту і морській піхоті і до безпосередньої підтримки наземних та повітряних операцій Командування об'єднаних сил НАТО в Європі. Сили з Бельгії, Канади, Данії, Федеративної Республіки Німеччина, Нідерландів, Норвегії, Португалії, Великої Британії та Сполучених Штатів присутні в цьому флоті. На випадок воєнних дій Ударний флот в Атлантиці може бути доповнений 3 - 4 бойовими групами авіаносців, 1 - 2 спеціальними протичовновими групами, спеціальною десантною групою і приблизно 22 000 голландських, британських та американських морських піхотинців.

Задля забезпечення сумісності сил, що приписані до флоту, і задля вдосконалення процедур командування та управління періодично проводяться навчання НАТО за реалістичних умов.

Об'єднане командування підводних човнів в Атлантиці (SUBACLANT)

Норфолк, Вірджинія

Командувач об'єднаного командування підводних човнів в Атлантиці (COMSUBACLANT) є головним радником Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Атлантиці з питань підводних човнів та підводної зброї. COMSUBACLANT є тризірковим американським адміралом.

SUBACLANT забезпечує координацію для Командування об'єднаних сил НАТО в Атлантиці, а також прямий зв'язок з командуванням об'єднаних сил НАТО в Європі з питань політики і доктрини НАТО щодо підводного флоту. Це в основному координуючий орган, який є головним розробником оперативно-тактичної доктрини підводного флоту для обох стратегічних командувань.

Центр підводних досліджень SACLANT (SACLANTCEN)

Ля Спеція, Італія

Роль і структура Центру підводних досліджень SACLANT, який є невід'ємним елементом головної підпорядкованої командної структури ACLANT, описані у розділі 14 (науково-дослідницька робота і технології).

Регіональна канадсько-американська група планування (CUSRPG)

Регіональна канадсько-американська група планування (CUSRPG) складається з військових представників Канади і Сполучених Штатів. Її функція полягає у координації оборонних зусиль НАТО в регіоні Канади та Сполучених Штатів (CANUS). Для регіону не існує єдиного командувача сил НАТО. Тому управління залежить від існуючих структур канадських та американських збройних сил та Північноамериканського командування оборони повітряного простору, якщо тільки відповідне військове та національне керівництво не прийме рішення про те, що для здійснення такого управління необхідно створити ще один об'єднаний штаб.

Місія CUSRPG полягає у здійсненні військового планування, необхідного для збереження миру, безпеки та територіальної недоторканності регіону CANUS. Вона охоплює діяльність з базування та захисту стратегічних ядерних сил у цьому регіоні; раннього попередження та протиповітряної оборони; захист промислових потужностей та військового потенціалу; захист від воєнних дій, що можуть становити загрозу для безпеки цього регіону.

CUSRPG складається з Комітету начальників штабів (COSC), Комітету регіонального планування (RPC), Робочої групи Комітету регіонального планування (RPC WT), і секретаріату, який знаходиться у Вашингтоні. На засідання RPC можуть запрошуватись спостерігачі з Міжнародного військового штабу НАТО (IMS) та Верховних головнокомандувачів НАТО (SCs).

Начальник Генерального штабу Канади та Голова Об'єднаного комітету начальників штабів США відповідають перед Військовим комітетом НАТО (MC) за координацію питань НАТО в регіоні CANUS, зокрема за підготовку та ухвалення планів оборони регіону CANUS, які передаються на розгляд Голові Військового комітету НАТО; підтримку зв'язків з Головою військового комітету, Верховними головнокомандувачами НАТО та іншими відомствами НАТО в разі необхідності; нагляд за навчаннями та підготовкою в межах НАТО та Партнерства заради миру (ПЗМ) в регіоні CANUS.

Розширення НАТО і вступ нових членів

Відкритість Альянсу для нових членів головним чином має на меті зміцнення стабільності в усій Європі, а не експансію військового впливу та потужності НАТО чи зміну сутності її оборонної стратегії. Гарантії Альянсу щодо колективної безпеки та його залежність від багатонаціональних структур збройних сил є найкращими засобами досягнення такої мети шляхом розподілу ризиків, відповідальностей та витрат. Відкритість Альянсу та приєднання трьох нових членів у 1999 році, у поєднанні з партнерством і співпрацею в межах ПЗМ, дають змогу спрямовувати військові зусилля на задоволення поточних та майбутніх потреб. Такий підхід передбачає створення більш мобільних та гнучких сил, спроможних сприяти швидкому реагуванню, підсиленню та виконанню інших вимог щодо врегулювання кризових ситуацій. Нові країни-члени будуть брати участь у виконанні усіх місій та завдань НАТО. Спільно з країнами, задіяними до інтегрованої військово-командної структури, вони братимуть активну участь в плануванні, розробці та комплектуванні особовим складом структур збройних сил НАТО.

На саміті у Мадриді в липні 1997 року Чеську Республіку, Угорщину та Польщу було запрошено розпочати переговори з Альянсом щодо вступу. Наприкінці 1997 року було завершено переговори та підписано Протоколи про приєднання. Три нових країни-члена приєднались до Альянсу в березні 1999 року. Водночас паралельно з політичним процесом як у цих трьох країнах, так і в НАТО, проводиться велика робота, аби допомогти збройним силам Чеської Республіки, Угорщини та Польщі адаптуватися до своєї майбутньої ролі та забезпечити ефективність процесу їхнього приєднання до військових структур Альянсу. Попередні консультації та обговорення, які проходять нині, мають на меті підготувати ці три країни до виконання зобов'язань, передбачених членством в Альянсі, та ознайомити їх з чинною практикою і процедурами. Така підготовча робота допомагає визначити участь кожної з нових країн-членів у структурах НАТО, накреслити шляхи інтеграції та сприяти їхньому залученню до діяльності Альянсу в період підготовки до вступу.

Заходи та ініціативи в межах Партнерства заради миру

У межах загальної ініціативи Партнерства заради миру і, головним чином, в контексті Процесу планування та аналізу сил партнерства (PARP) (див. розділ 4) визначено широке коло військових заходів та ініціатив, спрямованих на подальше зміцнення зв'язків між

НАТО та країнами-партнерами. Такі відносини не обмежуються участю у військових навчаннях і включають, наприклад, можливість навчатися на курсах Оборонного коледжу НАТО в Римі та школи НАТО (SHAPE) в Обераммергау. Країнам - учасницям ПЗМ було також запропоновано представити свої кандидатури для призначення на посади в штабних елементах Партнерства заради миру, розміщених при різних військових штабах НАТО, про що згадувалось раніше, з метою повного залучення партнерів до планування та проведення заходів ПЗМ.

Офіцери з країн-учасниць Партнерства уже виконують міжнародні обов'язки у складі Міжнародного військового штабу НАТО в Центрі координації партнерства (ЦКП) (див. нижче). Також вивчається питання, в якому обсязі можна залучити особовий склад країн-партнерів до планування навчань БООТС, розробки концепцій, доктрин та операцій, а також до роботи в штабах БООТС.

У реалізації багатьох цих ідей уже досягнуто значних успіхів. Близько 20 країн-партнерів взяли участь у навчаннях НАТО з врегулювання кризових ситуацій, проведених 12-18 лютого 1998 року. Ці командно-штабні навчання (тобто такі, що не супроводжувалися розгортанням військ) мали на меті відпрацювання спільних дій НАТО та країн-партнерів для виконання операції з підтримки миру за мандатом ООН у випадку уявної кризи. Друга частина навчань зосереджувалась на участі НАТО та країн-партнерів у ліквідації наслідків матеріальних катастроф.

У всіх цих заходах, як і в співпраці з інших питань, визначених як галузі співробітництва ПЗМ, особлива увага приділяється досягненню більшої прозорості військової діяльності та удосконаленню консультацій і спільних дій.

У проведенні навчань НАТО/ПЗМ, наприклад, у галузі пошуково-рятувальних та гуманітарних місій, а також операцій з підтримки миру, найбільша увага приділяється розвитку необхідного потенціалу і підвищенню готовності країн-учасниць до таких операцій. Водночас поглиблюється і поліпшується їхнє розуміння військових систем та процедур інших країн, задіяних до програми.

Чимало уваги приділяється також принципу багатонаціональності військових штабів та сил, що беруть участь у навчаннях. Це, в свою чергу, полегшило перехід до складніших видів навчань НАТО/ПЗМ із залученням військових формувань вищого рівня. Такий процес виявився обопільно корисним для НАТО та країн-партнерів і збагатив їх цінним досвідом взаємодії у спільних навчаннях.

Розширення консультацій та співпраці

Після липневого 1997 року саміту в Мадриді, в руслі розширення консультацій і співпраці та підвищення прозорості було створено ряд нових структур у політичній та військовій сферах.

На додаток до Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП), Постійної спільної ради (ПСР) НАТО -Росія та Комісії НАТО - Україна (КУН), які працюють у цивільній та політичній площині, у різних форматах також проводяться засідання, що дають змогу здійснювати керівництво військовою діяльністю в рамках цих органів багатосторонньої та двосторонньої співпраці. На засіданнях Комітету євро-атлантичного військового партнерства (КЄАВП) країни - члени РЄАП проводять обговорення та обмін думками з військових питань. З метою зміцнення особливих відносин між НАТО та Росією аналогічно було започатковано проведення засідань військових представників та начальників штабів під егідою ПСР (ПСР-ВП/НШ). Подібні засідання проводяться і з Україною на рівні військових представників (ВК/ПК з Україною) та на рівні начальників штабів (ВК/НШ з Україною).

Комітет євро-атлантичного військового партнерства (КЄАВП) проводить як пленарні засідання за участю усіх країн-партнерів, так і засідання в обмеженому складі, на яких обговорюються функціональні та регіональні питання, такі як спільна участь в операціях з підтримки миру. Альтернативно можуть проводитись індивідуальні засідання з однією країною-партнером. Такі зустрічі відбуваються на рівні керівників оборонних відомств (КОВ), як правило, двічі на рік, водночас з проведенням інших засідань КОВ у Брюсселі, або щомісяця на рівні постійних військових представників. Така організаційна схема дає можливість зменшити кількість робочих поїздок керівників оборонних відомств до Брюсселя і заощадити кошти. Усі ці засідання проводяться Головою Військового комітету НАТО.

Засідання Постійної спільної ради (ПСР) НАТО-Росія на рівні начальників штабів/керівників оборонних відомств (ПСР-НШ) відбуваються не менше ніж двічі на рік, водночас з проведенням зустрічей Військового комітету на рівні начальників штабів, весною та восени кожного року.

Кожне засідання проходить за участю керівників оборонних відомств країн - членів НАТО, Верховних головнокомандувачів НАТО та військових представників Росії. Засідання постійної сесії ПСР-ВП за участю військових представників, що базуються в Брюсселі, проводяться частіше - як правило, раз на місяць.

Як зустрічі керівників оборонних відомств, так і засідання Постійної сесії проходять за спільним головуванням трьох представників: Голови Військового комітету, керівника оборонного відомства однієї з країн НАТО або одного з військових представників НАТО, що базуються в штаб-квартирі Альянсу в Брюсселі, та військового представника Росії. На цих засіданнях Альянс почергово і з терміном в три місяці представляють країни НАТО.

Під час засідань на рівні керівників оборонних відомств та постійних представників троє співголів поділяють головування по кожному з питань порядку денного. Порядок денний кожного засідання узгоджується спільно Міжнародним військовим штабом НАТО та представництвом Росії, після чого ухвалюється кожним із трьох співголів.

Зустрічі між Військовим комітетом та Україною на рівні керівників оборонних відомств відбуваються не менше ніж двічі на рік і також проводяться водночас з іншими засіданнями такого рівня. У зустрічах беруть участь керівники оборонних відомств країн НАТО, Верховні головнокомандувачі НАТО та представник України. Проводить засідання голова Військового комітету. Спільні засідання Військового комітету та України на рівні військового представника також відбуваються двічі на рік.

Розділ 13

Основні комітети НАТО та інститути співпраці, партнерства і діалогу

Основні комітети НАТО

Інститути співпраці, партнерства та діалогу

Основні комітети НАТО та інститути співпраці, партнерства і діалогу

Основні комітети НАТО

Роботі головних органів консультацій та прийняття рішень в НАТО допомагають різні комітети, які забезпечують представництво кожної держави-члена на кожному рівні усіх сфер діяльності НАТО, в яких ця держава бере участь. Деякі з комітетів були створені на самому початку існування організації і вже протягом багатьох років забезпечують процес прийняття рішень в Альянсі. Інші були створені пізніше, внаслідок внутрішньої та зовнішньої адаптації Альянсу по закінчені холодної війни і в міру змін у кліматі європейської безпеки.

У наступному розділі описані членство, головування, роль, рівні, підпорядкована структура та головні джерела кадрового забезпечення головних комітетів НАТО. Варто зазначити, що Генеральний секретар є номінальним головою ряду комітетів, які очолюються або спільно очолюються на постійній основі вищими посадовими особами, які відповідають за певні галузі. Комітети згруповані згідно з тим, як вони реально і постійно очолюються. Тому перелік не побудований за якоюсь жорсткою ієрархічною або структурною схемою.

Головним джерелом підтримки, яке зазначене під відповідним комітетом, є відділ або директорат Міжнародного секретаріату, який головним чином займається даною проблематикою. Більшість комітетів користуються адміністративною, процедурною та практичною підтримкою виконавчого секретаріату. Багатьом комітетам надає підтримку Міжнародний військовий штаб.

Ці короткі описи не треба плутати з детальним описом мандата кожного комітету, який був ухвалений органом, що його заснував.

Усі комітети НАТО ухвалюють рішення або формулюють рекомендації вищим органам на основі обміну інформацією та консультацій, що призводять до консенсусу. Процедури голосування або прийняття рішень більшістю не існує.

NB: Військовий комітет НАТО підпорядкований Північноатлантичній раді і Комітету оборонного планування, але має спеціальний статус вищого військового органу в НАТО. Роль Військового комітету описана у розділі 11.

Військовий комітет та більшість перелічених тут комітетів для обговорення питань РЄАП/ПЗМ також проводять спільні засідання з представниками країн-партнерів, які входять до Ради євро - атлантичного партнерства (РЄАП) і Партнерства заради миру (ПЗМ).

1. Північноатлантична рада (NAC)
2. Комітет оборонного планування (DPC)
3. Група ядерного планування (NPG)
4. Військовий комітет (MC)
5. Виконавча робоча група (EWG)
6. Спеціальна група високого рівня з питань контролю над звичайними озброєннями (HLTF)
7. Спільний комітет з проблем поширення зброї масового знищення
   (JCP)
8. Політично-військовий керівний комітет з Партнерства заради миру (PMSC/PfP)
9. Комітет протиповітряної оборони НАТО (NADC)
10. Рада НАТО з питань консультацій, командування та управління (C3) (NC3B)
11. Система повітряного управління та контролю НАТО (ACCS)
12. Політичний комітет вищого рівня (SPC)
13. Дорадча група з атлантичної політики (APAG)
14. Політичний комітет (PC)
15. Група середземноморської співпраці (MCG)
16. Вища політико-військова група з питань поширення зброї масового знищення (SGP)
17. Координаційний комітет з верифікації (VCC)
18. Група координації політики (PCG)
19. Комітет оборонного аналізу (DRC)
20. Нарада національних керівників у галузі озброєнь (CNAD)
21. Комітет NATO із стандартизації (NCS)

22. Комітет з питань інфраструктури
23. Вищий комітет з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій (SCEPC)
24. Нарада керівників з питань матеріально-технічного забезпечення країн НАТО (SNLC)
25. Науковий комітет (SCOM)
26. Комітет з проблем сучасного суспільства (CCMS)
27. Цивільний та військовий бюджетні комітети (CBC/MBC)
28. Вища рада з питань ресурсів (SRB)
29. Вища оборонна група з проблем поширення зброї масового знищення (DGP)
30. Група високого рівня (NPG/HLG)
31. Економічний комітет (EC)
32. Комітет з інформації та культурних зв'язків (CICR)
33. Комітет з оперативної діяльності Ради та навчань (COEC)
34. Комітет НАТО з управління повітряним рухом (NATMC)
35. Рада директорів організації з управління центральноєвропейською системою трубопроводів (CEPMO BOD)
36. Комітет НАТО з трубопроводів (NPC)
37. Комітет внутрішньої безпеки НАТО (NSC)
38. Спеціальний комітет
39. Архівний комітет

1. Північноатлантична рада (NAC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Генеральний секретар.
Роль	Головний орган прийняття рішень у Північноатлантичному альянсі. Єдиний орган, який формально створений Північноатлантичним Договором і уповноважений створювати “такі підпорядковані органи, які необхідно” задля втілення договору.
Рівні	Постійний (постійні представники/посли). Міністерський (міністри закордонних справ та/або оборони). Саміт (глави держав та урядів).
Головні підпорядковані комітети	Раді надають підтримку численні комітети, що займаються усім спектром діяльності Альянсу.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Усі відділи та незалежні бюро Міжнародного секретаріату надають безпосередню або опосередковану підтримку роботі Ради. Роль Ради як органу, що відповідає за виконання завдань Договору включає створення ряду агенцій та організацій, які також надають йому підтримку в спеціальних галузях.

2. Комітет оборонного планування (DPC)

Члени	Країни-члени НАТО, що входять до інтегрованої військової структури (усі країни-члени, за винятком Франції).
Голова	Генеральний секретар.
Роль	Головний орган прийняття рішень з питань, що належать до інтегрованої військової структури НАТО.
Рівні	Постійний (постійні представники/посли). Міністерський (міністри закордонних справ та/або оборони).
Головні підпорядковані комітети	Комітет оборонного аналізу.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонного планування та операцій, Виконавчий секретаріат.

3. Група ядерного планування (NPG)

Члени	Усі країни-члени, за винятком Франції.
Голова	Генеральний секретар.
Роль	Головний орган прийняття рішень з питань, що стосуються ядерної політики Альянсу.
Рівні	Міністри оборони, постійні представники.
Головні підпорядковані комітети	Група високого рівня (HLG), Штабна група NPG.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонного планування та операцій, Виконавчий секретаріат.

4. Військовий комітет (МС)

Члени	Усі країни-учасниці.
Голова	Голова військового комітету.
Роль	Вищий військовий орган НАТО під загальним керівництвом Північноатлантичної ради та комітету оборонного планування.
Рівні	Начальники штабів/керівники оборонних відомств, національні військові представники.
Головні підпорядковані комітети	Робочі групи Військового комітету. Ряд об'єднаних цивільно-військових органів також звітує Військовому комітету, а також Раді і Комітету оборонного планування.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Міжнародний військовий штаб.

5. Виконавча робоча група (EWG)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Заступник Генерального секретаря. Постійний голова - помічник Генерального секретаря з оборонного планування та операцій.
Роль	Вищий дорадчий орган Північноатлантичної ради з оборонних питань, що стосуються усіх 19 країн-членів, та відносин з іншими організаціями, такими як Західноєвропейський Союз (ЗЄС).
Рівні	Радники з оборонних питань при національних делегаціях.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонного планування та операцій; Виконавчий секретаріат.

6. Спеціальна група вищого рівня з контролю над звичайними озброєннями (HLTF)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Заступник Генерального секретаря. Виконуючий обов'язки голови - помічник Генерального секретаря з політичних справ.
Роль	Консультативний і дорадчий орган при міністрах закордонних справ та оборони з питань контролю над звичайними озброєннями.
Рівні	Експерти з міністерств закордонних справ та оборони на рівні політичних директорів; політичні радники при делегаціях в НАТО.
Головні підпорядковані комітети	HLTF на рівні заступників.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ (секція контролю над звичайними озброєннями та координації); Виконавчий секретаріат.

7. Об”єднаний комітет з питань поширення зброї масового знищення (JCP)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Заступник Генерального секретаря.
Роль	Вищий дорадчий орган, що надає узгоджені звіти Північноатлантичній раді з політично-військових та оборонних аспектів поширення зброї масового знищення.
Рівні	Члени Вищої політично-військової групи з питань поширення зброї масового знищення (SGP) та Вищої оборонної групи з питань поширення зброї масового знищення (DGP) ,які проводять спільні засідання.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; Виконавчий секретаріат.

8. Політично-військовий керівний комітет з Партнерства заради миру (PMSC/PfP)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Заступник Генерального секретаря. Постійний голова - помічник Генерального секретаря з політичних справ, помічник Генерального секретаря з оборонного планування та операцій/керівник директорату оборонного партнерства та співпраці (DPAO).
Роль	Головний орган з вироблення політики та дорадчий орган Північноатлантичної ради з усіх аспектів Партнерства заради миру, включно з процесом планування і аналізу ПЗМ (PARP).
Рівні	Представники національних делегацій (по два представники від делегації); представництво часто міняється залежно від тематики обговорення.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; Відділ оборонного планування та операцій; Виконавчий секретаріат.

9. Комітет протиповітряної оборони НАТО (NADC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Заступник Генерального секретаря.
Роль	Надає поради Північноатлантичній раді та РЄАП з усіх аспектів протиповітряної оборони, зокрема оборони проти тактичних ракет. Сприяє гармонізації зусиль держав з міжнародним плануванням стосовно управління та командування повітряним простором та протиповітряної зброї .
Рівні	Вищі офіцери або цивільні службовці з країн-членів, які залучені до питань менеджменту та політики протиповітряної оборони та систем управління та командування повітряним простором.
Головні підпорядковані комітети	Представники відомств ППО (ADREPS); комісія з протиповітряних озброєнь (PADW); комісія з філософії протиповітряної оборони (PADP): міжштабна група раннього попередження (EWISG) ; представники відомств ППО країн-партнерів (PADREPS).
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонної підтримки (директорат протиповітряної оборони і управління повітряним простором); Виконавчий секретаріат.

10. Рада НАТО з консультацій, управління та командування (NC3B)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Заступник Генерального секретаря.
Постійний голова Співвіце-голови	Помічник Генерального секретаря з оборонної підтримки. Директор штабу С3 при штаб-квартирі НАТО та обраний віце-голова.
Роль	Вищий багатонаціональний орган, що діє від імені Північноатлантичної ради і Комітету оборонного планування та їм підзвітний з усіх питань, які стосуються консультацій, управління та командування (С3) в організації.
Рівні	У Раді С3 співпрацюють по 2 вищих представника з кожної країни, які займаються питаннями менеджменту і політики в галузі систем комунікації та інформації (CIS) на підтримку С3, і спроможних працювати з широким спектром функціональних обов'язків Ради; 1 представник Військового комітету; по 1 представнику від кожного Верховного командування; по 1 представнику від таких комітетів НАТО: CNAD, SCEPC/CCPC, COEC, NADC, NACMO BOD, NAPMO BOD, NSC, SRB, PMSC, NCS та RTB; керуючий справами, NC3A і контролер, NACOSA.
Головні підпорядковані комітети	Група національних представників С3, які діють як Рада на постійному засіданні, робочі групи та підкомітети + 8 підкомітетів зі своїми підструктурами робочих груп, спеціальні робочі групи, підгрупи та спеціальні групи: об'єднана з вимог та концепцій С3 концепцій С3 (JRCSC-SC/1); сумісності (ISC-SC/2); управління частотами (FMSC-SC/3); INFOSEC (INFOSECSC-SC/4); інформаційних систем (ISSC-SC/5); мережі зв'язку (CNSC-SC/6); ідентифікації (IDENTSC-SC/7); та навігації (NAVSC-SC/8)).
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Штаб С3 штаб-квартири НАТО (NHQC3S); Виконавчий секретаріат.

11. Рада директорів Керівної організації (NACMO) системи повітряного управління та контролю NATO (ACCS)

Члени	17 країн-учасниць (країни - члени НАТО, за винятком Ісландії та Люксембургу).
Голова	Заступник Генерального секретаря. Національний голова (віце-голова комітету протиповітряної оборони НАТО (NADC)).
Роль	Забезпечує планування і втілення програми НАТО з систем повітряного контролю і управління.
Рівні	Вищі офіцери або цивільні службовці з країн-членів, які залучені до питань менеджменту та політики протиповітряної оборони й систем управління та командування повітряним простором.
Головні підпорядковані комітети	Дорадчий комітет ACCS.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонної підтримки (директорат протиповітряної оборони і управління повітряним простором); Виконавчий секретаріат.

12. Політичний комітет вищого рівня (SPC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з політичних справ.
Роль	Вищий дорадчий орган Північноатлантичної ради з політичних та специфічних політично-військових питань. Підсилюється експертами на час розгляду певних питань (SPC(R)).
Рівні	Заступники постійних представників.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; Виконавчий секретаріат та інші відділи/бюро IS.

13. Дорадча група з атлантичної політики (APAG)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з політичних справ.
Роль	Дорадчий орган Північноатлантичної ради, що відповідає за вивчення відповідних довготривалих прогнозів політики в галузі безпеки.
Рівні	Національні представники на рівні політичних директорів, які діють як індивідуальні експерти. APAG проводить засідання щорічно з участю країн-партнерів.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ.

14. Політичний комітет (PC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з політичних справ.
Роль	Дорадчий орган Північноатлантичної ради з політичних питань.
Рівні	Політичні радники при національних делегаціях, в разі необхідності їм допомагають експерти.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; Виконавчий секретаріат.

15. Група середземноморської співпраці (MCG)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з політичних справ. Виконуючий обов'язки голови: заступник Генерального секретаря та директор політичного директорату.
Роль	Дорадчий орган Північноатлантичної ради з питань Середземноморського діалогу.
Рівні	Політичні радники з національних делегацій країн-членів НАТО. Також проводить засідання спільно з представниками країн-учасниць Середземноморського діалогу.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; Виконавчий секретаріат.

16. Вища політично-військова група з питань поширення зброї масового знищення (SGP)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з політичних справ.
Роль	Вищий дорадчий орган з політичних та військових аспектів поширення зброї масового знищення.
Рівні	Вищі посадові особи, які в своїх країнах відповідають за питання політики та безпеки в галузі непоширення зброї масового знищення.
Головні підпорядковані комітети	Засідає також спільно з Вищою оборонною групою з проблем поширення зброї масового знищення (DGP) і тоді набуває статусу Об'єднаного комітету з питань поширення зброї масового знищення (JCP).
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; Виконавчий секретаріат.

17. Координаційний комітет верифікації (VCC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з політичних справ. Виконуючий обов'язки голови: керівник секції верифікації та імплементації.
Роль	Головний орган прийняття рішень з питань координації імплементації та верифікації контролю над звичайними озброєннями.
Рівні	Пленарні засідання, робочі групи, експертні групи, семінари/практичні конференції з експертами з міністерств закордонних справ і оборони, експертами з верифікаційних підрозділів, секретарями делегацій.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; (сектор координації контролю над звичайними озброєннями); Виконавчий секретаріат.

18. Група координації політики (PCG)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з оборонного планування та операцій.
Роль	Головний консультаційний та дорадчий орган Північноатлантичної ради з політично-військових питань (включно з операціями з підтримки миру, розробкою концепції Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС) та переглядом Стратегічної концепції НАТО).
Рівні	Заступники постійних представників та національні військові представники.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонного планування та операцій; Виконавчий секретаріат.

19. Комітет оборонного аналізу (DRC)

Члени	Усі країни - члени НАТО, за винятком Франції.
Голова	Помічник Генерального секретаря з оборонного планування та операцій.
Роль	Вищий дорадчий комітет при Комітеті оборонного планування з планування сил та інших питань, пов'язаних з інтегрованою військовою структурою.
Рівні	Радники с оборонних питань при національних делегаціях .
Головні підпорядковані комітети	Робоча група DRC.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонного планування та операцій; Виконавчий секретаріат.

20. Нарада національних керівників у галузі озброєнь (CNAD)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Генеральний секретар. Постійний голова - помічник Генерального секретаря з оборонної підтримки.
Роль	Вищий орган при Північноатлантичній раді, який займається питаннями виробництва. Сприяє співпраці в галузі озброєнь серед країн - членів НАТО та опікується політичними, економічними й технічними аспектами розробки та придбання обладнання для збройних сил країн НАТО.
Рівні	Національні керівники в галузі озброєнь.
Головні підпорядковані комітети	Представники національних керівників у галузі озброєнь (NADREPS); група наземного озброєння НАТО (NAAG); група авіаційного озброєння НАТО (NAFAG); група озброєння для ВМС НАТО (NNAG); промислова дорадча група НАТО (NIAG).
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонної підтримки (Директорат планування озброєнь, програм та політики); Виконавчий секретаріат.

21. Комітет НАТО із стандартизації (NCS)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Генеральний секретар.
Постійний співголова	Помічник Генерального секретаря з оборонного забезпечення та начальник Міжнародного військового штабу.
Роль	Вищий орган Альянсу, який відповідає за надання узгоджених рекомендацій Північноатлантичній раді з усіх питань стандартизації в НАТО.
Рівні	Високопоставлені представники урядів, які представляють узгоджені національні позиції з питань стандартизації.
Головні підпорядковані комітети	Група представників NCS (NCSREPs); штабна група НАТО із стандартизації (NSSG).
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Виконавчий секретаріат; Управління стандартизації НАТО (NSA).

22. Комітет з інфраструктури

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з питань інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій. Постійний голова - контролер програми інвестицій у безпеку.
Роль	Відповідає за втілення програми інвестицій НАТО у безпеку, яка вивчається й затверджується Вищою комісією з ресурсів та схвалюється Північноатлантичною радою або Комітетом оборонного планування.
Рівні	Радники з питань інфраструктури при національних делегаціях, представники Військового комітету, Верховні командувачі НАТО та агентства НАТО.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій.

23. Вищий комітет з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій (SCEPC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Генеральний секретар. Постійні голови: помічник Генерального секретаря з питань інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій / керівник директорату з планування на випадок надзвичайних ситуацій.
Роль	Вищий політичний та дорадчий орган при Північноатлантичній раді з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій та допомоги при катастрофах. Відповідає за розробку політики та координацію діяльності планувальних комісій і комітетів.
Рівні	Високопоставлені представники урядів, які відповідають за координування діяльності у випадку надзвичайної ситуації / представники національних делегацій.
Головні підпорядковані комітети	Планувальні комісії та комітети (океанські перевезення, європейський континентальний сухопутний транспорт, цивільна авіація, харчова промисловість та сільське господарство, готовність промисловості, планування виробництва нафтопродуктів, планування цивільного зв'язку, цивільна оборона, медичне планування).
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій (Директорат планування на випадок надзвичайних ситуацій); Виконавчий секретаріат.

24. Нарада керівників у галузі матеріально-технічного забезпечення країн НАТО (SNLC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Генеральний секретар. Постійні голови: помічник Генерального секретаря з питань інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій та заступник голови Військового комітету.
Роль	Вищий дорадчий орган при Північноатлантичній раді, Комітеті оборонного планування та Військовому комітеті з питань матеріально-технічного забезпечення та споживання. Спільний цивільний та військовий орган, відповідальний за оцінку потреб Альянсу у матеріально-технічному забезпеченні та споживанні і необхідне тилове постачання сил НАТО. SNLC несе головну відповідальність від імені Ради за координацію питань усього спектра матеріально-технічного забезпечення з іншими подібними органами НАТО.
Рівні	Вищі цивільні та військові посадові особи, відповідальні за питання матеріально-технічного забезпечення та споживання у своїх країнах.
Головні підпорядковані комітети	Збори персоналу SNLC; дорадча група з питань перевезень і транспорту.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій (директорат матеріально-технічного забезпечення МС); підрозділ матеріально-технічного забезпечення, озброєнь та ресурсів МВШ.

25. Науковий комітет (SCOM)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з наукових та екологічних питань.
Роль	Основний орган, що приймає рішення з наукової програми НАТО.
Рівні	Національні експерти з наукової політики, призначені урядами або незалежними органами країн-учасниць.
Головні підпорядковані комітети	Для виконання спеціальних завдань Науковий комітет створює різні підкомітети, дорадчі та керівні групи.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ наукових та екологічних справ.

26. Комітет з проблем сучасного суспільства (CCMS)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Помічник Генерального секретаря з наукових та екологічних питань.
Роль	Основний орган, що приймає рішення за програмою НАТО з проблем сучасного суспільства.
Рівні	Національні представники, які мають спеціальні знання і/або відповідають за екологічні програми в країнах-учасницях.
Головні підпорядковані комітети	Держави призначають представників у підкомітет, що відповідає за стипендії CCMS.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ наукових та екологічних справ.

27. Цивільний та військовий бюджетні комітети (CBC/MBC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Представники країн-учасниць, які призначаються Північноатлантичною радою на ротаційній основі.
Роль	Відповідає перед Північноатлантичною радою за оцінку і вироблення рекомендацій щодо річних бюджетів Міжнародного секретаріату, Міжнародного військового штабу, Верховних командувань НАТО, сил раннього повітряного попередження та зв'язку (NAEW&C); а також за аналіз виконання бюджетів.
Рівні	Радники національних делегацій з фінансових питань.
Головні підпорядковані комітети	Бюджетні комітети в разі необхідності створюють робочі групи.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Секретаріат голови бюджетних комітетів, секретаріат фінансового контролера, управління справами.

28. Вища рада з ресурсів (SRB)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Представники країн-учасниць, які призначаються на ротаційній основі.
Роль	Вищий дорадчий орган при Північноатлантичній раді з управління військовими ресурсами, що спільно фінансуються.
Рівні	Національні представники, представники Військового комітету, Верховні командувачі НАТО, голови Військового бюджетного комітету, Комітету з інфраструктури та Комітету з оборонних людських ресурсів НАТО.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Секретаріат голови SRB. Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій; Виконавчий секретаріат.

29. Вища оборонна група з питань поширення зброї масового знищення (DGP)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Співголовують один північноамериканський і один європейський представники.
Роль	Вищий дорадчий орган з оборонних аспектів проблеми поширення зброї масового знищення і систем її доставки.
Рівні	Високопоставлені представники НАТО, які займаються оборонними справами.
Головні підпорядковані комітети	Керівний комітет DGP (входять експерти робочого рівня); інші тимчасові спеціальні органи, які створюються в разі необхідності. Також проводить засідання спільно з Вищою політично-військовою групою з проблем поширення (SGP), під час яких називається Об'єднаним комітетом з проблем поширення (JCP).
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ; Виконавчий секретаріат.

30. Група високого рівня (HLG)

Члени	Усі країни - члени НАТО, за винятком Франції.
Голова	Національний представник (США).
Роль	Дорадчий орган при Групі ядерного планування (NPG). Збирається кілька разів на рік для розгляду аспектів ядерної політики та планування НАТО та питань, що стосуються безпеки, безпечності та життєздатності ядерної зброї. NB: HLG перебрала на себе функції колишньої Групи вищого рівня з питань захисту озброєнь (SLWPG), на яку робилось посилання у розділі 7.
Рівні	Експерти з країн - членів НАТО.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонного планування та операцій (Директорат ядерної політики).

31. Економічний комітет (EC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Керівник економічного директорату.
Роль	Дорадчий орган з економічних питань при Північноатлантичній раді.
Рівні	Представники делегацій країн-членів НАТО (радники з економічних питань). У разі потреби в засіданнях беруть участь фахівці з відповідних столиць.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ політичних справ, Економічний директорат; Виконавчий секретаріат.

32. Комітет з інформації та культурних зв'язків (CICR)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Начальник відділу інформації та преси.
Роль	Дорадчий орган при Північноатлантичній раді з питань інформації та преси.
Рівні	Представники делегацій країн - членів НАТО. У разі потреби в засіданнях беруть участь фахівці з відповідних столиць.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ інформації та преси; Виконавчий секретаріат.

33. Комітет з оперативної діяльності Ради та навчань (COEC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Керівник Директорату з урегулювання кризових ситуацій та операцій, Відділ оборонного планування та операцій.
Роль	Головний форум для проведення консультацій та координації зусиль, процедур та засобів урегулювання кризових ситуацій, зокрема проблем зв'язку, питань, що стосуються Ситуативного центру НАТО (SITCEN), а також підготовки та проведення навчань з урегулювання криз.
Рівні	Політичні представники національних делегацій, які займаються врегулюванням кризових ситуацій та навчаннями.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонного планування та операцій (сектор операцій Ради); Виконавчий секретаріат.

34. Комітет НАТО з управління повітряним рухом (NATMC)

(в минулому - Комітет з координації рухом в європейському повітряному просторі (CEAC))

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Обирається (нині - директор Відділу ППО та управління повітряним простором, Міжнародний секретаріат НАТО).
Роль	Вищий дорадчий орган з питань координації дій цивільних і військових служб управління повітряним рухом.
Рівні	Керівники цивільних і військових служб управління повітряним рухом з відповідних столиць.
Головні підпорядковані комітети	Група зв'язку та навігації. Група спостереження та ідентифікації. Група управління повітряним рухом.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ оборонної підтримки (Директорат ППО та управління повітряним простором); Виконавчий секретаріат.

35. Рада директорів Організації з управління Центральноєвропейською системою трубопроводів (CEPMO BOD)

Члени	Сім країн-учасниць (Бельгія, Канада, Франція, Німеччина, Нідерланди, Великобританія, США).
Голова	Національний представник.
Роль	Вищий керівний орган Центральноєвропейської системи трубопроводів (CEPS).
Рівні	Представники країн-учасниць та представники Центральноєвропейського агентства з питань управління трубопроводами (CEPMA).
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій (директорат матеріально-технічного забезпечення); Виконавчий секретаріат; військові органи управління НАТО (CINCNORTH, AFNORTH).

36. Комітет НАТО з трубопроводів (NPC)

Члени	Усі країни-члени НАТО.
Голова	Керівник Директорату матеріально-технічного забезпечення.
Роль	Вищий дорадчий орган в НАТО з питань роботи тилу, спрямованої на забезпечення збройних сил нафтопродуктами.
Рівні	Урядові експерти з питань військового споживання нафтопродуктів.
Головні підпорядковані комітети	Спеціальна робоча група, робоча група з питань паливно-мастильних матеріалів. Робоча група з устаткування для вантаження й транспортування нафти.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Відділ інвестицій у безпеку, матеріально-технічного забезпечення та планування на випадок надзвичайних ситуацій (Директорат матеріально-технічного забезпечення); Виконавчий секретаріат; військові командування НАТО (SHAPE, SACLANT).

37. Комітет внутрішньої безпеки НАТО (NSC)

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Директор служби безпеки НАТО (NOS).
Роль	Дорадчий орган при Північноатлантичній раді з питань, що стосуються безпеки НАТО.
Рівні	Національні представники та офіцери безпеки з національних делегацій.
Головні підпорядковані комітети	Робоча група з питань гарантування безпеки автоматизованої обробки даних.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Служба безпеки НАТО.

38. Спеціальний комітет

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Очолює представник однієї з країн-учасниць на основі щорічної ротації.
Роль	Дорадчий орган при Північноатлантичній раді з питань шпигунства та тероризму і пов'язаних з ними загроз для Альянсу.
Рівні	Керівники служб безпеки країн-учасниць.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Служба безпеки НАТО.

39. Архівний комітет

Члени	Усі країни - члени НАТО.
Голова	Заступник виконавчого секретаря.
Роль	У руслі адаптації НАТО до нового клімату міжнародної безпеки по закінченні холодної війни і в дусі забезпечення більшої прозорості, Альянс вдався до політики розсекречення та відкритості документів НАТО, які мають історичне значення, для вивчення дослідниками. Роль Архівного комітету полягає у продовженні та розширенні архівної програми (включно із забезпеченням публічного доступу до приміщень) та управлінні й збереженні архівів, які утримуються цивільними та військовими органами Альянсу.
Рівні	Заступники національних представників за допомоги архіваріусів з країн -членів Альянсу.
Головні підпорядковані комітети	Немає.
Підтримка з боку Міжнародного секретаріату	Виконавчий секретаріат, Управління справами (секція архівів).

ІНСТИТУТИ СПІВПРАЦІ, ПАРТНЕРСТВА ТА ДІАЛОГУ

В наступному розділі описані членство, головування, роль, рівні, підпорядкована структура та головні джерела кадрового забезпечення, інститутів співпраці та партнерства.

Додаткову інформацію про ці інститути можна знайти у розділі 3.

- Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП) .
- Постійна спільна рада НАТО - Росія (ПСР).
- Комісія НАТО - Україна (КУН) .
- Група середземноморської співпраці (ГСС).

Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП)

Члени	46 країн (19 країн - членів НАТО + 27 країн-партнерів).
Голова	Генеральний секретар.
Роль	Створена відповідно до базового документа РЄАП у травні 1997 р. Загальна структура консультацій в галузі політики та безпеки, а також вдосконаленого партнерства в межах програми “Партнерство заради миру” (ПЗМ).
Рівні	Послів (Постійні представники країн - членів НАТО і посли країн-партнерів). Міністрів (закордонних справ та оборони). Саміт (глави держав та урядів).
Головні відповідні комітети	Комітети, підпорядковані Північноатлантичній раді засідають з країнами-партнерами, що беруть участь в РЄАП/ПЗМ.
Кадрова підтримка	Підтримка надається дипломатичними місіями та представництвами по зв’язках країн-членів РЄАП, а також персоналом НАТО. Безпосередню або опосередковану допомогу РЄАП надають численні відділи та бюро Міжнародного секретаріату та Міжнародного військового штабу.

Постійна спільна рада НАТО - Росія (ПСР)

Члени	Усі країни - члени НАТО та Російська Федерація.
Голова	Генеральний секретар, представник Російської Федерації та представник країни-члена НАТО на основі тримісячної ротації.
Роль	Створена відповідно до Основоположного акта НАТО - Росія від 27 травня 1997 р. Є форумом для проведення консультацій, співпраці та досягнення консенсусу між НАТО і Росією.
Рівні	Послів. Міністрів (закордонних справ та оборони). Саміт (глави держав та урядів).
Головні відповідні комітети	Не має формальної структури. Але начальники штабів/керівники оборонних відомств зустрічаються під егідою ПСР не менш, ніж двічі на рік. Військові представники зустрічаються щомісячно. Ряд робочих груп експертів також надає підтримку PJC.
Кадрова підтримка	Підтримка надається персоналом як з НАТО , так і з Росії. Безпосередню або опосередковану підтримку роботі ПСР надають численні відділи та бюро Міжнародного секретаріату і Міжнародного військового штабу НАТО.

Комісія НАТО - Україна (КУН)

Члени	Усі країни - члени НАТО та Україна.
Голова	Генеральний секретар.
Роль	Відповідно до Хартії НАТО - Україна від липня 1997 р. Північноатлантична рада періодично проводить засідання з Україною в форматі Комісії Україна - НАТО, як правило не менше двох разів на рік, для оцінки результатів її імплементації та розгляду подальших дій.
Рівні	Послів. Міністрів (закордонних справ та оборони). Саміт (глави держав та урядів).
Головні відповідні комітети	Ряд вищих комітетів НАТО проводить регулярні засідання з Україною. Серед них: Військовий комітет у постійному форматі, або на рівні засідання начальників штабів. КУН також користується підтримкою робочих груп експертів, таких як Спільна робоча група з оборонної реформи.
Кадрова підтримка	Підтримка надається персоналом як з НАТО, так і з України. Безпосередню або опосередковану підтримку роботі Комісії надають численні відділи та бюро Міжнародного секретаріату і Міжнародного військового штабу НАТО.

Група середземноморської співпраці (ГСС)

Члени	Усі країни - члени НАТО та Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Мавританія, Марокко, Туніс.
Голова	Помічник Генерального секретаря з політичних справ. Виконуючий обов'язки голови: заступник помічника Генерального секретаря і керівник Політичного директорату.
Роль	Консультативний орган з середземноморських питань.
Рівні	Засідання проводяться на рівні політичних радників з представниками країн - учасниць ередземноморського діалогу.
Головні відповідні комітети	Немає.
Кадрова підтримка	Підтримка надається персоналом з країн-учасниць і НАТО. Безпосередню або опосередковану підтримку роботі Групи надають численні відділи та бюро Міжнародного секретаріату і Міжнародного військового штабу НАТО.

Розділ 14

Організації, агентства та інші підпорядковані органи

Вступ

Тилове забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення виробництва

Стандартизація

Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій

Управління повітряним рухом і протиповітряна оборона

Раннє повітряне попередження

Системи інформації та зв'язку

Засоби радіоелектронної боротьби

Метеорологія

Військова океанографія

Науково-технічна діяльність

Освіта і навчання

ОРГАНІЗАЦІЇ, АГЕНТСТВА ТА ІНШІ ПІДПОРЯДКОВАНІ ОРГАНИ

ВСТУП

Підпорядковані установи, сформовані Північноатлантичною радою, Комітетом оборонного планування, Групою ядерного планування або Військовим комітетом НАТО, діють як дорадчі органи і проводять дослідження з конкретних питань відповідно до мандатів, що надаються відповідними керівними органами. Їхня роль, головним чином, полягає у формулюванні політичних рекомендацій, що можуть братися за основу у прийнятті рішень.

Однак деякі установи та управління створювалися для виконання конкретніших завдань. Базуючись у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі чи в інших країнах Альянсу, вони є невід'ємною частиною загальної структури НАТО. Такі органи зосереджуються на спеціалізованій науково-дослідній та консультативній роботі, на реалізації рішень Альянсу, управлінні системами і програмами співробітництва, освіти та навчання.

Деякі із вищезазначених структур безпосередньо підпорядковані одному керівному органу, такому, як Північноатлантична рада або Військовий комітет. Інші звітують перед обома, або мають ширші обов'язки, які можуть включати участь в управлінні чи нагляді за системами чи послугами, що задовольняють потреби Альянсу в цілому. В такому випадку керівництво ними, на додаток до вищезазначених органів, може здійснюватись Верховними головнокомандувачами НАТО або іншими елементами структури НАТО.

Багато установ, про які йдеться в цій частині, належать до категорії організацій НАТО з виробництва та матеріально-технічного забезпечення (NPLO). Це допоміжні органи, створені в рамках реалізації Північноатлантичного договору. Кожен з них, за рішенням Північноатлантичної ради, наділено незалежним організаційним, адміністративним та фінансовим статусом, їхнє завдання полягає в розробці колективних вимог, які висуваються у відповідних галузях перед країнами-учасницями і стосуються проектування, розробок, виробництва, оперативної і матеріально-технічної підтримки та управління згідно з їхніми статутами.

Членство в NPLO є відкритим для усіх країн НАТО відповідно до Меморандумів про домовленість (МПД), підписаних усіма членами Альянсу.

Як правило, NPLO складається з вищого політичного комітету, Ради або Ради директорів (яку інколи називають керівним комітетом), що здійснює керівництво Організацією і відстоює колективні інтереси країн-членів; підпорядкованих комітетів або робочих груп, створених вищезазначеною Радою і відповідальних за виконання конкретних аспектів завдань; та виконавчого агентства, що є управлінською гілкою NPLO і, як правило, очолюється Генеральним менеджером.

Назва загальної організаційної структури кожної окремої NPLO, як правило, містить слово “організація”, а керівного органу - слово “агентство” (управління). Це відображають і відповідні термінологічні скорочення, зокрема “NAMSO”, що є назвою Організації НАТО з технічного обслуговування та постачання в цілому та “NAMSA”, що означає: Агентство НАТО з технічного обслуговування та постачання.

На додаток до вищезазначених структур існують також керівні комітети виконання проектів НАТО (NPSC) та відділи виконання проектів. Офіційний статус “Проект НАТО” надається Нарадою національних керівників у галузі озброєнь (CNAD) проектам співпраці в галузі озброєнь та обладнання, у виконанні яких беруть участь дві чи більше країн - членів НАТО. CNAD є вищим органом НАТО, що відповідає за співробітництво в галузі матеріально-технічного забезпечення виробництва.

Кожен керівний комітет виконання проекту створюється на основі міжурядової угоди, що підписується країнами-учасницями і регулює питання координації, виконання та нагляду за програмою закупок військового обладнання. Керівні комітети виконання проектів, створені відповідно до узгоджених процедур НАТО щодо співпраці у галузі науково-дослідної роботи, розробки і виробництва військового обладнання, звітують перед CNAD, яка оцінює виконану роботу і ухвалює рішення щодо продовження, адаптації чи закриття проекту, а в разі необхідності - про створення відділу виконання проекту.

На сьогодні працює близько 20 Комітетів виконання проектів/відділів виконання проектів, перелік яких подається в кінці цього розділу[1].

У наступному розділі викладено детальнішу інформацію про вищезазначені політичні комітети, організації та агентства з відповідним розподілом за спеціалізацією:

---

1 На додаток до Організації НАТО з виробництва та матеріально-технічного забезпечення, комітетів нагляду за виконанням проектів, агентств та інших організацій, в цьому розділі описується роль низки політичних комітетів, що займаються технічними питаннями.

- тилове забезпечення;
- матеріально-технічне забезпечення та обладнання виробництва;
- стандартизація;
- цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій;
- управління повітряним рухом, протиповітряна оборона;
- раннє повітряне попередження;
- зв'язок та інформаційні системи;
- засоби електронної боротьби;
- метеорологія;
- військова океанографія;
- наукові дослідження та технології;
- освіта та підготовка.

ТИЛОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Нарада керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення НАТО (SNLC)

Головний комітет, що займається питаннями тилового забезпечення (SNLC), проводить засідання під головуванням Генерального секретаря НАТО двічі на рік у форматі спільних цивільно-військових сесій. Він має двох постійних співголів - заступника Генерального секретаря з питань інвестування в безпеку, матеріально-технічного забезпечення та цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій та заступника голови Військового комітету. Нарада звітує спільно перед Північноатлантичною радою та Військовим комітетом, що відображає залежність матеріально-технічного забезпечення як від цивільних, так і від військових чинників.

Учасниками наради є чільні цивільні та військові представники Міністерств оборони чи аналогічних установ, які відповідають за тилове забезпечення в країнах НАТО. Представники Верховних головнокомандувачів НАТО, Агентства НАТО з питань технічного обслуговування та постачання (NAMSA), Агентства НАТО з питань стандартизації (NSA) та інших підрозділів штаб-квартири НАТО також

беруть участь у роботі наради. Цей орган має загальні повноваження щодо вирішення питань тилового забезпечення з метою підвищення ефективності, витривалості та боєздатності збройних сил Альянсу та виконання від імені Ради загальної координації усього спектра матеріально-технічного забезпечення з іншими комітетами та органами матеріально-технічного забезпечення НАТО.

Організація НАТО з технічного обслуговування і постачання (NAMSO)

Організація НАТО з технічного обслуговування та постачання забезпечує матеріально-технічну підтримку окремих систем озброєнь з національних реєстрів двох або більше країн НАТО через спільну систему закупівель та постачання запасних частин і надання можливостей технічного обслуговування та ремонту.

Агентство НАТО з технічного обслуговування та постачання (NAMSA)

Агентство НАТО з технічного обслуговування та постачання є виконавчою гілкою NAMSO. Його завданням є надання матеріально-технічних послуг на підтримку спільних для країн НАТО систем озброєнь та обладнання з метою підвищення готовності бойової техніки, ефективності матеріально-технічних робіт та заощадження коштів шляхом використання консолідованої системи постачання, технічного обслуговування, калібрування, закупівель, транспортування, технічної підтримки, інженерних послуг та управління проектно-конструкторськими роботами. До сучасних методів управління постачанням та закупівлями розроблених NAMSA належить схема обміну інформацією про запаси та потреби у ресурсах (SHARE) (див. розділ 8) та управління матеріальними ресурсами на основі єдиної класифікації (COMMIT). За підтримки Агентства НАТО з технічного обслуговування та постачання (NAMSA) Група національних керівників з питань кодифікації забезпечує управління Системою кодифікації НАТО (NCS) від імені CNAD; а також матеріально-технічне забезпечення сил НАТО, що розгорнуті в Боснії та Герцеговині (СФОР) та Косові (КФОР).

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Maintenance and Supply Agency (NAMSA)
8302 Capellen
Luxembourg
Tel: 352 30 631
Fax: 352 30 87 21

Система трубопроводів НАТО (NPS)

Система трубопроводів НАТО складається з дев'яти окремих систем військових сховищ та розподільників паливно-мастильних матеріалів і працює для повсякчасного забезпечення потреб НАТО в нафтопродуктах та їх розподілу. Вона складається з окремих національних систем трубопроводів Італії, Греції, Норвегії, Португалії, Туреччини (з двома окремими системами - Східною і Західною), Великобританії та двох транснаціональних систем трубопроводів - Північноєвропейської (Данія і Німеччина) та Центральноєвропейської (Бельгія, Франція, Німеччина, Люксембург, Нідерланди). NPS проходить по території дванадцяти країн НАТО і охоплює близько 11500 кілометрів трубопроводів, що зв'язують нафтосховища, авіаційні бази, цивільні аеропорти, насосні станції, нафтопереробні заводи та вхідні пункти.

Центральноєвропейська система трубопроводів (CEPS)

Центральноєвропейська система трубопроводів є найбільшою з систем трубопроводів НАТО і використовується вісьмома країнами: Бельгія, Канада, Франція, Німеччина, Люксембург, Нідерланди, Великобританія та Сполучені Штати Америки.

Комітет НАТО з питань трубопроводів (NPC)

Очолюваний директором з питань матеріально-технічного забезпечення, NPC є головним консультативним органом щодо тилового забезпечення, пов'язаного з нафтопродуктами. Він діє від імені Північноатлантичної ради і проводить консультації з військовим керівництвом НАТО та іншими відповідальними органами з усіх питань, що стосуються загальних інтересів НАТО, пов'язаних з паливно-мастильними матеріалами і відповідним обладнанням та наглядом за Системою трубопроводів НАТО.

Організація управління Центральноєвропейською системою трубопроводів (СЕРМО)

СЕРМО складається з керівного органу - Ради директорів, в якій представлені всі країни - члени НАТО, що залучені до цієї системи, і власне Центральноєвропейської системи трубопроводів (CEPS). Представники військового керівництва НАТО та Генеральний менеджер Агентства з управління центральноєвропейськими трубопроводами також беруть участь в роботі Ради.

Агентство з управління Центральноєвропейською системою трубопроводів (СЕРМА)

СЕРМА відповідає за забезпечення цілодобового функціонування центральноєвропейської системи трубопроводів, а також сховищ та розподільників, що входять до неї.

Додаткову інформацію щодо структури організації та управління Центральноєвропейською системою трубопроводів можна отримати за адресою:

Central Europe Pipeline Management Agency (СЕРМА)
BP 552
78005 Versailles
France
Tel: 33 1 3924 4900
Fax: 33 1 3955 6539

Комітет керівників військово-медичних служб країн - членів НАТО (COMEDS)

Комітет керівників військово-медичних служб країн НАТО складається з вищих військово-медичних посадовців держав Альянсу. Він є центральним органом з розробки та координації військово-медичних питань та надання Військовому комітету НАТО рекомендацій у цій галузі.

Традиційно медичні питання в Альянсі переважно вважались компетенцією країн-членів. Відтак довгий час не було необхідності створювати керівний військово-медичний орган в структурі організації.

У нових завданнях та оперативних концепціях НАТО більше уваги зосереджується на об'єднаних військових операціях, що потребує

ефективнішої координації медичного забезпечення місій з підтримки миру, ліквідації наслідків катастроф та гуманітарних операцій. Комітет керівників військово-медичних служб країн НАТО було створено в 1994 році саме з такою метою. Посади голови та секретаря COMEDS обіймають представники Бельгії, а секретаріат комітету знаходиться в робочому приміщенні керівника медичного управління Бельгії в Брюсселі.

COMEDS, до складу якого входять керівники військово-медичних служб країн Альянсу, медичні радники Верховних командувачів ОЗС НАТО (SHAPE та ACLANT), представник управління стандартизації НАТО, Голова об'єднаного військового комітету та представник Міжнародного військового штабу, збирається на пленарне засідання двічі на рік і звітує перед Військовим комітетом щороку. З 2001 року керівники військово-медичних служб країн-партнерів запрошуються до участі в пленарному засіданні COMEDS у форматі РЄАП.

Серед цілей комітету - поліпшення та розширення систем координації, стандартизації і взаємодії між країнами-членами в медичній галузі та вдосконалення обміну інформацією щодо організаційних, оперативних та процедурних аспектів роботи військово-медичних служб в державах НАТО та країнах-партнерах. У 1997 році країни - учасниці ПЗМ були запрошені до повноправної участі в діяльності більшості робочих груп COMEDS, а з 1996 року - у щорічному медичному семінарі COMEDS/ПЗМ. Нині це входить в порядок денний пленарних засідань COMEDS.

Комітет координує свою роботу з іншими органами НАТО, задіяними у медичній галузі, включаючи агентство НАТО з питань стандартизації (NSA), Спільний медичний комітет (JMC), медичних радників Верховних командувачів ОЗС НАТО, Комісію з людського фактора і медичних питань Науково-технічної організації (HFM/RTO), Центр зброї масового знищення та штабний офіцер-медик з МВШ. Голова JMC та голова Генеральної медичної робочої групи Військового агентства з питань стандартизації (MAS) відвідують пленарні засідання COMEDS як спостерігачі.

COMEDS має дев'ять підпорядкованих робочих груп, які допомагають йому у виконанні завдань. Кожна з цих груп проводить засідання щонайменше раз на рік:

військово-медичні структури, операції та процедури;
військова профілактична медицина;
швидка медична допомога;
військова психіатрія;
стоматологічні послуги;
матеріальне забезпечення медицини та військова фармація;
співпраця та координація у сфері військово-медичних досліджень;

гігієна харчування, харчова технологія та ветеринарна медицина; медична підготовка.

Додаткову інформацію можна отримати за адресами:

COMEDS
c/o Medical Staff Officer
Logistics, Armaments
and Resource Division
International Military Staff
NATO
1110 Brussels - Belgium
Fax: 32 2 707 4117

COMEDS
Etat-major du Service Médical
Quartier Reine Elisabeth
Rue d'Evere
1140 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 707 5551
Fax: 32 2 701 3071

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

Конференція національних керівників у галузі озброєнь (CNAD)

Більшість спільної роботи НАТО щодо визначення можливостей співпраці в наукових дослідженнях, розробці й виробництві військового обладнання та систем озброєння виконується під егідою CNAD. Нарада скликається двічі на рік для проведення пленарного засідання під головуванням Генерального секретаря. Постійним головою Наради національних керівників у галузі озброєнь є заступник Генерального секретаря з питань оборонного забезпечення. CNAD об'єднує вищих посадовців, що відповідають за військові закупки в країнах-членах, представників Військового комітету та Верховних командувань ОЗС НАТО, голів Основних груп CNAD та інших цивільних і військових керівників, які відповідають за різні аспекти матеріально-технічного забезпечення виробництва.

Організаційна структура CNAD

Представники національних керівників у галузі озброєнь (NADRESP) у складі національних делегацій країн-членів займаються повсякденною практичною діяльністю CNAD та керують роботою її груп.

До структури CNAD належать:

- групи, підгрупи та робочі групи, що підпорядковуються трьом Головним групам CNAD з питань озброєнь (Група НАТО з питань

озброєнь ВМС (NNAG), Група НАТО з питань озброєнь ВПС (NAFAG), Група НАТО з питань озброєнь сухопутних військ (NAAG); та групи НАТО з питань військових закупівель;

- промислова консультативна група НАТО (NIAG);
- спеціальні групи CNAD, що відповідають за певні проекти в галузі озброєнь (наприклад, керівний комітет Альянсу з питань наземного спостереження);
- групи партнерства в рамках CNAD (Група національних керівників у галузі кодифікації; Група національних керівників у галузі забезпечення якості; Група експертів з питань безпеки при транспортуванні і зберіганні боєприпасів та вибухових речовин; Група з питань матеріально-технічної стандартизації; Група з питань безпеки та придатності озброєнь (спорядження) і вибухових речовин);
- комітет НАТО з аналізу звичайних озброєнь (NCARC), що включає представників національних управлінь з питань озброєнь, оборонних відомств країн-членів та військового керівництва НАТО. Він відповідає перед CNAD за управління Системою планування звичайних озброєнь (CAPS).

Агентство НАТО з управління проектуванням, розробкою, розвитком, виробництвом та матеріально-технічним забезпеченням розширеної системи протиповітряної оборони середнього радіуса дії (NAMEADSMA)

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NAMEADSMA
Building 1
620 Discovery Drive
Suite 300
Huntsville, AC 35806, USA
Tel: 1 205 922 3972
Fax: 1 205 922 3900

Агентство НАТО з управління розробкою, виробництвом та матеріально-технічним забезпеченням європейського літака-винищувача EF 2000 та бойового літака багатоцільового призначення “Торнадо” (NETMA)

NETMA замінила колишнє Агентство НАТО з управління розробкою та виробництвом бойових літаків багатоцільового призначення (NAMMA) та Агентство НАТО з управління розробкою та матеріально-технічним забезпеченням виробництва європейського літака-винищувача EFA (NEFMA). Вона відповідає за виконання проектів НАТО щодо спільної розробки і виробництва літака “Єврофайтер” та “Торнадо”.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NETMA
Insel Kammerstr. 12 + 14
Postfach 1302
82008 Unterhaching
Germany
Tel: 49 89 666 800
Fax: 49 89 666 80555\6

Агентство НАТО з управління проектуванням, розробкою, виробництвом та матеріально-технічним забезпеченням гелікоптерів (NAHEMA)

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NAHEMA
Le Quatuor
Bâtiment A
42 Route de Galice
13082 Aix-en-Provence Cedex 2
France
Tel: 33 42 95 92 00
Fax: 33 42 64 30 50

Бюро НАТО з питань зенітних керованих ракет “Хок” (NHMO)

NHMO відповідає за вдосконалення програм щодо системи ракет класу земля - повітря “Хок”.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NHMO
26 rue Galliéni
92500 Rueil-Malmaison
France
Tel: 33 147 08 75 00
Fax: 33 147 52 10 99

Стандартизація

Організація НАТО із стандартизації (NSO)

Організація НАТО із стандартизації (NSO) складається з Комітету НАТО із стандартизації, штабної групи НАТО із стандартизації та управління стандартизації НАТО.

Її роль полягає у поліпшенні сумісності та забезпеченні здатності сил Альянсу ефективно навчатись, тренуватись та діяти спільно, а в разі необхідності, і з силами країн-партнерів та інших держав, при виконанні доручених їм завдань. Це досягається через гармонізацію і координацію зусиль в галузі стандартизації поміж країн - членів Альянсу і підтримку заходів із стандартизації.

Політика Альянсу полягає в тому, що національне керівництво та керівництво НАТО мають розробляти, узгоджувати і впроваджувати концепції, доктрини, процедури і структури, які їм забезпечать і дадуть змогу підтримувати сумісність. Це потребує досягнення необхідного рівня відповідності, взаємозамінності або уніфікації в оперативній, процедурній, матеріально-технічній та адміністративній галузях.

NSO була створена Північноатлантичною радою в січні 1995 року і була реструктурована у 2000 році за результатами “Огляду стану стандартизації”, який був виконаний на вимогу Вашингтонського саміту задля підтримки започаткованої на ньому Ініціативи з обороноздатності.

Комітет НАТО зі стандартизації (NCS)

Комітет НАТО зі стандартизації є вищим, підзвітним Раді органом НАТО, з усіх питань стандартизації.

Підтримку комітету надає Група представників NCS (NCSREPs), які забезпечують гармонізацію та напрями роботи на рівні делегацій за

загального керівництва з боку Комітету. NCSREPs зосереджують свою діяльність на гармонізації стандартів між НАТО і національними органами, а також на сприянні взаємодії між ним в цій галузі.

Комітет НАТО зі стандартизації очолює Генеральний секретар, представлений, як правило, двома постійними співголовами, а саме: помічником Генерального секретаря з оборонного забезпечення та директором Міжнародного військового штабу. З вересня 2000 року країни-партнери активно залучаються до роботи NCS.

Штабна група НАТО зі стандартизації (NSSG)

Штабна група НАТО зі стандартизації є штабною групою, що підпорядкована Комітетові НАТО зі стандартизації. Її головним завданням є гармонізація політики та процедур в галузі стандартизації, та координація діяльності в цій галузі. Вона відповідає за зв'язки на штабному рівні та підготовку відповідної документації, серед іншого, роблячи свій внесок у формулювання Верховними командуваннями "Вимог до військової стандартизації" та розробку цілей стандартизації для "Програми стандартизації НАТО". До неї входять представники Верховних командувань та співробітники Міжнародного військового штабу та Міжнародного секретаріату, які допомагають уповноваженим з питань стандартизації органам. Ці органи є вищими органами в НАТО, які мають повноваження доручати підпорядкованим їм групам виробляти Стандартизаційні угоди (STANAG) та Публікації альянсу (AP), зокрема, це Військовий комітет (MC), Нарада національних керівників з питань озброєнь (CNAD), Нарада керівників служб матеріально-технічного забезпечення країн НАТО (SNLC) та Рада НАТО з питань консультацій, управління та командування (КУК) (NC3B). В роботі NSSG також беруть участь штатні представники інших органів та організацій .

Управління стандартизації НАТО (NSA)

Управління стандартизації НАТО є єдиним інтегрованим органом, створеним Північноатлантичною радою, який включає як військовий, так і цивільний персонал. Управління відповідає перед Комітетом НАТО зі стандартизації за координацію питань в усіх сферах стандартизації. Воно визначає процедури, плани та виконавчі функції в галузі стандартизації в Альянсі. Управління також відповідає за підготовку засідань NCS, NCSREPs and NSSG та загальне адміністрування Угод зі стандартизації (STANAGs) та Публікацій Альянсу (APs).

NSA також надає підтримку об'єднаним та окремим Комісіям родів військ, кожна з яких функціонує як уповноважений орган з оперативної стандартизації, включно з доктриною, як цього вимагає Військовий комітет. Комісії родів військ також відповідають за розробку оперативних та процедурних стандартів поміж країн - членів НАТО. Як і інші уповноважені органи, вони роблять це, розробляючи прикладні STANAGs and APs спільно з країнами - членами Альянсу та військовими командуваннями НАТО.

Директор NSA відповідає за поточну роботу п'яти відділів, а саме: політики та вимог, об'єднаного, військово-морського, сухопутного та військово-повітряного відділів. Відділи родів військ забезпечують кадрову підтримку відповідним комісіям і відповідають за моніторинг та гармонізацію діяльності щодо стандартизації у відповідних галузях.

Комісії, до яких входять по одному представнику від країни, працюють у форматі постійної сесії, і формально зустрічаються щомісячно. Як правило, рішення приймаються на засадах одностайності. Але, оскільки стандартизація є процесом добровільним, угода може ґрунтуватись і на рішенні більшості країн-учасниць тієї чи іншої стандартизаційної угоди. Головні командування НАТО мають своїх представників у складі кожної комісії.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Standardisation Agency
NATO
1110 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 707 5576
Fax: 32 2 707 5718
E-mail: NSA@hq.nato.int

ЦИВІЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ВИПАДОК НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Головний комітет з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій (SCEPC)

Головний комітет з планування на випадок надзвичайних ситуацій двічі на рік проводить пленарні засідання з представниками урядів та щомісячно засідає на рівні представників національних делегацій при НАТО. Комітет очолює помічник Генерального секретаря з інвестицій в

безпеку, планування на випадок надзвичайних ситуацій та матеріально-технічного забезпечення.

Комісії та комітети з планування на випадок надзвичайних ситуацій

SCEPS координує і спрямовує діяльність дев'яти підпорядкованих планових комісій та комітетів, а саме: Планової комісії з морського судноплавства (PBOS); Планової комісії з європейських сухопутних перевезень (PBEIST); Планового комітету з цивільної авіації (CAPC); Планового комітету з харчових продуктів та сільського господарства (FAPC); Комітету промислового планування (IPC); Планового комітету з нафтопродуктів (PPC) (пасивний); Об'єднаного медичного комітету (JMC); Планового комітету з цивільного зв'язку (CCPC); Комітету з цивільної оборони (CPC).

Євро - атлантичний центр координації реагування на катастрофи (EADRCC)

29 травня 1998 року при штаб-квартирі НАТО був утворений Євро - атлантичний центр координації реагування на катастрофи (EADRCC), який очолює керівник директорату цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій, підлеглі якого представляють обмежену кількість країн-членів та партнерів, які заінтересовані в цій роботі, та військове керівництво НАТО. EADRCC також відкритий для представників ООН. Він відповідає за координацію, за умов активних консультацій з Управлінням ООН з координації гуманітарних питань (UNOCHA), реагування країн-учасниць РЄАП на катастрофи, що відбуваються в межах географічної території РЄАП.

У процесі консультацій з країнами - членами НАТО EADRCC розвиває Євро - атлантичний підрозділ реагування на катастрофи. Це буде ресурс, що збиратиметься в разі необхідності з персоналу та оснащення, які виділені країнами-членами для участі у допомозі країні, враженій великою катастрофою.

Управління повітряним рухом і протиповітряна оборона

Комітет НАТО з питань управління повітряним рухом (NATMC)

(Колишній Комітет координації європейського повітряного простору - CEAC). (Див. розділ 8).

Комітет протиповітряної оборони НАТО (NADC)

Надає рекомендації Раді та Комітету оборонного планування з усіх аспектів розвитку програми протиповітряної оборони. Проводить засідання двічі на рік під головуванням заступника Генерального секретаря НАТО. (Див. розділ 8).

Робоча дослідницька група Військового комітету з протиповітряної оборони (MC-ADSWG)

Робоча дослідницька група Військового комітету з протиповітряної оборони (MC ADSWG) є багатонаціональним органом, який працює на Військовий комітет. До її обов'язків входить дослідження, поради та рекомендації з питань протиповітряної оборони, що стосуються інтегрованої системи ППО НАТО.

Організація з керівництва системою повітряного командування і управління (ACCS) НАТО (NACMO)

Організація з керівництва системою повітряного командування і управління НАТО є структурою, яка забезпечує планування та впровадження системи командування і управління, що обслуговує повітряні операції НАТО. Вона прийшла на зміну Системі наземної мережі протиповітряної оборони, відомої як NADGE. Її штаб-квартира знаходиться в Брюсселі, Бельгія. (Див. розділ 8).

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Air Command Control System (ACCS) Management Agency
NACMA
8 rue de Genève
1140 Brussels, Belgium

Tel: 32 2 707 4111
Fax: 32 2 707 8777

Раннє повітряне попередження

Початкова програма РПП включала придбання НАТО свого власного парку літаків, які колективно утримуються та використовуються, а також модифікацію і вдосконалення 40 існуючих пунктів системи протиповітряної оборони НАТО (NADGE) з тим, щоб вони могли взаємодіяти з Системою раннього повітряного попередження. Ці пункти розташовані у дев'яти різних країнах від півночі Норвегії до сходу Туреччини.

Найбільшою частиною програми стало придбання НАТО протягом 1982-85 років 18 літаків Е-3А, які базувались на Системі повітряного попередження та управління ВПС США (АВАКС), що функціонує з 1977 року. Система створена на базі літака Боїнг 707-320В і її характерною рисою є “тарілка” діаметром близько 10 метрів, розташована у верхній частині фюзеляжу, в якій розміщено оглядові радіолокатори та локатори системи ідентифікації “свій-чужий”.

Поступово були здійснені як короткотермінова, так і середньотермінова програми модернізації. Середньотермінова програма спрямована на задоволення потреб РПП НАТО на період з 1998 до 2004 року.

Організація менеджменту Програми раннього повітряного попередження та управління НАТО (NAPMO)

NAPMO відповідає за усі аспекти менеджменту та впровадження Програми РППУ НАТО і безпосередньо підпорядкована Північноатлантичній раді. Організація складається з Ради директорів (РД), роботу якої забезпечують Агентство менеджменту програми (NAPMA), що розташоване у Бранссумі, Нідерланди; Комітет з правових, контрактних та фінансових справ (LCF); Комітет з оперативних, технічних питань та питань забезпечення (OTS) і Керівна група з питань технічного обслуговування в ремонтних майстернях (DLM).

Кожна країна, яка бере участь у Програмі, має свого представника в Раді директорів та комітетах. Представники Генерального секретаря НАТО, Головнокомандувачів, командувача сил РПП НАТО та інших органів

Альянсу також беруть участь в засіданнях Ради директорів та комітетів. Рада директорів проводить свої засідання, як правило, двічі на рік.

За поточний менеджмент програми відповідає Генеральний менеджер NAPMA. Штаб-квартира сил РПП НАТО розташована поряд із штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі (SHAPE) в Монсі, Бельгія. Особовий склад як NAPMA, так і командування силами РПП включає представників усіх країн-учасниць.

Головна оперативна база знаходиться в Гайленкірхені в Німеччині, її особовий склад також включає представників усіх країн - учасниць NAPMO. Авіабази в Норвегії, Італії, Греції та Туреччині були суттєво вдосконалені для забезпечення передової оперативної підтримки літакам НАТО Е-3А.

Поточними членами NAPMO є Бельгія, Канада, Данія, Німеччина, Греція, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія, Туреччина та Сполучені Штати. Чеська Республіка, Угорщина та Польща мають статус спостерігачів. Великобританія надає сім літаків Е-3D в розпорядження сил РПП НАТО. Франція бере участь в засіданнях NAPMO на рівні спостерігача, оскільки вона самостійно закупила для себе 4 літаки Е-3F

З серпня 1990-го до березня 1991 року, у відповідь на вторгнення Іраку до Кувейту, літаки з підрозділу Е-3А НАТО були розгорнуті у східній Туреччині, щоб підсилити південний фланг НАТО та здійснювати контроль за повітряними та морськими перевезеннями у східному Середземномор'ї, а також забезпечувати постійне повітряне спостереження вздовж турецько-іракського кордону.

З липня 1992 р. сили РПП НАТО, що складаються як з літаків Е-3А, так і британських Е-3D, розгорнуті в регіоні колишньої Республіки Югославія для підтримки дій НАТО з моніторингу та втілення Резолюції Ради Безпеки ООН, а також для допомоги Силам втілення (ІФОР), стабілізації (СФОР) та силам в Косові (КФОР). Французькі літаки Е-3F також беруть участь в цих операціях.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Airborne Early Warning and Control Programme
Management Agency (NAPMA)
Akerstraat 7
6445 CL Brunssum
The Netherlands
Tel: 31 45 526 + Ext.
Fax: 31 45 525 4373

СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗВ'ЯЗКУ

Організація КУК НАТО (С3)

Організація КУК (С3) НАТО (NC3O) була створена у 1996 році задля забезпечення широкомасштабної, фінансово ефективної, сумісної і захищеної системи КУК, яка відповідає вимогам користувачів з НАТО, використовуючи спільно фінансовані багатонаціональні та національні ресурси. NC3O також забезпечує надання послуг і підтримки в сфері КУК користувачам з НАТО. Рада КУК НАТО (NC3B) наглядає за діяльністю NC3O.

Рада є вищим багатонаціональним політичним органом, що надає рекомендації Раді та Комітету оборонного планування з питань, які цікавлять усіх членів Альянсу, і функціонує як рада директорів NC3O. Вона складається з вищих представників урядів країн-членів; представників військового комітету, Верховних головнокомандувачів та комітетів НАТО, що зацікавлені у питаннях КУК; генерального менеджера Агентства КУК НАТО (NC3A) та контролера Оперативного агентства забезпечення систем інформації та зв'язку (NACOSA). Раду очолює заступник Генерального секретаря, вона має постійного голову (помічника Генерального секретаря з оборонної підтримки) та двох співзаступників голови (директора NHQC3S та співзаступника, який обирається поміж представників країн-членів). Допомогу їй надає група національних представників КУК (NC3REPS), яка функціонує як NC3B у форматі постійного засідання. Ці національні представники КУК, як правило, прикомандировані до своїх національних делегацій або військових представників у НАТО.

Підтримку NC3B надає підпорядкована структура КУК НАТО з багатонаціональних органів, які складаються з 8 підкомітетів (об'єднаного комітету з вимог і концепцій КУК, сумісності, управління частотами, інформаційних систем, систем інформаційної безпеки, комунікаційних мереж, ідентифікації та навігації). Кожен з них має свою власну структуру. Структура NC3B, NC3REPS та NC3B підтримується секретаріатом КУК штаб-квартири НАТО (NHQC3S), єдиним інтегрованим секретаріатом, що складається з цивільних та військових співробітників і підпорядкований помічнику генерального секретаря з оборонної підтримки, Міжнародному секретаріату та керівнику Міжнародного військового штабу. NHQC3S надає підтримку Раді, військовому комітету, CNAD, SRB та іншим комітетам НАТО з питань КУК.

Рада також наглядає за діяльністю двох агенцій NC3O - NC3A та NACOSA. NC3A виконує централізоване планування,

розробку інтегрованої системи, інженерні аспекти системи, технічну підтримку та контроль за конфігурацією. Вона також надає наукові та технічні рекомендації та поради у галузі сенсорних систем С3 та оперативних досліджень, а також виконує проекти, які їй доручаються. NC3A розташована у Брюсселі, Бельгія, та Гаазі, Нідерланди. NACOSA здійснює оперативний контроль та підтримку внутрішньої системи зв'язку та інформації НАТО і її обладнання. Головний офіс NACOSA розташований у Монсі, Бельгія.

Агентство з консультацій, управління та командування (КУК) С3 НАТО (NC3A)

Агентство С3 НАТО було створено у липні 1996 року як складовий елемент стратегії з реструктуризації діяльності КУК в Альянсі. Таким чином були об'єднані функції планування, науково-дослідних робіт та забезпечення систем інформації та зв'язку НАТО, та деякі функції КУК, що дало змогу вдосконалити здатність Альянсу виконувати нові завдання з врегулювання кризових ситуацій, зберігаючи при цьому здатність до колективної оборони. Агентство NC3A займається централізованим плануванням, інтеграцією системи, проектуванням, технічними розробками, технічним забезпеченням та контролем за конфігурацією систем та елементів КУК НАТО. Агентство впроваджує проекти, за які відповідає, а також надає науково-технічні рекомендації та підтримку не тільки Верховному командуванню НАТО, але й іншим підрозділам Альянсу з питань, що стосуються оперативних досліджень, спостереження, повітряного командування та управління (включно з тактичною протиракетною обороною, засобами електронної протидії та раннім повітряним попередженням і управлінням), та систем інформації та зв'язку.

Штаб-квартира NC3A знаходиться в Брюсселі, Бельгія, але оперативна діяльність контролюється з двох центрів - в Брюсселі (планування та забезпечення) і Гаазі, Нідерланди (наукова підтримка). В агентстві працює 450 цивільних та військових співробітників.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO HQ C3 Staff
NATO Headquarters
1110 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 707 4358
Fax: 32 2 707 5709

NC3A Brussels
(HQ, Planning &
Acquisition)
8 rue de Genève
1140 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 707 8267
Fax: 32 2 708 8770

NC3A The Hague
(Scientific &
technical matters)
P.O. Box 174
Oude Waalsdorperweg 61
2501 CD The Hague
The Netherlands
Tel: 31 70 3142329
Fax: 31 70 3142111

Штаб консультацій, управління та контролю при штаб-квартирі НАТО (NHQC3S)

Штаб С3 при штаб-квартирі НАТО надає підтримку з питань КУК Північноатлантичній раді, Військовому комітету, Раді КУК НАТО, Нараді національних керівників озброєнь, Вищій раді з ресурсів, іншим комітетам, що відповідають за питання КУК, а також підрозділам та директоратам Міжнародного секретаріату та Міжнародного військового штабу.

Підкомітет НАТО з питань управління радіочастотами (FMSC)

Спеціалізованим органом НАТО в цій галузі є Підкомітет НАТО з питань управління радіочастотами (FMSC). FMSC НАТО функціонує як орган Альянсу з управління частотами НАТО і є правонаступником Управління з радіочастот Альянсу (ARFA).

Співпраця в галузі управління частотами в НАТО

Через FMSC НАТО країни Альянсу співпрацюють в багатьох аспектах управління радіочастотами. Це стосується розробки загальної політики щодо усіх частин радіодіапазону, які використовуються військовими, та розробки специфічної політики щодо військового управління хвилями в діапазоні 225 - 400 мегагерц, який широко використовується військовими літаками, морським та супутниковим зв'язком, а відтак підпадає під сферу відповідальності FMSC НАТО. Через Комітет управління повітряним рухом НАТО (колишній Комітет координації європейського повітряного простору (CEAC) здійснюється також тісна координація з цивільною авіацією. FMSC НАТО проводить регулярні зустрічі з представниками цивільних адміністрацій країн-членів для забезпечення адекватного доступу військових до спільних та резервних частот спектра. В цьому контексті в 1995 році було укладено спільну угоду НАТО між цивільними та військовими щодо радіочастот.

На командному рівні два Верховних головнокомандування НАТО - Об'єднане командування в Європі (ACE) та Об'єднане командування в Атлантиці (ACLANT) відповідають за деталі двосторонніх питань використання радіочастот з країнами, що їх приймають, та за підготовку планів на основі затверджених радіочастот.

З 1994 року співпраця в галузі управління радіочастотами поширюється на країни - партнери НАТО в рамках програми “Партнерство

заради миру”.

FMSC НАТО активно працює з країнами-партнерами над розв'язанням питань гармонізації. Спільна угода НАТО між цивільними та військовими щодо радіочастот використовується як основа цієї роботи як для FMSC НАТО, так і для Наради європейського керівництва поштовою та телекомунікаційними службами, в якій беруть участь і країни-партнери.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Frequency Management Sub-Committee
NATO Headquarters C3 Staff
1110 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 707 5528

Служба інформаційних систем штаб-квартири НАТО (ISS)

Служба інформаційних систем штаб-квартири НАТО є складовою частиною директорату інформаційних систем, що входить до Виконавчого секретаріату. Останній підпорядкований канцелярії Генерального секретаря. Хоча з управлінської точки зору ISS є органом Міжнародного секретаріату, вона укомплектована працівниками як з Міжнародного секретаріату, так і з Міжнародного військового штабу. Вона забезпечує інформаційні системи Північноатлантичної ради, Комітету оборонного планування та Військового комітету, а також підпорядкованих комітетів та персоналу підтримки. Окрім того, ISS забезпечує розробку систем, їх розвиток та технічне обслуговування для Міжнародного військового штабу та Військового агентства стандартизації. Вона забезпечує підтримку таких завдань, як врегулювання криз, контроль за реєстрацією та документацією, інформаційні системи фінансового управління та управління кадрами, планування збройних сил. Вона відповідає за функціонування центральних комп'ютерних систем в штаб-квартирі НАТО, за розробку та утримання програмного забезпечення для конкретних користувачів, за навчання та допомогу користувачам, утримання інформаційних систем штаб-квартири НАТО та надання рекомендацій і порад з Питань інформаційних систем штатним працівникам.

Оперативне агентство забезпечення систем інформації та зв'язку НАТО (NACOSA)

Оперативне агентство забезпечення систем інформації та зв’язку НАТО (NACOSA) та підпорядковані йому підрозділи контролюють, керують і управляють від імені усіх користувачів системою інформації та зв’язку (CIS), а також обладнанням, яке до неї приписане рішенням NC3B. Крім того, NACOSA та підпорядковані йому підрозділи забезпечують оперативну підтримку, яка складається з керування програмним забезпеченням та матеріальною частиною, навчання персоналу, обслуговування обладнання та установок й інших послуг, включно з забезпеченням захисту інформації у відповідних системах інформації та зв’язку для уповноважених користувачів. Спільно з іншими органами НАТО, комерційними фірмами та національними агенціями, NACOSA та підпорядковані їй підрозділи забезпечують якість послуг, які надаються уповноваженим користувачам. Для забезпечення політичних консультацій та управління і командування усіма операціями НАТО, керівництво, управління, оперативна і допоміжна діяльність NACOSA та підпорядкованих їй підрозділів поширюється як на стаціонарні штаби, так і на мобільні сили.

NACOSA складається із головного штабу, що розташований у Монсі, Бельгія, і користується підтримкою Школи систем інформації та зв’язку в Латині, Італія, Центру інтегрованого програмного забезпечення, ACE COMSEC та Організацією оперативного контролю. Управляє NACOSA контролер, який також виконує функції ACOS CIS SHAPE. Пріоритети оперативної політики та процедурні питання розв’язуються спільно Верховними командувачами. Неоперативне керівництво здійснює NC3B.

ЗАСОБИ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ БОРОТЬБИ

Дорадчий комітет НАТО із засобів радіоелектронної боротьби (NEWAC)

Дорадчий комітет НАТО із засобів радіоелектронної боротьби був створений у 1966 році для забезпечення Військового комітету, Верховних командувань НАТО та держав спільним багатонаціональним органом, що сприятиме підсиленню можливостей НАТО в галузі радіоелектронної боротьби (РЕБ). Він стежить за досягненнями на національному рівні та в рамках Інтегрованої військової командної структури у впровадженні узгоджених заходів РЕБ. Він несе

відповідальність за розробку політики, доктрини, оперативних та навчальних вимог РЕБ НАТО і бере участь у розробці концепцій управління та командування. Спроможність ведення РЕБ є ключовим чинником у захисті збройних сил та нагляді за виконанням міжнародних угод, що є необхідним для підтримки миру та інших завдань Альянсу. NEWAC також допомагає країнам-партнерам використовувати концепції НАТО в рамках Партнерства заради миру.

До NEWAC входять представники кожної країни НАТО та Верховних командувань. Це вищі військові офіцери, які представляють національні організації радіоелектронної боротьби. Голова і секретар комітету постійно приписані до оперативного відділу міжнародного військового штабу. Є також низка підпорядкованих груп, що займаються питаннями бази даних РЕБ, навчання та доктрини.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Electronic Warfare Advisory Committee (NEWAC)
Operations Division
International Military Staff
1110 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 707 5627

МЕТЕОРОЛОГІЯ

Метеорологічна група Військового комітету (MCMG)

Метеорологічна група Військового комітету є спеціалізованим органом, до якого входять національні представники та представники Верховних командувань НАТО і який надає рекомендації в метеорологічній галузі Військовому комітету, Верховним командувачам НАТО та країнам Альянсу. Він відповідає за найефективніше і результативне використання національних засобів та тих, що належать НАТО, з метою вчасного і точного надання метеорологічної інформації на допомогу силам НАТО. Роботі MCMG допомагають дві постійні робочі групи, а саме - робоча група з оперативних питань, планування та зв'язку і робоча група метеорологічних систем зони бойових дій та їхнього забезпечення.

Робоча група з оперативних питань, планування та зв'язку займається питаннями оперативного планування метеорологічного

забезпечення навчань та операцій НАТО та розвиває можливості передавання метеорологічної інформації, а також стандартні процедури зв'язку і обміну метеорологічними даними.

Робоча група метеорологічних систем зони бойових дій заохочує до співпраці в галузі наукових і технічних досліджень та взаємодії, а також до розвитку оперативних можливостей з використанням нового метеорологічного обладнання, технологій та програмного забезпечення. Вона надає технічні рекомендації з питань метеорології іншим групам в НАТО та проводить дослідження з таких проблем, як передбачення повеней та штучне розсіювання туману. Базового прогнозу погоди часто буває недостатньо для забезпечення тактичного планування або виконання місії. Для подолання цього недоліку група утримує набір засобів тактичного метеорологічного прогнозування (TDA), які розроблені державами-членами. Для подальшої стандартизації використання засобів тактичного метеопрогнозування та вдосконалення сумісності група формує бібліотеку затверджених TDA, яка доступна для усіх країн НАТО.

MCMG щорічно проводить зустрічі з представниками країн-партнерів у рамках Партнерства заради миру і розробила підручник з метеорологічного забезпечення для країн-партнерів. Робоча група метеорологічних систем зони бойових дій також схвалює участь країн-учасниць ПЗМ.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

MCMG Operations Division (IMS)
NATO-1110 Brussels,
Belgium
Tel: 32 2 707 5538
Fax: 32 2 707 5988
E-mail: imssmo@hq.nato.int

ВІЙСЬКОВА ОКЕАНОГРАФІЯ

Група військової океанографії (MILOC)

До військової океанографії належить вивчення океанографічних умов, починаючи від температури і солоності до припливних рухів і прибережних характеристик, які можуть стати в нагоді під час проведення морських операцій. Ці питання важливі для усіх морських операцій, але особливо для боротьби з підводними човнами (ASW), мінної протидії (MW) та операцій з морського десантування (AW). Робота групи MILOC

зосереджена на отриманні максимальної військової переваги для сил НАТО в результаті використання океанографічних характеристик.

Група MILOC складається з представників країн - членів НАТО, представників тих командувачів НАТО, які зосереджені на морських питаннях, та представників Центру підводних досліджень SACLANT. Вона надає рекомендації Верховному головнокомандувачу об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці (SACLANT), який несе загальну відповідальність за питання військової океанографії в НАТО. Підтримку Групі надає постійна підгрупа MILOC.

Група MILOC забезпечує відповідність військової океанографічної діяльності стратегії Альянсу. Повсякденна робота групи включає надання підтримки операціям та навчанням НАТО; розробку планів та політики в галузі військової океанографії; сприяння науково-дослідній океанографічній роботі та здійснення зв'язку з іншими групами в НАТО і країнах-членах, включно з тими, які несуть відповідальність в галузі метеорології та географії.

Група MILOC активно просуває вперед нові концепції в галузі охорони довкілля та відповідає за вироблення концепції "Термінової екологічної оцінки" НАТО (REA). Це нова методика, яка залучає новітні технології, такі як комп'ютерне моделювання, найсучасніше сенсорне обладнання, тактичні засоби прийняття рішень (TDA) та системні мережі задля надання вчасної та дієвої підтримки військовим користувачам.

Група в своїй роботі також керується вимогами, що висуває власне Європейська система безпеки та оборони (ESDI); вдосконалене Партнерство заради миру та процес розширення НАТО, і допомагає посилити трансатлантичну співпрацю.

Підгрупа MILOC вивчає питання за дорученням групи MILOC і в разі необхідності виробляє рекомендації та звіти.

Група MILOC проводить засідання щорічно. Країни - партнери НАТО закликаються до участі в рамках програми "Партнерство заради миру" (ПЗМ).

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

MILOC Group
Strategy Division
HQ SACLANT
7857 Blandy Road, Suite 1000
Norfolk, Virginia 23551-2490 USA
Tel: 1 757 445 3431
Fax: 1 757 445 3271
Website: http://www.saclant.nato.int

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Організація з науково-технічних розробок (RTO)

Організація НАТО з науково-технічних розробок (RTO) відповідає за інтеграцію керівництва та координацію науково-технічної діяльності НАТО в оборонній галузі; проведення та сприяння спільним дослідженням і обміну технічною інформацією на міжнародному рівні; розробку довгострокової стратегії НАТО в цій галузі; надання рекомендацій з питань науково-технічної діяльності.

RTO продовжує розвивати співпрацю в галузі оборонних науково-технічних розробок, яка була розпочата дорадчою групою з аерокосмічної науково-технічної діяльності (AGARD) та оборонною дослідницькою групою (DRG), які злилися і створили нову організацію. Завданням RTO є проведення спільних досліджень та сприяння обміну інформацією, забезпечення розвитку та ефективного використання національних науково-технічних розробок для задоволення потреб Альянсу, утримання передових позицій в технології та надання порад НАТО і органам країн-членів, що приймають рішення. Їй надає підтримку широка мережа національних експертів, а свою діяльність вона координує з іншими органами НАТО, які займаються питаннями науково-технічної діяльності.

RTO підпорядкована як Військовому комітету, так і Нараді національних керівників у галузі озброєнь. До неї входять комісія з питань науково-технічної діяльності (RTB) та управління науково-технічних розробок (RTA) із штаб-квартирою в Нейї, Франція. Весь спектр питань науково-технічної діяльності охоплюють шість комісій з таких проблем:

- досліджень, аналізу та моделювання (SAS);
- систем, концепцій та інтеграції (SCI);
- сенсорної та електронної техніки (SET);
- інформаційних систем (IST);
- прикладної технології транспортних засобів (AVT);
- людського фактора і медицини (HFM).

Кожна комісія складається з національних представників, серед яких - висококваліфіковані науковці. Комісії підтримують зв'язки з військовими користувачами та іншими органами НАТО. Науково-технічна робота RTO здійснюється технічними групами, які створюються на певний період для виконання конкретних завдань. Технічні групи організують семінари, симпозіуми, польові випробування, лекції та навчальні курси і

забезпечують існування мережі експертів. Вони також відіграють важливу роль у довгостроковому плануванні.

Для полегшення контактів з військовими користувачами та іншими елементами НАТО частина персоналу RTA розташована у відділі технологічних досліджень та координації в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі. Цей штат забезпечує зв'язок з Міжнародним військовим штабом та підрозділом оборонного забезпечення Міжнародного секретаріату. Координація зусиль, спрямованих на співробітництво з партнерами, також здійснюється з Брюсселя.

Для координації дослідницької та технологічної діяльності з іншими елементами структури НАТО представники RTO беруть участь у відповідних комісіях та у засіданнях керівних органів, таких як Рада КУК НАТО та Науковий комітет НАТО. Так само генеральний менеджер агентства КУК НАТО та директор центру підводних досліджень SACLANT є неофіційними членами комісії з науково-технологічних питань. Координація науково-технологічної діяльності з країнами-членами здійснюється через національних координаторів, які також допомагають в організації таких заходів, як симпозіуми, засідання комісії, цикли лекцій та консультативні візити.

У рамках програми “Партнерство заради миру” вдосконалюються контакти з країнами-партнерами НАТО, які були розпочаті за колишньою розширеною програмою AGARD, при цьому в центрі уваги знаходяться країни, які можуть у найближчому майбутньому стати членами Альянсу.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

Research and Technology Agency (RTA)
BP 25
F-92201 Neuilly sur Seine
France
Tel: 33 1 5561 22 00
Fax: 33 1 5561 22 99
33 1 5561 22 98
e-mail: mailbox@rta.nato.int
website: http://www.rta.nato.int

Освіта і навчання

Оборонний коледж НАТО (NDC)

Оборонний коледж НАТО знаходиться в Римі і підпорядкований Військовому комітету та незалежній дорадчій раді. В коледжі викладаються курси стратегічного рівня з політичних та військових питань, спрямовані на підготовку відібраного персоналу на посади в НАТО і такі, що стосуються діяльності Альянсу, а також здійснюється інша діяльність на підтримку НАТО. У програмах коледжу беруть участь офіцери і службовці з країн-партнерів зі співпраці з НАТО. Начальником коледжу є офіцер у ранзі не нижче генерал-лейтенанта, або еквівалентному, який призначається Військовим комітетом на три роки. Йому допомагає цивільний заступник начальника та два військових заступника начальника. Голова Військового комітету очолює науково-методичну раду коледжу. Викладачами коледжу є військові офіцери та цивільні службовці, як правило, з міністерств закордонних справ та оборони країн - членів НАТО.

Коледж було створено в Парижі у 1951 році і переведено в Рим у 1966 році. Кожного року в ньому проводиться 9-10 різних курсів та семінарів з питань безпеки, пов'язаних з ситуацією в євро - атлантичному регіоні, в яких бере участь широке коло вищих офіцерів збройних сил, високопоставлених державних службовців, науковців та парламентаріїв. Практично усі заходи в коледжі відкриті для учасників не тільки з країн НАТО, але й членів Партнерства заради миру. Учасників відбирають та фінансують власні національні уряди. Цілий ряд заходів нещодавно став відкритим і для учасників з країн, що беруть участь в Середземноморському діалозі НАТО.

Двічі на рік протягом п'яти з половиною місяців в коледжі проводяться вищі курси для 84 слухачів, які відбираються урядами своїх країн на основі квоти. Слухачами курсів є або офіцери у ранзі полковника чи підполковника, або цивільні службовці аналогічного рангу з міністерств закордонних справ та оборони, або інших відповідних департаментів уряду та національних організацій. Більшість випускників призначаються на посади у командуваннях НАТО або національні посади в своїх державах, пов'язані з діяльністю НАТО. Програма курсів включає питання загальної міжнародної політики та політично-військові аспекти безпеки і стабільності стосовно країн-членів та партнерів НАТО. На початку кожного курсу учасники розподіляються між багатонаціональними об'єднаними комітетами, які очолюють викладачі коледжу. Щоденні лекції читають запрошені науковці, політики, високопоставлені військові та цивільні

службовці. Головна увага при підготовці та дискусіях, які ведуть учасники, зосереджена на досягненні консенсусу.

У 1991 році коледж запровадив двотижневий курс для вищих офіцерів та цивільних службовців з країн НБСЄ. Наступного року курс було інтегровано у стандартні вищі курси як курс з питань ПЗМ/ОБСЄ - складову частину програми. Його метою є аналіз місій, політики та функцій Північноатлантичного альянсу та його структур в галузі безпеки та обговорення поточних проблем безпеки в контексті євро - атлантичної ситуації в сфері безпеки, що змінюється.

Щороку проводяться два загальні курси для флаг-офіцерів (адміралів), їх метою є поглиблення розуміння поточних політично-військових проблем Альянсу. Один з них проводиться як в Оборонному коледжі, так і в Брюсселі протягом двох тижнів у жовтні і відкритий для офіцерів та службовців з країн - членів НАТО та ПЗМ. Другий загальний курс для флаг-офіцерів (адміралів) був впроваджений в квітні 1998 року для учасників з країн - членів Альянсу та представників країн, які беруть участь у Середземноморському діалозі НАТО. Курс спрямований на посилення регіональної стабільності через діалог, порозуміння та зміцнення довіри.

Щороку проводиться конференція начальників військових навчальних закладів, на якій начальники вищих оборонних коледжів країн - членів НАТО та ПЗМ обмінюються думками з приводу підходів до навчання та методики викладання. На конференції головує начальник Оборонного коледжу НАТО.

Коледж бере повноправну участь в роботі Секретаріату Консорціуму оборонних академій та дослідницьких інститутів у галузі безпеки, що є органом співпраці навчальних закладів не підпорядкованим НАТО. В такий спосіб коледж забезпечує контакти між НАТО і Консорціумом.

Раз на два роки проводиться також курс НАТО для офіцерів-резервістів, метою якого є ознайомлення офіцерів-резервістів з країн-членів НАТО та партнерів з останніми подіями організаційного, структурного та процедурного характеру в Альянсі та глибшого вивчення політично-військового середовища, в якому функціонує НАТО.

Щороку у співпраці з навчальним закладом однієї з країн ПЗМ коледж організовує міжнародний науковий семінар з євро-атлантичної безпеки. Метою цього семінару є зібрати експертів з питань безпеки з країн - членів НАТО та партнерів для обговорення тем, важливих для євро - атлантичної безпеки.

Щорічно відбувається і міжнародний науковий семінар з країнами Середземноморського діалогу.

Двічі на рік коледж пропонує дослідницьку стипендію в галузі безпеки для громадян з країн-членів ПЗМ.

Стипендія має сприяти індивідуальним науковим дослідженням, які цікавлять країни, члени ПЗМ, головним чином стосовно питань євро - атлантичної та євразійської безпеки. Роботи, які презентуються та обговорюються в межах міжнародних наукових семінарів та дослідження стипендіатів, часто публікуються в серії монографій Оборонного коледжу НАТО.

Коледж створює міцний корпоративний дух між випускниками і проводить для них щорічні семінари. У 1999 році Оборонний коледж НАТО переїхав у нове приміщення в Римі, що дало змогу розширити курси та надати коледжу можливість виконувати нові завдання.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Defense College
Via Giorgia Pelosi 1
00143 Roma
Italy
Tel: 39 06 505 259 (комутатор)
Fax: 39 06 50525799

Школа НАТО (SHAPE) в *Обераммергау, Німеччина*

Школа НАТО (SHAPE) в Обераммергау функціонує як центр навчання військових та цивільних кадрів як з Північноатлантичного альянсу, так і з країн-партнерів. Її курси безперервно оновлюються і коригуються відповідно до розвитку подій в Об'єднаному командуванні в Європі та Об'єднаному командуванні в Атлантиці. Щороку викладається широкий спектр курсів з таких тем, як використання зброї; захист від ядерної, біологічної та хімічної зброї; засоби радіоелектронної боротьби; командування та управління; сили, що можуть бути мобілізовані; багатонаціональні сили; підтримка миру; захист довкілля; врегулювання криз та загальна інформація про НАТО. Школа оперативно підпорядкована Верховному головнокомандувачу об'єднаних сил НАТО в Європі (SACEUR), але обслуговує обидва Верховні командування. Допомогу в роботі та рекомендації надає дорадча рада, яка складається з представників SHAPE та викладачів школи. Німеччина і США надають приміщення та матеріально-технічне забезпечення, але школа

покладається на плату за навчання у покритті оперативних видатків і фактично знаходиться на самозабезпеченні.

Школа НАТО (SHAPE) була створена на зорі історії НАТО, але отримала свій статут і назву тільки у 1975 році. Протягом багатьох років основна увага приділялась питанням, пов'язаним з колективною обороною НАТО. Пізніше, з прийняттям у 1991 році нової Стратегічної концепції НАТО, роль школи значно змінилась і були розроблені нові курси, програми та семінари на підтримку нової стратегії НАТО та її політики, що включають співпрацю та діалог з цивільними та військовими представниками країн - не членів НАТО. Окрім цього, з початку операцій НАТО в Боснії в контексті ІФОР та СФОР школа надає опосередковану підтримку поточним операціям НАТО.

У розклад 1998 навчального року було внесено 47 курсів, в яких брали участь понад 5 500 слухачів з 50 країн. Курси належать до 5 основних оперативних галузей НАТО, а саме: технічні процедури; орієнтація для штабних офіцерів НАТО; оперативні процедури НАТО; процедури багатонаціональних операцій під проводом НАТО; питання поточної оперативної політики. Серед викладачів школи як представники країн - членів НАТО, так і запрошені представники командувань та штабів НАТО, країн - членів НАТО та Партнерства заради миру і міжнародних гуманітарних та комерційних організацій. Увага всіх курсів зосереджена на спільній підготовці оперативних штабних офіцерів усіх родів військ країн-членів та не членів НАТО з метою більш ефективної співпраці між ними.

Участь цивільних у курсах значною мірою зросла протягом останніх років, як і контакти школи з міжнародними організаціями, такими як Міжнародний комітет Червоного Хреста (ICRC), Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та Світовий банк, а також з міжнародними журналістами та агентствами новин.

У 1994 році в школі впроваджено курс з резерву та мобілізації, в якому беруть участь офіцери-резервісти з країн НАТО та ПЗМ.

У навчальних програмах школи найбільш активно розвиваються елементи, спрямовані на підтримку Партнерства заради миру. Перший курс із співпраці в галузі європейської безпеки було запропоновано у 1991 році. У 1993- 1994 роках були додані курси для інспекторів та офіцерів ескорту з верифікації контролю за озброєннями договору ЗЗСЄ; з відповідальності військовослужбовців за охорону довкілля; резервістів; з мобілізації та підтримки миру.

Для підготовки офіцерів НАТО та ПЗМ до спільної роботи в об'єднаних спільних штабах в 1995 - 1996 роках були розроблені додаткові

курси. До них належать: управління ресурсами; курс орієнтації в питаннях НАТО; планування на випадок надзвичайних ситуацій/співпраці між цивільними та військовими; багатонаціональне врегулювання кризових ситуацій.

У 1997 році було запропоновано перший відкритий для країн ПЗМ технічний курс з процедур попередження та звітування систем захисту від ядерної, біологічної та хімічної зброї. Того ж року школа відкрила два курси під спонсорством НАТО для військових та цивільних керівників країн, які підписали Загальну рамкову мирну угоду щодо Боснії та Герцеговини (Дейтонську угоду). Курси зосереджують увагу на ролі кадрових офіцерів у демократичному суспільстві та на оперативних питаннях і процедурах, що належать до впровадження угоди. У 1998 році був впроваджений курс для оперативних штабних офіцерів країн-партнерів, спрямований на опанування штабними офіцерами країн - членів НАТО та партнерів доктриною та процедурами, що використовуються в об'єднаних спільних штабах операцій з підтримки миру під проводом НАТО. Увага продовжує надаватись і основній функції НАТО, наприклад, у 1998 році започатковано новий курс з планування повітряних кампаній.

З огляду на уроки, отримані від діяльності Стабілізаційних сил в Боснії та інших подій в Альянсі, навчальні плани школи продовжують розвиватись. Наприклад, країни, які беруть участь у Середземноморському діалозі НАТО, періодично надсилають своїх слухачів для участі в багатонаціональних курсах школи.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO School (SHAPE)
Am Rainenbichl 54
82487 Oberammergau
Germany
Tel: 49 8822 4477 (student administration)
Fax: 49 8822 1035
E-mail: postmaster@natoschool-shape.de

Школа НАТО з систем інформації та зв'язку (NCISS)

Школа НАТО з систем інформації та зв'язку надає спеціальну підготовку цивільному та військовому персоналу з питань використання та утримання систем інформації та зв'язку. Школа також пропонує ознайомлювальні та управлінські курси у галузі інформаційних систем та

систем зв'язку НАТО, а також проводить курси орієнтації в галузі систем інформації та зв'язку для країн-партнерів.

Створена у 1959 році, школа кілька разів трансформувалась і отримала свою сучасну назву в 1989 році. У 1994 році в контексті Партнерства заради миру були впроваджені нові курси. З 1995 року школа також проводить курси на підтримку сил НАТО у колишній Югославії.

Нині у школі читаються 50 курсів тривалістю від 1 до 10 тижнів, в яких щорічно беруть участь близько 1 650 курсантів.

Школа має два відділи - навчальний та адміністративний. Навчальний відділ в свою чергу ділиться на відділення мереж, яке відповідає за курси, що стосуються передавальних і комутаторних систем та контролю за мережею, та відділення користувачів, яке відповідає за курси, що стосуються командних та управлінських інформаційних систем, менеджменту інженерних проектів у галузі програмного забезпечення та програмування, а також відділення “Інфосек”, яке відповідає за курси з використання, утримання та ремонту криптографічного обладнання. Навчальний відділ також проводить курси для офіцерів зв'язку та ознайомлювальні навчальні курси, курс з управління частотами і курс з систем інформації та зв'язку для країн-партнерів.

Адміністративний відділ відповідає за матеріально-технічне та адміністративне забезпечення діяльності навчального відділу.

Начальником школи є кадровий офіцер з країни - члена НАТО у ранзі полковника. Його радником з технічних питань є головний інженер з телекомунікацій. Відділ навчальної підготовки відповідає за забезпечення навчального процесу, зокрема за розробку розкладу щорічних курсів та навчально-методичну документацію і збирання й обробку статистичних даних.

Школа виконує функцію навчального закладу для обох Верховних командувань НАТО та користується адміністративною підтримкою з боку AFSOUTH. Школа підзвітна Агентству НАТО з питань діяльності та забезпечення систем інформації і зв'язку (NACOSA).

Міністерство оборони Італії надає школі підтримку через навчальну бригаду італійських ВПС в Латині, яка розташована поряд з нею.

Додаткову інформацію про школу можна отримати за адресою:

NATO CIS School
04010 Borgo Piave
Latina
Italy
Tel: 39 0773 6771
Fax: 39 0773 662467

Навчальна група НАТО (NTG)

Навчальна група НАТО відповідає за консолідацію індивідуального навчання, її метою є поліпшення та розширення існуючої системи навчання серед країн-членів та ініціювання нових видів навчальної підготовки. Вона підзвітна Військовому комітету і підтримує тісні зв'язки з Агентством стандартизації НАТО (NSA).

Група сприяє обміну інформацією між країнами-учасницями та військовим керівництвом НАТО з питань національних можливостей в галузі навчання і є форумом для проведення дискусій та обміну думками з окремих питань підготовки. Через визначення навчальних проектів двосторонньої та багатосторонньої співпраці й сприяння їх використанню, вона оптимізує якість навчання за значної економії коштів та праці, а також стандартизації і взаємодії. Участь у спільних навчальних проектах окремих країн визначається у кожному конкретному випадку, не дублює і не замінює національних програм підготовки. Група запрошує окремі країни взяти на себе відповідальність за конкретні навчальні проекти від імені Альянсу в цілому або країн - членів Альянсу зі спільними вимогами. Діяльність групи була розширена з метою включення спільних навчальних проектів для країн-партнерів.

Робота здійснюється за допомоги підгруп (об’єднаної, військово-морської, сухопутної, військово-повітряної та фінансової) та спеціалізованих робочих груп, в яких представлені як країни - члени НАТО, так і партнери. Діяльність NTG координується постійним штабним елементом в штаб-квартирі НАТО.

Додаткову інформацію можна отримати за адресою:

NATO Training Group Staff Element
IMS Operations Division
NATO
1110 Brussels, Belgium
Tel: 32 2 707 5750

Комітети з керівництва проектами/відділи виконання проектів

Оборона району;
Система збирання інформації на полі бою та її використання (BICES);
Сумісність мережі систем зв'язку;
Злиття даних;
Винищувач F-16;
Розвиток можливостей наземного спостереження Альянсу;
Корабельні інерційні навігаційні системи;
Система протитанкової зброї МІЛАН;
Багатофункціональне розповсюдження інформації (термінал малого обсягу);
Система залпового ракетного вогню;
Безперервне забезпечення та підтримка життєвого циклу систем НАТО (CALS) (Рада правління);
Ланка II вдосконалень НАТО;
Центр НАТО несекретної інформації про боєприпаси (NIMIC);
Літак морського патрулювання НАТО;
Пункти НАТО з перевірки сенсорного обладнання та точності систем озброєнь військово-морських сил (FORACS);
Ракета НАТО “СІ СПЕРОУ”;
Система НАТО “СІ ГНЕТ”;
Компактна гармата 76/62 ОТО МЕЛАРА;
Системи протиповітряної оборони надмалого та малого радіуса дії.

Додаткову інформацію про вищезазначені проекти можна отримати від Підрозділу оборонного забезпечення, НАТО, 1110 Брюссель, або від таких відділів виконання проектів:

Потенціал наземного спостереження Альянсу
Тимчасовий відділ виконання проекту
Alliance Ground Surveillance Capability
Provisional Project Office (AGS/PPO)
NATO, 1110 Brussels
Tel: 32 2 707 + Ext.
Fax: 32 2 707 7962

Системи збирання інформації на полі бою та її використання
Battlefield Information Collection and Exploitation System (BICES)
8 rue de Genève
1140 Brussels
Tel: 32 2 707 + Ext.
Fax: 32 2 707 8811

Безперервне забезпечення і підтримка життєвого
циклу систем НАТО
NATO Continuous Acquisition and Life Cycle Support Office (CALS)
NATO
1110 Brussels
Tel: 32 2 707 + Ext.
Fax: 32 2 707 4190

Відділ у справах FORACS
NATO FORACS Office
NATO
1110 Brussels
Tel: 32 2 707 4244
Fax: 32 2 707 4103
E-Mail: Foracs@hq.nato.int

Центр несекретної інформації про боєприпаси
NATO Insensitive Munitions Information Centre (NIMIC)
NATO
1110 Brussels
Tel: 32 2 707 + Ext.
Fax: 32 2 707 5363
E-Mail: idnnim@hq.nato.int

Розділ 15

Загальні інститути безпеки

Організація Об’єднаних Націй

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Європейський Союз (ЄС)

Західноєвропейський Союз (ЗЄС)

Рада Європи

Загальні інститути безпеки

Організація Об’єднаних Націй

Статут Організації Об'єднаних Націй було підписано в Сан-Франциско 26 червня 1945 року 50 державами. 24 жовтня 1945 року Організація Об'єднаних Націй офіційно почала своє існування.

Невід'ємне право на індивідуальну або колективну самооборону гарантується усім країнам-членам організації Статтею 51 Статуту ООН. Вона санкціонує дії, до яких вони можуть вдатися для використання цього права, аж доки Рада Безпеки ООН вживе необхідних заходів для збереження міжнародного миру й безпеки. Крім того, у статті передбачено, що дії країн-членів відповідно до її положень негайно доводяться до відома Ради Безпеки ООН і ніяким чином не впливають на повноваження та зобов'язання Ради Безпеки вживати заходів, які вона вважає доцільними для збереження або відновлення міжнародного миру й безпеки.

Таким чином, актуальність Статуту ООН в контексті Північноатлантичного альянсу обумовлюється двома чинниками. По-перше, цей документ заклав правову основу для створення Альянсу, а по-друге, він забезпечує загальну відповідальність Ради Безпеки ООН за міжнародний мир та безпеку. Ці два фундаментальні принципи було зафіксовано в Північноатлантичному договорі, підписаному у Вашингтоні 4 квітня 1949 року. В преамбулі Договору чітко зазначається, що Статут ООН є рамковим документом, в межах якого діє Альянс. У перших рядках вступної частини Договору члени Альянсу підтверджують свою відданість цілям та принципам Статуту. В Статті 1 вони також беруть зобов'язання врегульовувати міжнародні спори мирними засобами відповідно до цілей статуту і утримуватись від погрози силою чи застосування сили будь-яким способом, який не є сумісним з цілями ООН. Стаття 5 Договору містить безпосереднє посилання на Статтю 51 Статуту і закріплює право країн - членів Альянсу вдаватися до індивідуальних чи колективних дій, які вони вважають необхідними для самозахисту, включаючи використання збройних сил. Тією ж статтею члени Альянсу зобов'язуються припинити застосування збройних сил для відновлення та підтримки безпеки в Північноатлантичному регіоні, якщо Рада Безпеки ООН вживе необхідних заходів для відновлення та підтримки міжнародного миру й безпеки.

Ще одне посилання на статут ООН міститься в Статті 7 Північноатлантичного договору, яка звертає увагу країн, що його підписали, на їх права та обов'язки відповідно до Статуту і підтверджує

першочергову відповідальність Ради Безпеки ООН за збереження миру й безпеки. Окрім цього, до Статті 12 було включено положення, що дозволяє перегляд Договору через десять років на запит будь-якої країни-члена. Передбачається, що перегляд може здійснюватись у світлі нових обставин, які впливають на мир і безпеку в Північноатлантичному регіоні, включаючи створення глобальних та регіональних систем за Статутом ООН.

Північноатлантичний договір набув чинності 24 серпня 1949 року. З того часу жодна з країн-членів не зажадала його перегляду за Статтею 12, проте на кожному етапі свого розвитку Альянс піддавав виконання Договору постійному аналізу, щоб забезпечити досягнення його цілей. Безпосередній зв'язок між Договором та Статутом ООН є і залишатиметься основоположним принципом діяльності Альянсу.

З 1949 року і донині офіційний зв'язок між Організацією Об'єднаних Націй та Північноатлантичним альянсом залишається сталим, що насамперед виявляється в юридичному співвідношенні установчих документів цих організацій. Контакти між інституціями ООН та Альянсу впродовж більшої частини цього періоду були надзвичайно обмеженими як за формою, так і за змістом. Проте в 1992 році, у контексті конфлікту в колишній Югославії, ситуація змінилася.

У липні 1992 року, в умовах ескалації конфлікту, кораблі НАТО зі складу ВМС постійного базування в Середземному морі, за підтримки морської патрульної авіації Альянсу, розпочали в Адріатиці операції нагляду за виконанням ембарго ООН щодо постачання зброї усім республікам колишньої Югославії. В листопаді 1992 року НАТО та Західноєвропейський Союз (ЗЄС) розпочали операції втілення резолюцій Ради Безпеки ООН щодо запобігання ескалації конфлікту внаслідок надходження зброї до регіону.

На зустрічі міністрів закордонних справ країн НАТО у грудні 1992 року було офіційно заявлено про готовність Альянсу виконувати операції з підтримки миру під егідою Ради Безпеки ООН. Після аналізу заходів, що вживаються як НАТО, так і окремими країнами-членами, Альянс виявив готовність підтримувати можливі подальші ініціативи Генерального секретаря ООН щодо використання допомоги Альянсу у цій галузі.

У результаті було здійснено ряд заходів, включаючи спільні морські операції під проводом Північноатлантичної ради та Ради ЗЄС, повітряні операції НАТО, операції з безпосередньої повітряної підтримки Сил захисту під проводом ООН (UNPROFOR), повітряні удари для захисту “зон безпеки”, оголошених ООН, та планування можливих дій ООН на

випадок непередбачених ситуацій. Про всі ці заходи та основу їх виконання йдеться в розділі 5.

У грудні 1995 року, після підписання 14 грудня в Парижі Боснійської мирної угоди, НАТО отримало від ООН мандат на втілення військових аспектів мирної угоди на основі Резолюції Ради Безпеки 1031. Сили втілення під проводом НАТО (ІФОР) розпочали операції на виконання мандата ООН 16 грудня. Докладніше про роботу ІФОР та їх заміну Силами стабілізації під проводом НАТО (СФОР) в грудні 1996 року також розповідається в розділі 5. Впродовж терміну дії своїх мандатів багатонаціональні сили ІФОР і СФОР в Боснії та Герцеговині тісно співпрацювали з іншими міжнародними організаціями та гуманітарними інституціями, у тому числі з тими, що належать до структури ООН, зокрема Управління Верховного комісара ООН з питань біженців (УВКБ) та Спеціальні сили міжнародної поліції (IPTF).

У лютому 1998 року, після ухвалення спільно з країнами, що не є членами НАТО, рішень про їхню участь у СФОР, Північноатлантична рада оголосила, що в разі надання Радою Безпеки ООН необхідного мандата, НАТО готове організувати і очолити багатонаціональні сили для продовження роботи в Боснії та Герцеговині по закінченні терміна мандата СФОР у червні 1998 року. Нові сили залишили за собою назву СФОР, що відображає подальшу потребу в стабілізації ситуації в Боснії і створенні умов для тривалого миру в регіоні.

З самого початку конфлікту в Косові у 1998 році й впродовж усієї кризи Генеральні секретарі ООН та НАТО підтримували тісні контакти. Дії Альянсу на підтримку Резолюції Ради Безпеки ООН як під час, так і після конфлікту, та роль Сил в Косові (КФОР), що були створені на підставі Резолюції 1244 Ради Безпеки ООН від 12 червня 1999 року описані у розділі 5.

Поза межами колишньої Югославії, в контексті інших загроз міжнародному миру, країни - члени НАТО, хоч Альянс у цілому і не залучений до цього процесу, надають широку підтримку Раді Безпеки та Генеральному секретарю ООН в їх зусиллях, спрямованих на запобігання конфлікту та відновлення верховенства міжнародного права. На початку 1998 року, в руслі виконання Резолюції Ради Безпеки ООН щодо Іраку та режиму проведення міжнародної інспекції для виявлення і ліквідації зброї масового знищення та спроможності її виготовлення, Альянс закликав Ірак до виконання Резолюції в повному обсязі.

25 лютого 1998 року Генеральний секретар НАТО у своїй заяві привітав досягнення між Генеральним секретарем ООН та Іраком угоди щодо дипломатичного врегулювання Іракської кризи. Він віддав

належне дипломатичним зусиллям та рішучій позиції міжнародного співтовариства, у тому числі країн НАТО, і наголосив на необхідності повного виконання відповідних резолюцій Ради Безпеки ООН. 4 березня, при черговому розгляді ситуації в Іраку, Північноатлантична рада вітала одностайне прийняття Радою Безпеки ООН Резолюції 1154 щодо виконання угоди між Генеральним секретарем ООН та Іраком. Північноатлантична рада висловила свою підтримку відповідним рішенням ООН і наголосила на важливості стабільності в регіоні Перської затоки для безпеки євро-атлантичного регіону.

Таким чином, існує безпосередній правовий та практичний зв'язок між Статутом ООН і Північноатлантичним договором, з одного боку, та інституціями ООН і Альянсу - з іншого. Обидва елементи роблять свій внесок у роботу розширеної мережі інституцій, в рамках якої діє Альянс. Про відносини Альянсу з іншими інституціями в межах цієї мережі читайте далі.

ОРГАНІЗАЦІЯ З БЕЗПЕКИ І СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ (ОБСЄ)[1]

Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), що раніше називалася Нарадою з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), було започатковано як політичний консультативний орган, до якого ввійшли країни Європи, Центральної Азії та Північної Америки. В січні 1995 року вона набула статусу міжнародної організації.

Внаслідок розпочатого у 1972 році процесу НБСЄ, у 1975 році було ухвалено Гельсінський Заключний акт. Цей документ охоплює широке коло стандартів міжнародної поведінки та зобов'язань, що регулюють відносини між державами - учасницями, заходів зміцнення довіри між ними, особливо в політично-військовій сфері, поваги до прав людини і

---

1 Перелік держав-учасниць: Австрія, Албанія, Азербайджан, Андорра, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Ватикан, Великобританія, Вірменія, Греція, Грузія, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Канада, Кіпр, Киргизька Республіка, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Монако, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Російська Федерація, Румунія, Сан-Марино, Словаччина, Словенія, Сполучені Штати Америки, Таджикистан, колишня Югославська Республіка Македонія *, Туркменістан, Туреччина, Угорщина, Узбекистан, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чеська Республіка, Швейцарія, Швеція, Югославія **.

* Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

** Членство Югославії в ОБСЄ було припинено 8 липня 1992 р. через характер її залучення до конфлікту в Боснії та Герцеговині . Після обрання Воїслава Коштуніци президентом у вересні 2000 р., Федеративна Республіка Югославія була прийнята до ОБСЄ 10 листопада 2000 р. як 55 країна-член.

основних свобод, а також співпраці в економічній, культурній, технічній та науковій галузях.

Інституціоналізація ОБСЄ

21 листопада 1990 року в рамках НБСЄ відбулася зустріч на найвищому рівні, на якій глави держав і урядів тодішніх 34 країн-учасниць ухвалили Паризьку хартію для нової Європи. Цим документом було засновано Раду міністрів закордонних справ країн - учасниць НБСЄ як головний форум для регулярних політичних консультацій. Відповідно до Хартії також було створено Комітет старших посадовців, відповідальний за розгляд поточних питань, підготовку засідань Ради та виконання ухвалених нею рішень, та три постійні органи НБСЄ: Секретаріат у Празі, який згодом увійшов до загального Секретаріату у Відні, Центр запобігання конфліктам у Відні та Бюро вільних виборів (Варшава), пізніше перейменоване на Бюро демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ).

19 червня 1991 року в Берліні відбулося перше засідання Ради міністрів закордонних справ. Рада затвердила механізм консультацій та співпраці з надзвичайних ситуацій в межах діяльності НБСЄ. Цей механізм був використаний для врегулювання ситуації в колишній Югославії та Нагірному Карабаху.

9 липня 1992 року на заключному засіданні у Гельсінкі глави держав та урядів країн-учасниць НБСЄ ухвалили Декларацію Гельсінського саміту “Проблеми доби змін”. Декларація відображала досягнуту домовленість щодо подальшого зміцнення інститутів НБСЄ, запровадження посади Верховного комісара у справах національних меншин, створення структури раннього попередження, запобігання конфліктам та врегулювання кризових ситуацій, організації ознайомлювальних візитів та місій доповідачів.

14 грудня 1992 року на засіданні Ради міністрів закордонних справ у Стокгольмі було ухвалено Конвенцію про примирення і арбітраж в рамках НБСЄ та вирішено заснувати посаду Генерального секретаря.

1 грудня 1993 року Рада міністрів закордонних справ на своєму засіданні в Римі схвалила ці організаційні зміни, в тому числі заснування у Відні двох нових структур - Постійного комітету, що став першим постійно діючим органом НБСЄ для проведення політичних консультацій і ухвалення рішень, та єдиного загального Секретаріату. Учасники засідання висловили також занепокоєння зростанням кількості і масштабів регіональних конфліктів та підтвердили своє прагнення до їх

врегулювання, зокрема в колишній Югославії. У зв'язку з цим було запропоновано заходи, покликані підвищити здатність НБСЄ до врегулювання і відвернення конфліктів, та досягнуто домовленості щодо розвитку взаємин з іншими “європейськими і трансатлантичними організаціями”.

На саміті 1994 року в Будапешті були ухвалені інституційні рішення, спрямовані на зміцнення НБСЄ. До них, зокрема, належать такі: про перейменування НБСЄ в Організацію з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ), про наступну зустріч глав держав і урядів країн ОБСЄ у 1996 році в Лісабоні, про заміну Комітету старших посадовців Вищою радою, яка скликатиметься щонайменше двічі на рік, а також перед засіданнями Ради міністрів, та збиратиметься як Економічний форум; про створення Постійної ради (замість Постійного комітету), яка працюватиме у Відні як орган проведення регулярних політичних консультацій і ухвалення рішень; про розгляд виконання усіх зобов'язань НБСЄ на засіданнях, які мають відбуватися у Відні напередодні кожного саміту.

На саміті в Будапешті держави НБСЄ висловили політичну волю і заявили про свою готовність надіслати до Нагірного Карабаху багатонаціональні сили з підтримки миру після прийняття сторонами домовленості про припинення збройного конфлікту.

На Стамбульському саміті ОБСЄ в листопаді 1999 року було вирішено посилити процес політичних консультацій в межах ОБСЄ, створивши Підготовчий комітет під егідою Постійної ради ОБСЄ та Оперативний центр, що плануватиме і забезпечуватиме проведення конкретних операцій ОБСЄ.

Діалог з питань безпеки, контроль над озброєннями, роззброєння і заходи зміцнення довіри й безпеки (CSBMs)

Знаменною віхою в розвитку процесу НБСЄ став Стокгольмський документ 1986 р. про заходи зміцнення довіри й безпеки, положення якого були доповнені й розвинуті в документах, ухвалених у Відні в 1990 і 1992 роках. На Гельсінській зустрічі в липні 1992 року країни-учасниці прийняли рішення заснувати у Відні Форум НБСЄ з питань співробітництва в галузі безпеки (FSC), під егідою якого нині відбувається діалог з питань безпеки та переговори щодо контролю над озброєннями, роззброєння та зміцнення довіри й безпеки.

Впродовж двох наступних років у межах цього органу, який було введено в дію 22 вересня 1992 року, проходили переговори щодо пакету документів за мандатом, узгодженим у Гельсінкі під назвою “Програма термінових заходів” з питань контролю над озброєннями, роззброєння та заходів щодо зміцнення довіри , безпеки та співробітництва і запобігання конфліктам.

У руслі Програми термінових дій ще два елементи були узгоджені в грудні 1994 року напередодні саміту НБСЄ в Будапешті: нова редакція Віденського документа (Віденський документ-94), що об'єднала колишні Стокгольмський та Віденський документи і включила в себе тексти документів про Планування оборони та Контакти і співпрацю у військовій галузі, узгоджені в 1993 році, а також документ про глобальний обмін військовою інформацією. Заключний документ саміту, який увібрав в себе нові Керівні принципи непоширення, став важливим кроком в узгодженні Кодексу поведінки з політично-військових аспектів безпеки, куди було включено нові суттєві зобов'язання щодо демократичного контролю над збройними силами та їх використання.

У руслі контролю над звичайними озброєннями, під час відкриття саміту НБСЄ в Парижі 19 листопада 1990 року, 22 країни НАТО та тодішньої Організації Варшавського договору підписали далекосяжний Договір про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ), який обмежує цю категорію сил в Європі від Атлантичного океану до Уральських гір. Договір набув чинності 9 листопада 1992 року. 10 липня 1992 року в рамках Гельсінського саміту НБСЄ було підписано Заключний акт Договору ЗЗСЄ - 1 А, яким вводились обмеження щодо чисельності звичайних збройних сил та запроваджувались додаткові стабілізаційні заходи.

Дейтонська мирна угода 1995 року відкрила шлях до переговорів із заходів зміцнення довіри й безпеки між суб'єктами Боснії та Герцеговини, а також режиму контролю над озброєннями для сторін Дейтонської угоди. Переговори відбулися під егідою ОБСЄ в 1996 році. Особисті представники Голови ОБСЄ (СІО) здійснювали головування на переговорах та сприяли виконанню досягнутих угод. Відділ Секретаріату ОБСЄ у Відні відповідає за організацію необхідних перевірок, в яких беруть участь країни - учасниці ОБСЄ.

На Стамбульському саміті ОБСЄ, що відбувся в листопаді 1999 року, було засвідчено підписання адаптованого договору ЗЗСЄ, під яким поставили підписи вже 30 держав, та переглянутого Віденського документа (Віденський документ 1999 р.).

На Форумі ОБСЄ зі співробітництва в галузі безпеки в 1999 році було також прийняте рішення про вивчення методів контролю торгівлі легкою та ручною зброєю.

Запобігання конфліктам та врегулювання криз

Відповідно до Декларації Гельсінського саміту 1992 року ОБСЄ розробила цілий ряд механізмів відрядження офіційних місій та особистих представників Голови ОБСЄ для встановлення фактів, подання доповідей, здійснення моніторингу та посередницьких функцій згідно зі своїми повноваженнями щодо врегулювання кризових ситуацій та запобігання конфліктам.

Управління Комісара ОБСЄ з питань національних меншин, наприклад, має повноваження на проведення інспекцій на місцях і вдаватись до превентивної дипломатії на ранніх етапах напруженості. Роль управління, яке було створене в 1992 році, полягає в пошуках термінового розв'язання етнічної напруженості, яка може загрожувати миру, стабільності та дружнім відносинам між державами - членами ОБСЄ.

За останні кілька років ОБСЄ вживала таких заходів стосовно Косова, Санджака, Воєводини, Скоп'є, Грузії, Естонії, Таджикистану, Молдови, Латвії, Нагірного Карабаху та Чечні. Починаючи з вересня 1992 року НБСЄ здійснювала в Албанії, Болгарії, Хорватії, колишній Югославській Республіці Македонія[2], Угорщині та Румунії місії, покликані сприяти перевірці дотримання режиму санкцій (SAMs), введених ООН щодо Федеративної Республіки Югославія (Сербія та Чорногорія).

У 1996 році, після підписання Дейтонської мирної угоди, ОБСЄ організувала в Боснії та Герцеговині проведення загальних, а у вересні 1997 року - муніципальних виборів. У 1997 році особистий представник Голови ОБСЄ надавав допомогу у політичному врегулюванні кризи в Албанії. Одним із результатів стало проведення в країні виборів, на яких ОБСЄ виступила в ролі спостерігача.

Конфлікт у Косові та міжнародне втручання з метою покласти йому край та відбудувати мир і стабільність поставили перед ОБСЄ найскладніше завдання в її історії. Події в цій провінції продовжують ставити головні вимоги до Організації в плані ресурсів, персоналу і часу.

2 Туреччина визнає республіку Македонія за її конституційною назвою.

Відносини, що розвиваються між ОБСЄ і НАТО, стали одним з важливих побічних результатів кризи, наслідки якої привертатимуть міжнародну увагу ще протягом багатьох років.

З січня до березня 1998 року ОБСЄ підтримувала місію з верифікації в Косові, що наглядала за практичним виконанням угоди про припинення вогню, яка була досягнута в результаті втручання НАТО на підтримку виконання Резолюції 1199 Ради Безпеки ООН. НАТО проводило одночасну місію з повітряного спостереження. Обидві місії були ухвалені Резолюцією 1203 Ради Безпеки ООН.

НАТО надіслало спеціальну військову групу для здійснення термінової евакуації місії з верифікації ОБСЄ в Косові у разі, якщо відновлення конфлікту поставить місію під загрозу.

Місія ОБСЄ відстежувала порушення прав людини по обидва боки етнічного кордону, але дійшла висновку про наявність набагато більшої кількості свідчень про страждання албанців від рук югославських та сербських військових та служб безпеки.

На початку 1999 року ситуація в Косові знову загострилась в результаті провокацій з обох боків. Деякі з цих інцидентів були припинені завдяки посередницьким зусиллям місії з верифікації ОБСЄ, але в середині січня 1999 року ситуація ще погіршилась, коли серби розпочали наступ на косовських албанців. 20 березня 1999 року місія з верифікації в Косові була вимушена залишити цей регіон, оскільки перешкоди, які чинили сербські сили, робили неможливим виконання її завдання.

Місія ОБСЄ в Косові (OMIK) була створена рішенням Постійної ради ОБСЄ 1 липня 1999 року з метою очолити, в межах загальної структури Місії ООН в Косові (UNMIK), розв’язання питань організаційної та демократичної розбудови і прав людини. Місія ОБСЄ, в свою чергу, створила низку представництв на місцях та регіональних центрів навкруги Косова і працює спільно з іншими міжнародними та неурядовими організаціями над будівництвом демократичного і стабільного майбутнього Косова. Вона займається наданням допомоги в організації навчання представників демократичних політичних партій; розбудовою контактів з неурядовими і громадськими структурами; розв’язанням питань прав людини і допомогою в інтеграції навчання в галузі прав людини та їх захисту в соціальні структури; бере участь у розвитку судових установ, в навчанні та становленні поліції; допомагає розв’язати проблеми громадянського та виборчого обліку; допомагає створити структури засобів масової інформації та мовлення на підтримку свободи преси та інформаційної діяльності в Косові.

Система безпеки, вироблена ОБСЄ

На саміті в Будапешті 5-6 грудня 1994 року глави держав та урядів країн НБСЄ започаткували широке комплексне обговорення усіх аспектів безпеки з метою розробки її концепції на XXI сторіччя і з урахуванням поточних дебатів з цих питань в країнах-учасницях.

Декларація Лісабонського саміту 1996 року про Систему спільної всеосяжної безпеки Європи у XXI сторіччі підтвердила, що європейська безпека потребує щонайширшої співпраці і координації між країнами - учасницями ОБСЄ та європейськими і трансатлантичними організаціями і визначила ОБСЄ як особливо ефективний форум для розвитку співпраці та взаємного доповнення між такими організаціями та установами. На саміті була ініційована розробка Хартії європейської безпеки , спрямованої на зміцнення безпеки та стабільності в регіоні та поліпшення оперативної здатності ОБСЄ. В декларації також було висловлено намір ОБСЄ поглиблювати співпрацю з іншими організаціями безпеки, дії яких є прозорими та передбачуваними, члени - поодинці й разом - дотримуються принципів і зобов'язань ОБСЄ, а членство базується на відкритих та добровільних обов'язках.

Наступним етапом у розбудові Системи безпеки стала зустріч країн - членів ОБСЄ на рівні міністрів закордонних справ у Копенгагені в грудні 1997 року, яка ухвалила рішення про Основні напрями розробки Документа - хартії ОБСЄ з питань європейської безпеки. На зустрічі в Копенгагені було вирішено, що Спільна концепція розвитку співпраці між взаємно підсилюючими інституціями[3] має закласти засади для такої роботи.

Хартія європейської безпеки була ухвалена на Стамбульському саміті ОБСЄ в листопаді 1999 року. Вона ґрунтувалась на кількох політичних ініціативах, серед яких посилення ролі ОБСЄ в операціях з підтримки миру; ухвалення Платформи спільної безпеки; створення груп швидкої експертної допомоги та співпраці (REACT), щоб надати ОБСЄ можливість швидко реагувати на потреби у цивільній допомозі і для проведення

3 Концепція “взаємно підсилюючих інституцій” в галузі безпеки, які раніше називались “взаємопов’язані інституції”, бере свій початок у Римській декларації миру і співробітництва, що була оприлюднена на Римському саміті НАТО в листопаді 1991 р. У Декларації визнається, що завдання, які повстануть перед новою Європою, одна інституція не зможе розв’язати повною мірою, це можна зробити тільки через систему взаємозв’язаних інституцій, що об”єднують між собою країни Європи та Північної Америки. Відтак, країни НАТО будуть працювати над новою архітектурою європейської безпеки, в якій НАТО, НБСЄ (пізніше ОБСЄ), Європейське Співтовариство (пізніше Європейський Союз), ЗЄС та Рада Європи будуть доповнювати одна одну і в якій інші регіональні системи співпраці відіграватимуть важливу роль.

широкомасштабних цивільних операцій; розширення здатності ОБСЄ виконувати поліцейські функції; створення Оперативного центру задля планування і проведення операцій та посилення процесу політичних консультацій в рамках ОБСЄ через створення Підготовчого комітету під егідою Постійної ради ОБСЄ.

Платформа спільної безпеки спрямована на подальше посилення і розвиток взаємного співробітництва з компетентними організаціями. В Стамбулі глави держав та урядів висловили принципову готовність надати ресурси міжнародних організацій та інституцій, до яких вони входять, на підтримку діяльності ОБСЄ.

Взаємодія Альянсу з ОБСЄ

Як єдиний форум, що об'єднує усі країни Європи, а також Канаду та Сполучені Штати Америки, Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ) є ключовим компонентом європейської архітектури безпеки. Вона являє собою комплексну основу для співпраці в галузях прав людини, фундаментальних свобод, демократії, верховенства права, економіки та безпеки.

Від самого початку існування НБСЄ/ОБСЄ Альянс надавав їй активну підтримку і був одним із прихильників інституціоналізації процесу НБСЄ, ухваленої на саміті НБСЄ в Парижі у 1990 році. На Римському саміті НАТО в листопаді 1991 року Альянс підтвердив свою підтримку процесу НБСЄ і визначив, що ролі цієї організації та Альянсу в розширенні діалогу і співробітництва у Європі є взаємодоповнюючими. Визнаючи, що безпека країн - членів Альянсу нерозривно пов'язана з безпекою інших держав Європи, Альянс розглядає діалог та співпрацю між різними інституціями безпеки як важливий чинник, який сприяє розв'язанню криз та запобіганню конфліктам.

На зустрічі міністрів закордонних справ країн НАТО в Осло у 1992 році була ще раз підкреслена важливість ролі НБСЄ. Учасники зустрічі заявили про свою готовність підтримувати миротворчу діяльність під керівництвом НБСЄ та надання цій організації наявних ресурсів і досвіду Альянсу для виконання завдань у її місії. Це важливе рішення сприяло поглибленню взаємодії між НАТО та ОБСЄ, особливо в контексті нових завдань Альянсу, таких як операції з підтримки миру.

Починаючи з грудня 1991 року, діалог і співробітництво між НАТО та країнами-партнерами з Центральної і Східної Європи та колишнього Радянського Союзу відбувалися в рамках Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС). РПАС досягла вагомих результатів у багатьох

галузях, включаючи сприяння добросусідським відносинам, роззброєння, контроль над озброєннями та співпрацю в підтримці миру. Завдяки такому процесу було зроблено вагомий внесок в розширення співробітництва між державами НАТО та країнами-партнерами, а отже, в посилення ролі НБСЄ/ОБСЄ у цій галузі.

Посилене та оперативніше партнерство між НАТО та країнами - партнерами РПАС почало формуватися у 1997 році, коли на зміну РПАС прийшла Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП). РЄАП є загальною рамковою структурою для співпраці між НАТО та країнами-партнерами, включаючи програму "Партнерство заради миру" (ПЗМ), і виводить її на якісно новий рівень. Керівний політично-військовий комітет/Спеціальна група з питань співпраці в підтримці миру, що працює в рамках РЄАП, здійснює важливий інституційний зв'язок з ОБСЄ. Представник Голови ОБСЄ регулярно відвідує засідання Керівного комітету і проводить брифінги з поточних питань роботи ОБСЄ, які пов'язані з його діяльністю. Така форма співпраці має особливе значення в галузі підтримки миру. Вона є проявом взаємодоповнення та прозорості, що характеризують розвиток співпраці в галузі підтримки миру в рамках РЄАП та ПЗМ.

Починаючи з саміту ОБСЄ у Будапешті в грудні 1994 року, ця організація була задіяна до глибокого комплексного обговорення усіх аспектів безпеки, спрямованого на розробку концепції безпеки XXI сторіччя.

У грудні 1996 року, у прийнятій на Лісабонському саміті Декларації про систему загальної та всеосяжної безпеки у Європі XXI сторіччя, глави держав і урядів країн - членів ОБСЄ ще раз підтвердили, що європейська безпека потребує якнайширшої співпраці та координації зусиль між державами-учасницями й іншими європейськими та трансатлантичними організаціями. Вони також заявили про свій намір розвивати співпрацю з іншими організаціями безпеки. У цьому контексті Альянс зробив свій внесок у дискусію ОБСЄ щодо системи безпеки.

У своїй Декларації з питань євро-атлантичної безпеки й співробітництва, прийнятій в Мадриді у 1997 році, глави держав та урядів країн НАТО визнали ОБСЄ як організацію європейської безпеки, що має найширше представництво. Вони підкреслили ключову роль ОБСЄ у забезпеченні миру, стабільності та безпеки в Європі і наголосили на важливості принципів та зобов'язань, прийнятих цією організацією за основу для розвитку структур всеосяжної європейської безпеки, що базується на співпраці.

У Мадриді НАТО також висловило свою подальшу підтримку зусиллям ОБСЄ, спрямованим на розбудову загальної та всеосяжної

системи безпеки Європи XXI сторіччя та ідеї розробки Хартії європейської безпеки відповідно до рішень, ухвалених у 1996 році на саміті ОБСЄ в Лісабоні.

Загальна концепція розвитку співпраці між взаємопідсилюючими інституціями, як було узгоджено в грудні 1997 року на зустрічі міністрів закордонних справ країн - членів ОБСЄ у Копенгагені, включає перелік принципів та зобов'язань щодо розвитку співпраці між взаємопідсилюючими організаціями й установами на засадах Платформи безпеки та співпраці. В рамках відповідних організацій і установ, членство в яких мають країни ОБСЄ, відбувається практична робота, спрямована на дотримання цими установами принципів Платформи. Першими практичними кроками у розвитку співпраці між ОБСЄ і такими інституціями, згідно із Загальною концепцією, мають бути регулярні контакти та зустрічі в рамках постійного форуму для забезпечення діалогу, більшої прозорості та практичного співробітництва. Ця робота включає також призначення офіцерів зв'язку або створення контактних пунктів, перехресне представництво на відповідних зустрічах та інші контакти, що дасть змогу краще познайомитися з потенціалом кожної з цих організацій щодо запобігання конфліктам. НАТО і ОБСЄ розбудовують свої відносини на засадах Загальної концепції.

Відданість Альянсу розвитку безпеки, процвітання, демократії в євро-атлантичному регіоні знайшла своє відображення у переглянутій Стратегічній концепції та інших документах, ухвалених главами держав та урядів країн - членів НАТО на Вашингтонському саміті в квітні 1999 року. Країни -члени НАТО повною мірою підтримують як основоположні принципи ОБСЄ, так і її комплексний і спільний підхід до безпеки. Ця підтримка була чітко продемонстрована у заявах Альянсу про його готовність підтримати зусилля ОБСЄ зі зміцнення європейської безпеки та стабільності і зокрема операції з підтримки миру під егідою ОБСЄ. Досягнення у заручені допомогою ОБСЄ в проведенні операцій з підтримки миру віддзеркалені у Хартії про європейську безпеку.

Альянс вітає наголос на більш тісному співробітництві між міжнародними організаціями, зроблений у Хартії. Співпраця, що склалася останнім часом між НАТО та ОБСЄ в галузях запобігання конфліктам, операцій з підтримки миру, врегулювання криз та постконфліктної реабілітації, повною мірою відповідає духу Платформи спільної безпеки, що має розвиватись відповідно до Хартії.

Тісна практична співпраця між обома організаціями підсилюється у контексті міжнародних зусиль з відновлення миру в колишній Югославії, особливо в світлі відносин між ОБСЄ і Стабілізаційними силами під

проводом НАТО (СФОР) в Боснії та Герцеговині, та між ОБСЄ і Силами в Косові (КФОР) (див. нижче).

Серед ініціатив, ухвалених на Стамбульському саміті - створення груп швидкої експертної допомоги і співпраці (REACT). Ці мобільні групи включатимуть широке коло експертів з питань запобігання конфліктам, врегулювання криз і постконфліктної реабілітації. Посилення здатності ОБСЄ швидко розгортати цивільні компоненти операцій з підтримки миру сприяє співробітництву з підрозділами миротворців під проводом НАТО, які діють поряд з цими цивільними командами.

На форумі ОБСЄ з питань співпраці в галузі безпеки країни НАТО, спільно з іншими державами-членами, представили ряд суттєвих пропозицій щодо обміну інформацією з оборонного планування; непоширення та здійснення передачі озброєнь; співробітництва та контактів у військовій галузі; глобального обміну військовою інформацією та стабілізаційних заходів в умовах локалізованих кризових ситуацій. За період з 1993-го до 1995 року всі ці пропозиції були використані для розробки документів ОБСЄ, які й було ухвалено. Альянс також вніс пропозиції щодо вдосконалення Заходів зміцнення довіри і безпеки (CSBMs), викладених у Віденському документі ОБСЄ, що сприяло ухваленню удосконаленої редакції документа в грудні 1994 року (Віденський документ 1994 р.) Версія 1994 року була пізніше замінена на Віденський документ 1999 року.

Галузі практичної співпраці

Хоча ролі ОБСЄ, Атлантичного альянсу та інших міжурядових організацій, що становлять розширену систему євро-атлантичної безпеки, залишаються чітко визначеними, необхідність практичної співпраці та взаємної підтримки між ними дедалі зростає.

У Боснії й Герцеговині Сили втілення під проводом НАТО (ІФОР), а в подальшому Стабілізаційні сили (СФОР) активно співпрацювали з ОБСЄ у втіленні Дейтонської мирної угоди. ІФОР допомагали ОБСЄ у підготовці до вересневих 1996 року виборів і забезпечували матеріально-технічну підтримку та безпеку під час їх проведення. Вибори пройшли без серйозних інцидентів. СФОР надавали подібну допомогу ОБСЄ у плануванні і проведенні муніципальних виборів 1997 року.

ІФОР і СФОР практично допомагали ОБСЄ у втіленні Статті II (CSBMs) та Статті IV (Субрегіональні угоди з контролю над озброєннями) Дейтонської угоди, надавали необхідну інформацію про місця зберігання зброї. Стабілізаційні сили забезпечували матеріально-технічну підтримку

для здійснення контролю над озброєннями, транспортували важку зброю від місць зберігання до місць знищення.

Косовська криза підняла співпрацю ОБСЄ - НАТО на новий рівень. Унікальний характер співпраці між НАТО та місією ОБСЄ з верифікації в Косові у 1999 році дала змогу обом організаціям творчо співпрацювати за дуже складних обставин. КФОР продовжують надавати підтримку ОБСЄ та іншим організаціям, що беруть участь у місії ООН в Косово, особливо створюючи безпечне середовище, яке необхідне їм для виконання своїх завдань.

Додаткову інформацію про ОБСЄ можна одержати від секретаріату ОБСЄ за адресою: Kärntner Ring 5-7, 1010 Vienna, Austria. Tel: 43 1 514 360; Fax: 43 1 514 3696 (http://www.OSCE.org). секретаріат також має бюро в Празі: OSCE Secretariat Rytirska 31, 110 00 Prague 1, Czech Republic (http://www.OSCEprag.cz; E-Mail: webmaster@OSCEprag.cz).

Європейський Союз (ЄС)

Європейський Союз було створено на основі Римського договору, підписаного 25 березня 1957 року Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Німеччиною та Францією. У 1973 році до цих країн приєдналися Данія, Ірландія та Великобританія, у 1981 році - Греція, у 1986 році - Іспанія та Португалія, а у 1995 році - Австрія, Фінляндія та Швеція. Переговори про приєднання до ЄС успішно завершила Норвегія, проте під час загальнонаціонального референдуму 27-28 листопада 1994 року 52,5% норвежців із тих, що взяли участь у референдумі, проголосували проти членства в Європейському Союзі. Заяви про членство в ЄС були подані Туреччиною, Кіпром та десятьма країнами Центральної Європи, що є асоційованими членами (Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чеська Республіка).

На засіданні Європейської ради, що відбулося 9-10 грудня 1991 року в Маастрихті, глави держав і урядів Європейського співтовариства уклали угоду про політичний союз і угоду про економічний та монетарний союз, які разом становлять Договір про Європейський Союз. Договір набув чинності 1 листопада 1993 р. після його ратифікації усіма сторонами.

15-16 червня 1997 року глави держав та урядів країн членів ЄС ухвалили ряд змін до Маастрихтського договору, які стосувалися майбутньої спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Зокрема було вирішено, що:

- Генеральний секретар Європейської ради отримує повноваження Верховного представника з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки;

- під його керівництвом створюється Відділ політичного планування та раннього попередження;

- протягом одного року з моменту набуття чинності Амстердамським договором ЄС, спільно з ЗЄС, розробляє систему вдосконаленої співпраці між двома організаціями;

- гуманітарні, рятувальні та миротворчі завдання, а також ті, що передбачають використання збройних сил для врегулювання кризових ситуацій, включаючи операції з підтримки миру (так звані "Петерсберзькі місії" ЗЄС: див. розділ 4) вносяться в нову редакцію Договору (Ст. J. 7).

Питання щодо обумовленого голосування кваліфікованою більшістю знайшло подальший розвиток в контексті Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Відповідно до нової структури Договору Європейська рада визначає спільну стратегію, що втілюється Європейським Союзом у питаннях, які становлять спільний інтерес для країн-членів. Європейська рада реалізує її, зокрема, через спільну діяльність та вироблення спільних позицій. Ці рішення приймаються кваліфікованою більшістю, проте існує положення, згідно з яким країна-член може займати позицію "конструктивного утримання від голосування". Це відбувається у тих випадках, коли та чи інша країна не бажає брати участь у прийнятті рішення, але й не перешкоджає його прийняттю іншими державами. З іншого боку, якщо рішення торкається важливих аспектів національної політики певної країни, вона має вибір блокувати голосування кваліфікованою більшістю, залишаючи за іншими державами-членами можливість оскаржити таку свою дію перед Європейською радою.

Роль Європейського Союзу в міжнародних відносинах виходить далеко за межі позицій та дій щодо Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. ЄС - це ще й найбільший суб'єкт світової торгівлі. Він також є найбільшим фінансовим донором для країн, що розвиваються, та одним з найбільших - для Близького Сходу. Крім того, Європейський Союз надає найбільше коштів для фінансування міжнародних зусиль, спрямованих на створення умов для тривалого миру в колишній Югославії. Багато інших галузей політики, яку проводить Європейський Союз, такі як сільське господарство та рибальство, також мають важливий зовнішній вимір. Роль ЄС у зовнішніх відносинах ще більше посилиться після створення Європейського економічного і монетарного союзу та введення єдиної валюти.

Європейський Союз приділяє велику увагу забезпеченню відповідності Спільної зовнішньої політики та політики безпеки усім іншим аспектам політики ЄС, що мають зовнішній характер. Як Рада міністрів, так і Європейська комісія в межах своїх повноважень відповідають за сумісність загальної зовнішньої діяльності Союзу з цілями зовнішніх відносин, безпеки, економічної політики та політики розвитку.

Такий підхід визначав також розробку політики розширення Європейського Союзу, його стратегію стосовно країн-кандидатів з Центральної Європи на етапі підготовки до членства, відносини ЄС - Росія та відносини між Європейським Союзом і країнами Середземномор'я. Основу майбутнього європейсько-середземноморського партнерства, що охоплює як політичні, так і економічні відносини, було закладено на Барселонській конференції в листопаді 1995 року (див. розділ 3).

Політичні та економічні аспекти бралися до уваги і на саміті глав держав та урядів 15 європейських і 10 азіатських держав у Бангкоку в березні 1996 року, де було започатковано діалог ЄС - Азія. Під час останнього середньотермінового перегляду Конвенції Ломе між Європейським Союзом та країнами Африки, Карибського й Тихоокеанського басейнів, було зроблено більший наголос на політичних аспектах конвенції. ЄС також активно співпрацює з країнами Південної Америки (наприклад, в рамках Групи ЄС - Ріо та з країнами Mercosur. До того ж зі Сполученими Штатами Америки ЄС підтримує постійний діалог з політичних і економічних проблем, що стосуються спільних інтересів, та прямі переговори з питань торгівлі та інвестицій у контексті Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГАТТ) та Плану дій ЄС - США.

Від початку конфлікту в колишній Югославії та розпаду Югославської Федерації Європейський Союз відіграє важливу роль у спробах відновити мир у цьому регіоні та спрямувати гуманітарну допомогу до громад, що постраждали від воєнного конфлікту. Лондонська конференція з питань Югославії, що відбулась у серпні 1992 року під співголовуванням Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй та прем'єр-міністра Великобританії (на той час Голови Європейської ради), була для ЄС новою формою зовнішньополітичної діяльності. Це був перший приклад міжнародної акції, здійсненої спільно Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй. Нового дипломатичного представника Європи в Боснії посла Карлоса Уестендорпа (Іспанія) було призначено в травні 1997 року після відставки його попередника Карла Більдта, колишнього прем'єр-міністра Швеції. Карлоса Уестендорпа влітку 1999 року замінив Вольфганг Петріш, колишній посол Австрії та посланець Європейського Союзу в Белграді.

Структура Європейського Союзу

Європейський Союз базується на трьох “опорах”:

- Європейське співтовариство становить правову основу для формування політики спільного ринку, міжнародної торгівлі, сприяння розвитку, монетарної політики, сільського господарства, рибальства, навколишнього середовища, регіонального розвитку, енергетики і т.д.;
- спільна зовнішня політика та політика безпеки (CFSP);
- юстиція і внутрішні справи, що включає співпрацю між країнами - членами ЄС в таких галузях, як цивільне та кримінальне право, імміграційна політика та надання притулку, прикордонний контроль, боротьба з торгівлею наркотиками, співпраця та обмін інформацією між поліціями.

Ці три головні компоненти Європейського Союзу скеровуються почасти основоположними цілями та принципами, а почасти - єдиною інституційною структурою.

Ключовою внутрішньою метою Європейського Союзу є сприяння економічному та соціальному прогресу, головним чином через створення зони без внутрішніх кордонів, підтримку економічної і соціальної цілісності, заснування економічного і монетарного союзу та введення єдиної валюти. Основною зовнішньою метою політики ЄС є ствердження його ідентичності на міжнародній арені, передусім через спільну зовнішню політику та політику безпеки, зокрема через розробку спільної оборонної політики. Основоположними принципами, якими керується Європейський Союз, є повага до національної самобутності, демократії та фундаментальних прав людини.

Щодо єдиної організаційної структури ЄС, то вона включає п'ять головних інституцій:

- Європейський парламент представляє 370 мільйонів громадян Європейського Союзу. Він відповідає за прийняття законів та нагляд і контроль за використанням виконавчих повноважень інститутами Європейського Союзу. До 1979 року члени Європейського парламенту призначалися законодавчими органами країн-членів з числа депутатів цих органів. Перші прямі вибори до Європейського парламенту відбулися у червні 1979 року. Головні повноваження Європейського парламенту поділяються на три категорії. Перша - це законодавчі повноваження, що у поширеній формі нині дають право парламенту доповнювати та приймати законопроекти, запропоновані Комісією. Відтак Парламент та Рада міністрів

поділяють повноваження щодо прийняття рішень у багатьох галузях. Друга - бюджетні повноваження. Кожного року Європейський парламент приймає бюджет ЄС. Третім повноваженням Європейського парламенту є нагляд за роботою виконавчої влади ЄС шляхом призначення президента та членів Комісії. Європейський парламент має право заслуховувати окремих комісарів і, зрештою, розпускати Комісію. Громадяни держав ЄС мають право як індивідуально, так і групами звертатися до Парламенту з клопотаннями. Для розслідування скарг громадян про адміністративні порушення призначено парламентського уповноваженого - “омбудсмена”.

- Рада Європейського Союзу, відома, як Рада міністрів, розглядає пропозиції, подані Комісією, і є головним керівним органом Союзу. Рада відповідає за визначення політичних цілей, координацію національної політики та розв’язання суперечок між членами або з іншими інституціями. Компетенція Ради поширюється на сфери діяльності усіх трьох “опор” Європейського Союзу. До її складу входять міністри урядів держав - членів ЄС. Засідання на рівні міністрів готуються постійними представниками держав-членів.

- Комісія, яка відповідає за нагляд за виконанням договорів ЄС і за законодавчу та політичну ініціативу в співтоваристві, а також за нагляд за дотриманням цих законів, виступає також у ролі охоронця права Європейського співтовариства і може передавати справи на розгляд Європейського суду. Комісія фактично є менеджером та виконавчим органом Європейського Союзу з питань політики та міжнародної торгівлі. Вона складається з двадцяти комісарів, призначених державами-членами для роботи в Комісії впродовж п'яти років.

- Суд ЄС - найвища інстанція з питань права Співтовариства. Судді, які входять до його складу (по одному від кожної країни, з числа яких призначається Голова суду), вирішують спори, що виникають у зв'язку з тлумаченням та застосуванням законів Співтовариства, і мають повноваження скасовувати рішення, які визнаються такими, що суперечать установчим договорам Співтовариства. Рішення суддів є обов'язковими для виконання Комісією, національними урядами, юридичними та фізичними особами. Відтак Суд забезпечує судовий нагляд, який необхідний для забезпечення виконання законів при інтерпретації та виконанні договорів та усій діяльності ЄС.

- Палата аудиторів завершує перелік головних інституцій ЄС. Цей орган контролює фінансову діяльність Європейського Союзу,

наглядає за тим, щоб кошти використовувались за призначенням, і виявляє випадки шахрайства. Можна сказати, що Палата представляє інтереси платників податків.

- Європейський інвестиційний банк є фінансовою установою Європейського Союзу, яка надає позики для капітальних інвестицій, спрямованих на економічний розвиток ЄС.
- Економічний і соціальний комітет надає Парламенту, Раді та Комісії рекомендації з економічної та соціальної діяльності Союзу за своєю ініціативою, або на запит цих інститутів.
- Комітет регіонів був створений для захисту регіональної та місцевої самобутності в регіонах Європейського Союзу і забезпечення того, що на них зважають при втіленні політики ЄС.
- Омбудсмен Європейського Союзу представляє механізм, який дає змогу жертвам неправомірних дій інститутів ЄС оскаржити ці дії.

У 1999 році рішення, ухвалені на засіданні Європейської ради в Гельсінкі, викликали створення ряду тимчасових та постійних структур, які мали сприяти подальшому розвитку Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Вони описані в розділі 4, де подана інформація щодо розвитку власне Європейської системи безпеки і оборони (ESDI), розвитку відносин між Європейським Союзом та Західноєвропейським Союзом (ЗЄС), встановлення контактів між Європейським Союзом і НАТО. Подальша інформація про роль ЗЄС в цих питаннях наводиться далі в цьому розділі.

Спільна зовнішня політика та політика безпеки (CFSP)

Загальна система політичного розвитку Союзу впродовж 1970-1980 років мала офіційну назву “Європейське політичне співробітництво” (ЄПС). Впровадження Спільної зовнішньої політики та політики безпеки згідно з Договором про Європейський Союз, що набув чинності у 1993 році, ознаменувало значний крок вперед. Головними цілями цієї політики відповідно до Договору є:

- захист спільних цінностей, фундаментальних інтересів та незалежності Союзу;
- всебічне зміцнення безпеки ЄС та країн - членів Союзу;
- збереження миру і зміцнення міжнародної безпеки;
- сприяння міжнародній співпраці;

- розвиток і зміцнення демократії, верховенства права, поваги до прав людини та фундаментальних свобод.

Процедури ухвалення Європейським Союзом рішень у галузі зовнішньої політики та політики безпеки головним чином мають міжурядовий характер. Європейська рада визначає головні напрями політики у цих галузях. За винятком певних рішень щодо виконання спільних дій, згаданих раніше у цьому розділі, решта рішень Ради міністрів приймається консенсусом.

Як елемент тривалого процесу розробки ефективної Спільної зовнішньої політики та політики безпеки, ЄС запровадив процедуру призначення спеціальних посланців з особливих питань як дипломатичних представників Союзу. Таку процедуру було застосовано, зокрема, для призначення спеціальних дипломатичних представників ЄС у Боснії, в Африканському регіоні Великих Озер та на Близькому Сході.

На завершення Міжурядової конференції держав ЄС 1996-1997 років глави держав та урядів уклали новий Амстердамський договір від 17 червня 1997 року. Про значення Амстердамського договору для майбутньої Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, а також для відносин між цією організацією та ЗЄС йдеться далі у цьому розділі.

Подальші кроки з впровадження Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP) і Спільної європейської зовнішньої та оборонної політики (CESDP) були зроблені на наступних засіданнях Європейської ради, зокрема, в Кельні у червні 1999 року, в Гельсінкі у грудні 1999 року та у Лісабоні в березні 2000 року.

Спільна зовнішня політика та політика безпеки орієнтується на комплексність і покликана охоплювати усі аспекти цих галузей. В Договорі про Європейський Союз, а також у відповідній Декларації країн - членів Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) передбачається, що ЗЄС є невід'ємним чинником у процесі розбудови Європейського Союзу, до того ж останній може звернутися до ЗЄС з проханням розробити і втілити рішення або заходи в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки, пов'язані з обороною. З метою досягнення послідовності у діях ЄС, ЗЄС та НАТО країнам-членам Європейського Союзу було запропоновано приєднатися до ЗЄС або отримати статус спостерігачів, а іншим європейським країнам, що входять до НАТО, - стати асоційованими членами ЗЄС.

Ухвалюючи ці заходи, керівництво Європейського Союзу наголосило на тому, що НАТО залишається основою колективної оборони його членів і продовжуватиме відігравати важливу роль у врегулюванні криз. Більше того, розвиток CESDP не відбуватиметься за рахунок зобов’язань

країн-членів за статтею 5 Вашингтонського (Північноатлантичного) договору або статті V Брюссельського (ЗЄС) договору.

У Гельсінкі, в грудні 1999 року, на додаток до нових постійних органів та вищеописаних проміжних заходів, Рада виробила спільну Головну європейську мету щодо створення військових потужностей, готових до розгортання, і домовились виробити спільні цілі спроможності в галузях управління і командування, розвідки і стратегічних перевезень, які дали б можливість ЄС виконувати повний спектр "Петерсберзьких" завдань. Ці цілі будуть досягатись завдяки добровільним і узгодженим національним та міжнародним зусиллям.

Головна мета щодо розвитку європейської військової потужності потребує здатності швидко розгортати (протягом 60 днів) і утримувати принаймні рік оперативно потужні сили складом у 60 000 осіб. Також визначена мета створення менших підрозділів швидкого реагування, що будуть знаходитись на дуже високому рівні готовності.

Через три місяці в Лісабоні Європейська рада схвально відзначила той факт, що проміжні органи, про які йшлося в Гельсінкі, вже створені і розроблений процес досягнення головної мети та визначення національних внесків у досягнення вищезазначених цілей військової спроможності. Восени 2000[4] року заплановане проведення конференції, присвяченої внескам у досягнення цих цілей.

На засіданні Європейської ради міністрів в Санта Марія да Фейра, Португалія, в червні 2000 року керівники Європейського Союзу підштовхнули процес CESDP по ряду напрямів, особливо щодо домовленостей, яких має досягти Рада стосовно внесків третіх країн у врегулювання криз військовими засобами під егідою ЄС.

Ці домовленості стосуються деталей консультацій та/або участі європейських країн - членів НАТО, які не є членами ЄС, та інших держав, які є кандидатами на вступ до ЄС. Рада також погодилась з тим, що Росія, Україна та інші європейські держави, які залучені до політичного діалогу з Союзом, а також інші заінтересовані країни, можуть бути запрошені до участі в операціях під проводом ЄС. Рада вітала заінтересованість Канади в цьому контексті.

Більше того, Рада визначила принципи, на яких мають ґрунтуватись консультації та співпраця з НАТО. Зокрема, вона запропонувала створити

4 На конференції з визначення національних внесків, яка відбулась у Брюсселі в листопаді 2000 р., міністри оборони країн - членів ЄС та партнерів пообіцяли надати значні сили в розпорядження майбутніх Європейських сил швидкого реагування.

4 тимчасові робочі групи, які будуть займатись питаннями безпеки; цілей військової спроможності; деталей доступу ЄС до ресурсів і потужностей НАТО; вироблення постійних домовленостей щодо проведення консультацій ЄС - НАТО.[5]

Додаткову інформацію можна отримати з відділів різних інституцій ЄС, про які розповідалося вище, регіональних центрів інформації Європейського Союзу та Європейської комісії.

The European Commission
73 rue Archimède
1040 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 295 3844
Fax: 32 2 295 0166
Website: http://www.europa.eu.int

Західноєвропейський Союз (ЗЄС)[6]

Західноєвропейський Союз існує з 1954 року і нині включає 10 держав Європи: Бельгію, Великобританію, Грецію, Іспанію, Італію, Люксембург, Нідерланди, Німеччину, Португалію і Францію. Він має свою Раду та Секретаріат, які в січні 1993 року були переведені з Лондона до Брюсселя, та розташовану в Парижі Парламентську асамблею. ЗЄС бере свій початок від Брюссельського договору 1948 року про співпрацю в економічній, соціальній і культурній галузях та колективну самооборону, який підписали Бельгія, Великобританія, Люксембург, Нідерланди та Франція.

З підписанням Північноатлантичного договору в 1949 році відповідальність за військові справи Організації Брюссельського договору, або Західного Союзу, перейшла до Північноатлантичного альянсу. За Паризькими домовленостями 1954 року Федеративна Республіка Німеччина й Італія приєднались до Брюссельського договору і організацію перейменували у Західноєвропейський Союз. Останній продовжує

5 Спеціальні робочі групи почали свої засідання влітку. В грудні 2000 р. міністри країн - членів НАТО відзначили прогрес і вітали посилення діалогу та його внесок у поліпшення розуміння обома організаціями того, як вони можуть ефективно співпрацювати.

6 У листопаді 2000 р. Рада міністрів ЗЄС на зустрічі у Марселі відзначила прогрес, досягнутий Європейським Союзом у галузі європейської політики безпеки та оборони. А також підтримку, яку цьому процесу надав Атлантичний альянс. Рада ухвалила ряд рішень з передачі своєї оперативної ролі Європейському Союзу та домовленостей щодо залишкових функцій і структур ЗЄС.

існування задля виконання умов і завдань, закладених у Паризьких домовленостях.

У 1984 році діяльності Західноєвропейського Союзу було надано нового імпульсу з метою розвитку “власне європейської системи спільної оборони” на основі співпраці його членів у галузі безпеки і зміцнення європейської опори Північноатлантичного альянсу.

У серпні 1987 року, під час ірано - іракської війни, експерти Західноєвропейського Союзу зустрілись у Гаазі, щоб обговорити спільні дії в Перській затоці для забезпечення свободи навігації по нафтових морських коридорах регіону, а в жовтні 1987 р. відбулась нова зустріч держав ЗЄС для координації їхньої військової присутності у Перській затоці у відповідь на здійснені у цьому регіоні напади на торговельні судна.

На засіданні Ради міністрів Західноєвропейського Союзу, що відбулось у жовтні 1987 року в Гаазі, міністри закордонних справ і міністри оборони держав-членів ухвалили “Платформу щодо європейських інтересів безпеки”, в якій заявили про свою рішучість зміцнити європейську опору НАТО і забезпечити інтегрованій Європі безпеку та належний оборонний потенціал. У цьому документі визначено відносини Західноєвропейського Союзу з НАТО та іншими організаціями, а також перспективи розширення ЗЄС та умови подальшого посилення його ролі як форуму для регулярного обговорення проблем, що постають перед Європою в галузі оборони й безпеки.

Після ратифікації Договору про приєднання, підписаного в листопаді 1988 року, Іспанія та Португалія стали членами Західноєвропейського Союзу у 1990 році, відповідно до ухвалених в 1987 році рішень про сприяння процесу розширення ЗЄС. Наступний крок було зроблено в листопаді 1989 року, коли Рада ЗЄС вирішила заснувати в Парижі Інститут вивчення проблем безпеки з метою сприяння розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони і втіленню в життя Гаазької платформи.

На засіданні Європейської ради, яке відбулося 9-10 грудня 1991 року в Маастрихті, було ухвалено низку рішень щодо спільної зовнішньої політики і політики в галузі безпеки Європейського Союзу. У свою чергу держави - члени Західноєвропейського Союзу ухвалили рішення стосовно ролі ЗЄС та його відносин з Європейським Союзом та Північноатлантичним альянсом. На ці рішення (викладені у Маастрихтських деклараціях) схвально відгукнулася Північноатлантична рада на своєму засіданні на рівні міністрів, що відбулося 19 грудня 1991 року. Вони передбачають: запросити членів Європейського Союзу

приєднатись до ЗЄС чи звернутись із проханням про надання їм статусу спостерігачів, а європейських членів НАТО запросити до асоційованого членства в ЗЄС; здійснити поетапне перетворення ЗЄС на оборонний компонент Європейського Союзу, конкретизувати і втілювати в життя ухвалені ЄС рішення і заходи оборонного значення; прагнути зміцнення європейської опори Атлантичного альянсу, підсилюючи роль, відповідальність і внесок держав ЗЄС, які є членами НАТО; підтвердження Західноєвропейським Союзом його наміру узгоджувати свої дії з позицією, якої дотримується Альянс; підсилити оперативну роль ЗЄС; перевести Раду і Секретаріат ЗЄС з Лондона до Брюсселя. Розглядалися й інші пропозиції, зокрема ті, що стосувалися нової ролі ЗЄС у співробітництві в галузі озброєнь.

19 червня 1992 року міністри закордонних справ і міністри оборони держав - членів ЗЄС провели зустріч поблизу Бонна, присвячену подальшому зміцненню ролі ЗЄС, і ухвалили Петерсберзьку декларацію. Спираючись на ухвалені у Маастрихті рішення, Декларація накреслює головні напрями майбутнього розвитку Західноєвропейського Союзу. Держави ЗЄС заявили про свою готовність виділити свої військові контингенти з усього спектра звичайних збройних сил для виконання військових завдань під керівництвом ЗЄС. Ці завдання, відомі під назвою “Петерсберзькі місії”, включають гуманітарні та рятувальні операції, завдання з підтримки миру та застосування збройних сил для врегулювання кризових ситуацій, включно з миротворчими операціями. У Петерсберзькій декларації члени ЗЄС зобов'язуються підтримувати заходи, здійснювані НБСЄ та Радою Безпеки ООН з метою запобігання конфліктам і підтримки миру.

Положення Маастрихтського договору, які стосуються ЗЄС (Ст. J. 4.2 Договору про Європейський Союз) були вперше застосовані в листопаді 1996 року. На той час було ухвалено рішення звернутися до ЗЄС з проханням терміново вивчити можливості участі в гуманітарній діяльності ЄС на підтримку біженців та переміщених осіб у регіоні Великих Озер в Африці. Співпраця між ЗЄС та ЄС відбувалась також у плануванні операцій з евакуації, зусиллях для підтримки миру у Африці та розмінування.

Положення, ухвалені відповідно до Маастрихтського договору, були переглянуті на міжурядовій конференції 1996/97 року. На зустрічі міністрів країн ЗЄС у 1995 р. в Мадриді було ухвалено рішення щодо конкретного “внеску ЗЄС в роботу міжурядової конференції ЄС 1996 року.” Цей документ надав оцінку розвитку організації з часу підписання Маастрихтського договору; виклав можливі варіанти майбутніх відносин між ЄС та ЗЄС; і надав перелік узгоджених принципів та керівних напрямів

сприяння роботі міжурядової конференції щодо розбудови власне Європейської системи безпеки та оборони. Він був офіційно представлений Західноєвропейським Союзом Раді Європейського Союзу.

У результаті проведення в Амстердамі міжурядової конференції 16 та 17 червня 1997 року глави держав та урядів країн ЄС внесли до Маастрихтського договору зміни, пов'язані з майбутньою спільною зовнішньою політикою та політикою Союзу у галузі безпеки, а також відносинами між ЄС та ЗЄС. Відтак Петерсберзькі місії, сформульовані на червневому 1992 року засіданні ЗЄС на рівні міністрів, були включені до Амстердамського договору.

Амстердамський договір передбачає, що ЗЄС є невід'ємним чинником у розвитку Європейського Союзу і надає останньому доступ до оперативних сил, головним чином в контексті Петерсберзьких місій. ЗЄС має надавати підтримку ЄС у формулюванні оборонних аспектів спільної зовнішньої політики та політики безпеки; в свою чергу ЄС має сприяти зміцненню інституційних зв'язків із ЗЄС "*з метою можливої інтеграції Західноєвропейського Союзу в ЄС, якщо таке рішення буде прийняте Європейською радою*".

У Амстердамському договорі також зазначено, що "*Європейський Союз буде використовувати ЗЄС в розробці та реалізації рішень і дій, що пов'язані з обороною*". Європейська рада має компетенцію визна-чати основні напрями такого використання. Всі держави ЄС, включно з тими, що не є повноправними членами ЗЄС, мають право у повному обсязі брати участь у виконанні завдань, передбачених даною процедурою. У тому ж дусі Рада ЄС, за погодженням з інституціями ЗЄС, ухвалює необхідні практичні процедури, що дозволяють усім задіяним державам ЄС повною мірою та на рівних засадах брати участь у плануванні та ухваленні рішень ЗЄС.

У Протоколі до Ст.17 Амстердамського договору зазначено, що ЄС, спільно з ЗЄС, розроблять плани удосконалення співпраці між ними за період не більше одного року після набуття чинності даним Договором. У своїй "Декларації про роль Західноєвропейського Союзу і його відносини з Європейським Союзом та Атлантичним альянсом", ухваленій міністрами країн ЗЄС 22 липня 1997 року, ЗЄС узяв до уваги положення Амстердамського договору, що стосуються ЗЄС. У Декларації також викладено розуміння Західноєвропейським Союзом своєї ролі та відносин з Європейським Союзом та Атлантичним альянсом. У вступі до Декларації зазначається, що ЗЄС є невід'ємним чинником у розвитку Європейського Союзу і надає йому доступ до оперативних сил, особливо в контексті Петерсберзьких місій; він також є основним елементом у розбудові власне Європейської системи безпеки та оборони

в рамках Альянсу відповідно до Паризької декларації та рішень, ухвалених міністрами країн НАТО у червні 1996 року в Берліні.

З часу підписання Амстердамського договору та ухвалення Декларації ЗЄС від 22 липня 1997 року були зроблені подальші кроки у розвитку відносин ЗЄС-ЄС. У вересні 1997 р. Рада ЗЄС запровадила заходи максимальної гармонізації шестимісячного головування на основі ротації між країнами-членами як у ЗЄС, так і в ЄС. Відповідно до положень Статті 17.3 Амстердамського договору на зустрічі в Ерфурті, Німеччина, у листопаді 1997 року міністри держав ЄС ухвалили рішення щодо посилення оперативної ролі країн, які мають в ЗЄС статус спостерігачів. У Ерфурті міністри також ухвалили рішення щодо деталей участі асоційованих членів та спостерігачів в операціях ЗЄС.

З 1991 року ЗЄС розробляє рамкову процедуру, за якою нині дедалі більше країн долучаються до його діяльності. У другій Маастрихтській декларації ЗЄС від 1991 року Західноєвропейський Союз запросив держави ЄС приєднатися до ЗЄС на умовах, що будуть узгоджені відповідно до Статті XI доповненого Брюссельського договору, або набути статус спостерігачів. Водночас іншим європейським країнам НАТО було запропоновано статус асоційованих членів ЗЄС, який дозволить їм "*у повному обсязі брати участь в діяльності ЗЄС*". Петерсберзька декларація визначає права та обов'язки майбутніх членів, спостерігачів та асоційованих членів ЗЄС для країн, що є членами ЄС і НАТО. На зустрічі в Римі 20 листопада 1992 року міністри держав ЗЄС ухвалили рішення про розширення організації і запросили Грецію стати десятою країною-членом після відповідної парламентської ратифікації.

9 травня 1994 року Рада міністрів ЗЄС на своєму засіданні в Люксембурзі оприлюднила Кірхберзьку декларацію, у якій висловлено згоду на надання дев'ятьом центрально- і східноєвропейським країнам, що підписали з ЄС "Угоди про Європу", статусу "асоційованих партнерів"[7], (на відміну від асоційованого членства Ісландії, Норвегії та Туреччини). У 1996 році Словенія стала десятим асоційованим партнером ЗЄС.

Офіційно Греція приєдналась до ЗЄС у 1995 році. Ісландія, Норвегія та Туреччина, як члени НАТО, отримали статус асоційованих членів; Данія та Ірландія, як члени ЄС, стали спостерігачами. Після вступу до Європейського Союзу 1 січня 1995 року та по закінченні відповідних парламентських процедур спостерігачами ЗЄС також стали Австрія,

7 Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія та Словаччина, Угорщина, Чеська Республіка.

Фінляндія та Швеція. 23 березня 1999 року, після вступу до НАТО, Чеська Республіка, Угорщина та Польща стали асоційованими членами.

Цими рішеннями була створена гнучка система з трьома різними рівнями членства та партнерства плюс статус спостерігача:

- члени (усі члени ЗЄС є водночас членами НАТО та ЄС);
- асоційовані члени (члени НАТО, але не члени ЄС);
- асоційовані партнери (не є членами ні НАТО, ні ЄС);
- спостерігачі (члени ЄС але не НАТО. Данія також вибрала для себе статус спостерігача).

Виконання Петерсберзьких завдань

Протягом 90-х років ЗЄС розвивав відносини і з іншими країнами та регіонами. Діалог з Росією забезпечує політичні консультації та практичну співпрацю з питань, що викликають спільний інтерес. Прикладом практичної співпраці є постачання супутникових фотознімків Росії Супутниковому центру ЗЄС. Західноєвропейський Союз також розвиває діалог з Україною на основі спільного комюніке ЗЄС - Україна, підписаного у вересні 1996 року. ЗЄС підтримує діалог і з шістьма середземноморськими країнами, що не є його членами (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Мавританія, Марокко та Туніс). Такий діалог дає можливість інформувати ці країни про діяльність ЗЄС та обмінюватись думками з питань, що викликають спільний інтерес, зокрема досвід, набутий в операціях з підтримки миру. У контексті зусиль міжнародного співтовариства ЗЄС також надає допомогу країнам Африки у підготовці до ефективного виконання операцій з підтримки миру.

Після ухвалення Маастрихтських та Петерсберзьких рішень було вжито подальших заходів, спрямованих на підвищення оперативної спроможності ЗЄС та забезпечення його необхідними засобами виконання Петерсберзьких місій. У руслі цих завдань було створено Відділ планування ЗЄС під керівництвом Ради ЗЄС, що має на меті здійснювати планування можливих операцій ЗЄС та складання й поновлення переліку сил, підзвітних ЗЄС (СП ЗЄС). ЗЄС не має власних регулярних збройних сил чи командних структур. Тому для виконання можливих завдань ЗЄС його члени та асоційовані члени можуть надавати свої військові контингенти та командні структури. Вони включають як національні, так і деякі багатонаціональні формування, такі як Єврокорпус; Багатонаціональну дивізію “Центр”; Десантну групу Великобританії та

Нідерландів; Єврофор та Євромарфор; Штаб Першого німецько-нідерландського корпусу; та Іспано-італійську десантну групу[8].

Серед інших заходів, спрямованих на підсилення оперативної спроможності ЗЄС, - відкриття в квітні 1993 року Супутникового центру в Торрехоні, Іспанія, для обробки та аналізу супутникових даних з верифікації виконання угод щодо контролю над озброєннями, моніторингу та врегулювання кризових ситуацій на підтримку операцій ЗЄС; створення Ситуаційного центру, який було введено в дію в червні 1996 року для моніторингу кризових регіонів, визначених Радою ЗЄС, та перевірки ефективності операцій ЗЄС; створення Комітету військових делегатів та реорганізація військової структури штабу ЗЄС в 1998 році відповідно до рішень міністрів країн ЗЄС, ухвалених на зустрічах в Парижі і Ерфурті у травні та листопаді 1997 року.

Співпраця між Західноєвропейським Союзом і НАТО сприяла пожвавленню діяльності ЗЄС і поступово набувала більш інтенсивного і регулярного характеру. 21 травня 1992 року Рада Західноєвропейського Союзу вперше провела у штаб-квартирі НАТО спільне організаційне засідання з Північноатлантичною радою. Тепер Генеральний секретар ЗЄС регулярно відвідує засідання ПАР на рівні міністрів. Генеральний секретар НАТО запрошується на засідання на рівні міністрів ЗЄС. ПАР і Рада ЗЄС проводять спільні засідання чотири рази на рік. При потребі вони можуть влаштовуватись і частіше. Щоб посприяти обмінові секретною інформацією, НАТО і ЗЄС уклали Угоду щодо забезпечення секретності. Серед інших прикладів активізованої співпраці - доступ ЗЄС до інтегрованої системи зв'язку НАТО на основі Меморандуму про домовленість між НАТО та ЗЄС і регулярні консультації між секретаріатами і військовим персоналом обох організацій.

Важливий крок у напрямі до ґрунтовного співробітництва між НАТО та ЗЄС був зроблений під час Брюссельського саміту НАТО в січні 1994 року. Тоді 16 держав - членів Альянсу повністю підтримали ідею розвитку власне Європейської системи безпеки й оборони з метою зміцнення європейської “опори” Альянсу з одночасним підсиленням трансатлантичного зв'язку, що дасть можливість європейським країнам Альянсу брати більше відповідальності за їх спільну безпеку й оборону. Вони висловили свою підтримку зміцненню європейської “опори” Альянсу

8 Єврокорпус: Бельгія, Франція, Німеччина, Люксембург, Іспанія. Багатонаціональна дивізія “Центр” (MND(C)) є складовою частиною Сил реагування, що надаються Головнокомандувачу ОЗС НАТО в Європі в межах інтегрованої військової структури НАТО. Єврофор (сили швидкого розгортання) та Євромарфор (морські сили) включають підрозділи Франції, Італії, Португалії та Іспанії.

через посилення Західноєвропейського Союзу як оборонного компоненту Європейського Союзу. Щоб уникнути дублювання зусиль, НАТО погодилося на основі консультацій у Північноатлантичній раді надавати свої колективні засоби "*для здійснення операцій ЗЄС європейськими членами Альянсу на виконання спільної зовнішньої політики і політики у галузі оборони*". Крім того, глави держав і урядів схвалили концепцію багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС, див. розділ 12) як засобу, що полегшить здійснення операцій у непередбачених ситуаціях. Цю концепцію належить втілювати в життя таким чином, щоб створити відокремлюваний, але не окремий військовий потенціал, який НАТО чи ЗЄС можуть використовувати відповідно до європейських потреб та на зміцнення безпеки Альянсу. Водночас вони підтвердили, що Альянс залишається головним форумом для консультацій між його членами та узгодження політики, що стосується зобов'язань безпеки й оборони союзників за Вашингтонським договором.

На зустрічах у червні 1996 року міністри закордонних справ та міністри оборони вирішили, що власне Європейська система безпеки та оборони, як основний елемент внутрішньої адаптації НАТО, має розбудовуватись всередині Альянсу. Це дасть можливість усім європейським союзникам робити суттєвіший і ефективніший внесок у виконання завдань та заходів Альянсу в дусі спільної відповідальності; діяти самостійно в разі необхідності; зміцнювати трансатлантичне партнерство. З використанням повною мірою концепції БООТС, ця система має ґрунтуватися на непорушних військових принципах, підкріплюватись належним військовим плануванням і сприяти створенню цілісних та ефективних сил, здатних виконувати операції під політичним контролем та стратегічним керівництвом ЗЄС. На саміті в Мадриді в липні 1997 р. глави держав та урядів країн НАТО вітали значні кроки, які було зроблено для створення власне Європейської системи безпеки та оборони всередині Альянсу на виконання важливих політичних рішень, ухвалених міністрами закордонних справ та міністрами оборони в червні 1996 року, і зобов'язали Північноатлантичну раду на рівні постійних представників прискорити завершення цієї роботи в співпраці з ЗЄС.

Спільні навчання ЗЕС/НАТО з врегулювання криз вперше відбулись у лютому 2000 року. На них були піддані перевірці пов'язані з ESDI концепції проведення операцій під проводом ЗЄС з використанням ресурсів та потужностей НАТО. На 2001 рік було намічено дослідження спільних навчань НАТО-ЗЄС (JES-01).

У світлі рішень, ухвалених Європейським Союзом у Гельсінкі в 1999 році, міністри закордонних справ і оборони ЗЄС визнали, що виконання

ЄС нових зобов'язань в галузі безпеки може мати серйозні наслідки для ЗЄС як організації. На зустрічі в Порто, Португалія, у травні 2000 року вони доручили Постійній раді ЗЄС вивчити заходи, які необхідно буде здійснити у відповідний час. Були також надані пояснення щодо наслідків Спільної європейської політики безпеки та оборони для Брюссельського договору та ЗЄС. На основі рішень, прийнятих на Марсельському засіданні міністрів ЗЄС в листопаді 2000 року Франція, яка перебирала на себе головування в ЗЄС, наголосила на тому, що стаття V Брюссельського договору продовжуватиме відбивати взаємні зобов'язання країн-членів щодо колективної оборони. Були досягнуті домовленості щодо виконання залишкових функцій ЄС, коли Європейський Союз вступить в дію.

Оперативні завдання, які виконує ЗЄС

ЗЄС також зробив свій внесок у зусилля міжнародної спільноти, спрямовані на врегулювання конфлікту в Боснії та Герцеговині починаючи з 1992 року і кризи в Албанії в 1997 році, як власними, так і спільними з НАТО операціями на підтримку дій ООН, покликаних припинити конфлікт у колишній Югославії.

У липні 1992 року держави ЗЄС вирішили надати військово-морські сили для здійснення в Адріатичному морі контролю за дотриманням Резолюцій Ради Безпеки ООН щодо Федеративної Республіки Югославія (Сербія і Чорногорія). Аналогічні заходи були ухвалені 10 липня 1992 року у Гельсінкі на сесії Північноатлантичної ради на рівні міністрів, яка відбувалась у загальному контексті саміту ОБСЄ та в координації із Західноєвропейським Союзом.

8 червня 1993 року на спільному засіданні Північноатлантичної ради та Ради Західноєвропейського Союзу було схвалено концепцію спільних операцій НАТО - ЗЄС на забезпечення режиму ембарго ООН, здійснюваних під проводом обох організацій. Для керування об'єднаною оперативною групою НАТО/ЗЄС в Адріатичному морі було призначено єдиного командувача. Про виконання цього рішення детально йдеться в розділі 5.

5 квітня 1993 року Рада міністрів ЗЄС ухвалила рішення про надання допомоги Болгарії, Румунії та Угорщині у їх зусиллях забезпечити дотримання ембарго ООН на Дунаї. На виконання цього рішення було здійснено операцію за участю цивільної поліції і митної служби та за узгодженням з іншими організаціями, зокрема ЄС та НБСЄ. По закінченню терміну санкцій ООН операції в Адріатичному морі та на Дунаї було припинено.

На початку липня 1994 року ЗЄС відгукнувся на прохання надати підтримку встановленню адміністративного контролю ЄС в Мостарі і надіслав туди поліцейський контингент. Його завдання полягало в сприянні боснійській та хорватській стороні у формуванні спільного поліцейського підрозділу в Мостарі. По закінченню терміну адміністративного мандата ЄС в липні 1996 року, на період до кінця року було призначено спеціального дипломатичного представника ЄС. Поліцейський контингент ЗЄС продовжував надавати допомогу до передачі виконавчих повноважень спеціального дипломатичного представника ЄС місцевим органам влади 15 жовтня 1996 року.

У 1997 році Рада ЗЄС, у контексті албанської кризи, ухвалила рішення про розміщення Багатонаціонального консультативного поліцейського підрозділу (БКПП) на доповнення дій Багатонаціональних сил захисту, сформованих та розгорнутих кількома європейськими країнами під егідою Ради Безпеки ООН (Резолюція 1101). Місія БКПП, що є першою операцією ЗЄС під проводом Ради Західноєвропейського Союзу і за підтримки Секретаріату та Відділу планування ЗЄС, полягає в наданні керівництву албанської поліції необхідної інформації і консультацій з відповідних аспектів поліцейських функцій та відновлення правопорядку, а також її обов'язків у виборчому процесі. Розміщення підрозділу розпочалося в травні 1997 року. Серед країн, що зробили свій внесок у виконання місії, члени ЗЄС, асоційовані члени, спостерігачі та асоційовані партнери. У відповідь на прохання уряду Албанії, термін мандата БКПП було продовжено.

У травні 1999 року на запит Європейського Союзу ЗЄС ініціював місію з допомоги у розмінуванні в Республіці Хорватія. Рада міністрів ЗСЄ на своєму засіданні у Марселі в листопаді 2000 року вирішила, що ця місія буде існувати в структурі ЗЄС поки її мандат не закінчиться в травні 2001 року.

Додаткову інформацію про Західноєвропейський Союз та про рішення щодо передачі ЄС оперативної ролі ЗЄС та домовленостей щодо залишкових функцій і структур ЗЄС можна отримати за адресами:

Western European Union
Secretariat-General
4 rue de la Régence
Brussels, Belgium
Tel: 32 2 500 4455
Fax: 32 2 511 3519
e-mail: eo.presse@skynet.be
Website: http://www.weu.int

Western European Union Assembly
43 avenue du Président Wilson
75775 Paris Cedex 16,
France
Tel: 33 1 53 67 22 00
Fax: 33 1 47 20 45 43
E-Mail: 100315.240@compuserve.com
Website: http://www.weu.int/assembly

WEU Institute for Security Studies
43 Avenue du Président Wilson
75775 Paris Cedex 16
France
Tel 33 1 53 67 22 00
Fax: 33 1 47 20 81 78
E-Mail: weu.iss@csi.com
Website: http://www.weu.int/institut

Рада Європи

Рада Європи була створена 5 травня 1949 року "*задля досягнення більшої єдності між її членами з метою забезпечення та втілення ідеалів та принципів, які є їх спільною спадщиною та сприяння економічному і соціальному прогресу*". Загальною метою Ради є підтримка основних принципів прав людини, плюралізму, демократії та верховенства права, а також зростання добробуту усіх громадян Європи[9].

До Ради Європи входять 43 країни (див. нижче). Найновішими членами є: Угорщина (1990); Польща (1991); Болгарія (1992); Естонія, Литва, Словенія, Чеська Республіка, Словаччина і Румунія (1993); Андорра (1994); Латвія, Албанія, Молдова, колишня Югославська Республіка Македонія[10] і Україна (1995); Росія і Хорватія (1996); Грузія (1999), Вірменія та Азербайджан (2001).

Рада складається з Комітету міністрів, у якому досягається згода щодо спільних дій урядів та Парламентської асамблеї з 291 члена, яка робить пропозиції щодо нової діяльності і загалом функціонує як парламентський форум. Деякі заходи Ради Європи відкриті і для країн, що не є її членами. Боснія та Герцеговина (з 28 січня 1994 р.) та Федеративна Республіка Югославія (з 22 січня 2001 р.) мають особливий статус гостя на Парламентській асамблеї. У 1997 році статус Білорусі, як спеціального гостя Парламентської асамблеї, був призупинений, а процедура вступу у Раду Європи була заморожена. Канада, Ізраїль і Мексика мають статус спостерігачів у Парламентській асамблеї, а Ватикан, Сполучені Штати Америки, Канада, Мексика і Японія мають статус спостерігача у Комітеті міністрів Ради.

Рада уклала близько 165 міжурядових конвенцій та угод, серед яких основними є Конвенція з захисту прав людини та основних свобод;

9 Статут Ради Європи, Розділ 1, Стаття 1.

10 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Європейська культурна конвенція та Європейська соціальна хартія. На саміті у Відні в 1993 році Рада Європи підкреслила свій внесок у безпеку демократії в Європі. Концепція безпеки демократії має два аспекти: по-перше, абсолютна вимога плюралістичної та парламентської демократії, неподільності та універсальності прав людини та верховенства права і спільної культурної спадщини, збагаченої різноманітністю як основних передумов безпеки; і, по-друге, серйозний наголос на європейській співпраці на ґрунті цих цінностей як на методі зміцнення довіри на всьому континенті, які допомагатимуть запобігати конфліктам і водночас знаходити вирішення спільних проблем. Поширення безпеки демократії допомагає долати численні ризики для європейської безпеки. Окрім зменшення ризику повернення до тоталітарного правління, вона забезпечує відповідь на серйозні масові порушення свобод і прав людини, до яких вналежить і дискримінація якоїсь частини населення; серйозні недоліки у забезпеченні верховенства права; агресивний націоналізм, расизм і нетерпимість, а також міжетнічне напруження і конфлікти; тероризм й організована злочинність; соціальна дезінтеграція, розшарування і напруження на місцевому і регіональному рівнях.

Рада Європи провела свій другий саміт в Страсбурзі 10-11 жовтня 1997 року, на якому прийняла План дій щодо основних завдань Ради на період до 50-ї річниці у травні 1999 року і надалі. План дій стосується питань демократії та прав людини; соціальної єдності; безпеки громадян; демократичних цінностей і культурного різноманіття. 1 лютого 1998 року набула чинності Рамкова конвенція Ради Європи із захисту національних меншин. Крім того, з 1 листопада 1998 року набуло чинності рішення Ради про створення, згідно з умовами відповідного Протоколу до Європейської конвенції з прав людини, нового широкомасштабного Суду з прав людини.

У Плані дій також передбачено умови призначення Комісара Ради Європи з прав людини. Встановлено також процедуру моніторингу, спрямованого на контроль за виконанням зобов'язань, які взяті державами-учасницями. Конфіденційний, конструктивний і недискримінаційний діалог проходить як на урядовому рівні у Комітеті Міністрів, так і на парламентському в Парламентській асамблеї.

Значне збільшення кількості членів Ради Європи по закінченні холодної війни та досягнуте зростання числа конвенцій демонструють бажання урядів країн-учасниць створити структури співпраці, покликані уникати нових ліній розподілу на континенті і розбудовувати спільну європейську цивілізацію демократичних націй. Таким чином, зусилля Ради Європи в цих сферах доповнюють зусилля Північноатлантичного альянсу. Рада Європи намагається втілювати свій План дій через співпрацю з європейськими та іншими міжнародними організаціями, зокрема з Європейським Союзом і ОБСЄ.

Країни - члени Ради Європи

Албанія
Андорра
Австрія
Азербайджан
Бельгія
Болгарія
Великобританія
Вірменія
Греція
Грузія
Данія
Естонія
Ірландія
Ісландія
Іспанія
Італія
Кіпр
Латвія
Ліхтенштейн
Литва
Люксембург
Колишня Югославська Республіка Македонія[11]
Мальта
Молдова
Нідерланди
Німеччина
Норвегія
Польща
Португалія
Росія
Румунія
Сан-Марино
Словаччина
Словенія
Туреччина
Угорщина
Україна
Фінляндія
Франція
Хорватія
Чеська Республіка
Швеція
Швейцарія

Країни, що подали заяви про вступ

Боснія

Країни зі спеціальним статусом гостя Парламентської асамблеї

Боснія
Федеративна Республіка Югославія

Статус спостерігача при Комітеті міністрів

Ватикан
Канада
Мексика
Сполучені Штати Америки
Японія

Статус спостерігача при Парламентській асамблеї Ради

Ізраїль
Канада
Мексика

Додаткову інформацію можна отримати:

Council of Europe,
67075 Strasbourg,
France
Tel: 33 3 88 41 20 00
Fax: 33 3 88 41 27 81/82/83
Website: http://www.coe.fr

11 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Розділ 16

Парламентські та неурядові організації

Парламентська асамблея НАТО (ПА НАТО)

Асоціація Атлантичного договору (АТА)

Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу (CIOR)

Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу медичної служби (CIOMR)

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ТА НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

ПАРЛАМЕНТСЬКА АСАМБЛЕЯ НАТО (ПА НАТО)

Єдності Альянсу значною мірою сприяє підтримка вільно обраних парламентських представників.

Парламентська асамблея НАТО (ПА НАТО) (раніше відома, як Північноатлантична асамблея) - міжпарламентська організація, котра від 1955 року являє собою форум, на якому парламентарі з північноамериканських та західноєвропейських країн Північноатлантичного альянсу зустрічаються для розгляду питань, що становлять спільний інтерес. Протягом кількох останніх років, відповідно до ґрунтовних політичних змін, що відбулися в колишньому Радянському Союзі та країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), значно розширилися як членство, так і повноваження Асамблеї.

Сімнадцять держав - партнерів Альянсу мають у Північноатлантичній асамблеї статус асоційованих делегатів. Це дає їм змогу брати участь у роботі Асамблеї та в дебатах, що відбуваються в ній. Ці дебати дедалі більше зосереджуються на безпеці Європи взагалі, як і на конкретних економічних, політичних, екологічних та культурних проблемах Центральної та Східної Європи.

Статус асоційованих делегатів у ПАА мають такі країни: Австрія, Албанія, Болгарія, Грузія, Естонія, Латвія, Литва, колишня Югославська Республіка Македонія[1], Молдова, Російська Федерація, Румунія, Словаччина, Словенія, Україна, Фінляндія, Хорватія, Швейцарія.

Асамблея цілком незалежна від НАТО, проте забезпечує зв'язок між парламентами країн та Альянсом, що дає можливість урядам держав брати до уваги інтереси Альянсу при визначенні національного законодавства. Вона також діє як постійне нагадування про те, що міжурядові рішення, ухвалені в НАТО, зрештою мають бути належним чином політично схвалені відповідно до вимог конституційного процесу в демократично обраних парламентах. Тому Асамблея допомогала в процесі ратифікації Протоколів про вступ, підписаних наприкінці 1997 року, який завершився прийняттям у травні 1999 року в члени Альянсу Польщі, Угорщини та Чехії.

---

1 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

Делегатів до Північноатлантичної асамблеї обирають парламенти країн відповідно до їх власних процедур на основі партійного представництва в парламентах. Отже, Асамблея відбиває широкий політичний спектр думок.

Двічі на рік відбуваються пленарні сесії Асамблеї. Зустрічі проходять на почерговій основі в країнах-членах та країнах, що є асоційованими членами, на запрошення парламентів тих країн. Асамблея здійснює діяльність через шість комітетів: Політичний комітет; Комітет з питань оборони і безпеки; Комітет з питань економіки та безпеки; Комітет з питань науки і техніки; Комітет у цивільних справах безпеки і Спеціальна середземноморська група. Ці комітети провадять дослідницьку роботу і водночас є форумами для дискусій. Комітети вивчають і досліджують усі актуальні питання, що постають у галузях їх компетенції. Засідання комітетів відбуваються регулярно протягом року. Комітети підзвітні пленарним сесіям Асамблеї. У Брюсселі базується Секретаріат зі штатом у 30 осіб.

Головна мета Асамблеї - провадити просвітницьку діяльність і сприяти досягненню консенсусу. Асамблея дозволяє законодавцям Альянсу доводити до відома урядів та органів Альянсу, які приймають рішення, те, що непокоїть ту чи іншу країну, а також інформувати одні одних щодо дуже різних національних і регіональних підходів до багатьох ключових питань, які становлять взаємний інтерес. Так само члени Асамблеї мають змогу під час виконання обов'язків у парламентах своїх країн використовувати досвід та інформацію, отримані завдяки участі в діяльності Асамблеї. Це сприяє забезпеченню якнайбільшої уваги до інтересів та міркувань Альянсу в обговоренні питань у різних країнах. Асамблея є також важливим мірилом для оцінки парламентської та громадської думки щодо питань діяльності Альянсу і через обговорення цих питань в Асамблеї дає чітке уявлення щодо поглядів громадськості та парламентарів на політику Альянсу. У цьому сенсі Асамблея відіграє непряму, але важливу роль у формуванні політики. Рекомендації та рішення Асамблеї передають урядам та парламентам країн, іншим належним організаціям, а також Генеральному секретареві НАТО, який формулює відповіді на основі обговорень, що відбувались у Північноатлантичній раді.

Відносини з країнами Центральної та Східної Європи координують у рамках так званої Ініціативи Роуза-Рота, яку 1990 року започаткували тодішній Голова Північноатлантичної асамблеї конгресмен Чарлі Роуз та сенатор Білл Рот. Ця ініціатива передбачає три аспекти діяльності:

- Активна участь парламентарів Центральної та Східної Європи у зборах Асамблеї, що відбуваються двічі на рік;

- Влаштування через регулярні проміжки часу спеціальних семінарів “Роуза-Рота” з питань, що цікавлять парламентарів з країн ЦСЄ. Такі семінари влаштовують у співпраці з парламентами країн-членів та парламентами країн ЦСЄ з метою регулярного діалогу між законодавцями з питань, що становлять взаємний інтерес. Відколи розпочалося здійснення ініціативи, проведено понад 30 таких семінарів;

- Програма також сприяє підвищенню кваліфікації штатних працівників парламентів засобами організації двотижневих навчальних програм, а також проведення нетривалих періодів у Секретаріаті Асамблеї в Брюсселі. Ця програма призначена для штатних співробітників парламентів, які працюють на комітети з питань закордонних справ та оборони або в інших галузях міжнародних відносин.

Ініціатива Роуза-Рота має такі цілі:

- інтегрувати та залучати до діяльності Асамблеї парламентарів з країн ЦСЄ;

- сприяти розвитку духу партнерства та співпраці на законодавчому рівні;

- поліпшувати взаєморозуміння між парламентарями щодо різноманітних наявних у них проблем та поглядів;

- надавати парламентарям країн ЦСЄ інформацію з поточних питань;

- сприяти розвитку належних відносин між цивільними та військовими в країнах ЦСЄ, допомагаючи законодавцям країн ЦСЄ набути більших знань у питаннях безпеки, а також показуючи наявні в країнах Альянсу відносини між парламентарями, цивільними урядовцями та військовими посадовцями;

- забезпечувати законодавців країн ЦСЄ практичними знаннями та досвідом у парламентських практиці та процедурах;

- підтримувати розвиток штатних парламентських структур у парламентах ЦСЄ з метою забезпечити парламентарям таку допомогу, яка доступна їх західним колегам.

Роль Асамблеї в розвитку відносин з парламентами Центральної та Східної Європи була визнана в Основоположному акті НАТО - Росія та в Хартії НАТО-Україна, підписаних 1997 року. У цих документах міститься заклик до розширення діалогу та співпраці між Північноатлантичною асамблеєю та Федеральними Зборами Російської Федерації і Верховною Радою України.

Асамблея самостійно здійснює програму допомоги, але вона доповнює роботу Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП) та здійснюваної Альянсом програми “Партнерство заради миру” (ПЗМ). Особлива увага приділяється допомозі в досягненні головної мети ПЗМ, а саме - впровадженню демократичного контролю над збройними силами. Мета діяльності Асамблеї - надання знань, досвіду та інформації, що допоможуть парламентарям країн ЦСЄ ефективніше впливати на розвиток оборонної політики у своїх країнах і забезпечити справді демократичний контроль над їх збройними силами.

Додаткову інформацію про Північноатлантичну асамблею можна отримати від її Міжнародного секретаріату:

Place du Petit Sablon 3
1000 Brussels
Tel: 32 2 513 2865
Fax: 32 2 514 1847
E-Mail: secretariat@naa.be
Website: http://www.naa.be

Асоціація атлантичного договору (АТА)

Асоціація Атлантичного договору, створена 18 червня 1954 року, об'єднує національні добровільні та неурядові організації усіх 19 країн - членів Альянсу, що сприяють діяльності НАТО та урядів країн-членів, спрямованій на пропаганду цілей Північноатлантичного договору.

З початку 90-х років АТА регулярно приймає до своїх лав як асоційованих членів національні добровільні та неурядові організації, створені в країнах - партнерах НАТО. Асоційованими членами нині є 18 асоціацій. Відповідно до статуту АТА асоційовані члени стають дійсними, причому їхній статус дорівнює статусу членів-засновників, коли їхні країни стають членами НАТО і їх нове становище визнано Асамблеєю АТА на пропозицію Ради АТА.

Після 1999 року, внаслідок змін у статуті Асамблея АТА може за поданням Ради надавати статус спостерігача неурядовим організаціям з країн, що беруть участь в Середземноморському діалозі, або тих, яких безпосередньо або в результаті географічного розташування торкаються проблеми євро-атлантичної безпеки, навіть якщо вони не підписали угоду про Партнерство заради миру[2] .

2 Під час Асамблеї, що проходила в жовтні - листопаді 2000 р. в Будапешті, АТА прийняла до своїх лав Альянс за безпеку в Боснії та Герцеговині як першу асоціацію, яка має статус члена-спостерігача.

Цілями АТА та національних організацій, що входять до неї, є:

- інформувати громадськість щодо завдань та обов'язків Організації Північноатлантичного договору;
- провадити дослідження різноманітних цілей і видів діяльності НАТО та їх поширення в країнах Центральної й Східної Європи, як і розвитку Середземноморського діалогу НАТО;
- сприяти розвитку солідарності людей Північноатлантичного регіону та тих, чиї країни беруть участь у програмі “Партнерство заради миру”;
- сприяти розвитку демократії;
- розвивати співпрацю між усіма організаціями-членами задля сприяння досягненню вищезазначених цілей.

Члени Асоціації Атлантичного договору

БЕЛЬГІЯ
Association Atlantique Belge
Quartier Reine Astrid
12 rue Bruyn
1120 Brussels
Tel: 32 2 264 40 17
Fax: 32 2 268 52 77
E-Mail: aabav.ata@skynet.be

ГРЕЦІЯ
Greek Association for Atlantic
and European Cooperation
160 A Ioannou Drossopoulou Str.
112 56 Athens
Tel: 30 1 865 5979
Fax: 30 1 865 4742
E-mail: gaaec@ath.forthnet.gr

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ
The Atlantic Council
of the United Kingdom
185 Tower Bridge Road
London SEI 2UF
Tel: 44 20 7403 0640/0740
Fax: 44 20 7403 0901
E-mail:
acuk@atlanticcouncil.demon.co.uk

ДАНІЯ
Danish Atlantic Association
Ryvangs Allé 1 - Postboks 2521
2100 Copenhagen 0
Tel: 45 39 27 19 44
Fax: 45 39 27 56 26
E-Mail: atlant@atlant.dk

ІСЛАНДІЯ
Association of Western Cooperation
PO Box 28
121 Reykjavik
Tel: 354 561 0015
Fax: 354 551 0015
E-mail: infonato@islandia.is

ІСПАНІЯ
Spanish Atlantic Association
C/Montesa, 34, 1°
28006 Madrid
Tel/Fax: 34 91/ 309 3975:401 2617
Fax: 34 91 349 5392
E-mail: ata@spain.ms

ІТАЛІЯ
Italian Atlantic Committee
Piazza Firenze 27
00186 Rome
Tel: 39 0 6 687 37 86
Fax: 39 0 6 687 33 76
E-mail: italata@iol.it

КАНАДА
The Atlantic Council of Canada
6 Hoskin avenue (Trinity College)
Toronto
Ontario M5S 1H8
Tel: 1 416 979 1875
Fax: 1 416 979 0825
E-Mail: atlantic@idirect.com

ЛЮКСЕМБУРГ
Luxembourg Atlantic Committee
BP 805
2018 Luxembourg
Tel: 352 463 563
Fax: 352 462 932
E-mail: birden@compuserve.com

НІДЕРЛАНДИ
Netherlands Atlantic Committee
Bezuidenhoutseweg 237-239
2594 AM Den Haag
Tel: 31 70 363 9495
Fax: 31 70 364 6309
E-Mail: atlcom@xs4all.nl

НІМЕЧЧИНА
The German Atlantic Association
Am Burgweiher 12
53123 Bonn
Tel: 49 228 62 50 31
Fax: 49 228 61 66 04
E-mail: DtAtlGes@aol.com

НОРВЕГІЯ
Norwegian Atlantic Committee
Fridtjof Nanssens Plass 6
0160 Oslo 1
Tel: 47 22 40 36 00
Fax: 47 22 40 36 10
E-Mail:
post@atlanterhavskomiteen.no

ПОЛЬЩА
Polish Atlantic Club
Al. 3 Maja 5/51
00-401 Warszawa
Tel/Fax: 48 22 625 47 49

Euro-Atlantic Association
Ul. Sienkiewicza 12/14
00-944 Warszawa
Tel: 48 22 828 11 45
Fax: 48 22 828 11 46

ПОРТУГАЛІЯ
Portuguese Atlantic Committee
Av. Infante Santo 42, 6e
1350-174 Lisbon
Tel: 351 21/390 59 57
або 397 59 06
Fax: 351 21 397 84 93
E-Mail: cpa@mail.telepac.pt

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ
The Atlantic Council
of the United States
Suite 1000 - 910 17th Street, N.W.
Washington DC 20006
Tel: 1 202 463 7226
Fax: 1 202 463 7241
E-Mail: info@acus.org

УГОРЩИНА
Hungarian Atlantic Council
Margit Krt. 43-45
1024 Budapest
Tel: 36 1 326 8791
Fax: 36 1 326 8793
E-Mail: tmagyarics@hotmail.com

ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА
Czech Atlantic Commission
Ritirska 31
110 00 Praha 1
E-mail: pavel.bilek@volny.cz

ТУРЕЧЧИНА
Turkish Atlantic Committee
G.O. Pasa Kuleli Sokak 44/1
06700 Ankara
Tel: 90 312 446 34 23
Fax: 90 312 446 50 11

ФРАНЦІЯ
French Association for the Atlantic Community
10 rue Crevaux
75116 Paris
Tel: 33 1 45 53 15 08
Fax: 33 1 47 55 49 63
E-Mail: afca@club-internet.fr

Асоційовані члени Асоціації Атлантичного договору

АВСТРІЯ
Euro-Atlantic Association
of Austria
Erlaufstrasse 7/1
2346 Maria Enzersdorf
Südstadt
Tel: 43 22236 41196
Fax: 43 2236 41196/9
E-mail: Institute@oeies.or.at

АЗЕРБАЙДЖАН
Azerbaijan Atlantic
Cooperation Association
Azerbaijan prospekti 37
Baku 370000
Tel: 994 12 983 176
Fax: 994 12 675 353
E-mail: peace@elkhan.baku.az

АЛБАНІЯ
Albanian Atlantic Association
Bul. Deshmoret e Kombit
Pallati I Kongreseve, Kati I Dyte
Tirana
Tel/Fax: 355 4 364 659
E-mail: amoisiu@abissnet.com.al

БОЛГАРІЯ
The Atlantic Club of Bulgaria
29 Slavyanska Street
Sofia 1000
Tel: 359 2 981 0699
Fax: 359 2 981 5782
E-mail: passy@bulnet.bg

ГРУЗІЯ
Euro-Atlantic Club of Georgia
23a Khoshtaria str.
Tbilisi 380008
Tel: 995 32 98 6956
Fax: 995 32 93 1476
E-Mail: atlantic_geo@hotmail.com

ЛАТВІЯ
The Latvian
TransatlanticOrganisation
Academic Library
Rupniecibas street 10 3rd fl.
Riga 1235
Tel: 371 7 322883
Fax: 371 7 106202
E-mail: lato@lato.lv

ЛИТВА
Lithuanian AtlanticTreaty
Association
P.O. Box 2911
2000 Vilnius
Tel: 370 2 362 423
Fax: 370 2 362 519
E-Mail: lata_aslb@yahoo.com

МОЛДОВА
Euro-Atlantic Association
of Moldova
8, N. Iorga str.
2009 Chisinau
Tel: 3732 238 633
Fax: 37 32 238 666

КОЛИШНЯ ЮГОСЛАВСЬКА
РЕСПУБЛІКА МАКЕДОНІЯ[3]
Euro-Atlantic Club
Marshal Tito 22/1/15
1000 Skopje
Tel/Fax: 389 2 16 2221
E-mail: atamacedonia@mt.net.mk

РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ
Association for Euro-Atlantic
Cooperation
3 Prechistenka St.
119034 Moscow
Tel: 7 095 203 62 71
Fax: 7 095 230 22 29
E-mail: aeac@mail.ru

РУМУНІЯ
Euro-Atlantic Council of Romania
Kiseleff Av., 41
71268 Bucharest
Tel/Fax: 40 1 222 71 62
E-mail: euro_atl@rnc.ro

СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА
Slovak Atlantic Commission
C/o EuroAtlantic Centre
Kuzmanyho 3
974 01 Banska Bystrica
Tel/fax: 421 48 415 1689
E-Mail: eac@calipso.sk

3 Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

СЛОВЕНІЯ
The Atlantic Council of Slovenia
Kardeljeva pl. 16
1000 Ljubljana
Tel: 386 1 589 2327
Fax: 386 1 589 2290
E-mail: zass@atlantski-svet.org

ФІНЛЯНДІЯ
The Atlantic Council of Finland
C/o Karollina Honkanen
The Finnish Institute of
International Affairs
Mannerhelmintle 15A
00260 Helsinki
Tel: 358 9 434 207 25
Fax: 358 9 434 207 69
E-mail: karollina.honkanen@upifila.fl

ШВЕЦІЯ
Atlantic Council of Sweden
Box 5434
114 84 Stockholm
Tel/Fax: 46 8 87 15 78
E-Mail:
Bo.hugemark@war-and-peace.se

УКРАЇНА
The Atlantic Council of Ukraine
Dep. 1
10 Vorovsky Str.
01052 Kyiv
Tel/Fax: 380 44 212 5837
Tel: 380 44 243 6207
E-Mail: galenko@gala.net

ХОРВАТІЯ
The Atlantic Council of Croatia
2 Lepusiceva 6
10000 Zagreb
Tel: 385 1 4558 022
Fax: 385 1 4647 545
E-mail:
radovanvukadinovic@hotmail.com

Члени - спостерігачі Асоціації Атлантичного договору

БОСНІЯ ТА ГЕРЦЕГОВИНА
Alliance for Security B&H
Obala Kulina bana 4
Sarajevo
Tel/Fax: 387 33 212 026/667 737
E-Mail: amv/fda@bih.net.ba

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА ЮГОСЛАВІЯ
8 Kosovska Str.
11000 Belgrade
Tel/Fax: 381 11 322 0343
E-Mail: bgatlantic@yahoo.com

У своїх галузях активно працюють **Атлантичний освітній комітет** (АЕС) та **Атлантична асоціація молодих політичних лідерів** (ААУРС). У межах АТА 1996 року створено **Молодіжну асоціацію Атлантичного договору** (YATA).

Докладнішу інформацію щодо Асоціації Атлантичного договору можна отримати за адресою:

АТА
10 rue Crevaux
75116 Paris
France
Tel: 33 145 53 28 80
Fax: 33 145 55 49 63
E-mail: ata-sg@wanadoo.fr

МІЖСОЮЗНИЦЬКА КОНФЕДЕРАЦІЯ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ (CIOR)

Міжсоюзницьку конфедерацію офіцерів запасу заснували 1948 року Асоціації офіцерів запасу Бельгії, Франції та Нідерландів. Конфедерація нині об'єднує всі 18 наявних у країнах НАТО асоціацій офіцерів запасу.

Члени цих асоціацій у цивільному житті провадять активну діяльність у діловій, промисловій, дослідницькій, політичній та інших галузях професійного життя - на додачу до того, що вони є офіцерами запасу.

Отже, вони мають змогу сприяти кращому розумінню питань безпеки та оборони населенням у цілому, так само як і використовувати набуті у цивільній діяльності знання та досвід у розв'язанні завдань і проблем, що постають перед силами запасу НАТО.

CIOR - абревіатура від назви організації французькою мовою: “Confederation Interalliee des Officiers de Reserve”. Конфедерація - неполітична, неурядова, неприбуткова організація, мета якої - розвиток співпраці між асоціаціями офіцерів запасу країн НАТО та солідарності в Атлантичному альянсі.

Поміж головних цілей CIOR - робота на підтримку політики НАТО та на допомогу в досягненні цілей Альянсу; підтримання контакту з військовим керівництвом і командуванням НАТО; розвиток міжнародних зв'язків між офіцерами запасу з метою поліпшення взаємних обізнаності та розуміння.

Делегатів до CIOR обирають асоціації офіцерів запасу країн НАТО. Голова кожної делегації виконує обов'язки віце-президента CIOR.

Міжнародних Президента та Генерального секретаря CIOR обирає Виконавчий комітет. Вони виконують свої обов'язки протягом двох років і є членами асоціації однієї країни.

Окрім Президента та Генерального секретаря, до Виконавчого комітету входять 18 віце-президентів та до чотирьох інших делегатів від асоціації кожної країни. Голосують віце-президенти від імені всієї делегації, причому кожен з віце-президентів подає один голос. Виконавчий комітет є політичним органом CIOR і вирішує, яка країна головуватиме, де проводитимуться з'їзди, які проекти розроблятимуть різноманітні комісії і яких заходів буде, зрештою, вжито за тими проектами.

CIOR фінансують за рахунок річних внесків асоціацій-членів, причому розмір внеску визначається на підставі кількості членів кожної асоціації, а також за рахунок субсидій, пожертв та залишеного в спадок. Від імені Виконавчого комітету під проводом Президента працюють чотири постійні комісії та один юридичний комітет. Комісії такі:

- Комісія 1 - Питання оборони та безпеки;
- Комісія 2 - Співпраця між цивільними та військовими;
- Комісія 3 - Зв'язок;
- Комісія 4 - Конкурси.

Час від часу Виконавчий комітет може призначати підкомітет чи підкомісію для розгляду конкретних питань поза межами звичної компетенції постійних комісій або комітетів.

Для досягнення своїх цілей CIOR збирає форуми раз на рік почергово в країнах-членах. Узимку, як правило, на початку лютого, у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі проводиться зимова конференція Виконкому та комісій.

Міжсоюзницька Конфедерація офіцерів запасу медичної служби (CIOMR)

CIOMR (Confédération Interalliée des Officiers Médicaux de Réserve) була заснована 1947 року в Брюсселі як офіційна організація офіцерів-медиків запасу НАТО. До заснованої Бельгією, Францією та Нідерландами конфедерації нині входять усі країни-члени CIOR. Поміж її цілей - встановлення тісних професійних зв'язків з лікарями та медичними службами резерву країн НАТО; дослідження важливих для офіцерів запасу медичної служби питань, включно з навчанням військових медиків; сприяння ефективній співпраці з регулярними військами Альянсу.

CIOMR є асоційованим членом CIOR. CIOMR проводить засідання в той же час і в тому ж місці, що CIOR свої літні з'їзди та зимові конференції, але за власним порядком денним для обговорення медичних питань.

Докладнішу інформацію про CIOR та CIOMR можна отримати за адресами:

CIOR Liaison Office
in NATO
NATO/IMS/P1P/CIOR
NATO HQ
1110 Brussels
Belgium
Tel: 32 2 707 5295

Reserve Affairs
Advisor
Public Inform. Office
7010 SHAPE
Belgium
Tel: 32 65 44 33 89

The Secretary General
CIOMR
6 Boterdorpse
Verlaat
3054 XL Rotterdam
The Netherlands
Fax: 31 10 4635307

Додаткову інформацію про національні асоціації офіцерів запасу можна отримати за такими адресами:

БЕЛЬГІЯ
L'Union Royale Nationale des Officiers de Réserve de Belgique
(URNOR-KNVRO)
24 rue des Petits Carmes
1000 Bruxelles
Tel: 32 2 701 3815

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ
The Reserve Forces Association of the United Kingdom
Centre Block
Duke of York's Headquarters
Chelsea
London SW3 4SG
Tel: 44 207 4145588

ГРЕЦІЯ
The Supreme Pan-Hellenic Federation of Reserve Officers (SPFRO)
100 Solonos Street
10680 Athens
Tel: 30 1 362 50 21

ДАНІЯ
Reserveofficersforeningen I Danmark (ROID)
GI Hovedvagt
Kastellet 1
2100 Copenhagen - O
Tel: 45 33 14 16 01

ІСПАНІЯ
Federacion de Organizaciones de la Reserva de Espana (FORE)
Mayor, 16
28013 Madrid
Tel: 34 91 661 6041

ІТАЛІЯ
Unione Nazionale Ufficiali in Congedo d'Italia (UNUCI)
Via Nomentana 313
00162 Roma
Tel: 39 068 414108

КАНАДА
The Conference of Defence Associations of Canada (CDA)
Suite 502
359 Kent Street
Ottawa, Ontario K2P OR7
Tel: 1 603 236 1552

ЛЮКСЕМБУРГ
Amicale des Anciens Officiers de Réserve Luxembourgeois (ANORL)
124 A. Kiem
8030 Strassen

НІДЕРЛАНДИ
Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reserve Officieren (KVNRO)
Postbus 95395
2509 CJ's-Gravenhage
Tel: 31 70 316 29 40

НІМЕЧЧИНА
Verband der Reservisten der Deutsche Bundeswehr. V. (VdRBw)
P.O. Box 14361
Bonn 1
Tel: 49 228 2590920

НОРВЕГІЯ
Norway Norske Reserveoffiseres Forbund (NROF)
Oslo Mil. Akershus
0015 Oslo 1
Tel: 47 224 78260

ПОЛЬЩА
Federation of Reservists and Veterans Association
Of the Polish Armed Forces
Ul. Nowowiejksa 26
00-911 Warszawa
Tel: 48 22 682 5147/6937
Fax: 48 22 682 6937
E-mail: federez@poland.com

ПОРТУГАЛІЯ
Uniao Portuguesa de Officiais de Reserva
Estado Maior General das Forcas Armados
Av. Ilha da Madeira
1400-204 Lisbon
Tel: 351 21 301 00 01

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ
The Reserve Officers Association of the United States (ROA)
1 Constitution Avenue, N.E.
Washington, D.C. 20002
Tel: 1 202 479 22 00

ТУРЕЧЧИНА
Turkiye Emekli
Subaylar Dernegi
Selanik Caddesi 34/6
Kizilay, Ankara
Tel: 90 312 418 77 61

УГОРЩИНА
National Association of Reserve Soldiers (HUNGARY)
HUVOSH - Volgyi int 21/23
1026 Budapest

ФРАНЦІЯ
L'Union Nationale des Officiers de Réserve de France (UNOR)
12 rue Marie Laurencin
75012 Paris
Tel: 33 1 43 47 40 16

ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА
Svaz Dustojnikua a Praporciku Armadycr
Vitezne Namesti, 4
16000 Praha 6
Tel: 420 2 20215393

Додаток 1

Загальновживані скорочення

Додаток 1
Загальновживані скорочення[1]

AAP
Allied Administrative Publication
Адміністративна документація НАТО

AAYPL
Atlantic Association of Young Political Leaders
Атлантична асоціація молодих політиків

ABM
Antiballistic Missile (Treaty 1972)
Договір про протиракетну оборону 1972 (ПРО, 1972)

AC
Alliance Committee
Комітет Альянсу

ACCHAN
Allied Command Channel
Командування об'єднаних збройних сил НАТО у зоні Ла - Маншу

ACCIS
Automated Command and Control Information System
Автоматизована інформаційна система командування і управління

ACCS
Air Command and Control System
Система повітряного командування і управління

ACE
Allied Command Europe
Командування об'єднаних збройних сил НАТО у Європі

ACLANT
Allied Command Atlantic
Командування об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці

ADP
Automated Data Processing
Автоматизована обробка даних

ADREPS
Air Defence Representatives
Представник ППО

AEC
Atlantic Education Committee
Атлантичний освітній комітет

AEW
Airborne Early Warning
Раннє повітряне попередження

AFCENT
Allied Forces Central Europe
Командування об'єднаних збройних сил НАТО у Центральній Європі

AFNORTH
Allied Forces Northern Europe
Командування об'єднаних збройних сил НАТО у Північній Європі

---

1 Цей перелік містить у собі більшість акронімів, що зустрічаються у даному довіднику, та інші часто вживані скорочення. Проте він не охоплює всі акроніми, що використовуються в рамках НАТО.

AFNORTHWEST
Allied Forces Northwestern Europe
Командування об'єднаних
збройних сил НАТО
у Північно-Західній Європі

AFSOUTH
Allied Forces Southern Europe
Командування об'єднаних
збройних сил НАТО
у Південній Європі

AGARD
Advisory Group for Aerospace
Research and Development
(re-organised under the NATO
Research and Technology
Organisation (RTO) as the Research
& Technology Agency)
Дорадча група з аерокосмічних
досліджень (реорганізована під
егідою Організації з наукових
досліджень і технологій (RTO)
як Агентство наукових
досліджень і технологій)

AGS
Air/Ground Surveillance
Повітряне/наземне спостереження

AHWG
Ad Hoc Working Group
Тимчасова (спеціальна)
робоча група

AIRCENT
Allied Air Forces Central Europe
Командування об'єднаних
військово-повітряних сил НАТО
у Центральній Європі

AIRNORTHWEST
Allied Air Forces
Northwestern Europe
Командування об'єднаних
військово-повітряних сил НАТО
у Північно-Західній Європі

AJP
Allied Joint Publication
Спільна документація НАТО

ALMC
Air-Launched Cruise Missile
Крилата ракета
повітряного базування

ALP
Allied Logistic Publication
Документація НАТО з
матеріально-технічного
забезпечення

AMF
ACE Mobile Force
Мобільне угруповання
Командування об'єднаних
збройних сил НАТО у Європі

AMF(L)
ACE Mobile Force(LAND)
Сухопутні сили мобільного
угруповання Командування
об'єднаних збройних сил
НАТО у Європі

AOR
Area of Responsibility
Зона відповідальності
(командування)

AP
Allied Publication
Документація НАТО

APAG
Atlantic Policy Advisory Group
Дорадча група з питань атлантичної політики

AQAP
Allied Quality Assurance Publication
Документація НАТО з питань забезпечення якості

ARRC
ACE Rapid Reaction Corps
Корпус швидкого реагування Командування об'єднаних збройних сил НАТО у Європі

ARW
Advanced Research Workshop
(NATO Science Programme)
Семінар з вищих досліджень
(Наукова програма НАТО)

ASG
Assistant Secretary General
Помічник Генерального секретаря

ASI
Advanced Study Institute
(NATOScience Programme)
Інститут вищих студій
(Наукова програма НАТО)

ASR
Alliance Standardisation Requirements
Вимоги Альянсу в галузі стандартизації

ASW
Anti-Submarine Warfare
Протичовнова оборона

ATA
Atlantic Treaty Association
Асоціація Атлантичного договору

AWACS
Airborne Warning and Control System
Система повітряного попередження і управління (АВАКС)

BALTAP
Allied Forces Baltic Approaches
Командування об'єднаних збройних сил НАТО на підступах до Балтійського моря

BICES
Battlefield Information Collection and Exploitation System
Система збору і використання інформації з поля бою

BMEWS
Ballistic Missile Early Warning System
Система раннього виявлення балістичних ракет

BOD
Board of Directors
Рада директорів

BTWC
Biological and Toxin Weapons Convention
Конвенція про біологічну і токсичну зброю

CALS
Continuous Acquisition and Life Cycle Support
Безперебійне матеріально-технічне постачання та підтримка експлуатаційного ресурсу

CANUS
Canada-United-States
Канада - США

CAPC
Civil Aviation Planning Committee
Комітет планування
цивільної авіації

CAPS
Conventional Armaments
Planning System
Система планування
звичайних озброєнь

CAS
Close Air Support
Безпосередня авіаційна підтримка

CBC
Civil Budget Committee
Цивільний бюджетний комітет

CBM
Confidence Building Measure
Заходи зміцнення довіри

CCC
Capabilities Coordination Cell
Група координації використання
сил і засобів

CCMS
Committee on the Challenges of
Modern Society
Комітет з проблем сучасного
суспільства

CCPC
Civil Communications
Planning Committee
Комітет планування
цивільних комунікацій

CDE
Conference on Security
and Confidence Building Measures
and Disarmament in Europe
Конференція, присвячена заходам
зміцнення безпеки і довіри та
роззброєнню в Європі

CEAC
Committee for European
Airspace Coordination
Комітет з координації
використання європейського
повітряного простору

CEE
Central and Eastern Europe
Центральна і Східна Європа

CENTAG
Central Army Group, Central Europe
Центральна група армій,
Центральна Європа

CEOA
Central Europe Operating Agency
Центральноєвропейське
експлуатаційне агентство

CEP
Civil Emergency Planning
Цивільне планування на випадок
надзвичайних ситуацій

CEPMO(A)
Central Europe Pipeline
Management Organisation (Agency)
Організація (Агентство)
з управління
центральноєвропейськими
трубопроводами

CEPS
Central Europe Pipeline System
Центральноєвропейська система
трубопроводів

CESDP
Common European Security
and Defence Policy
Спільна європейська зовнішня та
оборонна політика

CFE
Conventional Armed Forces in Europe (CFE of Treaty 1990)
Звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ) (Договір 1990 р.)

CFE-IA
Concluding Act of the Negotiations on Personnel Strength of the Conventional Armed Forces in Europe Treaty (1992)
Заключний акт переговорів про чисельність особового складу звичайних збройних сил у Європі (1992 р.)

CFSP
Common Foreign and Security Policy
Спільна зовнішня політика і політика безпеки

CHANCOM
Channel Committee
Комітет командування об'єднаних збройних сил НАТО у зоні Ла - Маншу

CICR
Committee on Information and Cultural Relations
Комітет з інформації та культурних зв'язків

CIMIC
Civil/Military Cooperation
Цивільно-військова співпраця

CINCEASTLANT
Commander-in-Chief Eastern Atlantic Area
Головнокомандувач ОЗС НАТО у східній зоні Атлантичного океану

CINCENT
Commander-in-Chief Allied Forces Central Europe
Головнокомандувач ОЗС НАТО в Центральній Європі

CINCHAN
Allied Commander-in-Chief Channel (position dissolved 1994)
Головнокомандувач ОЗС НАТО у зоні Ла-Маншу (посаду скасовано в 1994 р.)

CINCIBERLANT
Commander-in-Chief Iberian Atlantic Area
Головнокомандувач ОЗС НАТО в іберійській зоні Атлантичного океану

CINCNORTH
Commander-in-Chief Allied Forces Northern Europe
Головнокомандувач ОЗС НАТО в Північній Європі

CINCSOUTH
Commander-in-Chief Allied Forces Southern Europe
Головнокомандувач ОЗС НАТО в Південній Європі

CINCUKAIR
Commander-in-Chief United Kingdom Airforces
Головнокомандувач військово-повітряних сил ОЗС НАТО у Великобританії

CINCWESTLANT
Commander-in-Chief Western Atlantic Area
Головнокомандувач ОЗС НАТО в західній зоні Атлантичного океану

CIO
Chairman-in-Office (OSCE)
Голова (ОБСЄ)

CIOMR
Confédération Interalliée des Officiers Médicaux de Réserve
Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу медичної служби

CIOR
Confédération Interalliée des Officiers de Réserve
Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу

CIS
Commonwealth of Independent States
Співдружність Незалежних Держав (СНД)

CIS
Communications and Information Systems
Системи зв'язку та інформаційні системи

CJTF
Combined Joint Task Force
Багатонаціональні об'єднані оперативно-тактичні сили (БООТС)

CLG
Collaborative Linkage Grants
Гранти на розвиток співробітницьких зв’язків

C-M
Council Memorandum
Меморандум Ради

CMTF
Civil-Military Task Force
Цивільно-військова оперативна група

CMX
Crisis Management Exercise
Навчання з врегулювання криз

CNAD
Conference of National Armaments Directors
Нарада національних керівників у галузі озброєнь

CNISB
Communication, Navigation and Identification Systems Branch
Підрозділ зв’язку, навігації та ідентифікації

COMIFOR
Commander in Theatre of IFOR
Командувач ІФОР на театрі дій

COMNAVSOUTH
Commander Allied Naval Forces Southern Europe
Командувач об’єднаних морських сил в Південній Європі

COEC
Council Operations and Exercise Committee
Комітет Ради з операцій та навчань

COMCEN
Communication Centre
Центр зв’язку

COMEDS
Committee of the Chiefs of Military Medical Services in NATO
Комітет керівників військово-медичних служб країн НАТО

COMNAVNORTH
Commander Naval Forces North
Командувач об’єднаних морських сил в Північній Європі

COMSTRIKFLTLANT
Commander Striking Fleet Atlantic
Командувач ударного флоту в Атлантиці

COMSUBACLANT
Commander Submarine Allied Command Atlantic
Командувач підводних сил Командування ОЗС НАТО в Атлантиці

CONMAROPS
Concept of Maritime Operations
Концепція військово-морських операцій

COSC
Chiefs of Staff Committee
Комітет начальників штабів

CP
Capability Package
Пакет наявних ресурсів

CPC
Conflict Prevention Centre
Центр запобігання конфліктам

CPC
Civil Protection Committee
Комітет цивільного захисту

CPSU
Communist Party of the Soviet Union
Комуністична партія Радянського Союзу

CPX
Command Post Exercise
Командно-штабні навчання

CRG
Collaborative Research Grant (NATO Science Programme)
Гранти на спільні дослідження (Наукова програма НАТО)

CRPC
Commission for Real Property Claims
Комісія з претензій на нерухомість

CSBM
Confidence and Security Building Measure
Заходи зміцнення довіри й безпеки

CSCE
Conference on Security and Cooperation in Europe (from January 1995, Organisation on Security and Cooperation in Europe or OSCE)
Нарада з безпеки і співробітництва в Європі, НБСЄ (в січні 1995 р. перейменована на Організацію з безпеки і співробітництва у Європі - ОБСЄ)

CST
Conventional Stability Talks
Переговори про збереження постійного рівня чисельності та озброєнь звичайних збройних сил

CTBT
Comprehensive Nuclear Test-Ban Treaty
Договір про повну заборону ядерних випробувань

C3
Consultation, Command and Control
Консультації, командування та управління

CUSRPG
Canada-US Regional Planning Group
Регіональна планова група Канада - США

CWC
Chemical Weapons Convention (1993)
Конвенція про заборону хімічної зброї (1993р.)

DCA
Dual-Capable Aircraft
Літак подвійного призначення

DCI
Defence Capabilities Initiative
Ініціатива з обороноздатності

DGP
Senior Defence Group on Proliferation
Оборонна група вищого рівня з питань поширення зброї масового знищення

DIMS
Director International Military Staff (IMS)
Директор Міжнародного військового штабу (МВШ)

DCMC
Deputy Chairman of the Military Committee
Заступник голови Військового комітету

DOS
Democratic Opposition of Serbia
Демократична сербська опозиція

DPAO
Division of Defence, Planning and Operations
Відділ оборони, планування та операцій

DPC
Defence Planning Committee
Комітет оборонного планування

DPQ
Defence Planning Questionnaire
Анкета оборонного планування

DRC
Defence Review Committee
Комітет оборонного аналізу

DRG
Defence Research Group (absorbed into the NATO Research and Technology Organisation (RTO))
Група оборонних досліджень (увійшла до складу Організації НАТО з наукових досліджень та технологій (RTO))

DS
Division of Defence Support
Відділ оборонного забезпечення

EADRCC
Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre
Євро-атлантичний центр координації реагування на катастрофи

EADRU
Euro-Atlantic Disaster Response Unit
Євро-атлантичний підрозділ реагування на катастрофи

EAF
Entity Armed Forces
Збройні сили сторін

EAPC
Euro-Atlantic Partnership Council
Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП)

EAPMC
Euro-Atlantic Partnership Military Committee
Військовий комітет євро-атлантичного партнерства

EPC
European Political Cooperation
Політична співпраця в Європі

ESA
European Space Agency
Європейське космічне агентство

ESDI
European Security and Defence Identity
Власне Європейська система безпеки та оборони

ESDP
European Security and Defence Policy
Власне європейська політика безпеки й оборони

EST
Advisory Panels on Environmental and Earth Science and Technology
Дорадчі комісії з екологічних та геологічних наук і технологій

EU
European Union
Європейський Союз

EUROGROUP
Informal Group of NATO European Defence Ministers (dissolved 1993)
Неофіційна група у складі міністрів оборони держав НАТО (ЄВРО ГРУПА)
(розформована в 1993 р)

EV
Expert Visit
(NATO Science Programme)
Візити експертів
(Наукова програма НАТО)

EW
Electronic Warfare
Радіоелектронна боротьба

EWISG
Early_Warning Inter-Staff Group
Міжштабна група раннього попередження

EWG
Executive Working Group
Виконавча робоча група

FAWEU
Forces Answerable to the Western European Union (WEU)
Збройні сили, що передаються у розпорядження Західноєвропейського Союзу (ЗЄС)

FMB
Frequency Management Branch
Підрозділ управління частотами

FORACS
NATO Naval Forces Sensors and Weapons Accuracy Check Sites
Пункти НАТО з перевірки сенсорного обладнання та точності систем озброєнь ВМС

FRP
Financial Rules and Procedures
Фінансові правила та процедури

SC
Forum for Security Cooperation (OSCE)
Форум для співпраці з питань безпеки (ОБСЄ)

FSU
Former Soviet Union
Колишній Радянський Союз

GLCM
Ground-Launched Cruise Missile
Крилата ракета наземного базування

GNW
Group on Nuclear Weapons
Група з ядерних озброєнь

GSZ
Ground Safety Zone
Наземна зона безпеки

HCNM
OSCE High Commission on National Minorities
Верховна Комісія ОБСЄ у справах національних меншин

HLG
High Level Group
Група високого рівня

HLTF
High Level Task Force
Спеціальна група високого рівня

HNS
Host Nation Support
Підтримка з боку країни-господаря

HLSG
High Level Steering Group
Керівна група високого рівня

IATA
International Air Transport Association
Міжнародна асоціація повітряного транспорту

ICAO
International Civil Aviation Organisation
Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО)

ICB
International Competitive Bidding
Міжнародні торги на конкурсних засадах

ICBM
Intercontinental Ballistic Missile
Міжконтинентальна балістична ракета

ICRC
International Committee for the Red Cross
Міжнародний комітет Червоного Хреста

ICTY
International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
Міжнародний трибунал з питань колишньої Югославії

IEPG
Independent European Programme Group
Незалежна група з європейських програм

IFOR
Implementation Force (for Bosnia and Herzegovina)
Сили втілення (ІФОР) (в Боснії та Герцеговині)

IFRC
International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies
Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця

IGC
Inter-Governmental Conference
Міжурядова конференція

IISS
International Institute for Strategic Studies
Міжнародний Інститут стратегічних студій

IMS
International Military Staff
Міжнародний військовий штаб

INCOM
Development of an Integrated Coastal Zone Management Programme
Розробка інтегрованої програми управління береговою зоною

INF
Intermediate-Range Nuclear Forces (Treaty, 1987)
Ядерні сили середньої дальності (Договір 1987 р.)

IO
Interoperability Objective
Ціль оперативної сумісності

IOB
Interoperability Branch
Відділ оперативної сумісності

IPP
Individual Partnership Programme (PfP)
Індивідуальна програма партнерства (ПЗМ)

IPTF
United Nations International Police Task Force
Сили міжнародної поліції ООН

IRBM
Intermediate-Range Ballistic Missile
Балістична ракета середньої дальності

IRF
Immediate Reaction Forces
Сили негайного реагування

IRF(A)
Immediate Reaction Forces Air
Повітряні сили негайного реагування

IRF(L)
Immediate Reaction Forces Land
Сухопутні сили негайного реагування

IS
International Staff
Міжнародний секретаріат

ISB
Information Security Branch
Відділ інформаційної безпеки

ISTB
Information Systems and Technology Branch
Відділ інформаційних систем і технології

IUKADGE
Improved United Kingdom Air Defence Ground Environment
Вдосконалена наземна система протиповітряної оборони Великобританії

JCP
Joint Committee on Proliferation
Об'єднаний комітет з питань поширення ЗМЗ

JCR
Joint Committee on Returns
Об'єднаний комітет з окупності

JIAS
Joint Integrated Administrative Structures
Спільні інтегровані адміністративні структури

JMC
Joint Medical Committee
Об'єднаний медичний комітет

JSB
Joint Service Board (MAS)
Загальновійськова комісія (ВАС)

JSRC
Joint Sub-Regional Command
Об'єднане субрегіональне командування

JSTC
Joint NATO-Russia Scientific and Technological Cooperation Committee
Спільний комітет з наукової і технічної співпраці НАТО - Росія

JWG
Joint Working Group (NATO-Ukraine Joint Working Group on Defence Reform)
Спільна робоча група (Спільна робоча група НАТО - Україна з оборонної реформи)

KFOR
Kosovo Force
Сили в Косові (КФОР)

KLA
Kosovo Liberation Army
Армія визволення Косова

KPS
Kosovo Police Service
Косовська поліція

KVM
Kosovo Verification Mission
Місія верифікації в Косові

LANDCENT
Allied Land Forces Central Europe
Командування сухопутних сил ОЗС НАТО у Центральній Європі

LANDSOUTH
Allied Land Forces Southern Europe
Командування об'єднаних сухопутних сил НАТО в Південній Європі

LANDSOUTHCENT
Allied Land Forces South Central Europe
Командування об'єднаних сухопутних сил НАТО у південній частині Центральної Європи

LANDSOUTHEAST
Allied Land Forces South Eastern Europe
Командування об'єднаних сухопутних сил НАТО у Південно-Східній Європі

LA&R
Logistics, Armaments and Resources Division
Відділ матеріально-технічного забезпечення, озброєнь і ресурсів

LCC
Logistics Coordination Centre
Центр координації матеріально-технічного забезпечення

LDK
Democratic League of Kosovo
Демократична ліга Косова

LG
Linkage Grant
(NATO Science Programme)
Гранти на забезпечення наукових контактів
(Наукова програма НАТО)

LST
Advisory Panels on Life, Science and Technology
Дорадчі комісії з природничих наук і технологій

LTS
Long Term Study
Довгострокове дослідження

LTDP
Long-Term Defence Programme
Довгострокова оборонна програма

MAG
Movement and Transportation Advisory Group
Дорадча група з питань перевезень та транспортування

MAP
Membership Action Plan
План отримання членства

MAPE
Multinational Advisory Police Element
Багатонаціональна дорадча поліцейська група

MARAIRMED
Maritime Air Forces Mediterranean
Морська авіація в Середземному морі

MAREQ
Military Assistance Requirement
Потреба у наданні військової допомоги

MAS
Military Agency for Standardisation
Військове агентство з питань стандартизації (ВАС)

MBC
Military Budget Committee
Військовий бюджетний комітет

MBFR
Mutual and Balanced Force Reductions
Взаємні і збалансовані скорочення збройних сил

MC
Military Committee
Військовий комітет

MCDA
Military and Civil Defence Assets
Ресурси військової та цивільної оборони

MCG
Mediterranean Cooperation Group
Група середземноморської співпраці

MCM
Mine Countermeasures
Засоби мінної протидії

MCMFORMED
Mine Counter Measures Force Mediterranean
Протимінні сили в Середземномор'ї

MCMFORNORTH
Mine Counter Measures Force North
Протимінні сили на півночі Європи

MCWG
Military Committee Working Group
Робоча група Військового комітету

MDF
Main Defence Forces
Головні оборонні сили

MEADS
Medium Extended Air Defence System
Розширена система ППО середнього радіуса дії

MEPs
Members of the European Parliament
Депутати Європейського парламенту

MILREP
Military Representative (to the MC)
Військовий представник (у Військовому комітеті)

MLM
Military Liaison Mission
Військова місія зв'язку

MLRS
Multiple Launch Rocket System
Система ракетного залпового вогню

MNC
Major NATO Command/Commander (renamed NATO Strategic Command/Commander)
Верховне командування об'єднаних збройних сил (ОЗС) НАТО/Головнокомандувач ОЗС НАТО

MND(C)
Multinational Division Central
Багатонаціональна дивізія Центр

MOB
Main Operating Base
Головна оперативна база

MOD
Ministry of Defence
Міністерство оборони

MOU
Memorandum of Understanding
Меморандум про домовленість

MPA
Maritime Patrol Aircraft
Морський патрульний літак

MRCA
Multi-Role Combat Aircraft (TORNADO)
Бойовий літак багатоцільового призначення (Торнадо)

MSC
Major Subordinate Command/Commander
Головне підпорядковане командування/Командувач головного підпорядкованого командування

MSU
Multinational Security Unit
Багатонаціональний підрозділ безпеки

MTCR
Missile Technology Control Regime
Режим контролю за ракетними технологіями

MTRP
Medium Term Resources Plan
Проміжний план формування ресурсів

NAA
North Atlantic Assembly
Північноатлантична асамблея

NAADC
NATO Analytical Air Defence Cell
Аналітичний відділ протиповітряної оборони НАТО

NAAG
NATO Army Armaments Group
Група НАТО з озброєнь сухопутних військ

NAC
North Atlantic Council
Північноатлантична рада

NACC
North Atlantic Cooperation Council
Рада північноатлантичного співробітництва, РПАС

NACMA
NATO Air Command and Control System (ACCS) Management Agency
Агентство НАТО з питань керування системою авіаційного командування й управління

NACMO
NATO ACCS Management Organisation
Організація НАТО з керування ACCS

NACOSA
NATO CIS Operating and Support Agency
Агентство НАТО з експлуатації І забезпечення систем зв'язку та Інформаційних систем

NADC
NATO Air Defence Committee
Комітет НАТО з протиповітряної оборони

NADEFCOL
NATO Defence College
Військовий коледж НАТО

NADGE
NATO Air Defence Ground Environment
Наземна мережа протиповітряної оборони НАТО

NADREPS
National Armaments Director's Representatives
Представники національних керівників з питань озброєнь

NAEW&C
NATO Airborne Early Warning and Control
Раннє повітряне попередження і управління НАТО

NAEWF
NATO Airborne Early Warning Forces
Сили раннього повітряного попередження НАТО

NAFAG
NATO Air force Armaments Group
Група НАТО з озброєнь ВПС

NAHEMA
NATO Helicopter (NH90) Design, Development, Production and Logistics Management Agency
Агентство НАТО з управління розробкою, виробництвом та матеріально-технічним забезпеченням вертольотів (NH90)

NAMEADSMA
NATO Medium Extended Air Defence System Management Agency
Агентство НАТО з управління розширеною системою ППО середнього радіуса дії

NAMFI
NATO Missile Firing Installation
Ракетно-пусковий об'єкт НАТО

NAMMA
NATO Multi-Role Combat Aircraft Development and Production Management Agency
Агентство НАТО з управління розробкою та виробництвом бойових літаків багатоцільового призначення

NAMMO
NATO Multi-Role Combat Aircraft Development and Production ManagementOrganisation
Організація НАТО з управління розробкою та виробництвом бойових літаків багатоцільового призначення

NAMP
NATO Annual Manpower Plan
Щорічний план формування особового складу НАТО

NAMSA
NATO Maintenance and Supply Agency
Агентство НАТО з технічного обслуговування й постачання

NAMSO
NATO Maintenance and Supply Organisation
Організація НАТО з технічного обслуговування й постачання

NAPMA
NATO Airborne Early Warning and Control (AEW&C) Programme Management Agency
Агентство НАТО з керування програмою розвитку системи раннього повітряного попередження та управління

NAPMO
NATO Airborne Early Warning and Control Programme Management Organisation
Організація НАТО з керування програмою розвитку системи раннього повітряного попередження та управління

NAPR
NATO Armaments Periodic Review
Періодичний аналіз озброєнь НАТО

NATINADS
NATO Integrated Air Defence System
Інтегрована система протиповітряної оборони НАТО

NATMC
NATO Air Traffic Management Committee
Комітет НАТО з управління повітряним рухом

NATO
North Atlantic Treaty Organisation
Організація Північноатлантичного договору (НАТО)

NATO PA
NATO Parliamentary Assembly
Парламентська асамблея НАТО

NAU
NATO Accounting Unit
Відділ бухгалтерського обліку НАТО

NAVNORTHWEST
Allied Naval Forces North Western Europe
Командування об'єднаних військово-морських сил НАТО в Північно-Західній Європі

NAVOCFORMED
Naval On-Call Force, Mediterranean
Військово-морські сили для дій за викликом у Середземному морі

NAVSOUTH
Allied Naval Forces Southern Europe
Командування об'єднаних військово-морських сил НАТО в Південній Європі

NBC
Nuclear, Biological and Chemical Weapons
Ядерна, біологічна та хімічна (ЯБХ) зброя

NCARC
NATO Conventional Armaments Review Committee
Комітет аналізу звичайних озброєнь НАТО

NCCIS
NATO Command, Control and Information System
Система командування, управління та інформації НАТО

NCISS
NATO Communications and Information Systems School
Школа вивчення систем зв'язку та інформаційних систем НАТО

NC3A
NATO Consultation, Command and Control Agency
Агентство НАТО з консультацій, командування й управління

NC3B
NATO Consultation, Command and Control Board
Рада НАТО з консультацій, командування й управління

NC3O
NATO Consultation, Command and Control Organisation
Організація НАТО з консультацій, командування й управління

NC3REPS
Group of National C3 Representatives
Група національних представників з питань консультацій, командування і управління

NCS
NATO Committee of Standardisation
Комітет НАТО з питань стандартизації

NDC
NATO Defense College
Військовий коледж НАТО

NDMC
NATO Defence Manpower Committee
Оборонний комітет НАТО з особового складу

NDMP
NATO Defence Manpower Plan
План формування особового складу НАТО

NEFMA
NATO European Fighter Aircraft Development, Production and Logistics Management Agency
Агентство НАТО з управління розробкою, виробництвом та матеріально-технічним забезпеченням європейського літака-винищувача

NEFMO
NATO European Fighter Aircraft (EFA) Development, Production and Logistics Management Organisation
Організація НАТО з управління розробкою, виробництвом і матеріально-технічним забезпеченням європейського літака-винищувача

NEPS
North European Pipeline System
Північноєвропейська система трубопроводів

NETMO(A)
NATO Eurofighter 2000 and TORNADO Development, Production and Logistics Management Organisation (Agency)
Агентство НАТО з управління розробкою, виробництвом та матеріально-технічним забезпеченням євровинищувача EF 2000 та бойового літака багатоцільового призначення "ТОРНАДО"

NFR
NATO Financial Regulations
Фінансові правила НАТО

NGO
Non-Governmental Organisation
Неурядова організація

NHMO
NATO HAWK Management Office
Бюро НАТО з питань зенітних керованих ракет "ХОК"

NHPLO
NATO HAWK Production and Logistics Organisation
Організація НАТО з питань виробництва й матеріально-технічного забезпечення зенітних керованих ракет "ХОК"

NHQC3S
NATO Headquarters Consultation, Command and Control Staff
Персонал штабу НАТО з питань консультацій, командування та управління

NIAG
NATO Industrial Advisory Group
Промислова дорадча група НАТО

NICS
NATO Integrated Communications System
Інтегрована система зв'язку та інформаційна система НАТО

NIDS
NATO Integrated Data Service
Інтегрована служба даних НАТО

NIG
Networking Infrastructure Grant (NATO Science Programme)
Гранти на розбудову інфраструктури мереж (Наукова програма НАТО)

NIMIC
NATO Insensitive Munitions Information Centre
Центр інформації НАТО з питань нечутливих боєприпасів

NMA
NATO Military Authority
Військове керівництво НАТО

NMR
National Military Representative (to SHAPE)
Військовий представник держави (у Штабі Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО у Європі)

NNAG
NATO Naval Armaments Group
Група НАТО з озброєнь ВМС

NORAD
North American Air Defence System
Система протиповітряної оборони Північноамериканського континенту

NORTHAG
Northern Army Group, Central Europe
Північна група армій, Центральна Європа

NOS
NATO Office of Security
Управління безпеки НАТО

NPC
NATO Pipeline Committee
Комітет НАТО з питань трубопроводів

NPG
Nuclear Planning Group
Група ядерного планування

NPLO
NATO Production and Logistics Organisation
Організація НАТО з питань виробництва та матеріально-технічного забезпечення

NPS
NATO Pipeline System
Система трубопроводів НАТО

NPSC
NATO Project Steering Committee
Наглядовий комітет за проектами НАТО

NPT
Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (1968 р.)
Договір про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ) (1968 р.)

NSA
NATO Standardisation Agency
Управління стандартизації НАТО

NSC
NATO Supply Centre
Центр постачання НАТО

NSIP
NATO Security Investment Programme
Програма НАТО з інвестицій в безпеку

NSLB
NATO Standardisation Liaison Board
Рада зв'язків НАТО з питань стандартизації

NSN
NATO Stock Number
Інвентарний номер НАТО

NSO
NATO Standardisation Organisation
Організація НАТО з питань стандартизації

NTG
NATO Training Group
Група НАТО з військової підготовки

NUC
NATO-Ukraine Commission
Комісія Україна - НАТО (КУН)

OCC
Operational Capabilities Concept
Концепція оперативної спроможності

ODIHR
Office for Democratic Institutions and Human Rights
Бюро з питань демократичних інституцій та прав людини (БДІПЛ)

OECD
Organisation for Economic Cooperation and Development
Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР)

OHR
Office of the High Representative (Bosnia)
Управління Високого дипломатичного представника (Боснія)

OMIK
OSCE Mission in Kosovo
Місія ОБСЄ в Косові

ONS
Office for NATO Standardisation
Бюро стандартизації НАТО

OPEC
Organisation of Petroleum Exporting Countries
Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК)

OPLAN
Operational Plan
Оперативний план

OSCE
Organisation for Security and Cooperation in Europe (formerly CSCE)
Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) (в минулому - НБСЄ)

OTAN
Organisation du Traité de l'Atlantique Nord
Організація Північноатлантичного договору (НАТО)

PA
Division of Political Affairs
Відділ політичних справ

PADREPS
Partner Air Defence Representatives
Представники ППО країн-партнерів

PADW
Panel on Air Defence Weapons
Комісія з озброєнь ППО

PAPS
Periodic Armaments Planning System
Система періодичного планування озброєнь

PARP
(PfP) Planning and Review Process
Процес планування і аналізу (ПЗМ)

PBEIST
Planning Board for European Inland Surface Transport
Комісія планування європейського континентального наземного транспорту

PBOS
Planning Board for Ocean Shipping
Комісія планування океанських перевезень

PC
Political Committee
Політичний комітет

PMF
Political Military Framework
Політично-військова структура

PCC
Partnership Coordination Cell
Центр координації партнерства (ЦКП)

PCG
Policy Coordination Group
Група координації політики

PERM REP
Permanent Representative (to the NAC)
Постійний представник (у ПАР)

PIA
Public Information Adviser
Радник з інформування громадськості

PfP
Partnership for Peace
Партнерство заради миру (ПЗМ)

PIC
Peace Implementation Council
Рада втілення миру

PJC
Permanent Joint Council (NATO-Russia)
Постійна спільна рада (ПСР) (НАТО - Росія)

POACCS
Portuguese Air Command and Control System
Португальська система повітряного командування і управління

PMF
Political Military Framework
Політично-військова структура

PMSC
Political-Military Steering Committee on Partnership for Peace
Політично-військовий керівний комітет програми “Партнерство заради миру”

PMSC/AHG
Political-Military Steering Committee/AdHoc Group on Cooperation in Peacekeeping
Політично-військовий керівний комітет/Спеціальна група з питань співробітництва у підтримці миру

PNET
Peaceful Nuclear Explosion Treaty (1976)
Договір про ядерні вибухи в мирних цілях (1976 р.)
(Повна назва: Договір між СРСР і США про підземні ядерні вибухи в мирних цілях)

PO
Private Office
Особиста канцелярія

PPCG
Provisional Policy Coordination Group
Тимчасова група координації політики

PSC
Principal Subordinate Command/ Commander
Основне підпорядковане командування/Командувач основного підпорядкованого командування

PSE
Partnership for Peace Staff Element
Штабний елемент ПЗМ

PST
Advisory Panels on Physical and Engineering Sciences and Technology
Дорадчі комісії з фізико-інженерних наук і технологій

PSO
Peace Support Operations
Операції на підтримку миру

PTBT
Partial Test Ban Treaty
Договір про часткову заборону ядерних випробувань
(Повна назва: Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі і під водою)

PWP
Partnership Work Programme (PfP)
Робоча програма партнерства (для ПЗМ)

RCB
Requirements and Concepts Branch
Відділ вимог і концепцій

R&D
Research and Development
Наукові дослідження і розробки

REACT
Rapid Expert Assistance and Cooperation Teams
Групи швидкої експертної допомоги і співпраці

RHQ EASTLAND
Regional Headquarters, Eastern Atlantic
Регіональний штаб, Східна Атлантика

RHQ SOUTHLAND
Regional Headquarters Southern Atlantic
Регіональний штаб, Південна Атлантика

RHQ WESTLAND
Regional Headquarters, Western Atlantic
Регіональний штаб, Західна Атлантика

RPC
Regional Planning Committee
Комітет регіонального планування

RPC WT
Regional Planning Committee Working Team
Робоча група комітету регіонального планування

RRF
Rapid Reaction Force
Сили швидкого реагування

R&T
Research and Technology
Наукові дослідження і технології

RTA
Research and Technology Agency
Управління з наукових досліджень і технологій

RTB
Research and Technology Board
Комісія з наукових досліджень і технологій

RTO
Research and Technology Organisation
Організація з наукових досліджень і технологій

SAC
Strategic Air Command
Командування стратегічною авіацією

SACEUR
Supreme Allied Commander Europe
Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО в Європі

SACLANT
Supreme Allied Commander Atlantic
Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці

SACLANTCEN
SACLANT Undersea Research Centre
Центр підводних досліджень Командування ОЗС НАТО в Атлантиці

SALT
Strategic Arms Limitation Talks
Переговори про обмеження стратегічних озброєнь

SALW
Small Arms and Light Weapons
Легка і ручна зброя

SAM
Sanctions Assistance Missions
Місії підтримки санкцій

SAM
Surface-to-Air Missile
Ракета класу “поверхня-повітря”

SATCOM
Satellite Communications
Супутниковий зв'язок

SC
Strategic Commander
Верховний головнокомандувач

SCEPC
Senior Civil Emergency Planning Committee
Вищий комітет цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій

SCG
Special Consultative Group
Спеціальна консультативна група

SCOM
Science Committee
Науковий комітет

SCMM
Standing Committee on Military Matters (Bosnian Peace Agreement)
Постійний комітет з військових питань (Боснійська мирна угода)

SCP
Security Cooperation Programme
Програма співпраці в галузі безпеки

SDI
Strategic Defence Initiative
Стратегічна оборонна
ініціатива (СОІ)

SEECAP
South East Europe Common
Assessment Paper on Regional
Security Challenges
and Opportunities
Спільний документ з оцінки
регіональних проблем і
можливостей безпеки

SEEGROUP
South East Europe Security
Cooperation Steering Group
Керівна група співпраці в галузі
безпеки в Південно-Східній Європі

SEEI
South East Europe Initiative
Ініціатива в Південно-Східній
Європі

SILCEP
Security investment, Logistics & Civil
Emergency Planning Division
Підрозділ інвестицій у безпеку,
матеріально-технічного
забезпечення і цивільного
планування на випадок
надзвичайних ситуацій

SFOR
Stabilisation Force
Сили стабілізації (СФОР)

SfP
Science for Peace
Наука заради миру

SG
Secretary General
Генеральний секретар

SGP
Senior Political-Military Group
on Proliferation
Політико-військова група вищого
рівня з проблеми поширення зброї
масового знищення

SG PLE
Standing Group of Partner
Logistic Experts
Постійна група експертів
з матеріально-технічного
забезпечення країн-партнерів

SHAPE
Supreme Headquarters Allied
Powers Europe
Штаб Верховного головноко-
мандувача об'єднаних збройних
сил НАТО в Європі

SHARE
Stock Holding and Asset
Requirements Exchange
Біржа потреб в акціях та майні

SLBM
Submarine-Launched
Ballistic Missile
Балістична ракета
підводного базування

SLCM
Sea-Launched Cruise Missile
Крилата ракета морського
базування

SLWPG
Senior Level Weapons
Protection Group
Група високого рівня з питань
захисту озброєнь

SNF
Short-Range Nuclear Forces
Ядерні сили малої дальності

SNLC
Senior NATO Logisticians' Conference
Нарада керівників національних служб матеріально-технічного забезпечення

SO
Standardisation Objective
Ціль стандартизації

SOFA
Status of Forces Agreements
Угоди про статус збройних сил

SPC
Senior Political Committee
Політичний комітет високого рівня

SPC(R)
Senior Political Committee (Reinforced)
Політичний комітет високого рівня (підсилений)

SRB
Senior Resource Board
Головна рада з питань ресурсів

SST
Advisory Panels on Security-Related Civil Science and Technology
Дорадчі комісії з цивільної науки і технології, пов'язаної з безпекою

STANAG
Standardisation Agreement
Угода про стандартизацію

STANAVFORCHAN
Standing Naval Force Channel
Військово-морське з'єднання постійного базування в протоці Ла-Манш

STANAVFORLANT
Standing Naval Force Atlantic
Військово-морське з'єднання постійного базування в Атлантиці

STANAVFORMED
Standing Naval Force Mediterranean
Військово-морське з'єднання постійного базування в Середземному морі

START
Strategic Arms Reduction Talks
Переговори про скорочення наступальних озброєнь (СНО)

STC
SHAPE Technical Centre
Технічний центр штабу Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі

STRIKFLTLANT
Striking Fleet Atlantic
Ударний флот в Атлантиці

STRIKFORSOUTH
Naval Striking and Support Forces
Військово-морські сили ударної дії і підтримки

SUBACLANT
Submarine Allied Command Atlantic
Командування об'єднаними підводними силами в Атлантиці

TEEP
Training and Education Enhancement Programme
Програма вдосконалення навчальної та освітньої підготовки

UNHCR
United Nations High Commissioner for Refugees
Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН)

UNMIK
United Nations Mission in Kosovo
Місія ООН в Косові

UNOCHA
United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
Управління ООН з координації гуманітарної діяльності

UNPROFOR
United Nations Protection Force
Сили захисту ООН

UNSC
United Nations Security Council
Рада Безпеки ООН

VCC
Verification Coordinating Committee
Координаційний комітет контролю за виконанням угод

VERITY
NATO Verification database
База даних НАТО з верифікації

WCO
Western Consultation Office
Західне консультаційне бюро

WEAG
Western European Armaments Group
Західноєвропейська група з питань озброєнь

WEU
Western European Union
Західноєвропейський Союз

WG
Working Group
Робоча група

WHO
World Health Organisation
Всесвітня організація охорони здоров'я

WMD
Weapons of Mass Destruction
Зброя масового знищення (ЗМЗ)

WP
Working Party
Робоча група

YATA
Youth Atlantic Treaty Association
Молодіжна асоціація Атлантичного договору

Додаток 2

Джерела додаткової інформації

Додаток 2
Джерела додаткової інформації

Штаб-квартира НАТО
NATO Office of Information and Press
NATO
1110 Brussels - Belgium
Tel: 32 2 707 4111
Fax: 32 2 707 1252
E-mail: natodoc@hq.nato.int
Website: http://www.nato.int

Додаткову інформацію про Наукову програму та екологічну діяльність НАТО можна знайти на наступних сайтах в Інтернеті:
http://www.nato.int/science
http://www.nato.int/ccms

Регіональні інформаційні бюро

NATO Information Office,
Box 28
121 Reykjavik
Iceland
Tel: 354 561 00 15
Fax: 354 551 00 15
E-mail: infonato@islandia.is

NATO Information and
Documentation Centre
36/1 Melnikov St.
Kyiv, 04119
Ukraine
Tel: 380 44 246 86 16
Fax: 380 44 246 86 22

NATO Information Office
Mytnaya Street 3
117049 Moscow
Russia
Tel: 7 095 937 3640
7 095 937 3641
7 095 937 3676
Fax: 7 502 937 3809
(супутникова лінія)
7 095 937 3809
E-mail: nato@garnet.ru

Військові бюро інформування громадськості

Public Information Advisor
International Military Staff
NATO HQ
1110 Brussels
Tel: 32 2 707 5422
Fax: 32 2 707 5713
E-mail: pia@hq.nato.int
dep.pia@hq.nato.int

SHAPE
7010 SHAPE/Mons - Belgium
Tel: 32 65 44 71 11
Fax: 32 65 44 35 44/74 42
E-mail: shapepio@shape.nato.int
Website: http://www.shape.nato.int

SACLANT
7857 Blandy Road - Suite 100
Norfolk VA 23551-2490, USA
Tel: 1 757 445 3400
Fax: 1 757 445 3234
E-mail: pio@saclant.nato.int
Website: http://www.saclant.nato.int

Адреси і контакти наступних організацій перелічені в Розділі 16:

Парламентська асамблея НАТО (ПА НАТО)

Асоціації Атлантичного договору (АТА) та споріднені національні Атлантичні асоціації, Атлантичні ради та комітети.

Міжсоюзницька конфедерація офіцерів запасу (CIOR).

Інтегрована служба даних НАТО (NIDS)

Інтегрована служба даних НАТО (NIDS) сприяє комп'ютерному доступу до прес-релізів, комюніке, офіційних заяв, промов, друкованих довідників та іншої документації НАТО. Тематика включає політичні, економічні та наукові питання, а також найновішу інформацію про роль НАТО у виконанні Боснійської мирної угоди (СФОР) та діях сил в Косово (КФОР). Періодичний часопис "НАТО Ревю" та інші публікації, в яких подається інформація та аналіз з питань НАТО, видаються через NIDS.

NIDS також забезпечує доступ до інформації і документації, яка розповсюджується цивільними та військовими органами НАТО, а також іншими відповідними організаціями, такими як Парламентська асамблея НАТО та Атлантичні ради і комітети, споріднені з Асоціацією Атлантичного договору.

Мережа електронних зв'язків, яку NIDS встановила з міністерствами закордонних справ і оборони, парламентами і академічними установами в країнах-членах НАТО та РЄАП, поступово розширюється, так само, як і електронний обмін інформацією з іншими міжнародними організаціями.

Інформацію, доступну через NIDS, можна отримати на сайті НАТО та через систему розповсюдження електронною поштою.

Для підписки через електронну пошту звертайтесь за адресою: listserv@listserv.cc.kuleuven.ac.be, посилаючись на один з таких заголовків:

- SUB NATODATA (найновіша інформація від НАТО, її органів та військових командувань, а також відповідних міжнародних організацій);
- SUB NATOPRES (інформація адресована насамперед журналістам, до неї входять промови, міністерські комюніке та пресові рекомендації);
- SUB NATOSCI (дані щодо наукової та екологічної програми НАТО).

В кожному випадку передплатникові необхідно повідомити своє ім'я та прізвище.

ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНИЙ ДОГОВІР

Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р.

Сторони цього Договору, підтверджуючи свою відданість цілям і принципам Статуту Організації Об'єднаних Націй та своє прагнення жити у мирі з усіма народами і урядами, сповнені рішучості захистити свободу, спільну спадщину своїх народів і їхню цивілізацію, засновану на принципах демократії, свободи особистості і верховенства права, прагнучи сприяти стабільності і добробуту в Північноатлантичному регіоні, вирішивши об'єднати свої зусилля для здійснення колективної оборони та підтримання миру і безпеки, уклали між собою такий Північноатлантичний договір:

СТАТТЯ 1

Сторони зобов'язуються, як це визначено у Статуті Організації Об'єднаних Націй, вирішувати всі міжнародні спори, учасниками яких вони можуть стати, мирними засобами і таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир, безпеку та справедливість, а також утримуватись у своїх міжнародних відносинах від погроз силою чи застосування сили у будь-який спосіб, несумісний з цілями Організації Об'єднаних Націй.

СТАТТЯ 2

Сторони сприятимуть подальшому розвитку мирних і дружніх міжнародних відносин, зміцнюючи свої незалежні інституції, домагаючись кращого розуміння принципів, на яких ці інституції засновані, та створюючи умови для забезпечення стабільності і добробуту. Вони намагатимуться усувати конфлікти у своїй зовнішній економічній політиці та сприятимуть економічному співробітництву між окремими або між усіма учасниками Договору.

СТАТТЯ 3

Для забезпечення ефективнішої реалізації цілей цього Договору Сторони, діючи окремо чи колективно, шляхом постійного і ефективного вдосконалення власних можливостей та взаємодопомоги, підтримуватимуть і розвиватимуть свою індивідуальну та колективну здатність протистояти збройному нападу.

СТАТТЯ 4

Сторони консультуватимуться між собою щоразу, коли, на думку якоїсь із них, виникне загроза територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці будь-якої із сторін.

СТАТТЯ 5

Сторони погоджуються, що збройний напад на одну або кількох із них у Європі чи у Північній Америці вважатиметься нападом на них усіх; і, відповідно, вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них, реалізуючи своє законне право на індивідуальну чи колективну самооборону, підтверджене Статтею 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй, надасть допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включаючи застосування збройної сили, з метою відновлення і збереження безпеки у Північноатлантичному регіоні.

Про кожний такий збройний напад і про всі заходи, вжиті у зв'язку з ним, буде негайно повідомлено Раду Безпеки ООН. Такі заходи будуть припинені після того, як Рада Безпеки вживе заходів, необхідних для відновлення і підтримання міжнародного миру та безпеки.

СТАТТЯ 6[1]

При застосуванні Статті 5 збройним нападом на одну або більше Сторін слід вважати збройний напад, здійснений:

- на територію будь-якої із Сторін у Європі чи у Північній Америці, на алжирські департаменти Франції[2], на територію Туреччини чи на острови під юрисдикцією будь-якої із Сторін, розташовані в зоні Північної Атлантики на північ від Тропіка Рака;
- на збройні сили, кораблі чи літальні апарати будь-якої із Сторін, які перебувають в межах цих територій або в якомусь іншому регіоні Європи, де на момент набуття цим Договором чинності були розміщені окупаційні війська будь-якої із Сторін, а також у Середземному морі чи в зоні Північної Атлантики на північ від Тропіка Рака.

СТАТТЯ 7

Цей Договір не зачіпає і не повинен тлумачитися як такий, що будь-яким чином зачіпає права і обов'язки Сторін, які випливають для

---

1 Визначення територій, які охоплює Стаття 5, було переглянуто Статтею 2 Протоколу Північноатлантичного договору про вступ Греції та Туреччини, підписаного 22 жовтня 1951 року.

2 16 січня 1963 р. Північноатлантична рада констатувала, що від 3 липня 1962 р. не застосовуються відповідні положення цього Договору, які стосуються колишніх французьких департаментів в Алжирі.

них як держав-членів із Статуту Організації Об'єднаних Націй, чи головну відповідальність Ради Безпеки ООН за підтримку міжнародного миру й безпеки.

СТАТТЯ 8

Кожна сторона заявляє, що жодна з чинних міжнародних угод між нею та будь-якою іншою із Сторін чи будь-якою третьою державою не суперечить положенням цього Договору, і зобов'язується не укладати жодних міжнародних угод, що суперечать цьому Договору.

СТАТТЯ 9

Цим Договором Сторони засновують Раду, в якій кожна з них буде представлена для розгляду питань, пов'язаних з виконанням цього Договору. Рада буде організована таким чином, щоб її можна було скликати швидко і в будь-який час. Рада створить такі допоміжні органи, в яких вона може мати потребу; зокрема, вона негайно створить Комітет оборони, який рекомендуватиме засоби для виконання Статей 3 і 5.

СТАТТЯ 10

Сторони можуть за одностайною згодою запросити приєднатися до цього Договору будь-яку іншу європейську державу, здатну втілювати у життя принципи цього Договору і сприяти безпеці у Північноатлантичному регіоні. Будь-яка запрошена таким чином держава може стати Стороною у цьому Договорі шляхом передачі свого документа про приєднання на збереження урядові Сполучених Штатів Америки. Уряд Сполучених Штатів Америки повідомить кожну із Сторін про депонування у нього кожного такого документа про приєднання.

СТАТТЯ 11

Цей Договір повинен бути ратифікованим, а його умови виконуватись усіма Сторонами згідно з їхніми відповідними конституційними процедурами. Ратифікаційні грамоти у найкоротший термін мають бути передані на депонування уряду Сполучених Штатів Америки, який повідомить усі інші Сторони, що підписали цей Договір, про кожне депонування. Договір набуде чинності для тих держав, які його ратифікували, одразу після депонування ратифікаційних грамот більшості із Сторін, які його підписали, у тому числі ратифікаційних грамот Бельгії, Канади, Франції, Люксембургу, Нідерландів, Великобританії та Сполучених Штатів Америки, а для інших держав він набуде чинності з дати депонування їхніх ратифікаційних грамот[3].

СТАТТЯ 12

Через десять років після набуття Договором чинності або в будь-який час пізніше цього терміну Сторони, якщо того вимагатиме будь-яка з них, проведуть спільні консультації з метою перегляду цього Договору, враховуючи чинники, які на той момент впливатимуть на стан безпеки та миру в Північноатлантичному регіоні, у тому числі появу нових універсальних чи регіональних угод, укладених згідно зі Статутом ООН і спрямованих на підтримання міжнародного миру й безпеки.

СТАТТЯ 13

Через двадцять років після набуття Договором чинності будь-яка із Сторін має право припинити свою участь у ньому через рік після передачі повідомлення про денонсацію урядові Сполучених Штатів Америки, який поінформує уряди інших Сторін про депонування кожного повідомлення про денонсацію.

СТАТТЯ 14

Цей Договір, тексти якого англійською і французькою мовами мають однакову силу, зберігатиметься в архіві уряду Сполучених Штатів Америки. Його належним чином завірені копії будуть передані цим урядом урядам Договірних Сторін.

---

[3] Договір набув чинності 24 серпня 1949 р. після депонування ратифікаційних документів усіх Сторін, що його підписали.

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Нотатки

Додаток 3

Хронологія

Хронологія

Ця хронологія відображає основні етапи розвитку НАТО на тлі важливих світових подій. Вона віддзеркалює інтенсивні дипломатичні контакти та обміни протягом перших років по закінченні холодної війни, а також консультації високого рівня, які постійно проводяться за ключовими напрямами політики Альянсу. Деякі численні події, що відбуваються в рамках Партнерства заради миру та Ради євро-атлантичного партнерства, зокрема семінари та конференції, навчальні курси, військові навчання та навчання з урегулювання кризових ситуацій, окремі візити та обміни, а також інші заходи не знайшли свого відображення за браком місця. Інформацію про такі події можна знайти в комюніке та пресових релізах, які перелічені в інтегрованій базі даних НАТО в Інтернеті (http://www.nato.int).

Посилання, зроблені в цій хронології на колишню Югославську Республіку Македонія, позначені зірочкою (*), що означає таке: Туреччина визнає Республіку Македонія за її конституційною назвою.

1945

26 червня	У Сан-Франциско підписано Статут Організації Об'єднаних Націй.
6 серпня	Скинуто атомну бомбу на Хіросіму.

1946

5 березня	Промова про “залізну завісу”, виголошена Уїнстоном Черчіллем у Фултоні, штат Міссурі.

1947

19 січня	Підтримуваний Радянським Союзом комуністичний “Люблінський комітет” узурпує владу в Польщі.
12 березня	Президент Г. Трумен закликає США “*надати підтримку вільним народам, котрі чинять опір спробам поневолення з боку озброєної меншості чи за допомогою зовнішнього тиску*” (доктрина Трумена).
5 червня	Державний секретар США Джордж Маршалл оприлюднює плани економічної відбудови Європи (план Маршалла).
22-27 вересня	Після відмови СРСР та його союзників від допомоги в рамках плану Маршалла засновано Комінформ,

організацію, покликану забезпечити ідеологічну єдність країн радянського блоку.

1948

22 січня	Ернест Бевін, міністр закордонних справ Великобританії, виступаючи в Палаті громад британського парламенту, пропонує створити у тій чи іншій формі союз західних держав. Відтак 27-28 вересня 1948 року міністри закордонних справ держав - учасниць Брюссельського договору засновують Організацію оборони Західного союзу.
22-25 лютого	У Празі шляхом державного перевороту до влади приходить комуністична партія Чехословаччини.
17 березня	Підписання міністрами закордонних справ Бельгії, Люксембургу, Нідерландів, Великобританії та Франції Брюссельського договору про співробітництво в економічній, соціальній і культурній галузях та про колективну самооборону.
11 червня	Сенат США ухвалює “Резолюцію Ванденберга”, якою закладаються підвалини для майбутнього залучення США до регіональних та інших колективних заходів у галузі безпеки.
24 червня	Початок блокади Берліна Радянським Союзом.
28 червня	Офіційне повідомлення про виключення Югославії з Комінформу
6 липня	Сполучені Штати Америки, Канада та держави - учасниці Брюссельського договору починають у Вашингтоні переговори про Північноатлантичну оборону.
25-26 жовтня	Консультативна рада держав - учасниць Брюссельського договору оголошує про досягнення “*цілковитої домовленості щодо ідеї створення Північноатлантичного оборонного пакту*”.
10 грудня	Представники держав - учасниць Брюссельського договору, Канади та Сполучених Штатів Америки розпочинають у Вашингтоні переговори про укладення Північноатлантичного договору.

1949

15 березня	Держави-учасниці переговорів запрошують Данію, Ісландію, Італію, Норвегію та Португалію приєднатися до Північноатлантичного договору.

2 квітня	Уряди держав - учасниць Північноатлантичного договору відкидають твердження Радянського Союзу про те, що цей договір суперечить Статуту Організації Об'єднаних Націй.
4 квітня	Підписання у Вашингтоні Північноатлантичного договору урядами Бельгії, Канади, Данії, Франції, Ісландії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Португалії, Великобританії і США.
8 квітня	Держави-учасниці Брюссельського договору, а також Данія, Італія й Норвегія звертаються до Сполучених Штатів Америки з проханням про військову та фінансову допомогу.
4 травня	Відповідно до Лондонської угоди, підписаної 10 державами, створено Раду Європи. 10 серпня у Страсбурзі на урочистому засіданні відбувається її офіційне відкриття.
9 травня	Зняття блокади Берліна.
24 серпня	Північноатлантичний договір набуває чинності.
17 вересня	У Вашингтоні відбувається перша сесія Північноатлантичної ради.
6 жовтня	Президент Трумен підписує Закон 1949 р. про надання допомоги на цілі спільної оборони.

1950

27 січня	Президент Трумен затверджує план об'єднаної системи оборони Північної Атлантики, який передбачає виділення 900 млн. дол. на фінансування програм військової допомоги.
9 травня	Уряд Франції пропонує створити єдиний орган для контролю за видобутком вугілля і виробництвом сталі у Франції та Німеччині, відкритий для участі в ньому інших країн (“план Шумана”).
25 червня	Збройні сили Північної Кореї здійснюють напад на Республіку Південна Корея.
25 липня	У Лондоні відбувається перше засідання Ради НАТО на рівні представників держав; представника США у Північноатлантичній раді, посла Чарлза Спофорда, обрано постійним головою Ради.
24 жовтня	Прем'єр-міністр Франції Рене Плевен пропонує план створення у рамках НАТО європейської об'єднаної армії за участю німецьких військових контингентів.

19 грудня	Північноатлантична рада призначає генерала Дуайта Ейзенхауера першим Верховним головнокомандувачем об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR).
20 грудня	Держави - учасниці Брюссельського договору ухвалюють рішення про включення військової організації Західного союзу до Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

1951

15 лютого	У Парижі відкривається конференція, присвячена створенню Європейської армії, скликана на пропозицію уряду Франції.
2 квітня	Починає свою роботу Командування об'єднаними збройними силами НАТО у Європі на чолі з Головним штабом об'єднаних збройних сил НАТО у Європі (SHAPE), розташованим у містечку Рокенкур, що поблизу Парижа.
18 квітня	Створення Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Францією та Федеративною Республікою Німеччина Європейського об'єднання вугілля і сталі.
3 травня	Включення до Північноатлантичної ради Комітету оборони та Комітету з фінансових і економічних питань оборони.
19 червня	Держави - учасниці Північноатлантичного договору підписують угоду про статус своїх збройних сил.
20 вересня	Держави - члени НАТО підписують в Оттаві угоду про статус НАТО, національних представників і Міжнародного секретаріату (Угода про цивільний статус).
9-11 жовтня	У Парижі відбувається перше засідання Тимчасового комітету Північноатлантичної ради, створеного нею з метою приведення у відповідність вимог колективної безпеки до політичних і економічних можливостей держав-членів НАТО.
17--22 жовтня	Підписання в Лондоні протоколу до Північноатлантичного договору про приєднання до нього Греції та Туреччини.
19 листопада	Урочиста церемонія, присвячена відкриттю у Парижі Військового коледжу НАТО (10 жовтня 1966 р. його буде переведено до Рима).

1952

30 січня	Призначення віце-адмірала Лінда Маккормика (США) першим Верховним головнокомандувачем об'єднаних збройних сил НАТО в зоні Атлантичного океану (SACLANT).
18 лютого	Греція і Туреччина приєднуються до Північноатлантичного договору.
20-25 лютого	Північноатлантична рада на своєму засіданні у Лісабоні здійснює структурну реорганізацію Альянсу. НАТО стає постійною організацією із штаб-квартирою в Парижі.
21 лютого	Північноатлантична рада створює Командування об'єднаними збройними силами НАТО в зоні Ла-Маншу і призначає адмірала сера Артура Джона Пауера першим Головнокомандувачем об'єднаними збройними силами НАТО в зоні Ла-Маншу (CINCHAN).
12 березня	Призначення лорда Ісмея (Великобританія) віце-головою Північноатлантичної ради і Генеральним секретарем Організації Північноатлантичного договору.
10 квітня	Розпочинає роботу Командування об'єднаними збройними силами НАТО в зоні Атлантичного океану (ACLANT), штаб-квартира якого розташована у Норфолку (штат Вірджинія, США).
16 квітня	НАТО відкриває тимчасову штаб-квартиру в палаці Шайо, Париж.
28 квітня	У Парижі проходить перше засідання постійної сесії Північноатлантичної ради.
27 травня	Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Федеративна Республіка Німеччина та Франція підписують у Парижі Договір про створення Європейського оборонного співтовариства. (Внаслідок рішення Національної асамблеї Франції від 29 серпня 1954 р. цей договір так і не набув чинності).
28 серпня	Підписання в Парижі державами - членами Альянсу Протоколу про статус Міжнародного військового штабу.

1953

5 березня	Смерть Сталіна.
23 липня	Підписання в Панмунджоні Угоди про перемир'я у Кореї.
20 серпня	СРСР заявляє про наявність у нього водневої бомби.

4-8 грудня	На Бермудських островах відбувається нарада глав урядів Великобританії, Сполучених Штатів Америки та Франції, на якій присутній як спостерігач лорд Ісмей.

1954

25 січня -18 лют.	Відбувається Берлінська нарада чотирьох держав про возз'єднання Німеччини, яка закінчується безрезультатно.
7 травня	Великобританія і Сполучені Штати Америки відхиляють пропозицію СРСР про його вступ до Організації Північноатлантичного договору.
17-18 червня	У Гаазі відбувається Установча конференція Асоціації Північноатлантичного договору, організована Міжнародним Атлантичним комітетом.
29 серпня	Національні збори Франції відмовляються ратифікувати договір про Європейське оборонне співтовариство (EDC).
6 вересня	У Манілі (Філіппіни) відкривається нарада, в результаті якої підписано договори про створення СЕАТО (Організація Договору держав Південно-Східної Азії)[1].
28 верес.- 3 жовт.	У Лондоні відбувається “Нарада дев'яти” з метою пошуку альтернативи створенню Європейського оборонного співтовариства. (Держави-учасниці: Бельгія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Великобританія, США, Федеративна Республіка Німеччина та Франція).
23 жовтня	Підписання Паризьких угод. Федеративна Республіка Німеччина одержує запрошення вступити до НАТО. Італія та Федеративна Республіка Німеччина приєднуються до Західноєвропейського Союзу (ЗЄС).

1955

6 травня	Федеративна Республіка Німеччина стає членом НАТО.
14 травня	СРСР укладає Варшавський договір з Албанією, Болгарією, Східною Німеччиною, Польщею, Румунією, Угорщиною і Чехословаччиною.

1 Держави-члени: Австралія, Нова Зеландія, Пакистан, Великобританія, США, Таїланд, Філіппіни, Франція.

18-23 липня	У Парижі відбувається перша Конференція парламентарів держав - членів НАТО (від листопада 1966 р. - Північноатлантична асамблея).
30 грудня	СРСР підписує договір з режимом Східної Німеччини, надаючи йому прерогативи держави.

1956

24 лютого	На XX з'їзді КПРС Хрущов у своїй “секретній доповіді” викриває діяльність Сталіна.
18 квітня	Розпуск Інформаційного бюро комуністичних партій (Комінформу).
28 червня	У Познані (Польща) вибухає повстання проти існуючого режиму.
26 липня	Націоналізація Єгиптом Суецького каналу.
4 листопада	Придушення Радянським Союзом народного повстання в Угорщині.
13 грудня	Північноатлантична рада схвалює рекомендації, викладені у доповіді “Комітету трьох” про невійськове співробітництво в рамках НАТО.

1957

25 березня	Підписання Римських угод про створення Європейського співтовариства з атомної енергії (“Євратом”) та Європейського Економічного Співтовариства.
2-3 травня	Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів у Бонні. Рада ухвалює рішення про примноження своїх зусиль на підтримку возз'єднання Німеччини шляхом вільних виборів.
16 травня	Поль-Анрі Спаак (Бельгія) змінює лорда Ісмея на посаді Генерального секретаря НАТО.
29 липня	Підписання у Берліні урядами Великобританії, Сполучених Штатів Америки, Федеративної Республіки Німеччини та Франції декларації, в якій підтверджується єдність їхньої політики щодо возз'єднання Німеччини і безпеки в Європі.
14 вересня	Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй засуджує радянську інтервенцію в Угорщині.
4 жовтня	Запуск першого радянського супутника Землі.
31 жовтня	Франко-британська інтервенція в зону Суецького каналу.

16-19 грудня	На засіданні Північноатлантичної ради в Парижі глави урядів підтверджують принципи та цілі Північноатлантичного альянсу.

1958

1 січня	Набуття чинності Римським договором про створення Європейського Економічного Співтовариства.
26-29 берез.	Перше засідання Наукового комітету НАТО.
15-17 квітня	Міністри оборони держав - членів НАТО на зустрічі в Парижі підтверджують оборонний характер стратегії НАТО.
10 листопада	Хрущов заявляє про бажання СРСР припинити дію Угоди чотирьох держав про статус Берліна. (31 грудня західні держави відхиляють цей план).
16-18 листопада	Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів. Рада висловлюється на підтримку позиції урядів Великобританії, США та Франції щодо Берліна і права західних держав на збереження там своєї присутності.

1959

1 січня	Повалення Фіделем Кастро режиму Батісти на Кубі.
11 червня	У Женеві відкривається зустріч міністрів закордонних справ чотирьох держав (Великобританії, СРСР, США та Франції), присвячена обговоренню німецького питання.
19 серпня	Багдадський пакт, підписаний 24 лютого 1955 р., перетворено в Організацію центрального договору (СЕНТО) із штаб-квартирою в Анкарі. До складу СЕНТО увійшли як повноправні члени Ірак, Іран, Пакистан, Великобританія та Туреччина, як асоційований член - США. (Цю організацію розпущено 26 вересня 1979 р.).
20 листопада	Австрія, Данія, Норвегія, Португалія, Швейцарія, Швеція та Великобританія парафують Стокгольмську конвенцію про створення Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ)[2].
15-22 грудня	Урочиста церемонія з нагоди відкриття нової штаб-квартири НАТО в Порт-Дофін, Париж.

2 Фінляндія стала асоційованим членом ЄАВТ у 1961 р., Ісландія приєдналася до цієї організації у 1970 р., Данія та Великобританія вийшли з ЄАВТ 1 січня 1993 р, у зв'язку з їхнім вступом до ЄЕС. Португалія вийшла з ЄАВТ 1 січня 1986 р.

1960

15 березня	У Женеві в рамках Комітету десяти держав - членів ООН починаються переговори про роззброєння. 27 червня комуністичні держави залишають стіл переговорів.
1 травня	Над територією СРСР збито американський літак У-2.
19 травня	Міністри закордонних справ Великобританії, США та Франції інформують Північноатлантичну раду про зрив 16 травня Паризької зустрічі на найвищому рівні за участю СРСР.
27 травня	Військовий переворот у Туреччині.
23 вересня	Хрущов бере участь у засіданні Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку.
10 листопада	Зустріч на найвищому рівні у Москві керівників комуністичних партій 81 країни. Схвалення запропонованої Хрущовим концепції мирного співіснування.
14 грудня	Підписання 18 європейськими державами, а також США та Канадою Конвенції про створення Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD) замість Організації Європейського економічного співробітництва (ОЄЕС). Згодом до OECD приєднаються Австралія, Нова Зеландія та Японія.

1961

12 квітня	Радянський майор Юрій Гагарін здійснив перший космічний політ.
21 квітня	Дірк Стіккер (Нідерланди) змінює Поля-Анрі Спаака на посаді Генерального секретаря НАТО.
13 серпня	Зведення Берлінського муру.
13-15 грудня	На засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів у Парижі Альянс підтверджує свою позицію щодо Берліна, рішуче засуджуючи зведення Берлінського муру, і схвалює пропозицію про відновлення дипломатичних контактів з Радянським Союзом з метою з'ясування, чи існують основи для переговорів. Альянс повідомляє також про створення мобільного угруповання.

1962

8-20 січня	Відбувається засідання організації “Конвенція Альянсу”, до складу якої входять громадяни держав

НАТО. На засіданні ухвалюється “Паризька декларація” на підтримку зміцнення Альянсу і Атлантичного співтовариства.

18 березня — Проголошення незалежності Алжиру відповідно до Евіанських угод.

29 березня — Створення Європейської організації з питань розробки й виробництва ракет-носіїв (ELDO), до складу якої увійшли Австралія, Бельгія, Італія, Нідерланди, Великобританія, Федеративна Республіка Німеччина та Франція.

10 квітня — Макміллан і Кеннеді звертаються до Хрущова із закликом погодитися на укладення договору про заборону випробувань ядерної зброї.

4-6 травня — Міністри закордонних справ та міністри оборони держав-членів Північноатлантичного альянсу обговорюють ситуації, які можуть змусити Альянс застосувати ядерну зброю (“Афінські директиви”).

14 червня — Створення Європейської організації аерокосмічних досліджень (ESRD), до складу якої увійшли Бельгія, Данія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Великобританія, Федеративна Республіка Німеччина, Франція, Швейцарія та Швеція. (31 травня 1975 р. ця організація об'єднається з Європейською організацією з питань розробки й виробництва ракет-носіїв. Нова організація називатиметься Європейське космічне агентство - ESA).

22 жовт.-20 листоп. — Встановлення Сполученими Штатами Америки часткової блокади Куби після виявлення факту будівництва на цьому острові радянських ракетних баз; зняття блокади після одержання згоди СРСР на ліквідацію його баз на Кубі.

18-20 грудня — Президент США Кеннеді та прем'єр-міністр Великобританії Макміллан проводять переговори в Нассау (Багамські острови). Вони домовляються про передачу у розпорядження НАТО частини стратегічних ядерних сил їхніх країн.

1963

16 січня — Після заяви, зробленої представником Франції, Північноатлантична рада зазначає, що від 3 липня 1962 р. втрачають чинність ті положення Північноатлантичного договору, котрі стосуються колишніх алжирських департаментів Франції.

20 червня	Сполучені Штати Америки і Радянський Союз підписують у Женеві угоду про встановлення прямого урядового телетайпного зв'язку між Вашингтоном і Москвою.
15-25 липня	Радянський Союз, Великобританія та Сполучені Штати Америки парафують угоду про заборону ядерних випробувань в атмосфері, космічному просторі та під водою.
10 жовтня	Набуває чинності підписаний 5 серпня Московський договір про часткову заборону ядерних випробувань.
22-23 жовтня	Під час проведення військових навчань (операція “Біг Ліфт”) здійснюється повітряне перевезення 14,5 тис. американських солдат із Сполучених Штатів Америки до Німеччини, аби продемонструвати здатність Сполучених Штатів Америки надати швидке підкріплення збройним силам НАТО в разі надзвичайної ситуації.
22 листопада	Убивство президента Кеннеді в Далласі (штат Техас).

1964

1 серпня	Манліо Брозіо (Італія) змінює Дірка Стиккера на посаді Генерального секретаря НАТО.
14 жовтня	Увільнення Хрущова від обов'язків Першого секретаря ЦК КПРС і Голови Ради Міністрів СРСР; першу посаду обіймає Леонід Брежнєв, другу - Олексій Косигін.
16 жовтня	Китай здійснює випробування своєї першої атомної бомби.

1965

6 квітня	США запускають перший у світі комерційний супутник “Ерлі Берд”. Супутник успішно проходить випробування як перша система світового телефонного, телевізійного і телеграфного зв'язку.
7 квітня	У дні, коли в Палаці з'їздів у Західному Берліні відбувається пленарна сесія парламенту Федеративної Республіки Німеччина, радянські та східнонімецькі владні структури впродовж тижня регулярно блокують наземні шляхи доступу до Берліна.
23 квітня	Радянський Союз здійснює запуск свого першого супутника зв'язку.
31 трав.-1 черв.	У Парижі на зустрічі міністрів оборони держав - членів НАТО особлива увага приділяється проблемі оборони

	Греції та Туреччини. Учасники засідання вирішують розглянути пропозиції щодо вдосконалення практики консультацій і розширення участі у плануванні ядерних сил.
9 вересня	На прес-конференції президент Франції Шарль де Голль заявляє, що до початку 1969 р. Франція вийде з об'єднаної військової структури НАТО.
20 жовтня	Північноатлантична рада затверджує переглянуті завдання, що покладаються на головнокомандувачів НАТО та Регіональну канадсько-американську групу планування.
14-16 грудня	У Парижі на засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів ухвалено нові процедури, покликані вдосконалити процес щорічного аналізу зусиль у галузі оборони, здійснюваних державами НАТО, та сприяти досягненню домовленості щодо внеску кожної з них до Об'єднаних збройних сил НАТО.

1966

10 березня	Президент Франції Шарль де Голль робить офіційну заяву про намір Франції вийти з Об'єднаної військової структури НАТО.
14 грудня	Комітет оборонного планування створює Комітет з питань ядерної оборони та Групу ядерного планування.

1967

18 січня	Відкриття Оборонного коледжу НАТО в Римі.
31 березня	Офіційна церемонія з нагоди відкриття в містечку Касто, поблизу Монса (Бельгія), штабу Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО у Європі (SHAPE).
6-7 квітня	У Вашингтоні відбувається перше засідання Групи ядерного планування НАТО.
21 квітня	У Греції влада переходить до рук військових.
14 червня	Північноатлантична рада на своїй зустрічі у Люксембурзі обговорює становище на Близькому Сході, яке склалося внаслідок “шестиденної війни” між Ізраїлем та сусідніми з ним арабськими країнами.
16 жовтня	Офіційне відкриття нової штаб-квартири НАТО в Брюсселі.
12 грудня	Комітет з питань ядерної оборони проводить своє засідання в Брюсселі для розгляду підготовленої

	Групою ядерного планування доповіді про стратегічні ядерні сили, системи для боротьби з балістичними ракетами, тактичне використання ядерної зброї та участь окремих країн у ядерному плануванні.
13-14 грудня	Північноатлантична рада схвалює “Доповідь Армеля” про майбутні завдання Альянсу. Комітет оборонного планування затверджує нову Стратегічну концепцію гнучкого реагування і схвалює створення Постійного військово-морського з'єднання у зоні Атлантичного океану (STANAVFORLANT).

1968

19 січня	США і Радянський Союз виносять на розгляд Женевської конференції з роззброєння проект договору про непоширення ядерної зброї.
24-25 червня	Північноатлантична рада на своїй зустрічі на рівні міністрів, яка проходить у Рейк'явіку (Ісландія), обговорює поточні заходи, пов'язані з доступністю під'їзних шляхів до Берліна, та ухвалює Декларацію про взаємне й збалансоване скорочення збройних сил.
20-21 серпня	Вторгнення у Чехословаччину військ Радянського Союзу, Польщі, НДР, Болгарії та Угорщини.
12 вересня	Албанія відмовляється від членства у Варшавському договорі.
13- 14 листоп.	Створення ЄВРОГРУПИ.
15-16 листопада	Північноатлантична рада засуджує дії Радянського Союзу в Чехословаччині як такі, що суперечать основним принципам Статуту Організації Об'єднаних Націй, та робить відповідне попередження СРСР.

1969

28 травня	Створення в Середземному морі військово-морського з'єднання, що має діяти на виклик НАТО (NAVOC-FORMED).
8 -10 грудня	Перше засідання Комітету з проблем сучасного суспільства, створеного Північноатлантичною радою 6 листопада 1969 р. за пропозицією нещодавно обраного президента США Ніксона.

1970

5 березня	Набуває чинності Договір про непоширення ядерної зброї, підписаний 1 липня 1968 р.

20 березня	З мису Кеннеді (США) здійснено запуск першого супутника зв'язку НАТО.
16 квітня	Початок переговорів у Відні між США та СРСР про обмеження стратегічних озброєнь (SALT).
11 червня	Комітет оборонного планування НАТО на своєму засідання на рівні міністрів обговорює подальше розширення радянської присутності в Середземному морі та висловлює задоволення з приводу створення в Середземному морі військово-морського з'єднання, що має діяти на виклик НАТО.
2-4 грудня	На засіданні Північноатлантичної ради і Комітету оборонного планування у Брюсселі США заявляють про те, що не скорочуватимуть американських збройних сил у Європі, за винятком тих скорочень, які здійснюватимуться в рамках взаємних дій Сходу і Заходу. Комітет оборонного планування затверджує результати дослідження “Оборона Альянсу в 70-ті роки”. Десять європейських країн ухвалюють спеціальну Програму модернізації європейської оборони.

1971

2 лютого	З мису Кеннеді (США) здійснено запуск другого супутника зв'язку НАТО.
1 жовтня	Йозеф Лунц (Нідерланди) змінює Манліо Брозіо на посаді Генерального секретаря НАТО.
5-6 жовтня	Колишньому Генеральному секретареві НАТО Манліо Брозіо доручено провести попередні переговори з Радянським Союзом та іншими заінтересованими країнами про взаємне й збалансоване скорочення збройних сил.

1972

26 травня	Підписання у Москві тимчасової угоди про обмеження стратегічних озброєнь (SALT) та про системи протиракетної оборони (ПРО).
30-31 травня	На засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів, яке відбувається у Бонні, досягнуто домовленості про початок багатосторонніх підготовчих переговорів з метою скликання Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ). Держави, котрі беруть участь в об'єднаній військовій структурі НАТО, вносять пропозицію щодо проведення

	багатосторонніх досліджень у галузі взаємного і збалансованого скорочення збройних сил.
3 червня	Підписання міністрами закордонних справ Великобританії, СРСР, США та Франції Чотиристоронньої угоди про Берлін.
21 листопада	У Женеві розпочинаються переговори про скорочення наступальних озброєнь (СНО-II).
22 листопада	У Гельсінкі розпочинаються багатосторонні підготовчі переговори про НБСЄ.
21 грудня	У Східному Берліні підписано Договір про основи взаємин між Федеративною Республікою Німеччина та Німецькою Демократичною Республікою.

1973

1 січня	Приєднання Данії, Ірландії та Великобританії до Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС).
31 січня-29 черв.	Попередні багатосторонні переговори у Відні про взаємне збалансоване скорочення збройних сил.
11 травня	Урочиста церемонія представлення Постійного військово-морського з'єднання НАТО в зоні Ла-Маншу (STANAVFORCHAN).
3-7 липня	Відкриття у Гельсінкі Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ).
6-24 жовт.	Арабо-ізраїльська війна.
30 жовтня	Початок переговорів у Відні про взаємне й збалансоване скорочення збройних сил.

1974

25 квітня	Військовий переворот у Португалії.
26 червня	На зустрічі в Брюсселі глави урядів держав - членів НАТО підписують Декларацію про атлантичні відносини, затверджену й опубліковану Північноатлантичною радою 19 червня 1974 р. в Оттаві.
23 липня	Після відставки військового уряду прем'єр-міністром Греції стає Констянтинос Караманліс.
14 серпня	Вихід збройних сил Греції з об'єднаної військової структури НАТО.
23-24 листопада	На зустрічі президента США Форда з Генеральним секретарем ЦК КПРС Брежнєвим у Владивостоці досягнуто домовленості про заходи в галузі обмеження стратегічних ядерних озброєнь США та СРСР.

1975

31 травня — Утворення Європейського космічного агентства (ESA) внаслідок злиття Європейської організації з питань розробки й виробництва ракет-носіїв з Європейською організацією аерокосмічних досліджень. Держави - члени ESA: Бельгія, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Великобританія, Федеративна Республіка Німеччина, Франція, Швейцарія та Швеція.

31 лип. -1 серп. — Глави держав і урядів 35 країн - учасниць Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі підписують Гельсінський Заключний акт НБСЄ.

1976

21-22 січня — На засіданні Групи ядерного планування (NPG) у Гамбурзі міністри оборони держав - членів НАТО обговорюють подальше нарощування Радянським Союзом стратегічного ядерного потенціалу та розглядають перспективи стабілізації шляхом проведення переговорів про обмеження стратегічних озброєнь.

2 лютого — Створення Незалежної групи європейських програм за участю усіх європейських країн - членів НАТО з метою забезпечення співробітництва в галузі досліджень, розробки та виробництва військової техніки.

20-21 травня — На сесії Північноатлантичної ради в Осло міністри закордонних справ обговорюють відносини між Сходом і Заходом та перебіг виконання Заключного акта НБСЄ, а також перспективи взаємного й збалансованого скорочення збройних сил.

9-10 грудня — Північноатлантична рада відхиляє пропозицію країн Варшавського договору про відмову від застосування першими ядерної зброї та про обмеження членства в НАТО і закликає всі держави - учасниці НБСЄ відмовитися від застосування сили чи погроз її застосування, включаючи всі види озброєнь, відповідно до Статуту ООН та Гельсінського Заключного акта.

1977

10-11 травня — У Лондоні відбувається засідання Північноатлантичної ради, в якому вперше після обрання на посаду

	президента Сполучених Штатів Америки бере участь Джеймс Картер. У засіданні також беруть участь інші глави держав та урядів. Ухвалено довгострокову програму оборони.
4 жовтня	У Белграді відкривається Перша конференція у рамках продовження процесу НБСЄ (4 жовтня 1977 р. - 9 березня 1978 р.).
12 жовтня	Створення при Групі ядерного планування групи високого рівня з питань модернізації ядерних сил театру військових дій.

1978

30-31 травня	У Вашингтоні відбувається засідання Північноатлантичної ради за участю глав держав і урядів.
31 жовт.- 11 груд.	У Монтре відбувається засідання експертів НБСЄ, присвячене мирному врегулюванню спорів.
18 листопада	З мису Канаверал (штат Флорида) здійснено запуск третього супутника зв'язку НАТО.
5-6 грудня	Схвалено програму створення системи раннього повітряного попередження і управління (АВАКС).

1979

13 лют.-26 берез.	Зустріч у Валетті (Мальта) експертів НБСЄ, присвячена співробітництву у Середземноморському регіоні.
11 квітня	Створення Спеціальної групи для вивчення питань, що стосуються контролю над системами ядерних озброєнь театру воєнних дій (Група завершить свою роботу 11 грудня 1979 р.).
18 червня	Підписання у Відні Президентом США Картером та Генеральним секретарем ЦК КПРС Брежнєвим Договору про скорочення наступальних озброєнь (Договір СНО-2). (Договір не було ратифіковано Сполученими Штатами Америки).
4 листопада	Захоплення ісламськими революціонерами посольства США в Тегерані та 53 американців як заручників.
12 грудня	Спеціальна зустріч міністрів закордонних справ і міністрів оборони в Брюсселі. Ухвалення “подвійного рішення” про модернізацію ядерних сил театру воєнних дій, включаючи розгортання в Європі американських крилатих ракет наземного базування та ракет “Першинг II”, і водночас здійснення додаткових

	зусиль у галузі контролю над озброєннями, покликаних усунути необхідність такого розгортання.
25-26 грудня	Вторгнення радянських збройних сил в Афганістан.
29 грудня	Спеціальне засідання Північноатлантичної ради у зв'язку з вторгненням радянських військ в Афганістан 25-26 грудня.

1980

24 січня	Держави - члени НАТО, котрі взяли участь у спеціальній зустрічі 12 грудня 1979 р., створюють Спеціальну консультативну групу з контролю над озброєннями, включаючи ядерні сили театру воєнних дій.
18 лют.-3 берез.	У Гамбурзі проходить Форум НБСЄ з наукового співробітництва.
4 травня	Смерть президента Югославії Тіто.
31 серпня	Підписання “Гданських угод”, що привели до створення та офіційного визнання незалежної польської профспілки “Солідарність”.
12 вересня	У Туреччині влада переходить до рук військових.
22 вересня	Початок ірано-іракської війни.
20 жовтня	Збройні сили Греції знову беруть участь в об'єднаній військовій структурі НАТО.
11 листопада	Відкриття у Мадриді конференції в рамках продовження процесу НБСЄ.
9-12 грудня	Учасники засідань Північноатлантичної ради і Комітету оборонного планування на рівні міністрів висловлюють занепокоєння з приводу становища в Польщі та окупації Афганістану радянськими військами.

1981

1 січня	Греція стає десятим членом Європейського Економічного Співтовариства.
23 лютого	Невдалий військовий заколот проти тимчасового уряду в Іспанії.
6 жовтня	Вбивство президента Єгипту Садата.
27 жовтня	Радянський підводний човен сів на мілину в територіальних водах Швеції.
18 листопада	Президент США Рейган виступає з новими ініціативами щодо контролю над озброєннями, включаючи проведення переговорів про ядерні сили

	середньої дальності та переговори про скорочення наступальних озброєнь.
30 листопада	У Женеві починаються переговори між США і Радянським Союзом про ядерні сили середньої дальності (INF).
10-11 грудня	Підписання Протоколу про приєднання Іспанії до Північноатлантичного договору.
13 грудня	Введення воєнного стану в Польщі.

1982

11 січня	Учасники Спеціальної сесії Північноатлантичної ради на рівні міністрів ухвалюють Декларацію про події в Польщі.
2 квіт.-14 черв.	Конфлікт на Фолклендських островах.
30 травня	Іспанія стає шістнадцятим членом Організації Північноатлантичного договору.
10 червня	Засідання Північноатлантичної ради на найвищому рівні, яке відбувається в Бонні. Глави держав і урядів ухвалюють Боннську декларацію, в якій викладено Північноатлантичну програму миру в умовах свободи.
30 червня	Початок переговорів у Женеві про скорочення наступальних озброєнь (СНО).

1983

23 березня	Президент Рейган оголошує про здійснення комплексної програми досліджень з метою усунення загрози, створюваної стратегічними ядерними ракетами (Стратегічна оборонна ініціатива).
22 липня	У Польщі скасовано воєнний стан, ухвалено нові закони про посилення контролю держави.
1 вересня	Біля узбережжя острова Сахалін радянські сили протиповітряної оборони збивають південнокорейський авіалайнер з 269 пасажирами.
9 вересня	Завершення Мадридської конференції в рамках продовження процесу НБСЄ.
25 жовтня	Військове втручання США і країн східної частини Карибського басейну у Гренаду.
25 жовт.-11 лист.	Зустріч у Гельсінкі в рамках підготовки до Стокгольмської конференції, присвяченої заходам зміцнення безпеки і довіри та роззброєння в Європі (CDE).
27 жовтня	Ухвалення “Монтебелльського рішення”. На засіданні Групи ядерного планування в Монтебелло (Канада)

міністри оборони оприлюднюють своє рішення вивести з Європи ще 1400 боєголовок, внаслідок чого загальне число боєголовок, виведених з Європи від 1979 р., становитиме 2400 одиниць.

23 листопада — З доставкою компонентів крилатих ракет наземного базування до Великобританії розпочинається здійснення в рамках НАТО програми розгортання ядерних сил середньої дальності (INF). Радянський Союз ухвалює рішення про припинення переговорів у Женеві щодо ядерних сил середньої дальності.

8 грудня — Закінчення чергового раунду женевських переговорів між Сполученими Штатами Америки і Радянським Союзом щодо скорочення наступальних озброєнь (СНО). Радянський Союз не називає дати відновлення цих переговорів.

8-9 грудня — Міністри закордонних справ держав - членів НАТО на сесії Північноатлантичної ради на рівні міністрів ухвалюють “Брюссельську декларацію”, в якій висловлюють рішуче прагнення до встановлення збалансованих і конструктивних відносин із Сходом та закликають Радянський Союз, а також інші країни Варшавського договору відгукнутися на цей заклик.

13 грудня — Формування цивільного уряду в Туреччині після парламентських виборів на основі нової конституції.

1984

17 січня — Відкриття Стокгольмської конференції, присвяченої заходам зміцнення довіри, безпеки і роззброєння в Європі (CDE).

21 берез.-30 квіт. — В Афінах проходить зустріч експертів НБСЄ, яка присвячена мирному вирішенню спорів.

31 травня — Міністри закордонних справ держав - членів НАТО ухвалюють Вашингтонську заяву про відносини між Сходом і Заходом.

7-9 червня — Зустріч на найвищому рівні в Лондоні. Глави держав і урядів семи провідних промислово розвинених країн ухвалюють декларацію про відносини між Сходом і Заходом та про контроль над озброєннями.

12 червня — Міністри закордонних справ семи країн Західноєвропейського Союзу на своїй зустрічі в Парижі постановляють відновити діяльність ЗЄС.

25 червня	Лорд Каррінгтон (Великобританія) змінює Йозефа Лунца на посаді Генерального секретаря НАТО.
16-26 жовтня	У Венеції відбувається Семінар НБСЄ з питань економічного, наукового й культурного співробітництва в Середземноморському регіоні.
26-27 жовтня	Міністри закордонних справ і міністри оборони держав - членів Західноєвропейського Союзу оприлюднюють “Римську декларацію”, в якій заявляють про своє рішення розвивати співробітництво в рамках ЗЄС.
7 грудня	Генеральний секретар НАТО вручає першу “Атлантичну нагороду” Перу Маркуссену (Данія) за його багаторічний внесок у досягнення цілей Альянсу.

1985

11 березня	Після смерті Костянтина Черненка Генеральним секретарем ЦК КПРС стає Михайло Горбачов.
12 березня	США і СРСР розпочинають у Женеві переговори про контроль над озброєннями, включаючи оборонні й космічні системи, стратегічні ядерні сили та ядерні сили середньої дальності.
26 квітня	Керівники семи держав Організації Варшавського договору (ОВД) ухвалюють рішення про продовження на 20 років терміну дії Договору 1955 р. про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу, згідно з яким була створена ОВД.
7 трав.-17 черв.	В Оттаві відбувається зустріч експертів НБСЄ, присвячена правам людини.
15 жовт.-25 лист.	У Будапешті відбувається Форум НБСЄ з питань культури.
12 листопада	Професор Ван дер Бейгель (Нідерланди) стає другим лауреатом “Атлантичної премії”, присудженої йому за визначні заслуги перед Альянсом.
19-21 листопада	На Женевській зустрічі на найвищому рівні президент США Рональд Рейган і радянський керівник Михайло Горбачов досягають спільної домовленості щодо скорочення на 50 відсотків стратегічних ядерних сил та укладення проміжної угоди про ядерні сили середньої дальності.
21 листопада	На спеціальному засіданні Північноатлантичної ради за участю глав держав і урядів та міністрів закордонних справ НАТО президент США Рейган повідомляє учасникам засідання про підсумки його переговорів у

Женеві з радянським керівником Михайлом Горбачовим.

1986

1 січня	Португалія та Іспанія стають членами Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС).
12 березня	На референдумі, проведеному в Іспанії за ініціативою прем'єр-міністра Феліпе Гонсалеса, громадяни країни висловлюються за продовження членства Іспанії в Північноатлантичному альянсі, але без її участі в об'єднаній військовій структурі НАТО.
15 квітня	У відповідь на терористичні акти, в яких звинувачено Лівію, збройні сили США завдають удару по цілях у Тріполі та Бенгазі.
15 квіт.-26 трав.	У Берні відбувається зустріч експертів НБСЄ, присвячена контактам між людьми.
26 квітня	Аварія на Чорнобильській атомній електростанції в Радянському Союзі.
29-30 травня	Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів у Галіфаксі (Канада). Міністри закордонних справ оприлюднюють заяву, в якій вони закликають Радянський Союз приєднатися до них у здійсненні "нових сміливих кроків" на шляху до зміцнення миру й безпеки та розвитку плідного діалогу між Сходом і Заходом. Міністри ухвалюють також рішення про створення Оперативної групи високого рівня для контролю над звичайними озброєннями.
22 вересня	Завершення Стокгольмської конференції, присвяченої заходам, спрямованим на зміцнення безпеки, довіри та роззброєння в Європі. В підсумковому документі Конференції (від 19 вересня) містяться положення про обов'язкові заходи щодо повідомлення держав-учасниць про всі маневри їхніх збройних сил, спостережень та перевірок на місцях при здійсненні таких маневрів.
13 жовтня	У Брюсселі проходить спеціальна сесія Північноатлантичної ради за участю міністрів закордонних справ і міністрів оборони, на якій державний секретар Сполучених Штатів Америки Шульц детально інформує членів Ради про негативні наслідки зустрічі на найвищому рівні, яка відбулася у Рейк'явіку 11-13 жовтня 1986 р.

21-22 жовтня	У Глінеглзі (Шотландія) відбувається засідання Групи ядерного планування НАТО на рівні міністрів, учасники якого виступають з підтримкою запропонованої президентом США Рейганом програми контролю над озброєннями.
4 листопада	Відкриття у Відні Третьої конференції в рамках продовження процесу НБСЄ.
24 листопада	Професор Карл Кайзер (ФРН) стає третім лауреатом “Атлантичної премії”, присудженої йому за визначні заслуги перед Альянсом.
11 грудня	Міністри закордонних справ держав - членів НАТО ухвалюють “Брюссельську декларацію” про контроль над звичайними озброєннями, в якій міститься заклик до проведення переговорів про рівні звичайних збройних сил від Атлантики до Уралу з метою усунення існуючої тут диспропорції і встановлення нижчих сталих рівнів, а також здійснення наступних заходів, спрямованих на зміцнення безпеки і довіри.

1987

26 січня	Іспанія відновлює переговори з партнерами в НАТО про майбутню роль іспанських збройних сил у рамках НАТО.
17 лютого	У Відні починаються переговори між державами НАТО і країнами Варшавського договору щодо мандата на проведення переговорів про звичайні збройні сили в Європі від Атлантики до Уралу.
27 березня	Після проведення надзвичайного засідання Північноатлантичної ради Генеральний секретар НАТО лорд Каррінгтон пропонує свої послуги з метою надання допомоги у розв'язанні спору в районі Егейського моря між Грецією та Туреччиною.
4 червня	Офіційне схвалення парламентом Федеративної Республіки Німеччина пропозиції про ліквідацію ракет середньої й малої дальності в Європі.
5 червня	Уряд Канади повідомляє про рішення переорієнтувати свої зобов'язання щодо зміцнення оборони Європи, приділяючи віднині головну увагу її центральній, а не північній частині.
19 червня	Канцлер ФРН Гельмут Коль пропонує сформувати об'єднану франко-німецьку бригаду як перший крок на шляху до створення об'єднаних збройних сил Європи.

22 липня	Радянський керівник Михайло Горбачов заявляє про намір Радянського Союзу знищити всі ядерні системи середньої дальності в азіатській частині СРСР, відповідно до американо-радянського договору про ядерні сили середньої дальності.
23 липня	У Женеві на переговорах між СРСР і США про контроль над озброєннями радянська сторона пропонує прийняти “подвійний нульовий варіант”, який передбачає глобальне знищення радянських і американських ракет середньої дальності наземного базування (в тому числі ракети ближнього радіуса дії та ракети підвищеної середньої дальності).
20 серпня	Експерти Західноєвропейського Союзу на своїй зустрічі в Гаазі обговорюють спільні дії у Перській затоці для забезпечення свободи судноплавства шляхами транспортування нафти у цьому регіоні.
28-30 серпня	Американські інспектори присутні на військових маневрах поблизу Мінська. Це перша така інспекція, здійснювана відповідно до положень Стокгольмського документа, ухваленого у вересні 1986 р.
5-7 жовтня	Радянські інспектори присутні на маневрах збройних сил НАТО, які відбуваються в Туреччині. Це перша така інспекція, здійснювана на території держави - учасниці Альянсу, відповідно до положень ухваленого у вересні 1986 р. Стокгольмського документа.
27 жовтня	Міністри закордонних справ і міністри оборони семи держав-членів Західноєвропейського Союзу ухвалюють “Гаазьку платформу європейських інтересів у галузі безпеки”.
25 листопада	Вручення щорічної “Атлантичної премії” П'єру Армелю (Бельгія), автору “Доповіді Армеля, 1967 р.”.
8 грудня	Президент США Рейган і радянський керівник Горбачов на одній із зустрічей, що відбулася на початку їхніх триденних переговорів на найвищому рівні, підписують Вашингтонський договір про ядерні сили середньої дальності, який передбачає глобальне знищення ядерних ракет середньої дальності наземного базування.
9 грудня	США і СРСР досягають домовленості про заходи в рамках взаємного контролю за проведенням ядерних випробувань на полігонах обох країн.
10 грудня	Наприкінці триденної зустрічі на найвищому рівні у Вашингтоні президент США Рейган і радянський

керівник Горбачов беруть на себе зобов'язання істотно скоротити стратегічні озброєння і доручають представникам своїх країн на женевських переговорах підготувати проект угоди відповідно до Договору 1972 р. про протиракетну оборону.

11 грудня — Північноатлантична рада відзначає двадцяті роковини від дня схвалення “Доповіді Армеля”. Державний секретар США та міністри закордонних справ Бельгії, Італії, Нідерландів, Великобританії та ФРН підписують двосторонні угоди, пов'язані з виконанням Договору про ядерні сили середньої дальності та процедурами його перевірки й інспекції на місцях.

1988

22 січня — Створення урядами ФРН та Франції Спільної ради безпеки. Уряди обох країн підписують також угоду про формування спільної франко-німецької армійської бригади.

2-3 березня — Учасники засідання Північноатлантичної ради на найвищому рівні у Брюсселі підкреслюють важливість згуртованості Альянсу, знову підтверджують спільність своїх цілей і принципів та обґрунтованість політики Альянсу. Вони оприлюднюють Заяву про контроль над звичайними озброєннями, в якій міститься звернення вжити серйозних заходів для досягнення поступу в усуненні диспропорції рівнів звичайних збройних сил шляхом проведення переговорів про збереження стабільності в галузі звичайних збройних сил і озброєнь.

15 травня — Початок виведення радянських військ з Афганістану.

26-27 травня — Міністри оборони держав - членів НАТО доручають Виконавчій робочій групі провести аналіз розподілу ролей, ризиків і відповідальності між державами-членами НАТО з огляду на здійснювані ними зусилля у забезпеченні надійності та ефективності колективної безпеки й оборони.

31 травня — Під час п'ятиденної зустрічі на найвищому рівні в Москві президент США Рейган і Генеральний секретар ЦК КПРС Горбачов обмінюються документами в рамках виконання підписаного в 1987 р. і недавно ратифікованого Договору про ядерні сили середньої

	дальності й підписують Двосторонні угоди в галузі ядерних випробувань та інших галузях.
9 -10 червня	На першому засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів, що відбувається в Мадриді, міністри закордонних справ обговорюють позитивний розвиток відносин між Сходом і Заходом, що було зазначено на Московській зустрічі у верхах, та висловлюють задоволення з приводу подальшої участі Іспанії у забезпеченні колективної оборони.
24 червня	Повідомлення про створення змішаного військового об'єднання НАТО для підвищення обороноздатності Норвегії в часи виникнення напруженості чи ворожнечі, котре має замінити канадську бригаду "КАСТ", яку, відповідно до планів уряду Канади, буде передислоковано до Центрального регіону.
28 черв.-1 липня	У Москві відбувається XIX Всесоюзна партійна конференція, на якій ухвалено програму політичних, конституційних і правових реформ.
1 липня	Колишній міністр оборони ФРН Манфред Вернер змінює лорда Каррінгтона на посаді Генерального секретаря НАТО.
20 серпня	Відповідно до Резолюції 598 Ради Безпеки ООН введено в дію угоду про припинення вогню у війні в Перській затоці між Іраном та Іраком.
14 листопада	Португалія та Іспанія підписують Договір про приєднання до Західноєвропейського Союзу.
5 грудня	Полю Нітце, спеціальному радникові з питань контролю над озброєннями при президентові США Рейганові, присуджено "Атлантичну премію" НАТО за 1988 р.
7 грудня	У своєму виступі на сесії Генеральної Асамблеї ООН президент Горбачов повідомляє про односторонні скорочення Радянським Союзом звичайних озброєнь. Сильний землетрус у Вірменії призвів до зруйнування кількох міст і численних людських жертв.
8 грудня	Міністри закордонних справ держав Альянсу вітають рішення Радянського Союзу про скорочення ним звичайних збройних сил і оприлюднюють заяву, в якій викладено пропозиції НАТО для обговорення на наступних переговорах про збереження сталих рівнів звичайних збройних сил та про подальші заходи, спрямовані на зміцнення довіри і безпеки.

1989

7-11 січня	У Парижі відбувається міжнародна конференція з хімічних озброєнь, у якій беруть участь 149 країн.
18 січня	Президент Горбачов повідомляє нові деталі запланованого в СРСР скорочення збройних сил, про що згадувалось у його зверненні до Організації Об'єднаних Націй 7 грудня 1988 р., а також оголошує про скорочення витрат СРСР на оборону на 14,2 відсотка і обсягів виробництва озброєнь та військової техніки на 19,5 відсотка.
19 січня	У Відні завершено роботу конференції в рамках продовження процесу НБСЄ і ухвалено Підсумковий документ з мандатами на проведення нових переговорів про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ) та нових переговорів про заходи, спрямовані на зміцнення довіри і безпеки (CSBMs).
23-27 січня	Болгарія, Угорщина, НДР, Польща й Чехословаччина повідомляють про скорочення своїх звичайних збройних сил та військових витрат. Держави Альянсу вітають цю заяву як крок на шляху до усунення диспропорції в галузі звичайних збройних сил у Європі.
2 лютого	Завершальна зустріч учасників віденських переговорів про взаємні і збалансовані скорочення збройних сил.
11 лютого	Центральний комітет Угорської соціалістичної робітничої партії схвалює “поступовий і неухильний” перехід до багатопартійної політичної системи.
15 лютого	Радянський Союз завершує виведення своїх військ з Афганістану відповідно до плану, оголошеного президентом Горбачовим.
6 березня	У Відні відбувається зустріч міністрів закордонних справ держав - учасниць НБСЄ з нагоди початку нових переговорів про звичайні збройні сили в Європі за участю 23 держав, членів НАТО та учасниць Організації Варшавського договору, а також переговорів про заходи, спрямовані на зміцнення довіри і безпеки між усіма 35 країнами-учасницями НБСЄ.
26 березня	У виборах делегатів на З'їзд народних депутатів СРСР, які вперше обираються з числа кількох кандидатів, офіційні кандидати від КПРС зазнають серйозних поразок у багатьох виборчих округах.

4 квітня	У штаб-квартирі НАТО та столицях держав - членів Альянсу відбувається спеціальна сесія Північноатлантичної ради та інші урочистості з нагоди сорокових роковин підписання Північноатлантичного договору.
5 квітня	У Варшаві підписано угоди між представниками уряду та опозиції про заходи, спрямовані на здійснення політичних реформ у Польщі, зокрема про проведення вільних виборів і реєстрацію забороненого профспілкового руху “Солідарність”.
18-23 квітня	У Лондоні проходить Інформаційний форум НБСЄ.
12 травня	Президент США Буш пропонує запровадити режим “відкритого неба”, покликаний зміцнити довіру і відкритість у військовій діяльності. Режим “відкритого неба” передбачає, що держави, які до нього приєднуються, на взаємних засадах відкривають свій повітряний простір і дозволяють здійснення польотів над своїми територіями.
29-30 травня	У Брюсселі відбувається засідання Північноатлантичної ради на найвищому рівні за участю глав держав і урядів. Президент США Буш повідомляє про нові важливі ініціативи щодо скорочення звичайних збройних сил в Європі. Ухвалення Альянсом Загальної концепції контролю над озброєннями і роззброєння та оприлюднення Декларації учасників зустрічі на найвищому рівні.
30 трав.-23 черв.	У Парижі відбувається перше засідання Конференції НБСЄ, присвяченої людському виміру.
31 травня	Під час візиту до ФРН президент США Буш виступає з пропозиціями щодо сприяння вільним виборам і багатопартійності у Східній Європі та знищення Берлінського муру.
3-4 червня	Китайський уряд застосовує збройну силу для придушення в Пекіні очолюваних неозброєними студентами народних демонстрацій за демократію. Це призводить до значних людських жертв та серйозних заворушень в інших містах і супроводжується “чистками” та порушеннями громадянських свобод і основних прав людини.
4 і 18 червня	Вільні вибори до польського сенату і дообрання 35 відсотків депутатського корпусу сейму забезпечують істотну перемогу профспілковому об'єднанню “Солідарність”.

8-9 червня	Засідання Комітету оборонного планування на рівні міністрів. Учасники засідання обговорюють можливі наслідки пропозицій Заходу в галузі скорочення звичайних озброєнь для оборонного планування НАТО.
16 червня	У Будапешті відбувається урочисте перепоховання праху керівника Угорської революції 1956 р. Імре Надя, страченого у 1958 р.
19 червня	У Женеві відновлюються переговори про скорочення стратегічних озброєнь.
2 липня	Смерть ветерана радянської зовнішньої політики, колишнього міністра закордонних справ і Голови Президії Верховної Ради СРСР Андрія Громика.
9 серпня	Від імені членів Альянсу Генеральний секретар НАТО виступає із заявою з приводу становища етнічних турків у Болгарії і зверненням до болгарського уряду позитивно відреагувати на заклики до виконання зобов'язань згідно з домовленостями НБСЄ.
24 серпня	Тадеуш Мазовецький стає прем'єр-міністром першого за останні сорок років уряду Польщі, очолюваного не комуністом. Польська об'єднана робітнича (комуністична) партія зберігає за собою чотири міністерських портфеля.
10 вересня	Угорщина відкриває свій західний кордон, дозволяючи численним біженцям із Східної Німеччини залишити цю країну для виїзду на Захід.
3 жовтня	Після того як 1 жовтня 6390 громадян Східної Німеччини, котрі знайшли притулок у посольствах західних держав у Празі, одержали право на виїзд, відповідно до домовленостей, досягнутих з урядом НДР, близько 20 тис. емігрантів зі Східної Німеччини сходяться до посольств ФРН у Празі та Варшаві.
6-7 жовтня	Горбачов, присутній на параді, що проходить у Східному Берліні з нагоди 40-ї річниці утворення НДР, наполягає на проведенні реформ у цій країні.
16 жовтня	У Софії відбувається зустріч у рамках НБСЄ, присвячена проблемам захисту довкілля.
18 жовтня	Керівником НДР стає Егон Кренц замість Еріха Хонеккера, котрий від 1971 р. обіймав посаду Генерального секретаря Соціалістичної (Комуністичної) єдиної партії Німеччини; у цей час у Східній Німеччині відбуваються демонстрації на підтримку політичної

	реформи, а багато біженців так само виїжджають із НДР через Прагу й Будапешт.
23 жовтня	Нова конституція, прийнята парламентом Угорщини 18 жовтня, офіційно проголошує Угорську Республіку як “вільну, демократичну, незалежну, правову державу” і відкриває шлях до багатопартійних виборів, призначених на 1990 р.
7 листопада	Відставка кабінету міністрів НДР після того, як у багатьох містах країни відбулися мітинги із закликом до вільних виборів і скасування монополії комуністів на владу, а всередині самої партії комуністів пролунали вимоги до значних змін на найвищому рівні. Наступного дня подають у відставку всі члени правлячого Політбюро ЦК СЄПН.
9-10 листопада	Відкрито вільний прохід крізь Берлінський мур. В атмосфері політичної невизначеності та кризи влади у Східному Берліні мешканці Східного і Західного Берліна руйнують мур і святкують початок процесу об'єднання. Після широкої хвилі демонстрацій та вимог про здійснення політичної реформи уряд НДР скасовує обмеження поїздок на Захід і відкриває нові пропускні прикордонні пункти.
10 листопада	Зміщення з посади Тодора Живкова, котрий очолював Болгарську комуністичну партію від 1954 р., та радикальні зміни в партійному керівництві.
14 листопада	Парламент НДР обирає прем'єр-міністром країни Ганса Модрова. Португалія та Іспанія підписують договір про приєднання до Західноєвропейського Союзу.
17 листопада	Жорстокі дії владних структур при розгоні студентських демонстрацій у Празі викликають масові виступи проти уряду. Створення Громадянського форуму на чолі з Вацлавом Гавелом.
20 листопада	Учасники масових демонстрацій у Лейпцигу виступають з гаслами про об'єднання Німеччини.
24 листопада	Відставка керівництва Комуністичної партії Чехословаччини. Карел Урбанек стає Генеральним секретарем КПЧ і запрошує Громадянський форум до діалогу.
3 грудня	Відставка нового складу Політбюро і Центрального Комітету Соціалістичної єдиної партії Німеччини у зв'язку з виявленням фактів зловживання владою та корупції серед її керівництва.

4 грудня	У Брюсселі відбувається зустріч на найвищому рівні держав - членів НАТО. Президент США Джордж Буш інформує керівників держав НАТО про свої переговори з президентом СРСР Горбачовим, які відбулися 2-3 грудня на Мальті під час радянсько-американської зустрічі на найвищому рівні. На зустрічі на найвищому рівні керівників держав - учасниць Варшавського договору, котра відбулась у Москві, опубліковано спільну заяву, в якій засуджується вторгнення в 1968 р. у Чехословаччину збройних сил держав-учасниць Варшавського договору і проголошується відмова від брежнєвської доктрини обмеженого суверенітету.
7 грудня	Відставка президента Густава Гусака і створення коаліційного уряду Чехословаччини. Присудження “Атлантичної премії” НАТО за 1989 р. серу Майклу Хоуарду, президентові і одному із засновників Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS).
11 грудня	Під тиском народних демонстрацій у Болгарії керівництво країни обіцяє провести вільні вибори і відмовляється від керівної ролі комуністичної партії.
14-15 грудня	У Брюсселі відбувається засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів. Міністри закордонних справ аналізують наростання політичних змін у Центральній та Східній Європі.
19 грудня	Міністр закордонних справ СРСР Едуард Шеварднадзе відвідує штаб-квартиру НАТО з метою проведення переговорів з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером та постійними представниками держав - членів Альянсу. До Шеварднадзе ніхто з міністрів країн Центральної чи Східної Європи не здійснював подібного кроку.
20 грудня	Військо та поліція відкривають вогонь по учасниках багатотисячної антиурядової демонстрації в румунському місті Тімішоара.
22 грудня	Падіння режиму Чаушеску. Арешт Ніколає Чаушеску румунськими збройними силами і страта його 25 грудня. Фронт національного порятунку на чолі з Іоном Ілієску перебирає владу і обіцяє провести в країні вільні вибори.
29 грудня	Польський парламент скасовує керівну роль комуністичної партії і відновлює колишню назву країни - Республіка Польща. Вацлава Гавела обрано президентом Чехословаччини.

1990

15 січня	Болгарський уряд скасував монопольне політичне панування в країні комуністичної партії, котре тривало впродовж 44 років.
16 січня-5 лютого	У Відні в рамках НБСЄ проходить семінар, присвячений військовим доктринам, в якому беруть участь 35 держав.
6 лютого	У безпрецедентній промові на пленумі ЦК КПРС Михайло Горбачов торкається найважливіших аспектів пропонованої ним програми реформ, включаючи відмову від керівної ролі комуністичної партії і запровадження політичного плюралізму.
12-14 лютого	На відкриття Конференції НБСЄ з питань “відкритого неба” в Оттаву приїздять міністри закордонних справ НАТО та Організації Варшавського договору, а також спостерігачі з інших країн - учасниць НБСЄ.
13 лютого	В Оттаві, під час Конференції з питань “відкритого неба”, міністри закордонних справ заінтересованих держав принагідно домовляються про обговорення за формулою “два плюс чотири” зовнішніх аспектів процесу возз'єднання Німеччини. Міністри закордонних справ НАТО і Організації Варшавського договору домовляються також про заходи, які сприяли б укладенню в 1990 р. Договору про звичайні збройні сили в Європі.
3 березня	Міністр закордонних справ Чехословаччини Іржі Дінстбір відвідує штаб-квартиру НАТО для дискусії з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером.
8 березня	На засіданні Північноатлантичної ради за участю канцлера ФРН Гельмута Коля відбуваються консультації щодо позиції уряду ФРН у зв'язку з подіями в Німеччині й пов'язаними з ними питаннями безпеки.
11 березня	Парламент Литви ухвалює рішення про вихід республіки зі складу Радянського Союзу і відновлення її незалежності.
17 березня	У Празі відбувається зустріч міністрів закордонних справ держав - учасниць Варшавського договору, на якій вони висловлюються за збереження як НАТО, так і Варшавського договору.

18 березня	На перших за останні сорок років вільних виборах у НДР громадяни країни віддають більшість голосів консервативній партії “Альянс в ім'я Німеччини”, здійснюючи тим самим ще один важливий крок у процесі об'єднання Німеччини.
19 берез.-11 квітня	У Бонні відбувається Конференція НБСЄ з питань економічного співробітництва в Європі.
21 березня	Міністр закордонних справ Польщі Кшиштоф Скубішевський відвідує штаб-квартиру Альянсу для бесіди з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером і постійними представниками держав-членів НАТО.
26 березня	Уряд Чехословаччини віддає розпорядження про демонтування загороджень уздовж кордону Чехословаччини з Австрією та ФРН.
27 березня	Формальне входження Португалії та Іспанії у Західноєвропейський Союз після завершення процесу ратифікації.
7 квітня	На виборах в Угорщині рішучу перемогу одержує Угорський демократичний форум (правоцентристська партія).
12 квітня	Коаліційний уряд Німецької Демократичної Республіки висловлюється на підтримку возз'єднання з ФРН на основі статті 23 Основного закону і членства об'єднаної країни в Північноатлантичному альянсі.
3 травня	Президент США Буш повідомляє про припинення програм модернізації розміщених в Європі ядерних артилерійських снарядів та програми ядерних ракет малої дальності “ЛАНС”. Він закликає до проведення переговорів про американські й радянські ракети малої дальності невдовзі після підписання Договору про звичайні збройні сили в Європі.
4 травня	Латвійський парламент проголошує державну незалежність Латвії.
8 травня	Парламент Естонії вносить зміни до назви республіки та її Конституції і відновлює довоєнний державний прапор і гімн країни.
9-10 травня	У Кананаскісі (Канада) проходить засідання Групи ядерного планування, на якому міністри оборони держав НАТО обговорюють вплив політичних змін, що відбуваються в Європі, на політику НАТО в галузі безпеки.

20 травня	За результатами виборів у Румунії колишнього члена уряду комуністів Іона Ілієску обрано президентом країни всупереч звинуваченням опозиції в порушенні правил проведення виборів. Фронт національного порятунку отримує більшість голосів у парламенті Румунії.
22-23 травня	На засіданні Комітету оборонного планування міністри оборони держав - членів НАТО дають оцінку змінам у Європі з погляду їхнього значення для політики НАТО в галузі безпеки і починають перегляд військової стратегії Альянсу. Новий прем'єр-міністр Угорщини Йожеф Антал заявляє про намір своєї країни вийти з Організації Варшавського договору після проведення відповідних переговорів.
30 травня	Після третього туру голосування Бориса Єльцина обрано президентом Російської Федерації.
30 трав.-2 червня	Американо-радянська зустріч на найвищому рівні у Вашингтоні.
5 червня	У Копенгагені відбувається Друга конференція НБСЄ, присвячена людському виміру, на якій міністри закордонних справ 35 держав-учасниць погоджуються надати статус спостерігача Албанії.
7-8 червня	У Турнберрі (Шотландія) відбувається засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів, на якому міністри закордонних справ держав - членів Альянсу оприлюднюють “Послання з Турнберрі”, де вони висловлюють рішучий намір скористатися можливостями, що виникли внаслідок змін у Європі, і подати Радянському Союзові та усім іншим європейським державам руку дружби і співробітництва.
8 червня	Парламентські вибори у Чехословаччині. Громадянський форум і партії, котрі до нього прилучилися, отримують більшість місць у Федеральних зборах.
10 і 17 червня	В результаті виборів у Болгарії більшість місць у парламенті отримує Болгарська соціалістична партія.
18 червня	НАТО повідомляє про виділення 70 стипендій для проведення досліджень у 1990 - 1991 роках, у тому числі 55 стипендій для дослідження демократичних інституцій, які вперше надаватимуться не тільки громадянам країн НАТО, а й громадянам країн Центральної та Східної Європи.

28 червня	На Копенгагенській конференції НБСЄ з питань людського виміру країни Східної Європи (за винятком Албанії, яка приєдналась до НБСЄ у червні 1991 р.) оголосили про перехід до багатопартійної парламентської демократії та верховенства права.
29 червня	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приймає у штаб-квартирі НАТО міністра закордонних справ Угорщини Гезу Єсенські.
2 липня	Федеративна Республіка Німеччина та Німецька Демократична Республіка об'єднують свої грошові системи. Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приймає в штаб-квартирі НАТО міністра закордонних справ Японії Таро Накаяму.
6 липня	Глави держав та урядів країн НАТО на своїй зустрічі в Лондоні оприлюднюють “Лондонську декларацію про оновлений Північноатлантичний альянс”. У Декларації містяться пропозиції щодо розвитку співробітництва з країнами Центральної та Східної Європи в різних галузях політичної і військової діяльності, зокрема щодо встановлення регулярних дипломатичних контактів між цими країнами та НАТО.
10 липня	Міністр закордонних справ НДР Маркус Мекель відвідує НАТО.
13-17 липня	Після оприлюднення “Лондонської декларації” на запрошення міністра закордонних справ СРСР Шеварднадзе Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приїздить до Москви для проведення переговорів з радянським керівництвом.
16 липня	Канцлер ФРН Коль та президент СРСР Горбачов домовляються про заходи, покликані дозволити Німеччині знову набути цілковитого суверенітету і скористатися правом збереження повноправного членства у Атлантичному альянсі.
17 липня	Завершення в Парижі Конференції “два плюс чотири”, присвяченої об'єднанню Німеччини.
18 липня	Прем'єр-міністр Угорщини Йожеф Антал відвідує штаб-квартиру НАТО.
2 серпня	Вторгнення іракських військ на територію Кувейту після того, як між двома країнами виникла суперечка щодо права на розробку нафтових родовищ у Перській затоці.
6 серпня	Рада Безпеки ООН одностайно ухвалює рішення про запровадження широкомасштабних санкцій проти

	Іраку і вимагає від нього вивести війська з окупованої території Кувейту.
8 серпня	Рада Безпеки ООН оголошує заяву Іраку про його фактичну анексію Кувейту як таку, що не має законної сили.
10 серпня	Спеціальне засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ для консультацій та обміну інформацією про розвиток подій у Перській затоці.
22 серпня	Вищий законодавчий орган Німецької Демократичної Республіки голосує за об'єднання НДР і ФРН 3 жовтня 1990 р. і погоджується на проведення виборів у об'єднаній державі 2 грудня 1990 р.
4 вересня	Дев'ять держав-членів Західноєвропейського Союзу домовляються про основні напрями координації своїх військово-морських операцій в зоні Перської затоки з метою зміцнення режиму міжнародного ембарго проти Іраку. Кілька країн Західноєвропейського Союзу та інші країни направляють у зону конфлікту свої війська.
5-8 вересня	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приїздить до Чеської і Словацької Федеративної Республіки для бесід з президентом, прем'єр-міністром та головою парламенту ЧСФР.
7 вересня	У Північноатлантичній раді тривають консультації щодо розвитку політичної, військової і економічної ситуації у Перській затоці; їхня мета - координація політики держав НАТО та їхнього прагнення до виконання резолюцій Організації Об'єднаних Націй стосовно кризи в зоні Перської затоки.
10 вересня	Державний секретар США Джеймс Бейкер коротко інформує учасників спеціального засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів про результати американо-радянської зустрічі на найвищому рівні, присвяченої кризі в зоні Перської затоки.
12 вересня	У заяві, ухваленій з нагоди підписання у Москві Договору “два плюс чотири”, Північноатлантичний альянс вітає цю історичну угоду, котра прокладає шлях до возз'єднання Німеччини і відновлення її цілковитого суверенітету.
13-15 вересня	Під час свого першого візиту до Польщі Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер, виступаючи в сеймі, говорить про появу історичних можливостей для

створення нового міцного порядку, який забезпечуватиме мир і процвітання в Європі на основі дружби і співробітництва.

14 вересня — Початок консультацій між державами НАТО, здійснюваних у рамках Спеціальної консультативної групи НАТО з питань майбутніх переговорів про ядерні сили малої дальності, до проведення яких закликала “Лондонська декларація”. У заяві, що засуджує вторгнення іракських солдат на територію посольств держав-членів НАТО в Кувейті, Північноатлантичний альянс звертається до Іраку з вимогою звільнити захоплену територію і утримуватися в майбутньому від агресивних дій.

24 верес.-19 жовт. — У Пальма-де-Мальорка (Іспанія) відбувається зустріч держав - учасниць НБСЄ, присвячена проблемам Середземноморського регіону.

1-2 жовтня — На нараді міністрів закордонних справ держав-учасниць НБСЄ, яка проходить у Нью-Йорку, ухвалено резолюцію, в якій засуджено агресію Іраку проти Кувейту.

3 жовтня — У день возз'єднання Німеччини Північноатлантична рада скликає з цієї нагоди спеціальне засідання і вітає об'єднану державу як повноправного члена НАТО.

15 жовтня — Михайлу Горбачову присуджено Нобелівську премію миру 1990 р.

23 жовтня — Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приймає в штаб-квартирі НАТО прем’єр-міністра Румунії Петре Романа.

25-26 жовтня — Відвідання НАТО першим заступником міністра оборони СРСР і начальником Генерального штабу збройних сил СРСР генералом М. Мойсеєвим.

26 жовтня — Міністр оборони Угорської Республіки доктор Лайош Фюр відвідує штаб-квартиру НАТО.

15 листопада — Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приймає у штаб-квартирі НАТО міністра закордонних справ Болгарії Любена Гоцева.

17 листопада — Учасники переговорного процесу в рамках НБСЄ ухвалюють “Віденський документ про заходи, спрямовані на зміцнення довіри і безпеки”.

19 листопада — У Парижі відбувається зустріч у верхах держав-учасниць НБСЄ, на якій 22 держави, члени НАТО та Організації Варшавського договору, підписують

	важливий Договір про звичайні збройні сили в Європі та оприлюднюють Спільну декларацію про ненапад.
21 листопада	Глави держав і урядів країн - учасниць НБСЄ оприлюднюють Паризьку хартію для нової Європи та схвалюють “Віденський документ про заходи, спрямовані на зміцнення довіри і безпеки”.
22-25 листопада	Візит Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера до Угорщини.
26-28 листопада	Північноатлантична асамблея на своєму засіданні в Лондоні надає статусу асоційованих делегатів парламентарям із Радянського Союзу, Болгарії, Чехословаччини, Угорщини і Польщі.
6-7 грудня	У Брюсселі відбувається засідання на рівні міністрів Комітету оборонного планування і Групи ядерного планування. Міністри оборони підтримують ухвалену ООН Резолюцію 678 з вимогою до Іраку вивести його збройні сили з Кувейту до січня 1991 р. Учасники засідання аналізують процес розробки нової Стратегічної концепції НАТО та інші заходи, покликані пристосувати збройні сили НАТО до нового стратегічного середовища в Європі.
9 грудня	Леха Валенсу обрано президентом Польщі.
11 грудня	Після 45-річного існування однопартійного диктаторського режиму комуністична партія Албанії оголошує про легалізацію опозиційних політичних партій.
13 грудня	Державний секретар Румунії з питань оборони генерал Василє Іонель відвідує штаб-квартиру НАТО.
15 грудня	На зустрічі на найвищому рівні у Римі керівники країн ЄС відкривають міжурядові конференції, присвячені створенню економічного і грошового та політичного союзів держав-учасниць.
17-18 грудня	У Брюсселі відбувається засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів. Міністри закордонних справ аналізують прогрес, досягнутий після липневої зустрічі у верхах, у виконанні завдань, накреслених “Лондонською декларацією”, та роблять заяву з приводу кризи в Перській затоці.
20 грудня	Міністр закордонних справ СРСР Е. Шеварднадзе подає у відставку і попереджає про можливість відновлення диктатури в Радянському Союзі.

1991

2 січня	Для виконання оперативного завдання НАТО переміщує у південно-східну частину Туреччини авіаційні загони мобільних частин Командування об'єднаних збройних сил НАТО у Європі.
8 січня	Радянські війська займають позиції довкола столиці Литви для забезпечення призову на обов'язкову військову службу.
9 січня	У Женеві на зустрічі міністрів закордонних справ США та Іраку іракська сторона підтверджує свою відмову вивести війська з Кувейту.
11 січня	НАТО ухвалює заяву, в якій міститься наполегливе прохання до радянського керівництва утриматися від застосування сили чи погрози її застосування до республік Балтії.
15 січня-8 лютого	Учасники зустрічі експертів НБСЄ з мирного розв'язання спорів, яка проходить у Валетті (Мальта), пропонують створити “механізм розв'язання спорів”.
17 січня	Після відмови Іраку вивести свої війська з Кувейту коаліційні сили, діючи згідно з Резолюцією Ради Безпеки ООН, завдають перших повітряних ударів по Іраку.
9 лютого	85 відсотків громадян, котрі взяли участь у голосуванні в рамках референдуму в Литві, висловлюються за відновлення державної незалежності республіки.
18 лютого	Генеральний секретар Західноєвропейського Союзу Вім ван Екелен відвідує НАТО для бесіди з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером у рамках консультацій щодо розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони і співробітництва між НАТО і ЗЄС.
19 лютого	Мирний план щодо відвернення війни у Перській затоці, запропонований в останню хвилину Радянським Союзом, не відповідає вимогам держав Альянсу, котрі наполягають на беззастережному виведенні іракських військ.
24 лютого	Коаліційні сухопутні сили розпочинають наступ у Кувейті.
25 лютого	Представники шести країн - учасниць Варшавського договору зустрічаються в Будапешті, щоб оголосити про розпуск його військової структури. Відтак розформовано Комітет міністрів оборони країн

	Варшавського договору, Об'єднане командування збройних сил ОВД та військову, наукову і технічну раду.
27 лютого	Міністр закордонних справ Федеративної Республіки Чехії та Словаччини Іржі Дінстбір відвідує штаб-квартиру НАТО.
28 лютого	Коаліційні сили залишають Кувейт. Президент США Джордж Буш припиняє бойові операції збройних сил коаліції союзників. Ірак беззастережно приймає всі умови 12 резолюцій ООН щодо виведення своїх військ із Кувейту.
3 березня	На референдумах, що відбулися в Естонії та Латвії, за державну незалежність висловились відповідно 77 і 73 відсотки громадян, які взяли участь у голосуванні.
4 березня	Вищий законодавчий орган Радянського Союзу ратифікує договір, що дозволяє об'єднання Німеччини, і тим самим припиняє чинність чотиристоронніх домовленостей щодо Німеччини, вироблених після закінчення Другої світової війни.
5 березня	Після закінчення війни у Перській затоці НАТО виводить із Туреччини свої мобільні частини.
13-26 березня	США завершують виведення з Європи своїх ядерних сил середньої дальності згідно з положеннями Договору про ядерні сили середньої дальності.
21 березня	Президент Чесько-Словацької Федеративної Республіки Вацлав Гавел відвідує штаб-квартиру НАТО і виступає в Північноатлантичній раді з історичною промовою .
31 березня	Офіційний розпуск військових структур Варшавського договору.
5 квітня	Урочисте офіційне відкриття в Лондоні Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР), створеного з метою надання допомоги країнам Східної Європи та Радянському Союзові у розвитку демократії та ринкової економіки.
23-24 квітня	Візит голови Військового комітету НАТО генерала Фіглейка Ейде до Чесько-Словацької Федеративної Республіки.
25- 26 квітня	Конференція у Празі з питання майбутнього європейської безпеки, організована за спільною ініціативою міністра закордонних справ Чесько-Словацької Федеративної Республіки і Генерального секретаря НАТО.

29 квітня	Щорічну “Атлантичну премію” НАТО присуджено посмертно сенатору з Італії Джованні Малагоді.
30 квітня	Штаб-квартиру НАТО відвідують прем'єр-міністр Болгарії Димитар Попов та міністр оборони Болгарії генерал-полковник Мутафчієв.
7 травня	Міністр оборони Югославії заявляє, що його країна перебуває у стані громадянської війни.
12 травня	Знищення Радянським Союзом решти ракет типу “СС-20” згідно з Договором про ядерні сили середньої дальності.
21 травня	Палата представників Конгресу США закликає скоротити до початку 1995 р. чисельність американських військ у Європі з 250 тис. осіб до 100 тис. осіб.
	Верховна Рада СРСР затверджує законопроект, який спрощує поїздки за кордон і еміграцію.
23 травня	Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр оборони Польщі Колодзейчик.
28-29 травня	Засідання на рівні міністрів Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування. Серед іншого, міністри досягають домовленості щодо основних характеристик нової структури збройних сил НАТО.
28 трав.-7 черв.	У Кракові відбувається симпозіум у рамках НБСЄ, присвячений культурному спадку.
1 червня	Американські та радянські урядовці повідомляють про усунення решти розбіжностей між Радянським Союзом та Сполученими Штатами Америки щодо Договору про звичайні збройні сили в Європі.
6-7 червня	У Копенгагені відбувається зустріч міністрів закордонних справ НАТО, на якій оприлюднені їхні заяви про партнерство з країнами Центральної та Східної Європи, основні функції НАТО в галузі безпеки в умовах нової Європи та вирішення питань, пов'язаних із Договором про звичайні збройні сили в Європі.
12-14 червня	Офіційний візит Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера до Республіки Болгарії.
19 червня	Албанія стає 35-ю учасницею НБСЄ.
19-20 червня	Засідання Ради НБСЄ в Берліні. Міністри закордонних справ створюють “надзвичайний механізм НБСЄ”, котрий дозволяє без зволікань скликати зустрічі високих посадових осіб держав, коли на це дають згоду

	13 держав. Вони також затверджують вироблену у Валетті Доповідь про мирне розв'язання спорів.
20 червня	Німецькі парламентарі голосують за повернення Берліну статусу офіційної столиці країни.
25 червня	Парламенти Словенії та Хорватії проголошують незалежність своїх республік.
28 червня	Розпущено Раду економічної взаємодопомоги (РЕВ).
1 липня	Офіційний розпуск Організації Варшавського договору відповідно до протоколу, що передбачає “перехід до загальноєвропейських структур.”
1-19 липня	У Женеві відбувається зустріч експертів НБСЄ, присвячена проблемі національних меншин.
3 липня	Президент Польщі Лех Валенса відвідує штаб-квартиру НАТО.
4-5 липня	Візит Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера до Румунії.
30 липня	Президент Російської Федерації Борис Єльцин підписує договір з Литвою про визнання її незалежності.
30-31 липня	Президенти США і СРСР заявляють про те, що їхня дводенна зустріч на найвищому рівні знаменує початок нової доби у відносинах між двома країнами, та підписують Договір про скорочення стратегічних ядерних озброєнь.
19 серпня	В результаті путчу президента СРСР Горбачова зміщено з його посади, владу в країні перебирає Державний комітет з надзвичайного стану. Рада НАТО на своєму надзвичайному засіданні попереджає Радянський Союз, що в разі згортання реформ в СРСР його чекають “серйозні наслідки”. Захід призупиняє надання допомоги Радянському Союзові. Президент Російської Федерації Єльцин закликає до загального страйку в той час, як танки під російськими прапорами з екіпажами, що зберігають вірність законній російській владі, займають позиції біля будинку російського парламенту.
21 серпня	Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів. Міністри закордонних справ обговорюють політичну ситуацію в Радянському Союзі та оприлюднюють заяву, в якій засуджують неконституційне зміщення з посади президента Горбачова і закликають до відновлення демократичних реформ. Президент Горбачов повертається до Москви після провалу путчу

	та арешту його керівників. Керівники західних держав високо оцінюють роль президента Російської Федерації Б. Єльцина в організації опору путчистам та “розморожують” програми допомоги Радянському Союзу.
	Міністр закордонних справ Румунії Адріан Настасе відвідує НАТО.
25 серпня	Радянський Союз повідомляє про широкомасштабну чистку в лавах вищого військового командування. Президент Горбачов пропонує розпустити КПРС і складає з себе повноваження Генерального секретаря ЦК КПРС.
26 серпня	Президент Горбачов зазначає, що не можна далі чинити опір вимогам республік, котрі прагнуть відділитися від СРСР і отримати незалежність. Держави ЄС погоджуються встановити дипломатичні відносини з трьома країнами Балтії.
28 серпня	Президент СРСР Горбачов призначає міністром закордонних справ Радянського Союзу Бориса Панкіна, котрий до цього обіймав посаду посла СРСР у Чехословаччині, забирає у КДБ підпорядковані йому війська і наказує розслідувати його діяльність.
29 серпня	Радянські законодавці голосують за припинення діяльності Комуністичної партії Радянського Союзу.
5 вересня	Перед своїм саморозпуском З'їзд народних депутатів СРСР погоджується передати республікам ключові повноваження.
10 верес.-4 жовт.	У Москві відбувається третє засідання в рамках Конференції НБСЄ, присвяченої людському виміру. Естонія, Латвія і Литва стають учасницями НБСЄ.
17 вересня	Естонія, Латвія і Литва стають членами ООН.
27 вересня	Президент США Буш оголошує про істотні скорочення американських ядерних озброєнь і звертається до Радянського Союзу із закликом здійснити аналогічні заходи. Програма скорочення ядерних озброєнь США передбачає знищення усіх американських тактичних ядерних ракет наземного базування і зняття ядерних крилатих ракет з підводних човнів і військових кораблів.
6 жовтня	На зустрічі в Кракові міністри закордонних справ Польщі, Угорщини та Чесько-Словацької Федеративної Республіки заявляють про бажання своїх країн брати участь у діяльності НАТО. Президент Горбачов

	повідомляє про знищення радянських ядерних озброєнь малої дальності та про зняття усіх видів тактичної ядерної зброї з військових кораблів, підводних човнів та морської авіації наземного базування.
17 жовтня	Міністри оборони держав НАТО на своїй зустрічі в Таорміні (Італія) оголошують про скорочення до 80 відсотків наявних у них арсеналів субстратегічної ядерної зброї в Європі.
21 жовтня	Штаб-квартиру НАТО відвідує заступник міністра закордонних справ Радянського Союзу Дерябін.
24-25 жовтня	У штаб-квартирі НАТО відбувається семінар з питань координації дій цивільних і військових служб управління повітряним рухом; у семінарі беруть участь держави НАТО та країни Центральної і Східної Європи.
28 жовтня	Штаб-квартиру НАТО відвідує прем'єр-міністр Угорщини Йожеф Антал.
30 жовтня	У Мадриді відкривається Перша мирна конференція, присвячена Близькому Сходу, співголовами якої є Сполучені Штати Америки і Радянський Союз.
4-15 листопада	В Осло відбувається семінар експертів НБСЄ, присвячений демократичним інститутам.
7-8 листопада	У Римі відбувається засідання Північноатлантичної ради на найвищому рівні. Глави держав і урядів оприлюднюють нову Стратегічну концепцію Північноатлантичного альянсу та ухвалюють Римську декларацію про мир і співробітництво.
11 листопада	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приймає у штаб-квартирі НАТО міністра закордонних справ Польщі Кшиштофа Скубішевського.
12 листопада	У штаб-квартирі НАТО приймають міністра закордонних справ Естонії Леннарта Мері. Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр закордонних справ Болгарії Стоян Ганєв.
14 листопада	Президент Болгарії Желю Желєв відвідує штаб-квартиру НАТО.
25 листопада	У штаб-квартирі НАТО приймають міністра національної оборони Румунії генерал-лейтенанта Ніколає Спірою.
1 грудня	90 відсотків учасників референдуму в Україні висловлюються за незалежність від Радянського Союзу.

8 грудня	Представники трьох колишніх республік Радянського Союзу - Росії, Білорусі та України - зустрічаються в Мінську і домовляються про створення Співдружності Незалежних Держав (СНД) замість Радянського Союзу.
9-10 грудня	На засіданні Європейської ради у Маастрихті глави держав і урядів країн - членів ЄС укладають Договір про економічний і валютний союз та Договір про політичний союз. (Ці договори мають ще бути ратифікованими). Держави-члени Західноєвропейського Союзу, котрі в цей самий час проводять зустріч у Маастрихті, запрошують членів Європейського Союзу стати повноправними членами або спостерігачами у ЗЄС та пропонують іншим європейським членам НАТО стати асоційованими членами ЗЄС.
12-13 грудня	У Брюсселі відбувається засідання Комітету оборонного планування на рівні міністрів. Учасники засідання обговорюють важливі зміни у структурі збройних сил Альянсу, передбачені новою Стратегічною концепцією НАТО, у тому числі значні скорочення чисельності військ і військової техніки.
13 грудня	Перший віце-прем'єр Росії Г. Бурбуліс відвідує штаб-квартиру НАТО з метою обговорення з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером ситуації в Радянському Союзі після утворення Росією, Україною та Білоруссю Співдружності Незалежних Держав.
17 грудня	На переговорах у Москві президент Російської Федерації Єльцин та президент СРСР Горбачов домовляються про те, що перехід до Співдружності Незалежних Держав буде здійснено до кінця грудня 1991 р.
19 грудня	У Брюсселі відбувається засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів. Міністри закордонних справ засуджують насильницькі дії в Югославії та розвивають ініціативи, ухвалені на Римській зустрічі у верхах в листопаді цього самого року, які, серед іншого, передбачають сприяння НАТО у наданні гуманітарної допомоги Радянському Союзу.
20 грудня	Урочисте засідання з нагоди створення Ради північноатлантичного співробітництва, в якому беруть участь міністри закордонних справ і представники 16 держав - членів НАТО та 9 держав Центральної і

	Східної Європи. Цього ж таки дня у Москві відбуваються події, що власне означають кінець СРСР.
21 грудня	Керівники одинадцяти колишніх республік Радянського Союзу зустрічаються в Алмаати і підписують угоди про створення нової Співдружності Незалежних Держав.
25 грудня	Горбачов заявляє про свою відставку з посади президента СРСР і підписує Указ про увільнення себе від повноважень Верховного головнокомандувача збройних сил СРСР.

1992

1 січня	Після виходу у відставку Ксав'єра Переса де Куельяра (Перу) Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй стає Бутрос Бутрос Галі (Єгипет).
7-8 січня	НАТО бере участь в організації доставки гуманітарної допомоги ЄС до Москви й Петербурга літаками, наданими урядами Канади й Німеччини.
8-10 січня	Зустріч у Празі високих посадових осіб НБСЄ.
10 січня	На першому засіданні неофіційної Робочої групи вищого рівня, створеної Радою північноатлантичного співробітництва для обговорення питань, пов'язаних із ратифікацією й реалізацією Договору про звичайні збройні сили в Європі, досягнуто домовленості щодо поетапного введення в дію Договору про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ).
22-23 січня	У Вашингтоні при підтримці США відбувається міжнародна координаційна нарада представників 47 країн з питань надання допомоги колишньому Радянському Союзу. У нараді бере участь Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер та представники інших міжнародних організацій.
28 січня	У своєму виступі “Про становище держави” президент США Буш пропонує нові важливі ініціативи щодо контролю над озброєннями і роззброєння.
30 січня	Перше засідання на найвищому рівні Ради Безпеки ООН за участю президента Російської Федерації Бориса Єльцина.
30-31 січня	У Празі відбувається засідання Ради міністрів закордонних справ держав-учасниць НБСЄ, на якому Російська Федерація визнається правонаступницею колишнього Радянського Союзу, а 10 колишнім радянським республікам надано статус держав-учасниць.

19 лютого	Штаб-квартиру НАТО відвідує прем'єр-міністр Азербайджану Г. Гасанов.
21 лютого	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер відвідує Румунію і відкриває новий Євро-атлантичний центр у Бухаресті.
22-23 лютого	Візит Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера в Україну.
24-25 лютого	Візит Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера до Росії.
26 лютого	Уряд Канади інформує Атлантичний альянс про своє рішення відмовитися від утримання в Європі після 1994 р. канадських збройних сил чисельністю 1100 осіб, але підтверджує свої наміри виконувати інші зобов'язання перед Альянсом та його об'єднаною військовою структурою. Північноатлантична рада у своїй заяві щодо Югославії звертається до всіх сторін конфлікту з вимогою виконувати домовленості про припинення вогню, аби уможливити розгортання в Югославії миротворчих сил ООН.
5-6 березня	Міністри закордонних справ Данії, Естонії, Латвії, Литви, Німеччини, Норвегії, Польщі, Росії, Фінляндії та Швеції на своїй зустрічі в Копенгагені заявляють про створення Ради держав Балтійського моря.
10 березня	Позачергове засідання Ради північноатлантичного співробітництва. Міністри закордонних справ і представники держав - учасниць РПАС оприлюднюють Робочий план розвитку діалогу, партнерства і співробітництва.
11 березня	Президент Італійської Республіки Франческо Коссіга відвідує штаб-квартиру НАТО.
11-12 березня	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер відвідує Польщу, де відкриває семінар на тему “Безпека в Центральній Європі”.
13-16 березня	На запрошення урядів Латвії, Литви і Естонії Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер відвідує держави Балтії.
24 березня	Відкриття у Гельсінкі Четвертої конференції в рамках продовження процесу НБСЄ. Хорватії, Грузії та Словенії надано статус держав - учасниць НБСЄ. Підписання “Договору про відкрите небо”, який дозволяє здійснювати на взаємних засадах польоти над територіями держав - учасниць Договору.

	Делегація експертів при підтримці Медичної робочої групи Вашингтонської координаційної наради щодо надання допомоги Співдружності Незалежних Держав відвідує 10 міст на борту літака “Боїнг-747”, що належить НАТО, з метою оцінки існуючих потреб у медичному обслуговуванні.
1 квітня	Міністри оборони держав НАТО зустрічаються з партнерами у співробітництві й визначають напрями подальшого співробітництва в галузі оборони.
8-10 квітня	Економічний колоквіум НАТО, присвячений зовнішнім економічним зв'язкам держав Центральної та Східної Європи.
10 квітня	Перше спільне засідання Військового комітету НАТО за участю партнерів у співробітництві, в якому беруть участь міністри оборони і начальники генеральних штабів збройних сил держав Центральної і Східної Європи.
30 квітня	Військово-морське з'єднання на виклик НАТО в Середземному морі замінено Постійним військово-морським з'єднанням у Середземному морі (STANAV-FOHMED).
4 травня	Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр оборони Японії Сохеї Міясіта.
7 травня	У штаб-квартирі НАТО відбувається зустріч державного секретаря Російської Федерації Г. Бурбуліса з виконуючим обов'язки Генерального секретаря НАТО Амадео де Франті.
11 травня	Штаб-квартиру НАТО відвідують міністри закордонних справ Латвії, Литви і Естонії.
11-12 травня	У штаб-квартирі НАТО за участю партнерів у співробітництві відбувається семінар Координаційного комітету з питань управління рухом в європейському повітряному просторі, присвячений координації дій цивільних і військових служб управління повітряним рухом.
15 травня	У Ташкенті відбувається п'ята зустріч на найвищому рівні країн Співдружності Незалежних Держав, на якій підписано низку угод, в тому числі про розподіл між 8 колишніми республіками СРСР прав і обов'язків щодо Договору про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ).
20-22 травня	Семінар НАТО за участю партнерів у співробітництві, присвячений конверсії оборонної промисловості.

21 травня	У штаб-квартирі НАТО відбувається перше офіційне засідання Північноатлантичної ради і Ради Західноєвропейського Союзу.
26-27 травня	Засідання на рівні міністрів Комітету оборонного планування і Групи ядерного планування НАТО. Міністри оборони обговорюють підтримку, яку НАТО може надати у виконанні операцій на підтримання миру, здійснюваних під егідою НБСЄ.
4 червня	Міністри закордонних справ НАТО на нараді в Осло, яка проходить на рівні міністрів, заявляють про свою готовність надавати допомогу, в кожному окремому випадку і на певних умовах, здійснюваній за мандатом НБСЄ діяльності на підтримання миру. Вони також оприлюднюють заяву щодо кризи на території колишньої Югославії та кризи у Нагірному Карабасі.
5 червня	Міністри закордонних справ та представники держав, котрі беруть участь в Раді північноатлантичного співробітництва, на своїй зустрічі в Осло обговорюють регіональні конфлікти та інші важливі питання, пов'язані з безпекою. Учасники зустрічі вітають Грузію та Албанію як членів РПАС. Фінляндія бере участь у роботі РПАС як спостерігач. У Підсумковому документі, ухваленому наприкінці позачергової наради, яка відбувається в Осло у той самий час, офіційно визначено зобов'язання щодо Договору про звичайні збройні сили в Європі 8 колишніх республік Радянського Союзу, територію яких охоплює зона дії Договору.
11-12 червня	Семінар за участю партнерів у співробітництві, присвячений виконанню Договору про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ), організований Координаційним комітетом з контролю за виконанням угод.
16 червня	Президент США Буш і президент Російської Федерації Єльцин досягають домовленості про значно більші скорочення ядерних боєголовок, встановлених на стратегічних ракетах, аніж це передбачено Договором про скорочення наступальних озброєнь (СНО).
19 червня	На зустрічах у Пітерсберзі, що неподалік від Бонна, міністри закордонних справ і міністри оборони держав - членів ЗЄС ухвалюють Декларацію, в якій визначені основні напрями розвитку цієї організації.
1-3 липня	У штаб-квартирі НАТО відбувається семінар на вищому рівні з питань оборонної політики і управління в галузі

оборони, в якому беруть участь офіційні представники 30 держав - членів НАТО та партнерів у співробітництві.

2 липня — США інформує своїх союзників у НАТО про завершення виведення з Європи ядерних артилерійських систем наземного базування, боєголовок ракет “ЛАНС” та ядерних глибинних бомб відповідно до ініціативи, про яку було заявлено 27 вересня 1991 р., а також про повне зняття з американських надводних кораблів і ударних підводних човнів усіх видів тактичної ядерної зброї.

Ратифікація Договору про скорочення стратегічних озброєнь парламентом Казахстану.

8 липня — Візит до НАТО президента України Леоніда Кравчука.

10 липня — Завершуючи Гельсінську зустріч на найвищому рівні в рамках розвитку процесу НБСЄ, керівники 51 держави-учасниці ухвалюють Заключний документ під назвою “Проблеми доби змін”, в якому, зокрема, йдеться про підтримку з боку НАТО та інших міжнародних організацій миротворчої діяльності, здійснюваної за мандатом НБСЄ. Тут підписано також Підсумковий акт переговорів про чисельність особового складу звичайних збройних сил у Європі (ЗЗСЄ-1А). Північноатлантична рада на своєму засіданні на рівні міністрів, яке відбувається в Гельсінкі, дає згоду на участь НАТО в морській операції в Адріатичному морі, здійснюваній координовано і у тісному контакті з ЗЄС, що має на меті контроль за дотриманням режиму санкцій проти Сербії та Чорногорії, запроваджених відповідно до Резолюцій 713 і 757 Ради Безпеки ООН.

16 липня — У Римі відбувається зустріч держав - членів Західноєвропейського Союзу з представниками Греції, Данії, Ірландії, Ісландії, Норвегії та Туреччини з метою обговорення заходів, спрямованих на розширення ЗЄС.

16-18 липня — Офіційний візит до Угорщини Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера.

17 липня — Тимчасово введено в дію Договір про звичайні збройні сили в Європі, підписаний 19 листопада 1990 р., що дозволяє застосувати процедури перевірки його виконання.

26-28 серпня — Лондонська конференція, присвячена Югославії.

28 серпня	Підписання координаційної угоди між НАТО та Іспанією про протиповітряну оборону.
2 вересня	Північноатлантична рада затверджує заходи, покликані забезпечити надання наявних у НАТО можливостей для підтримки зусиль ООН, НБСЄ та ЄЕС відновити мир у колишній Югославії. До цих заходів, зокрема, належить надання засобів для охорони гуманітарної допомоги та підтримки здійснюваного ООН контролю за важкими озброєннями.
3 вересня	У повітряному просторі над Боснією і Герцеговиною, на захід від Сараєва, збито італійський літак з гуманітарною допомогою.
8 вересня	Міністр закордонних справ Чесько-Словацької Федеративної Республіки Йозеф Моравчик відвідує штаб-квартиру НАТО.
12-13 вересня	ООН починає здійснювати контроль за важкими озброєннями в Боснії і Герцеговині. Держави НАТО висловлюють готовність підтримати ООН у здійсненні цієї місії.
22 вересня	У Відні відбувається урочисте відкриття Форуму НБСЄ з питань співробітництва в галузі безпеки, заснованого на зустрічі у верхах, яка відбулась у липні 1992 р. в Гельсінкі. Генеральна Асамблея ООН голосує за виключення Сербії і Чорногорії з ООН і ухвалює рішення про те, що Белград має подати заяву про вступ до Організації Об'єднаних Націй.
23 вересня	Відвідання штаб-квартири НАТО президентом Литви Вітаутасом Ландсбергісом.
29 вересня	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер приймає у штаб-квартирі НАТО міністра закордонних справ Швеції Маргарету аф Углас. Міністр закордонних справ Аргентини Гідо ді Телла відвідує штаб-квартиру НАТО для бесід з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером.
1 жовтня	Сенат США ратифікує Договір про скорочення стратегічних озброєнь, згідно з яким американські й російські ядерні сили мають бути скорочені на третину.
2 жовтня	У Білефельді (Німеччина) відбувається урочиста церемонія представлення генералом Джоном Шалікашвілі, Верховним головнокомандувачем об'єднаних збройних сил НАТО в Європі, новоствореного Корпусу швидкого реагування

	Командування об'єднаних збройних сил НАТО у Європі.
7 жовтня	Штаб-квартиру НАТО відвідує прем'єр-міністр Польщі Ханна Сухоцька.
14 жовтня	Постійна рада Західноєвропейського Союзу проводить зустріч на рівні послів за участю восьми держав Центральної і Східної Європи. Північноатлантична рада дає дозвіл на використання літаків раннього повітряного попередження і управління (АВАКС) для здійснення контролю за дотриманням запровадженого ООН режиму забороненої для польотів зони у повітряному просторі над Боснією і Герцеговиною.
20-21 жовтня	На засіданні Групи ядерного планування, яке відбувається в Глінегзлі (Шотландія), основна увага міністрів оборони держав НАТО зосереджена на питанні про те, як участь Альянсу в діяльності на підтримання миру позначається на плануванні колективної оборони НАТО. Вони також ухвалюють нові політичні директиви, згідно з якими Альянсові слід менше покладатися на ядерну зброю.
28 жовтня	Президент Фінляндії Мауно Койвісто зустрічається в Брюсселі з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером.
30 жовтня	Атлантичний клуб Болгарії отримує статус спостерігача в Асоціації Північноатлантичного договору (АТА).
1-5 листопада	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер відвідує Білорусь, Казахстан і Киргизстан.
3 листопада	На президентських виборах у США перемогу отримує кандидат від демократичної партії Білл Клінтон.
6 листопада	НАТО передає в розпорядження Сил захисту ООН у Боснії і Герцеговині оперативний штаб із персоналом близько 100 осіб, обладнанням, устаткуванням та первинною фінансовою підтримкою.
9 листопада	Набуття чинності Договором про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ) після завершення процесу його ратифікації усіма 29 державами, котрі його підписали.
16 листопада	Під час візиту в Україну Верховний головнокомандувач об'єднаними збройними силами НАТО в Європі генерал Джон Шалікашвілі зустрічається з президентом Леонідом Кравчуком.
20 листопада	Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера вперше запрошено взяти участь у зустрічі на рівні міністрів ЗЄС, яка відбувається в Римі. Греції

	запропоновано стати десятим членом ЗЄС, Данії та Ірландії надано статус спостерігача, а Туреччина, Норвегія та Ісландія отримують статус асоційованого члена.
22 листопада	Військово-морські сили НАТО та ЗЄС у Адріатичному морі започатковують операції на підтримку режиму санкцій ООН, що доповнюють вже здійснювані від липня 1992 р. операції морського патрулювання.
25 листопада	Президент Естонії Леннарт Мері відвідує штаб-квартиру НАТО.
27 листопада	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер відвідує російські війська, розташовані на території колишньої Німецької Демократичної Республіки.
4 грудня	Міністри оборони європейських країн - членів НАТО ухвалюють рішення про розпуск Незалежної групи з європейських програм і передачі її функцій Західноєвропейському Союзові.
11 грудня	Міністри оборони, котрі беруть участь у роботі Комітету оборонного планування, заявляють про те, що підтримка здійснюваної в рамках ООН і НБСЄ діяльності на підтримання миру має стати складовою частиною завдань, що покладаються на збройні сили і штаби НАТО.
14 грудня	Північноатлантичний альянс відзначає 25-ту річницю “Доповіді Армеля”.
15 грудня	Генеральний секретар ООН Бутрос Бутрос Галі звертається з проханням відкрити доступ до розроблених у НАТО планів можливих військових операцій на випадок надзвичайної ситуації в колишній Югославії, зокрема операцій на забезпечення режиму забороненої для польотів зони в повітряному просторі над Боснією та Герцеговиною, створення безпечних зон для цивільного населення в Боснії та заходів щодо запобігання поширенню конфлікту в Косові на територію колишньої Югославської Республіки Македонія*.
16 грудня	Президент Албанії Салі Беріша зустрічається у штаб-квартирі НАТО з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером.
17 грудня	Міністри закордонних справ, учасники засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів, заявляють про свою готовність підтримати подальші дії ООН у колишній Югославії і домовляються про поліпшення

координації діяльності Альянсу на підтримання миру, а також про вироблення практичних заходів з метою збільшити внесок Альянсу в цій сфері.

18 грудня — Міністри закордонних справ і представники держав - членів Ради північноатлантичного співробітництва домовляються про обмін досвідом і спеціальними знаннями з питань, що стосуються підтримання миру і суміжних галузей, а також затверджують Робочий план РПАС на 1993 р.

1993

1 січня — Чеська Республіка і Республіка Словаччина стають незалежними державами.

3 січня — Президент Буш і президент Російської Федерації Єльцин підписують у Москві Договір про скорочення наступальних озброєнь (СНО-2), який передбачає подальше скорочення американських і російських стратегічних наступальних озброєнь шляхом знищення усіх наявних у США і Росії міжконтинентальних балістичних ракет з роздільними ядерними боєголовками і скорочення на дві третини стратегічних ядерних арсеналів обох сторін.

13 січня — У Парижі відкрито для підписання Конвенцію про хімічну зброю, яка передбачає цілковиту заборону цього виду озброєнь, її підписують 127 держав.

14 січня — Держави НАТО дають згоду на розробку планів забезпечення режиму забороненої для польотів зони в повітряному просторі над Боснією і Герцеговиною у разі відповідного прохання з боку ООН.

21 січня — Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО в Європі та міністри оборони Франції й Німеччини підписують угоду про умови використання у рамках НАТО Європейського корпусу.

26-27 січня — Координаційний комітет НАТО з контролю за виконанням угод проводить семінар за участю держав-партнерів, присвячений співробітництву в процесі виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ).

27 січня — Вперше після того, як 18 квітня 1993 р. штаб-квартиру ЗЄС переведено до Брюсселя, Генеральний секретар ЗЄС Віллєм ван Екелен зустрічається з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером у штаб-

	квартирі НАТО для обговорення питань практичного співробітництва між обома організаціями.
1 лютого	У штаб-квартирі Альянсу відбувається зустріч президента Казахстану Нурсултана Назарбаєва з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером.
4 лютого	Парламент Білорусі ратифікує Договір про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-І).
17 лютого	У штаб-квартирі НАТО відбувається зустріч президента Румунії Іона Ілієску з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером.
23 лютого	Прем'єр-міністр Словаччини Владимир Мечіар робить офіційний візит до штаб-квартири НАТО. Комітет НАТО з проблем сучасного суспільства на своєму першому офіційному засіданні за участю партнерів у співробітництві обговорює, серед іншого, проблеми транскордонного забруднення навколишнього середовища.
24 лютого	Генеральний секретар НАТО у своїй заяві підтримує рішення США про парашутування гуманітарної допомоги у Східну Боснію.
25 лют.-4 берез.	НАТО проводить військові навчання для опанування навичок застосування процедур регулювання криз (NATO CMX - 93).
26 лютого	У штаб-квартирі НАТО відбувається спеціальне засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів, у якому бере участь новий державний секретар США Уорен Крістофер.
1-3 березня	Під час візиту до Сполучених Штатів Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер зустрічається з президентом Біллом Клінтоном, державним секретарем Уореном Крістофером, міністром оборони Еспіном та провідними представниками конгресу США.
4 березня	Президент Італії Оскар Луїджі Скальфаро відвідує штаб-квартиру НАТО.
8 березня	Прем'єр-міністр Греції Константинос Міцотакіс відвідує штаб-квартиру НАТО.
8-9 березня	Офіційний візит до Албанії Голови Військового комітету НАТО фельдмаршала сера Річарда Вінсента.
9 березня	Штаб-квартиру НАТО відвідує прем'єр-міністр Болгарії Любен Беров. Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр закордонних справ Чехії Йозеф Желенец.

	Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр закордонних справ Польщі Кшиштоф Скубішевський.
10 березня	Північноатлантична рада доручає військовим органам НАТО розробити резервні варіанти на випадок здійснення мирного плану ООН для Боснії й Герцеговини.
15 березня	Північна Корея примушує інспекторів Міжнародного агентства з атомної енергетики (МАГАТЕ) виїхати з країни і заявляє про свій намір вийти з Договору про непоширення ядерної зброї.
16 березня	Відповідно до Договору про звичайні збройні сили у Європі здійснюється перше спільне багатонаціональне інспектування під проводом держави - члена НАТО Італії та за участю партнерів у співробітництві (Азербайджан, Польща, Угорщина) з метою перевірки заявленого об'єкта в Румунії.
18-20 березня	Офіційний візит до Албанії Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера.
26 березня	Міністр оборони Чеської Республіки Антонін Баудиш зустрічається в штаб-квартирі Альянсу з Генеральним секретарем НАТО і Головою Військового комітету.
29 березня	Зустріч міністрів оборони держав-членів НАТО і держав-партнерів з метою обговорення поступу у співробітництві з питань оборони, а також обміну думками щодо широкого кола проблем, пов'язаних із безпекою.
2 квітня	Північноатлантична рада доручає Верховному головнокомандувачеві об'єднаних збройних сил НАТО в Європі здійснити підготовчі заходи для виконання Резолюції 816 Ради Безпеки ООН щодо забезпечення дотримання режиму забороненої для польотів зони в повітряному просторі над Боснією та Герцеговиною.
3 - 4 квітня	У Ванкувері проходить перша американо-російська зустріч на найвищому рівні між президентами Клінтоном і Єльциним.
12 квітня	Початок здійснення операції НАТО на забезпечення дотримання режиму забороненої для польотів зони у повітряному просторі над Боснією і Герцеговиною, відповідно до Резолюції 816 Ради Безпеки ООН і рішення Північноатлантичної ради від 8 квітня. В операції беруть участь літаки-винищувачі та розвідувальні літаки кількох держав - членів НАТО, а також авіація раннього попередження НАТО (NAEWF).

19 квітня	Уперше після закінчення Другої світової війни здійснюються спільні тренувальні навчання американських і російських пошуково-рятувальних загонів, які проводяться на території Росії, в Сибіру.
22 квітня	Генеральний секретар ООН Бутрос Бутрос Галі зустрічається в Брюсселі з Генеральним секретарем НАТО Манфредом Вернером для обговорення ситуації, що склалась у колишній Югославії, ролі НАТО у підтриманні миру та відносин між НАТО і ООН в цілому.
28 квітня	У штаб-квартирі Альянсу в рамках Військового комітету НАТО проходить зустріч з партнерами у співробітництві на рівні міністрів оборони і начальників генеральних штабів.
6 травня	Державний секретар США Уорен Крістофер відвідує штаб-квартиру НАТО для обговорення боснійської кризи.
17 травня	Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр закордонних справ Угорщини доктор Геза Єсенські. Боснійські серби відхиляють “мирний план Венса-Оуена”.
22 травня	Члени Ради Безпеки ООН, зокрема Іспанія, Росія, Великобританія, Сполучені Штати Америки і Франція, оприлюднюють Програму спільних дій у Боснії й Герцеговині, яка передбачає припинення бойових дій. Ця програма містить положення про створення “Зон безпеки”.
24 травня	Міністри оборони держав - членів ЄВРОГРУПИ передають Альянсові здійснювані нею функції в галузі військової підготовки збройних сил, а також передають йому в підпорядкування ЄВРОМЕД. Функції ЄВРОГРУПИ в галузі зв'язків із громадськістю і ЄВРОКОМ передано ЗЄС.
25-26 травня	У штаб-квартирі НАТО проходить засідання Комітету оборонного планування і Групи ядерного планування на рівні міністрів, на якому, серед іншого, обговорюється питання про те, як участь НАТО в миротворчих операціях, здійснюваних під егідою ООН і НБСЄ, позначається на планах НАТО у галузі оборони. Обговорюються також оборонні аспекти проблеми поширення зброї масового знищення.
8 червня	У штаб-квартирі НАТО відбувається спільна сесія Північноатлантичної ради і Ради Західноєвропейського Союзу, на якій обидві організації схвалюють створення

	єдиного механізму командування і керування спільними операціями військово-морських сил НАТО і ЗЄС в Адріатичному морі, здійснюваними з метою забезпечення дотримання режиму ембарго, запровадженого ООН проти Сербії й Чорногорії.
10 червня	На засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів у Афінах міністри закордонних справ держав - членів НАТО пропонують забезпечити авіаційне прикриття Сил захисту ООН у разі нападу на них під час виконання ними свого мандата і за наявності відповідного прохання ООН.
11 червня	Міністри закордонних справ держав - учасниць РПАС на своїй зустрічі в Афінах оголошують програму співробітництва у підготовці до спільної миротворчої діяльності, здійснюваної на підтримку зусиль ООН і НБСЄ, та оприлюднюють доповідь, підготовану Спеціальною групою РПАС з питань співробітництва в діяльності на підтримання миру.
18 червня	Рада Безпеки ООН схвалює розміщення в колишній Югославській Республіці Македонія * контингенту військ США у складі 300 осіб, котрі мають приєднатися до вже розміщених там військ ООН чисельністю 700 осіб, розглядаючи це як засіб запобігання поширенню боснійського конфлікту.
23 червня	Голова парламенту і керівник Грузії Едуард Шеварднадзе приїздить до штаб-квартири НАТО з офіційним візитом.
28-30 червня	Голова Військового комітету НАТО фельдмаршал сер Річард Вінсент відвідує Чеську Республіку.
30 червня-2 липня	У Празі відбувається семінар НАТО на високому рівні, присвячений діяльності на підтримання миру, який проводиться з метою сприяння у роботі Спеціальної групи РПАС з питань співробітництва на підтримання миру.
30 червня-2 липня	У штаб-квартирі НАТО відбувається економічний колоквіум на тему “Розвиток економічної ситуації в країнах-партнерах у співробітництві з погляду галузевої структури”.
22 липня	Відповідно до Лісабонського протоколу 1992 р. до Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-І), Білорусь офіційно приєднується до Договору про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ) як держава, що не володіє ядерною зброєю.

2 серпня	На спеціальному засіданні, присвяченому ситуації у Боснії й Герцеговині, Північноатлантична рада заявляє про те, що в разі, коли не припиниться “удушення” Сараєва та інших районів, негайно розпочнеться підготовка до застосування суворіших заходів, включаючи повітряні удари по тих, хто несе відповідальність за вищезгадані дії і, зокрема, намагається зірвати надання гуманітарної допомоги вищезгаданим районам.
9 серпня	Північноатлантична рада схвалює оперативні варіанти повітряних ударів по цілях у Боснії й Герцеговині, які були розроблені згідно з рішенням Ради від 2 серпня і здійснюватимуться з дозволу Генерального секретаря ООН.
	Альберт II успадковує королівський трон після смерті 31 липня його попередника короля Бельгії Бодуена I.
16-18 серпня	Офіційний візит до Румунії й Молдови Голови Військового комітету НАТО фельдмаршала сера Річарда Вінсента.
31 серпня	Росія завершує виведення своїх військ із Литви.
1 вересня	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер зустрічається в Женеві з Генеральним секретарем ООН Бутросом Бутросом Галі для обговорення перспектив мирного врегулювання у Боснії й Герцеговині та ролі НАТО у підтримці миротворчої місії ООН на території колишньої Югославії, а також встановлення тіснішого зв'язку між НАТО і ООН.
18 вересня	Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр закордонних справ України Анатолій Зленко.
20 вересня	Представники держав у Раді північноатлантичного співробітництва на своїй зустрічі в штаб-квартирі НАТО виступають із заявою, в якій закликають покласти край бойовим діям у Грузії та засуджують порушення домовленості про припинення вогню з боку збройних сил Абхазії.
21 вересня	Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр оборони Чеської Республіки генерал-майор Іржі Неквасіл. Президент Російської Федерації Єльцин оголошує про розпуск Верховної Ради і закликає до проведення нових виборів 11 - 12 грудня 1993 р. Віце-президент Олександр Руцькой та Голова Верховної Ради Руслан Хасбулатов закликають збройні сили Росії чинити опір розпуску Верховної Ради. Разом з іншими

	прибічниками жорсткої лінії вони займають російський “Білий дім”.
22 вересня	Торвальд Столтенберг і лорд Оуен, співголови Міжнародної конференції, присвяченої колишній Югославії, відвідують штаб-квартиру НАТО для обговорення з Генеральним секретарем НАТО і Головою Військового комітету НАТО питання про виконання можливого плану мирного врегулювання у Боснії й Герцеговині.
29 вересня	Штаб-квартиру НАТО відвідує з офіційним візитом президент Туркменістану Сапармурад Ніязов.
4 жовтня	Вірні президентові Російської Федерації Єльцину війська обстрілюють з танкових гармат і кулеметів “Білий дім”, приміщення Верховної Ради Росії і змушують парламентарів, не згодних із програмою реформ президента Єльцина, залишити будинок.
	Рада Безпеки ООН продовжує на 6 місяців мандат миротворчих сил ООН у Хорватії й Боснії. Рада надає миротворчим силам у Хорватії право “*вживати необхідних заходів, у тому числі й застосування сили, задля своєї безпеки і вільного пересування*”.
6-7 жовтня	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер під час свого візиту до Сполучених Штатів Америки зустрічається у Вашингтоні з президентом США Біллом Клінтоном, а в Нью-Йорку - з Генеральним секретарем ООН Бутросом Бутросом Галі.
18 жовтня	Штаб-квартиру НАТО відвідує з офіційним візитом прем'єр-міністр Естонської Республіки Март Лаар.
20-21 жовтня	Міністри оборони держав - членів НАТО зустрічаються в Травемюнде, Німеччина, для неофіційного обговорення низки питань, зокрема пропозиції щодо програми “Партнерство заради миру”, концепції багатонаціональних об’єднаних оперативно-тактичних сил та проблеми поширення зброї масового знищення.
2-3 листопада	Офіційний візит до Болгарії Голови Військового комітету НАТО фельдмаршала сера Річарда Вінсента та його зустріч з президентом Болгарії Желю Желєвим.
4 листопада	Штаб-квартиру НАТО відвідує з офіційним візитом президент Словацької Республіки Михал Ковач.
15-17 листопада	Координаційний комітет НАТО з контролю за виконанням угод проводить у штаб-квартирі НАТО семінар за участю країн-партнерів РПАС, присвячений співробітництву у виконанні та перевірці

	виконання домовленостей про контроль над звичайними озброєннями, включаючи Договір про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ).
30 листопада	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер виступає на засіданні Ради міністрів закордонних справ держав-учасниць НБСЄ, яке проходить в Римі.
2 грудня	Міністри закордонних справ держав НАТО, учасники засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів, обговорюють концепцію програми “Партнерство заради миру” і пов'язані з нею пропозиції в рамках підготовки до зустрічі на найвищому рівні, запланованої на січень 1994 р.
3 грудня	На засіданні РПАС міністри закордонних справ держав НАТО і партнерів у співробітництві схвалюють другу доповідь, підготовлену Спеціальною групою з питань співробітництва в діяльності на підтримання миру, та Робочий план РПАС на 1994 р.
7 грудня	Міністри ЄВРОГРУПИ оголошують, що декілька підгруп будуть або передані структурі НАТО, або надані в розпорядження ЗЄС і заявляють про припинення існування ЄВРОГРУПИ 1 січня 1994 р.
8-9 грудня	Міністри оборони держав НАТО на засіданні Комітету оборонного планування і Групи ядерного планування, яке проходить у Брюсселі, обговорюють нові завдання Альянсу в галузі оборони, включаючи підтримку з боку НАТО зусиль, здійснюваних ООН і НБСЄ в діяльності на підтримання миру, а також концепцію багатонаціональних об’єднаних оперативно-тактичних сил. Міністри висловлюють цілковиту підтримку програмі “Партнерство заради миру”.
9 грудня	Генеральний секретар НАТО Манфред Вернер зустрічається в Брюсселі з президентом Російської Федерації Борисом Єльциним.
12 грудня	Проведення в Росії вперше після 1917 р. багатопартійних парламентських виборів. За нову конституцію, яка надає президентові ширших повноважень, проголосувало 58,4 відсотка громадян, котрі взяли участь у голосуванні.
14 грудня	У штаб-квартирі ЗЄС у Брюсселі відбувається спільне засідання Північноатлантичної ради і Ради Західноєвропейського Союзу на рівні послів.

1994

10-11 січня	На зустрічі на найвищому рівні в Брюсселі глави держав і урядів країн - членів Альянсу започатковують програму “Партнерство заради миру” і запрошують приєднатися до неї партнерів з Ради північноатлантичного співробітництва, а також держави НБСЄ, котрі хочуть і можуть брати участь у цій програмі. Оприлюднено Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”. Затверджено концепцію Багатонаціональних об’єднаних оперативно-тактичних сил, а також інші заходи підтримки розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони. Глави держав і урядів країн НАТО знову підтверджують готовність Альянсу завдати авіаудари для запобігання “удушенню” Сараєва та інших районів Боснії та Герцеговини, проголошених ООН “зонами безпеки”.
14 січня	Президенти США, Росії й України підписують у Москві Тристоронню угоду, в якій визначено процедури передачі Україною Росії ядерних боєголовок, виплати Україні відповідної компенсації та надання їй гарантій безпеки. Президент США Клінтон і президент Росії Єльцин підписують угоду, яка зобов'язує кожну із сторін, починаючи від 30 травня 1994 р., не націлювати ядерні ракети великої дальності на об'єкти, що розміщені на території іншої сторони.
18 січня	Вибори до Державної думи (парламенту) Російської Федерації завершуються значною перевагою супротивників президента Єльцина.
20 січня	Штаб-квартиру НАТО відвідує президент Боснії й Герцеговини Алія Ізетбегович.
24-27 січня	Учасники Другої міжнародної конференції під егідою НАТО/Комітету з проблем сучасного суспільства, присвяченої ролі військових у захисті озонового шару, зобов'язуються дотримуватися термінів, визначених Монреальським протоколом, про речовини, котрі руйнують озоновий шар.
26 січня	Міністр закордонних справ Румунії Теодор Мелєшкану відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.

27 січня	Президент Литви Альгірдас Бразаускас відвідує штаб-квартиру НАТО з метою підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
	Підписання у Москві програми військового співробітництва між Росією і НАТО, яка передбачає обмін старшими командирами і військовими експертами, спільні військові навчання і підготовку особового складу.
1 лютого	Серджіо Сільвіо Баланзіно (Італія) змінює посла Амадео де Франші на посаді заступника Генерального секретаря НАТО.
2 лютого	Прем'єр-міністр Польщі Вольдемар Павляк підписує у штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
3 лютого	Міністр закордонних справ Естонії Юрі Луйк підписує у штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
	Парламент України анулює висунуті ним раніше 18 листопада 1993 р. умови ратифікації Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-1) і доручає уряду здійснити обмін ратифікаційними грамотами.
6 лютого	Після вибуху міни на міському базарі в Сараєво, в результаті якого загинуло і постраждало багато людей, Генеральний секретар ООН Бутрос Бутрос Галі звертається до НАТО з проханням про підготовку можливих повітряних ударів по артилерійських позиціях в Сараєво і навколо нього.
8 лютого	Міністр закордонних справ Угорщини Геза Єсенськи відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
9 лютого	Міністр закордонних справ України Анатолій Зленко підписує в штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми „Партнерство заради миру”.
	Північноатлантична рада засуджує тривалу облогу Сараєво і заявляє, що важке озброєння будь-якої із сторін, що залишатиметься у радіусі 20 км від центру міста після 20 лютого, стане об'єктом повітряних ударів, здійснюваних силами НАТО у тісній координації з Генеральним секретарем ООН, відповідно до рішень Північноатлантичної ради від 2 і 9 серпня 1993 р. Прем'єр-міністр Словаччини Владимир

	Мечіар підписує у штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
14 лютого	Президент Болгарії Желю Желєв відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
	Прем'єр-міністр Латвії Валдіс Біркавс підписує в штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
	Відповідно до Лісабонського протоколу 1992 р. до Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-1) Казахстан офіційно приєднується до Договору про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ) як держава, що не володіє ядерною зброєю.
14-15 лютого	Офіційний візит до Польщі Голови Військового комітету НАТО фельдмаршала сера Річарда Вінсента відповідно до програми Ради північноатлантичного співробітництва.
15 лютого	Великобританія і Росія домовляються про перепрограмування своїх ядерних ракет таким чином, щоб після 30 травня 1994 р. вони не були націлені на території одна одної.
21 лютого	Після того як 9 лютого завершився термін виведення важких озброєнь із забороненої зони Сараєво, Генеральний секретар НАТО оголошує, що у зв'язку з досягненням намічених цілей офіційні особи ООН і НАТО рекомендували не застосовувати військово-повітряні сили на цьому етапі.
23 лютого	Президент Албанії Салі Беріша відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
28 лютого	Винищувачі Альянсу збивають чотири військових літаки, котрі порушили запроваджену ООН заборонену для польотів зону у повітряному просторі над Боснією і Герцеговиною.
4 березня	Відповідно до умов Тристоронньої угоди, підписаної 14 січня 1993 р. Україною, Росією і США, з України до Росії надходить перша партія з 60 ядерних боєголовок.
10 березня	Прем'єр-міністр Чеської Республіки Вацлав Клаус підписує у штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
14-17 березня	Голова Військового комітету НАТО фельдмаршал сер Річард Вінсент здійснює офіційну поїздку до Естонії, Латвії і Литви для обговорення програми військового

співробітництва з НАТО та інтересів кожної з цих трьох країн у галузі безпеки.

16 березня — Президент Молдови Мірча Снєгур відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.

23 березня — Міністр закордонних справ Грузії Александр Чікваїдзе підписує в штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.

30 березня — Прем'єр-міністр Словенії Янез Дрновшек відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.

10 квітня — У відповідь на прохання командування сил ООН літаки НАТО надають безпосередню авіаційну підтримку персоналу ООН в Горажде, яке, згідно з рішенням ООН, оголошене безпечною зоною на території Боснії й Герцеговини. Наведення літаків НАТО здійснюється з передового диспетчерського пункту ООН.

16 квітня — При здійсненні щільного повітряного прикриття Сил захисту ООН в Боснії та Герцеговині збито британський реактивний літак “Сі Харрієр”.

22 квітня — У відповідь на прохання, з яким Генеральний секретар ООН звернувся 18 квітня, Північноатлантична рада ухвалює додаткові рішення щодо застосування авіації для захисту персоналу ООН на всій території Боснії та Герцеговини та встановлених там ООН зон безпеки. Рада також дає дозвіл на здійснення повітряних ударів у тому разі, якщо до 27 квітня всі важкі озброєння боснійських сербів не будуть відведені на 20 км від Горажде. Цей термін є чинним для всіх інших встановлених ООН зон безпеки на випадок, якщо проти них буде застосовано важке озброєння.

25 квітня — Міністр оборони Польщі Петр Колодзейчик відвідує штаб-квартиру НАТО для передачі Презентаційного документа своєї країни для програми “Партнерство заради миру”.

27 квітня — Рада НАТО, розглянувши виконання своїх рішень від 22 квітня стосовно становища в Горажде і навколо нього, а також в інших безпечних зонах на території Боснії й Герцеговини, робить висновок про те, що встановлені терміни виведення важких озброєнь здебільшого дотримуються. У штаб-квартирі НАТО відбувається засідання Військового комітету за участю

	партнерів у співробітництві на рівні міністрів оборони і начальників генеральних штабів.
27-29 квітня	У Будапешті (Угорщина) відбувається семінар Ради північноатлантичного співробітництва з питань планування й керування національними програмами в галузі оборони.
28 квітня	Урочистості, присвячені початку діяльності Координаційної групи з питань партнерства, яка розташувалась у Монсі (Бельгія), на території штабу Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО у Європі. У штаб-квартирі НАТО міністр оборони Румунії Георг Тінка передає Північноатлантичному альянсові Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
4 травня	Президент Азербайджану Гейдар Алієв підписує у штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
9 травня	Штаб-квартиру НАТО відвідують міністр закордонних справ Швеції баронеса Маргарета аф Углас та міністр закордонних справ Фінляндії Хейккі Хаавісто для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”. У Кіршберзі (Люксембург) відбувається зустріч Ради міністрів держав - членів ЗЄС з міністрами закордонних справ та міністрами оборони Болгарії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Чеської Республіки та Естонії. Вирішено запровадити в ЗЄС новий статус, згідно з яким згадані держави стають асоційованими партнерами Західноєвропейського Союзу.
10 травня	Фінляндія та Швеція передають НАТО свої Презентаційні документи для програми “Партнерство заради миру”. Заступник прем’єр-міністра Туркменістану Борис Шихмурадов підписує в штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
11-14 травня	Голова Військового комітету НАТО фельдмаршал сер Річард Вінсент здійснює поїздку до Словаччини й Росії для зустрічі з керівними цивільними та військовими посадовими особами цих країн у контексті РПАС.
17 травня	Чеська Республіка передає НАТО свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.

24 травня	Міністри оборони держав - членів НАТО беруть участь у засіданні Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування НАТО і обмінюються думками щодо поступу у вирішенні таких питань, як значення програми ПЗМ для оборони, концепція Багатонаціональних об’єднаних оперативно-тактичних сил, зусилля в галузі запобігання поширенню зброї масового знищення та діяльності на підтримання миру. Міністр оборони Російської Федерації Павло Грачов відвідує штаб-квартиру НАТО з метою інформування міністрів оборони держав - членів НАТО про нову оборонну доктрину Росії.
25 травня	Під егідою програми “Партнерство заради миру” міністри оборони держав - членів НАТО зустрічаються з міністрами оборони і представниками держав-партнерів, причому з представниками Словенії, Фінляндії та Швеції вперше, для обговорення питань, пов'язаних із співробітництвом у галузі оборони, зокрема в діяльності на підтримання миру. Словаччина та Україна передають Північноатлантичному альянсові свої Презентаційні документи для програми “Партнерство заради миру”.
26-27 травня	У Парижі відбувається перша нарада, присвячена Пакту стабільності у Європі. Міністри закордонних справ європейських країн обговорюють нову ініціативу, мета якої - запобігти прикордонним конфліктам, захистити права меншин, сприяти розвиткові добросусідських відносин у Центральній і Східній Європі, поглиблювати співробітництво на регіональному рівні і зміцнювати демократичні інституції.
27 травня	Міністр закордонних справ Республіки Казахстан Канет Саудабаєв відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
1 червня	Президент Киргизстану Аскар Акаєв відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
3 червня	Заступник Генерального секретаря НАТО Серджіо Баланзіно офіційно відкриває приміщення для держав-партнерів у тому крилі штаб-квартири НАТО, що носить ім'я Манфреда Вернера.

6 червня	Болгарія та Угорщина передають Північноатлантичному альянсові свої Презентаційні документи для програми “Партнерство заради миру”.
9 червня	Міністри закордонних справ держав - членів НАТО на своїй зустрічі в Стамбулі обговорюють поступ у виконанні рішень, ухвалених на Брюссельській зустрічі на найвищому рівні, відзначивши, що до програми “Партнерство заради миру” вже приєдналося 20 держав. Міністри затверджують загальні політичні рамки підходу Альянсу до проблеми поширення зброї масового знищення.
10 червня	У Стамбулі відбувається засідання Ради північноатлантичного співробітництва на рівні міністрів. Міністри закордонних справ схвалюють підготовану Спеціальною групою РПАС третю доповідь про співробітництво у підтриманні миру. На засіданні присутні також міністри закордонних справ Словенії, Фінляндії та Швеції.
	Литва передає Північноатлантичному альянсові свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
22 червня	Міністр закордонних справ Російської Федерації Андрій Козирєв відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру” і обміну думками з Радою. Сторони оприлюднюють стислий виклад підсумків обговорень.
26 - 28 червня	Генерал Джордж Джаулен (SACEUR) відвідує Москву для обговорення участі Росії в програмі “Партнерство заради миру” та конкретної програми співпраці з Росією.
29 червня	Спеціальний представник Генерального секретаря ООН Ясуші Акаші у супроводі генерал-лейтенанта Бертрана де Лапреля, командувача Сил захисту ООН на території колишньої Югославії, та генерал-лейтенанта сера Майкла Роуза, командувача Сил захисту ООН у Боснії та Герцеговині, відвідує штаб-квартиру НАТО для зустрічі із заступником Генерального секретаря НАТО Серджіо Баланзіно.
29 черв.-1 липня	Відбувається щорічний економічний колоквіум НАТО, присвячений приватизації в оборонному секторі промисловості.

5 липня	Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Польщі з НАТО у рамках програми “Партнерство заради миру”. Росія передає Північноатлантичному альянсу свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
8 липня	Естонія передає Північноатлантичному альянсу свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
11 липня	Північноатлантична рада оприлюднює заяву, де ще раз підтверджується готовність НАТО долучитися до реалізації мирної угоди щодо Боснії та Герцеговини і зазначається, що здійснення заходів, передбачених планом, ухваленим міністрами закордонних справ 5 липня в Женеві, може спонукати НАТО перебрати на себе нові завдання у колишній Югославії на прохання ООН.
12 липня	Федеральний конституційний суд Німеччини дає уточнення конституційних засад щодо розміщення німецьких збройних сил за межами держави і усуває конституційні перешкоди для участі Німеччини у виконанні місій, здійснюваних ООН, НАТО і ЗЄС з метою підтримання миру.
13 липня	Міністр закордонних справ Узбекистану Саїдмухтар Саїдкасимов та міністр оборони Узбекистану Рустам Ахмедов відвідують штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
18 липня	Латвія передає Північноатлантичному альянсові свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
20 липня	Словенія передає Північноатлантичному альянсові свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
5 серпня	Після викрадення боснійськими сербами зброї з пункту збору ООН поблизу Сараєво літаки НАТО на прохання командування Сил захисту ООН завдають повітряного удару по цілях, розташованих у межах забороненої зони Сараєво.
13 серпня	Смерть у Брюсселі Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера. Заступника Генерального секретаря Серджіо Баланзіно призначено виконуючим обов'язки Генерального секретаря НАТО.

18 серпня	Скорботне засідання Північноатлантичної ради на честь покійного Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера.
22 серпня	Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Швеції з НАТО в рамках програми “Партнерство заради миру”.
31 серпня	Останні з'єднання російських військ залишають Естонію, завершуючи їх виведення з трьох держав Балтії.
1 вересня	Російські війська залишають Берлін, завершуючи їх виведення з території Німеччини.
2-10 вересня	На території Росії вперше відбуваються спільні військові маневри американських і російських військ, головна мета яких - взаємодія у здійсненні операцій з підтримання миру.
6 вересня	Молдова передає Північноатлантичному альянсові свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
8 вересня	США, Великобританія і Франція виводять решту контингенту союзницьких військ із Берліна.
12-16 вересня	У Польщі, неподалік міста Познань, проводяться спільні військові навчання (“Коопретив бридж”), у яких беруть участь військовики 13 держав - членів НАТО та партнерів у співробітництві. Це перший захід такого плану, здійснюваний у рамках програми “Партнерство заради миру”.
13 вересня	Генерал-лейтенанта Джона Шіхана призначено Верховним головнокомандувачем об'єднаних збройних сил НАТО в зоні Атлантичного океану.
14 вересня	Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Румунії з НАТО в рамках програми “Партнерство заради миру”.
22 вересня	Після нападу на транспортний засіб Сил захисту ООН неподалік Сараєво літаки НАТО завдають повітряного удару по танку боснійських сербів на прохання Сил захисту ООН.
	Албанія передає Північноатлантичному альянсові свій Презентаційний документ для програми “Партнерство заради миру”.
28 верес.-7 жовт.	У Північному морі, в протоці Скагеррак, проводяться навчання військово-морських сил НАТО і країн-партнерів “Коопретив венчер” у здійсненні операцій на

	підтримання миру, а також гуманітарних та пошуково-рятувальних операцій.
29 вересня	Північноатлантична рада на своєму засіданні на рівні міністрів закордонних справ у Нью-Йорку пропонує міністрові закордонних справ Бельгії Віллі Класу обійняти посаду Генерального секретаря НАТО.
29-30 вересня	Міністри оборони і представники 16 держав - членів НАТО зустрічаються в Севільї (Іспанія) для неофіційного обговорення низки питань, котрі викликають спільний інтерес і спільне занепокоєння, зокрема таких, як становище в колишній Югославії, діяльність на підтримання миру, концепція Багатонаціональних загальновійськових оперативно-тактичних сил, співробітництво з країнами Центральної і Східної Європи в галузі оборони, у тому числі в рамках програми “Партнерство заради миру”, та питання безпеки в Середземноморському регіоні.
5 жовтня	Міністр закордонних справ Вірменії Ваган Папазян підписує у штаб-квартирі НАТО Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
5-7 жовтня	У штаб-квартирі НАТО в Брюсселі відбувається семінар, присвячений діяльності на підтримання миру та її значенню у врегулюванні криз, в якому беруть участь 38 країн і кілька міжнародних організацій.
10 жовт.-2 груд.	Конференція в Будапешті, присвячена аналізу діяльності, здійснюваної в рамках НБСЄ.
12 жовтня	Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Фінляндії з НАТО в рамках програми “Партнерство заради миру”. Штаб-квартиру НАТО відвідує з офіційним візитом президент ФРН Роман Герцог.
17 жовтня	Віллі Клас, колишній заступник прем’єр-міністра і міністр закордонних справ Бельгії, стає наступником Манфреда Вернера на посаді Генерального секретаря НАТО.
17 жовт.-8 листоп.	У Данії відбуваються військові навчання Корпусу швидкого реагування НАТО.
21-28 жовтня	У рамках програми “Партнерство заради миру” в Нідерландах відбуваються спільні навчання “Коопретив спірит” у здійсненні операцій на підтримання миру. У них беруть участь 12 країн - членів НАТО і партнерів у співробітництві. Це перші навчання такого плану, що здійснюються на території держави - члена Альянсу.

28 жовтня	НАТО і ООН оприлюднюють спільну заяву про використання авіації НАТО в Боснії та Герцеговині на підтримку відповідних резолюцій ООН. Виступ Генерального секретаря НАТО Віллі Класа на 40-й сесії Генеральної асамблеї Асоціації Атлантичного договору в Гаазі.
4 листопада	Штаб-квартиру НАТО відвідує президент Румунії Іон Ілієску.
7 листопада	Спеціальне спільне засідання керівників у галузі національних озброєнь держав-членів НАТО, на якому розглядається питання про те, як операції на підтримання миру позначаються на вимогах щодо технічного оснащення військ.
11 листопада	Генеральний секретар НАТО Віллі Клас виступає з заявою, у якій повідомляється про обмеження участі США в операції “Шарп Гард”.
14 листопада	Засідання Ради міністрів ЗЄС за участю міністрів закордонних справ і міністрів оборони 9 держав, котрі мають статус асоційованих партнерів. Оприлюднення Нордвікської декларації, в якій, зокрема, схвалено попередні політичні висновки щодо спільної європейської політики в галузі оборони.
15 листопада	Штаб-квартиру НАТО відвідують міністр закордонних справ Угорщини Ласло Ковач і міністр оборони Дьордь Келеті. Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Угорщини з НАТО в рамках “Партнерства заради миру”.
21 листопада	На прохання Сил захисту ООН і у тісній взаємодії з ними літаки НАТО завдають повітряного удару по аеродрому в Удбині, який розташований в утримуваній сербами частині Хорватії. Ця операція здійснюється у відповідь на удари, завдані з Удбини по цілях в районі Бихача (Боснія й Герцеговина).
23 листопада	Сили НАТО завдають повітряних ударів по позиціях ракет “земля - повітря” на південь від Отока. Операція здійснюється у відповідь на ракетний обстріл літаків НАТО і згідно з раніше оголошеними заходами самооборони. Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Словаччини з НАТО в рамках програми “Партнерство заради миру”.
24 листопада	Північноатлантична рада оприлюднює заяву, в якій засуджує недавні напади збройних сил боснійських

сербів та Сербської Країни на безпечну зону ООН у Бихачі і повідомляє про заходи, яких вжито на підтримку здійснюваних ООН переговорних зусиль.

25 листопада — Штаб-квартиру НАТО відвідують заступник міністра закордонних справ Чехії Александер Вондра та заступник міністра оборони Іржі Поспішил. Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Чеської Республіки з НАТО в рамках програми “Партнерство заради миру”.

Штаб-квартиру НАТО відвідує заступник міністра закордонних справ Болгарії Тодор Чоуров. Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Болгарії з НАТО в рамках програми “Партнерство заради миру”.

30 листопада — Штаб-квартиру НАТО відвідує міністр закордонних справ Литви Альбінас Янушка. Формальне схвалення Індивідуальної програми партнерства Литви з НАТО в рамках програми “Партнерство заради миру”.

1 грудня — У Брюсселі відбувається засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів. Міністр закордонних справ Росії Андрій Козирєв бере участь у засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів.

5 грудня — Під час зустрічі НБСЄ на найвищому рівні, яка відбувається в Будапешті, президент України Леонід Кучма підписує Договір про непоширення ядерної зброї.

5-6 грудня — У Будапешті відбувається зустріч на найвищому рівні за участю глав держав і урядів країн - учасниць НБСЄ, в якій бере участь Генеральний секретар НАТО Віллі Клас.

НБСЄ перейменована в Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Оприлюднення Будапештського документа 1994 р. “До справжнього партнерства нової доби”.

1995

1 січня — Початок дії угоди про припинення вогню в Боснії на чотири місяці.

Австрія, Фінляндія і Швеція приєднуються до Європейського Союзу.

Засновано Світову організацію торгівлі (СОТ), що стає спадкоємницею GATT.

11 січня	Міністр закордонних справ Білорусі Владзімір Сянко відвідує НАТО і підписує Рамковий документ програми “Партнерство заради миру”.
13 січня	Конвенція ООН про хімічну зброю 1993 р. не набуває чинності: тільки 20 країн ратифікували договір. Для набуття чинності конвенція має бути ратифікована 65 країнами.
18 січня	Північноатлантична рада затверджує програму стандартизації НАТО, спрямовану на вдосконалення політики Альянсу в галузі матеріально-технічної і оперативної стандартизації.
23 січня	Заступник міністра закордонних справ Албанії Аржан Старова і заступник міністра оборони Альфред Моїсеу відвідують штаб-квартиру НАТО і оголошують прийняття Індивідуальної програми партнерства Албанії.
24 січня	Північноатлантична рада ухвалює створення нової Організації з питань стандартизації НАТО.
31 січня	США проголошують подовження на один рік одностороннього мораторію на ядерні випробування.
8 лютого	Міністр оборони Латвії Яніс Трапанс відвідує штаб-квартиру НАТО і оголошує прийняття Індивідуальної програми партнерства Латвії. НАТО схвалює плани прямого діалогу із Єгиптом, Ізраїлем, Мавританією, Марокко і Тунісом з метою подолання загрози ісламського фундаменталізму.
9 лютого	Візит прем’єр-міністра Угорщини Дюли Хорна до штаб-квартири НАТО.
10 лютого	Міністр закордонних справ Австрії Алоїс Мок відвідує штаб-квартиру НАТО для підписання Рамкового документа програми “Партнерство заради миру”.
14 -21 лютого	Міністр оборони України Валерій Шмаров зустрічається з Головою Військового комітету НАТО і підписує протокол про співпрацю між НАТО і Україною.
16 лютого	Віце-президент мусульмансько-хорватської Федерації схвалює міжнародний план призупинення економічних санкцій проти Сербії за умов визнання Боснії та Герцеговини при повністю закритих боснійсько-сербських кордонах.
23 лютого	Білорусь призупиняє програму знищення озброєнь, що є порушенням Договору ЗЗСЄ.

24 лютого	НАТО розпочинає в Брюсселі переговори з питань безпеки Північної Африки з Марокко, Єгиптом, Мавританією, Тунісом та Ізраїлем.
27 лютого	Міністри оборони Естонії, Латвії і Литви підписують угоду про військове співробітництво, яка охоплює питання зовнішньої політики і матеріально-технічного забезпечення.
	Віце-президент США Ел Гор відвідує штаб-квартиру НАТО.
1 березня	США, Франція, Німеччина та Італія погоджуються щодо розвитку Середньої розширеної системи протиповітряної оборони (MEADS) в межах співпраці союзників у галузі озброєнь.
	Естонія підписує Індивідуальну програму військового співробітництва з НАТО в розвиток своєї участі в ПЗМ з 1994 р.
6 березня	Хорватія вступає у військовий альянс із Боснійською мусульмансько-хорватською Федерацією. Сили захисту ООН залишаються в Хорватії.
8 березня	Генеральний секретар НАТО Віллі Клас і президент США Білл Клінтон зустрічаються у Вашингтоні для обговорення можливого виведення миротворчих сил ООН з Хорватії та Боснії.
16 березня	Словаччина і Угорщина узгоджують договір з питань прав меншин.
18-20 березня	У Парижі проходить Загальноєвропейська нарада з питань безпеки, в якій беруть участь 50 країн. Нарада затверджує пакт стабільності, спрямований на подолання загрози кризи у Європі, і узгоджує пакет заходів щодо кордонів і прав етнічних меншин.
30-31 березня	На засіданні Вищої Ради ОБСЄ обговорюється Спільна загальна модель безпеки XXI сторіччя - комплексна всеосяжна концепція безпеки, спрямована на забезпечення інтересів всіх країн-учасниць.
11 квітня	Рада Безпеки ООН затверджує Резолюцію 984, що гарантує допомогу всім неядерним державам, які підписали Договір про непоширення ядерної зброї 1970 р., у разі виникнення загрози застосування проти них ядерної зброї або здійснення ядерної атаки.
26 квітня	Віце-прем'єр міністр і міністр закордонних справ Мальти професор Гвідо де Марко підписує Рамковий документ “Партнерство заради миру” (пізніше Мальта вийшла з програми ПЗМ).

7 травня	Святкування 50-ї річниці закінчення Другої світової війни.
11 травня	Прийнято рішення, на основі консенсусу, про подовження на необмежений термін Договору про непоширення зброї масового знищення.
15 травня	Міністри закордонних справ і оборони ЗЄС збираються у Лісабоні для обговорення майбутніх відносин ЗЄС і НАТО.
25 травня	У відповідь на запит ООН літак НАТО атакує склад зброї боснійських сербів неподалік Пале. Наступного дня здійснюється друга атака.
27 травня	На засіданні Північноатлантичної ради висувається вимога до боснійських сербів припинити атаки на зони безпеки ООН і дотримуватись ультиматуму Сил захисту ООН щодо виведення важких озброєнь із зони Сараєво або забезпечення контролю ООН над цими озброєннями. Північноатлантична рада засудила вбивства та захоплення миротворців ООН.
30-31 травня	Міністри закордонних справ держав НАТО і Рада північноатлантичного співробітництва проводять засідання в Нордвіку, Нідерланди. На спеціальному засіданні за участю російського міністра закордонних справ Козирєва Росія формально затверджує Індивідуальну програму партнерства Росії та документ “Напрями розвитку широкого вдосконаленого діалогу і співпраці між НАТО та Росією”. У заяві про ситуацію в колишній Югославії Північноатлантична рада засуджує ескалацію насильства сторонами та ворожі дії проти персоналу ООН.
1 червня	Президент України Леонід Кучма відвідує штаб-квартиру НАТО.
28-30 червня	На Економічному колоквіумі НАТО, в якому взяли участь представники держав НАТО і країн-партнерів, обговорюється питання стану економічних реформ в країнах-партнерах.
2 липня	Сребрениця зазнає найпотужнішого артилерійського удару з моменту проголошення цієї території зоною безпеки ООН. Трибунал ООН у справах військових злочинів офіційно звинувачує Караджича і генерала Младича у здійсненні геноциду і скоєнні злочинів проти людства.

11 липня	Літаки НАТО завдають ударів по цілях в зоні Сребрениці в Боснії та Герцеговині.
12 липня	Північноатлантична рада рішуче засуджує атаки боснійських сербів на зону безпеки Сребрениця.
1 серпня	Палата представників Конгресу США голосує за скасування ембарго на ввезення зброї до Боснії.
	У відповідь на артилерійські удари по Сараєво НАТО починає операцію “Деліберет Форс” і атакує сербські війська силами авіації та артилерії.
30 серпня	Літаки НАТО атакують позиції боснійських сербів біля Сараєво.
1 вересня	Літаки НАТО відновлюють бомбардування позицій боснійських сербів; у відповідь боснійські серби завдають удари по Сараєво.
	Літаки НАТО завдають удари по позиціях боснійських сербів біля Пале.
	НАТО призупиняє операцію “Деліберет Форс” після того, як боснійські серби погоджуються вивести важкі озброєння за межі 20-кілометрової зони навколо Сараєво.
	У Нью-Йорку підписано Рамкову угоду щодо конституційних заходів у Боснії та Герцеговині.
2 вересня	Військові командувачі НАТО отримують від Північноатлантичної ради НАТО повноваження відновити повітряні удари по позиціях боснійських сербів у будь-який час з метою протистояти подальшій агресії проти зон безпеки ООН.
5 вересня	Літаки НАТО відновлюють удари по військових цілях боснійських сербів.
12 вересня	В Гаазі досягнута Вассенаарська домовленість щодо експортного контролю над певними видами звичайних озброєнь і технологіями подвійного використання, яка має заступити місце СОСОМ.
14 вересня	Греція і колишня Югославська Республіка Македонія* підписують угоду про встановлення дипломатичних відносин і економічних зв'язків.
	Північноатлантична рада проводить спеціальне засідання за участю міністра закордонних справ України Геннадія Удовенка для обговорення зміцнення відносин між НАТО і Україною.
	Військові і політичні лідери боснійських сербів підписують угоду про виведення важких озброєнь з 20-кілометрової зони навколо Сараєво.

20 вересня	Засідання Північноатлантичної ради за участю Росії, присвячене питанням впровадження Договору ЗЗСЄ.
21 вересня	Посли держав НАТО схвалюють проведення Дослідження з питання розширення НАТО, спрямоване на визначення вимог до країн, що бажають приєднатися до Альянсу.
25 вересня	У Відні відкривається Нарада ООН, присвячена перегляду питань звичайних озброєнь.
26 вересня	НАТО представляє послу Росії Чуркіну проект пропозиції “Політичної домовленості щодо відносин між НАТО і Росією”.
28 вересня	НАТО представляє на розгляд Північноатлантичної ради і країн-учасниць програми “Партнерство заради миру” висновки Дослідження з питання розширення НАТО.
2 жовтня	Хорвати і серби укладають угоду щодо переведення Східної Славонії під юрисдикцію хорватського керівництва після перехідного періоду.
	Три позиції сербських ракет класу “земля - повітря” зазнають ударів літаків НАТО.
	У Боснії набуває чинності угода про припинення вогню.
5-6 жовтня	Міністри оборони держав - членів НАТО зустрічаються у Вілльямсбурзі, США.
12 жовтня	Президент Албанії Салі Беріша відвідує штаб-квартиру НАТО.
13 жовтня	Нарада ООН з питань звичайних озброєнь закінчується без досягнення домовленості щодо загальної заборони використання протипіхотних мін.
19 жовтня	Північноатлантична рада проводить засідання за участю представника Росії для обговорення плану втілення миру в Боснії.
21 жовтня	Віллі Клас звільнює посаду Генерального секретаря НАТО.
27 жовтня	Між НАТО і ЗЄС підписано Меморандум про домовленість щодо встановлення прямого робочого зв'язку між двома організаціями.
	Спеціальний представник Генерального секретаря ООН і Спеціальний представник в НАТО Кофі Аннан відвідує штаб-квартиру НАТО.
1 листопада	В Дейтоні, Огайо, починаються мирні переговори щодо Боснії. В Дейтоні підписується угода щодо реінтеграції Східної Славонії у Хорватію.

	Рада Безпеки ООН призупиняє санкції проти колишньої Югославії.
8 листопада	Міністр оборони США Уільям Перрі та міністр оборони Росії Павло Грачов зустрічаються в штаб-квартирі НАТО для обговорення участі Росії у Силах втілення (ІФОР).
13 листопада	Комітет закордонних справ і Комітет збройних сил Сенату США блокують ратифікацію Конвенції про заборону хімічної зброї.
14 листопада	Міністри закордонних справ і міністри оборони країн ЗЄС зустрічаються в Мадриді для обговорення розвитку ЗЄС як засобу посилення європейської складової НАТО.
15 листопада	Президент колишньої Югославської Республіки Македонія* Бранко Црвенковскі відвідує штаб-квартиру НАТО. Його країна приєднується до програми “Партнерство заради миру”.
22 листопада	Штаб-квартиру НАТО відвідують президент Фінляндії Мартті Ахтісаарі та Голова ОБСЄ Ласло Ковач.
27 листопада	14 громадян держав Альянсу нагороджують медалями за службу, пов'язану з колишньою Югославією.
28 листопада	Європейський Союз і 12 сусідніх держав Середземномор'я підписують у Барселоні угоду щодо подальшої політичної та економічної співпраці.
1 грудня	На посаду Генерального секретаря НАТО призначається Хав'єр Солана Мадар'яга.
5 грудня	Північноатлантична рада проводить засідання на рівні міністрів. Міністри закордонних справ і міністри оборони всіх 16 країн підтверджують готовність продовжувати діяльність Альянсу, спрямовану на втілення миру в Боснії та Герцеговині.
	НАТО офіційно ухвалює рішення щодо розгортання 60-тисячного контингенту в Боснії. Парламент Німеччини проголосував за надання 40000 військових для формування цих сил.
	У Парижі президенти Боснії та Герцеговини, Хорватії і Сербії підписують Загальну рамкову угоду щодо втілення миру в Боснії та Герцеговині.
	Війська США прибувають до Тузли, і ООН передає НАТО військове командування операцією в Боснії.
	Командувач НАТО адмірал Лейтон Сміт відхиляє прохання лідера Асамблеї боснійських сербів Момчіла Крайсніка щодо відстрочки щонайменше на дев'ять

	місяців для повернення під мусульманський контроль боснійсько-сербських зон Сараєво.
	Франція оголошує про відновлення посади свого представника у Військовому комітеті НАТО. Міністр оборони Франції також буде регулярно відвідувати засідання Комітету оборонного планування та інших органів НАТО.
7-8 грудня	У Будапешті проходить засідання Ради ОБСЄ на рівні міністрів, де визначаються керівні напрями моделі безпеки і підтверджується роль цієї організації в Боснії та Герцеговині.
14 грудня	Президент Сербії Слободан Мілошевич, президент Боснії та Герцеговини Алія Ізетбеговіч та президент Хорватії Франьйо Туджман підписують у Парижі Мирну угоду щодо Боснії.
15 грудня	Рада Безпеки ООН ухвалює Резолюцію 1031 щодо створення Багатонаціональних військових сил втілення.
16 грудня	Початок розгортання в Боснії Сил втілення (ІФОР) під проводом НАТО.
19 грудня	28 країн підписують Вассенаарську угоду з контролю за експортом зброї та технологій.
20 грудня	Миротворчі сили ООН (UNPROFOR) передають командування військовою операцією в Боснії Силам втілення під проводом НАТО (ІФОР).

1996

3 січня	Міністр оборони США Уїльям Перрі вилітає до Сараєво для обговорення питань підтримки миру з офіцерами НАТО та боснійськими лідерами.
4 січня	У Відні під егідою ОБСЄ розпочинаються переговори зі зміцнення довіри та заходів з контролю за озброєннями в Боснії. Учасники Мирної угоди підписують угоди щодо заходів, спрямованих на посилення взаємної довіри, зменшення ризику виникнення конфліктів, обмеження військової потужності та поліпшення політичної співпраці.
5 січня	Російський парламент голосує за розміщення російських підрозділів у Боснії спільно з миротворчою місією під проводом НАТО. Командування та управління російським контингентом в ІФОР здійснюються згідно із спеціальними домовленостями.

11 січня	Принц Йорданії Ель-Хассан Бін Талал зустрічається з Генеральним секретарем НАТО Соланою в контексті Середземноморського діалогу НАТО.
13 січня	Початок розгортання російських підрозділів у Боснії на підтримку ІФОР.
15 січня	Рада Безпеки ООН дає згоду на розміщення у Східній Славонії 5-тисячного контингенту, підтриманого повітряними силами НАТО.
17 січня	Візит до НАТО президента Польщі Александра Квасневського та Ханса Кошніка, адміністратора ЄС в Мостарі.
19 січня	Річард Голдстоун, прокурор Трибуналу ООН з питань воєнних злочинів, відвідує НАТО.
23 січня	Генерал Джордж Джоуен (SACEUR) відвідує Росію для зустрічі з міністром оборони та начальником Генерального штабу Росії.
24 січня	Тіїт Вяхі, прем'єр-міністр Естонії, відвідує НАТО.
26 січня	Російська Федерація вступає до Ради Європи.
	Сенат США ратифікує договір СНО-II, згідно з яким буде скорочена кількість американських та російських стратегічних ядерних ракет.
29 січня	Генеральний секретар ОБСЄ починає дводенний візит до колишньої Югославії задля підготовки ґрунту для нагляду ОБСЄ за повоєнними вільними виборами.
12 лютого	Генеральний секретар НАТО відвідує Мостар.
	Керівництво Боснії дає згоду на притягнення двох офіцерів боснійських сербів до Міжнародного трибуналу з воєнних злочинів.
26 лютого	Візит віце-канцлера Австрії Вольфганга Шюсселя до НАТО.
	Австрія підписує Індивідуальну програму партнерства з НАТО.
8 березня	Постійні представники у Північноатлантичній раді відвідують Сараєво.
13 березня	Росія підписує угоду про участь в ІФОР та фінансові угоди.
15 березня	Держсекретар США Уоррен Крістофер відвідує SHAPE для зустрічі з Верховним Головнокомандувачем об'єднаних сил НАТО в Європі генералом Джорджем Джоуеном і обговорення зусиль, спрямованих на виконання Дейтонської мирної угоди щодо Боснії, а також питань розширення НАТО.

20-21 березня	Генеральний секретар НАТО Солана здійснює офіційний візит до Москви для обговорення взаємин між НАТО і Росією. Він зустрічається з президентом Росії Єльциним, спікером Думи Геннадієм Селезньовим та іншими офіційними особами.
20 березня	У Москві підписано Меморандум про домовленість з питань співпраці НАТО і Росії в галузі надзвичайних ситуацій.
23 березня	Міністри закордонних справ контактної групи з колишньої Югославії зустрічаються в Москві.
25 березня	Президент Болгарії Желєв відвідує НАТО.
26 березня	Прем'єр-міністр Білорусі Михаїл Чигір, президент Латвії Гунтіс Улманіс та президент Естонії Леннарт Мері відвідують НАТО.
23 квітня	Візити до НАТО президента Вірменії Левона Тер-Петросяна та президента Грузії Едуарда Шеварднадзе.
24 квітня	Міністр закордонних справ та заступник прем’єр-міністра Мальти професор Гвідо де Марко відвідує НАТО.
26 квітня	Його Величність король Іспанії Хуан Карлос відвідує НАТО.
29 квітня	Північноатлантична Рада заявляє, що ІФОР принесли клімат безпеки в Боснію та Герцеговину вже в перші чотири місяці своєї місії.
2 травня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана та Генеральний секретар ЗЄС Хосе Кутілейро підписують угоду з безпеки. В угоді визначені процедури захисту і збереження секретної інформації та матеріалів, які надаються обома організаціями.
7 травня	Міністри закордонних справ та оборони країн - членів ЗЄС зустрічаються в Бірмінгемі.
8 травня	Карл Більдт, Верховний представник, що відповідає за координацію цивільних аспектів мирної угоди по колишній Югославії, відвідує НАТО.
9 травня	SHAPE та Міжнародний трибунал з питань колишньої Югославії укладають Меморандум про домовленість, у якому кодифіковані практичні заходи щодо виявлення та передання звинувачених у воєнних злочинах осіб.
15-31 травня	У Відні проходить перше засідання з розгляду Договору ЗЗСЄ. На переговорах досягнуто вирішення проблеми “флангових обмежень” та досягнута

	домовленість щодо подальших переговорів стосовно Договору.
16 травня	Генеральний секретар НАТО Солана відвідує з генералом Джорджем Джоуеном (SACEUR) Баня - Луку та Белград.
19-21 травня	Представники НАТО та країн-партнерів зустрічаються під Бонном для перегляду міжнародних зусиль із знищення хімічних, ядерних та звичайних озброєнь.*
21 травня	Візит до НАТО прем'єр-міністра Словенії Янеша Дрновшека.
3 червня	Зустріч міністрів закордонних справ країн - членів НАТО в Берліні. Міністри домовились розбудовувати власне Європейську систему безпеки та оборони в НАТО в рамках процесу внутрішньої адаптації Альянсу.
12 червня	Колишня Югославська Республіка Македонія* підписує Індивідуальну програму партнерства.
13 червня	Північноатлантична рада проводить засідання на рівні міністрів оборони.
14-15 червня	Генеральний секретар НАТО Солана відвідує Загреб та Сараєво.
18 червня	По припиненні ембарго ООН на постачання зброї в колишню Югославію зупинена операція "Шарп гард".
26-28 червня	Економічний колоквіум НАТО з економічного розвитку та реформ у країнах-партнерах.
1 липня	Створення нового Агентства консультацій, управління та командування (КУК).
3 липня	Бориса Єльцина переобирають президентом Російської Федерації.
17 липня	Адмірала Лейтона Сміта нагороджено медаллю НАТО за його заслуги у командуванні Силами втілення та на посаді Головнокомандувача сил південного регіону.
19 липня	Північноатлантична рада дає зелене світло всеосяжній програмі стандартизації НАТО, яка включає 50 узгоджених цілей стандартизації.
13 серпня	Генеральний секретар НАТО Солана та держсекретар США Уорен Крістофер зустрічаються у Брюсселі для обговорення виборів у Боснії, розширення Альянсу та відносин з Росією.
27 серпня	Спеціальному посланнику Росії Олександру Лебедю вдається досягнути підписання угоди про припинення конфлікту в Чечні, який розпочався наприкінці 1995 р.
14 вересня	Сили ІФОР підтримують безпеку виборів в Боснії та Герцеговині під наглядом ОБСЄ.

16 вересня	Візит до НАТО президента Угорщини Арпада Гьонза.
20 вересня	Зустріч Генерального секретаря НАТО Солани з міністром закордонних справ Росії Примаковим у Відні.
24 вересня	Китай, Франція, Росія, Великобританія та США підписують Договір про повну заборону ядерних випробувань.
25-26 вересня	Неформальна зустріч міністрів оборони країн - членів НАТО в Бергені, Норвегія, для обговорення операції з підтримки миру в Боснії.
2 жовтня	Рада ЗЄС вирішує припинити операцію з дотримання ембарго на Дунаї, що було введене проти Федеративної Республіки Югославія.
7 жовтня	Секретар Ради безпеки Російської Федерації генерал Олександр Лебедь відвідує штаб-квартиру НАТО.
16 жовтня	Президент Литви Альгірдас Бразаускас відвідує НАТО.
17 жовтня	Візит до НАТО президента Словаччини Міхала Ковача.
19 жовтня	Президент Росії Борис Єльцин замінює нещодавно призначеного Секретаря Ради національної безпеки Олександра Лебедя спікером Думи Іваном Рибкіним.
29 жовтня	Мальта оголошує про намір вийти з програми “Партнерство заради миру”.
5 листопада	Білла Клінтона вдруге обрано президентом Сполучених Штатів Америки.
13 листопада	Президент Узбекистану Іслам Карімов відвідує НАТО.
14 листопада	Парламент Іспанії дає згоду на участь країни у новій військовій структурі НАТО.
27 листопада	Прем'єр-міністр Фінляндії Пааво Ліппонен відвідує НАТО.
2-3 грудня	Лісабонський саміт ОБСЄ з питань європейської безпеки ухвалює Декларацію про спільну та всеохоплюючу модель безпеки для Європи XXI сторіччя.
9 грудня	Канцлер Німеччини Коль та Президент Франції Жак Ширак підписують угоду про взаємну безпеку та оборону.
10 грудня	Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі підтверджує готовність НАТО організувати й очолити Сили стабілізації (СФОР) у Боснії та Герцеговині за умов мандата Ради Безпеки ООН. Міністри також оголошують про подальші кроки на шляху внутрішньої та зовнішньої трансформації Альянсу напередодні липневого саміту 1997 року в

	Мадриді. НАТО робить заяву про розміщення ядерних сил.
11 грудня	Під час спільного засідання з Північноатлантичною радою Швейцарія підписує рамковий документ Партнерства заради миру.
17 грудня	Кофі Аннан стає Генеральним секретарем ООН.
18 грудня	Султан Брунею відвідує НАТО.
20 грудня	Сили стабілізації (СФОР) замінюють в Боснії Сили втілення (ІФОР) НАТО.

1997

16-17 січня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відвідує Австрію та зустрічається з Федеральним канцлером Францом Враницьким й іншими політичними лідерами.
17 січня	Річард Холбрук отримує першу медаль Манфреда Вернера за свій внесок у справу миру в колишній Югославії.
19-21 січня	Перший раунд переговорів у Москві між Генеральним секретарем НАТО Хав'єром Соланою та міністром закордонних справ Росії Євгенієм Примаковим щодо документа між НАТО та Росією.
21 січня	Переговори з перегляду Договору ЗЗСЄ розпочались у Відні.
22 січня	Прем'єр-міністр Норвегії Турбйорн Ягланд відвідує НАТО.
28 січня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відвідує Париж для зустрічі з президентом Франції Жаком Шираком.
29 січня	Візити до НАТО президента Болгарії Петра Стоянова і президента Румунії Еміля Константінеску.
30 січня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана виступає перед Парламентською асамблеєю Ради Європи.
4 лютого	У своєму зверненні до нації президент США Білл Клінтон закликає до розширення НАТО до 1999 р. та створення “стабільного партнерства” з Росією.
5-6 лютого	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана зустрічається в Анкарі з президентом Туреччини Сулейманом Демірелем та прем'єр-міністром Незметтіном Ербаканом для обговорення розширення Альянсу та широких питань ролі Туреччини в Європі.
10-14 лютого	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відвідує Молдову, Грузію, Вірменію, Азербайджан

	для зустрічей з главами держав та урядів, іншими провідними політиками.
12 лютого	Колишній лідер повстанців Аслан Масхадов складає присягу як новий президент Чечні.
18 лютого	Призначена на посаду Державного секретаря США Мадлен Олбрайт бере участь у першій зустрічі міністрів закордонних справ НАТО в Брюсселі і пропонує створити постійну російсько-натовську бригаду.
19 лютого	Верховний представник ЄС у Боснії Карл Більдт відвідує НАТО.
20 лютого	Члени НАТО пропонують серйозні зміни до Договору ЗЗСЄ, що обмежує звичайні збройні сили в Європі. НАТО погоджується з принципом обмеження арсеналів окремих держав на противагу регіональним. Альянс також погоджується з бажанням Росії мати територіальні, замість національних, обмеження на розгортання сил, які фактично не дозволяють НАТО накопичувати сили в одному регіоні біля російських кордонів.
21 лютого	Візит до НАТО прем’єр-міністра Польщі пана Влодзімежа Цимошевіча.
23 лютого	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана зустрічається в Москві з міністром закордонних справ Росії Євгенієм Примаковим на другому раунді переговорів з документа, який має закласти основу відносинам між НАТО та Росією.
7 березня	Міністр оборони США Уїльям Коен вперше відвідує штаб-квартиру НАТО в Брюсселі.
9-10 березня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана зустрічається в Москві з міністром закордонних справ Росії Євгенієм Примаковим на третьому раунді переговорів з документа, який має закласти основу відносинам між НАТО та Росією.
10-15 березня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відвідує країни-члени ПЗМ в Центральній Азії, а саме: Казахстан, Киргизьку Республіку, Узбекистан та Туркменістан.
11 березня	Конференція ЗЄС в Афінах обговорює проблеми безпеки в світлі розширення НАТО і ЄС.
16 березня	Міністри закордонних справ ЄС зустрічаються в Апелдоорні, Нідерланди, для обговорення розширення ЄС та інших питань.

20-21 березня	Президент США Білл Клінтон та його російський колега Борис Єльцин зустрічаються в Гельсінкі для обговорення майбутніх відносин між НАТО і Росією. Сторони не зробили спільної заяви щодо планів розширення НАТО на схід, але підписали загальну заяву про європейську безпеку.
21 березня	Офіційний візит до НАТО Його Величності Альберта II, короля Бельгії.
24-25 березня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана та генерал Джордж Джоуен (SACEUR) відвідують колишню Югославську Республіку Македонія* і Республіку Боснію та Герцеговину.
2 квітня	Міністри оборони балтійських країн зустрічаються у Вільнюсі, Литва, для обговорення формування спільного миротворчого батальйону (БАЛТБАТ) та спільного морського з'єднання (БАЛТРОН).
9-11 квітня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана зустрічається з державним секретарем Мадлен Олбрайт з питань відносин між НАТО і Росією та відвідує Канаду.
15 квітня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана зустрічається в Москві з міністром закордонних справ Росії Євгенієм Примаковим на четвертому раунді переговорів з документа НАТО - Росія.
	Перші з 6 000 вояків багатонаціональних сил безпеки під проводом Італії висаджуються в аеропорту Тірани. Метою операції “Альба” є захист гуманітарної допомоги Албанії.
	Члени ЗЄС погоджуються з тим, що Туреччина та Норвегія, які не є членами організації, зможуть грати широкомасштабну роль у будь-якій операції ЗЄС з використанням оснащення НАТО.
17 квітня	Польща оголошує про скорочення збройних сил з 220 000 до 180 000 протягом наступних семи років задля того, щоб відповідати стандартам НАТО.
24 квітня	Сенат США затверджує Конвенцію з хімічної зброї, глобальний договір про заборону хімічної зброї. (Конвенція набирає чинності 29 квітня).
6 травня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана зустрічається в Люксембурзі з міністром закордонних справ Росії Євгенієм Примаковим на п'ятому раунді переговорів з документа НАТО - Росія.

7 травня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відвідує Україну для зустрічі з президентом України Леонідом Кучмою та відкриття Центру інформації та документації НАТО в Києві.
12-13 травня	Міністри закордонних справ та оборони з 28 європейських країн зустрічаються в Парижі під егідою ЗЄС для обговорення питань безпеки.
13-14 травня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана зустрічається в Москві з міністром закордонних справ Росії Євгенієм Примаковим на шостому раунді переговорів з документа НАТО-Росія.
14 травня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана та міністр закордонних справ Росії Євгеній Примаков досягли згоди щодо „Основоположного акта про взаємні відносини, співробітництво і безпеку між НАТО та Російською Федерацією”.
22 травня	Президент Росії Борис Єльцин заміняє міністра оборони Ігоря Родіонова Віктором Самсоновим.
27 травня	Саміт НАТО - Росія в Парижі. Підписання „Основоположного акта про взаємні відносини, співробітництво та безпеку між НАТО та Російською Федерацією”.
29 травня	На засіданні міністрів закордонних справ НАТО в Сінтрі, Португалія, Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана і міністр закордонних справ України Геннадій Удовенко парафують “Хартію про Особливе партнерство між НАТО і Україною”.
30 травня	Заключне засідання Ради Північноатлантичного співробітництва (РПАС) та перше засідання Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП) в Сінтрі, Португалія. Міністри закордонних справ країн - членів НАТО та партнерів ухвалюють базовий документ РЄАП.
2 червня	Підписання Договору про дружбу і співробітництво між Румунією та Україною.
12-13 червня	Міністри оборони країн НАТО збираються в Брюсселі на щорічне весняне засідання.
16-17 червня	На саміті Європейської Ради в Амстердамі приймається рішення про новий договір ЄС, але не робиться ніяких суттєвих кроків уперед в напрямі відповідальності за власну спільну оборону. ЗЄС залишається незалежним органом, який “наймається” виконувати гуманітарні, миротворчі місії та врегулювання кризових ситуацій для ЄС.

16-27 червня	У Польщі та Німеччині проходять морські навчання ПЗМ “Балтійські операції - 1997” (БАЛТОПС), на яких відпрацьовуються пошуково-рятувальні операції на морі, спостереження у прибережному районі, берегова охорона та допомога митній службі. В них беруть участь США, Данія, Естонія, Фінляндія, Німеччина, Латвія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Польща, Росія, Швеція та Великобританія.
20-22 червня	Росія бере участь у саміті “Великої сімки” (надалі - “Великої вісімки”).
25-27 червня	Економічний колоквіум НАТО з економічного розвитку у країнах-партнерах.
26 червня	Конференція з роззброєння (КР) у Женеві ухвалює рішення про вихід з глухого кута і відкриття глобальних переговорів з поступового знищення протипіхотних мін. 61 країна-учасниця призначає посла Джона Кемпбелла з Австралії спеціальним координатором. Спеціальні переговори з глобальної заборони протипіхотних мін, ініціатором яких виступила Канада, продовжуються у Брюсселі.
8 липня	Мадридський саміт Північноатлантичної ради. Глави держав та урядів країн НАТО дали згоду на запрошення Чеської Республіки, Польщі та Угорщини розпочати переговори з НАТО про вступ з тим, щоб після завершення процесу ратифікації стати членами Альянсу в квітні 1999 р. Вони підтвердили, що НАТО залишається відкритою для вступу нових членів відповідно до Статті 10 Північноатлантичного Договору і домовились переглянути цей процес на наступній зустрічі у 1999 р. Офіційне підписання Хартії про Особливе партнерство між НАТО та Україною. Глави держав та урядів країн НАТО оприлюднили спеціальну заяву про Боснію та Герцеговину, у якій підтверджено їхню рішучість повною мірою впровадити Мирну угоду і забезпечити існування Боснії та Герцеговини як єдиної демократичної та багатонаціональної держави.
9 липня	Зустріч глав держав та урядів країн - членів НАТО і партнерів по співпраці під егідою Ради євро-атлантичного співробітництва (РЄАП). Зустріч зосереджена на найбільш ефективному використанні РЄАП задля стабільності та безпеки.

11 липня	Генерал армії США Уеслі Кларк заступає генерала Д. Джоуена на посаді Верховного головнокомандувача об'єднаними збройними силами НАТО в Європі (SACEUR).
16 липня	На прохання уряду Польщі, через підрозділ політики ліквідації наслідків катастроф, НАТО здійснює координацію допомоги в зв'язку з повінню в цій країні.
18 липня	На першому засіданні Постійної спільної Ради НАТО - Росія (ПСР) на рівні послів у Брюсселі узгоджуються організаційні та процедурні питання.
22 липня	ЗЄС оприлюднює Декларацію про роль Західноєвропейського Союзу та його відносини з Європейським Союзом і Атлантичним альянсом.
10 вересня	Представники Угорщини починають з НАТО переговори про вступ.
15 вересня	В Україні в рамках Партнерства заради миру починається операція “Козацький степ - 97”, в якій беруть участь НАТО, Польща та Україна. Сценарій навчань передбачає розв'язання етнічного конфлікту.
16 вересня	Представники Польщі починають переговори з НАТО про вступ.
22 вересня	Прем'єр-міністр Швеції Гьоран Перссон відвідує НАТО.
23 вересня	Представники Чеської Республіки починають переговори з НАТО про вступ.
24 вересня	Прем'єр-міністр Латвії Гунтарс Крастс відвідує НАТО.
26 вересня	Міністри закордонних справ країн НАТО і Росії вперше зустрічаються в рамках Постійної спільної Ради НАТО - Росія. Затверджено робочий план, який забезпечує проведення консультацій стосовно заходів з розбудови довіри в галузі контролю за озброєннями, спільної підтримки миру в Боснії та розміщення російських військових представників у НАТО.
30 вересня	Міністри оборони країн - членів НАТО проводять дводенну неформальну зустріч в Маастрихті, Нідерланди. Обговорюються заплановане відкриття НАТО для вступу нових членів, продовження мандата в Боснії та Герцеговині, адаптація командної структури Альянсу.
1 жовтня	Міністр оборони Росії Ігор Сергєєв зустрічається з міністрами оборони країн-членів НАТО і погоджується з тим, що Росія надішле офіцера по зв'язках до брюссельської штаб-квартири Альянсу у найближчому майбутньому.

	На прохання Верховного представника в Боснії СФОР здійснює заходи проти сербських радіо- та телевізійних передавачів, які помічені у зловживаннях та порушеннях.
2-8 жовтня	На запрошення Атлантичного клубу Болгарії в Софії проводиться Генеральна Асамблея Асоціації Атлантичного договору.
8 жовтня	Верховний представник в Боснії Карлос Уестендорп та посол Роберт Х. Фроуїк відвідують НАТО.
9 жовтня	Україна та Угорщина - перші країни не члени НАТО, які відкривають дипломатичні місії при Альянсі.
13 жовтня	У Бухаресті відбувається 43-тє щорічне засідання Північноатлантичної асамблеї.
24 жовтня	У результаті візиту начальника Генерального штабу Росії генерала Квашніна до НАТО 23 жовтня учасники третього засідання Постійної спільної Ради НАТО - Росія на рівні послів оприлюднюють заяву, в якій вітають призначення генерал-лейтенанта Заварзіна військовим представником Росії при НАТО.
16 листопада	Угорці переважною кількістю голосів (85%) підтримують на національному референдумі вступ до НАТО.
18 листопада	Міністри закордонних справ та оборони зустрічаються в Ерфурті, Німеччина, та домовляються гармонізувати президентство в ЄС та ЗЄС.
25 листопада	Російський військовий представник при НАТО генерал-лейтенант Віктор Заварзін має першу офіційну зустріч з Головою Військового комітету НАТО Клаусом Науманном.
27 листопада	Візит прем'єр-міністра Польщі Єжи Бузека до НАТО.
2-3 грудня	Перше засідання Постійної спільної Ради НАТО - Росія на рівні міністрів оборони. Начальники штабів з 44 держав беруть участь у зустрічі в рамках РЄАП. Міністри оборони 15 країн - членів НАТО проводять нараду в рамках Групи ядерного планування та Комітету оборонного планування. Негайно по її закінченні 16 членів Альянсу зустрічаються на Північноатлантичній раді.
4 грудня	Засідання ПСР НАТО - Росія на рівні начальників штабів.
16 грудня	НАТО та Україна підписують Меморандум про домовленість щодо цивільного планування на випадок

	надзвичайних ситуацій та готовності до ліквідації наслідків катастроф.
16-17 грудня	Міністри закордонних справ країн НАТО підписують Протоколи про вступ Чеської Республіки, Польщі та Угорщини у присутності міністрів закордонних справ цих держав.
18-19 грудня	Засідання Генеральної Асамблеї ОБСЄ завершується рекомендаціями про підготовку Хартії європейської безпеки.

1998

14 січня	Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП) публікує свій План дій на 1998-2000 роки.
	Візит до НАТО Верховного комісара ООН у справах біженців Садако Огата.
26 січня	Візит до НАТО президента Молдови Петру Лучинськи.
4 лютого	Візит до НАТО прем’єр-міністра колишньої Югославської Республіки Македонія* Бранко Цревенковскі.
11 лютого	Відкриття Центру документації НАТО з питань європейської безпеки в Інституті наукової інформації суспільних наук (ІНІСН) у Москві.
12-18 лютого	До щорічних навчань НАТО з урегулювання криз уперше залучені країни-партнери.
20 лютого	НАТО оголошує про свою готовність організувати і очолити багатонаціональні сили в Боснії та Герцеговині по закінченні мандата СФОР у червні 1998 р. за умови надання Радою Безпеки ООН відповідного мандата.
23 лютого	Візит до НАТО президента Туркменістану Сапармурата Ніязова.
25 лютого	Генеральний секретар НАТО вітає угоду між Генеральним секретарем ООН та Іраком щодо дипломатичного розв'язання іракської кризи. Він підкреслив важливість забезпечення негайного, необмеженого і безумовного доступу інспекторам ООН (UNSCOM) з озброєнь відповідно до резолюцій Ради Безпеки ООН.
	Постійна спільна рада НАТО - Росія обговорює співпрацю НАТО і Росії в СФОР з огляду на її продовження в рамках багатонаціональних сил в Боснії по закінченні чинного мандата СФОР у червні 1998 р.

4 березня	Північноатлантична рада вітає Резолюцію 1154 Ради Безпеки ООН стосовно Іраку і надає рішучу підтримку наполяганням ООН на повному її виконанні Іраком.
5 березня	Північноатлантична рада у своїй заяві висловлює стурбованість останніми випадками насильства в Косові і закликає усі сторони негайно здійснити кроки зі зменшення напруження.
	Рада оприлюднює заяву на підтримку зусиль місії ОБСЄ в Хорватії з облаштування біженців та переміщених осіб і нагадує Хорватії про її зобов'язання за Боснійською мирною угодою.
11 березня	Посли і представники країн РЄАП обговорюють серйозні події в Косові й перелічують умови, необхідні для мирного розв'язання.
7 квітня	Офіційне відкриття будинку Манфреда Вернера біля штаб-квартири НАТО в Брюсселі, в якому розташовані дипломатичні місії країн-партнерів при НАТО.
20 квітня	Постійні представники в Північноатлантичній раді відвідують Боснію та Герцеговину у супроводі Генерального секретаря НАТО Хав'єра Солани і Голови Військового комітету генерала Науманна.
23 квітня	Візит до НАТО президента Литви Валдаса Адамкуса.
27-28 квітня	Семінар РЄАП у Братиславі з демократичного контролю за оборонними видатками.
28 квітня	Візит до НАТО Йожефа Тосовського, прем’єр-міністра Чеської Республіки.
20 травня	Північноатлантична рада засуджує рішення Індії про проведення ядерних випробувань.
28 травня	На засіданні Постійної спільної Ради НАТО - Росія в Люксембурзі НАТО і Росія засуджують ядерні випробування, проведені Індією та Пакистаном.
	Під час засідання підписано Меморандум про домовленість в галузі співпраці з наукових та технічних питань між НАТО і міністерством науки і технології Російської Федерації.
	На засіданні Північноатлантичної ради міністри закордонних справ країн НАТО оприлюднюють заяву, в якій висловлюється стурбованість ситуацією в Косові, і визначають заходи, необхідні для відвернення кризи і пошуку мирного розв'язання.
29 травня	Створення в НАТО Євро-атлантичного центру координації реагування на катастрофи (EADRCC) під егідою РЄАП.

30 травня	Генеральний секретар НАТО засуджує подальші ядерні випробування Пакистану і закликає Індію і Пакистан припинити випробування ядерної зброї та її носіїв, дотримуватись ДНЯЗ та Договору про всебічну заборону випробувань ядерної зброї і розпочати діалог задля зниження напруження.
12 червня	Постійна спільна Рада НАТО - Росія (міністри оборони) вирішила продовжувати співпрацю між НАТО і Росією в СФОР і засуджує як використання Белградом сили в Косові, так і напади косовських екстремістів.
15 червня	В Албанії і колишній Югославській Республіці Македонія* , за домовленістю з відповідними урядами, проводяться повітряні навчання НАТО “Детермінд фелкон”.
18 червня	На засіданні Постійної спільної Ради НАТО-Росія сторони підтвердили рішучість зробити свій внесок у міжнародні зусилля розв'язати косовську кризу мирним шляхом.
17-19 червня	У Любляні, Словенія, проходить економічний колоквіум НАТО з економічного розвитку і реформ у країнах-партнерах.
2-3 липня	В Сараєво відбувається інформаційний семінар НАТО, покликаний сприяти розвитку демократії в Боснії та Герцеговині.
10 липня	Візит до НАТО президента Болгарії Петара Стоянова.
24 липня	Візит до НАТО прем’єр-міністра Угорщини Віктора Орбана.
12 серпня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана висловлює глибоку стурбованість продовженням насильства в Косові, вказуючи на те, що Північноатлантична рада переглянула військові плани варіантів припинення насильства та створення умов для переговорів.
14 вересня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана закликає усі сторони продемонструвати стриманість і створити умови для повернення до мирного і стабільного клімату в усій Албанії.
18 вересня	Пан Юбер Ведрен, міністр закордонних справ Франції, стає президентом Північноатлантичної ради[3].
24 вересня	Північноатлантична рада ухвалює рішення про попередню готовність (ACTWARN) до обмеженої

3 Почесна посада, яку обіймають міністри закордонних справ країн-членів на ротаційній основі.

	повітряної операції та поетапної повітряної кампанії в Косові.
24-25 вересня	Неформальна зустріч міністрів оборони країн НАТО у Віламурі, Португалія.
30 вересня	На засіданні Постійної спільної ради НАТО і Росія обговорюють продовження взаємної співпраці в СФОР і підтверджують стурбованість щодо гуманітарної ситуації в Косові.
5 жовтня	Візит до НАТО президента Словенії Мілана Кучана.
7 жовтня	Візит до НАТО прем’єр-міністра Чеської Республіки Мілоша Земана і прем’єр-міністра Болгарії Івана Костова.
9 жовтня	НАТО і Росія висловлюють цілковиту підтримку дипломатичним зусиллям, спрямованим на забезпечення політичного розв'язання кризи в Косові, та наголошують на необхідності негайного, повного і незворотного виконання Резолюцій 1160 та 1199 Ради Безпеки ООН.
13 жовтня	За умов невиконання Федеративною Республікою Югославія Резолюції 1199 РБ ООН Північноатлантична рада переглядає ситуацію в Косові і дає наказ про приведення сил у готовність (ACTORDs) для нанесення обмежених повітряних ударів і поетапної повітряної кампанії в Югославії через приблизно 96 годин.
13-15 жовтня	Під егідою Комітету протиповітряної оборони НАТО на авіабазі Кайзері в Туреччині проводяться перші об'єднані навчання, на яких відпрацьовується стратегічне перевезення мобільного радіолокатора ППО НАТО російським транспортним літаком Іл-76. Навчання спрямовані на підготовку до потенційної співпраці у спільних операціях з підтримки миру.
15 жовтня	Візити до НАТО президента Латвії Гунтіса Улманіса та прем’єр-міністра Польщі Єжи Бузека.
	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відвідує Белград у супроводі Голови Військового комітету генерала Науманна і Верховного головнокомандувача об'єднаними силами НАТО в Європі (SACEUR) генерала Кларка, де наполягає на повному і негайному виконанні президентом Мілошевичем Резолюції 1199 РБ ООН щодо Косова. Підписана угода стосовно сил повітряної верифікації в Косові.

16 жовтня	Північноатлантична рада оголошує про своє рішення підтримувати готовність розпочати повітряні операції проти Югославії і продовжує період до завдавання повітряних ударів до 27 жовтня.
20 жовтня	Верховний головнокомандувач об'єднаними силами НАТО в Європі (SACEUR) генерал Кларк зустрічається з сербським керівництвом в Белграді для обговорення кризи в Косові.
20 жовтня	Візит до Нато прем”єр-міністра Румунії Раду Васіле.
21 жовтня	Карлос Уестендорп, Верховний представник, відповідальний за координацію діяльності цивільних організацій та агентств в Боснії та Герцеговині, відвідує НАТО для бесіди з Генеральним секретарем і виступу перед Північноатлантичною радою. На засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія посли обговорюють ситуацію в Боснії та Герцеговині та в Косові. НАТО і Росія підтримують ідею політичного розв'язання кризи в Косові на основі повного виконання Резолюцій 1160 і 1199 РБ ООН.
22 жовтня	Візит до НАТО прем’єр-міністра колишньої Югославської Республіки Македонія* Бранко Црвенковського.
24-25 жовтня	Голова Військового комітету НАТО генерал Науманн та генерал Кларк повертаються до Белграда для обговорення із сербським керівництвом кризи в Косові.
27 жовтня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана робить заяву, в якій відзначає поліпшення ситуації в сфері безпеки та гуманітарної ситуації в Косові після прийняття Північноатлантичною радою рішення 13 жовтня; підтверджує необхідність повного виконання Резолюцій 1199 та 1203 РБ ООН; оголошує про чинність наказу щодо готовності до проведення обмежених повітряних операцій за умов прийняття такого рішення Радою та готовність до проведення поетапної повітряної кампанії; закликає до такого ж виконання Резолюцій РБ ООН косовськими албанцями.
4 листопада	Візит до НАТО президента Естонії Леннарта Мері.
5 листопада	Візит до НАТО прем’єр-міністра Словаччини Мікулаша Дзуринди.
11 листопада	Засідання Комісії Україна - НАТО. Учасники вітають інформацію про державну програму співпраці України з НАТО, щойно ухвалену президентом Кучмою,

	та обговорюють інші питання, серед яких призначення до Києва двох офіцерів НАТО по зв'язках, що сприятимуть участі України в ПЗМ.
16 листопада	Генеральний секретар НАТО бере участь у засіданні ЗЄС на рівні міністрів в Римі, Італія.
18-20 листопада	Генеральний секретар НАТО зустрічається з Генеральним секретарем ООН Кофі Ананном та вищими посадовими особами з адміністрації США і сенаторами в Нью -Йорку та Вашингтоні.
19 листопада	Перше засідання спільного Комітету НАТО - Росія з питань науково-технічної співпраці відбулось у Москві.
	Північноатлантична рада висловлює стурбованість погіршенням ситуації в Косові й наполягає на тому, що усі сторони повинні виконувати відповідні резолюції Ради Безпеки ООН в повному обсязі.
25 листопада	Візит до штаб-квартири НАТО президента Румунії Еміля Константінеску.
26 листопада	Генеральний секретар НАТО і Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО в Європі відвідують колишню Югославську Республіку Македонія* задля обговорення з президентом Кіро Глігоровим та вищими посадовими особами ситуації в Косові.
26-27 листопада	Українська Державна міжвідомча комісія відвідує НАТО і презентує програму співробітництва України з НАТО на 1999 - 2001 роки.
27 листопада	Візит до НАТО прем'єр-міністра Словаччини Мікулаша Дзуринди.
30 листопада	На засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія обговорюється співпраця в рамках СФОР в Боснії та Герцеговині і шляхи спільної підтримки міжнародної місії спостерігачів в Косові.
2 грудня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана робить заяву про затримання підрозділами СФОР звинувачуваного у військових злочинах генерала Радіслава Крстіча.
	Колишня Югославська Республіка Македонія* дозволяє НАТО розташувати свої сили, які призначені для евакуації в разі необхідності міжнародного персоналу місій спостерігачів ОБСЄ з території сусіднього Косова.
3 грудня	Візит до НАТО прем'єр-міністра Албанії Панделі Майко.

7 грудня — Візит до НАТО прем'єр-міністра колишньої Югославської Республіки Македонія*, Любко Георгієвського.

8 грудня — Північноатлантична рада проводить засідання на рівні міністрів закордонних справ за участю трьох запрошених до вступу країн - Польщі, Угорщини і Чеської Республіки. Міністри обговорювали процес підготовки до Вашингтонського саміту в квітні 1999 р., розглянули ситуацію в Боснії та Герцеговині та майбутнє сил СФОР, а також провели консультації щодо ситуації в Косові. Вони також розглянули процес внутрішньої адаптації НАТО та вдосконалення Стратегічної концепції Альянсу. Від імені 19 урядів була оприлюднена окрема заява стосовно адаптації договору ЗЗСЄ.

Рада євро-атлантичного партнерства проводить засідання на рівні міністрів закордонних справ. Міністри обговорюють майбутні ризики для безпеки та співробітництво між НАТО і країнами-партнерами в контексті РЄАП та ПЗМ, зосереджуючись на ситуації в Боснії та Герцеговині й Косові. Вони розглядають процес виконання Базового документа РЄАП та вдосконалення програми "Партнерство заради миру", а також ухвалюють вдосконалений план дій РЄАП на 1998 - 2000 роки.

Міністр закордонних справ Австрії Вольфганг Шюссель як президент Ради Європейського Союзу зустрічається з Генеральним секретарем НАТО для неформального обміну думками з питань, що цікавлять обидві сторони, зокрема ситуації в Косові й Боснії та Герцеговині.

9 грудня — Постійна спільна рада НАТО - Росія проводить засідання на рівні міністрів закордонних справ. Міністри переглядають втілення робочої програми ПСР на 1998 р., вітаючи досягнення в галузі розбудови потужного стабільного партнерства та наголошуючи на ролі ПСР у забезпеченні консультацій, координації та спільних дій.

Комісія Україна - НАТО проводить засідання на рівні міністрів закордонних справ. Міністри обговорюють виконання Хартії НАТО - Україна та узгоджують програму роботи на 1999 р. Підписаний Меморандум про домовленість щодо призначення двох офіцерів НАТО по зв'язках в Київ. Міністри країн-членів НАТО

вітають проголошення Україною “Державної програми співпраці з НАТО на 2001 рік”.

10 грудня — Генеральний секретар НАТО у супроводі генерала Уеслі Кларка (SACEUR) відвідує Боснію та Герцеговину.

17 грудня — Північноатлантична рада проводить засідання на рівні міністрів оборони за участю трьох запрошених до вступу країн - Польщі, Угорщини і Чеської Республіки. Міністри розглядають хід виконання рішень Мадридського саміту в галузі оборони, обговорюють обороноздатність НАТО і підготовку до Вашингтонського саміту. Вони також аналізують ситуацію в Боснії та Герцеговині і в Косові.

Засідання Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування. Міністри ухвалюють Вказівки - 1998, які є політичними вказівками для військового керівництва НАТО на період до 2006 р. і надалі.

Генеральний секретар НАТО оприлюднює заяву із закликом до президента Саддама Хусейна повністю виконати зобов’язання Іраку та відновити співпрацю із Спеціальною комісією ООН з роззброєння (UNSCOM).

18 грудня — Рада євро-атлантичного партнерства засідає на рівні міністрів оборони задля обговорення майбутніх завдань в галузі безпеки та співробітництва між НАТО і партнерами у форматі РЄАП та ПЗМ з оборонної точки зору. Міністри також обмінялись думками щодо ситуації в Боснії та Герцеговині й наголосили на необхідності проведення якомога швидко переговорів з врегулювання кризи в Косові. Міністри країн - членів НАТО вітали бажання партнерів допомогти у проведенні місії повітряного спостереження в Косово під проводом НАТО.

Комісія Україна - НАТО проводить засідання на рівні міністрів оборони, на якому аналізується хід виконання заходів у галузі оборонного і військового співробітництва між НАТО і Україною.

1999

1 січня — Переглянута і перебудована Наукова програма НАТО, тепер вона надає пряму підтримку науковій співпраці між науковцями з країн - членів НАТО і партнерів.

11 країн - членів Європейського Союзу ухвалили введення єдиної європейської валюти - євро.

7 січня	Візит Генерального секретаря НАТО до колишньої Югославської Республіки Македонія* де він зустрічається з міністром закордонних справ Александром Дімітровим і міністром оборони Ніколо Клюсевим. Генеральний секретар також відвідує Косовський відділ координації верифікації (KVCC) в Куманово, а також евакуаційну групу НАТО.
9 січня	Генеральний секретар НАТО оприлюднює заяву щодо дій французького підрозділу СФОР, який застрелив звинувачуваного у воєнних злочинах Драгана Гаговіча, коли той чинив спротив арешту.
17 січня	Від імені Північноатлантичної ради Генеральний секретар НАТО засуджує масове вбивство косовських албанців сербськими силами в селищі Рачак і закликає югославську владу до широкомасштабної співпраці з Міжнародним трибуналом у притягненні винних до правосуддя згідно з Резолюцією ООН.
18 січня	Генерали НАТО Уеслі Кларк, Верховний головнокомандувач об'єднаних сил НАТО в Європі, та Клаус Науманн, Голова Військового комітету, відправляються до Белграда задля переконання президента Югославії Слободана Мілошевича у нетерпимості ситуації в Косові.
20 січня	Постійна спільна рада НАТО - Росія обговорює ситуацію в Косові, яка весь час погіршується, та підтверджують рішучу підтримку місії спостерігачів ОБСЄ. НАТО і Росія закликали усі сторони припинити насильство і відкрити шлях врегулюванню в спосіб, вироблений шляхом переговорів.
28 січня	Генеральний секретар НАТО оприлюднює заяву на підтримку пропозицій Контактної групи щодо посередництва в ухваленні тимчасової політичної угоди в Косові у межах визначеного часу. НАТО вирішує посилити бойову готовність на підтримку вимог міжнародного співтовариства. Генеральний секретар ООН Кофі Ананн відвідує НАТО і звертається до Північноатлантичної ради. Під час дискусій обговорюються ситуація в Боснії та Герцегновині й у Косові. Контактна група з шести країн з питань колишньої Югославії закликала уряд Федеративної Республіки Югославія та представників косовських албанців розпочати переговори в Рамбуйє, Франція.

30 січня	Північноатлантична рада дає дозвіл на здійснення повітряних ударів по території Федеративної Республіки Югославія і делегує повноваження з втілення цього рішення Генеральному секретарю НАТО у разі невиконання вимог міжнародного співтовариства. Рада також оголошує про те, що в разі невиконання вимог косовськими албанцями відповідні заходи будуть вжиті і проти них. Міністр закордонних справ Великобританії Робін Кук вилітає до Белграда і попереджує президента Мілошевича про необхідність негайного припинення вбивств, бо в іншому випадку НАТО завдасть повітряних ударів по позиціях сербських сил, винних у репресіях у Косові.
3 лютого	У штаб-квартирі НАТО проходить спільний семінар НАТО - ЗЄС з врегулювання кризових ситуацій, присвячений розбудові власне Європейської системи безпеки та оборони (ESDI).
7 лютого	В Рамбуйє, Франція, починаються мирні переговори між сербами та косовськими албанцями.
9 лютого	Угорський парламент переважною більшістю голосів підтримує членство країни в НАТО.
10-12 лютого	Політичний комітет НАТО відвідує Україну задля обговорення з вищими посадовими особами питань виконання Хартії НАТО - Україна.
12 лютого	В міру наближення терміну завершення переговорів з Косовим в Рамбуйє Північноатлантична рада повторює свої попередні вимоги та наголошує на тому, що сили НАТО готові здійснити будь-які необхідні заходи задля запобігання гуманітарній катастрофі та досягнення політичного врегулювання.
17 лютого	Постійна спільна рада НАТО - Росія обговорює ситуацію в Боснії та Герцеговині й у Косові, наголошуючи на важливості мирних переговорів в Рамбуйє і закликавши партії до відповідальної та інтенсивної роботи задля досягнення проміжної політичної угоди. Обидві палати польського парламенту переважною більшістю голосів ухвалили членство країни в НАТО.
18 -1 9 лютого	Генеральний секретар НАТО і генерал Уеслі Кларк, Верховний головнокомандувач об’єднаних сил НАТО в Європі, відвідує колишню Югославську Республіку Македонія*, а також Боснію та Герцеговину.

23 лютого	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана робить заяву із закликом до сторін - учасниць косовських мирних переговорів повністю прийняти мирний план Контактної групи.
24-26 лютого	Посли країн - членів НАТО і представники країн-учасниць Середземноморського діалогу вперше провели спільну конференцію у Валенсії, щоб обговорити майбутнє Середземноморського діалогу.
1 березня	Північноатлантична рада схвалила початок роботи штабів нової військової командної структури НАТО.
3 березня	Спеціальні посланники в Косові від США та ЄС, посол Крістофер Гілл та Вольфганг Петріч інформують Північноатлантичну раду.
5 березня	Генеральний секретар НАТО вітає інформацію незалежного арбітра пана Роберта Оуена про майбутній нейтральний статус Брчко і закликає усі сторони поважати рішення, що гарантує свободу пересування для усіх громадян Боснії та Герцеговини через район Брчко. Генеральний секретар НАТО висловлює підтримку рішення Верховного представника Карлоса Уестендорпа, відповідно до повноважень, наданих йому Загальною рамковою мирною угодою щодо Боснії, усунути Ніколу Попласена з посади президента Республіки Сербської.
12 березня	Міністри закордонних справ Польщі, Угорщини та Чеської Республіки передають документи про підписання Вашингтонського договору до бібліотеки ім. Трумена в Індепенденсі, штат Міссурі, чого вимагає стаття 14 Північноатлантичного договору. В результаті цього акту Польща, Угорщина та Чеська Республіка офіційно стають членами Альянсу.
15 березня	У Парижі відновлюються переговори з проміжної мирної угоди щодо Косова.
16 березня	Церемонія підняття прапорів в штаб-квартирі НАТО і спеціальне засідання Північноатлантичної ради знаменують вступ Польщі, Угорщини та Чеської Республіки.
17 березня	На засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія посли продовжують консультації щодо кризи в Косово, наголошуючи на важливості переговорів у Парижі.

19 березня	Паризькі переговори про проміжну мирну угоду щодо Косова призупинені, оскільки Федеративна Республіка Югославія (ФРЮ) оголосила про своє рішення не підписувати проміжну мирну угоду.
22 березня	По призупиненні паризьких переговорів 19 березня і у відповідь на непримиренність Белграда Північноатлантична рада надає Генеральному секретареві повноваження приймати рішення, за умови подальших консультацій щодо розширення повітряних операцій задля припинення репресій в Косово. На засіданні Комісії НАТО - Україна посли обговорюють погіршення ситуації в Косові, вимагаючи від Федеративної Республіки Югославія погодитись на проміжну угоду, яку підписала делегація косовських албанців. Члени Альянсу висловили Україні свою вдячність за пропозицію надати допомогу у виконанні місії з повітряної верифікації в Косово та у можливій діяльності сил втілення миру під проводом НАТО.
23 березня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана надає вказівку генералові Уеслі Кларку (SACEUR) розпочати повітряні операції у Федеративній Республіці Югославія, спрямовані на припинення насильства та покладення краю гуманітарній кризі в Косові, запобігання поширенню нестабільності в регіоні й забезпечення політичного врегулювання.
24 березня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана оголошує про наміри Альянсу здійснювати військові дії проти Федеративної Республіки Югославія після розриву політичних переговорів з припинення косовської кризи. Він наголошує на тому, що цілями дій НАТО є запобігання подальшому людському стражданню і насильству та поширенню нестабільності в регіоні. Ці дії спрямовані проти репресивної політики сербського керівництва. Повітряні операції НАТО виконуються проти військових цілей.
27 березня	Генеральний секретар НАТО надає вказівку SACEUR розпочати більш широкомасштабні повітряні операції проти Федеративної Республіки Югославія та інтенсифікувати дії проти її збройних сил.
3 квітня	Північноатлантична рада надає Командувачу корпусу швидкого реагування об'єднаних сил НАТО в Європі (ARCC) генералу серу Майклу Джексону повноваження координувати гуманітарні зусилля Альянсу в колишній

	Югославській Республіці Македонія*, застосовуючи усі сили НАТО в регіоні.
4 квітня	Північноатлантична рада проводить в штаб-квартирі НАТО нараду з представниками країн - членів ЄС, Головою ОБСЄ, Верховним комісаром ООН у справах біженців, Радою Європи та Західноєвропейським Союзом з координації зусиль, спрямованих на розв'язання величезної гуманітарної кризи, викликаної діями сербських сил в Косові.
5-7 квітня	Заступник Генерального секретаря НАТО посол Серджіо Баланзіно відвідує Румунію, Болгарію, колишню Югославську Республіку Македонія* та Албанію і зустрічається з керівництвом цих країн. Він також відвідує підрозділи НАТО в колишній Югославській Республіці Македонія* та особисто спостерігає за ситуацією з біженцями в регіоні.
6 квітня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відхиляє як недостатню пропозицію з припинення вогню, висунуту Федеративною Республікою Югославія, наголошуючи на тому, що вимоги міжнародного співтовариства повинні бути виконані до того, як буде розглядатись питання припинення вогню.
9 квітня	Міністри закордонних справ і оборони колишньої Югославської Республіки Македонія* Александр Дімітров та Нікола Клюсев зустрілись з Північноатлантичною радою в штаб-квартирі НАТО. Члени Альянсу повторили високу оцінку важливої ролі, яку ця країна відіграє у врегулюванні кризи біженців та розуміння важких наслідків для неї самої.
12 квітня	На надзвичайному засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ робиться офіційна заява щодо ситуації в і навкруги Косова, підтверджується солідарність членів Альянсу в діях від імені міжнародного співтовариства заради припинення конфлікту та перелічуються п'ять умов, які має виконати югославське керівництво (припинення військових дій та репресій, виведення усіх сербських сил, згода на міжнародну військову присутність, повернення біженців, бажання взяти учать у переговорах з політичного врегулювання на основі домовленостей в Рамбуйє).
14 квітня	Верховний комісар ООН у справах біженців Садако Огата відвідує НАТО.

21 квітня	Візит до штаб-квартири НАТО прем'єр-міністра Болгарії Івана Костова.
23 квітня	Відкриття в Києві офісу НАТО по зв'язках.
23-25 квітня	Вашингтонський саміт Північноатлантичної ради. Керівники країн - членів НАТО відзначають 50-ту річницю створення Альянсу і підтверджують свою рішучість покласти край політиці репресій югославського режиму в Косові й продовжувати повітряну кампанію поки не будуть виконані усі п'ять вимог міжнародного співтовариства. Розпочата або завершена робота над низкою ініціатив з підготовки НАТО до завдань у XXI столітті. Керівники Альянсу ухвалили вашингтонську декларацію та оголосили про затвердження удосконаленої Стратегічної концепції та ініціатив з поліпшення обороноздатності; протистояння ризику з боку зброї масового знищення; подальшого розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони в Альянсі; посилення оперативного виміру ПЗМ та консультацій і співпраці в РЄАП; продовження Середземноморського діалогу НАТО та допомоги країнам, які бажають стати членами НАТО через План отримання членства. Відбувається спільне засідання з представниками сусідніх з Федеративною Республікою Югославія країн задля обговорення впливу тривалої кризи в і навкруги Косова. Керівництво Альянсу пропонує заходи з посилення регіональної безпеки та сприяння регіональній співпраці у Південно-Східній Європі. Глави держав та урядів 19 країн - членів Альянсу та України вперше зустрічаються на найвищому рівні задля обговорення ходу виконання Хартії про Особливе партнерство; ситуації в Косові; загроз, що стоять перед євро-атлантичною безпекою; адаптації Альянсу та внеску України в європейську стабільність. На засіданні Ради євро-атлантичного партнерства на найвищому рівні у Вашингтоні керівники країн - членів РЄАП ухвалили звіт Політично-військового керівного комітету з Партнерства заради миру ("До партнерства XXI століття - партнерства вдосконаленого і більш дієвого").
28 квітня	Північноатлантична рада продовжує до кінця 1999 року місію групи експертів з НАТО і країн-партнерів,

	які тренують албанських військових у знищенні боєприпасів, що не вибухнули.
3 травня	Російський посол на Балканах Віктор Черномирдін прибуває до Вашингтона після відвідання Рима, Бонна та Белграда. Він зустрічається з президентом Клінтоном та Генеральним секретарем ООН Кофі Ананном задля обговорення ініціатив з пошуку дипломатичного врегулювання кризи в Косові.
4 травня	Президент Клінтон відвідує штаб-квартиру НАТО для обговорення кризи в Косові.
10 травня	Міністри оборони і закордонних справ країн - членів ЄС погодились виробити спільну оборонну структуру, яка дозволила б врегульовувати кризи, подібні до балканської.
14 травня	Верховний комісар ООН із справ людини Мері Робінсон засуджує етнічні чищення в Косово.
18 травня	Візит до НАТО д-ра Ібрагіма Ругови - лідера демократичної ліги Косова.
20 травня	Візит до НАТО італійського прем'єр-міністра Массімо Д'Алема. Він зробив заяву з пропозицією припинити бомбардування Югославії на три дні поки країни - члени НАТО і Росія спільно не підготують проект резолюції Ради Безпеки ООН.
25 травня	Візит до НАТО Глави уряду королівства Іспанія Хозе Марії Азнара.
	Візит до НАТО прем'єр-міністра Албанії Панделі Майко.
1 червня	Оголошено переможців Програми НАТО - РЄАП з надання стипендій на наукові дослідження на 1999-2001 роки.
	Візит до НАТО прем'єр-міністра Словенії Янеза Дрновшека.
4 червня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана призначений на ще одну посаду - Верховного представника ЄС із спільної зовнішньої політики та політики безпеки.
10 червня	Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана оголошує про призупинення повітряних операцій після того, як президент Мілошевич погодився вивести свої сили з Косова в результаті 78-добових повітряних ударів. Рада Безпеки ООН надає дозвіл на розгортання міжнародних сил (КФОР) в Косові, в основі яких будуть сили НАТО, згідно з умовами військово-технічної угоди, яка була підписана генерал-лейтенантом сером

	Майклом Джексоном, командувачем КФОР, і югославськими представниками.
11 червня	Російські підрозділи вступили в Пріштину, випередивши сили КФОР.
18 червня	На надзвичайному засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ і оборони, яке відбулося в штаб-квартирі НАТО, зроблена ще одна заява про “Ситуацію в і навкруги Косова”.
20 червня	Генеральний секретар НАТО оголошує про те, що збройні сили та сили безпеки Югославії вийшли з Косова на виконання військово-технічної угоди.
23 червня	Генеральний секретар НАТО Хав’єр Солана відвідує Косово. Візит до НАТО президента Вірменії Роберта Кочаряна.
29 червня	В Анкарі, Туреччина, відкрито перший навчальний центр Партнерства заради миру (ПЗМ).
12 липня	Колишній заступник прем’єр-міністра боснійських сербів Радіслав Брд’янін представ перед трибуналом ООН з військових злочинів.
13 липня	Візит до НАТО Бернарда Кушнера, спеціального представника ООН в Косові. Візит до НАТО президента Словаччини Рудольфа Шустера.
23 липня	Заява Постійної спільної ради НАТО - Росія щодо ситуації в Косові, в якій підтверджується підтримка повного виконання положень і завдань Резолюції 1244 Ради Безпеки ООН.
30 липня	Рада міністрів Європейського Союзу ухвалює в Кельні, Німеччина, Пакт стабільності для Південно-Східної Європи.
2 серпня	Генеральний секретар НАТО Хав’єр Солана робить заяву про дії сил СФОР проти звинувачуваного у військових злочинах Радоміра Ковача.
4 серпня	Генеральний секретар НАТО Хав’єр Солана оголошує, про те, що лорд Джордж Робертсон, міністр оборони Великобританії, стане наступним Генеральним секретарем НАТО.
19 серпня	США і Росія підтверджують, що договір від 1972 року про заборону систем протиракетної оборони є наріжним каменем стратегічної стабільності між двома державами.
6 вересня	Генеральний секретар НАТО Хав’єр Солана відвідує Косово.

8 вересня	Візит до НАТО Верховного представника Вольфганга Петріча, який відповідає за координацію роботи цивільних організацій в Боснії та Герцеговині.
9 вересня	Комісія НАТО - Україна вітає досягнення КФОР і підтверджує майбутню участь України в міжнародних силах безпеки в Косові.
9-11 вересня	Урочисте відкриття нового приміщення військового коледжу НАТО в Римі за присутності постійних представників у Північноатлантичній раді.
10 вересня	Призначення генерала Клауса Райнхардта, збройні сили Німеччини, замість генерал-лейтенанта сера Майкла Джексона на посаду командувача КФОР.
10-11 вересня	Керівники понад 20 країн Причорномор'я та Балтії зібрались у Ялті для обговорення питань європейської інтеграції.
13 вересня	Підрозділи з Німеччини, Польщі, Данії, Румунії та Литви беруть участь у навчаннях, що проходять у центральній Литві.
15 вересня	Постійна спільна рада НАТО - Росія обговорює ситуацію в і навкруги Косова та співпрацю між НАТО і Росією в межах міжнародних сил безпеки в Косові.
21 вересня	Генеральний секретар НАТО Хав"єр Солана вітає заяву КФОР про те, що Армія визволення Косова виконала свої зобов'язання з демілітаризації.
21-22 вересня	Неформальна зустріч міністрів оборони країн - членів НАТО в Торонто.
23 вересня	Європейський Союз вітає завершення роззброєння Армії визволення Косова і формування багатоетнічного Корпусу захисту Косова.
24 вересня	Російські військові літаки розпочали кампанію з бомбардування районів навкруги Грозного, в яких активізувались повстанці. Це продовжує ескалацію конфлікту в Чечні.
6 жовтня	Візит до НАТО президента Федеративної Республіки Німеччина Йоганнеса Рау.
11 жовтня	НАТО і Україна підписали угоду з навчання цивільним спеціальностям звільнених у запас офіцерів українських збройних сил.
13 жовтня	НАТО робить заяву про програми з досліджень, розвитку і закупівель несмертельної зброї.
14 жовтня	Лорд Робертсон приймає призначення Генеральним секретарем НАТО на заміну Хав'єра Солани,

	термін перебування якого на цій посаді завершився 6 жовтня.
15 жовтня	Президент Чорногорії Міло Джуканович зустрічається с Генеральним секретарем НАТО лордом Робертсоном задля обговорення ситуації в Чорногорії та на Балканах в цілому. Генеральний секретар наголошує на необхідності спільної роботи усіх лідерів в регіоні Балкан заради стабільності та демократизації.
	П'ята конференція з безпеки між НАТО і Японією проходить у штаб-квартирі НАТО.
19 жовтня	Генеральний секретар НАТО і постійні представники в Північноатлантичній раді відвідують Боснію та Герцеговину, Косово і колишню Югославську Республіку Македонія*.
	Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан відвідує штаб-квартиру НАТО.
21 жовтня	Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон оголошує про скорочення сил СФОР.
26 жовтня	Візит президента Латвії Вайри Віке-Фрайберга до штаб-квартири НАТО.
27 жовтня	На засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія на рівні послів сторони обговорюють ситуацію в і навкруги Косова, а також співпрацю між НАТО і Росією в міжнародних силах безпеки в Косові.
3 листопада	НАТО оголошує про призначення генерала Джозефа У. Ролстона, ВПС США, замість генерала Уеслі К.Кларка на посаду Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі (SACEUR).
4 листопада	Рада Європи проводить надзвичайне засідання, присвячене обговоренню російського наступу в Чечні.
17 листопада	Постійна спільна рада НАТО - Росія на рівні послів рішуче наполягає на широкомасштабному виконанні Резолюції 1244 Ради Безпеки ООН і наголошує на рішучому бажанні НАТО і Росії тісно співпрацювати задля захисту національних меншин в Косові та створити багатоетнічне демократичне суспільство.
18-19 листопада	Саміт ОБСЄ в Стамбулі. 54 країни підписали нову Хартію європейської безпеки і вдосконалений договір про звичайні збройні сили в Європі (ЗЗСЄ).
29 листопада	Засідання комісії НАТО - Україна на рівні послів.
	Візит до НАТО Верховного представника Вольфганга Петріча, який відповідає за координацію діяльності

	цивільних організацій та агенцій в Боснії та Герцеговині.
1 грудня	Міністр закордонних справ Ірландії Девід Ендрю відвідує НАТО і підписує рамковий документ ПЗМ. Ірландія стала 25-ю країною-учасницею ПЗМ.
3 грудня	Засідання Комісії Україна - НАТО на рівні міністрів оборони.
	Засідання Ради євро-атлантичного партнерства на рівні міністрів оборони.
6 грудня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона щодо звіту ОБСЄ про Косово, в якому підтверджується, що сербські сили безпеки проводили заплановану систематичну кампанію переслідування етнічного албанського населення.
8 грудня	ООН, ОБСЄ і Рада Європи приймають спільну декларацію із закликом до Росії поважати права людини в Чечні.
10 грудня	Туреччина отримує офіційний статус кандидата на вступ до Європейського Союзу.
13 грудня	Лорд Робертсон, Генеральний секретар НАТО, вітає рішення Гельсінського засідання Європейської Ради щодо посилення ролі європейців у питаннях безпеки та оборони.
15-16 грудня	Міністри закордонних справ країн НАТО на зустрічі в Брюсселі обговорюють результати засідання Ради ЄС в Гельсінкі, військові операції в Боснії та Герцеговині й в Косові під проводом НАТО, відносини з Росією та ситуацію в Чечні.
16 грудня	Рада євро-атлантичного партнерства (РЄАП) ухвалює План дій на 2000-2002 роки.
31 грудня	Борис Єльцин оголошує про відставку з посади президента Росії і на період до виборів 2000 року передає владу в руки виконуючого обов'язки президента Володимира Путіна.

2000

19 січня	Візит до НАТО прокурора Міжнародного трибуналу з питань колишньої Югославії (ICTY) Карли Дель Понте.
	Постійна спільна рада НАТО - Росія підтверджує рішучість як НАТО, так і Росії тісно співпрацювати над забезпеченням захисту національних меншин в Косові.
25 січня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона про затримання Мітара Васільєвіча,

	звинувачуваного у військових злочинах в Боснії та Герцеговині.
14 лютого	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона з приводу нападів на сили КФОР в Косовській Митровиці.
15 лютого	Візит до НАТО прем'єр-міністра Хорватії Івіци Ракана.
16 лютого	Опублікована спільна заява з приводу візиту Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона до Москви, в якій підтверджені наміри НАТО і Росії інтенсифікувати діалог і співпрацю.
1 березня	Оприлюднення заяви після першого засідання Комісії Україна - НАТО в Києві.
5 березня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона щодо затримання Драголюба Прачка, звинувачуваного у військових злочинах у Боснії та Герцеговині.
8 березня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона за результатами засідання Північноатлантичної ради, на якому засуджено продовження насильства у Митровиці.
14 березня	Алжир починає брати участь в Середземноморському діалозі НАТО.
15 березня	Постійна спільна рада НАТО - Росія підтверджує рішуче бажання НАТО і Росії інтенсифікувати взаємний діалог і співпрацю.
21 березня	Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон опубліковує свій звіт Північноатлантичній раді з нагоди річниці військового втручання Альянсу в Косовський конфлікт ("Косово, рік по тому: досягнення і завдання").
22 березня	Прем'єр-міністр Естонії Маарт Лаар відвідує НАТО.
26 березня	Володимира Путіна обрано президентом Російської Федерації.
28 березня	Представники шести країн, що входять до контактної групи з колишньої Югославії, спільно вивчають шляхи досягнення миру в Косово.
28 березня	Лорд Робертсон вітає Володимира Путіна з обранням президентом Росії і наголошує на готовності НАТО до посилення співпраці з Росією.
31 березня	Міжнародні донорські організації виділили 2,4 мільйона євро для забезпечення Пакту стабільності на Балканах.
3 квітня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона про арешт Момчіло Крайсніка,

	помічника колишнього сербського лідера Радована Караджича.
12 квітня	Генеральний секретар лорд Робертсон нагороджує Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі генерала Уеслі Кларка медаллю НАТО за його роль в колишній Югославії та Косові.
13 квітня	Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон відвідує Міжнародний трибунал з військових злочинів у колишній Югославії (ICTY) в Гаазі.
14 квітня	Державна Дума (нижня палата російського парламенту) ратифікує договір між США та Росією про скорочення наступальних озброєнь (СНО II).
19 квітня	Рада Федерації (верхня палата) російського парламенту ратифікує договір СНО II.
2 травня	Американський генерал Джозеф Релстон очолює Верховне командування об'єднаних сил НАТО в Європі (SACEUR) замість генерала Уеслі Кларка.
4 травня	Візит до НАТО посла Вольфганга Петріча, Верховного представника, який відповідає за координацію діяльності цивільних організацій та агенцій в Боснії та Герцеговині.
5 травня	Візит до НАТО президента Італійської Республіки Карло Азель Кіампі.
9 травня	Візит прем'єр-міністра Хорватії Івіци Ракан до НАТО.
22 травня	Візит до НАТО прем'єр-міністра України Віктора Ющенка.
24 травня	Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ у Флоренції. Міністри країн - членів НАТО обговорюють діяльність КФОР та СФОР, а також інші події в колишній Югославії, втілення Ініціативи з обороноздатності (DCI) та майбутній діалог з Європейським Союзом й інші сфери політики Альянсу. Засідання Постійної спільної ради НАТО - Росія (ПСР) на рівні міністрів у Флоренції, на якому обговорюються досягнення у співпраці між НАТО і Росією та ситуація в колишній Югославії, а також ухвалюється робоча програма ПСР на решту 2000 року.
25 травня	Засідання Ради євро - атлантичного партнерства (РЄАП) на рівні міністрів закордонних справ у Флоренції, на якому обговорюється широке коло питань безпеки включно з ініціативою у Південно-Східній Європі та подіями в Косові й Боснії та Герцеговині.

	Хорватія стає 46 членом РЄАП і приєднується до Партнерства заради миру (ПЗМ).
	Засідання Комісії НАТО - Україна на рівні міністрів у Флоренції, на якому обговорюється розвиток партнерства між НАТО і Україною, ситуація в Косові та інші регіональні питання.
	Д-р Олександр Ющенко з Харківського державного політехнічного університету отримує стипендію Манфреда Вернера на 2000 рік.
7 червня	НАТО засуджує нещодавні напади на прикордонників колишньої Югославської Республіки Македонія*.
8 червня	Міністри оборони країн - членів НАТО на засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів у Брюсселі роблять заяву з приводу ініціативи з обороноздатності НАТО та ситуації на Балканах.
	На засіданні Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування міністри оборони країн НАТО ухвалюють новий пакет завдань з розвитку сил НАТО на період до 2006 року.
	На засіданні Комісії Україна - НАТО на рівні міністрів оборони обговорюються питання співпраці між НАТО і Україною в КФОР, участь України в ПЗМ, плани перебудови українських збройних сил та інші аспекти партнерства.
9 червня	Міністри оборони на засіданні Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП) вітають вироблення першого повного пакету цілей Партнерства та отримують підсумковий звіт про процес планування та аналізу сил (PARP) в межах ПЗМ.
	На засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія (ПСР) на рівні міністрів вітаються кроки в напрямі посилення процесу консультацій та співпраці, обговорюється ситуація в колишній Югославії та вивчаються пріоритети діалогу між НАТО і Росією в оборонно-військовій галузі.
13 червня	НАТО оголошує про присудження 54 наукових стипендій НАТО - РЄАП громадянам країн - членів РЄАП.
19-20 червня	На засіданні Ради Європейського Союзу у Фейрі, Португалія, ухвалені пропозиції про створення 4 тимчасових робочих груп, які займуться питаннями співпраці між НАТО і ЄС.

25 червня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона про затримання силами СФОР Дуско Сікіріча, оголошеного в розшук Міжнародним трибуналом з воєнних злочинів у колишній Югославії (ICTY).
27 червня	Візит до НАТО президента Казахстану Нурсултана Назарбаєва.
28 червня	Призначення з вересня 2000 р. американського генерал-лейтенанта Кернана замість адмірала Гехмана на посаду Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці (SACLANT).
17 липня	Президент Хорватії Стіпе Месіч відвідує НАТО.
17-19 липня	Північноатлантична рада відправляє слідчу місію на Балкани.
24 липня	Генерал Валерій Манілов, перший заступник начальника генерального штабу російських збройних сил, виступає перед Постійною спільною Радою НАТО-Росія з питань військової доктрини та поглядів Росії на Стратегічну концепцію Альянсу.
24-29 липня	У Сессвольмоені, Норвегія, Норвезьким міжнародним оборонним центром проводиться семінар в рамках програми НАТО зі співпраці між Альянсом і Боснією та Герцеговиною.
27 липня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона, в якій він вітає Декларацію Дома Ейрлі, зроблену видатними косовськими албанцями та сербами, як важливий крок в напрямі примирення між етнічними групами Косова.
10 серпня	Генерал-лейтенант норвезької армії Торстейн Скіакер призначений командувачем КФОР з весни 2001 р.
22 серпня	НАТО висловлює своє співчуття Росії з приводу втрати команди підводного човна "Курск".
1 вересня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона з приводу рішення США продовжувати випробування та розробку обмеженої системи національної протиракетної оборони, наголошуючи на необхідності продовження консультацій з союзниками.
8 вересня	Американський генерал Майкл Л. Додсон заступає американського генерала Рональда Е. Адамса на посаді командувача СФОР.
13 вересня	Прем'єр-міністр Словенії Андрей Баюк відвідує НАТО.

	Карл Більдт, спеціальний посланець ООН на Балканах, виступає перед Північноатлантичною радою в штаб-квартирі НАТО.
18 вересня	Георгіос Папандреу, міністр закордонних справ Греції, стає Почесним президентом Північноатлантичної ради, заступивши на цій посаді Йошку Фішера, міністра закордонних справ Німеччини.
19 вересня	На першому засіданні Північноатлантичної ради та Проміжного комітету Європейського Союзу з питань політики та безпеки засвідчені досягнення спеціальних робочих груп, які були створені для визначення умов доступу ЄС до колективних ресурсів НАТО та механізмів постійних консультацій між НАТО і ЄС.
20-29 вересня	Навчання з ліквідації наслідків катастроф “Закарпаття - 2000”, на яких відпрацьовуються операції під час великої повені, проводяться в Західній Україні в рамках програми “Партнерство заради миру” та робочого плану НАТО -Україна. У навчаннях беруть участь 350 осіб з підрозділів 11 країн - членів РЄАП.
27 вересня	Прем’єр-міністр колишньої Югославської Республіки Македонія* Любко Георгієвський відвідує НАТО задля зустрічі з Генеральним секретарем НАТО лордом Робертсоном.
4-6 жовтня	Візит Політичного комітету НАТО до України.
5 жовтня	Генеральний секретар ООН Кофі Ананн відвідує НАТО задля обговорення питань безпеки на Балканах та внеску НАТО в операції ООН з підтримування миру.
6 жовтня	Після оголошених недійсними виборів 24 вересня, протестів у Белграді та захоплення федерального парламенту лідер демократичної опозиції Сербії Воїслав Коштуніца визнаний на міжнародному рівні як новий президент Югославії, змістивши з посади колишнього президента Слободана Мілошевича.
10 жовтня	На неофіційній зустрічі міністрів оборони країн - членів НАТО в Бірмінгемі, Великобританія, Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон вітає демократичні переміни у Федеративній Республіці Югославія і пропонує її народові руку дружби.
13 жовтня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона з приводу операції СФОР з арешту Янко Яниїча, звинувачуваного у воєнних злочинах.
13-14 жовтня	У Любляні, Словенія, відбувається семінар з політико-військових інструментів запобігання конфліктам в

	рамках програми Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП)/Партнерства заради миру (ПЗМ).
16 жовтня	Італійський генерал Карло Кальсіджіосу заступає іспанського генерала Хуана Ортуньо на посаді командувача КФОР.
18 жовтня	У штаб-квартирі НАТО відбувається засідання робочої групи НАТО - Україна з питань наукової та екологічної співпраці. Карла Дель Понте, прокурор Міжнародного гаазького трибуналу з питань воєнних злочинів у колишній Югославії (ICTY) виступає в НАТО перед Радою євро-атлантичного партнерства.
30 жовтня	Заява лорда Робертсона з приводу успішного проведення місцевих виборів 28 жовтня в Косові. ОБСЄ оголошує про перемогу на муніципальних виборах Ібрагіма Ругови, лідера демократичної ліги Косова.
31 жовт.-3 листоп.	У Будапешті відбувається Генеральна асамблея Асоціації Атлантичного договору.
1-10 листопада	У Люцерні, Швейцарія, проходять навчання “Кооперетів Детермінейшн”. У навчаннях, під час яких відпрацьовуються процедури операцій з підтримування миру, беруть участь 9 країн НАТО, 11 країн-партнерів, міжнародні організації, серед яких - Міжнародний комітет Червоного Хреста та Верховний комісаріат ООН у справах біженців.
2-3 листопада	Представники Верховної Ради України та Парламентської асамблеї НАТО проводять спільне засідання у штаб-квартирі НАТО задля обговорення ходу співпраці між НАТО і Україною.
9 листопада	Зустріч Північноатлантичної ради з Проміжним Комітетом Європейського Союзу з питань політики та безпеки. Візит до НАТО Джорджа Сороса, під час якого він обговорює з Генеральним секретарем НАТО лордом Робертсоном можливості співпраці у питаннях посилення демократичного суспільства в країнах Південно-Східної Європи та Центральної Азії.
10 листопада	Югославія стала 55-ю країною-членом Організації безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
11 листопада	Загальні вибори в Боснії та Герцеговині показали значне посилення впливу націоналістичних партій усіх трьох етнічних груп.

13 листопада	Рада міністрів Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) на засіданні у Марселі ухвалює рішення про передачу оперативних функцій ЗЄС Європейському Союзу та домовленості щодо залишкових функцій та структур ЗЄС.
15-17 листопада	Військовий комітет НАТО відвідує Боснію та Герцеговину і Косово.
16 листопада	Верховна Рада України ратифікує Договір про всебічну заборону ядерних випробувань.
20 листопада	Прем'єр-міністр Болгарії Іван Костов відвідує НАТО.
21 листопада	У Брюсселі на Конференції про визначення внесків у розбудову обороноздатності міністри оборони країн - членів Європейського Союзу і партнерів пообіцяли надати значні сили задля забезпечення військової здатності, що відповідатиме Головній меті ЄС, яка була узгоджена в Гельсінкі у грудні 1999 р. Це дасть можливість ЄС до 2003 р. розгорнути сили складом до 60 000 вояків задля проведення операцій з врегулювання кризових ситуацій.
22 листопада	Візит до НАТО канцлера Федеративної Республіки Німеччина Герхарда Шрьодера.
24 листопада	Візит до НАТО Мікулаша Дзуринди, прем'єр-міністра Словаччини.
28 листопада	Візит до НАТО президента Латвії Вайри Віке-Фрейберги. Візит до НАТО президента Польщі Олександра Квасневського.
29 листопада	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона з приводу відновлення насильства в південній Сербії, поблизу межі з Косовим.
5 грудня	Засідання Постійної спільної ради НАТО - Росія на рівні міністрів оборони, на якому проголошено рішуче бажання продовжувати міцне і стабільне партнерство між НАТО і Росією, спрямоване на посилення євро-атлантичної стабільності та безпеки. Рада також обговорила ситуацію у колишній Югославії, розвиток співпраці між військовими НАТО і Росії в SHAPE, співробітництво між силами НАТО і Росії в СФОР і КФОР, можливості розширення майбутньої співпраці та відкриття у Москві військової місії по зв'язках з НАТО.
6 грудня	Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон оголошує про те, що переговори із заходів з розбудови довіри між Грецією та Туреччиною завершились підписанням

угоди між двома країнами про взаємне попередження у випадку проведення національних військових навчань.

7 грудня — Саміт Європейського Союзу в Ніцці. Керівництво ЄС ухвалює подальші заходи з посилення європейської політики безпеки та оборони і домовленості щодо консультацій і співпраці між НАТО і ЄС.

Візит до НАТО Бориса Трайковського, президента колишньої Югославської Республіки Македонія* .

14 грудня — Міністри оборони країн - членів НАТО на своєму засіданні на вищому рівні в Брюсселі переглядають національні оборонні плани на 2001 - 2005 роки і ухвалюють 5-річний план розвитку сил задля задоволення вимог майбутньої безпеки. Ухвалені також нові міністерські вказівки, які забезпечують фундамент оборонного планування на рівні НАТО та національному рівні на період до 2008 року.

Джордж Буш оголошений обраним президентом Сполучених Штатів після того, як Верховний суд ухвалює рішення на користь кандидата на президентську посаду від Республіканців.

Засідання Комісії НАТО - Україна на рівні міністрів закордонних справ у Брюсселі. Міністри вітають позитивні досягнення у різних галузях співпраці між НАТО і Україною та ухвалюють амбіційний план роботи на 2001 р. Міністри також переглянули стан співпраці на Балканах, Партнерство заради миру, парламентські зв'язки, цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій, оборонну реформу та заходи проти поширення зброї масового знищення. Міністри високо оцінили рішення закрити Чорнобильську АЕС.

15 грудня — Засідання РЄАП на рівні міністрів. Міністри закордонних справ вивчають ситуацію в колишній Югославії та інші аспекти співпраці включно з майбутньою роллю РЄАП та її внеском в ініціативи регіональної співпраці. Оприлюднений план дій РЄАП на 2000 - 2002 роки.

Засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів. Міністри закордонних справ обговорюють досягнення в усьому спектрі діяльності Альянсу включно з діалогом НАТО і Європейського Союзу та вироблення процедур співпраці між НАТО і ЄС в контексті ESDI.

НАТО оприлюднює звіт про варіанти заходів щодо зміцнення довіри та безпеки (CSBMs), верифікації,

непоширення ЗМЗ, контрою над озброєннями та роззброєнням.

Засідання Постійної спільної ради НАТО-Росія на рівні міністрів. Міністри закордонних справ вивчають ситуацію в колишній Югославії. Вітають мирні демократичні переміни у Федеративній Республіці Югославія. Міністри також обговорюють хід співпраці між НАТО і Росією стосовно питань стратегії та доктрини, контролю над озброєннями, поширення ЗМЗ, військової інфраструктури, ядерної зброї, перепідготовки військових кадрів та пошуково-рятувальних робіт на морі.

Міністри закордонних справ обмінялися листами щодо створення Інформаційного бюро НАТО в Москві для поліпшення розуміння громадськістю нових взаємин між НАТО і Росією.

2001

10 січня — Візит до НАТО міністра закордонних справ Федеративної Республіки Югославія Горана Свілановича.

Заява Генерального секретаря НАТО з приводу застосування в боєприпасах збідненого урану під час операцій на Балканах.

12 січня — Створення спеціального комітету НАТО з питань збідненого урану, який має діяти як центр збирання, поширення і координації інформації з цього питання.

18 січня — Сили під проводом НАТО в Косові (КФОР) підпорядковуються штабу об’єднаних збройних сил НАТО в Південній Європі (AFSOUTH) в Неаполі замість Верховного головнокомандування об’єднаних збройних сил НАТО в Європі (SHAPE).

24 січня — Візит до НАТО прем’єр-міністра Румунії Адріана Настасе.

Оголошення про міжнародний конкурс на краще архітектурне рішення нової штаб-квартири НАТО.

На засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія посли погодили кроки щодо виконання робочої програми ПСР на 2001 рік.

25 січня — Країни - члени НАТО і партнери виконують проект гуманітарної допомоги Албанії зі знищення накопичених протипіхотних мін. Робота виконується під керівництвом Агентства НАТО з питань технічного обслуговування та забезпечення (NAMSA).

30 січня	Візит до НАТО колишнього спеціального представника Генерального секретаря ООН в Косово Бернарда Кушнера.
31 січня	Візит до НАТО Роландаса Паксаса, прем'єр-міністра Республіки Литва.
5 лютого	Перше засідання Північноатлантичної ради і Комітету ЄС з питань політики та безпеки на рівні послів за новими угодами з проведення постійних консультацій між НАТО і ЄС. Дискусії зосереджені на питаннях відносин між НАТО і ЄС та внеску обох організацій у врегулювання кризи на заході Балкан.
6 лютого	Візит до НАТО Рууда Лубберса, нового Верховного комісара ООН у справах біженців.
14-16 лютого	Комітет НАТО з координації верифікації проводить щорічний семінар з аспектів виконання положень договору про обмеження звичайних збройних сил у Європі (ЗЗСЄ), в якому беруть участь представники 30 країн-учасниць договору.
15 лютого	Небойша Чович, заступник прем'єр-міністра Сербії, та міністр закордонних справ Югославії Свіланович ознайомлюють Північноатлантичну раду з ініціативою з пошуку мирного врегулювання конфлікту в південній Сербії.
15-21 лютого	НАТО проводить щорічні навчання з врегулювання кризових ситуацій (СМХ 2001), в яких вперше беруть участь 14 країн - членів програми "Партнерство заради миру".
16 лютого	Генеральний секретар НАТО робить заяву щодо засудження нападу на автобус поблизу Подуєва, Косово, під час якого загинули і постраждали цивільні серби.
18 лютого	Заява Генерального секретаря НАТО щодо засудження ескалації насильства в південній Сербії.
18-22 лютого	Постійні військово-морські сили НАТО в Атлантиці проводять в Карибському морі навчання з надання гуманітарної допомоги, під час яких перевіряється здатність надавати гуманітарну допомогу з ліквідації наслідків тропічних штормів та ураганів.
20 лютого	Урочисте відкриття Генеральним секретарем лордом Робертсоном нового Інформаційного бюро НАТО у Москві.

23 лютого	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона, в якій він вітає створення поміркованими партіями нового уряду Боснії та Герцеговини.
26 лютого	НАТО і Україна підписують угоду з перепідготовки звільнених у запас, або тих, що будуть звільнені, українських військовослужбовців на 2001 р.
27 лютого	Держсекретар США Колін Пауелл бере участь у засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ. Представники ООН, ЄС, ОБСЄ, УВКБ ООН та НАТО зустрічаються в штаб-квартирі НАТО задля обговорення зростаючої напруженості в долині Прешево та пошуку шляхів координації зусиль із скорочення кількості збройних сутичок та запобігання поширенню насильства в регіоні. Північноатлантична рада знову підтверджує свою стурбованість ситуацією в південній Сербії та засуджує акти насильства, що тривають. НАТО, в контексті Партнерства заради миру, оприлюднює деталі планів, що розробляються Агентством НАТО з технічного обслуговування та забезпечення (NAMSA), задля надання допомоги Молдові у знищенні протипіхотних мін та інших боєприпасів.
28 лютого	Візит до НАТО Спеціального представника Генерального секретаря ООН в Косові Ганса Геккерупа. На засіданні Постійної спільної ради НАТО - Росія обговорюються події у Федеративній Республіці Югославія та співпраця між НАТО і Росією в Косові у рамках КФОР. Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон оголошує про готовність НАТО виконати поступове і обумовлене скорочення наземної зони безпеки на кордоні Косова та призначає особистого представника в регіоні для надання допомоги у мирному врегулюванні конфлікту.
2 березня	Заява Генерального секретаря НАТО лорда Робертсона щодо засудження випадків насильства в прикордонних районах колишньої Югославської Республіки Македонія*.
4 березня	Після підписання угоди між НАТО та урядом Югославії югославські підрозділи увійшли до наземної зони безпеки - п’ятикілометрової смужки території північної

	Сербії на кордоні з Косовим - вперше після їхнього виведення з Косова у червні 1999 р.
5 березня	Візит до НАТО президента Болгарії Петара Стоянова.
8 березня	Північноатлантична рада оголошує заходи стосовно південної Сербії та колишньої Югославської Республіки Македонія* включно з поетапним скороченням наземної зони безпеки.
9 березня	Візит до НАТО міністра закордонних справ колишньої Югославської Республіки Македонія* Срджана Керіма.
13 березня	НАТО вітає оприлюднення звіту Екологічної програми ООН (UNEP) про можливу загрозу здоров'ю через застосування в Косові боєприпасів, оснащених збідненим ураном.
19 березня	Візит до НАТО Верховного представника в Боснії та Герцеговині Вольфганга Петріча.
20-29 березня	Під час проведення роботи Інституту передових студій в Будапешті за фінансової підтримки НАТО, експерти аналізують наукові та технічні питання виконання Протоколу до Конвенції з біологічної та токсичної зброї (BTWC).
21 березня	Північноатлантична рада ухвалює подальші заходи з посилення стабільності на півдні Балкан та демонстрації підтримки уряду в Скоп'є, серед яких призначення посла Ганса-Йорга Ейффа вищим цивільним представником НАТО в Скоп'є.
	Засідання Ради євро - атлантичного партнерства (РЄАП). Посли висловлюють підтримку уряду колишньої Югославської Республіки Македонія* і засуджують насильницькі дії екстремістів, а також вітають заходи з посилення безпеки кордонів.
	Візит до НАТО Якоба Келленбергера, президента Міжнародного комітету Червоного Хреста.
26 березня	Генеральний секретар НАТО лорд Робертсон і Верховний представник Європейського Союзу Хав'єр Солана відвідують Скоп'є, де знову підтверджують свою підтримку уряду колишньої Югославської Республіки Македонія* і закликають його бути стриманим у реакції на існуючий конфлікт.
28 березня	Засідання Постійної спільної ради НАТО - Росія. Посли обговорюють ситуацію на Балканах та співпрацю між НАТО і Росією в рамках КФОР. Вони вітають зусилля міжнародного співтовариства щодо запобігання ескалації етнічного напруження в регіоні.

29 березня	Заява Генерального секретаря НАТО щодо засудження мінометного обстрілу поблизу Крівеніка в Косові, під час якого загинули і були поранені цивільні особи.

Ілюстрації

Цивільна та військова структура НАТО

Основні комітети НАТО

Головні інституції партнерської співпраці та діалогу

Міжнародний секретаріат НАТО

Структура міжнародного секретаріату

Військова структура НАТО

Військова структура - Командування об'єднаних збройних сил НАТО в Європі

Військова структура - Командування об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці

Міжнародний військовий штаб

Цивільна та військова структура НАТО

Основні комітети НАТО

(1) Більшість з цих комітетів підзвітна Раді. Деякі підпорядковані Комітету оборонного планування або Групі ядерного планування. Деякі комітети є об'єднаними цивільними та військовими органами, підзвітними як Раді, Комітету оборонного планування або Групі ядерного планування, так і Військовому комітету.
(2) Військовий комітет підпорядкований Північноатлантичній раді та Комітету оборонного планування, але має особливий статус як вищий військовий орган НАТО. Роль Військового комітету описана у розділі 11.
(3) Вища політично-військова група з питань боротьби з поширенням ЗМЗ плюс Вища оборонна група з питань боротьби з поширенням ЗМЗ.
(4) Комісія КУК (консультації, управління та контроль) НАТО.
(5) У разі потреби підсилюється експертами.

Головні інституції партнерської співпраці та діалогу

(1) Численні комітети НАТО регулярно засідають у форматі РЄАП або Партнерства заради миру (див. Основні комітети НАТО).

(2) На додаток до засідань на рівні членів Альянсу, Група середземноморської співпраці також засідає спільно з представниками країн - учасниць Середземноморського діалогу НАТО.

Міжнародний секретаріат НАТО

(1) Ці посади обіймають не представники Міжнародного секретаріату, а національні голови, призначені Радою.

Структура міжнародного секретаріату

- (1) Секція багатосторонніх і регіональних відносин НАТО .
- (2) Секція планування політики і підготовки промов.
- (3) Секція східноєвропейських партнерів.
- (4) Секція євро-атлантичного партнерства і співпраці.
- (5) Секція спільної безпеки та політичного врегулювання криз.
- (6) Секція контролю над звичайними озброєннями і координації верифікації.
- (7) Центр зброї масового знищення.

(8) Управління службою консультацій управління та контролю штаб-квартири НАТО (С3) здійснюється спільно цивільними і військовими і підпорядковане як помічнику Генерального секретаря з оборонної підтримки, так і директору Міжнародного військового штабу.

Військова структура НАТО

Військова структура

Командування Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі

(1) Верховний командувач.
(2) Регіональний командувач.

Військова структура

Командування Об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці

Міжнародний військовий штаб

(1) Ситуаційний центр (SITCEN) підпорядкований помічнику Генерального секретаря з оборонного планування і операцій, а щоденною роботою Центру керує директор Міжнародного військового штабу.
(2) Секція інформаційних систем і технології обслуговує як Міжнародний секретаріат, так і Міжнародний військовий штаб.
(3) Служба консультацій, управління і контролю штаб-квартири НАТО (C3) спільно управляється директором (IMS) та помічником Генерального секретаря з оборонної підтримки.
(4) MLO: Військове представництво по зв'язках.
(5) WCO: Західне консультаційне бюро.
(6) Дорадчий підрозділ з управління/Служба НАТО з питань військового особового складу.